

0 77985

ERDÉLYI LEXIKON

ELŐSZÓ

BIBLIOTECA JUDEUCLAVIA
— HARGHITA —

SZERKESZTETTE:
DR. OSVÁT KÁLMÁN

~~2354~~
107995

ORADEA 1928 NAGYVARAD

SZABADSÁJTÓ KÖNYV- ÉS LAPKIADÓ RT.
SÁTU-MARE (SZATMÁR)

ELŐSZÓ

Az előszó nem őszinte műfaj. Utólag írják a kész könyv elé. Igen, ha volna bátorságom elmondani: mi az, amit terveztem és mi az, amit ezennel átadok...

Csak a címe maradt épen. Maradhatott, mert ezt a könyvet már első komoly kitervelésénél is — csak kegyeletből neveztem lexikonnak. A komolytalan tervezetések ősködében, akkor még komolyan gondoltam magam is, hogy ismerettárt fogok szerkeszteni, az Erdélyről való valamennyi ismeretek foglalatát, de az első lépések, már az első tájékozódások meggyőztek, hogy tervszerű, hosszabb lejáratu kollektív munka végzésére és elvégzésére nem alkalmas a mai idő. És e felismeréstől kezdve az utolsó tollvonásig már tudtam, hogy ami a nagy tervből egy ember munkaerejével megvalósítható, az csak egy szerény Erdélyi Szótár, nem több. Ha kétszer ekkorára és sokszorosan jobbra sikerül ez a könyv, akkor sem lehetett volna más és több, mint egy kis erdélyi ábécé, első-bevezetés a mai Erdélybe.

Igy ahogy én megcsinálni tudtam, annak is — szótárnak is — hiányos. Lesznek, akik nemcsak hiányosságát, hanem itt-ott kiütköző szubjektívizmusait is hibáztatni fogják. Ezeknek mondom: szótárt írván sem tehettem másként; mert ha talákoztam erdélyi szavakkal, melyek a háboru utáni idő bábeli zavarában szint

váltak, megfakultak, valőrt változtattak, — eredeti jelentésüket kötelességem volt helyreállítani. A hiányosságokért önigazolással nem élek. Vádolnom is kellene, míg védekezem. S végül: abból is háramlik haszon, ha megállapítják: mennyivel jobb szótárt lehetett volna szerkeszteni. Mert amit minden előmunkálat nélkül „lehetett volna“, mennyivel inkább lehet ezután.

Oradea—Nagyvárad, 1928 Október

Dr. Osvát Kálmán.

U. i. Köszönettel tartozom mindazoknak, akik az Erdélyi Lexikont adatszolgáltatással segítették. Számos adatért vagyok hála Molter Károly tanárnak és Olasz Péter jezsuita atyának. A nagyszebeni Deutsches Kulturamt és u. o. az Astra titkársága lekötelező módon tájékoztattak. Antalfy Endre több hosszabb-rövidebb essai-je, melyeket az erdélyi román irodalom vezető embereiről és vezető eszméiről írt, megtisztelése szerény munkásságomnak. Kelemen Vilmos nagyváradai bankigazgató a Lexikon közgazdasági címszavait állította össze s ezzel csak tetézte mindig mellettem álló baráti szíveségét és anyagi áldozatkészségét, amellyel lehetővé tette az Erdélyi Lexikon elkészülését, ugyanakkor, amikor mások — áldozatra közvetlenebbül kötelezettek — részéről csupa non possumus jött válaszul.

Oradea—Nagyvárad, 1928 Október

Dr. Osvát Kálmán.

Több tiszteletet!

ERDÉLYI LEXIKON

A. Á.

A Nap Temesvárt megjelenő időszakos lap, a romániai katolikus nőmozgalom hivatalos lapja.

Abramescu Nicolae egyetemi tanár infinitesimal-geometriát ad elő a kolozsvári egyetem természet-tudományi fakultásán.

Academia de Agricultură (L. Gazdasági Akadémia).

Academia de Inalte Studii Comerciale și Industriale Cluj (L. Kereskedelmi és Ipar-Akadémia Kolozsvár.)

Acs Ferenc festő * 1880-ban. Tanulmányait Münchenben és Nagybányán végezte. Budapesten, Münchenben és Bukarestben kiállított képeit sajtó és közönség elismeréssel honorálta.

Adler Adolf dr. ügyvéd és lapszerkesztő. * 1854-ben, meghalt 1927-ben. Nagykároly város politikai és társadalmi mozgalmában évtizedeken át szerepet játszott. 1893-tól a „Nagykároly és vidéke“ szerkesztője volt.

Adorján Ármin ügyvéd * 1867-ben Nyírbátorban. Középiskolát, jogot Nagyváradon végzett. Ugyanott folytat ügyvédi gyakorlatot. Közéleti szereplése újságírással kezdődik. Később a városi törvényhatóság munkájában is részt vesz. Komolyan aktív működést fejt ki a neolog izraelita hitközség életében, melynek éveken át elnöke. Ő teremti meg a zsidó fiúárva-házat. Az Erdélyi és

Bánáti Orsz. Izr. Iroda elnöke megalapítása óta. Elnökhelyettese a Szigligeti Társaságnak. Az Erdélyi Bankszindikátus igazgatósági tagja.

Adorján Emil dr. * 1874-ben Nagyváradon. Jogi tanulmányokat folytatott Budapesten és Berlinben. Budapesti egyetemi éve alatt parlamenti gyorsíró is volt. Tizenöt évig ügyvédi gyakorlatot folytatott Nagyváradon, ahol úgy az ügyvédi közéletben (h. kamarai elnök), mint a politikai mozgalmakban szerepet játszott. Mérés és sikeres vállalkozása volt: a Sas Passage építése; a méreteiben is impozáns épület révén Nagyvárad régi piactere is sokat nyert városias jellegében. Adorján magánkönyvtára igen gazdag Nagyváradon megjelent magyar nyelvű nyomtatványokban. A régi Váradot ábrázoló rézmetszetgyűjteménye is értékes. Fiatal korában írt két humoros-novellás kötete: „Komoly pillanatok“ és „Olivia bosszuja“. Mindkettő „Leander“ álnéven.

Ady-kultusz. Erdély zárt és 1919-ig erősen konzervatív társadalmi összetétele okozta, hogy Ady Endre költészetének hatása az itteni közönségre később sugárzott ki, mint Magyarországon. Ady költészete Erdély szélesebb rétegeit 1919 és 1927 között hódította meg. Ebben az időben az erdélyi napilapok kifejlődésével is

több tér nyílt Ady megtárgyalására, propagálására. Alig van város, ahol Ady-estélyeket ebben az időben ne tartottak volna. Az első években Tessitori Nóra és Zala Béla szavalóművészek járultak hozzá az Ady-kultusz megerősítéséhez, önálló Ady-estélyeikkel, városról városra járva. Nagy érdeklődést keltett és szenvedélyes vitákra adott alkalmat az az Ady-estély, amelyen 1924-ben Nagyváradon Tarnóczy Lajos bihari esperes Ady Endrét igazi forradalmár mivoltában ismertette. Legszélesebb körök érdeklődését is felhívta végül Makkai Sándor püspök „Magyar fa sorsa” című könyve, mely Magyarországon is feltűnést keltett. Íróink és hírlapíróink többiben felvetették az Ady-költészet intézményesebb népszerűsítésének kérdését. 1919 február 19.-én, még a gr. Károlyi Mihály rezsimje idején Nagyváradon a városháza dísztermében ünnepélyes külsőségek közt megalkult az „Ady Endre Irodalmi Társaság”. Az alakuló gyűlésen határozták el, hogy Ady Endrének Nagyváradon szobrot állítsanak s nevével uccát kereszteljenek el. E tervek megvalósítását a csakhamar bekövetkezett impériumváltozás hiúsította meg, bár az Ady-ucca kérdése többiben szöbakerült a román többségű városi tanácsban is. A szobortűgy a magyar társadalom lassu leszegényedése következtében kilátástalan. Maga az Ady Endre-Társaság többszöri kísérletezése mellett sem kapott működési engedélyt. 1922-ben néhány román és magyar író és intellektuel kezdeményezésére olyirányu lépések történtek, hogy a társaság működését a magyar-román megértés jegyében indítsák

el. Az akció meghiúsult. Országos jelentőségű eseményné nőtte ki magát 1924 nyarán Ady szüleinek, Ady Lőrincnek és Pásztor Máriának Zilahon és Erindszenten (a költő szülőhelyén) megtartott aranylakodalma. Az ünnepség Zilahon kezdődött július 20-án. A református templomban istentisztelet volt, melyen Szombati Szabó István mondott beszédet. Majd Ady-matiné következett. A kultuszminisztérium képviselőjében Jon Minulescu államtitkár mondott köszöntőt, hangsúlyozva, hogy Ady lángelméjéből részt kér magának Románia is, mert Adyt adoptált gyermekének tekinti. Az ünnepségeket Erindszenten folytatták. Ady Lőrinc kúriáján leleplezték az erdélyi magyarság áldozatkészségéből emelt emléktáblát. A leleplezés előtt Nagy Sándor kollégiumi igazgató, a költő volt tanára tartott beszédet, majd egymásután helyezték koszoruikat az emléktáblára: Tabéry Géza Nagyvárad város, Kuncz Aladár a „Nyugat”, Janovics Jenő az erdélyi magyar színészek, Nagy Lajos az erdélyi magyar ujságírók, Harsányi Miklós a nagyváradai színészek és Bach Gyula a Temesvári Arany János Társaság nevében. 1927 végén jelent meg „Ha hív az acélhegyű ördög...” címmel, Fehér Dezső összeállításában és kíséző konferanszával egy vas-kötet: Ady Endre nagyváradai ujságpublicisztikájának válogatott darabjaiból. 1928 tavaszán heves ujságpolemikák folytak erdélyi napilapokban az Ady-kérdés körül, jórészt ama nyilatkozatok által kiváltva, amelyek a budapesti szellemi élet hivatalosai részéről tétettek Ady ellen s az erdélyi irodalom adyizmusa ellen. T. G.

Ady Mariska (L.) * 1889-ben Hadadon, Szilágy megyében. Atyja testvérbátyja volt Ady Endre atyjának. Budapesten tanítónői képe-
sítést szerzett. „Sok boru, kevés
derű“ címmel 1908-ban novellás-
könyve jelent meg. 1924-ben „Én
az őszben járok“ címmel verses
kötetet adott ki, melynek 1925-ben
második kiadása is megjelent.

Agârbiceanu Jon, román no-
vella- és regényíró, * 1882-ben,
Cenade nevű alsófehérvármegyei
községben. Elvégezvén a teológiát
a budapesti tudományegyetemen,
1906-ban pappá szentelik. Buciumi
aztán orlati lelkész. Még 1902-ben
Oct. Gogával és Oct. Tâslăuanu-
val Budapesten megalakítja a „Lu-
ceafărul“ irodalmi folyóiratot.
1918-ban átköltözik Szebenbe a
„Patria“ laphoz, majd a lap szer-
kesztését Kolozsvárt folytatja.
Mint újságíró, a román nemzeti
párt politikai céljainak erős har-
cosa, de 1927 derekán a „Patria“-t
és a pártot is elhagyja. Jelenben
az Astra közművelődési társaság
irodalmi titkára. Agârbiceanu a
román modern elbeszélő irodalom
egyik legkimagaslóbb alkotó egyé-
nisége. Mint erdélyi író havasok
rögéhez tapadt, némán szenvedő
paraszti sorsok, apostoli lelkű pa-
pok és tanítók megrajzolásában
erős realizmusával, mély emberi
érzésével, de legkivált formájának
hódító primitívességével határozot-
tan elkülönzik a Kárpátokon túli
román irodalom franciás hagyó-
mányaitól. Van négy regénye. Ar-
hangellii. Căsnicia lui Petrescu,
Povestea unei vieți és Legea tru-
pului. Jelentékenyebb novellás kö-
tetetei a Nuvele de la țară, Din
clasa cultă és Două iubiri. Ez
utóbbi kötet vezető novellája,
melyről a kötet is címezett (Két

szerelem) Dan román ifju, híres
papok ivadéka és Ella bárónő sze-
relmének elbeszélése, az erdélyi
faji gyűlölségek területére vezet.
Ugyanebben a kötetben van Agârbiceanu leghíresebb két rajza: Fe-
feleaga és Luminița. Előbbi egy
szegény fuvaros asszonynak és
Bátor nevű lovának megható tör-
ténete. A szegény asszony rendre
eltemeti férjét, gyermekeit s a vé-
gén eladja Bátort is, hogy a ka-
pott pénzen feldiszitje utolsó
leánykájának koporsóját. A „Lu-
minița“ egy mindenkitől elhagyott
töpörödött nanókról beszél, ki
szörnyen fél a pokoltól s nincs
más vágya, mint hogy halála pil-
lanata előtt gyertyát gyujthasson.
Egyszerre úgy érzi, hogy teste
megkönnyül s mintha szárnyak
emelnék ég felé. Hirtelen a gyertya
felé nyul, hogy meggyujtsa,
de a gyertyás csupor felborul.
Ugy ijed át szegény „baba Măia“
a másvilágra biztató gyertyavilág
nélkül.

Antalfy Endre

Agrárreform (I. Földreform).

Agrár Takarékpénztár rt., Ma-
rosvásárhely. # 1896. Az 1927
december 31-iki mérlegben fel-
tüntetett alaptőke: 20 millió. Tar-
talékalapok 18.132.860.— Az igaz-
gatóság elnöke: Bürger Albert.
Vezérigazgató: Tischler Márton.
Fiókok: Csikszereda, Gyergyó-
szentmiklós, Gyulafehérvár,
Maroshévíz, Marosludas, Nagyenyed,
Kézdivásárhely, Radnót, Seps-
szentgyörgy, Székelyudvarhely.

„Albina“ Institut de Credit și
de Economii S. A. (Albina Taka-
rék és Hitelintézet) Nagyszeben.
1872. Az 1927. december 31-iki
mérlegben feltüntetett alaptőke: 50
millió. Tartalékalapok: 42.840.589.
Az igazgatóság elnöke: Dr. Ilie

Beu. Vezérigazgató: Ioan Vătăşianu. Fiókok: Brassó, Dicsőszentmárton, Kolozsvár, Lugos, Marosvásárhely, Medgyes, Temesvár.

Alexa Ferenc örm. kath. plébános, * 1890 okt. 27.-én Szamosújvárt. Theologiai tanulmányait Romában a Propaganda papnöveldeben végezte. Pappá szenteltetett 1914 június 7.-én. Az erzsébetvárosi örmény katolikus hitközség plébánosává 1917-ben neveztetett ki. Kisebb liturgiai műveken kívül egy ezer szóból álló kis örmény-magyar szótárt állított össze.

Al George Vasile erdélyi román költő, * 1895 Sângeorge Bai községben Naszódmegyében. Bukarestben jogot hallgatott és színiakadémiát végzett. 1920-tól a marosvásárhelyi M. B. P. igazgatója. Önállóan megjelent Pământ (Föld) című verskötetet, Cluj 1923. Magyarból románra fordított több verset, Petőfitől, Adytól, Babitstól, sok verset Szép Ernőtől s Jókainak nehény regényét. Munkatársa a Gândirea, Societatea de Măine, Coşinţeana és Voinţa lapoknak. Az Astra Mv. tagozatának igazgatója.

Ambrózy Andor báró temesmegyei földbirtokos * 1878 VI—27. Temesgyarmatán. Gazdasági akadémiát végzett Keszthelyen. Két és fél évig az Egyesült Államokban konzulátusi szolgálatban áll. Impériumváltozás óta Temesgyarmatán gazdálkodik. Az Orsz. Magyar Párt élénk mozgású Temes-Torontál megyei tagozatának elnöke. A romániai ág. ev. zsinatpresbiteri egyházkerület főfelügyelője.

Ancora Româna kábelgyár (Fabrica de cablouri de oţel S. A. Braşov—Bartolomeu). Központja Bukarest. Alaptőke 20.000.000 lej. Investált tőke 483.710 a. l. 28 szer-

szám gép, 120 HP. 67 munkás. Gyárt: 1500 tonna acélkábel (főként petroleumvállalatok részére).

Andru Sever dr. * 1889-ben. A forradalom idején kezd politikával foglalkozni. 1921-ben a Liberális Pártba lép. Rövid ideig Biharmegye prefektusa. 1922-ben liberális programmal képviselő, de mandátumáról még az évben lemond. 1926-ban a Néppártba lép be. 1927-ben a megyei tanács elnöke lesz. Nagyváradon folytat ügyvédi gyakorlatot.

Anglo—Internaţional Bank Ltd. fiókja, Nagyvárad. # 1917. Igazgatók: Szigeti Pál és Friss József.

Antal Áron * Csikdánfalván 1881 okt. 20. Budapesti és kolozsvári egyetemeken végzett tanulmányok után történelem-latin szakra tanári oklevelet nyert. 1908-ig a Státus brassói főgimnáziumánál, 1908-tól a csikszeredai főgimnáziumnál tanárkodik. Megjelent művei: Köderdő mellől, elbeszélések. A török diák, ifjúsági regény (Minerva kiadás).

Antal Márk matematikus * 1880-ban. Tanár volt Budapesten, majd pestvidéki tankerületi főigazgató. Szerkesztette tizennégy éven át a Középiszkolai Matematikai Lapokat: az Internacionális Matematikai Reform-bizottság tagja. A forradalom idején a közokt. minisztériumban vezetője volt a tantervi ügyosztálynak, hol több, később megvalósult, pedagógiai reformot készített elő. 1920. augusztusában jött Erdélybe. Itt évekig a Tarbut Orsz. Zsidóiskola Egyesület igazgatója, ez intézmény megszűnéséig. A Minerva Bizt. társaság matematikusa Kolozsvárt.

Antalfy Endre, író és műfordító, * 1877 február 3-án Ratosnya köz-

ségben, Marostorda vármegyében. Tanult a gyulafehérvári kath. teológiai intézetben, a kolozsvári egyetemen s a kairói „Azhar“ mohamedán főiskolán. Keleten töltött éveiből hosszabb idő esik konstantinápolyi tartózkodására is. Visszatérve tanári pályára lép, melyet Budapesten kezd meg, majd Marosvásárhelyre kerül, hol hosszabb időn át, mint a kereskedelmi iskola tanára működik. 1924 óta ugyanott az A. Papiu Ilarian román lyceumban tanárkodik. Ez utóbbi évekre még egy hosszabb külföldi ut esik, egy évet Londonban is tölt. Irodalmilag: magyar irodalomtörténeti tanulmányokkal indul. Könyve jelenik meg: Petrőczy Kata Szidónia életéről és munkáiról. Azután visszatér a Kelet tanulmányozásához és az Iszlám világról több tanulmányt tesz közzé. Fordít arabból, törökből, perzsából, verset, prózát vegyesen. Évek munkáját rejti az „Ezeregyéjszaka“ művészi fordítása (kéziratban). Modern nyelvekből is jelennek meg műfordításai. A budapesti Studium kiadóvállalat Világ-irodalmi Lexikona részére az arab és perzsa részt ő írta meg. Az Erdélyi Lexikon román irodalmi cikkei nagyjából A. írta. Nem kevésbé értékes sokoldalú tanítói működése. Zenetörténeti konferanszai, munkás-szabadiskolákon tartott történeti előadásai sok év óta változatlanul vonzzák hallgatóit. Alkalmi beszédeinek tiszta fogalmazását nem tudják elhomályosítani a — néha túlzottan alkalmazott — dekoratív elemek. Mint politikai elve a bátor és helytálló progresszívus közé tartozik.

Angelescu Aurel egyetemi tanár a függvények elméletét adja elő a kolozsvári egyetem természettudo-

mányi fakultásán. Mint helyettes az általános matematika tanszékét is betölti.

Angelutá Teodor egyetemi tanár felsőbb algebrát ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi szakán.

Aprily Lajos lírikus. * Brassóban 1887 XI—14. Tanult Parajdon, Székelyudvarhelyt, Kolozsvárt, az 1900 év nyarán Párisban, 1923-ban Dijonban végez tanulmányokat. Előbb a nagyenyedi ref. kollégiumban, 1927-től a kolozsvári ref. kollégiumban tanárkodik. Ez utóbbi működésével egyidejűleg az Ellenzék irodalmi szerkesztője. Az erdélyi irodalomban az impérium-évek elején tűnt fel s szinte kezdettől vitatlan kedvence a közönségnek és kritikának. Az itthoni siker megszerzi számára a budapesti érdeklődést és a bemutatkozás lehetőségét, amit nyomon követ komoly elismerés. Sikerral mutatkozik be budapesti pódiumon és 1928 tavaszán a Kisfaludy Társaság tagjául választja. Lirája nem minden fuvallatra zeng, de érintetvén, bámulatosan tisztán intónál. Kevés vers, de maradéktalanul vers amit tőle kaptunk. Indítatása legtöbbször nem elsődleges, hanem literáris élmény, néha csak ötlet, mit kulturált agya termel (s miből gyengébb hangszer csak ötletverset hozna ki) de Aprily tulénekl az ötletét. Méltatóitól sokat hangoztatott erdélyiségének nincsen elhatározó befolyása poézisére.

Arad-Csanádi Gazdasági Takarékpénztár rt., Arad. # 1889. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalékalap: 4.078.322.— Az igazgatóság elnöke: Purgly László. Vezérigazgató: Földes Soma. Fiókok:

Borosjenő, Borossebes, Csermő, Pécska, Aradon Mosóczy telepen, Kisjenő, Nagyzerind, Nagyszentmiklós. Az intézet az 1928. márc. 18-án megtartott közgyűlésen a Kisjenői Takarékpénztár rt.-val való fúzió kapcsán alaptőkéjét 10 millió lejről 16 millió lejre emelte fel.

„Aradana“ Societate Comercială și Industrială pe Acțiuni, Arad. # 1919. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 7.500.000 Tartalékalapok: 1.453.732. Az igazgatóság elnöke: Dr. Eugen Costina. Vezérigazgató: Ioan Tatu.

Aradi Általános Takarékpénztár rt., Arad. Alapított: 1911. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 25 millió. Tartalékalapok: 15.004.111. — Az igazgatóság elnöke: Hegyi Albert. Vezérigazgató: Faragó Rezső. Az intézet 1928. március 4-én tartott közgyűlésén az alaptőkének 25 millió leiről 40 millió leire való felemelését határozta el.

Aradi Filharmonia Egyesület alakult 1890-ben. Fennállása alatt 141 önálló zenekari hangversenyt rendezett. Többnyire nem professzionátusokból álló 75 tagu zenekar és 54 tagu vegyes énekkar felett rendelkezik.

Aradi Kereskedők Takarékszövetkezete, Arad. # 1902. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió lei. Tartalékalapok: 627.094. — Az igazgatóság elnöke: Hegyi Albert. Vezérigazgató: Faragó Rezső. Érdekközösségben az Aradi Általános Takarékpénztár rt.-gal.

Aradi Kölcsey Egyesület alapított 1881-ben. Társadalmi egyesülés a közműveltség terjesztésére, a magyar nyelv ápolására, irodalom pártolására és a tudományok

népszerűsítésére. Rendezett irodalmi felolvasásokat, képképzőművészeti kiállításokat; könyvtárt és más gyűjteményeket alapított, évkönyvet adott ki. Az 1913-ban felépült Kulturpalota megnyitásakor minden értékét átadta Arad városának: 3804 tárgyából álló ereklyemuzeumát, 273 képet, 2791 régiségtárgyat, 236 darabból álló városi muzeumát, 45.000 kötetből álló könyvtárát. Imperiumváltás után évekig küzdött jogi személyiségének elismeréséért, amit 1928 tavaszán sikerült elnyernie. Működését akkor újra fölvette. A régi vezetőség lemondott (Baross Lajos elnök ez időben meghalt) s a tisztújításon Krenner Miklóst választották az Egyesület elnökévé.

Aradi Közlöny politikai napilap alapított 1885-ben. A régi magyar szabadelvű párt orgánuma volt. Imperiumváltás óta a romániai magyarság hivatalos képviselőjét támogatja. Főszerkesztője: Stauber József, fel. szerk.: Réti József.

Aradi Központi Takarékpénztár rt., Arad. # 1907. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Tartalékalapok: 948.916. — Az igazgatóság elnöke: Kisjolsvai Szabó Zoltán. Vezérigazgató: Deutsch Károly.

Aradi Kulturpalota Muzeuma alakult 1881-ben. Gyűjteményei eredetileg az aradi Kölcsey Egyesület tulajdonai voltak s az egyesület 1912-ben ajándékozta azokat Arad városának. (E gyűjtemények jegyzékét lásd: „Aradi Kölcsey Egyesület“ címszó alatt). 1920 óta az erdélyi muzeumok felügyelőségé hatáskörébe tartozik. Ez időtől különösen a könyvtár gyarapodása jelentős. (A Xenopol könyvtár 2200 kötete s a munkaügyi minisz-

térium ajándéka 1567 kötet.)

Aradi Polgári Takarékpénztár rt., Arad. # 1888. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 32.250.000.— Tartalék-alap: 25.056.066.— Az igazgatóság elnöke: Schill József. Vezérigazgató: Weissenburger Ferdinand. Fiókok: Almáskamarás, Ujarad, Ujbessenyő, Csanád, Elek, Angyalkut, Glogovac, Kisösz, Garabos, Temeshidegkut, Nagyjécsa, Lippa, Újfalú, Orczyfalva, Újpanát, Pankota, Perjámos, Szentmárton, Szentanna, Szépfalu, Máriafölde, Nagyösz, Réthát, Zádorlak. Az intézet az 1928. jan. 29-én megtartott rendes közgyűlésen az alaptőkének 32.250.000.— leiről 80 millió leire való felemelését határozta el. Ugyanezen közgyűlésen kimondották, hogy a 7.200.000 leu alaptőkéjű Német-Szerb-Csanádi Takarékpénztár rt.-gal és a 2.1 millió leu alaptőkéjű Világosi Takarékpénztár rt.-gal fuzionálnak, illetve ezen intézeteket magukba olvasztják.

Aradi róm. kath. gimnázium, alakult 1919-ben az addig működött Bibics-alapi kir. kath. főgimn. tanári testületéből és növendékeiből, a Consilium Dirigent 12642 és 16889—919 sz. engedélyével, nyilvánossági joggal, fiu- és leánytagozattal. 1922 május 2.-án a Secretariatul General megvonta az intézet nyilvánossági jogát, minek következtében a leánytagozata megszűnt s az 1919-ben ezerkét-száz növendékes iskolának 1927-ben csak 143 növendéke maradt. Az iskolafenntartó egyházközség új épület emelésével (a régi Bibics-alapi épületet az állam a maga számára foglalta le) igyekezett a nyilvánossági jog feltételeinek eleget tenni, de a nyilvánossági jogot

ezideig nem kapta vissza.

Aradi Vasöntőde r. t. (Industria de Fier din Arad.) Alaptőke 200.000 lej. Inv. tőke 285.000 a. l. 72 szerszámgép, 95 HP. 120 munkása Gyárt: 3000 tonna vas- és fémöntvényt, mezőgazd. gépek-, motorok-, vasuti járművek-, téglaprésekhez.

Aradi Viktor szociológus-író. * 1883-ban Pankotán (Arad m.) Tanult Temesvárt s a budapesti Tudomány Egyetem filozófiai karán. 1919 óta Erdélyben él. Önállóan megjelent kötetei „Catharina Doamna Noastra“ (Budapest 1913), „Magyar kulturképek“ (Budapest), a torockói „Négyszázéves Per“ (Budapest), „Hazaárulásom története“. Sok cikke jelent meg a Huszadik Században, melyeket Erdélyi Viktor névvel szignált. 1926-ban indítja meg Kolozsvárt „Jövő Társadalmá“ című havi folyóiratát, szegényes eszközökkel, de tökéletes szellemi felkészültséggel és imponáló bátorsággal vezetve azt, az 1927 év végén következett betiltásig. Folyóiratát változó címmel: Bukarestben kiadni, majd ismét Kolozsvárt. Intranszigienciája sok animozitást és sok megbecsülést is fordított feléje.

Aradmegyei Takarékpénztár rt., Arad. Alapított: 1870. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 13.500.000.— Tartalék-alapok: 11.059.475.— Az igazgatóság elnöke: Jellinek József. Vezérigazgató: Fodor Gyula. Fiókok: Battonya és Elek.

Arany János Társaság. Székhelye: Temesvár. Alapították 1903-ban: Dr. Szentkláray Jenő csanádi kanonok, Szabolicska Mihály és Lendvai Miklós vármegegyei főjegyző. Az alapszabályok Arany János-kultusz, irodalom-

és nyelvművelést (délvidéki írók és művészek révén) könyvkiadást, évkönyv-kiadást, pályatételek kiadását, továbbá művészeti kiállítások rendezését írták elő. A változatos politikai és földrajzi viszonyok új alapszabályok készítését tették szükségessé, de a célkitűzések csak annyiban változtak, hogy a délvidéki jelleg már nem hangsúlyoztatik. Ezidőszerinti vezetői: Járóssy Dezső elnök, Jörgné-Draskóczy Ilma és Uhlyárik Béla alelnökök, Faragó János főtitkár. A társaságnak három szakosztálya van: irodalmi, képzőművészeti és zenéi szakosztály. A társaság impérium alatt való működése néhány felolvasó ülés rendezésére szorítkozott. Némi kontaktust erdélyi irodalmi egyesületek között. Az „Arany-kultusz” terjesztése terén sem kezdeményező munkát nem végzett sem másoldalról igyekezett teremteni maga és más jövő kezdeményezésekbe be nem kapcsolódott. Legújában közzétett programjában Arany János-muzeum létesítését s egy temesvári magyar népkönyvtár felállítását igéri.

Arany-kultusz Erdélyben. A Nagyszalontán évtizedek előtt alakult Arany Egyesület, az Arany János Társaság Temesvár volnának hivatva az Arany-kultusz ápolására és terjesztésére, a költő relikviáinak további gyűjtésére pedig a Szalontai Arany Múzeum vállalkozott. Számottevő Arany-irodalomról — az 1918 és 1928 közötti évtizedből — nem lehet beszélni. Toldi és Toldi Estéje olesó népies kiadásban kiadtak (1923, illetve 1924-ben) előbbi: Antalfy Endre, utóbbi: Osvát Kálmán bevezetésével. Toldi az első erdélyi kiadást követőleg 1924-ben még egy (iskolai) kiadás-

ban is megjelent Kolozsvárt Kiss Ernő magyarázataival.

Arany Múzeum Szalontán 1885-ben nyílt meg. Az „Arany Emlékegyesület” alapítása. A csonkatorony több szobájában van elhelyezve. Arany butorai, könyvei, kéziratai, ruhái, képei, diplomái a kincsei ennek a szerény múzeumnak.

Archimedes (Fabrica de balante și mașini, turnătoria de fier și metal S. A. R.) Cluj. Alaptőke 2 millió lej, beruházott tőke 134.000 arany lej, 41 szerszámgép, 24 HP. 148 munkás. Gyárt 5700 darab klf. mérleget és ezekhez vas- és fémsúlyokat.

Archiv des Vereins für siebenbürgische Landeskunde, tudományos folyóirat, megjelenik évente háromszor Nagyszebenben, mint a Verein f. siebenb. Landesk. választmányának kiadványa. Az erdélyi kutatás eredményeit tudományos feldolgozásban adja, a szász tudományosság legkomolyabb organuma. Köréje és az ugyanazon egyesület kiadásában megjelenő „Korrespondenzblatt” köré csoportosul az erdélyi szász szellemi élet idősebb nemzedéke.

Ardelean Iustin ügyvéd és hírlapíró * Chișindia községben 1865 II-27. Gimnáziumi éveit részben Budapesten töltötte, ahol 1884-ben elhagyva az iskolát színésznek szerződött el s két évig a budapesti Népszínháznál működött. Ezután Nagyváradon jogászodik s egyben hírlapírói működése is kezdetét veszi. A magyar lapok közül az Aradi Közlönyben és a Nagyvárad Hírlapban dolgozott. 1892-ben indítja meg híressé vált román élelapiját, a „Vulturul”-t, melybe ötletes karikatúrákat is

rajzolt. 1919-ben Nagyvárad kormánybiztosa, 1920-ban képviselő, 1922-ben Nagyvárad prefektusa, mely állásában a kisebbségekkel szemben is tanúsított tapintatával népszerűséget szerez.

Ardeleana Takarékos Hitelintézet, Szászsebes. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1.475.776.

Arkossy Jenő ref. lelkész * 1889-ben Mezőbádon. Gimnáziumot Marosvásárhelyt, teológiát Kolozsvárt, egyetemet ugyanott és Berlinben végzett. Jelenleg (1928) ref. lelkész Nyárádszeredán, az erdélyi ref. egyházkerület tanácsbírája s az Országos Magyar Párt intézőbizottságának tagja. Hírlapi cikkeket ír egyházi és kisebbségi kérdésekről. Önállóan megjelent műve: Magyarország és Erdély uniója (1916).

Arnhold Béla, festő, korábban marosvásárhelyi, jelenben aradi rajztanár. * 1887-ben Sopronban, ahol középiskolai tanulmányait is végezte. Művészi kiképzését a budapesti képzőművészeti Főiskolán nyerte. Fest interieurben elhelyezett alakokat, aktokat és tájképeket. Mindig tisztán vallott naturalizmusa művészetének legmegkülönböztetőbb vonása. 1919-ben Marosvásárhelyt, 1928-ban Áradon rendezett műveiből kiállításokat. Egy pár képe Amerikába került.

Astra, teljes nevén „Asociațiunea (transilvană) pentru literatura română și cultura poporului român“ (Erdélyi román irodalmi és népművelődési társaság) Andreiu Șaguna, Alex. Sterca, Șulutușiu érsekek, továbbá Timoteu Cipariu tudós, George Baritiu publicista, Vasile Pop, Jacob Bologa és má-

G. Baritiu

sok buzgalmából 1861-ben, Nagy-szebenben alakult. A társaság programja felőleli tanulmányok, kutatások támogatását, irodalmi tudományos és művészeti közlemények kiadását, községi könyvtárak és népházak létesítését. Tanulmányi ösztöndíjakat oszt, rendez etnográfiai, földművelési, kertészeti, ipari és művészeti kiállításokat; gondoskodik ismeretterjesztő előadásokról a legtávolabb eső falvakban is. Az erdélyi román nép gazdasági megerősödését népbankok és szövetkezetek felállításával támogatja. Kulturális intézményei közül legkimagaslóbbak a kb. 30.000 kötetet számláló nagy-szebeni központi könyvtár s ugyanott az 1905-ben alakított Astramuzeum. Állandó kiadványai: az immár 60-ik évét élő „Transilvania“ havi folyóirat és a „Biblioteca pop. Asociațiunei“, 155 kiadványszámmal. Jelenlegi fejlettségében

az Astra 151 kerületre (despártimánt) oszlik. Ezek közül Erdélyre 138 kerület esik. A kerületek kebelében működő ügynökségek (agentură) száma 800 megszervezett, 250 szervezésben lévő ügynökség. Községi népkönyvtárainak száma elérte a 3200-at. Az Astra mostani elnöke: Vasile Goldiş, alelnökei: Dr. Octavian Rusu, Dr. Gheorghe Preda.

A. E

Astra Muzeum Nagyszebenben.
G. Bariţiu az Astra Egyesület titkára már 1865-ben propagálta azt az eszmét, hogy össze kell gyűjteni román folklorisztikus anyagot, román fölirotokat és okleveleket. A muzeum felállítására véglegesen 1897-ben határozatotott el s 1905-ben épült föl és nyílt meg nagy nemzeti ünnepek közepe. Az Astra muzeumnak következő osztályai vannak: etnografiai 15214 tárggyal, régiség osztály 3808, ipari 860, egyházi 845, művészeti 430, gazdasági 380, iskolai 1260 és természettudományi osztálya 29304 tárggyal. A könyvtár 28540 kötet. Néprajzi muzeuma különösen gazdag és érdekes. Varrottások, szöttesek, famunkák minden erdélyi román területről. Képtárában különösen sok Smigheleski kép van. A muzeum már szűknek mutatkozik a gyűjtemények számára.

Astra, vagongyár (azelőtt Weitzer János vagongyára) Arad. (Prima Fabrica Română de Vagoane și Motoare S. A. R.) Alaptőkéje 200,000.000 lej (1928-ban újabb emeltetik) investált tőke 4,029.273 arany lej. 632 szerszámgép, 4141 HP. 2400 munkás. Gyárt: 600 db. vasuti személykocsit, 3000 vasuti teherkocsit, 500 db. vasuti tartánykocsit, 800 tonna gőzkazánt,

vashordót és különféle tartányokat, 400 tonna különféle öntvény. Javit a C. F. R. számára mozdonyokat és vasuti kocsikat. Mint vagongyár, Románia legszámottevőbb vállalata. Igazgatóságának élén Sapira (București) áll, a gyár technikai vezetését Vagyázó László gépészmérnök, mint igazgató látja el (l. o.). A vasuti kocsiosztály műhelyfőnöke: Reiter Iván mérnök.

Asztalos Sándor hirlapíró * 1890-ben Nagyváradon. Iskolai végzetével magántisztviselő lett, később újságíró. Már egész fiatalon erős aktivitással szerepelt a munkásmozgalomban. Háboru előtt és alatt Nagyváradon, Budapesten, háboru után Kolozsváron és Temesvárt professzionátus hirlapíró, legutóbb — évek óta — a Temesvári Hirlap egyik szerkesztője. Társadalomtudományi és kritikai írásai jelentek meg folyóiratokban, néhány verse, novellája napilapokban. A specifikus „erdélyi” irodalommal szemben szigorú kritikai álláspontot foglalt el és konjunkturális értelemben használva a szót: „trianoni irodalom”-nak nevezte el.

Averescanus paktum, választási kartell-egyezmény, amelyet Averescu Néppárt-ja (ill. az Averescu kormány) kötött az Országos Magyar Párttal az 1926-os parlamenti választásokra. Támogatásának ellenértékéül a M. P. a csucsai paktumban (l. o.) foglaltaknak kormányprogrammá emelésén kívül kikötötte: az elbocsátott magyar tisztviselők és közalkalmazottak visszabehelyezését ill. nyugdíjazását vagy végkielégítését, a kisebbségi iskolák számára államszegély megállapítását s bizonyos

összegeben azonnali kiutalását, a csikmegyei Magánjavak ügyének igazságos és sürgős megoldásáig is, a kisajátítás alá nem vonható tárgyak és értékek visszaadását. Elvi megállapodások között szerepeltek: minden román állampolgár arra való joga, hogy nemzeti-ségét maga állapítsa meg, és az iskoláztatásra vonatkozó más kikötések. Ezzel szemben a M. P. teljes erejével támogatja a Néppárt listáit, viszont kiköti 11 vármegyében összesen 15 kamarai és 10 szenátusi magyar jelölt garantálását, azonkívül Csik- Udvarhely- és Háromszék vármegyékben a Ta-

nácsok által betöltendő három szenátorság szintén az O. M. P.-t illeti. A választások az O. M. P. huszonnyolc hivatalos magyar jelöltjét juttatták mandátumhoz, de az egyezményben biztosítottnak vélt egyéb erkölcsi és vagyoni kedvezményekből csak igen kevés valósult meg, a kormány — a felülkerekedett sovén áramlatokra hivatkozással is — elzárkózott az egyezmény ezen részének teljesítése elől s az O. M. P. az ülészavág végén is sikertelenségéről számolhatott be a magyar választó tömegeknek. (L. Magyar politikai mozgalmak.)

596401

B.

Baciu Aurel * 1886 II-2. Szász-nádason. Kolozsvárt tanult, ügyvédi oklevelet Marosvásárhelyt szerzett. Az egyesülés után összehívott első parlamentben képviselő, Averescu 1926 évi kormányzása idején szenátor. A marosmegyei néppárti szervezet elnöke. A mv. Ügyv. Kamara elnöke.

Bakkay Béla nyelvtanár, író * 1886-ban Körösmezőn. Leánygimnáziumi tanár Szatmáron. Verseit „Göncölszekér“, verses regényét „Bianca“ címen jelentette meg önálló kötetekben. Erdélyi lapokba dolgozik.

Bakó Ignác szatmári mérnök, * 1869. Háboru előtt az államvasutak főmérnöke volt. Nehány évig szerepet játszott a szatmári Magyar Párt-ban s a szatmári városi politikában.

Bakóczy Károly tanár, műfordító * 1883. A székelyudvarhelyi gimnázium tanára. Irt irodalmi tanulmányokat, megírta Fülöp Áron életrajzát (1923) s német költőkből sckat fordított erdélyi lapokba (Zord Idő stb.).

Bálan Joan dr. főegyházmegyei kanonok * 1880-ban Teiuș községben. Theológiát a budapesti egyetemen végzett. Doktorátust Bécsben szerzett. 1909-ben bucaresti plébános, 1920-ban kanonok. Művei: *Limba Cărtilor Bisericești*, 1915. — *Viața lui Isus*, 1921. — *Noul Testament*. 1925. Kéziratban: *Viața Sfântului Pavel*. Közre-

működött a *Convorbiri Literare*, *Revista Catolică* stb. folyóiratokban.

Bálan Nicolae dr. Erdély metropolitája, a szenátus jogszerinti tagja, Gyulafehérvár és Nagyszeben érseke (l. bővebben *Mitropolia Ardealului*).

Balázs András unitárius lelkész, egyházi író, * 1880-ban. Székelyderzsi lelkész és az „Unitárius Szószék“ szerkesztője.

Balázs András dr. státsi kanonok-előadó * 1869 XI-18. Kászonimpéren. Theológiát a bécsi egyetemen végzett; 1903-ban tordai plébános, 1917-től Gyulafehérvárt kanonok, 1921-től az Erdélyi Róm. kath. Státus előadója, prelátus. E minőségében a Státus anyagi és iskolai ügyeit vezeti. Számos cikke és tanulmánya jelent meg a kisebbségi iskolákról. Önálló publikációja: az erdélyi róm. kath. Státus fontosabb jogtörténelmi okmányai.

Balázs Ernő volt szenátor braszó mérnök * 1875 VII—31. A háborus évek alatt Sepsiszentgyörgyön volt városi mérnök. Az impérium első éveiben sok hangos és politikai színnel aláfestett hírlapi polémia központjában állt. 1922-ben szenátor lett, de nem magyarpárti programmal, hanem „pártonkívüli“ volt. Az első impériumévek hangulatában ezt a disszidens politikai szereplést szigorubban ítélték meg. 1928-tól

magánmérnök Brassóban.

Balázsfalvi érsekség, lásd Gör. kath. román érsekség.

Balázsfalvi főgimnázium (gör. kath.) a legrégebb román középiskola. Alapjait Inocențiu Micu (Klein) püspök vetette meg, aki 1738-ban Fogarasról Balázsfalvára tette át egyházmegyéjének székhelyét. Az iskola 1754-ben nyílt meg. Eleinte két gimnáziumi osztályból állott, 1784-ben öt osztályu, 1831-ben hét, 1850-ben teljes nyolc osztályu főgimnázium volt. A román rezsim alatt az osztályok legnagyobb része párhuzamos lett, úgy hogy 1928-ban a balázsfalvi főgimnázium 13 osztályllyal működött. A román kultúra szempontjából ennek az iskolának nagy jelentősége volt. 1848 előtt az egyetlen román főiskola volt s az akkori román intelligencia itt nevelkedett. Az ötvenes évek után is jelentős része a román kulturális elemnek ebből az iskolából került ki, ahol az egyház gondoskodott róla, hogy kétszázon felüli tanulónak kenyere legyen. Tanárai közül a kiválóbbak voltak: Sincăi, P. Maior, S. Micu Klein, Cipariu, Bărnuțiu, Barițiu stb. A nemzeti öntudatra való jó hatása nemcsak Erdély határain belül volt érezhető, hanem a Kárpátokon kívüli román fejedelemségekben és később a román királyságban is mutatkozott. Balázsfalváról indult ki az ugynevezett latinus iskola, mely a nyelvre és a nemzeti öntudatra nagy hatással volt. Az 1894-ben új szárnyalással kibővült iskola már nehezen bírja el a megszorított osztályokat. Gazdag könyvtár és jól berendezett iskolai muzeum, laboratórium segítik az elméleti okta-

tást. Az egyházi főnhatóságnak, mint a magyar, úgy a román uralom alatt nehéz harcra voltak az iskola felekezeti jellegének megtartásáért. A főgimnáziumnak husz tanára van, igazgatója Caliani Augustin.

Bálibanu Virgil dr. gherlai püspöki titkár, * 1901 II—14. Középiskolái után előbb jogi, majd teológiai tanulmányokat végez (Roma). Visszatérve püspöki titkár és szentszéki író. Az egyházmegyei könyvnyomda és könyvkereskedés vezetője, a Curierul Creștin nem hivatalos részének szerkesztője.

Balla Béla festő polgári foglalkozások egész során ment végig, mielőtt művészi pályára lépett. Aradon s Nagybányán dolgozik. Ismertebb képei: „Krisztus hegyi beszéde”. — „Szimfónia aranyban”. — „Bucsusok”.

Balla Böske író, * 1902. márc. 17.-én. Regényt és verset ír. 1923-ban a Keleti Újság novellapályázatán első díjat nyert. Megjelent kötetei: Színek-hangulatok, verskötet (1923), Vihar a pusztában, kis regény (1923) és Uri kamaszok, (szimpátikus szempontokból nézett társadalmi képek.) (1926).

Balogh Arthur volt egyetemi tanár, hírlapíró * Abonyban 1866 III-18. Jogitanulmányait Budapesten végezte, u. o. 1898-ban az alkotmányi és kormányzati politikából habilitáltatott. 1904-ben ezen szakok nyilvános rendkívüli tanára a kolozsvári egyetemen, 1906-tól ny. r. tanár. A Magyar Tudományos Akadémiának 1905-től levelező tagja. Szaktudománya terén jelentős irodalmi munkásságot fejtett ki, úgy önálló buvárlati eredményekkel, mint tanárkönyvekkel sűrűn jelent meg a

forumon. Belletrista jellegű irodalmi működése is sokoldalú, napi és hetilapokban számos szépirodalmi és ismeretterjesztő cikke jelent

még s ilyen zsánerű műveit — név nélkül — önálló kötetekben is kiadták. (Többnyire kulturhistoriai érdekességekről.) Regényeket fordított olaszból, franciából. Tanári állásától való megválása után inkább a publicisztika mezején mozgott. Szerkesztője volt a kolozsvári Ujság politikai napilapnak, később az Ellenzék munkatársa, sűrűn szereplő vezércikkirója. Impériumváltozás után önállóan megjelent művei: „Románia új alkotmánya“ Kolozsvár 1923. — Les droits des minorités et la défense de ces droits en Roumanie. (Genève 1925). — Széchenyi emlékezete (Emlékbeszéd). A romániai Magyar Párt állandó képviselője a nemzeti kisebbségek nemzetközi kongresszusain, ahol referátumai több ízben termékeny vitára vezettek. Képviselte a ma-

gyar egyházakat Genfben, a magánoktatási törvény ellen beadott petíció ügyében. 1926-ban Kolozsmegyében szenátorra választották.

Balogh Elek ügyvéd, * 1881-ben Felvinczen. Tanulmányait Kolozsvárt és Budapesten végezte. 1906-ban Tordán irodát nyit. 1920-ban az Egyesült Kisegítő és Takarékpénztár rt. vezérigazgatója. 1927-ben m. p. programmal kamarai képviselő. A tordai ref. egyház főgondnoka, a városi állandó választmány tagja.

Balogh Endre író, * 1884-ben Mezőpagozsán, meghalt 1924-ben Kolozsvárt. Jogot végzett, ügyvéd lett Marosvásárhelyen. Publicista és belletrista mutatványokkal az új impérium első éveiben lép fel (ekkor már negyven év körül jár). Érett és izes ez a késő első termés. Alig öt évre terjedt írói pályája s ez az idő is súlyos betegséggel terhes. „Hajótöröttek“ c. Kolozsvárt megjelent novelláskötete az erdélyi irodalom legjobb darabjaiból tartalmaz néhányat, közöttük egy kis-regényt. Az erdélyi kritika inkább csak halála után értékelte. A budapesti Napkeletnek dolgozótársa volt. Egy posthumus kötete is megjelent „Most irok Neked“ címmel.

Balogh Ernő geológus * 1882-ben Erdőhegyen (Arad m.) Középiskolát Debrecenben, egyetemet Kolozsvárt végzett, ahol tanári képesítést nyert. 1907—14 a kolozsvári egyetem földtani intézeténél tanársegéd. Háboru után a Marianum tanára. Ásványtani és geológiai dolgozatai jelentek meg a Muzeumi Füzetekben és a szombati Verein f. Naturw. kiadványaiban. Természettudományi ismeretek népszerűsítésével is foglalko-

zik: kb. 50 ilyen tárgyú cikke és egy könyvecskéje jelent meg. (A Föld köpönyege, M. Nép Könyvt.)

Balogh István festő * 1890. Nagyváradon. Két évig jogot hallgatott a nagyváradai akadémián. Művészeti tanulmányait Münchenben kezdte 1911-ben, folytatta Rómában és Budapesten. Kiállításokon résztvett Váradon, Budapesten, Kolozsvárt. 1913 óta kiállítást nem rendezett, mert sajátos körülményei folytán nem tud kellő reprezentatív anyagot összegyűjteni. Erdekesek és értékesek u. n. egypéldányos könyvillusztrációi, melyekkel jelentős sikereket is ért el (A „Fioretti“ 72 miniatürrel. Ady négy kötete: Uj versek, Vér és arany, Szeretném ha szeretnének és Minden titkok verseiből, Babits: Herceg hátha megjön a tél is stb.). Felváltva Váradon és Nagyváradon dolgozik.

Banater Deutsche Zeitung, Temesvári napilap, # 1918-ban „Schwäbische Volkspresse“ címmel s nevét a romániai németiség újjászervezkedésével egyidőben változtatta meg. Szerkesztője Robert Reiter.

Banater Landwirt, gazdasági hetilap, megjelenik Temesvárt, Blaskovich Ferencz prelatus szerkesztésében.

Banater Zentralbank A. G., Zsombolya. Alapítattott: 1880. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2,109.152.— Az igazgatóság elnöke: Johann Buchner. Ügyvezető-igazgató: Leonard Walzer.

Bánáti Múzeum Temesváron, alapítattott 1872-ben. A Délmagyarországi Történelmi és Archeo-

logiai Egyesület tulajdona volt, mely intézmény most „Bánáti Történelmi és Régészeti Egyesület“ nevet viseli. Temesvár szerb megszállása idején meglehetősen nagy értékű muzeumi tárgyak szállítottak el, különösen képek. A néprajzi gyűjteményben román, szerb és magyar anyag egyformán van képviselve. A régiséggyűjteményben mintegy 30.000 darab pénz: érem és papírpénz van, 17.000 prehistorikus tárgy (római, egyiptomi, középkori, modern és ereklyetárgyak). Gazdag a művészeti osztály: 19 szobor, 463 festmény, több mint 2000 rajz és metszet, arcképek stb. A könyvtár 14.000 kötetből áll. A Bánáti Múzeum természetrajzi osztálya mintegy 1300 darabból áll; nem a múzeum tulajdona, csak felügyelete alatt áll.

Bánáti Hitelbank rt., Temesvár. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1,457.080.—

Banatia fiunevelő intézet Timișoara. 1926. szeptember 1. óta működik. A római kath. német polgárság részvényjegyzéseiből husz millió lei költséggel épült. Célja a kath. német középiskolai ifjak nevelése. Növendékek száma 1927-28-ban: 235. Ebben az épületben van elhelyezve az r. k. német tanítóképző intézet s a vele kapcsolatos gyakorlati elemi iskola, továbbá az 1926-ban alapított püspöki liceum. A Banatia igazgatója Nischbach József.

Banca Agrara S. A., Cluj. # 1920. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 55 millió. Tartalékalapok: 50,253.165.— Az igazgatóság elnöke: Dr. Octavian Prie. Vezér-

igazgató: Aurel Esca. Fiókok: Belényes, Lippa, Temesvár. Az intézet, közvetlen megalapítása után, királyi decretum alapján privilegiumot kapott az agrár reform végrehajtásának financirozására Erdély területére, mely privilegiumot a liberális kormány 1923-ban rendeleti uton megszüntetett. A bank jogainak érvényesítése érdekében kártérítési keresetet adott be az állam ellen s a hosszú ideig húzódó per 1927. év elején egyezséggel ért véget, melyet a törvényhozás is szankcionált. Ezen egyezség alapján a bank az államtól 65 millió lei kártérítést kapott egyösszegben, melyből 25 millió leit rendes tartalékalapja növelésére, 31 millió leit eredeti hivatásának megfelelő organizáció és adminisztráció investíciójának amortizálására, 4 millió leit nyugdíjalapok dotálására és 5 millió leit a tisztviselők segítő-alapja javára fordított.

Banca Agricola, Lugos. # 1928. máj. 28. Alaptőke: 5 millió.

Banca Aurora, (Näsäud) Nászód. # 1873. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 3,123.471.— Az igazgatóság elnöke: Teofil Tanco. Ügyvezető-igazgató: Leon Bancu.

Banca Centrală pentru Industrie și Comerț S. A., Kolozsvár. Alapított: 1918. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50 millió. Tartalékalapok: 19,641.100.— Az igazgatóság elnöke: Valentin Poruțiu. Vezérigazgató: Jonel Comsa. Fiókok: Arad, Beszterce, Gyulafehérvár, Hátszeg, Nagyszében, Torda.

Banca Centrala Banateana de Credit și Industrie, Temesvár.

1922. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2.250.000.— Az igazgatóság elnöke: Ioanichie Neagoe. Vezérigazgató: Valeriu Cârje. Fiókok: Nagyszentmiklós, Oravica.

Banca Cetățenilor și Țăranilor din Tare Bârsei, Codlea, Feketehalom. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5.250.000. Tartalékalap: 2.025.376.

Banca Creditul Banateana, Lugos. # 1921. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalékalapok: 1,904.861.— Az igazgatóság elnöke: George Dobrin. Ügyvezető-igazgató: Coriolan Novac.

Banca Generala a Județului Arad S. A., Arad. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Tartalékalapok: 500.000.—

Banca Oasia S. A. Nagyszében. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 20 millió. Tartalékalapok: 2,011.636.—

Bănescu Nicolae egyetemi tanár, a kolozsvári egyetem filozófiai fakultásán bizantinológiát ad elő mint rendes tanár. 1920—21-ben a fakultás dékánja volt; 1923—24-ben az egyetem rektora. 1927-ben Eftimiu kísérlete után B-t nevezték ki a kolozsvári Román Opera és Nemzeti Színház igazgatójává.

Bánffy Ferencz báró kolozsborsai földbirtokos * 1869-ben Apánagyfaluban. Katonai akadémiát végzett, tiszt lett 1888-ban. 1896 óta birtokán gazdálkodik. Az erdélyi sajtó irodalom és művészet igaz érdeklődő, áldozatokat is szívesen hozó barátai közé számít-hatja.

Bánffy Miklós gróf, * 1873 december 30-án Kolozsvárt. 1906-ban kolozsvári főispán, 1910-ben

országgyűlési képviselő, az összeomlás után pedig, 1921—1922. években külügyminisztere volt Magyarországnak. Pályafutásának többi nevezetes dátumai már nem politikai, hanem művészi sikerek, melyeket Kisbán Miklós álnéven ért el. Első szindarabja, a „Nap-legendá” Budapesten, a Nemzeti Színházban került színre s ha nem is hódította meg, legalább tiszteletudó várakozásra kényszerítette a kritikai közvéleményt. Egyéb darabjai közül a „Nagyúr” az, mely dacolni látszik a gyors feledéssel. Irodalmi komolyságával szemben — bár jogtalanul — némi gyanut keltett művészeti poliglottizmusa. B. írói működését, mely rajzoló, diszlettervező és rendező munkássággal is párosult, éppen ez a sokoldalúság keverte a művészi kedvtelés gyanujába. 1926-ban visszatért Erdélybe, hol min-

den politikumtól távol, csak irodalmi és irodalompolitikai működésének él. Csatlakozott az Erdélyi Helikonhoz, résztvett annak szervezésében, maga is szerepel felolvasó ülésein és nevének vonzó ereje: irodalommal szemben eddig közömbös rétegeket is megmozgatott. Bánffy Miklós gróf irodalompolitikai működésétől — ha tájékozódása az erdélyi szellemi mezők felett teljesebb lesz és szeretetét disztinkció teszi hatályosabbá — még fokozott eredmények várhatók. Erdélyi irodalmi működéséből máig — néhány (invenzióról és nagy kulturáról tanuskodó) novellán kívül — egy regényt ismertünk meg, mely „Reggeltől estig” címmel a Szépmíves Céh sorozatában jelent meg (1927). A regény története szinte üvegura alatt — minden szociális vonatkozástól mentesen — játszódik le, mégsem érdektelen. A bura alatt vonagló két pár ember nem tudja szimpátiánkat megszerezni (s ez valószínűségük ellen tanuskodik). Sokat kell gondolnunk a kézre, mely mozgatja őket, de mindig elismeréssel, hogy a kéz milyen bravurral dolgozik. Egyéb művei: Haldokló Oroszlán (novellák, 1913.) Az erősebb (Nemzeti Szính. 1918) és Maskara (Renaissance Színház 1926).

Bányai János tanár geologus, * 1886-ban Kézdivásárhelyen. 1908-ban tanár lesz, 1912—13-ban állami ösztöndíjjal külföldre megy, tanulmányozza a természettudományi methodikát. 1917-től iskolaigazgató. A budapesti Földtani Intézet munkatársa. Geológiában főleg ásványvizekkel, földgázzal és aranytartalmu ércekkel foglalkozott, önállóan megjelent tuda-

mányos művei ezen tárgykörökben mozognak. Számos népszerűsítő és gazdasági cikk szerzője.

Barabás Andor dr. * 1880-ban Nagyborosnyón. Háromszékmegyében szolgabíró volt, később árvaszéki ülnök. Impériumváltozásnál állásából távozik és gyarmatárkereskedést nyit. A sepsii ret. egyházmegye főjegyzője, a sepsiszentgyörgyi Magyar Párt alelnöke.

Barabás Béla, albisi, ügyvéd, politikus * 1858. december 12-én Aradon. A magyar országgyűlésen 26 évig volt képviselő. 1901-ben Nagyváradon Tisza Kálmánnal szemben választották meg. 1907-ben a magyar delegáció elnöke volt, 1917-ben Arad város főispánja. Az impérium átvétele óta az aradi Magyar Párt elnöke, 1926-ban aradmegyei szenátor. Az Országos Magyar Párt intézőbizottságának tagja. Aradon ügyvédkedik s a városi politikában is részt vesz.

Barabás Miklós (árkosi) unit. lelkész * 1902. márc. 22-én Verespatakon. Teológia és Tanárképezde elvégzése után előbb székelykereszturi tanár, majd 1924-től Nagyenyed székhellyel unit. körlelkész. Szervező és missziós munka mellett történeti tanulmányokat, életrajzokat közöl, verseket is ír. „Lángok és Tüzek“ címmel verskötete jelent meg; Barabás Ábelről életrajzi munkája van sajtó alatt.

Barabás Samu nyug. orsz. levéltárnok, a M. Tud. Akadémia tagja, * 1855 XI-14. Papolcon. Történetírói pályafutása a múlt század nyolcvanas éveiben kezdődött, a „Századok“ és „Tört. Tár“-ban írt könyvismertetésekkel és történel-

mi emlékek közlésével. — **Önálló** művei: Fráter György életrajza. — I. Rákóczi György és a Porta. (Levelek és okiratok.) — A Blagay-család oklevéltára. — A Frangetan-család oklevéltára 2 kötet (Thallóczy Lajossal). Önálló kötetekben adattak még ki: A római szent birodalmi gróf Teleky család oklevéltára 2 kötet (Középkori oklevelek). — Zrinyi Miklós a szigetvári hős életére vonatkozó levelek és okiratok 2. köt. — A gróf Zichy család okmánytárának hat első kötetéhez készített regestakötet. — Barabás Samu a háromszékmegyei Papolcon él nyugalmas visszavonultságban.

Barát Móricz tanár, festő * 1880-ban. A budapesti képzőművészeti főiskolán tanári oklevelet szerez, onnan Münchenbe megy. Grafikai tanulmányokat is folytat, majd Berlinben dolgozik. A nagyváradi fa- és fémipariskolában tanári állást tölt be. Mint festőnek különösen aktkompozíciói keresettek. Háboru előtt Budapesten több izben állított ki, háboru után Erdély nagyobb városaiban rendezett műveiből kiállításokat, melyek közül legnagyobb sikere marosvásárhelyi kiállításának volt.

Bárbat Virgil egyetemi tanár szociológiát ad elő a kolozsvári egyetem filozófiai fakultásán. 1924—25-ben a filozófiai fakultás dékánja volt. Ebből az évből ered szép gyümölcsöket hajtó kezdeményezése: az Extensiunea Universitară alapítása is. Ez intézmény keretében Erdély nagyobb városaiban 1924 és 1927 között érdekes társadalmi jellegű felolvasásokat tartott, a nők szerepéről, az ifjuság jogairól és kötelességeiről a mai társadalomban, stb.

Barbu Aca de — erdélyi származású operaénekesnő, a kolozsvári Román Opera tagja, a bécsi Musikakademiét végezte, operetthez ment. Komoly sikerei voltak a Theater an der Wienben. 1921-ben jött Kolozsvárra. Fidelity, Tosca, Alarcosbál operákban aratta legnagyobb sikereit.

Barbul Eugen dr. a cluji Egyetemi Könyvtár igazgatója, * Szamos-Lippón 1873 I-23. Egyetemet végzett és két évig tanárkodott Budapesten majd u. o. az Egyet. Könyvtárban volt könyvtártsízt, később könyvtárör. 1920-ban a cluji E. K. igazgatója lett. Szatmármegyei mandátummal három cikluson át kamarai képviselő volt. Szerkesztette a Szent-lőrinci Céllovészeti Lapok I-II évfolyamát és a „Cél“ c. társ. és közz. folyóiratot Budapesten (I-IV. évf.). Önállóan megjelentek: „Avasvidéki román nyelvjárás“ (Bp. 1900) „Fejezetek a román irodalom történetéből“ (Bp. 1910) és „Román történetírás 1830-ig“ c. művei.

Barcasági Szász Múzeum 1908-ban alapította öt brassói polgár. Eredeti címe: Vereinigung Kronstädter Sammler volt. 1913-ban a líceumi múzeummal egyesült. Van prehistorikus osztálya 5000 tárggyal, történelmi osztálya 1700 tárggyal, néprajzi osztálya 1500, és természetrajzi osztálya 1800 tárggyal.

Bárd Oszkár drámairó, * 1893 V-6. Naszódon. Orvosi oklevelet szerzett s Galgón körorvos. Előbb versekkel, később drámákkal jelentkezett az erdélyi irodalomban, melynek szinte egyetlen színpadképes drámairója. Legnagyobb színpadi sikere „Silvio lovag“ c. darabjának volt (kolozsvári Ma-

gyar Színház 1921). Sajnos az erdélyi színházi viszonyok mellett hosszabban ez sem volt műsoron tartható. Kevésbé színes, de lelkitörténetben gazdagabb: „Taposó malom“ c. eddig elő nem adott darabja. Líráját valami praktikus bölcselő hang jellemzi. Megjelent kötetei: Bálványok, bilincsek, Tevan 1912. — Silvio lovag, Napkelet, 1921. — Mi lesz velünk? Kadima 1924. — Taposó malom, Vögenreiter 1925. — Színrekerült drámái az említettek kivül: Halál és még több. — Csoda. — Professzor ur. — Citera. — Lucian Blaga „Zamolxe“ c. verses misztériumát magyarra fordította.

Bárdos Imre ügyvéd * Törökbeesen 1876-ban. Középiskoláit Nagyváradon, az egyetemet Budapesten végezte. 1906—1918-ig tagja volt Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának. Az 1925 évi első választásokon a város nagy tanácsába választott ellenzéki listán. Az Erdélyben megindult zsidó nemzeti mozgalomban 1924 óta vesz részt s az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség körösvölgyi körzetének és nagyváradai csoportjának elnöke.

Bárdos László hirlapíró * 1897. Háboru alatt a Pesti Hirlapban cikkei és versei jelentek meg. Háboru után a Tavasz, Magyar Szó, Napkelet hozták verseit. Mint újságíró nagyváradai napilapok kötelességében dolgozott. Riportjai még a Brassói Lapokban és Ellenzékben jelentek meg.

Bárdos Péter * Magyarfenesen 1864-ben. Négy gimnáziumi osztály végzése után mesterségre ment, majd kisebb birtokot szereztén gazdálkodik. Az impérium első éveiben tűnik fel az erdélyi

közéletben, mint a kiscgazda érdekek szószólója és képviselője s azóta sűrűn szerepel laphasábokon és politikai gyűlékezetekben. Irt két kis népies szindarabot.

Barla Hugó építőmester, mérnök * 1892-ben. Vasbeton munkában specializálta magát s ebben intenzív statikai tudományos munkásságot is fejtett ki. Több nagyobb gyár (Sodronyipar, Renner gyár új épületei, Tordai Üveggyár stb.) és szanatórium építését vezette. Kiadás előtt álló műve: A magas építéssel leggazdaságosabb vasbeton megoldásai.

Baross Lajos, bellusi, * 1867-ben Makón. Budapesten jogi fakultást és kereskedelmi szaktanfolyamot végzett. Az Országos Központi Hitelszövetkezet jogtanácsosa volt, majd az aradi Andrényi cég vezetését vette át. Cikkekben vámpolitikával és szövetkezeti ügyekkel foglalkozott. 1915-től 1928-ig a Kőlcsey Egyesület elnöke. Meghalt 1928-ban.

Bársan Zaharie román író és színész * Brassóban 1879-ben. Erdélyben háboru előtt is népszerű ama színházi staggionek révén, amelyeket városról városra vezetett. A Kolozsvárt felállított Nemzeti Színháznak ő lett az első igazgatója. Az irodalomban előbb versekkel lépett fel (Poezii) majd szindarabokat írt és fordított. Impériumévek alatt Kolozsvárt Trandafirii Roși c. darabjával aratott sikert.

Bartalis János * 1893-ban. Alsókosályon lakik és gazdálkodik. Első versei a Nyugatban jelentek meg. Impériumváltás óta a nagyobb erdélyi lapok hozzák verseit. A komoly kritika mindig megbecsüléssel emlékezett az

őszinteség erejével ható verseiről, a szélesebb közönség csak 1927-ben megjelent reprezentatív kötetének (Haj, Rózsafa) megjelenése óta figyeli. Az Erdélyi Heliikon tagja, sikerrel szerepelt a bukaresti bemutatókon, a nagy román lapok előkelő kritikussai örvendő és meglepetéssel vették tudomásul.

Bartalis Sándor a romániai vas, fém- és vegyipari munkások szövetségének főtitkára, * 1884-ben. Kolozsvár város tanácsosa, az O. Sz. és a Romániai Szociáldemokraták Párt Országos Vezetőségének tagja. A Munca fogyasztási és termelési szövetkezet és a Munkás Bank igazgatósági tagja. Szerkeszti a vas- és fém munkások szak'apját.

Bartha Lajos aranyosgyéresi ref. lelkész * 1864. Magyarujfaluban. Tanult Nagyenyeden és Berlinben. A tordamegyei függetlenségi pártnak szóval és tollal harcos tagja volt. Megyéje magyarpárti mozgalmainak egyik vezetője. Theologiai munkálkodásában modernebb, szabadabb irányzatot követ.

Barza Ferencz dr. hirlapíró * 1894-ben. Ujságírói állomásai „Tiszántul“, „Szabadság“ és „Nagyvárad Friss Ujság“, melynek főszerkesztője.

Báthori Ferencz tanár, tud. utazó * 1860 V-8. Balkányban. Budapesti egyetemen nyelvészeti és irodalmi tárgyakat hallgatott, tanulmányait a bécsi és kolozsvári egyetemen folytatta. 1896-tól a nagyvárad felsőkereskedelmi iskola tanára. Beutazta csaknem egész Európát, Egyiptom és Palesztina egy részét. 1904 nyarán a Norvégia legészakibb részén

lakó lappok közé indult, nyelvészeti és etnográfiai adatgyűjtés céljából. 1905-ben megismétli útját és az Enare tó vidékén lakó finn-lappok közt tölt két hónapot. Még három lappföldi utat tesz a legilletékesebb budapesti tudományos egyesületek támogatásával etnográfiai tárgyakat és fonográf-fölvett lapp-dalokat gyűjtve a Magyar Nemzeti Múzeum számára. Önállóan megjelent művei: Finn és lapp-mesék (fordítások). — Utazásaim a lappok földjén. — Nagyváradtól Madridig. 1924-ben Jorga szabadegyetemén román nyelven ismertette lapp-földi utazásait.

Battyaneum, gróf Battyány Ignác erdélyi róm. kath. püspök alapította. Maga a múzeum kicsiny és nem jelentős, könyvtára azonban gazdag és kézirat gyűjteménye nagyon értékes. Hatalmas kézirat gyűjteményének több mint fele a XVI. század előtről való. Legrégibb darabja a „Codex aureus“ a carolingi időből. Más nagy értéke a Lukács-evangélium, valószínűleg a IX. századból. Számos más értékes kézirati kincsen kívül őriztetnek a Battyaneumban ritka, első kiadások, közöttük sok illusztrált kiadás. Értékes nevezetessége még a 600 különböző kiadást magában foglaló biblia-gyűjtemény.

Bauxit. Az erdélyi bauxitokat kb. e század eleje óta ismerik, de a háborúig ipari célokra alig méltatták, sőt alaposan át sem kutatták. A bányatermelés kifejlődésének a háboru adott lökést. Franciaország nemcsak Németországnak nem szállított többé bauxitot, de megtagadta a szállítást a svájci gyáraknak is, nehogy

ezek az ellenséges államokat alumíniummal elláthassák. A németek fürgesége csakhamar segített ezen a hiányon. Az osztrák kormányál történt intervenció révén egyrészt egy német, másrészt egy svájci csoport a bihari bauxitok jórészenek birtokába jutott. Megalakult a Magyar Alumíniumércbánya és Ipari R. T. Budapest, amely Német-Magyar Ált. Hitelbank érdekeltség, továbbá a Magyar Bauxit R. T., amely a svájci Alumínium Industrie A. G. Neuhausen és a Pesti Keresk. Bank érdekeltsége volt. E két csoport, részben az osztrák-magyar kormány segítségével, megszerezte a kis Kuxengesellschaft-ok és magánosok összes jogait, úgy hogy csakhamar számos bánya és néhány ezer zártkutatómányi jog birtokosaivá váltak. Tökeerősek lévén, intenzív termelésbe fogtak és a háboru alatt igen nagy profitot értek el a szállítások révén. A Wiener Bankverein-nak és a pozsonyi kábelgyárnak is voltak zártkutatómányi jogai, de területükön a bányatermelés nem fejlődött ki. (Az utóbbiak jogai a háboru után elvesztek.) A román impérium mindkét nagy bányai ipari R. T.-t romanizálásra kötelezte. A német-magyar csoport a Marmorosch-Blank érdekeltséggel karöltve megalapította 1921-ben az Aluminia S. A. részvénytársaságot, csaknem egyidőben ezzel a svájci csoport, amelyben a Pesti Keresk. Bank közben érdekeltségét igen csökkentette. Bauxita néven romanizált. Előbbi több millió svájci frank értékben értékesítette a bányákat. Az új román bányatörvény a külföldi részvénytársaságok jogutódjainak

igen sok gondot okozott és a jogok validálása mindeztideig nem történt meg. Ilyen körülmények között évek óta általában szünetel a termelés a bihari bauxitbányákban, bár néhány ízben nagyobb szállítások történtek. Közben újabb leletekre is bukkantak és megalakult egy Robur nevű franco-román érdekeltség is, amely kisebb területek felett rendelkezik, amelynek azonban a transportviszonyai kevésbé kedvezőek, továbbá e területek még nincsenek egészen átkutatva. Tekintve, hogy a bauxit-telepek közelében magas szolgáltató képességű hydroelectromos mű létesítése lehetséges, az iparosítás minden egyéb kelléke, szén, földgáz, szóda, olcsó munkaerő rendelkezésre áll, Erdélyben előbb-utóbb nagyméretű iparnak kell kifejlődnie, amely ugy a nemzetgazdasági mérleg, mint a munkaalkalom szociális vonatkozásai következtében nemcsak a bauxitvidékre, de az egész országra döntő horderejű lehet. A késedelemnek kizárólag gazdaságpolitikai okai vannak. Bizonyos az, hogy Erdélyre kedvezőbb volna a helyszini iparosítás, mint a nyersanyag exportja és külföldön való földolgozása. Erdély szempontjából igen nagy kár lenne, ha az utóbbi álláspont jut győzelemre, abban a gazdasági harcban, amely a bauxit-kérdésben előbb-utóbb ki fog törni. Az erdélyi bauxittelepek fölött, a romanizálás dacára, jelenleg javarészt az u. n. Bauxit-Trust disponál. A jövő bizonytalan, vajjon e gazdasági lehetőségek sok ezer családnak fog-e kenye

ret adni a jövőben, vagy pedig a háborus gazdálkodás mintájára csak a nyersanyagexportig jut megint el az üzemesítés programja.

Baziliták, alapítójuk Nagy szent Vazul egyházatya. Erdélyben a 18. század első felében több házat nyitottak, legtekintélyesebb a blaji (balázsfalvi) zárda volt, hol a gimnáziumot is vezették. Ezek a román baziliták lassanként kihaltak, helyükbe lépni az ujonnan szervezett és szigorított Szent Vazul rend igyekszik, melynek egyetlen háza eddig a bikszádi zárda, ahol a rend ujoncházat is nyitott. Saját egyházi folyóiratuk van, nyomda felállítását is tervbe vették.

Bechnitz Sándor író * 1888 II-18. Vingán. Jogi doktorátust szerzett. 1910-től Temes megye főjegyzője volt. Háboru után újságíró lett, belmunkatársa a temesvári Déli Hirlapnak. E lapba és más erdélyi valamint budapesti lapokba művészeti és irodalmi kritikákat és tanulmányokat írt. Megjelent néhány novellája is, melyeket kulturhistóriai színezésük tesz érdekessé. Írásai mind Flaneur álnév alatt jelennek meg.

Becski Andor a Studio kolozvári művészársaság vezetője, * 1898-ban. Erdélyi napilapokban és folyóiratokban jelentkezett progresszív szellemű írásokkal. Versei önálló kötetben is megjelentek (Cluj 1923).

Bede László * 1875-ben, meghalt 1928-ban. Mint fiatal ref. lelkész négy évig gr. Tisza István fiának nevelője volt. Később tanári oklevelet szerzett a budapesti egyetemen. Két évet — a ref. konvent megbízásából — Észak-

amerikában töltött, az amerikai magy. ref. misszió szervezése céljából. Visszatérve Máramaroszigetre, a ref. főgimnázium igazgatója lett, 1910-től haláláig a ref. egyházközség lelkésze ugyanott. Amerikai tapasztalatairól és oktatásügyi kérdésekről mintegy húsz terjedelmesebb közleménye jelent meg napilapokban és egyházi közlönyökben.

„Bega“ malom r. t. Temesvár. Alaptőke 10,000,000 lei. Investált tőke 891,940 a. l. — 600 HP. — 90 munkás. — Évi kapacitás 36000 tonna.

Békés Dezső orvos * Budapesten 1882. Oklevelét 1902-ben szerezte. 1907—11. a budapesti kir. m. tud. egyet. I. sz. szemklinikai tanársegéde. 1911—18 a békésgyulai közkórház szemorvosa. 1918-tól a temesvári közkórház szemésze. Orvosirodalmi téren, szakvizitkán kívül, összefoglaló közleményeket publikált a szemizombénulásokról, a retinitisről, könnymirigygyulladásról stb. és feldolgozta a budapesti klinika hályogoperálásait 1900—1910 között.

Béldi Kálmán gróf zsibói földbirtokos, * 1882-ben Báld kolozs megyei kisközségben. Az erdélyi magyarság legjobban megalapozott kultúregyesületének az Emkének elnöke. Aktiv részt vesz az erdélyi kisebbségi politikában, a szilágymegyei Magyar Párt elnöke. A kolozsvári Mezőgazdasági Bank igazgatósági elnöke.

Belényesi gör. kath. gimnázium. # 1828-ban Vulcan Sámuel n.-várad i gör. kath. püspök. Az intézet 1838-ig mint algimnázium 4 osztállyal működött, ez évben 6 osztályúvá fejlesztették. A régi Ma-

gyarország román intelligenciájának nagy része ebben az iskolában szerezte műveltségeleleit. Az 1851—53. évben nyolcosztályúra átszervezett főgimnázium tannyelvétül a Bach-kormány a német nyelvet rendelte, ami ellen egy tantestület, mint a püspöki egyházmegye tiltakozott, s a román tanítási nyelvet követelte. E követelésnek a magyar kormány tett eleget 1870-ben. Az intézetet a Vulcan, Erdélyi Vazul, Papp János, Gojdu, Zsiga Miklós, Darabont, Radu-alapítványok gazdagították, s juttattak az ifjuságnak tandíjmentességet, ösztöndíjakat, menzát. 1928 július 1-én az egész románság ünnepelte az alapítás 100 éves fordulóját, román egyházi és világi főemberek, és Berthelot tábornok jelenlétében.

Benamy Sándor (Ben Ami) hírlapíró * 1899-ben. A modern világotjáró típus képviselője az erdélyi zszurnalisztikában. Dolgozott Párisban, Kolozsvárt, Bukarestben. Hosszabb utazásokat tett Keletre is. Hosszabb ideig munkatársa volt az Uj Keletnek és szerkesztette a Nagyvárad i Naplót. Könyvei: Történet három ágyról (regény 1923.). — Európától Ázsiáig, 1925. — Uj Palesztina, 1926. — Egyiptom, 1926.

Bendiner Nándor, zongoraművész, a satu-marei városi zene-konzervatórium igazgatója, * Temesvárott 1880-ban. Felsőbb tanulmányait a budapesti tudományegyetemen és a Zeneművészeti Főiskolán végezte, hol tanári oklevelet kapott és a Ferencz József Király-díjat nyerte el. Külföldön, Frankfurtban, Berlinben és Weimarban folytatta tanulmányait, mint D'Albert és később Busoni

tanítványa. Európa nagyobb városáiban sikeres koncerteket adott. 1911-ben a satu-marei városi zenekonzervatorium igazgatója lett. 1921-től a román kormány egyetemi tanári rangban végezesítette. Elismert pedagógus. Jeles játékosok egész sorát képezte ki. Előadóművészetét a külföldi kritika melegen méltányolta.

Bene Ferencz dési ügyvéd * 1875 VI-5. Sepsiszentgyörgyön. A református közéletben helyileg és országosan is szerepet játszik. Publicisztikai munkát végzett a régi „Kolozsvár” és „Erdélyi Híradó” szerkesztőségeiben. A szolnokdobokai „Vármegyei Közélet”-et két éven át szerkesztette.

Benedek Elek író * 1859 szept. 30-án. Középközlát az udvarhelyi kollegiumban végzett, a budapesti egyetemen tanárnak készült, majd újságíró lett. Több napi és heti lapot szerkesztett. Írói munkásságának eredménye 150 kötet könyv, nagyrészt ifjúsági művek. Főbb művei: Testamentum, Nagy magyarok élete, Szív könyve, Katalin, Huszár Anna, Magyar mesék és mondavilág stb. Csaknem minden könyve több kiadást ért. Az impérium-változás első éveit óta Kisbaconban Udvarhely megyében él és szerkeszti az utódállamokban erősen elterjedt „Cimbora” című gyermekújságot. Élénk kontaktust tart fenn a fiatal erdélyi irodalommal, különösen annak „székely” szárnyával, mellyel több ízben fáradságos felolvasó körutakat is tett.

Benedek Ferencz orvos, hirlapíró * 1900-ban. Nagyváradon folytat orvosi gyakorlatot, ugyanott állandó cikkírója a Nagyváradai Naplónak. 1919—22 közt 3 vers-

kötete jelent meg.

Benedict N. Norbert a Turul cipőgyár vezérigazgatója * 1871-ben Znaimban. Pályáját mint a módlingi cipőgyár gyakornoka kezdte. Ez a gyár alapította 1900-ban Temesvárt a Turul cipőgyár r. t.-ot és B. is itt nyert elhelyezkedést. Pár év múlva a Turul igazgatója, később vezérigazgatója lesz. A Turul cipőgyár — vezetése alatt — európai relációban ismert nevű vállalatá fejlődött. Igazgató elnöke a Bánáti Keztyűgyár r. t.-nak; a Bánáti Gyárosok Szövetségének társelnöke.

Bérczy Lajos tanár, író * 1875-ben Aradon. 1899. tanári oklevelet nyert. Az aradi róm. kath. főgimnázium tanára. Tárcái és novellái különböző szépirodalmi- és napilapokban jelentek meg; az Aradi Magyar Ujság főmunkatársa, 1922—1928 az aradi Kölcsey Egyesület főtitkára. 1925-től az Országos Magyar Párt aradmegyei és aradvárosi tagozatának főtitkára.

Berde Amál (Dóczyné) festőművész * 1886. Kackón. Tanult Münchenben. Magyar mesterei Réthi és Thorma voltak Nagyban. Figurális és tájfestészetet művel, speciálisan erdélyi motívumokkal. Kiállítási sikerei voltak Münchenben, Bukarestben, Kolozsvárt, Nagyban.

Berde Juliánna Mária (Dr. Roth Jenőné) * 1889 II-5. Kackón Szolnok-Doboka megyében. Középközlát Nagyenyeden, egyetemi tanulmányokat Kolozsvárt és Münchenben végzett. 1920-ig a Bethlen kollégium tanára volt. 1921-től Marosvásárhelyt az állami felsőkereskedelmi iskola tanára. Verssel köszöntött be az irodalomba s irodalmi pályáját végig ver-

sek szegélyezik, mégis szinte kizárólag elbeszélőül ismeri az erdélyi közönség s veszi tudomásul

az erdélyi kritika. Holott B. irodalmának nem dekoratív eleme a vers, hanem — talán legjelentősebb — belső értéke: női lírája. (Prózájában a magát felszabadító Ember lírája szól). Mint elbeszélő — máig — a novellában ért legmagasabbra. Berde gazdag kultúrája regényeiben is megveszteget, de sem Romuald és Andriana színei, sem A Szent Szégyen nemes haragu vindikációja s talán a Haláltánc svájci napfényben szikrázó szépségei sem vetekednek „Szegény kicsi Julia” szenvedéseivel. Ez a legszerencsésebb novellisztikus műve (1920) egyéb novelláinak is — a Télutó kötetben közölteknek magasan — felette áll. Nyelvi művészetével és alapos tanulmányokat hasznosító irodalom-elméleti és irodalom-politikai működésével az új erdélyi kultúra egyik biztosító pillérét kell látni benne.

Megjelent művei: Versek, 1912, Bpest. Atheneum. — Bacványiné, 1912, Kolozsvár. — Az Örök Film, 1917, Athenaeum. — A Tükör, Rina kincse, Vizen Hold, Enyedi Történetek (kis novellás kötetek): — Haláltánc. Regény 1924 Bpest, Athenaeum. — A Szent Szégyen. Regény 1925 Mvásárhely. — Romuald és Andriana, Regény, 1926, Pozsony. — Télutó, novellák, 1928 Minerva kiadás. Sajtó alatt: Seherezáde Himnusza (Versek). A Zord Idő fennállásáig annak irodalmi főmunkatársa, az Ellenzék, a Pásztortűz s a budapesti Napkelet rendes munkatársa.

Berky József kiszagda, a kolozsvári Gazdasági Egyesület elnöke. E minőségében némi szerepe volt politikai megmozdulásokban is.

Bernády György dr. * 1864 IV-10. Bethlenben. Szolnok-Doboka vármegyében. Érettségit tett Ma-

rosvásárhelyen, egyetemi tanulmányait Kolozsvárt és Budapesten végezte. 1889-ben gyógyszerész-doktori oklevelet szerzett. Jogot

is hallgatott s letette az állam- és jogtudományi államvizsgákat. 1896—1900 orsz. gyűl. képviselő, 1900—1912 Marosvásárhely polgármestere, az ezután következő öt évben a város főispánja volt. 1912-ben székelyföldi iparfejlesztési min. biztossá neveztetik ki). Erdélynek Romániához történő kapcsolása után, 1922-ben a nyárádszeredai kerület, 1926-ban Marosmegye képviselője a román kamarában. 1926-tól ismét Marosvásárhely polgármestere. 1917-ben az udvari tanácsosi címet, 1922-ben a román Koronarend parancsnoki jelvényét kapta. — Impérium előtt viselt városvezetői tisztségeiben nagyarányú középítkezések (Kulturpalota, iskolák, vízművek, aszfaltozás stb.) kezdeményezése és véghezvitele utján nagyban emelte Marosvásárhely városi jellegét, viszont frappirozó munkaképességgel presztizst és hatalmat, munkalehetőségek nyújtásával nagyszámu híveket szerzett a maga számára. Helyi tekintély ebben az időben, de közéleti opportunizmusának, tekintetnélküli akaratérvényesítésének, (s főleg azért, mert a szellemi tényezők magukat melőzve és háttérbe szorítva láthaták) akadtak szigorú kritikussai éppen a szellemi kultúra szóvivői között. Impériumváltozás után a kisebbségi politika terén látjuk, előbb önálló akciókkal, később a politika hivatalos vezetői között, 1927 óta ismét disszidensül. Báro Jósika Samu halála után néhány hónappal az elnöki szék végleges betöltésénél szélesebb körök nyilatkoztak meg Bernády vezérsége mellett; a sok csalódáson átment polgárság effektív eredményt remélt Bernády rutinjától s a de-

mokratikus intellektualizmus is (mégis inkább) Bernádyban látta volna hozzávetőleges képviselőjét. A szintén erősnek mutakozó ellenpárt mást akart, illetve Bernádyt semmiképen nem akarta Jósika örökében látni és B. még választás előtt visszalépett. Pártkötélékben maradt 1927-ig, a választások utáni időig, amikor állandóan vallott liberális orientációja a helyzetet elmérgesítette s B. a Magyar Pártból kilépett. (L. még: Országos Magyar Párt.) Több brosúrája és számos hirlapi cikke jelent meg.

Bertram Brúnó nagyváradi premontrai paptaná, matematikus * Nagyikindán 1881 IV-16. Jászón és Budapesten végzett tanulmányai után utazásokat tett: Olasz-, Német-, Franciaországban, Angliában és Amerikában. Irt: matematikai és fizikai értekezéseket, utileveleket; a Nord Capig, továbbá Newyorktól San Franciscoig tett utjairól. A premontrai gimnázium működésének felfüggesztése óta rendi számvevő.

Besztercei Hitelbank rt., Beszterce. # 1906. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alap-tőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1,308.019. Az igazgatóság elnöke: Herczeg Kálmán. Vezérigazgató: Müller Gusztáv.

Betegh Miklós Erdélynek volt kormánybiztosa, * 1868 I-10. Kolozsvárt és Budapesten végzett tanulmányai után közigazgatási pályára lép; gyorsan emelkedő pályát fut be Torda-Aranyos vármegyében; 1910-ben e megyének főispánja. 1914-ben a háborus Erdély kormánybiztosa lett. Az új impérium alatt csak társadalmi szervek vezetését vállalta. Elnöke

az Erdélyi Katholikus Népszövetségnek; bankok és iparvállalatok igazgatósági elnöke.

Bethlen Balázs gróf cs. és kir. kamarás * 1864 VIII-8. Kolozsvárt. A budapesti műegyetemen mérnöki oklevelet szerzett. Letette az államtudományi és jogtudományi államvizsgákat is. Baross Gábor alatt a közmunka és közlekedésügyi minisztériumban szolgált. 1892-ben a marosludasi választókerület orsz. gyül. képviselővé választotta. E minőségében a közlekedésügyi bizottság előadója és a véderő bizottság tagja volt. 1910-ben Szolnokdoboka főispánja, háboru kitörése után ugyezen vármegyének, mint Beszterce-Naszódnak kormánybiztosává neveztetett ki, állását 1917 nyaráig töltötte be. Az erdélyi ref. egyházkerület igazgató tanácsosa, egyházmegyei főgondnok.

Bethlen György gróf az Orsz. Magyar Párt elnöke, * 1888 IX-23. Gimnáziumot a budapesti m. kir. Ferenc József nevelőintézetben végzett. Jogot Pozsonyban és Kolozsvárt hallgatott. Államtudományi doktorátust tett s az 1908—1911 években a kolozsvári gazdasági akadémián is oklevelet szerzett. Kolozs megye törvényhatósági bizottságának 1913-ban választott tagja lett s a megyei közéletben élénk szerepet játszott. A Magyar Pártnak 1924. óta alelnöke, 1926. okt. 10-től pedig elnöke. Két cikluson át (1926 és 27-es választások) kamarai képviselő. Irt mezőgazdasági, agrárpolitikai és politikai cikkeket. Az erdélyi agrárreformmal bővebben foglalkozott (lásd még: Országos Magyar Párt címszó alatt).

Bezdechí Štefan rendes tanár a

kolozsvári egyetemen, amelynek bölcsészeti karán classica philológiát ad elő (görög filologia). 1925-ben az Extens. Univ. keretében Aradon tartott előadást Sf. Atanase cel Mare címen.

Bianu Jenő dr. az erdélyi állambiztonsági hivatal vezérfőfelügyelője, * 1888 november 7-én Fage-ten. Előkelő régi román nemesi családból származik. (Nagybátyja Bianu Joan, a román Akadémia főkönyvtárosa, román tanára volt Károly extrónörökösnek. Másik nagybátyja Bianu Vasile szenátor.) Középsiskoláit szász, magyar és román gimnáziumokban végezte, Kolozsvárt és Bécsben jogot hallgatott, Marosvásárhelyen ügyvédi vizsgát tett. A jogi irodalom terén működött; cikkei az Erdélyi Jogi Közlönyben jelentek meg a tanuvallomások értékéről és megítéléséről, általában a kriminológiának pszichológiai és pszichoteknikai részéről. Jelenleg is (1928) ilyen irányú nagyobb munkán dolgozik. Ujságíró is volt, Erdélyből is tudósított német lapokat. Hivatalát 1918 óta megszakítás nélkül tölti be, bár Bukarestből több ízben magasabb pozícióval kínálták. A kisebbségi kérdés alapos ismerője és feladatának vallja az erdélyi nemzetek békés együttélésének kiépítését.

Biblioteca „Astra“ a nagyszabású kulturegyesület vállalkozása, történelmi és kulturhistóriai művek sorozatos kiadása. A vállalat Pușcariu kitűnő „Istoria literaturii române“ c. munkájával indult s 1927-ig megjelent tizenegy kötetében igen értékes adatokat szolgáltatott a román kultúra ismeretéhez. A 11. kötet az erdélyi hírlap-irodalom monografiája Lupas to-

lából.

Biblioteca Centrală, a gyulafehérvár-fogarasi román unitus főegyházmege Központi Könyvtára Balázsfalván, 1727-ben alapított. Maior Gergely püspök idejében sok könyvet kapott a bécsi császári könyvtárból. Időközben majdnem az összes balázsfalvi főpapok és tudósok e könyvtárnak hagyományozták könyveiket. Könyvvállománya ötvenezren felel. Latin, görög és szláv kódexei vannak. Birtokában vannak a román irodalmi „latinos iskola“ főbb munkásainak becses kéziratai, Cipariu Thimotheus híres könyvtára, Románia legnagyobb gyűjteménye keleti kéziratokból és könyvekből. A könyvtár katalogizálva van; levéltári része feldolgozás alatt. Könyvtárosa: A. Lupeanu.

Biharmegyei Orvos-Gyógyászersz és Természett. Egyesület. # 1868-ban. Megalakulása idején a akkori Magyarországon a budapesti mellett alig 2-3 tud. orvosegyesület működött. Alakulásától kezdve 60 éven át, kiváló orvosegyhéniségek vezetés mellett mindig a legkomolyabb orvosi törekvések szolgálatában állott. A háborút követő első két évben szünetelnie kellett, de megújulva a régi erővel vette fel a munkát. 1928 nyarán ünnepelte 60 éves fennállásának jubileumát s ez alkalomból 20 orvosi tanulmánytartalmazó emlékművet adott ki. („Dolgozatók“ Oradea, 1928.)

Biharmegyei Takarékpénztár és Gazdasági Bank, Nagyvárad. # 1872. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 24 millió. Tartalékalapok: 14 465.314. Az igazgatóság elnöke: gróf Tisza

Kálmán. Vezérigazgató: Szemere Miklós. Fiók: Nagyvárad. 1928. március 4-én megtartott rendes közgyűlésen az alaptőkének 60 millió leire való felemelését határozták el. Ezen tőkeemeléssel kapcsolatban érdekltséget vállalt az intézetnél a National Securitys Corporation Ltd. London trösztársaság, mely cég ezen bekapcsolódás folyamánaként Gordon Holmes és Richard Sefton Turner vezérigazgatóit delegálta fenti bank igazgatóságába. A Bihar megyei Takarékpénztár és Gazdasági Bank 1928. augusztus 31-én magábaolvastotta a Nagyváradyi Önszegélyző Népbankot, mely intézet, mint a Biharmegyei Takarékpénztár és Gazdasági Bank fiókja fog tovább működni.

„**Bihoreana**“ Institut de Credit și Economii S. A. Nagyvárad. # 1898. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5.138.810. Tartalékalapok: 856.936. Az igazgatóság elnöke: Dr. Nicolae Zigre. Vezérigazgató: George Dumitrescu. Fiókok: Margitta, Élesd, Tenke, Nagyszalonta, Belényes.

Bikszádi zárda, bucsujárhely Szatmármegyében, Avas vidékén. 1925 óta a szigorított baziliták viselik gondját a kegyhelynek.

Bilinszky Lajos pedagógus, * 1868-ban; a bécsi egyetemen tanult, hol mint pazmanita végezte a theológiát, 1891-ben theologiai doktor lett. 1893-ban a ferencendi nővérek nagyszabeni intézetének igazgatója lett, hol szervezte a polgári leányiskolát, tanítónőképzőt, polg. iskolai tanárképzőt és f. kereskedelmi iskolát. Pápai kamarás, címzetes prépost. Megjelent művei: Lönhard Ferencz püs-

pök élete. — A nagyszebeni tan- és nevelőintézet története. — Több tankönyv.

Billes, Herbert & Co. posztógyára, Cisnădie (Szebenmegye). Alapítke 2.025.000 lei. Invesztált tőke 310.000 a. l. — 760 orsó, 15 mechanikai szövőszék. — 157 HP. — 70 munkás. — Gyártmányai: posztó, pokróc, durvaposztó és takarók 100 tonna évi mennyiségben.

Billitz Sándor a Mundus-Borlova vezérigazgatója, * 1862-ben Gyulán. Régebben a Wiener Bankvelein faszakértője volt. Mai állását 1912 óta tölti be.

Birăescu Traian hirlapíró, * 1889-ben. 1910—1913 a Românul aradi, majd különböző bukaresti napilapoknál működik. 1919—1925 a Banatul Românesc alapítója és szerkesztője, 1926-ban a Nadejdea főszerkesztője, majd direktora. Önálló tanulmányokat írt román nyelven a Bánság etnografiai kérdéseiről, a bánsági román népese- és problémájáról és a valutáris kérdéssről. Több bukaresti napilap és folyóirat levelezője.

Biró György hirlapíró * 1902-ben. A „Nagyvárad“ munkatársa. Belletrista írásai jelentek meg. „Őszutó“ címmel könyve 1921-ben Nagyváradon.

Biró István tanár, * 1878-ban Baróton. Egyetemi tanulmányait Kolozsváron és külföldön végezte. Székelyudvarhelyi tanárkodása idején élénk részt vett a megye és a város közéletében. Ezidőben napilapok és folyóiratok hozták a cikkeiket; 1908-ban a Magyar Nyelv-tudományi Társaság tagja. Impé- riumváltozás után még egy ideig tanárkodik, megírja a brassói ref. egyház történetét (1924). 1925 óta

gazdálkodik a Baróti Takarékpénztár Rt. vezérigazgatója.

Biró Lajos tanár * 1877-ben Zetelakán. Kézdivásárhelyen, később Székelyudvarhelyen tanárkodik. Számos hivatalos és társadalmi tisztséget viselt. 1906—1913 szerkesztette a Székely Hírlapot. A „Székely Közélet“ munkatársa. „Krizsa és a Vadrózsák“ címen tanulmányt írt.

Biró Venczel dr., történetíró, * 1885 VIII-9. A Kegyes Tanítórend tagja, 1908 óta kolozsvári kath. gimnáziumi tanár, majd igazgató. Tudományos kutatásainak területe Erdély történelme. Főművei: Az erdélyi fejedelmi hatalom fejlődése (M. T. Akadémia pályadíja). — Erdély követői a portán. — Írt számos kisebb monográfiát: Béli Pál felkelése. — Vass József történetíró életrajza. — Márki Sándor életrajza stb. Az erdélyi katholicizmus története című gyűjtőműbe több fejezetet írt. Egyetemi magántanári képesítést nyert. A Szt. István Akadémia tagja s az E. I. T. is tagjává választotta.

Bitay Árpád nyelvész, műfordító, * 1896 VIII-20. Budapestben. Tanári oklevelének megszerzése után előbb a gyulafehérvári kath. gimnáziumban, később a Marianum leánygimnáziumában tanárkodott. 1925-ben főgimnáziumi igazgató és a Státus tanulmányi előadója. 1927—28 tanulmányi utakat tesz Berlinben és Bécsben végez lingvisztikai tanulmányokat. Széles körre terjedő munkásságot fejt ki a magyar-román nyelvi, irodalmi és művelődéstörténeti kapcsolatok kutatása körül. Ezen munkájának, valamint fordító és irodalomismertető munkásságának — sui generis értékén túl — van a mai

Erdélyben bizonyos közéleti és politikai jelentősége. Ilyen irányú publikációinak nevezetesebbjei: A román irodalomtörténet összefoglaló áttekintése, Gyulafehérvár 1922. — *Istoria Literaturii Române*, Cluj 1924 és 1925. — Az erdélyi románok a protestáns fejedelmek alatt. — *Mauritiu Jokai* (Cluj 1925. Kristof Gy. munkájának és néhány Jókai novellájának fordítása) Gyulafehérvár Erdély művelődéstörténetében, Kolozsvár 1926. — A moldvai magyarság, Kolozsvár 1926. — Sok művet fordított magyarról románra, köztük *Liliomfit* is, románból magyarra novellákat és *Jorga* két drámáját fordította. Az ugynevezett „kulturközeledés” szolgálatában állának *Válenii de Munte*-ben (*Jorga* szabadegyetemén) évente tartott szabad előadásai is.

Blaga *Lucian* erdélyi román költő és essai-író. * 1895-ben, *Lancrăm* (Lámkerék, Langendorf)

községben, *Sibiu* vármegyében; tanulmányait *Brassóban* és *Wienben* végezte. A wieni egyetemen filozófiai doktorátust is szerzett. Mint újságíró működik. Részt vett a „*Gândirea*” irodalmi folyóirat alapításában. Jelenben a genfi román követség sajtóreferense. *Lucian Blaga*, mint költő, *Poemele luminii* (Ed. *Cosânzeana*, *Sibiu*, 1913) és *Pietre pentru templul meu* (Ed. *Cosânzeana*, *Sibiu*, 1919) című két költeményes kötetével bátran és mindjárt kezdetben széleskörű figyelmet keltve tárt kaput a román költészetben a modern impresszionizmusnak. Fiatalsága mellett is egész sereg utánzója akadt. *Pașii profetului* (*Ardealul*, *Cluj*, 1921) című verskötete még inkább megerősítette pozícióját, mint a modernség vezéréét. Minden különösebb világnézeti eredetiség nélkül való, erősen intellektuális karakterű versei tartalmilag legtöbbször egy-egy hasonlatra, minden gondolati keret nélkül odavetett érzeki képre egyszerűsülnek. A hódító elem költészetében a versesel hagyományos zenei elemeivel szakító, sok új képet és nyelv szépséget felvető szabad formájú szóművészete. *Lucian Blaga* több drámát is írt, melyek a *cluji Ardealul* kiadásában jelentek meg. Egy még kiadatlan drámájának, a *Mesterul Manole*-nak tárgya a számos román változatban is élő *Kőműves Kelemen* legenda. Több kötetnyi esszéje és tanulmánya is jelent meg, melyek között legjelentősebb a *Filozofia stilului* (*Cultura Națională*, 1924). Német nyelvű tárcáirásait a *Prager Presse* közli.

Blaskovits Ferenc nagyprépost * 1864-ben Aninán. 1887-ben teológiai tanár lett a temesvári papneveldeben. 1891-ben megalapította a „Délvidéki Földmivelők Gazdasági Egyesületét“ mely később „Sváb Gazdasági Egyesület“ névvel a román Bánátra és Arad megyére szorítkozva nyolevankét fiókegyesülettel, 6500 taggal működik. Blaskovits alapítása a Sváb Központi Bank r. t. is. 1896-tól két cikluson át az orcifalvi kerület Apponyi párti képviselője. Az impérium átvételének évében tiz hétfig Fogarason internálva volt. 1926—27-ben a román szenátus tagja. Közgazdasági alapításaival erőteljesen szolgálta a sváb parasztság gazdasági fejlődését. „Der Landbote“ és „Banater Landwirt“ címen gazdasági lapokat szerkeszt. A romániai németiség politikai és kulturális vezetésében jelentős szerepet visz. Külön röpiratként megjelent két tanulmánya: *Wie ist der Geldkrise abzuhelfen?* Temesvár 1925; *Wirtschaftliche und Finanzielle Lage Rumäniens* 1927. Stuttgart.

Blatt Miklós szemorvos * 1892-ben. Kolozsvárt végzett, járt külföldi szemklinikákon. Marosvásárhelyt üzi magángyakorlatát. A „Deutsche Ophthalmologische Gesellschaft“ és a „Societatea Româna de Oftalmologie“ rendes tagja. Tudományos dolgozatai megjelentek a Graefe Archiv stb. német és magyar szaklapokban. Valamennyi 1918—28 között.

Bledea Vasile dr. * 1889 Nagyváradon. Forradalom idején sodródott a politikába, a belényesi nemzeti gárdát szervezte meg. A cséfalvi kerületben nemzeti párti programmal képviselő lesz, de Lascu

javára lemond. 1926-ban a Nemzeti Pártból kilép, a liberálisokhoz csatlakozik.

Bocsányzy László, a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank vezérigazgatója, * 1873-ban Désen. Kereskedelmi akadémiát végezve

Kolozsvárt, pályáját a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál kezdte meg. 1899-től ennek az intézetnek kiküldöttje az Erdélyi Bank és Takarékpénztárnál. 1912 óta a Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbanknál működik, 1913-ban u. o. vezérigazgató, 1925-ben alelnökvezerigazgató. Ezt az intézetet helyi jelentőségről országos jelentőségűvé emelte. A Monarchia összeomlásakor mintegy hatszáz hitel-szövetkezet az OKH. kötelékéből kiesvén, ezeknek megmentése érdekében nagy munkát végzett. Intézetének érdekkörébe több pénzintézet és nagyobb iparvállalat tartozik, melyeknek igazgatásában aktív szerepet visz. A kolozsvári szinpartoló egyesület elnöke, az

erdélyi róm. kath. státus igazgató tanácsosa.

Bocu Sever nemzeti parasztpárti politikus már a régi Magyarországon vezető szerepet játszott az akkori román Nemzeti Párt mozgalmában. A pártnak egyik legharcosabb publicista-egyénisége volt. Jelentőségét a pártéletben máig megőrizte. A bánági nemzeti parasztpárti tömegek sok temperamentummal fűtött vezére ma is. (I. Függelék.)

Bodenkreditanstalt in Hermannstadt (Nagyszebeni Földhitelintézet). # 1872. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 60 millió. Tartalékalapok: 34,985.738. Az igazgatóság elnöke: D. Friedrich Walbaum. Vezérigazgató: Dr. Felix Schullerus.

Bodor Pál (lécfalvi) * 1873 aug. 5-én Kolozsvárt. Iskolái után előbb a Pesti Magyar Kereskedelmi Banknál, később a Magyar Agrár és Járadék Banknál működött 1913-ig, mikor is ez utóbbtól a Marosvásárhelyi Agrártakarék-pénztárhoz delegáltatott. Többévi sikeres vezérigazgatói működés (fiókhálózat kiszélesítése, ipari és kereskedelmi vállalatok létesítése) után Bodornak kollíziói támadtak az időközben részvénytöbbség-tulajdonossá lett „Romcomit“-tal s bár még 1925-ben sikerült az Agrár részvénytöbbségét visszaszereznie, s az Agrár alapítójának, Bürger Albertnek kezére játszania, mégis elkedvetlenedve az intézettől távozott s ma Budapesten a Schwartzner szanatórium és a magaalapította Siesta szanatórium elnöki tisztében vezeti e két intézetet. Erdélyi működéséből legemlékezetesebb: impériumévek alatti színhazmentő akciója, amellyel

Marosvásárhelyt és Temesvárt hosszabb időn sikerült — nehéz politikai és pénzügyi viszonyok mellett is — magyar színészetet állandósítani. A marosvásárhelyi tanügy két legnehezebb évében a szisztematizált társadalmi támogatást jórészt Bodor vezette.

Boga Lajos dr. tanár, természetrajzi szakíró, * 1885 nov. 30-án Marosvásárhelyt. Egyetem, doktori oklevél Kolozsvárt. 1916—1925 években az Erdélyi Múzeum állattárának segédőre ill. öre. 1920—21-ben a ref. theologiai fakultás tanárképző intézetében állatrendszertant adott elő, a polgáriiskolai tanárképző főiskolának pedig 1920-tól rendes tanára volt az iskola bezárásáig. Ma a csikszeredai róm. kath. gimnázium természetrajz tanára. Irt: néhány önálló biológiai kutatásról beszámoló értekezést, növénytant és általános biológiai tankönyvet középiskoláknak és hirlapi cikkeket.

Bogdan-Duică Gheorghe irodalomtörténet-író, egyetemi tanár, * 1865-ben. Kitűnő tanulmányai jelentek meg Eminescu, Titu Maiorescu, Alexandri, Alexandrescu, P. Maior, Gh. Lazăr, Bănuțiu stb. írók és tudósokról, válogatott fejezete valamennyi a román irodalomtörténetnek. Szigorú szempontu irodalomkritikái a „Convorbiri literare“, „Luceafărul“, „Ramuri“, „Viața româna“ folyóiratokban és napilapokban jelentek meg. A Kolozsvári Egyetem bölcsészeti fakultásán a modern román irodalom történetét adja elő. 1925-ben az irodalomtörténeti nemzeti díjat is kapta. Krassó megyei liberális szenátor. A román Akadémia tagja (1919). 1919—20-ban a kolozsv. egyet. bölcsészeti fakultásának

dekánja volt, 1927—28 az egyetem rektora.

Bohn téglagyár Zsombolya-Pályaudvar. Alaptőke: 4.000.000 lei. Investált tőke: 100.000 a. l. — 350 munkás. — Gyártmányai: téglá, fedőcserep.

Boilă Romul egyetemi tanár és publicista. Az alkotmányjogot adja elő, mint rendes tanár a kolozsvári egyetem jogi fakultásán. Elénk és harcos publicista, vezércikkei többnyire a Nemzeti Pártsztpárt kolozsvári orgánumban, a „Patria“-ban látnak napvilágot. Hallgatói számára írt tankönyve: Dreptul constituțional român. Kisküküllő megye mandátumával a szenátus tagja.

Bokor Márton kalotaszegi ref. esperes * 1884-ben. A kalotaszegi politikai mozgalmak megindulása idején intenzív részt vett a pártalakításban. Jelenleg (1928) a Magyar Párt kalotaszegi tagozatának

alelnöke s az orsz. intézőbizottság tagja. Nyomtatásban néhány egyházi beszéde és politikai cikke jelent meg.

Bölöni Zoltán (nagybölöni) ügyvéd * 1877-ben Bánffyhunyadon. Középkiskolát Kolozsvárt, egyetemmet u. o. és Budapesten végzett. Ügyvédi oklevelet 1903-ban nyert. A Zilahi Függetlenségi és 48-as Pártnak és az Erdélyi Szövetségnek szilágymegyei elnöke volt. 1905—16-ig a zilahi „Független Ujság“ felelős szerkesztője és kiadótulajdonosa. Jelenleg az Országos Magyar Párt szilágymegyei tagozatának ügyvezető elnöke; egyházkerületi képviselő, a Középszolnokmegye Zilahi Takarékp. jogtanácsosa.

Borbély István dr. irodalomtörténeti szakiró és kritikus * 1880-ban Torokón. A kolozsvári unitárius kollégium tanára, ez idő szerint igazgatója. Irodalmi munkásságát unitárius-egyház-történeti tanulmányokkal kezdte, magyar irodalomtörténeti vizsgálódásokkal és kritikai dolgozatokkal folytatta. A nevét emlegetetté leginkább azokkal a kritikai cikkeivel tette, amelyek a háború utáni Erdély irodalmi és más kulturmozgalmairól írt, részben a magaszerkesztette folyóiratban (Erdélyi Irodalmi Szemle) részben napilapokban is. E bírálataiban és referátumaiban a „történeti erdélyi közszellem“ öreki jelentkezik és erkölcsi, művészi, politikai, néha társadalmi szempontoknak is sajátos öszszekeverésével ítélkezik az erdélyi irodalom balszárnya felett. Sokoldalú munkásságot fejt ki kulturegyesületekben. Önállóan megjelent művei többek közt: A magyar irodalom története 3 kötet. —

Bevezetés a modern szépirodalom tanulmányozásába. — Heltai Gáspár. — Az unitárius hitelvek története. — Torockó története 1848—49-ben. — Sajtó alatt: Az unitarizmus.

Borgói papirgyár (Industria de Hártie din Bărgău) Borgóprund — Központja Kolozsvár. Alaptőke 10 000 000 lei. Invesztált tőke 603.500 a. l. — 185 HP. — 60 munkás. — 1200 tonna évi termelés.

Boromissza Tibor szatmári r. k. püspök * 1840-ben Kalocsán, meghalt 1928-ban. Theologiai tanulmányait Kalocsán és Rómában a német-magyar intézet növendéke gyanánt végezte. Előbb tanítónő képző tanár Kalocsán, majd jánosfalvi plébános, heövízi apát, kalocsai prelátnak kanonok s a magyarországi Kath. Szövetség alelnöke. 1906-ban szatmári püspök. Közélokért nagy anyagi áldozatokat hozott. 1928 júliusában halt meg Szatmáron.

Boros Fortunat ferencrendi tanár, író, * 1895-ben. Szent Ferenc rendjébe lépett 1911-ben. Theológiát tanult Vajdahunyadon, filozófiát a szegedi egyetemen, hol doktorált is. Irodalmi munkásságának gerince: A ferencrendiek kolozsvári levéltári anyagának feldolgozása. Apróbb szétszórta megjelent cikkeken kívül „Az erdélyi katolicizmus multja és jelene“ című kollektív kötetben két fejezetet írt „A protestáns fejedelmek kora“ és „A ferencrendiek Erdélyben“ címen. Vezeti a rendi ház történetét. Önálló munkái: A csiksomlyói harminckét Confrater, Kolozsvár 1922. — A csiksomlyói kegyesbör története, Kolozsvár 1924. — Fajunk veszedelme. — Szent Ferenc élete. — Az erdélyi ferenc-

rendiek története, Kolozsvár 1927. Az Erdélyi Lexikonnak adatokkal szolgált.

Boros György unitárius püspök, * 1855-ben Tordátfalván Udvarhely megyében. Tanulmányait a kolozsvári gimnáziumban és a theologia akadémián kezdte és Londonban fejezte be a Manchester New Collegeben. 1879-ben lett theologiai tanár Kolozsvárt s újjászervezte az intézetet. 1910-ben az unitárius egyház Főtanácsa főjegyzővé választotta. Ferenc József püspök halála után 1928-ban a tordai zsinaton unitárius püspökké választott, mely állásában a román kormány megerősítette. Az angol és magyar egyházi irodalomban kifejtett munkásságáért a cambridgei (Amerika) Harvard egyetem tiszteletbeli tudorrá avatta. Egyházát több ízben képviselte Angliában, háromszor Amerikában. Több fordított művön kívül megjelent tomlából: Dávid Ferenc theológiája, Brassai Sámuel életrajza és számos más tanulmány. Alapította és negyven éven át szerkesztette az Unitárius Közlönyt.

Boros Györgyné (B. Gy. unitárius püspök felesége) * 1864-ben Kolozsvárt. Komoly karitativ működést fejtett ki, különösen a Dávid Ferenc Egyet. Nőszövetségében, melynek vezetője.

Boros Ioan címz. püspök, püspöki helynök (Lugos) * 1850 XII—27. Nagykárolyban. U. o. és Bécsben theológiát végzett. 1873—1880. a közp. püsp. kormányzóságnál van, 1887—97. zábrányi plébános, 1910. püspöki helynök, 1911 káptalani nagyprépost, 1923 c. püspök. Különböző társad. egyesületek elnöke, a Muzeumegyesület igazgatója,

az Astra tört. bizotts. tagja. A Tört. Eml. Bizottsága egyik alelnöke. A vármegyei tanács elnöke. Vallásos műveken kívül megjelent: A Temesvári gör. kath. parochia monografiája. — A Lugosi Románok Egyesülése. — Történeti feljegyzések. — Tanulmányok. — Egyházi beszédek.

Börtsök Samu festőművész * 1881-ben Tápió-Szelén. Középiskolát Budapesten, festészeti tanulmányokat Nagybányán, Párisban és Münchenben végzett. Első kiállítása 1907-ben a budapesti Mücsarnokban volt; azóta kiállításait Kolozsvárt, Nagyváradon és Aradon rendezte. Művészi pályája szorosan összeforrt Nagybányával: a Nagybányai Festők Társaságának alapítása óta (1902) alelnöke s a Nagybányai Festőiskolának 1907 óta egyik vezetője. Kiállításainak szép sikerei voltak. Sokszáz képe van magántulajdonban, s több festménye magyar, egy képe román állami tulajdonban.

Borza Alexandru a rendszeres növénytan rendes tanára a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. Az Extensiunea Universitară szűkebb választmányának tagja. Az intézmény keretében több városban tartott tudományos előadást. (Ocotirea naturii. — Tainele florilor.).

Bozsák Mihály és Fia, vasbutor és drótszövetgyár (Fabrica de țesături și împletituri de sârmă, fabrica de mobile de fier, Timișoara) Invest. tőke 220.000 a. l. 44 szerzőgép, 30 HP. 120 munkás. Gyárt: 120 tonna vasdrótszövetet, 750 tonna nemesebb drótszövetet, 50 tonna vasbutort.

Böszörményi Andor ügyvéd, hirlapíró * 1884-ben. A „Nagyvárad

Estilap“ munkatársa, a „Pénzvilág“ főszerkesztője. Társadalmi és kulturpolitikai cikkeiben a tényeket és lehetőségeket fanyar józansággal sorakoztatja a képzelgések ellen.

Böszörményi Emil a romániai szociáldemokrata párt országos vezetőségének tagja, ügyvéd, * 1889-ben. Intenzív részt vett a szociáldemokrata diákmozgalmakban; a Galilei-kör alapításában is része volt. A forradalom bukása után a szociálista emigrációs sajtóban dolgozott. 1921 óta ügyvéd Nagyváradon s a szociáldemokrácia oldalán dolgozik a munkásérdekek érvényesüléséért.

Böszörményi Lajos * 1849 június 16. Pár évig gimnáziumi tanár Nagyszalontán, 1873-tól ref. lelkész (negyven év óta Nagyszalontán). Fontosabb egyházi kérdések megvitatásában hirlapilag is részt vett.

Böszörményi Sándor dr. az Ugir kerületi ügyv. igazgatója * 1887 VI—18. Biharpüspökiben. Jogi éveinek végeztével ügyvédjelölt volt s több budapesti lapba gazdasági cikkeket írt. „Balassi Menyhárt áruhatatása“ c. tanulmányt írt 1913-ban. Erdélyi működése alatt, lapcikkekén kívül a Kereskedelmi és Iparkamara 1927-es diszkiadványában („Erdély és a Bánság ipara és természeti kincsei“) az erdélyi munkáskérdésről írt tanulmányt. Több, szociálpolitikával foglalkozó egyesület vezetőségi tagja.

Bota Gheorghe a nagyváradai II. tankerület főigazgatója, városi tanácsos * 1889. IV—19. Árpatak községben. Jogi, bölcsészeti és irodalmi tanulmányokat végzett és tanári oklevelet szerzett. A lapokban és folyóiratokban közölt publicisztikán kívül megjelent mű-

vei: Epigrame. — Fabule. — Puncte de vedere. — Sajtó alatt: „Religie și caracter“ tanulmánya. Versek, szétszórta lapokban. Sűrűn, tart szabadegyetemi előadásokat. A Coroana Română de Răsboiu és a Râsplata Muncii p. In-vățământ I. oszt. birtokosa.

Botez A. Mihail orvoskari egyetemi tanár a kolozsvári egyetemen. Az általános és kísérleti kórtan tanszékét tölti be. U. o. az általános kórtani intézet igazgatója. Az Extensiunea Universitară szűkebb választmányának tagja. Ez intézmény keretében sűrűn tartott intellektuálisok számára magas nivóju előadásokat, amelyek témáikat mindig az orvostan és a társadalomtudomány határterületeiről vették.

Botfalui cukorgyár, központja Brassó. Alaptőke 12,000,000 lej. — 3608 HP. 1700 munkás. — Maximális kapacitása 24 óránként 1200 tonna c.-répa.

Botiș dr. Tivadar gör. kel. theologiai tanár * 1873-ban Nagyfeketepatak (Valea Neagra Bihar megye). Középiskoláit Nagyváradon és Nagyszebenben, a theologiat Aradon és Czernovitzban végezte. Mint theologiai tanár az aradi gör. kel. román theologiai intézetben működik, melynek rektora is. Az aradi egyházmegyei szentszék tb. tanácsosa, egyházmegyei zsinati képviselő, az „Astra“ aradi fiókjának elnöke. 1917—21-ig a „Biserica și Școala“ szerkesztője volt. Akadémiai díjat nyert műve: „Istoria școalei normale (preparandiei) și a Institutului teologic ort. român din Arad“. (Arad 1922.)

Bozdog Ioan dr. tanár, publicista, * 1891 VIII—4. Urca de

Câmpie községben. Theológiát végzett Balázsfalván, bölcsészetet Kolozsvárt hallgatott. Marosvásárhelyi középiskolai tanár. U. o. az Ogorul és a Mureșul c. lapokat iníciálta s e város román szellemi életében egyébként is szerepet visz. A Cultura Creștina-ban sűrűbben találkozzunk publicisztikájával, itt-ott bukaresti napilapokban is ír.

Brandesz D. ékszerárugyár (Fabrica de juvaeriale, Arad) ezüst ékszereket gyárt 700,000 gramm, arany ékszereket 80,000 gramm mennyiségig.

Brandsch Rudolf erdélyi szász politikus, a Romániai Németek Szövetségének elnöke, * 1880 VII—22. Medgyesen. U. o. járt

gimnaziumba, főiskolai tanulmányokat pedig Marburgban, Kolozsvárt, Berlinben és Jenában végzett. Tanár volt, majd iskolaigazgató. 1910—18 között magyar orsz. gyűlési képviselő, 1919-től megszakítás nélkül román kamarai képviselő. A német kisebbségi problémákat, nemzetközi szempont-

ból tárgyaló írásai füzetekben és folyóiratok hasábjain jelennek meg. Nemzetközi összejöveteleken képviseli az erdélyi német kisebbséget. Elnöke az európai német népkisebbségek csoportjának. Kiadásában jelent meg Szebenben „Deutsche Politische Hefte“ magasszintű folyóirat; egyik kiadója a Wienben Braumüllernél megjelenő „Nation und Staat“ című folyóiratnak is (megindult 1927. szeptemberben Jakob Bleyer, Rudolf Brandsch, Paul Schiemann, Johannes Schmidt-Wodder kiadásában).

Branisce Valeriu dr. publicista és politikus * 1869-ben Nagysinken, meghalt 1928. január 1-én Lugoson. Kulturális pályafutását mint gimnáziumi tanár kezdte Brassóban 1891-ben. Két évvel később a szebeni „Tribuna“ szerkesztője, majd Temesvárra megy és dr. C. Diaconovich társaságában alapítja a „Dreptatea“ napilapot. 1894-ben 24 rendbeli izgatással vádolva, bíróság előtt áll, két évi államfogházra és pénzbüntetésre ítélik. 1896-ban kegyelmet kap, újra tanár lesz Brassóban, onnan Csernovitzba megy és a „Patria“ c. lapot alapítja. Az osztrák hatóságok üldözése elől ismét a Bánságba megy, 1901-ben véglegesen Lugoson telepszik meg. Itt husz éven át szerkeszti a „Drapelul“ c. lapot az imperium átvételéig, amikor is B. a Consiliu Dirigentben a kultusz-reszort vezetője lesz. A kormányzó-tanács feloszlása után alig játszik már politikai szerepet, egyizben még szenátor, egyébként — betegsége miatt is — a közszerepléstől visszavonul. Valeriu Branisce a román nemzeti eszmének szóval és tóllal egyik legálhata-

tosabb harcosa volt s mint újságíró egyik legjobb képviselője a román zsurnalisztikának. Több politikai tanulmányt írt, így: Mocioni Sandorról, Brediceanu Coriolánról.

Branisce Victor szerkesztő * 1874-ben. Katonai pályára készült, majd jogot és bölcsészetet hallgatott Budapesten és Csernovitzban. Ez utóbbi helyen 1897—99 a „Patria“ szerkesztője. 1900-ben Bukovinából politikai agitációk miatt kiutasították s akkor két évig német nyelvet tanít Iaşiban. 1903-tól a Gazeta Transilvaniei szerkesztője, később főszerkesztője. Politikai cikkíró, de többször szerepel lapja tárcarovatában is. Az Astra központi bizottságának (Brassó) tagja. Megyei tanácsos.

Brassói Általános Kereskedelmi Bank rt., Brassó. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alapítóke: 5 millió. Tartalékalap: 1.060.679.

Brassói Lapok politikai napilap, # 1894-ben. 1918-ig helyi jellegű újság, ez év végén egycsapásra erdélyszerte olvasottá lesz. A hirtelen politikai változástól frappirozott magyarság ennek a lapnak optimisztikus felfogásában megkapta azt a narkotikumot, melyet abban az időben kívánt és keresett. A brassói újság sikerrel versenyzett a kolozsvári — zsurnalisztikailag akkor még előbb álló — lap társaival. (Bár a nyugati határszél nagyvárosaiban igazi népszerűsége sohasem tett szert.) Az imperiumévek közepén visszaesni látszott, de újabban — munkatársi gárdájának teljes átszervezése óta — ismét a legelterjedtebb erdélyi lapok egyike. Főszerkesztője Szele Béla, kiadói Grünfeld Vilmos, Grünfeld Sámu és Kahána Bernát.

Brassói Népbank rt., Brassó.
 # 1905. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalékalapok: 6.300.000. Az igazgatóság elnöke: Simay Gerő. Vezérigazgató: Barthos Béla. Fiókok: Osernádfalva és Homoród-kőhalom.

Brasóji rom. kath. főgimnázium, # alapított 1837-ben; eleinte szűkösebb eszközökkel, majd 1882-ben az erd. r. k. Státus tulajdonába kerülve modern szertárakkal és gazdag könyvtárral felszerelten működik, 14, részben egyházi tanár vezetése alatt. Nyilvánossági joga van.

Bratu Gheorghe a difereciál- és integrál-számítás tanára a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. Ugyanott mint suplinitör csillagászatot is előad. 1923—24-ben a fakultás dékánja volt.

Bráza Emil novellairó és szerkesztő, budapesti napilapokban megjelent novellákkal indult. 1920-24 között Temesvárt Pán Könyvtár címmel mintegy 20 füzetből álló belletrisztikus sorozatot adott ki; nagyobb részt nyugateurópai írók novelláinak fordításai s néhány erdélyi írónak novellái jelentek meg ebben a sorozatban. B. novellagyűjteményei: „Lóri, a vörös méreg“, 1920. — „Sørensen Dóra, a szeretőm“, 1920. — „Szerző!“ (Valamennyi Temesvárt, Pán-kiadásban). — Társadalmi és szépirodalmi hetilapja „A Toll“ címen jelenik meg Temesvárt.

Brediceanu Caius dr. politikus * 1879-ben Lugoson. Iskoláit u. o., Szebenben, Bucurestiben és Bécsben végezte. Ügyvédi oklevelet szerzett. Románia meghatalmazott

minisztere volt a béke-konferencián. A Nemzeti- illetve Nemzeti-parasztpárt programjával három ízben kamarai képviselővé választották. 1927-ben Rio de Janeiroi követték nevezték ki. Irt: politikai vezércikkeket. *most pat. évi*

Brediceanu Tiberiu dr. zeneszerző, a Consiliu Dirigent v. osz. tályfőnöke * 1877 IV—2. Lugoson. Jelentős szerepe volt a Kolozsvári Román Opera és Nemzeti Színház felállításában. Főbb művei: „Etnografikus zenei költemény“ (bemutatva 1905). — La șețătoare — A fonóban (1908). — Seara Mare — Karácsonyeste (Opera, 1924 Kolozsvár). — Tíz kötet dal és ének, öt kötet táncmű. A folklórés zene gyűjtésére és kiadására rendelt bizottság elnöke. Az Albina ügyvezető igazgatója.

Bretan Miklós operaénekes, zeneszerző * Naszódon 1887-ben. Jógot végzett Kolozsvárt, közben Farkas Ödönnél tanult éneket és zeneszerzést. Rövidebb ideig az Astra ösztöndíjával Bécsben, majd öt éven át állami ösztöndíjjal a pesti Zeneakadémián tanult, hol énekből művészi oklevelet nyer. 1922-ig magyar színpadokon működött, ez idő óta a cluji román opera tagja és főrendezője. Mint zeneszerző magyar (Mikes, Vén cigány, Ady-dalok), német (Lenau, Heine) és román (Coșbuc, Eminescu, Goga) szövegekre irt dalaitval és két operájával (Esticsillag, Golem) ért el helyi relációkon messze túlmenő sikereket. Mint előadóművész Mephisto, Jago, Scarpia szerepeiben érdemelte ki a komolyabb kritikai méltányolást. Rendezői működésének művészi eredményei: Fidelio, Álarcosbál, Bolygó Hollandi stb. operák románnyelvű

előadása. Kisebbségi operaelőadások és koncertek szíves és szívesenlátott vendége s ugy e révén, mint egyéb művészi megnyilatkozásai által a román-magyar szellemi együttműködés tévékeny munkása.

Brinzeu Nicolae dr. gör. kath. kanonok * 1883 VIII—17. Jiu-Coroesti községben. 1910—17 között plébános Vulcanban, 1917—20 esperes Nagykomlóson. 1920—21 főszentszéki jegyző, majd kanonok Lugoson. Főbb művei: *Chestii contimporane* (1910) *Despre apostolii* (1925). Több egyházi folyóirat szerkesztője volt. 1920—27 a „Sionul Românesc” lugosi félhavi közlönyt szerkesztette, napilapok közül a „Drapelul” és „Albina”-ban fejteti ki irodalmi működését.

Bródy Miklós dr. operai karmester * 1877 III—30. Nagykárolyban. Budapesten folytatott egyetemi tanulmányaival egyidőben a Zeneakadémiát is látogatta, ahol Kössler tanítványa volt a zeneszerzés szakon. 1901 óta karmester. Pécs, Pozsony, Graz, a budapesti Népszínház — Vig opera — voltak állomásai, mielőtt Kolozsvárra került (1910). 15 év múlva megvált a Magyar Színháztól és a kolozsvári Román Opera karmestere lett. Művei: A. B. C. — Operette (1903 Pécs). — *Thamar* 3 felv. opera (1922 Kolozsvár). — Egy vonónégyes, egy zenekari suite, sok dal, újabban több a mai erdélyi költőnemedék szövegeire, zongora és hegedű darabok. 1900-ban egy férfikarra írt művel Debrecenben, 1926-ban egy karral Kolozsvárt pályadíjat nyert. Mint sakk-mester több nemzetközi versenyen szerepelt sikerrel, 1900-ban Wienben második lett Maróczy után, 1902-

ben Hannover, 1908-ban Düsseldorfban nyert díjat, az 1912. nemzetközi levelezési versenyen első díjat nyert, az 1927. romániai bajnokságon második lett.

Brukenthal Sámuel

Brukenthal-Muzeum. Báró Brukenthal Sámuel (1721—1803) alapítása. Az alapító rendelkezése szerint, családjának férfiágon való kihalása esetén gyűjteményei a nagy-szebeni evangélikus gimnázium birtokába jutnak. 1872-ben halt meg báró Brukenthal Hermann gyermektelenül s ekkor nemcsak a gyűjtemények, hanem (az alapító unokaöccsének pótrendelkezése értelmében) a család szebeni palotája is a gimnázium birtokába jutott. A gyűjtemények magukba foglalják. 1. a könyvtárat, melynek kereken 120 ezer kötete van, közöttük 270 inkunabulum 320 kötettel. A leg-régibb mű Aquinoi Tamás egy-kommentárja, Petrus Lombardus

negyedik könyvről 1469-ből, nyomtatott Mainzban Petrus Schöffer által. Különösen értékesek a könyvtár tizennyolcadik századbéli gyűjteményei, melyek teljességükkel tűnnek ki. Nagy súlyt helyez a könyvtár az erdélyi német irodalom termékeinek lehetőleg hiánytalan összegyűjtésére, s emellett különös gondot fordít történeti, nyelvtudományi és theologiai művekre. 2. A kézirat gyűjtemény, amelyben a Brukenenthal féle házi és családi archivum is őriztetik. Legértékesebb darabjai az u. n. Brukenenthal Breviárium a tizenötödik század második feléből, egy nagy folio Antiphonarium a tizenötödik századból, az Altenberger Kodex, német országos és városi törvény gyűjtemények a tizenötödik századból és egy 1398-ból származó „Summa de trinitate“ legrégebbi papír-kézirata a Brukenenthal Múzeumnak. 3. A képgyűjteményben ma 1401 festmény van, tulnyomó részben Brukenenthal saját szerzeményei. A legértékesebb képek: Jan van Eyck Egy ismeretlen mellképe; Hans Memling, Olvasó férfi és Olvasó asszony; David Teniers, Keresztelő János; Bronkhorst, Ringyó és kerítőnő; Breughel, A betlehemi gyermekgyilkosság; Philips de Koninck Holland tájkép. A német festők közül Lukas Kranach, Madonna a gyermekkel, az olasz művészetből pedig egy Tizian: Szent Katarina eljegyzése és egy Lorenzo Lotto: Szent Hieronymus. 4. A régészeti gyűjteménynek római osztályában különösen nevezetes egy sorozat Mithraea. 5. Az éremgyűjtemény melyet Brukenenthal különös gondal rendezett, különösen az erdélyi numizmatika részében gazdag. Már

a múzeum későbbi kibővítéseivel tartoznak: 6. az erdélyi száz év-évsművészeti gyűjtemény Sebastian Hann mester kitűnő darabjaival; 7. az egyházművészeti gyűjtemény és 8. a folklorisztikus gyűjtemény, amely újonnan állított föl és 1928-ban nyílt meg a nyilvánosság számára. V. ö. Das Baron Brukenenthalische Museum. Festschrift. Hermanstadt W. Krafft 1921.

Büchler Pál nyelvész * 1877 január 25-én Bácsstóvároson. Középiskolai tanulmányait Kalocsán, egyetemi tanulmányait Budapest

és Halle a. S. végezte. Tanulmányúton járt Londonban is. Tanári oklevelet szerezvén, Marosvásárhelyt előbb a kath. főgimnázium, majd a városi iskola tanára. Különleges tanulmányának tárgya az indogermán nyelvészet, valamint az angol nyelv és irodalom. Az erdélyi szel-

lemi élet legvisszavonultabb, de egyik legértékesebb képviselője. Publicisztikával most nem foglalkozik, de a Zord Idő fennállása idején még avatott és alapos hozzászólásával kapcsolódott be a kulturpolitika aktuális problémáiba. Önálló művei: Régi esetvégződések Homérosznál, Bp. 1907. — Manu törvényei Bp. 1915. — Lefordította, tudományos bevezetéssel és szakszerű jegyzetekkel látta el Goethe Reineke Fuchs-eposzát: ez a műve 1928-ban még kiadatlan.

Buday János petrosenii plébános * 1867-ben. Kisebb dolgozatokon kívül megírta a hunyadi főesperesség történetét. 1909-ben főesperes. 1923-ban pápai kamarás lett.

Bürger Albert sörgyára Marosvásárhely. Investált tőke 56.500 a. l. — 428 HP. — 170 munkás. — 150.000 hl. évi kapacitás.

Bürger Albert, boroskrakkói * 1861-ben Vajasdon, Alsófehérmegyében. Kereskedelmi akadémiát végzett Budapesten és Grázban. 1886-ban átvette a Jeney-féle sörgyárat s azóta modernizálva üzemben tartja. Több más iparvállalatnak és mezőgazdasági üzemnek is részese. 1889 óta tagja Marosvásárhely tvh. bizottságának, a Kereskedelmi és Iparkamarának 12 éven át (román imperium alatt is öt évig) elnöke volt, a székely ipari akcióban vezetőserepet vitt. Im-

périumváltozás után az ujonnan alakult gyáripari érdekképviseltekben dolgozik, az Ugirnak alelnöke. 1927-ben liberális listán szenátorrá választották.

Burzenländer Bank A. G. (Barcasági Bank rt.) Brassó. # 1899. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 30 millió. Tartalékalapok: 9.926.513. — Az igazgatóság elnöke: Dr. Oskar Tellmann. Vezérigazgató: Hugo Beer. Az 1928. június 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésen elhatározták, hogy a Hermannstädter Allgemeine Sparkassa nagyszabású pénzügyi fúzióval egyesüljön.

C.

Capesius Bernhard Karl dr. erdélyi szász író * 1889. Nagyszebenben. Germanisztikai tanulmányokat végzett Jenában, Berlinben, Budapesten. 1912-ben a nagyszebeni gimnázium tanára lett, 1924-től a bukaresti ev. gimnázium igazgatója. Lírája bölcseleti líra, a lét titkainak megoldását kereső, és lírikus marad akkor is, mikor drámát vagy regényt komponál. Legérettebb művének 1923-ban írt „Im alten Land“ c. regényét ismerte el a kritika. Egyéb művei: „Der schöne Tod“, Abendlied, 1919. — „Irrfahrten“, Erzählung, 1920. — „Das Schneekind“ vígjáték, 1921. — „Brandung“ dráma, 1921. — Munkatársa a Klingsor-nak, S. D. Tageblattnak és Bukarester Tageblattnak.

Capidan Teodor dr. nyelvész * Perlepe községben (Macedonia) 1879 április 15. Középiskolákat Bucureștiben, egyetemet Lipsében végzett. A cluji egyetemen a román nyelvészet tanára. Elsősorban a román nyelv balkán-vonatközösainak kutatója. Megjelent művei: „Megleno-Románii, istoria și graiul lor“ 3 kötet, 1925—26. — „Románii Nomazi“ 1927. — „Influența slavă în limba română“ (A Román Akadémia díjával kitüntetve) 1926. — „Raporturile lingvistice albano-române“ 1924. — „Raporturile lingvistice slavo-române“ 1925.

Carmen Cipőgyár, mint részvénytársaság 1925-ben alakult meg. Investált tőkéje 200.000 arany lei. — 25 HP. 300 munkással dolgozik, elsősorban női luxuscipőt gyárt, 115000 pár évi mennyiségben. Gyártelep és iroda Nagyváradon.

Casa de Păstrare Industrie de Credit și Economie, Szelestye # 1884. Az 1926. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 5 millió. Tartalékalapok: 1.802.186. — Az igazgatság elnöke: Nicolae Comșa. Vezérigazgató: Constantin Hertja. Fiókok: Szászsebes, Szerdahely.

„Casa Noastra“ S. A. Institut pentru Bancă, Comerț și Industrie, Szatmár. # 1920. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50 millió. Tartalékalapok: 20 millió. Vezérigazgató: Dr. Octavian Popp. Fiókok: Ermihályfalva, Nagybánya, Nagykároly, Máramarossziget.

Cătuneanu C. Ion egyetemi tanár. A római jogot adja elő a kolozsvári egyetem jogi fakultásán. Hallgatói számára írt tankönyve. **Curs elementar de drept roman.**

Cele Trei Crișuri, román közművelődési egyesület. # 1920-ban Nagyváradon Bacaloglu ezredes vezetése mellett. Három szakosztálya van (a három Körösről elnevezve) s az egyesület ezekben a szakosztályokban fejti a városok és a falvak kulturájának emelését célzó

működését. Az egyesület két folyóiratot ad ki: az egyiknek címe: „Cele Trei Crișuri“ irodalmi és művészeti illusztrált folyóirat, a másiké „Cele Trei Crișuri pentru popor“ néplap a falusi lakosság igényeihez mért tartalommal.

„Cetatea“ Banca Economică Comercială S. A., (Cetatea Gazdasági és Kereskedelmi Bank rt.) Brassó. # 1910. Az 1926. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalékalapok: 5,708,943. — Az igazgatóság elnöke: Alex. Vaida-Voevod. Vezérigazgató: Ioan Iosif. Fiókok: Bucarest, Szamosújvár, Kolozsvár, Székelyudvarhely, Köhalom, Maroshévíz.

Chirilă Traian * 1899. Székudvaron. Az „Ardealul Economic“ (Erdélyi Közgazdaság) c. kétnyelvű közgazdasági hetilap szerkesztő-tulajdonosa s a „Lemnul—Holzzel-tung szerkesztője.

Chovan Richard zongora-pedagógus (néhai Chovan Kálmán fia) * Wienben 1883. A budapesti Zeneakadémián nyert tanári oklevelet. A marosvásárhelyi zeneiskolának alapításától kezdve tanára, 1923-tól igazgató-helyettese. Előadó művészetével Marosvásárhelyt és Kolozsvárt rendezett hangversenyein aratott sikereket. Zongoradarabokat irt.

Ciacian Virgil dr. ügyvéd * 1886. Jogi doktorátust és ügyvédi oklevelet szerzett és 1918-ig Budapesten ügyvédkedett. 1918-ban a nemzeti tanács elnöke Pécskán, 1921-ben Marosvásárhelyt vármegyei prefektus volt, azután ügyvéd Nagyváradon.

Cionizmus. A politikai cionizmus eszméje, mely a realitások világába a Balfour-deklarációval (1917 nov. 2.) jutott, Erdélyben a

Monarchia összeomlását követő időkben kapott világos formulázást, ha ténybeli megvalósulása nem is mutatott mindjárt világos konturokat. A frontokról visszajövő zsidóság első tömörülései még nem hangoztattak par excellence zsidó nemzeti célokat, hanem élet- és vagyonvédelmi összebuvások voltak, s egy kevéssé: a levegőben uszó wilsoni eszmék krisztalizációi. Létrejötték tisztán zsidó karhatalmi alakulatok, Máramarosban zsidó nemzeti tanács is alakult. Lehetett e mozgalomban valamilyen általános ösztönszerű, mert aránylag hamar, 1918. nov. 20-án, megalakult az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség is. Ez a máig fennálló alakulat nem formulázott mindjárt cionisztikus célokat, ugye lehet azért, mert tömegesebb és kevésbé tétova csatlakozásokra számíthatott, ha az akkoriban még nem kellemes zöngéjű „cionizmus“-t nem hangsúlyozza ki. Maga a nemzeti kisebbségül való szervezkedés — a román impérium első idejében — kellemesnek tűnhetett sok olyan zsidónak is, aki minden zsidó ideológiától régen eltávolodott már, de erkölcsi és személyi integritását védelmezettebbnek látta a románoknak sem kellemetlen zsidó nemzeti alakulatban, mint magyar nemzeti alakulatban. De ez a konjunkturális társaság részben nem ponderált, részben nem is sokáig időzött a Zsidó Nemzeti Szövetségben, éppencsak addig, míg ez elérkezettnek látta az időt, hogy a zsidó nemzeti mozgalom gerincét félreérthetetlenül a cionizmust jelölje meg és lobogójával Palesztinát tűzze ki. Ez nem jelentette a belpolitikai mozgalom feladását. Az Erdélyben élő zsidóságnak ama ré-

sze, amelyet a „vallási zsidóság” nem elégitett ki, (s még kevésbé az asszimiláns zsidóság magyarpárti politikai orientációja) hanem a tizenötmilliónyi zsidó nemzet részül vallotta magát s nemzetül akart élni Erdélyben is — a par excellence cionista munka mellett belpolitikai szervezkedésbe is fogott és néhány év alatt éreztetni tudta jelenlétét úgy a várospolitikai mint az országos politikai küzdelmekben. A legutóbbi időkben egy Országos Zsidó Néppárt alakítása is szóba került s az iniciativa éppen az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség kebeléből indult ki. Maga a Palesztina-munka meglehetősen intenzív. A két nagy Palesztina-építési alap: a Keren Kajemeth (földvásárlási alap) és a Keren Hajjeszód (országépítő alap) erdélyi kuratoriumai jelentékeny összegeket tudnak beszállítani az alapok központjaiba. Kulturális téren az erdélyi zsidó nemzeti mozgalom ujonnan-létesített elemi és középiskolákat, zsidó sportegyesületeket, intenzíven működő leányegyesületeket s mindezekben némi hebraizálási eredményeket tud felmutatni. A Cionista Világszervezet kiküldötteinek meglehetősen sűrű vizitjei, az erdélyi szervezet jólszerkesztett napilapja, az Ujkelet, állandóan ébrentartják az érdeklődést. A mozgalom jövőjét illetőleg — tekintettel arra, hogy az effektív cionizmus világhatalmi tendenciák függvénye. — jóslásokat kockáztatni nem lehet, de éppen olyan kevésbé lehet, bár nem cionista oldalról van rá hajlamosság, letagadni vagy lekicsinyelni azt az erdélyi cionizmust, amelynek létét munka és áldozatkészség bizonyítja s amelynek komolysá-

gát nem veszélyeztetik némely szerepvivőinek politikai nyegleségei. (V. ö. Marton Ernő: A zsidó nemzet Erdélyben.)

Ciorogariu Roman nagyvárad ortodox román püspök * 1852 XII—6. Románpécskán. Középiskoláit Aradon, Hódmezővásárhelyt és Pozsonyban végezte. 1873-ban a nagyvárad jogakadémiára iratkozott be, de már a következő évben theologiai növendék lett. A theologia elvégzése után külföldi egyetemeken filozófiai fakultásain tanult (Lipcse, Bonn) élettant, filozófiát és sémi nyelvtudományt. Visszatérve az aradi theologia tanára lett, mely állásában — kisebb megszakítással — 1900-ig működött. Ez időtől egyházi karriert futott be, melynek csúcán 1921-ben az ujonnan szervezett nagyvárad egyházmegye püspöke lett. Működése alatt nyílt meg Nagyváradon a theologia-akadémia (1923) és az internatus (1924) s kezdte meg működését a püspöki nyomda. Felsőbb helyről a „Resplata muncii pentru biserica cl. I.” és a Román Koronarend főtitkárságával tüntették ki. Publicisztikus téren is működött, hosszabb ideig a Tribuna munkatársa volt. 1919-ben a „Tribuna Bihorului”-ba dolgozott. Évekig szerkesztette a „Biserica și Școala” c. lapot. 1927-ben jelent meg sok vitára alkalmas adott könyve „Zile Trăite” címen, melyben memoárszerű feljegyzéseit adta közre.

Citron & Co. bőripari üzem Meșiaș. Investált tőkéje 1,350.000 a. l. 535 HP. — 350 munkás. — Gyárt talp- és különféle bőroket évi 1025 tonna mennyiségben.

Ciupe Aurel festő * 1900 V. 16. Lugoson. Tanult Nagybányán Réntinél, Bucureștiben Mirea tanítvá-

nya volt. Három évig Párisban a Julien Akadémián, majd Rómában tanult. Erdélyben több kiállítás rendezett. Rendes kiállítója és 1927 óta sociétaire-je a bukaresti hivatalos tárlatnak. Képeiből a marosvásárhelyi és bukaresti muzeumok vásárolták. 1926 óta a kolozsvári Scoala de Belle Arte tanára.

Ciura Alexandru erdélyi román író * Abrudban 1876-ban. Blajon, Sibiiuban és Budapesten tanult. Résztvett Budapesten a „Luceafărul” alapításában, napilapok közül a „Tribuna”-ba és „Románul”-ba dolgozott. A komoly irodalmi kritika igen jelentős stílusztát tisztel benne. Kedvenc műfaja a feuilleton. Megjelent írásai: Visuri trecute. — Icoane. — Aduceri-aminte. — Amintiri. — Foiletoane. — Tudományos műve: Educația vechilor Elini.

Clopoteț Ion

Clopoteț Ion publicista * 1892 XI—22. A Nemzeti-Parasztpárt erdélyi pártorgánumának a Patriának igazgatója, s a „Societate de

măine” (A holnap társadalma) szociológiai folyóirat tulajd. és igazgatója. 1918 óta több értékes társadalomtudományi tanulmányt és történeti essay-t írt. 1917-ben összeállította az utolsó 100 év román irodalmának anthológiáját. Megjelent művei: Frământările unui an (Sibiu 1919). Lupta pentru democrație în România dela actul Unirii incoace (Brașov, 1921). Două săptămâni în Cehoslovacia (Cluj, 1926). Criza democrației în România (Cluj, 1926). Revoluția din 1918 și Unirea Ardealului cu România (Cluj, 1926). Sociografie românească (patru plăși: Margina, Almăj, Vășcău și Beiuș).

Codârcea I. Corneliu, erdélyi román hírlapíró * 1894-ben. Jogot végzett Kolozsvárt. Dolgozott a „Conștiința Românească”, „Țara Noastră”, „Cuvântul”, „Ideea Națională” stb. lapoknál és folyóiratoknál. A „Națiunea” főszerkesztője. Az erdélyi és bánáti román újságíró szindikátus főtítkárának választotta.

Coltor Ioan dr. * 1886 IX—25. Balázsfalván. Rómában tanult. 1903-ban tanár a balázsfalvi theol. akadémián, 1918-ban a békekonferencián delegátus. Négy cikluson át kamarai képviselő. Irodalmi munkásságot 1910 óta fejt ki az „Unirea Románul”, „Cuvântul”, „Patria”, „Cultura Creștina” és egyéb lapokban.

Comşa Gy. Gergely dr. aradi ortodox román püspök * Felsőkomána községben 1889 V—13. Jogtudományi doktorrá avattatott 1915. Budapesten, hittudományi doktorrá 1925-ben a bukaresti egyetemen. Ez évben lett aradi püspök. Művei (román nyelven): A román prédikáció története (1921). —

Szentbeszédék az év összes vasárnapjaira. — Szentbeszédék az év összes egyházi ünnepeire. — „A bölcsőtől a halálig“ gyászbeszédék és egyéb alkalmi prédikációk. — „Nemzetért és hitért“ 40 beszéd a baptisták ellen. — Több apróbb füzet. — Népmisziókat kezdeményezett és propagandát fejt ki a baptisták ellen. — „Az ortodox keresztény könyvtára“ cím alatt hitterjesztő könyvecskéket ad ki. A vállalatnak eddig 24 füzete jelent meg.

Connerth Arthur besztercei ügyvéd, erdélyi szász politikus * 1882-ben Besztercén. Jogi tanulmányait Kolozsvárt, Münchenben és Párisban végezte. 1919-től 1927-ig három ízben választott a besztercei kerület képviselőjéül. 1926—27 Nagykovácsalja megye szenátora. A következő cikluson pedig Naszód megye képviselője. A „Román Csillagrend“ tisztje.

Connert Fritz erdélyi szász gazdaság-politikus, * 1883 július 28. Tanulmányait Hohenheimban és Magyaróváron végezte. Öt évig a földvári földmivesiskola tanítója és igazgatója, 1911-től 1919-ig a brassói tejgazdasági szövetkezet igazgatója. 1919 óta vezérigazgatója az erdélyi szász gazdasági szövetkezetnek, főszerkesztője a Nagyszébenben megjelenő „Landwirtschaftliche Blätter für Siebenbürgen“ című szaklapnak. 1917 májusában a vidombáki kerület pótválasztáson a magyar parlamentbe küldi, 1919-től megszakitás nélkül román kamarai képviselő. Mezőgazdasági kérdésekről sok közleménye jelent meg. Kamarai beszédei közül jelentősebbek: az erdélyi agrárreform, az egyenes adók egységesítése, az erdőgazdaság, az ál-

lami népoktatás, a földadó emelése, a mezőgazdasági kamarák új-jászervezése ügyében tartott beszédei, az ezeket szabályozó törvényjavaslatok tárgyalása idején.

Conservatorul de Musică și Arte Dramatică. Az átvett zeneiskolából szervezték s egyben színészképzővel is bővítették Bărsan vezetése alatt. A Conservatorium igazgatója dr. Bena Ágost zeneszerző. Itt működik Ana Voileanu zongoraművész és Ionel Crișan, aki éneket tanít.

Consum közgazdasági hetilap, alapították 1920-ban Székely János, Rados Mór és László Arnold. Magyar és román szöveggel jelenik meg Kolozsvárt, közel ötezer példányban. Felelős szerkesztő Petruca György.

Cotruș Aron román író * 1891-ben Hașag községben (Szeben m.) Balázsfalván és Brassóban tanult, majd két évig a bécsi egyetem bölcsészeti fakultásán folytatott tanulmányokat. 1913-ban a Románul aradi lap szerkesztőségébe lép, később a Gazeta Transilvaniei szerkesztőségében dolgozott. Megjelent versei: Sărbătoarea Morții (1914—15) Neguri Albe (1920), România (1922), Versuri (1925, Román Írók egyesülete díját nyerte). In robia lor (1926). Strigăt pentru depărteși (1927). Jelenleg a „Banatul“ folyóirat szerkesztője.

„**Crișana**“ Takarékos és Hitelintézet, Brád. # 1891. Az 1926. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2,550.000. — Az igazgatóság elnöke: Cornél Lázár. Ügyvezető-igazgató Ion Ghișă. Fiókok: Gura-honc. Nagyhalom.

Cristea Miron, román pátriárka, a Régens Tanács tagja, egyházi

író. * 1868-ban, a Mureş megyei Toplița Română községben, mint jómódu parasztszülők gyermeke. A theológiát Sibiuban, a filozófiát

Budapesten végezte. Egyházi pályáját, mint Roman Miron sibiui metropolita titkára és theologiai tanár kezdte meg. 1901-ben szerzetesi fogadalmat tesz s érseke iránt való hálából szerzetesi névül a Miron nevet választja. 1909-ben már karánsebesi püspök, s tíz év múlva 1919-ben már Karánsebesből egyenesen a bukaresti primás-metropolitai székbe kerül. 1925-ben, mikor a romániai ortodox egyház elszakad a keleti pátriárkátustól és önálló egyházbirodalomná lesz, Cristea Miront emeli az új változás az önállósult román gör. kel. egyház pátriárkai méltóságába. A Ferdinánd király halála után, il-

letve I. Mihály trónöröklésekor alkult Régens Tanács tagjává is ki-nevezik s ezzel pályafutása a vég-ső csucsra jut. Szédületes emelkedését úgy is tekinthetjük, mint megtisztelését a régi Erdély sok kiváló román egyházférfia emlé-kének, kik az itt lefolyt román politikai és kulturális küzdelmekben mindig előljáró harcosok voltak. Cristea Miron, mint egyházi író is tevékenykedett. Művei: Iconografia creștinească (a sibiui gör. kel. székesegyház restaurálása alkalmából) és Predici. Magyar nyelven közzétett egy nagyobb irodalomtörténeti tanulmányt Eminescu és Munkái címen.

A.

Csaki Copony Grete szász festőművésznő * Brassóban 1893 X—12. Tanult Drezdában, Berlinben, Münchenben, Budapesten és Párisban. 1927 óta a berlini művésznők egyesületének tagja. Szívesen festi a parasztot asszonyával és különösen gyermekével, színei frissek, erőteljesek. Németországban rendezett tárlatainak sikereket ért el szén és kréta-rajzaival. Szebeni és brassói kiállításain is sok elismerést szerzett; 1928-ban Berlinben rendezett kiállítást.

Csaki Richard dr. erdélyi szász kulturpolitikus * 1886 IV—4. Nagyszébenben. Egyetemi éveit Berlinben, Bonnban, Königsbergben és Kolozsvárt töltötte. 1910—20 tanár a nagyszébeni evangélikus gimnáziumban. 1920-ban felállítja a romániai német kulturhivatalt (l. o.) melynek azóta élén áll. Felolvasó körutat tett Németországban, Estlandban, Luxemburgban. Három éven át (1919—21) kiadója volt az „Ostland“ című folyóiratnak, 1925-ben ugyancsak „Ostland“ címen

alapot folyóiratot, mely nemcsak az erdélyi szászok, hanem az anyaországon kívül élő németek valamennyijének szellemi életét figyeli. Irodalmi kiadványai: „Honterus János német művei“ (1912 magyar nyelven). — *Jenseits der Wälder* (Eine Sammlung aus acht Jahrhunderten deutscher Dichtung in Siebenbürgen 1915). — „Prolegomena zu einer Geschichte der deutschen Literatur in Siebenbürgen, 1921.“ — A romániai Német Akadémikus Szövetség elnöke.

Csanád-egyházmegye, melynek lélekszáma a háboru után több mint kilencszázezer volt, kétszázötven plebániával, a trianoni békeszerződés folyamánként három részre szakadt. A magyar részen maradt 33 plebánia, román területen 160, Jugoszláviához csatoltak 67 plebániát. Az egyházmege püspöke dr. Glattfelder Gyula a román kormánytényezőkkel történt nézetösszeütközései miatt kénytelen volt székhelyét Temesvárról az egyházmege magyar területére, Szegedre áttenni (1923). A másik két terület apostoli kormányzókat kapott. Román területen Pacha Ágoston székesegyházi kanonok, lebedoi felszentelt püspök nyert kinevezést. Az apostoli kormányzó székhelye Temesvár, itt van a székes káptalan nyolc kanonokkal, s ugyanitt van a püspöki papnevelde is. Ezen adminisztratura katolikus hívőinek száma körülbelül 460 ezer; a többség német, kevesebb magyar és van néhány szláv és román nyelvű plebánia is. A 160 plebánia 8 főesperességre és 16 esperesi kerületre oszlik. A világi papok száma 220. Az egyházmege főnhatósága alá tartozó szerzetes-rendek:

piaristák, minoriták, ferencrendiek, és több rendbeli szerzetesnők. Az egyházmege nevezetesebb iskolái: a hittudományi főiskola, piarista főgimnázium Temesváron, róm. kath. főgimnázium Aradon, nyolc osztályos leánygimnázium Temesvárt, tanító- és tanítónőképző intézet u. o. Internátusok közül legnevezetesebb az 1926-ban felépült Banatia, Temesvár-Gyárváros.

Csécsi-Nagy Imre * 1862 II—22. Aradon működik mint ref. lelkész 1886 óta. Megírta az aradi ref. egyház történetét (1897) és kötetben adta ki beszédeit. Versei debreceni, aradi és budapesti lapokban jelentek meg.

Csefő Sándor * 1891-ben Rozsnyón. 1914 óta az udvarhelyi ref. kollégium tanára, később igazgatója volt. 1926—27 (a főgimnázium megszűnével) az Udvarhelyre vitt tanítóképző igazgatója lett. Gimnáziumi használatra fizikai és kémiai tankönyveket írt.

Cseh Andor eszperantista, róm. kath. lelkész * 1895-ben. Erdélyi városokban, majd Bukarestben és Ploieştiben eszperanto tanfolyamokat tartott. 1924-ben az Eszperanto Világszövetség genfi központja titkárául hívta meg s ebben a minőségben egész Európát beutazta. 1926-ban Edinburghban a Nemzetközi Eszperanto Egyetemen előadássorozatot tartott az e. nyelv oktatásának módszeréről.

Csekme Ferenc * 1860-ban. Gyergyószegi ref. lelkész. Apró novellisztikus dolgait „Képek a parochiáról“ c. kötetekbe gyűjtötte.

Csergő Benedek * 1893 III. 21. Szárhegyen. A Marianum paptanára. Cikkei kath. folyóiratokban jelentek meg, a „Mária Kon-

gregáció" c. folyóirat szerkesztője.

Csergő Tamás * Szárhegyen 1888 XII—28. Tanári pályára ment s működött Kézdivásárhelyen, Nagykárolyban és Marosvásárhelyen, 1923-tól kizárólag újságírással foglalkozik. Több cikke és tanulmánya jelent meg a „Zord idő”-ben, „Pásztortűz”-ben és „Hírnök”-ben. A Petőfi centennárium alkalmából „Petőfi emléksorok” címmel érdekes könyvet szerkesztett.

Csernák Béla * 1875 XII—25. Tanult Debreczenben és Baselben. 1918-tól nagyváradi lelkész. A királyhágómelléki ref. egyházkerület lelkészi főjegyzője. Kisebb egyháztörténelmi tanulmányt s egy kötet egyházi beszédet adott ki önálló kötetben. A „Református Híradó” szerkesztője.

Cserny Rózi írónő * 1887-ben. Írt meséket, kisebb elbeszéléseket és könyvbírálatokat. Katholikus lapok munkatársa.

Csifó Salamon unitárius theol. tanár * 1865 VIII—1. Kolozsvári tanulmányai után a „Manchester New College” növendéke volt. 1910-től tanár a kolozsvári unit. theol. akadémián. Hosszabb ideig tartózkodott külföldön s 1893-ban Turinban Kossuth Lajost meglátogatta. E látogatásról több napilapban beszámol. Főbb művei: A nőnevelésről. — Háromszék vármegye története. — Bibliai történetek I. II. Ezenkívül számos cikke magyar és angol lapokban.

Csikos Antónia festőművésznő * Debreczenben 1887-ben. Első utmutatásokat a művészetben Bosznay Istvántól kapott. 1904-től 1908-ig Deák Ebner Lajostól tanult. Hosszabb időt töltött Berlinben, Párisban és Görögországban.

1909 óta a nagybányai kolónia tagja. Tájékp-festő, de sikerei voltak portrait-műveinek is. Iparművészeti munkái erős dekoratív érzékről tanuszkodnak.

Csiksomlyói ferencrendi kolostor alapításának éve 1400-ra vihető vissza. Valószínűleg a moldvai husszitizmusnak köszöni létét. Védőbástyaül állították Erdély keleti szélére, nehogy a husszita mozgalom átsapjon a székelyek közé is. A kolostor mostani alakjában a XVIII. század második felében épült ki, mely század nemcsak a rendnek, de a kolostornak is virágzású kora. A legjobb erők itt vannak összpontosítva. Sok szenvedésnek volt kitéve a szabadságharc alatt és után. Hazafias magatartása miatt elvesziti a gimnáziumot. Az erdélyi katolikusoknak nem volt tanítóképzőintézetük s Haynald püspök felszólítására megszervezik a csiksomlyói tanítóképzőintézetet (1858). A XX. század elején elveszítik összes intézeteiket. Ma a csiksomlyói bucsu révén nevezetes gyűjtőpontja a székelyföldi katholicizmusnak. A templom rongtott reneszánsz stílusban épült 1804—1826 között. A rendháznak 4 pap, 26 papnövendék és 3 segédtestvér tagja van. Házfőnöke: P. Takács Gábor.

Csikszeredai r. kath. főgimnázium. Alapításának pontos idejét nem lehet megállapítani. Bizonyos, hogy a Szent-Ferencrendi atyák alapították Csiksomlyón a XVII. század közepén és vezették 1774-ig. Ekkor a Catholica Commissió vette át az intézet felügyeletét és gondozását; de a tanítást ezután is kizárólag a szerzetesek végezték 1852-ig; 1853-tól 1900-ig szerzetesek, egyházmegyei papok és

világi tanárok; 1901-től csak egy házmegyeyi papok és világi tanárok. A Catholica Commissió helyébe 1866-ban a Katholikus Státus lépett, mely jelenben is fenn tartja. — A régi épület az idők követelményeinek nem felel meg, a státus, mint főtanhatóság az intézetet Csikszerezdába helyezte át és részére 1909—1910-ben palotaszertü épületet emelt. 1927—28 tanévben az intézetben 248 növendék volt. A gimnáziumnak gazdag szertára, különösen gazdag tojás- és csigagyűjteménye van.

Csillag Imre műfordító * Kecskeméten 1861. Technikai tanulmányokat végzett, hosszabb ideig a M. A. V. mérnöke volt. Műfordításai közül Poe „Holló“-ja a Nyugat 1918. évfolyamában jelent meg. Kiadatlan műfordításai Faust I. és II. rész. — Iphigenia. — Tasso. — Több fordítás franciából és modern németekből.

Csucsai paktum, az Averescu Néppárt-ja és az O. Magyar Párt között (ez utóbbinak félhivatalos közlései szerint: csak a pártvezetőség nem mely tagjai között) létrejött poliikai egyezmény, mely névát Octavian Goga csucsai kastélyában lefolytatott előzetes tárgyalásokból nyerte, 1923 októberében szövegeztetett. Ennek az egyezménynek szövegét az O. M. P. nem hozta nyilvánosságra, közlések némely részleteiről a Néppárt oldaláról történtek. Lényege, hogy a Néppárt kiegészítési politikai programját bizonyos kisebbségi követelésekkel, viszont az O. M. P. teljes támogatását adja a kiegészített néppárti program megvalósításához és illetve politikai akcióit e program keretein belül hajtja végre. Az egyezmény szorosabb összeműködést sti-

pulál a két párt között, s a két párt parlamenti működésében is bizonyos egységet állapít meg. Az egyezmény, mely olyan időben kötött, mikor az Averescu párt ellenzékben volt s mire kormányra jutott, már fel is mondatott, gyakorlati érvényben tehát pillanatig sem volt: elsőbb is választási egyezményt foglal magában kölcsönös egymást támogatásra az egyes v. kerületekben, későbbi időre (a lajstromos választások idején) pedig közös lista felállítását. A kisebbségi követelésekből az egyházi autonómiák biztosítását, az egyházak önadóztatási jogának elismerését, kisebbségi iskolák felállításának, nyilvánosságának, tannyelvmegeállapításának jogát, egyes kulturintézmények működésének engedélyezését, a magyar nyelv használhatóságának kiterjesztett mértékben elismerését közigazgatásban és igazságszolgáltatásban öleli fel; az agrárreform végrehajtásának igazságosabb szabályozása, az eddigi sérelmes intézkedések revíziója, az egyesületek és részvénytársaságok működésének szabatosan körülírandó feltételei (mindennemű diszkrecionális jogkör megszüntetése, az esküt nem tett tisztviselők ügyének rendezése s a kivételes intézkedések megszüntetése egészíteniék ki továbbá a néppárti programot, a melyet így az O. M. P. teljes egészében a magáénak vall és e program keretein kívül eső párt-politikai akciókban nem vesz részt.

Csulay Lajos * 1866 IX—3. Közigazgatási pályán működött, 1911-től Hunyad vármegye h. alispánja volt impériumváltozásig. A Magyar Párt hunyadmegyei tagozatának alelnöke, a vármegyei tanács tagja.

Csűrös Emilia * 1897 X—5. Ta

nitőnéképzőt végzett Nagyenyeden, verseket, novellákat irt erdélyi napi- és hetilapokba.

Csűry Bálint nyelvész, a M. T. Akadémia levelező tagja, * 1886 II—13. Egriben Szatmár megyében. Egyetemi tanulmányokat Kolozsvárt végzett. U. o. 1919-től a Ref. Kollégium tanára. A magyar nyelvészet hangtani és jelentéstani részében buvárokodik. Cikkei, tanulmányai a Magyar Nyelvben, Magyar Nyelvőrben s az Erdélyi Irodalmi Szemlében jelentek meg. Önálló művei: Teleki József gróf, mint nyelvész (Budapest 1909). — Az ige (Bp. 1911). — A nyelvtudományi ismeret elméleti vizsgálata (Besztercebánya 1913). — A szamosháti nyelvjárás mondathanglejtése (Budapest 1926). — A képzők életéből (1928).

Csutak Vilmos a Székely Mikó Kollégium igazgatója, * Zágónban 1878 XI—6. Mint tanár 1903-ban kezdte működését ebben az intézetben, melynek 1916-tól igazgatója. 1918-tól a Székely Nemzeti Múzeumnak is igazgatója (ez intézmény közvetlen vezetése, gondozása és tudományos munkásságának irányítása évtizedek óta a Mikó-Kollégium tanárainak feladata). Irodalmi munkássága önálló levéltári kutatások eredményeit nyújtja és közlései főleg Háromszék megye, az erdélyi ref. egyház és a Rákóczy szabadságharc történelmi eseményeire vonatkoznak. Ezek a közlések részben önálló füzetekben, részben a kollégium értesítőiben az E. M. E. jubiláris emlékkönyveiben és az Erdélyi Irodalmi Szemlében jelentek meg. (Háromszék fölkelése a Rákóczy szabadságharc elején. — Az 1704. fejedelemválasztó ország-

gyűlés. Az 1706. és 1707. kuruc országgyűlések története. — Különböző adatok Háromszék kulturális történetéhez. — A Székely Mikó Kollégium ötvenéves története.)

Curierul Creştin, a gherlai gör. kath. Egyházmegye hivatalos lapja, # 1919-ben.

Cuvântul Adevărului hitszónoklati és pasztorális román folyóirat. Szerkesztője: P. Augustin Pop bazilita szerzetes. Kiadóhivatala Bicsad (mănăstirea). Megjelenik minden két hónapban 5 iv terjedelemben.

Czeplédy Miklós * 1876 Dicsőszentmártonban. Kolozsvárt és Budapesten jogászokodott s mint ügyvéd Kovásznán telepedett le, ahol a 48-as párt elnöke volt. Háboru után Nagyváradon nyitott irodát, politikailag a Magyar Párt demokratikus szárnyán helyezkedett el. Politikai cikkeit 1919-től a Nagyváradai Naplóban tette közzé. Az Újságíró Szervezet ügyésze.

Czell Frigyes és Fiai (Dr. Czell Vilmos csoport) sörgyára Cluj: Investált tőke 753,750 a. l. — 177 HP. — 105 munkás. — Évi kapacitás 70,000 hl. sör.

Cziffra Kálmán dr. * Nagyváradon 1874. Tanulmányai végeztével — 1896-ban — közgazgatási pályára lépett. Volt szolgabíró, vm. aljegyző és 12 évig a biharkeresztesi járás főszolgabírája, később a berettyóújfalusi kerületben 1916-ban orsz. képviselővé választották. 1916—17-ben Nagyvárad város főispánja volt. Impériumváltozás után: az Országos Magyar Párt közp. int. biz. tagja s a nagyváradai Kath. Népszövetség elnöke. Közgazdasági téren: a Bihar megyei Takarékpénztár ü. v. elnöke s ez intézet érdekeltségébe tartozó iparvállalatok igazgatósági tagja.

D.

Dacia-üzem (Pascu Aurel et Co.) Vajdahunyadon) vasöntöde. Invest. tőke 52.600 a. l., 11 szerzőgép, 20 lőerő, 150 munkás. Gyárt: 450 tonna vasuti féktuskót, 450 tonna vasuti kocsiagytokot, 450 tonna vasuti kocsifémagytat és különf. gépöntvényeket.

Dálnoki Nagy Lajos, Aradvár-megye ny. alispánja, * 1862-ben Miskolcon. Legelső versei a Fővárosi Lapokban jelentek meg. Két verses vigjátékát (Harag, egy felv. — A pletyka, két felv.) Budapesten adták elő. 1923—1928-ig öt kötetet jelent meg költői műveiből, valamennyi Aradon. Fordított Paul Géraldytól (Toi et Moi) és Paul Verlaine-től.

Dan Sever román nemzeti párti politikus * 1885-ben Mócs községben. 1906 óta munkatársa az erdélyi román lapoknak és Iorga bukaresti folyóiratainak. 1910-ben a „Gazeta Transilvaniei“ igazgatója. 1914-ben a „Nemzeti Komité“ titkára Aradon és a „Románul“ vezetője. (Goldis helyett). Románia hadüzenete után internálva Sopronban. 1919-ben a „Consiliu Dirigent“ kiküldöttje a bukaresti pénzügyminisztériumban. Ugyanez év végén nemzeti párti programmal kamarai képviselő (Moci-i kerület) s azóta állandóan az. A parasztpárti fuzióig a párt titkára. 1927-ben Stirbey kormányában államtitkár.

Dărăbant Ștefan ügyvédkamarai dekan * 1882-ben. A szatmári városi és megyei tanács tagja; főtitkára a Nemzeti Parasztpárt szatmári szervezetének.

Darvas Simon hírlapíró * Budapesten 1892-ben. Pályáját a Független Magyarországnál kezdte, majd a Világ munkatársa lett. 1920 elején kerül Erdélybe, az Uj Kelet munkatársa, majd az Ötörai Ujságnál dolgozik, később, évekig a Keleti Ujságnál. Ez a lap, — zurnalistikailag — a legjobb formát Darvas szerkesztése alatt mutatja. A K. U-tól megválván a Pallas könyv és lapterjesztő vállalkozás vezetője lesz, melyet hozzáértésével kulturjelentőségre emel. Sas László társaságában Kék sugár fantasztikus regényt írt, mely német és angol fordításban is megjelent.

Dávid György ref. egyháztörténeti író, * 1889-ben. Theológiát és egyetemet Kolozsvárt végzett. Doktorátust Szegeden szerzett. 1923—24-ben román és francia nyelvet tanított a Kuun kollégiumban. Számos tanulmányt tett közzé a magyar protestantizmus történetéből. Írt azonkívül tankönyveket, román-magyar, magyar-román szótárt és fordításokat közölt román és francia írókból.

Dávid István ügyvéd, zeneszerző, * Kézdivásárhelyen 1884-ben. Népszerű erdélyi dalszerző, néhány

dala budapesti kiadásban is megjelent (Dalaim, Bárd 1913. — Csukaszürke sapka, Bárd 1916). A zenei kultusz terjesztésében eredményesen vesz részt, dalárdák szervezésével és a magyar zenéről tartott felolvasásaival. 1928-ban mint előadó is sikerrel mutatkozott be Kolozsvárt.

Brassai Sámuel

Dávid Ferencz Egylet. Alakult 1884-ben, Boros György kezdeményezésére. Első elnöke Brassai Sámuel volt. Rendezett előadássorozatokot. 1887 óta kiadja az Unitárius Közlönyt és számos füzetet. Szervezte az unitárius nők szövetségét, ifjusági köröket. Elnök gróf Horváth-Tholdi Rudolf. A tagok száma 2380.

Deák Gyula, a Romániai Országos Magyar Párt központi főtítkára, * 1885. Kolozsvárt. A világháború kitéréséig Kolozsvárt ügyvédi prakszist folytatott, impérium-változás után 1922-ben a Magyar Szövetség, annak feloszlása után

pedig a Magyar Párt főtítkárának választják. Társadalmi- és sportegyesületekben is tevékenykedik.

Debreceni István * 1887-ben. Theológiát végzett Debrecenben, 1925 óta szatmári ref. lelkész. Szerkeszti a királyhágómelléki egyházkerület hivatalos lapját. Két kötetben kiadott egyházi beszédein kívül írt irodalomtörténeti cikkeket Arany Jánosról és megírta a nagyszalontai Arany Emlékegyesület történetét. A szatmármegyei Magyar Párt egyik alelnöke.

Degenfeld Miksa dr. gróf * 1884-ben Erdőszádon. A szilágy-szolnokmegyei ref. egyházmegye főjegyzője. Maga tartja fenn az erdőszádayi és szamoscikói ref. népiskolákat.

Dekáni Kálmán történetíró, * 1875 XI—28. meghalt 1925 X—8. A marosvásárhelyi Ref. Kollégium tanára volt s a Teleki Theka főkönyvtárosa. 1912-től magántanár „A középkori magyar történelem forrásai” tárgykörből. Magántanári működése alatt s később az egyetem Szegedre költözése után is állandóan Marosvásárhelyt lakott s tanárkodott. Főbb művei illetve kiadványai: Einhard, Nagy Károly élete. — Bél Mátyás földrajza. — Ocskay László. — Kazinczy, Széphalom és házioldgaim, c. följegyzései, stb. — Az impérium éveit alatt publicisza működést is fejtett ki, szerkesztette a Székelyföld c. napilapot és értékes tanulmányokat írt a „Zord Idő”-be.

Déli Hírlap, gazdaságpolitikai napilap, 1925 szeptemberben alapította Várnay Elemér dr. és Vuchetich Endre dr. Független orgánium, mely nehéz körülményekkel megküzdve, most már jelentős olvasótáborra mondhat a magáénak.

Demeter Róbert festő * Magyaron. Művészeti tanulmányait a budapesti Képzőművészeti Főiskolán végezte. Tagja volt a Benczui mesteriskolának is. Először portréval jelentkezett a budapesti Műcsarnok kiállításain. Marosvásárhelyre költözvén egyideig rajztanár, később a kulturpalota őre volt. Az erdélyi magyar társaság kedvelt arcképfestője. Jelenleg (1928) Gyergyószentmiklóson van műterme. Mint állatfestő is kiváló.

Demian Tasi festő * 1899-ben. Párisban tanult, 1919—1925-ig. 1926-ban kinevezik a cluji festőiskola tanárává. Ugyanott templomfestészeti műhelyt nyitott. 1925-ben a bukaresti tárlaton férfiportréval díjat nyert. Résztvett a „Gándirea“ román művészeti folyóirat alapításában.

Dénes Sándor szerkesztő * 1880-ban. Ujságírói pályáját Debrecenben kezdte, hol Ady Endrének szerkesztőségi- és lakótársa volt. 1908 óta a Szamos felelős szerkesztője. Megjelent könyvei: Színes riportok. — Egy komitácsi ujságíró feljegyzései. (Harctéri riportok). — Ujságot írok. — Mindez írásai-ban kedves, könnyed krónikórnek mutatkozik.

Dénes Sándor ügyvéd * 1881-ben. Nagyváradnak múlt századvégi lüktetőbb szellemi életében irodalom és ujságírás felé sodródik, ott van a „Holnap“ bölcsőjénél, maga is ír: cikket, novellát, egyfelvonásos szindarabot. „Az ügyész“ c. darabja Nagyváradon került színre, hadifogságában írt „Betlehemes játék“-át a Nemzeti Színház művészei játszották az Urániában. Háboru után ipari vállalatai abszorbeálják érdeklődését.

Derby S. A. cipőgyár Nagyvára-

don. Alaptőke 6,250 000 lei. — Investált tőke 523,560 a. l. — 110 HP. — 300 munkás. — Évi gyártmány 304,000 pár cipő.

Dési Hitelbank rt., Dés. # 1891. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1.325.360. Az igazgatóság elnöke: Dr. Torma Miklós. Vezérigazgató: Móric Sándor. Az intézet 1928. febr. 18-án tartott rendes közgyűlésén az alaptőkének 5 millió leiről 10 millió leire való felemelését határozta el.

Deutsch Ernő dr. brassói főrabbi * Pápán 1886. Theologiai és bölcsészeti tanulmányokat végzett Wienben és Prágában. 1912-ben karánsebesi. 1924-ben nagyszentmiklósi, 1927 óta brassói főrabbi. Magyar és németnyelvű kritikai cikkei zsidó folyóiratokban, szónoklatai önálló füzetekben is megjelentek.

Deutsche Politische Hefte, politikai folyóirat alapította 1921-ben Rudolf Brandsch. Havonta, némelykor kéthavonta jelent meg igen értékes kisebbségpolitikai publicisztikával. Állandó melléklete volt: „Mitteilungen für Kenntnis des Deutschtums in Grossrumänien“. A folyóirat szerkesztését Dr. Rudolf Špek végezte. Munkatársai a legalaposabb szász publiciszták és a kisebbségi kérdések németországi ismerői voltak. 1928 tavasza óta nem jelent meg.

Deutsches Kulturamt (in Rumänien) jórészt az erdélyi szászok által felállított és vezetett, de a nagyromániai egyetemes németiség érdekeit szolgáló kulturintézmény, mely Nagyszeben székhellyel, de a legvégső német diaszpórákig érő rádiusszal működik. Működését 1922 márc. 1-én kezdte meg avval a

céllal, hogy őrzője és védelmezője legyen a nagyromániai németiség valamennyi kulturájának, hogy éltesse és erősítse mind az itt élő németek összetartozását, hogy dolgozzék ezeknek kulturális egy-szintreemelésén, s hogy végül tartsa fenn a szellemi összeköttetést az anyaországgal. Hat évi működése alatt a D. K. derekasan eleget tett minden vállalt feladatának, alig van az országban német település, mely valamilyen formában evvel az intézménnyel kulturális kapcsolatba ne lépett volna, a magasabb szellemi régiókban pedig majdnem nélkülözhetlenné vált kulturakcióival: elsősorban szünidei főiskolai kurzusaival. Rövid pár év alatt 150.000 német könyvet helyezett ki német falvakba, gondoskodván egyben kellő metodikáról, hogy a kis népkönyvtárak megőriztessenek s a szükséghez képest bővítettessenek. Segített az intellektuálisok kintző könyvszükségletén is. A legdrágább német tudományos műveket is kölcsönképpen tudja eljuttatni bármely messze és izoláltan élő intellektuálisnak is. Szeptember első két hetében tartatni szokott felsőbb tanfolyamai a németországi tudományos világ kitűnőségeit gyűjtik Szébenbe, akik minden évben egy-egy speciális ismeret-ág sokoldalú megvilágítását adják Románia minden részéből összesereglett német tanároknak és egyéb intellektuálisoknak. Központi helyiségében olvasóterem áll rendelkezésre. Több száz németországi és külföldi németnyelvű lappal és folyóirattal. Ugyanitt kartoték vezettetik lehetőleg pontos feljegyzésekkel erdélyi német személyiségekről és intézményekről. Egyik

legfontosabb szerepe ébrentartani a romániai német törzsekben a nagynémetiséggel való szellemi egyívé-tartozás öntudatát és táplálni is ezt az öntudatot felmutatható komoly munkaeredményekkel. A D. K.-nak ugy személyes propaganda-utak, mint folyóirata: az „Ostland“ révén sikerült fokozott érdeklődést keltenie Németországban a Romániában élő németek kulturmunkája iránt, ami német szellemi előkelőségeknek mind sűrűbb látogatásában és német kulturintézményeknek a D. K.-val mind elmélyülőbb kapcsolataiban nyilván meg. Jórészt a Kulturamt munkájának köszönhetőek az 1927-es „Erdélyi Népművészeti Kiállítás“ berlini sikerei is. A D. K. vezetője: Dr. Richard Csaki (V. ö. Tätigkeits-Bericht 1922—27.)

Deutsek Géza

Deutsek Géza a Magyar Néppárt titkára, ügyvéd, * 1892-ben. Egye-

temet Kolozsvárt végzett, 1922 óta ügyvédi gyakorlatot folytat Bánffy-hunyadon. 1928-tól Kolozsvárt. Neve a „Zord Idő“ hasábjain tűnt fel először, hol versekkel szerepelt. Politikailag az 1924 decemberi brassyói nagygyűlésen vonja magára a figyelmet, viharos és ellenséges atmoszférában támadja a Magyar Párt vezetőségét. Azóta állandóan mint a kalotaszegi frakció egyik vezére szerepel.

„Déva“ Kereskedelmi és Iparbank rt., Déva. # 1922. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 507.371. — Az igazgatóság elnöke: Constantin Burşan. Vezérigazgató: Romulus Cicei. — Az intézet 1928. március 20-án megtartott rendes közgyűlésén az alaptőkének 10 millió leire való felemelését határozta el.

Dévai Múzeum a Hunyadmegyei Történelmi és Régészeti Egylet alapítása 1880-ban. A régiségi osztály 1882-ben keletkezett, amikor Torma Károly elkezdte a várhelyi ásatásokat. Az etnográfiai osztályt Kuun Géza gróf és Kemény Vilma bárónő gyarapították jelentékeny adományokkal. Különös régészeti beccsel bírnak a sarmisegetuzai Mithras templom felirásai és reliefjei. 1919-ben a D. a megye tulajdonába ment át.

Dévai Takarékpénztár rt. Déva. # 1883. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1.265.249. Az igazgatóság elnöke: Dr. Apáthy Árpád. Ügyvezető-igazgatók: Antony Sándor és Gál Nándor.

Dézsnai Viktor tanár * 1884-ben. Temesváron működött 1907-től mint állami főreáliskolai tanár. Imperiumváltás után a temesvári zsi-

dó liceum igazgatója lett. „Város-tudomány“ címen a székesfővárosi statisztikai hivatal kiadásában nagyobb tanulmánya jelent meg. Városi kérdésekről cikkek, felolvasások nagy számmal.

Diamant Izsó a Sodronyipar rt. vezérigazgatója, * 1886-ban. Bankok közreműködésével 1920-ban alapította a Sodronyipar részvénytársaságot, ezt megelőzőleg a Vágújhelyi Szeggyár vezetője. Cikkeit, tanulmányait, — gazdasági és üzemi vezetési problémákról — a napisajtón kívül: „Petróleum“, „Alpinistische Monatszeitschrift“, „Fierul“, „Irom“, „Korunk“ folyóiratokban jelentek meg. Az Ugir cluji kerületének ü. v. alelnöke.

Dicsőszentmártoni Általános Hitelbank Dicsőszentmárton. # 1917. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 1.860.000. — Az igazgatóság elnöke: Csató Gábor. Vezérigazgató: Révész Mór. Fiókok: Balázsfalva, Székelyudvarhely.

Diénes Jenő lásd: Kifalvi.

Dienes László társadalom-tudományi és filozófiai író, * 1889-ben. Jogi doktorátus és két párisi tanulmányév után tíz évig könyvtáros volt Budapesten a Székesfővárosi Könyvtárban. 1920-ban került Erdélybe s évekig a Keleti Újság munkatársa volt. 1920-ban megindítja Kolozsvárt a Korunk havi folyóiratot, melynek szerkesztő kiadója. Irt: könyvészeti, könyvtartudományi szakeikkeket, társadalomtudományi tanulmányokat a Huszadik Században, 1923-ban pedig Művészet és Világnézet címmel esztétikai és irodalmi tanulmányokat tartalmazó könyve jelent meg Kolozsvárt. Sorozatos előadásai, a

misztikáról nagy közönséget vonzottak. 1928 közepe óta Berlinben van.

Dima A. Gheorghe egyetemi tanár, a cluji egyetem természettudományi fakultásán a kísérleti fizika rendes tanára. 1927-ben jelent meg a Baccalaureatus-ról írt, személyes tapasztalatokon felépült, sok adatot feldolgozó tanulmánya.

Dobrescu Aurel dr. * 1885-ben Henigen (Alsófehérm.) Orvosi tanulmányokat végzett Grácban, Genfben, Bécsben, Budapesten. Grácban a „Carmen Sylva“, Budapesten a „Petru Maior“ egyesületek elnöke volt. 1910-től a brassói közpórház orvosa. 1919-től megszakítás nélkül a Kamara tagja (Nemzeti Parasztpárt progr.) Orvosirodalmi közleményei bel- és külföldi folyóiratokban jelentek meg, önálló orvosi műve: „Boalele nervoase și mentale și tratamentul lor“ (3. kiad. Román Akadémia jutalomd.) — Megírta a kiadta az agrárreform, a közigazgatási törvény és a választói törvény kommentárját. Közéleti működése a N. P. Párt akcióival esik egybe, a melyekben heves temperamentuma és agitatív szelleme többnyire az intranzigensek oldalára viszi.

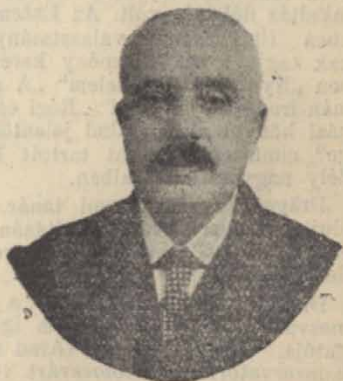
Domahidy Elemér * 1861-ben. A királyhágómelléki ref. egyházkerület főgondnoka. A régi rezsim alatt volt: főszolgabíró, képviselő és Debrecen főispánja. Impériumváltozás után egy cikluson át szenátor.

Domide Octavian dr. püspöki helynök * Sançon. Rómában szerzett theol és filozóf. doktorátust. Volt szemináriumi prefektus, theol. tanár. 1923-ban pápai prelátusi címet kapott, 1924-től a gherlai egyházmegye püspöki helynöke és káp-

talani prépost. Elismert szónok és egyházi író. Művei: „Arborele vieții“, „Curs complect de învățături“ és „Știința mântuirii de veci“.

Dömötör Gizella (Mund Hugóné) festőművésznő * 1897-ben Budapesten. Deák Ebner Lajos tanítványa volt. Múcsarnoki kiállításokon többször vett részt, egy rajza a Szépművészeti Múzeum tulajdonában van. Utóbbi években expresszionista irányban kísérletezett.

Donáth László ref. lelkész, novellairó * 1883-ban. Írásai a Zord Időben és más erdélyi lapokban jelentek meg, 1927-ben a Temesvári Hírlap novellapályázatán első díjat nyert. 1928-ban Humoros Esetek címmel kötete jelent meg Kolozsvárt.

Dózsa Endre

Dózsa Endre író ősi székely primor családból származik (Dózsa György unokatestvérének, Ádámnak egyenes ágon leszármazottja). * 1857-ben Poka községben. Közigazgatási pályára lépett, 1884-ben főszolgabíró, 1901-től 1918-ig Ko-

lozs megye alispánja. Közben 1896—1901-ig a tekei kerület orsz. képviselője. Nagyobb munkáit háboru előtt írta: Tied a hatalom (regény 2 kötetben Bp. 1899.) Tine minte (3 kötet Bp. 1903.) Czinka Panna (2 kötet Kolozsvár 1913.). Impériumváltozás óta írói működésének sulypontja publicisztikára esik (Keleti Újság, utóbb Ellenzék). Elnöke az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, melynek konstruktivitását, — néha fölös aggodalommal is — védelmezi. Memoárszerű írásai — Régi jó és zord időkől címmel — 1928-ban jelentek meg. 1906 óta cs. és k. kamarás.

Drăgan Nicolae egyetemi tanár, a cluji egyetem filozófiai fakultásán a román nyelv és irodalom tanára (II. tanszék.) 1923—24-ben a fakultás dékánja volt. Az Extensivnea Universitară választmányának tagja s az intézmény keretében „Nyelv és történelem“ „A román irodalom kezdetei“ „Régi egyházi könyveink irodalmi jelentősége“ című előadásokat tartott Erdély nagyobb városaiban.

Drăgoi Ioan egyetemi tanár, a cluji egyetem orvosi fakultásán a szövettan és az embriologia rendes tanára.

Dragoi V. Sabin zeneszerző, a temesvári Zenekonzervatórium igazgatója, * 1894 Seliste-n. (Arad m.) Konzervatóriumot Kolozsvárt végzett, zeneszerzési tanszakot a prágai Akadémián. 1925 óta konzervat. igazg. Temesvárt, ahol a Dacia kórust alakította meg. 1921—1927 huszonehárom zeneművet írt, dalokat, zongoradarabokat, vegyeskart, egyházi zeneművet s a „Năpasta“ operát. Nagy folklorisztikus anyaggyűjtést végzett román nép-

dalokból. A Năpasta 1928. V—30-án került bemutatásra Bukarestben nagy sikerrel s a fejlődésnek induló román operai irodalom gazdagodását látják benne. Ujabban készülő műve: „D-na Chiajna“ opera.

Dragomir Silviu egyetemi tanár, a cluji egyetem bölcsészeti fakultásán a délkelet európai népek történetének tanára. 1925—26-ban a fakultás dékánja volt. 1916-ban (ez időben még a szebeni „Seminarul Andreian“ tanára volt) a Román Akadémia I. tagja lett. Az Extensivnea Universitară választmányának tagja; ez intézmény keretein belül tartott előadásai: „Doi martiri ardeleni: I. Buteanu și Const. Romanu“ „Idealul daco-român în mișcarea dela 1848—49.“ stb. A szláv nyelvek kitünő ismerője (Moszkvában is végzett tanulmányokat), nagy nyelvi és történeti felkészültséggel foglalkozik a román nép multjával. Publikációi: „Desrobirea religioasă a românilor ardeleni în s. XVIII.“ — „Vlahii din Serbia în sec. XII—XV.“ — „Originea românilor din Istria“ stb. Munkatársa volt a Luceafărul, Telegraful Român s más lapoknak. A háboru alatt Bălan mostani metropolitával néplapot szerkesztett. Háboru után önálló kutatások alapján megírta Avram Iancu és Ioan Buteanu életrajzát. 1928 májusában — Vasile Pârvan helyére — a Román Akadémia a tört. szakosztály rendes tagjává választotta.

Draskóczy Ilma, írónő, * Mára-marosszigeten, lakik Temesvárt, hol a Temesvári Hírlap rovatvezetője. Verseit a régi Magyarország igényesebb lapjai is közölték, két verskötete Budapesten (Versek. Singer és Wolfner 1906. Melodiák.

u. o. 1911) egy pedig Temesvárott 1925-ben jelent meg. Irt még novellákat és népszerűsítő irodalmi cikkeket. Az Arany János Társaság alelnöke. 1928-ban a városi tanács tagja.

Dreher—Haggenmacher sörgyár r. t. Nagyvárad. Alaptőke 7,000,000 lei. Investált tőke 274,502 a. l. — 480 HP. — 104 munkás. — Évi kapacitás 300,000 hl sör.

Dsida Jenő lírikus * Szatmáron 1907-ben. 1926-tól jogi tanulmá-

nyait végzi a kolozsvári egyetemen, egyidejűleg a Pásztortűz technikai szerkesztője. Valamennyi erdélyi s néhány budapesti lap hozza sűrűn megjelenő verseit, melyek itt-ott eredeti talentumra figyelmeztetnek.

Dura, galvánelemgyár R. T. Timișoara, alaptőkéje 4 millió, invest. tőke 37.500 a. l. 31 szerzőgép, 10 lóerő, 54 munkás. Gyárt: 1 millió elektromos zseb-lámpa elemet, 50,000 galvánelemet.

E.

Edelmann Menyhért orvos * 1862 XII—25. Nagyváradon. Tanári pályára készült, földrajzzal és geológiával foglalkozott, majd orvosi szakra tért, diplomát szerzett s 1889-től orvosi gyakorlatot űz Nagyváradon. 1905—1917-ig az állami gyermekmenhely ig. főorvosa volt. A gyermekvédelem érdekében kiterjedt irodalmi és társadalmi propagandát fejtett ki, cikkei a magyar orvosi és közegészségügyi folyóiratokban jelentek meg, s szociális munkájának eredménye az anya és csecsemővédelem megszervezése Nagyváradon, az „Anyák iskolája” és a Gyermektanulmányi Társaság létesítése.

Eder Hans szász festő * 1883 IV—12. 1902—11 Münchenben tanul, 1912—13 egy bécsi festőiskola vezetője, 1914—18 tábori-festő a harcúterén. Háború után két évtől eltekintve állandóan Brassóban él. 1911—13 sikerrel állított ki a müncheni „Secessio“-ban. Kollektív kiállítást 1918-ban rendezett Budapesten, hol két képe állami tulajdonba került. A düsseldorfi nemzetközi kiállításon a brüsszeli Modern Képtár számára vásárolnak képet tőle, 1925-ben a román állam vásárolja meg „Megfeszítettés” című kompozícióját. Az utóbbi években bibliai tárgyú kompozíciókkal szerezte meg a kritikai elismerést.

Eftimiu Victor román író, drámaíró * 1886-ban Albániában. A magyar kisebbségi színházi és iro-

dalmi élettel már az impérium első éveiben érintkezésbe került, darabjait magyarra fordították és erdélyi színpadokon bemutatták. 1927 őszén a kolozsvári Román Opera és Nemzeti Színház igazgatójává nevezték ki. Ebben a tisztségében nagyarányú tervet dolgozott ki az erdélyi román színházi kultúra emelésére. Kolozsvárról kiinduló rendszeres staggionekkel akart sorozatos előadásokat rendezni a határszéli erdélyi városok színpadán (Teatrul de Vest). Ez a terve azonban tárgyi akadályokba ütközött s pár hónapi működés után E. visszatért Bukarestbe. Gazdag drámaköltészetében a legkülömbözőbb témákat dolgozta fel, dramatizált népmeséket, írt történelmi drámákat (Strămoșii — Ősök), feldolgozott klasszikus tárgyakat (Prometeu, Thebaida) és feldolgozta a Mesterul Manole és a Don Juan motívumot. Színes, gazdag fantázia, sok akció és bőven ömlő líra jellemzi, rendszerint versekben írt darabjait. Megjelent több novelláskötete (Stambul börtöneiben — Két idegen), néhány regénye (Egy komédiás tragédiája — Muruzof hercegnő) és egy verskötete (A magány versei).

Égry Sári festőművész, * 1902 Nagybányán. 1916 óta Thorma János és Réti István tanítványa. 1925—27 Párisban tanul. 1920 óta

kiállít Nagybányán; önálló kiállítást 1923-ban rendezett Nagyváradon. A Nagybányai Festők Társaságának tőrzstagja.

Eder Hans

Egyesült Bank és Takarékpénztár rt., Nagyvárad. # 1869. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 30 millió. Tartalékalapok: 13,000.676. — Az igazgatóság elnöke: Iosif M. Pincas. Vezérigazgató: Dr. Popper Ákos. Fiók: Margitta. Az 1927. július 11-én megtartott rendkívüli közgyűlésen az alaptőkének 60 millió leire való felemelését határozták el. Az új részvények a kibocsátási feltételeknek megfelelően 1928. július 26-ig kerültek jegyzés alá, mely időpontig a tőkeemelés keresztülvitetett.

Egyesült kiegészítő és Takarékpénztár rt., Torda. # 1904. Az 1927. december 31-iki mérlegben

feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 4,806.434. — Az igazgatóság elnöke: Varga Dénes. Vezérigazgató: Dr. Balogh Elek.

Egyetemi Könyvtár (a Kolozsvári Egyetem könyvtára) mai könyvanyaga közel 500.000 kötet, amely szám az E. K. régi anyagából, az Erdélyi Múzeum Egyesület könyvtárából és az 1919—1928 évek szaporulatából adódik össze. (120.000 kötet új szerzemény.) Az E. K. függeléke az ugyanazon épületben elhelyezett népkönyvtár, mely az ifjúság és a nagyközönség számára áll nyitva. A könyvtár igazgatója Dr. Eugen Barbul. Tudományos személyzetéhez tartozik még: három főkönyvtáros, hat könyvtárnok, két alkönyvtárnok, egy archivárius. Az E. K. fölött az ellenőrzést az egyetemi szenátus nevében egy bizottság gyakorolja.

Eichner Sándor * 1877-ben. Filozófiát tanult, mielőtt kereskedelmi pályára lépett, 18 éven át Budapesten, 17 év óta Nagyváradon működik a La Roche és Darvas r. t. kőtelékében, előbb mint kereskedelmi-, utóbb mint vezérigazgató. Az Erdélyi Fatisztviselők Egyesületének elnöke a nagyváradai Kereskedelmi és Iparkamara alelnöke. A Nagyváradai Hitelbank igazgatóságának elnöke.

Eisenring, bánsági német Iparosok és Kereskedők Szövetsége, # 1924-ben. Alapítója Hollinger Péter volt. E szövetség keretében alakult 3,000 000 lej alaptőkével az Eisenring Textil-osztály rt. s az Eisenring Kreditzentrale rt., mely azonban két év múlva beleolvadt a Román-Német Bank rt.-be. A szövetség hivatalos lapja ugyancsak Eisenring címmel jelenik meg Hollinger szerkesztésében.

Eisler Mátyás főrabbi * 1865 Pátyon (Pest m.). Budapesten és Berlinben tanult. 1891-ben lett kolozsvári főrabbi. 1893—1918-ig a sémi nyelvek magántanára volt a kolozsvári egyetemen. Mintegy 200 cikke, tanulmánya jelent meg a sémi nyelvészet, a zsidó történet és irodalomtörténet köréből. Az Erdélyi és Bánáti Rabbik Egyesület elnöke és a Hitközségek Szövetsége Országos Irodájának ügyv. elnöke.

Elekes Domokos * 1889. Gyakorló ügyvéd Székelykeresztúron. Gondnoka a kereszturi-köri unitárius egyházkörnek. Napilapok és egyházi lapok cikkírója.

Elekes Miklós orvos * 1893 IX—3. 1920—1926 a kolozsvári elmeklinikán tanársegéd. Számos dolgozata az elmé- és idegkörtan, valamint az agyszövettan köréből megjelent francia és olasz szaklapokban, valamint napilapokban. E témakörből előadás-sorozatot is tartott. A kolozsvári Pályaválasztási Tanácsadó pszichotechnikai vezetője.

Elfer Aladár, belgyógyász * 1876-ban Hevesen. Középpiskoláit a miskolci ref. kollégiumban, az orvosi egyetemet Budapesten végezte. Orvosdoktorrá avatása után báró Korányi Sándor mellett dolgozott, majd hosszabb külföldi tanulmányutakon a legnevesebb chemikusok mellett végzett orvoschemiai tanulmányokat. Kolozsvárra 1905-ben került Purjesz Zsigmond belklinikájára, hol asszisztens. Majd adjunktus lett, később, mint rk. tanár a belgyógyászati diagnosztika előadásával bizatott meg. Imperium-változás óta orvosi gyakorlatot folytat, mint belgyógyász diag-

noszta. Több külföldi orvostársaság tagja. Dolgozatai az orvosi chemia és belorvostan köréből jelentek meg.

Ellenzék politikai napilap, alapította Bartha Miklós, és az ő szerkesztésében indult meg Kolozsvárt 1880-ban. 1895-ben Bartha Miklós mint a lap főszerkesztője szerepel, felelős és laptulajdonos: Magyar Mihály. 1917—18-ban szerkesztő dr. Poltz Radó, 1918 VI. 18-tól f. szerkesztő dr. Dobó Ferenc, 1920 X. 2-től ugyanő főszerkesztő, míg felelős szerkesztő dr. Grois László. 1925 X. 2-től Sulyok István jegyzi a lapot, mint felelős szerkesztő, 1926 X. 31-től dr. Somodi András. Ugyanezen időtől a főszerkesztői ügykört Dr. Grois László tölti be, ténylegesen szerkeszt Kunz Aladár, az irodalmi melléklet szerkesztője Aprily Lajos. Egyike az országos relációban is jelentékeny erdélyi lapoknak. Magyar kisebbségi alapon áll, állásfoglalásai pártszemponttól függetlenek. Külpolitikai megvilágításai és kulturpolitikai eszmefölvetései értékesek. Heti irodalmi mellékletével gyakori megnyilatkozási lehetőséghez juttat néhány értékesebb erdélyi író és költőt.

Első bánáti ezüstnemű gyár (Prima Fabrica Banateana de Obiecte de Argint, Timișoara). Alapítókéje 3 millió lej. Inv. tőke 53,488 a. l. 12 szerszám gép. 25 HP. 37 munkás. Gyárt 2600 kg. ezüstevészközt asztali ezüst tárgyakat, vázakat, csillárokat.

Első Karánsebesi Takarékpénztár Rt., Karánsebes. # 1876. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 3,252.005. — Az igazgatóság elnöke: Szana Zsigmond. Vezérigazgató: Carol Schwab. Ér-

dekközösségben a Temesvári Bank és Kereskedelmi rt.-gal.

Első román acélkésgyár (Simon Redtenbacher Linz a. Dv. S. p. A. Oena Sibiu). Központja Szebenben. Alaptőke 7.5 millió, inv. tőke 100.000 a. l. 53 szerszámgép, 75 HP. 64 munkás. Gyárt 180 tonna kést és villát.

Emke (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület) székhelye Kolozsvár. Működése 1884 december 27-én indult meg. Célja társadalmi uton Erdély magyarsága közt a népnevelés és népjólét terjesztése. A nagy politikai változás előtt e nagyszabású céloknak megfelelő működést is fejtett ki: felsőbb iskolai tanulók számára fenntartott kollégiumnak, az algyógyi földműves-iskolának, százakra menő alsóbb iskoláknak, népkönyvtáraknak felállításával és nagyszámú történelmi és irodalmi műnek kiadásával. Az Emke létesítette Erdélyben az első ipar-, fogyasztási- és hitelszövetkezeteket. Szabályozólag folyt be az erdélyi földbirtokviszonyok és a hitelügy szervezésének kérdésébe. Az erdélyi ipar fejlesztése érdekében nemzetiségi különbségtevés nélkül honi iparpártoló mozgalmakat is szervezett. Ingó vagyonát a háboru alatt hadikölcsönökbe fektette, ingatlanait (mintegy hármszáz ezer holdat) az agrár-reform folyamán vesztette el. Jogi személyiségét megszerezte, de módosított alapszabályai jóváhagyásához még nem jutott hozzá s így működése megbénított. Elnöke ifj. gr. Béli di Kálmán, alelnökei: br. Jósika Gábor és dr. Sárkány Lajos, alelnök-főtítká: pákói Sándor József, főpénztárosa: Boesánecz László, ügyésze: dr. Klumák János. (V. ö. p. Sándor József: „A z

Emke megalapítása és negyedszázados működése“, Kolozsvár 1910.)

Endre Károly lírikus, * 1893-ban Temesváron. Ű. o. a Kereskedők Egyesülete titkára. Az erdélyi irodalmi élettől bizonyos — magáhozajította — különállásban és polgári keresetforrásokra kényszerülve is a csatolt területek egyik legerősebb költői egyénisége. 1922-ben Budapesten megjelent „Az ember aki járva jár“ c. verskötete és még inkább azóta irt versei „Ember a csillagok alatt“ c. kötetben még kiadatlan, szonett-ciklusa stb.) a gondolat elragadtatott költőjére és idegesen kényes nyelvművészre mutatnak.

Energia, elektrótechnikai r. t. (S. A. R. p. intreprinderi electrotechnice chimice si mecanice) központja Bukarest. Alaptőkéje 17,000,000 lej. Temesvári üzemében beruházott tőke 26,604 a. l. 24 szerszámgép, 80 HP. 60 munkás. Előállít: 300 db. dynamot, 800 electromotort, 50 transformatort és 800 kommutátort. Kolozsvári üzemében a beruházott t. 28,795 a. l. 130 szerszámgép 180 lóerő, 170 munkás. Gyárt: 32 drb. erőáramu elektromos gépet, 500 telefonkészüléket, 10,000 távirókészülékalkatrészt, 500 elektro jelzőkészüléket.

Engelberg Dezső dr. ügyvéd, * 1894 október 27-én Szarvason. Előbb tanító volt, 1923-ban igazgatója a marosvásárhelyi hétosztályu zsidó felső népiskolának, mely akkor egyetlen ily szerű intézete volt az országnak. Egyidejűleg mint újságíró is több lapnál dolgozik. Irodalmilag „Elszört Kalászok“ c. verseskötényével (1920) lépett ki. A „Kelet Színpada“ c. könyvében (1928) négy egyfelvonásosát adta

ki. A zsidó nemzeti mozgalomban agilisán szerepelt.

Erber Dezső * 1883-ban Debrecenben. Előbb a M. Ált. Hitelbank főintézetében dolgozott. 1923-tól a nagyvárad-i Hitelbankfiók igazgatója

Erdélyi Bank és Takarékpénztár rt., Kolozsvár. # 1894. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 40 millió. Tartalék-alapok: 9 millió. Az igazgatóság elnöke: D. N. Chrissoveloni. Vezérigazgató: Hargittay Bertalan. Fiókok: Brassó, Nagyszeben, Nagyvárad, Torda, Marosvásárhely, Szászrégen. Érdekközösségben a Banca Chrissoveloni S. A., București és a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Budapest, intézetekkel.

Erdélyi Bankszindikátus. # 1922 december 10. Oradeán. Az erdélyi kisebbségi magyar bankoknak és szövetkezeteknek érdekképviselője, mely k. b. megfelel a szász Revisions Verband s a román Solidaritatea intézményeknek. Az összes bankokat közösen érdeklő erkölcsi és anyagi ügyekben közös elhatározásokat és közös eljárásokat kidolgozni és végrehajtani. Ehhez képest keretében valamennyi magyar intézetet akarta egyesíteni, de a bánági bankok az alakulásban nem vettek részt s bár ezirányú tárgyalások azóta is többiben voltak, máig sem léptek be az E. B.-ba. Eddigi akcióiból emlékeztetesebbek: a Banca Națională-tól élvezett visszleszámitolási hitellek emelésére irányított mozgalom, ankétje és tiltakozása az előkészületben lévő Banktörvénnyel szemben. Elhatározta és keresztülviszi a 10.000.000-n aluli alaptőkéjű intézetek kötelező revízióját,

amivel a nagyközönség és a nagybancok bizalmát kívánja erősíteni. Központi irodát tart fenn Dicsőszentmártonban. Tagintézeteihez küldött nyomtatott körleveleinek — 1928 júniusban — már 140. száma ment szét. 1926-ban 119 részvénytársaságot és 95 szövetkezetet számolt tagjai között, amelyeknek összes alaptőkéje 358.996.450 lejt, tartaléktőkéje 188.837.290 lejt tett ki. Az E. B. első elnöke dr. Popper Ákos von, kinek hamaros lemondása után dr. Gyárfás Elemért választották elnökül. Társelnökök: Bocsánczy László, Ferenczy Gyula és Hargittay Bertalan bankigazgatók.

Erdélyi és Bánági Kereskedői Egyesületek Szövetsége Oradea # 1927 október 23-án. Működési területe Erdély és a Bánág. 1928. őszig 54 egyesület csatlakozott. Az intézmény országos érdekű kereskedelmi kérdésekben együttműködik a Sfatul Negustorese bukaresti központjával, közös intézőbizottság útján. Elnök: Dr. M. Leon egyetemi tanár, képviselő, ü. e.: Kun Richárd, főtítkár: dr. Fried János, titkár: Ivan Petruca, București.

Erdélyi Gazdasági Egylet # 1844-ben. Működési köre kiterjed az egész mai Erdélyre. Szakosztályai tudományos és gyakorlati munkásságot fejtenek ki a gazdasági élet és gazdasági tudás szintjének emelésére. Az egyesület modern gazdasági eszközök bemutatásával, termelési kísérletekkel, tudományos felolvasásokkal, legújabb tanulmányi kirándulásokkal is szolgálja céljait. Az irodalmi szakosztály eddig 60 darab gazdasági szakmunkát adott ki. Hivatalos lapja az „Erdélyi

Gazda". Elnöke báró Jósika Gábor.

Erdélyi Helikon. Kemény János br. meghívására 1926 júniusában erdélyi írók és költők számottevő csoportja gyülekezett összegyűlésen s a csoport tagjai — megtárgyalván az erdélyi irodalmi élet intellektuális és szociális viszonyait — írói munkaközösség alapítását határozták el. Erdélyi Helikon néven létrejött, szabad társulás az övék, jórészt könyvek kiadására és írásaik másnemű elhelyezésére irányuló céllal, de általánosabb érdekű, Erdély egész szellemiségét érintő törekvésekkel is. Évente egyszer tartott összejöveteleik eredménye eddig: szorosabb kapcsolat létesítése az Erdélyi Szépíves Céhvel (l. o.), a „Helikon” folyóirat alapítása, s a legutóbbi gyűlés határozataként: irodalmi előadás-ciklusok rendezése és klasszikus magyar írók olcsó kiadása. A Helikon-egyesülés — elsősorban a megerősödött Szépíves Céh kiadványai révén — kétségtelen eredményeket ért el az irodalmi érdeklődés ébrentartásával. A kívülmaradtak részéről kezdetben heves támadások érték, de ezek a támadások megszűntek, amint az idők folyamán nyilvánvaló lett, hogy a Helikon nem vindikálja az erdélyi írók összességének képviselőt.

Erdélyi Hirlap, aradi napilap, # 1917-ben Aradi Hirlap címmel. Magyarországon akkor erős nacionalizmus indult demokratikus és radikális áramlat organumaként. Program-cikkeit Jászi Oszkár és Goldis László írták. Felelős szerkesztője Sulik Kálmán volt, főszerkesztője (ma is) Zima Tibor.

1919-től címét Erdélyi Hirlap-ra változtatta. Intranszigenesen harcol a magyar kisebbségi jogokért, de nem annyira dogmatikus, mint a kisebbségi hivatalos organumok és a demokrácia nagyon megfoghatkozott férőhelyeinek egyike. Felelős szerkesztője Major Béla, főmunkatársa Krenner Miklós.

Erdélyi Hitelbank rt., Arad. # 1840. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50 millió. Tartalékalapok: 25,838.333. — Az Igazgatóság elnöke: iltői Adler Andor. Vezérigazgató: Fejér Gábor. Fiókok: Brassó, Déva.

Erdélyi Irodalmi Társaság. # 1888-ban, nemzeti irányú szépirodalmi értékek védelmére és pártfogására. Első elnöke gróf Kun Géza volt. 1912 óta Dózsza Endre áll az E. I. T. élén. Imperiumváltozás után átdolgozott alapszabályokkal működött tovább. A Magyarországon élő tagjait részint tiszteletbeli, részint kultagokká minősítette át. Kiadványai: öt kötet Evkönyv Ferenczi Zoltán szerkesztésében, 1912-től néhány évfolyam Erdélyi Lapok (szerk. Kisbán Miklós, Kovács Dezső, Kiss Ernő), Petelei István elbeszélései I.—II., Sebesi Samu elbeszélései, Lovassy Andor elbeszélései, Seprődi János: Eredeti székely dalok és az E. I. T. almanachja, 1921. A társaságnak rendes tagjai, tiszteletbeli tagjai és kültagjai vannak. Számvetett a társaság az utóbbi évek alatt kivirágzott új erdélyi irodalommal is, annak legtöbb és legfőbb képviselőit bevonván a tagjai közé. A tagállományok új nevekké történt felfrissítése azonban mindezekig nem eredményezte a társaság szellemi életének megújodását, sem ter-

meirésének várt meggazdagodását. Evenként 12—14 felolvasó ülést tart. 1925-ben (br. Bánffy Ferenc adományából) 30.000 lei pályadíjat tűzött ki Erdély történetének megírására, 1926-ban (Jakabffy Elemér adományából) 5000 leit egyfelvonásra. 1928-ban (a kultuszminisztérium 30.000 lejes hozzásegítésével) román költőkből összeválogatott magyar nyelvű lírai antológiát adott ki, Bitay Árpád, Kristóf György és Kádár Imre szerkesztésével.

Erdélyi Kálmán hírlapíró * Abudbányán 1896-ban. A budapesti egyetemen bölcsészeti előadásokat hallgatott. 1921-ben szerkesztője volt az első romániai szoc. dem. napilapnak: a *Küzdelem*-nek. 1923-ban „*Uj utak on*” címmel szocialista tanulmány sorozatot adott ki.

Erdélyi Kárpát-Egyesület alakult 1891-ben. Célja a turistaság, a néprajz, a fürdő és az idegenforgalom előmozdítása volt. Hivatásának látta az erdélyi hegyvidékek szépségeinek kultuszát. Muzeumát, a *Kárpát Muzeumot*, 1902-ben rendezték be, Mátyás király szülőházában; gazdag táj- és néprajzi gyűjteménye van. Szakkönyvtára mintegy ötezer kötet. 1919 óta az egyesület nagy küzdelmet folytat alapszabályainak jóváhagyásáért. Működése, ha szűkebb keretek között is, ez idő alatt sem szünetel. Elnöke dr. Szádeczky Gyula, vezetőségének többi tagjai: Xantus János, Merza Gyula, Roska Márton, Tulódy János, Orosz Endre.

Erdélyi Kereskedelmi és Hitelbank Rt., Márosvásárhely. # 1870. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2,592.816. — Az igaz-

gatóság elnöke: gróf Teleki Artur. Ügyvezető-igazgató: Bari Andor.

Erdélyi kiállítás Berlinben. 1927 tavaszán az erdélyi német Kulturamt kezdeményezésére a német birodalom központi pedagógiai intézete (Zentralinstitut für Erziehung und Unterricht) berlini kiállítási helyiségében pedagógiai céllal Erdélyi népművészeti kiállítást rendezett, melyre a három erdélyi nép meghívást kapott. A kiállítás 1927 III. 17. nyílt meg és április 7-ig tartott. A román részt az Astra, a szász részt a Kulturamt, a magyart egy ad hoc bizottság rendezte, melynek elnöke Sulyok István lapszerkesztő volt, aki a kiállítás folyamán is képviselte a magyar érdekeket Berlinben. A kiállítás (amely az erdélyi kisebbségi magyarság első nemzetközi szereplése volt), nagy sikerrel járt.

Erdélyi Leszámitoló és Pénzváltó Bank Rt., Kolozsvár. # 1922. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 10 millió. Tartalékalapok: 1.567.704. — Ügyvezető-igazgató: Ritók Lajos. A Comisia Economica Speciala 1928. július havában tartott ülésén az alaptőkének 10 millió leiről 20 millió leire való felemelését engedélyezte.

Erdélyi magyar színházak. A háborús évek alatt az erdélyi magyar színjátszás — legalább külső kereteiben — erősen fejlődött, az utolsó évben 11 magyar színház létesült, 1919 tavaszán hirtelen megszűnt. 1919 tavaszán létrejött a Consiliu Dirigent szeptembertől kezdve minden koncessziót bevon. Sajtóakcióra és politikai közbenjárásra azonban a kultuszminisztérium valamennyi koncesszió érvényességét egy év tartamára meghosszabbította. A kö-

vetkező években mind kevesebb, előbb kilenc, majd nyolc, legvégül hat koncessziót adott ki a kormány. A magyar színjátszás egybéként is súlyos helyzetbe jutott. A gazdasági válságok, a színház közönségét alkotó magyar elem egyrészének repatriálása, a magas (előbb 32, utóbb 26%-os) látványossági adó, kapcsolatban a színházkultúra generális válságával, alapjaiban rendítette meg az erdélyi magyar színművészetet. Mind kevesebb lett az olyan város, mely egymaga teljes szezonon el tudta tartani társulatát, a színházigazgatók 2, 3 sőt több várost kerestek fel társulataikkal, s a rövid szezonok is sokat szenvedtek előre nem láthatott esetlegességek miatt. A szintársulatok gazdaságos szervezkedését megnehezítették részben a nagyobb városok közönségének nemcsökkent igényei, részben a koncessziók kiadásának kétségtelensége — (sokszor a színházi szezon megkezdésének terminusáig). A színész-utánpótlás — megfelelő iskolák hiányában — megakadt, külföldi színészek csak külön miniszteri engedéllyel voltak szerződ-tethetők. A létközdelemben fáradt igazgatók s a létfenntartásukban sokszor veszélyeztetett színészek mindkevesébe felelhetek meg az új helyzetben a rájuk háruló fokozott kulturafeladatoknak. Erdélyben a színháznak többnek kellett lennie, mint szórakozó helynek, viszont az erdélyi közönség már-már a szórakozó helyekről is elszokott. Egy-egy literálisabb velleitású színigazgató komoly próbálkozásai inkább csak nyomjelezték az utat, amelyen a kultúra és a színház találkozhatnak. Tradíciók, a nagyobb városoknak mégis csak kielégítésre vá-

ró szükségletei, s nem utolsó sorban az Erdélyben élő nagy színész-tömegek életöszöne, egyes kötelességtudó emberek akciói és csoportosan kivitt színházmentő akciók — ha ügyvel-bajjal is — a legujabb időkig, mindig kiverkedtek átmeneti létlehetőségeket. — Ami a színész-szervezkedéseket illeti, az új éra kezdetén a magyar színészek az „Erdélyi és Bánsági Magyar Színészek Egyesületét” alapították meg, ami azonban hamar felbomlott s a színészek az Országos Színész Szindikátusba léptek be. — Külföldi színészek vendégszereplése esetről-esetre miniszteri engedélytől volt függővé téve. A társulatok műsorán a sikert aratott magyar drámai művek, néhány régebbi és újabb román író drámai munkái, budapesti színházak operett slágerei, ritkán világklasszikusok, még ritkábban a magyar színpad tradíciós darabjai szerepeltek. — Az erdélyi dráma — nem sok sikert ígérő — termékei sem a közönség, sem a színházak részéről nem részesültek különösebb gyengédségben. — A gazdasági helyzet javulása, enyhültebb politikai légkör, előmozdíthatnák az erdélyi magyar színészet prosperitását, de organikus fejlődést itt is csak az európai színházkultúra generális emelkedése biztosíthatna.

Erdélyi Miklós színigazgató, * 1869 V. 22. Előbb színész, később rendező volt, működött Szegeden, Pécsen. 1906—1921 Nagyváradon színigazgató. 1926-tól 1928-ig újból Nagyváradon, ez utolsó évben a nagyvárad-szatmári kerület igazgatója.

Erdélyi munkásmozgatom, önállóan csak Magyarország feldarabolása és főleg a magyar kommün-

letörése után jelentkeznek. A magyarországi munkásmozgalomtól, amely ideológiailag már a háború folyamán és ténylegesen az összeomlás után jobb és balszárnya bomlott, éppen ezt a kettősséget kapta az erdélyi munkásmozgalom örökségül. Erdélyben is kezdettől megvolt — ha nem is mindjárt szemelláthatólag — a mérsékelt-ebbek és radikálisabbak külön csoportosulása. Az 1920 okt. 21-én kitört és letöréssel végződött általános sztrájk (amely az általános politikai jogokon túl főleg a fenyegetett sztrájkjogért folyt) egyelőre megbénította a munkásságnak úgy a jobb, mint a bal oldalát. (A szakszervezetek lerombolva heverték, a politikai mozgalom pedig annyira elerőtlenedett, hogy máig sem birt felocsudni.) A katasztrofális letörés után lassu tempóval elsőb is a szakszervezeti munka kezdődött meg. A csoportok megalakultak, szövetségekbe tömörültek, de hiányzott az egységes központi irányítás. Az 1922-ben Nagyszébenben tartott országos szakszervezeti kongresszus Országos Szakszervezeti Tanácsot alakított, amelyben tulsúlyra a mérsékelt elemek kerültek. A munkásmozgalomnak (világszerte észrevehető) divergens kettőssége azonban Erdélyben is megbontotta az új kereteket. Már az 1923-as kolozsvári kongresszuson éles formában törtek ki az ellentétek, a kifejezettebben baloldali szövetségeket (famunkás-, bőripari-, ruházati- stb. szövetséget és több csoportot) kiválásra és különállásra kényszerítették s azóta két országos szaktanács vezet a romániai ill. erdélyi munkásság mozgalmát: az amszterdami Interna-

cionáléhoz tartozó szaktanács és az Egységes Szakszervezetek Országos Szaktanácsa, mely utóbbi a munkásság mozgalmának baloldalán áll. Többiben történtek kísérletek a két frakció egységesítésére, ami azonban minden látás szerint csak úgy történhetnék meg, ha a szakszervezeti mozgalom mindkét oldalon teljesen függetlenítették a politikai mozgalomtól. Az „egységesek“ ugyan mutatnak hajlandóságot, hogy belépjenek az amszterdami szakszervezetekbe, de nem vállalják, hogy azzal egyidejűleg a politikai pártba is belépjenek. Viszont az amszterdamiak féltik szakszervezeteiket az oda bevonuló s az övékkel ellentétes baloldali ideológiától. Mindkét csoportosulásnak vannak egymáshoz közelebb eső (a mérsékeltnek bal, a radikálisoknak jobboldali) árnyalatai, melyeknek találkozása eleve nem mondható kizártnak. A munkásság kettészakadása károsan érezteti magát a parlamentári képviseltetésben, mert külön listákkal vonulván a választási küzdelembe, (szociáldemokraták — Városi és Falusi Dolgozók Blokkja) az utóbbi két választáson egyik csoport sem tudta elérni az új törvény előírta minimális két százalékát az összes szavazatoknak s így a romániai munkásságnak a parlamentben nincs képviselete (1919 novemberi választáson a szociálistáknak 7 mandátum jutott a Regátban. Nagyrománia első Averescu kormánya idején 19 szociálista kamarai képviselő és három szociálista szenátor ült a parlamentben, ezekből 5 kamarai képviselő és 2 szenátor erdélyi volt.) A szociáldemokraták magyarnyelvű sajtóorgánuma a Romániai Népszá-

v a hetilap, német nyelvű napilapjuk a temesvári Arbeiter Zeitung. A munkásság kultúrsvonalának emeléséről „Munkásotthon”-ok létesítésével és munkásszabadiskolák szervezésével történik (az adott lehetőségeken belül) gondoskodás. A tőke és munka küzdelmének a háboru után világszerte jobb felé tolódtott sányszai Erdélyben (illetve Romániában) is hátrányosan hatottak a munkáspozíciókra.

Erdélyi Múzeum Egyesület. Alapításának gondolata 1791-ig nyulik vissza, a Magyar Nyelvművelő Társaság gyűjtő kezdeményezéséig. Többrendbeli célhoz nem vezetett kísérlet után 1856-ban gróf Mikó Imre veti meg alapját kolozsvári 10 holdas belső telkének, a rajta lévő épületnek és gazdag muzeumi anyagnak adományozásával. Általános tárgy- és pénzmegajánlások követték a példát s így a múzeum társadalmi uton létrejött. Az egyesület első kidolgozott alapszabályai erdélyi magyar múzeumot kívántak létesíteni. Azonban az osztrák abszolút kormány nem engedélyezte a magyar jelleg külön kifejezését: ellenben megengedte, hogy az egyesület maga határozzon alakuló közgyűlésén nyelve és ezzel jellege fölött. 1857 az erdélyi osztrák főkormányzó jelenlétében megtartott közgyűlés 383 titkos szavazattal a magyar szervezeti és kormányzati nyelv mellett nyilatkozott. Az E. M. E. így nyelvében és szervezetében teljesen magyar társadalmi egyesület lett és 1864-ben már teljes szervezetében működött. A múzeum-alapítás és fenntartás mellett elejétől fogva a tudományos működést is felvette program-

jába. Havonta tartott tudományos ülései anyagát a Brassai Sámuel által szerkesztett Évkönyvekben már 1861-től kiadta. Utóbb folyóiratokat indított s 1918-ig összes kiadványai meghaladták a 150 kötetet. Az egyesület tagjai az 1867-iki kiegyezés után megapadtak, anyagi ereje két nagy cél szolgálatára nem volt elég s így midőn 1872-ben a második magyar egyetemet Kolozsvárt felállították, ennek az E. M. E. gyűjteményét évi 5000 forintért ötven évre úgy adta bérbe, hogy a helyiségekről és a tisztviselői kar nagyobb részéről az egyetem gondoskodott. A szerződést aztán 1895-ben azzal újították meg, hogy az mindaddig fennáll, míg Kolozsvárt a m. kir. Ferencz József Tudomány-Egyetem fennáll. Ez a megoldás biztosította a gyűjtemények tudományos kezelését, de az egyesület anyagilag alig gyarapodott, gyűjteményeire nem tudott a haladó tudományosság követelményeinek megfelelő nagyobb áldozatokat hozni. Az egyetemi tanár-gyűjteményi igazgatók körében mind erősebb lett a mozgalom a tudományos szakosztályok megszüntetésére, a gyűjtemények államosítására. Azonban az Egyesület nem mondott le a kettős cél szolgálatáról és a gyűjtemények államosításának a gyűjteményi igazgatók és személyzet által 1907-ben keresztül erőszakolt ajánlatát a magyar vallás és közoktatásügyi minisztérium sem tette magáévá, sőt 1908-tól 1918-ig tetemes államségéllyel mozdította elő a gyűjtemények szaporítását s kisebb összegekkel támogatta a szakosztályok tudományos működését is. Így érte az Egyesületet az 1918-iki forradalom és az impériumváltó-

zás. A nagyszebeni Román Kormányzótanács 1919. májusában és szeptemberében a román állam, illetve a kolozsvári román egyetem használatára átvette a magyar államtól kezeltetett muzeumi gyűjteményeket, de elismerte azokhoz az Egyesület tulajdonjogát. Az E. M. E. — mint magánjogi szerződő fél — az átvétel jogosságát nem ismerte el, de a használat szabályozására tárgyalásokat kezdett, majd 1921. december 29-én ujja alakulva, elnökévé Ábrámfalvi Ugron Istvánt, alelnökévé gr. Teleki Arvédót és dr. Papp Józsefet választotta s az új vezetőség 1922. elején új bérszerződésre tett ajánlatot a román kormánynak. Azóta annak elintézését többször sürgette, 1926-ban új tárgyalást folytatott, de a bérszerződés ügye még függőben van. Az egyesület egyedüli számottevő jövedelmi alapjául Wass Ottilia grófnő által hagyományozott kolozsvári ház maradt. Ennek bevételeiből sikerült az alaptőkét 1928-ig legalább névértékben a régi összegre felgyűjteni. Azonban ez a régi széleskörű munkásság folytatására elégtelen s az Egyesület (szellemi munkásaiból is sokat elvesztvén), működését csak megcsökkent erővel és eredménnyel folytathatja. Ez a működés szakosztályi előadások tartásában nyilvánult meg. 1920—1925 a bölcsészeti és természettudományi szakosztály több előadássorozatot rendezett (népszerű és tudományos előadások) az orvosi szakosztály egyideig Orvosi Hetilapot is adott ki. 1925-ben — a régi elnökség kénytelen lemondása után — gr. Wass Béla lett az E. M. E. elnöke, alelnökei br. Mannsberg Sándor és Torma Miklós lettek. Ez

időtől a működés tempója valamivel fokozottabb. (1928-tól az előadások a Minerva könyvtár füzeteiben jelennek meg.) Akadtak olyan törekvések, amelyek a E. M. E.-t részben taginvázió, részben gyűjteményei elvétele révén a magyar művelődés szolgálatától elvonni igyekeztek, de a román méltányosság és józanság — remélhetőleg — lehiggasztja a túlzó irányzatot s az E. M. E. tovább teljesítheti vállalt hivatását.

Erdélyi Múzeum Egyesület Muzeuma. Az összes gyűjteményekben mintegy 100.000 tárgy van. Négy nagy osztálya van a muzeumnak: 1. Régiség osztály, amely hét alosztályból áll: egyiptomi, történelemelőtti, római, középkori, modern, etnografiai és éremtani alosztályból. 2. Növénytan osztály, 3. Állattani osztály, 4. Ásvány és földtani osztály, amely didaktikus, tudományos vizsgálatokra szolgáló és technológiai alosztályokra oszlik. A muzeumban rengeteg műtörténeti ritkaság van: legértékesebb darabja a régiségosztályban elhelyezett: „Apahidai kincs”. Könyvtárának 179.000 kötetből álló gyűjteménye van, mely az egyetemi 173.000 kötetes könyvtárral (az újabb szaporulat nélkül) egy helyiségben van elhelyezve.

Erdélyi Néppárt (Kalotaszeg) alakuló gyűlését 1921. június 5-én tartotta Bánffyhunyadon. Szervezője Kós Károly volt. Mint a Magyar Szövetség tagozata alakult, de már politikai aktivitást hirdet s jelszava volt: Erdély az erdélyi nemzetké.

Erdélyi Ref. Egyházkerület. Az impériumváltozás Nagy Károlyt találta az Egyházkerület püspöki székében. Harcos, erős egyénisége,

melynek a békeidők szűkebb akcióterületén a belső egyházi adminisztráció, tudományos működés és szónoki katedra nyújtottak kiélési alkalmat, — most a küzdelmes tenivalók torlódó sokaságával találta szemben magát. Az egyetemes magyar ref. egyházzal az összekötetés — máról holnapra — megszakadt. (A nagyszebeni Kormányzó Tanács már a legelső hetekben a Budapeستtel való minden összekötetés megszakítását követelte.) Az októberi forradalom és a hirtelen átalakulás zavarai, melyek az egyházmegyék belső életében is dezorientációt teremtettek, s károsan hatottak ki úgy az egyházi, mint az iskolai fegyelemre, a kormányrendeletek mihamar meginduló iavinája az Egyházkerületet nehezen s csak részleteiben megoldható feladatok elé állították. Főbenjáró elhatározások váltak szükségessé, melyek az Egyházkerületi Közgyűlés kompetenciáját igényelték, de ennek összehívását a gyülekezési tilalmak lehetetlenné tették. Intézkedéseinek megtételében a püspök csak lelkiismeretére és kevésszámú papi és világi segédletére támaszkodhatott 1921-ben — hosszas huzavonák után — a közgyűlés összehívása végre engedélyeztetett. De az addig eltelt idő alatt az agrárreform végrehajtása már megindult, az iskolákért kezdett már javában lángolt s az első közgyűlés már anyagi és morális veszteségek fait accomplijával állt szemben. És végig az impérium évein az Egyházkerület a védelem attitűdjében állott, a belső építőmunka végzésére (bár szükségessége minden igazgatótanácsi — és közgyűlésen hangsúlyoztatott s a lehetőségnyújtotta keretek közt

folyt munka ezen a téren is), alig maradt idő és erő és teljesen hiányzott a kellő nyugalom. — Egyházközigazgatási téren mint a legnehezebb (máig sem megoldott) feladat, a Romániai Egyetemes Ref. egyház megalkotása jelentkezett. A tiszántúli egyházkerület Romániához csatolt egyházmegyéinek egyrésze — központ és vezérlés nélkül maradván — arra kérte az erdélyi egyházkerületet, hogy feleltük a főhatóságot átvegye. Másik része az egyházmegyéknek, élükön a bihari egyházmegyével, önálló egyházkerületté szervezkedést sürgetett. A bukaresti kultuszminiszterium valamennyi királyhárgóntúli egyházmegyének az E. R. E. adminisztrációja alá vételét kívánta. Az egyházkerület ideiglenes érvénnyel eleget tett a kérelmező egyházmegyék óhajtatásának, de elvi álláspontja az volt, hogy a Királyhárgón tuli egyházmegyéknek önálló szervezkedését lehetővé kell tenni, mert „a többszázados különállás folytán elütő alkotmány és szervezet kizárja az egységbefoglalást.“ Egy magasabb egységnek a Romániai Egyetemes Ref. Egyháznak megteremtését azonban szükségesnek tartotta és előmunkálta az erdélyi egyházkerületet. A zsinat összehívására — a közben megalakult új Egyházkerülettel összefoglózva — az intézkedéseket megtette és a képviselőket mindkét oldalon meg is választották. Fontos közigazgatási intézkedés volt még az Oromániai Egyházmegye megszervezése. — Az elemi, középfoku és magasabb iskolázás terén alig megoldható feladatok vártak az Egyházkerületre. A magyar állami iskolák átvétele folytán a tanulók ezrei maradtak iskola nélkül s az

Egylőznek, ha négy évszázados neveő hivatásáról lemondani nem akart, nevelési eszményeit feláldozni nem akarta, még kellett meentenie a magyar iskolát. A bezárt iskolák helyébe újakat nyitott, annál is inkább, mert a Consiliu Dirigent kultuszszeszortjának főnöke, Dr. Braniste Valeriu szerint a kormány programja: a nemzeti kisebbségek kulturigényeit a felekezeti iskolák útján elégiteni ki. Az erdélyi egyházkerület a magyar impérium alatt — magánjogi szerződéssel — állami kezelésbe adott iskoláira nézve ezt a szerződést az impériumváltozással megszüntek tekintette és jelentette ki, a volt állami tanítókból megszervezte tunitói karát s 1920—21 évben 174 felekezeti népiskolája helyett 173 iskolája működött, a régi 287 helyett 609 tanerővel. Új középiskolákat is állított fel: a fiugimnaziumok számát 7-ről 11-re, a leánygimnaziumok számát 0-ról 2-re, a tanítóképzőket 1-ről 3-ra, a felsőkereskedelmi iskolákat 1-ről 5-re, a polgári iskolákat 1-ről 15-re szaporította, úgy hogy összes középiskoláinak száma 37-re emelkedett. Ez iskolák tanáraiul a megszünt m. állami iskolák tanárai alkalmaztattak, természetesen a bizonytalan helyzetre tekintettel csak ideiglenes jelleggel. A magyar fűiskolái oktatás terén (aminek inaugurálása a kolozsvári egyetem átvétele és a magyar tanári kar succrescentiájának, a jövőre nézve fenyegető elapadása folytán vált szükségessé) a Tanárképezde jelzi az Egyházak munkássága nyomát. A Ref. Theológiával (némi adminisztratív) kapcsolatban 1920—21 tanévben kezdte meg működését a Tanárképezde hat tudó-

mányszaka (filozofia-pedagogia, klassz. és modern filologia, történelem-, földrajz, természettudomány, matematika, társadalomtudomány), 37 előadó tanárral. Elnöke Dr. Márki Sándor, alelnöke Dr. Bartok György volt. Hallgatóinak száma ez év mindkét szemeszterében 190 volt. (Két és fél évi működés után működési engedélyét a kormány azzal az indoklással vonta meg, hogy a tanárképzés az egyetemek feladata.) Az elemi és középiskolák szabad működése elé is csakhamar akadályok tornyosultak. Braniste Valeriu mégerőbb felfogását a néppárt és liberális kormányok kultuszminisztereinek az a jogi felfogása váltotta fel, hogy a román államnak, mint a magyar állam jogutódának a szerződéses viszonyu iskolák épületeiben is állami iskolákat kell felállítania. Az ezen iskolaépületekben elhelyezkedett felekezeti népiskoláknak ki kellett vonulniok. Megfelelő más helyiség nem mindig akad s egyébként is szigoru kritériumok érvényesültek az alkalmasság megállapítása körül, a volt állami tanítók egy jó része — az esküt letéve — az új állami iskoláknál helyezkedett el, a felekezeti iskolák száma lecsökkent. Sulyos helyzet elé állította az egyházkerületet az az állami követelés is, hogy a felekezeti iskolák tanszemélyzetének az államiakéval egyenlő fizetést adjon, míg az iskolák államségelye egyre késett. Nehezítette a helyzetet a megfelelő tankönyvek hiánya is, új tankönyvek iratása és kiadása csak successive vált lehetségessé. Az ujonnan alakult középiskolák jórésze is elsenyvedt az iskolarendeletek állította tantervi és nyelvi nehézségek

következtében. A régi több évszázados kollégiumok életére is rányomódott a kétnyelvű oktatás, a másvallású tanulók és magántanulók felvételének eltiltása (Anghelescu iskolarendeletei), az abszolváló és illetve baccalaureatusi vizsga, a „Magánoktatási Törvény” életbeléptetése (M. O. 1925 XII. 22). A szászvárosi Kuun kollégium nyilvánossági joga megvonatott, az ennek következtében elnéptelenedett liceumi tagozatot az egyházkerület beszüntette. A zilahi kollégium is elvesztette nyilvánossági jogát, a kolozsvári leánygimnázium nyilvánossági jogát csak 1928-ban kapta meg. A koedukáció eltiltása is súlyosan nehezített a ref. intézetekre. Az iskoláért harcoló egyházkerület helyzetét még válságosabbá tették az anyagi bajok. Az agrárreform végrehajtása során számos egyházközség anyagi bázisa rendült meg, a Bethlen kollégium alapítványi ingatlanai is kisajátítottak, de — általában is — a birtokos elem általános elszegényedése az egyházi intézmények tápterületét csökkentette le. Mindazonáltal az egyházkerület mintegy 500.000 hívőnek önmegadóztatása lehetővé tette a romok felett új élet fakadását nagy számban épültek új iskolák, felépült a kolozsvári leánygimnázium s a tanári és tanítói karok bár szegényes, egzisztenciája biztosított. — A református élet belső erőinek kifejlesztése, a védelmen túl fennmaradt erővel, ezekben az években sem szünetelt. Nagy Károly „a magyarság Erdélyben való megmaradhatásának egyetlen biztosítékát az öntudatos, entuziazmusig fokozott vallásos életben” látta. Mint elodázhatatlan szükségességet hirdeti a vallási élet el-

mélyítését, a belmissziói munkálatok széles frontu beindítását, a papképzés reformját. (Nem „szövetkezeti boltosokat”, hanem misszionáriusokat akar.) Utóda, Makkai Sándor, akire jórészen Nagy Károly örökségének végrehajtása maradt, épp oly intranzigens a református lelkiélet tennivalói körül, az egyház célját: önmagában jelöli meg. („Az egyház — egyház! A református egyház — református egyház!”) Függvény-jellegét el nem ismeri. — A legutóbbi — csak relative nyugodtabb — két év folyamán a hitvédelem terén is intenzivebb munka folyt: nagy figyelemmel a szekták (különösen baptisták és adventisták) terjeszkedésére, a reverzálisokra, stb. Nagy számmal alakultak református ifjúsági egyesületek, sürűn tartattak ifjúsági konferenciák, ref. kulturstélyek. Az újabb évek eredménye még: a Ref. Nőszövetség országos megszervezése. — Főleg morális hatásában nagyjelentőségű volt a külföld református világának szünetlen érdeklődése az erdélyi hittestvérek sorsa iránt. Az Északamerikai Egyesült Államok presbiteri egyházainak és a Presbiteri Világszövetségnek képviselői többször megjelentek Erdélyben, küldöik pedig szolidaritásukat anyagi segélynyújtással is biztosították.

Erdélyi román irodalom. A XIX. század elején egy hirtelen magáreszméléssel új tartalmat és formát hódít a román nemzeti öntudat. A faj és nyelv latin eredetének gondolata lesz urrá a lelkeken s ennek az új megvilágosodásnak tetzetős igazságával egyedül és kizáróan Erdély ajándékozta meg a román faji közösséget. Maniu (Samuil) Micu-Klein (megh.

1816) George Şincai (megh. 1816) és Petru Maior (megh. 1821.), három erdélyi görög katolikus pap, idegenben: Budán, Bécsben, Rómában, a magyar testőrifjakéval sokban azonos körülmények között szegődnek fajúk történelmi jogainak és örökségének elméleti harcosaivá és egyben a román nyelv pallérozóivá. Samuel Micu és George Şincai közösen szerkesztett román nyelvtana, az *Elementa linguae dacoromanicae sive valachicae* (Vindobona, 1780) az első philológiai igazolása a román nyelv latin eredetének. Ezt követik Şincai *Cronica Românilor şii a altorneamuri* — A Románok és más nemzetek krónikáskönyve (Részletek Jaşi, 1843; Buda, 1844; teljes kiad. Jaşi 1853; 2-ik kiad. Buc. 1886) és Petru Maior *Istoria pentru inceputul Românilor in Dacia* — A románok dáciai származásának története (Buda, 1812) c. könyvei, mint a románság erdélyi folytonosságának első tudós kifejtése, szemben a Sulzer- és Engel-féle elméletekkel, kik Dáciában annak idején a római elem teljes megszűntét, illetve a románságnak a magyar honfoglalás után való letelepedését vitatják. Micu és Şincai nyelvtana s a tőlük és Petru Maior-tól elkezdett nagy román szótár (*Lexicon de Buda*, 1825) még a klasszikus latin nyelvből igyekszik levezetni az élő román nyelvet. Ezt a téves koncepciót hamarosan megjavítja Petru Maior, aki a latin vulgáris nyelvet jelöli meg a mai román nyelv őseül és ezzel a román philológiai kutatást komolyabb tu-

dományos szintre emeli. Szerinte a régi latin vulgáris nyelv s a mai román népnyelv között felszivódott idegen, nem-latin szavak megléte az egyetlen különbség. A román nyelv visszalatinosítása tehát a legsürgösebb philológiai feladat. A purifikáció jelszavával lépnek a kezdeményező triász nyomába, mint a közönségesen „Erdélyi iskolá”-nak (*Şcoala ardeleană*) nevezett latinista áramlat második szakaszának, az „etimologizmus”-nak képviselői Aug. Trebonius (megh. 1881), aki *Tentamen criticum in originem et formam romanae* (Wien, 1840) c. könyvében minden tárgyi adat nélkül, tisztára fántáziából próbálja rekonstruálni a régi román nyelvet, továbbá egy tudós balázsfalvi kanonok, Timoteiu Cipariu (megh. 1887) ki halála kötelező munkát végzett azzal is, hogy elsőnek tanulmányozta a román dialektusokat (*Crestomatie sau analecte literare*, Blaj, 1858), a román nyelvészeti és történelmi kutatások szolgálatára pedig folyóiratot alapít. (Archiva pentru fil. şii ist. Blaj, 1867). Nyilván magyar orientáltak példáján felbuzdulva, lóháton Konstantinápolyba megy, honnan nagy mennyiségű keleti kézirattal és könyvvel tér vissza. Kár, hogy ez a valószínűen érdekes tudományos anyag a balázsfalvi könyvtárban átkutatlan hever. Hasonló nekilendülés viszi tovább az elkezdett román történeti kutatásokat is, erdélyi szellemben s nagyobbára Erdélyben élő vagy Erdélyből elszakadt emberek szorgalmából. Az imént említett Aug. Treb. Laurian 3 kötetben megírja a románok történetét (*Istoria*

Românilor), a 48-as mozgalom után Iaşiba szakadt. Al. Papiu Ilarian a románok történetét Dáciában (Ist. Rom. în Dacia Superioră, 1851-1852); a mindig Erdélyben maradt híres publicista és közgazdasági szakférfiu, George Bariţiu pedig Istoria Transilvaniei c. könyvében a románok történetét az utolsó két század folyamán. A latinság gondolatából így hajt ki és terepélyesül meg egy gazdag, de inkább lelkes, mint szigoruan tudományos nyelvészeti és történeti irodalom, mely — bár hasztalanul — megkísérli egy ujjonnan megformált irodalmi nyelvet is felkinálni az összes románságnak. Ezt a Balázsfalváról szét-sugárzó s kevés hatásában csak Erdélyre határolódó irányzatot a szépirodalomra nézve sokkal termékenyítőbb hatással váltják fel a Moldovában támadt nyugati szellemű megújulás s a hamarosan felvirágozott népies irány. Azoknak a román férfiaknak a sorában, akik a tudományoknak Erdélyben meggyújtott fákláját átviszik a régi királyságba s ott lelik meg apostolkodásuk szabadabb területét, külön hely illet meg egy szebeni orthodox papot, Gheorghe Lazăr-t (megh. 1823), ki Brukenthal báró támogatásával Bécsben matematikát is tanult s később, mint politikailag megfenyegetétt s önértetében is megsértett ember — állítólag nagy tudománya miatt nem lehetett bánáti püspök — Bukarestbe telepszik s elsőnek tanít a régi királyságban algebrát, mérnöki tudományokat és filozófiát román nyelven. A szépirodalom életbeszökkenése Erdélyben korán sem volt a

mondottakhoz foghatóan rohamos és tüneményeszerű. Ha a latinság gondolata páratlan tevékenységre is tüzelt historikusokat és nyelvészeket, magára a szépirodalomra ugyszólván hatás nélkül maradt. A 48-as események forgatagában az ismeretlenségből felvetődött Andreiu Mureşianu, a román Rouget de l'Isle, kit, egyébként gyöngé költőt, egyetlen verse, a „Deşteaptă-te Române“, igazi címen Răsune (Riadó) tett híressé, az etimológizmustól érintetlenül hagyott ősi erdélyi nyelven szólal meg. Utána az egész XIX. sz. második felében, el egészen a század 2 utolsó évtizedéig, Erdélyben, szépirodalmi téren nem történik semmi nevezetes. A politika lesz az uralkodó plánéta az erdélyi románság szellemi életének égboltozatán. A század derekáiig már egy ebész sereg politikai lap működik: a Gheorghe Bariţiu alapította „Gazeta Transilvaniei“ és „Foiaia pentru minte“ (1838) Brassóban, Balázsfalván Cipariu lapja, az „Organul luminării“, Szebenben Andreiu Şaguna nyomdájának kiadásában a „Telegraful Român“. A komolyabb eiméleti publicisztika is kiváló művelőkre talál Al. Papiu Ilarian-ban és George Bariţiu-ban. 1848 május 2-án mondja el a balázsfalvi katedrálisban híres beszédét az Unio ellen Simion Bărnuţ, elcsapott balázsfalvi tanár, 46 éves újra-deák a szebeni jogakadémián. Ez a beszéd, mint rethorikai mű egyedül áll a román irodalomban. Ha nem is beszélne önmagáért a Deák Ferenc Felirati Javaslatáéval összemehető erőteljes és méltóságos fel-

építése, végzetszerű hatása sorolná a legszerencésebb szónoki alkotások közé. Az erdélyi román kulturális mozgalmaknak, mint állandó erőfeszítésnek megszervezése és programmosítása ezenközben hova-tovább m. nd. szükségesebbnek mutatkozik. Ezt a feladatot vállalja magára az 1861-ben megalakult Astra kulturregyesület (l. ott), mely mai napig fennálló folyóiratán, a „Transilvania“-n kívül az irodalom hathatósabb támogatása céljából irodalmi titkarságot is szervez. A Transilvania folyóirat azonban átfogó programja miatt sem nyújthatott kellő támogatást a szépirodalomnak. A nép szélesebb rétegeitől is elszigetelte tudományos színvonalát. Az elevenebb és harcosabb irodalmi élet inkább a „Tribuna populară“ körül csoportosult, amelynek hasábjain hirtelen két nagy név ragyog fel: a Ion Slavici-é és a Gheorghe Coșbuc-é (megh. 1918.). A prózairó Slavici és a költő Coșbuc művészetére emelt nép- és nyelvezetében most már hódítóan vonul be Erdély a Kárpátokon túli román irodalomba. Slavici új medret ás a prózának és e téren egy sikeres áramlat elindítója lesz a régi királyságban is (Vlahuță, Sadoveanu, Sandu Aldea stb.). Coșbuc pedig új és friss szépségekkel győz az Eminescu-utánczóknak szintelen pesszimizmusán. Coșbuc, a leíró és idillikus versek mestere, ugyanakkora művészettel hódítja magáévá a balladát is. (Balade și idile Buc. 1893), mint Arany János, és egészen bizonyos, hogy Arany János művészetének nem volt kisebb csodálója, mint a ko-

rabeli és mostani magyarok. Slavici is, Coșbuc is elhagyják Erdélyt, hogy a nagyobb román hazában egy termékeny megújodás vezérei legyenek, de hatásuk a szülőprovinciában tovább él abban az új irógenerációban, mely távoztuk után még mindig a Tribuna aegise alatt felrajzik. Az áldás nem annyira a versírók által fakad, kik, mint Maria Cioban, I. Moța, Sân-Petreașanul (Z. Bârsan), Elena din Ardeal, Aurel Ciato stb. nagybárára Coșbuc-utánczók. Az új értéket egy sereg prózairó adja meg az erdélyi irodalomnak. Igéretes talentumu novelláirók az erdélyi román paraszt alakjával és a paraszti élet friss rajzával tárgyban és formában is újszerűség és eredetiség hozói. A legkiválóbb nevek ebben az elbeszélő generációban: Ioan Pop Reteganul, paraszti típusok mesteri megrajzolója, Ioan Popovici-Bănățeanul (megh. 1893.), ki iparosok életéből fest találó képeket (Din Viața meseriașilor, Buc. 1896.), Virgil Onițiu („De toate“, Schițe și nuvele, Brasov, 1897.), Enea Hodoș (Schițe umoristice, Caransebeș, 1897.), I. Rusu Șirianul (Moara din vale, Sibiu, 1894.), Margareta Moldovan (Din tainele vieții, Sibiu, 1893.) Al. Ciura — Simin, I. Dolean (megh. 1896.) és mások. Itt kell megemlítenünk még egy egész sereg erdélyi íróit, kik, mint a fenti Pop Reteganul és Enea Hodoș, továbbá Grigore Sima al lui Ioan, Ioan Kőváry, Domettiu Dogariu, Andreiu Barșeanu, Sofroniu Liuba,

Aurel Iana stb. stb., részben az erdélyi román folklorisztikai kincsek összegyűjtésével és közlésével, részben azoknak átdolgozásával nagyban hozzájárultak a népnyelvben gyökerező erdélyi irodalmi nyelv külön karakterének kiformalásához. Moldován Gergely az erdélyi román-magyar folklóre kölcsönhatásait vizsgálta sok tudományos eredménnyel, de a román tudományos közvéleménynek kevésbé rokonszenves irányban. — A Tribuna a kilencvenes évek elején még tartja vezető pozícióját. Szerkesztője, S. Albini pályadíjak kitűzésével serkenti a fiatalokat, Gh. Bogdan-Duica pedig kritikai cikkeiben ugyancsak a Tribuna bátyjáról intéz támadásokat az Eminescu-utánzók ellen. De a kilencvenes évek lejártán a lap el-lankad és utána lohad az erdélyi irodalom is. Az ernyedés azonban nem tart sokáig. 1902-ben új életet hoz egy egészen váratlan helyről (Budapestről) való elindulás. Budapesti diákok, Oct. Goga és Oct. Tăslăuanu más társakkal, Agârbiceanuval és A. Ciurával megalakítják a Luceafărul (Hajnalcsillag) c. folyóiratot a Franklin-Társulat nyomásában. Kevés idő múlva a Luceafărul szerkesztősége Sibiu-ba költözik és a folyóirat az új erdélyi irodalmi törekvések vezető organuma lesz. Három élő erdélyi tehetség bont szárnyat s jut teljes kifejlődésre a Luceafărul hasábjain: Goga (l. ott), Agârbiceanu (l. ott) és Liviu Rebreanu (l. ott). A Luceafărul Bukarestben szűnik meg, hová annak idején az Erdélyt elhagyó Gogát követte. Az azóta ugyan-

csak Goga alapította és szerkesztette, immár közel egy évtizedes Tăra Noastră, Clujon, a szerkesztő körül csoportosuló egy néhány fiatal írónak, — nagyobbjára erdélyieknek — eléggé szeltemes találkozó helye. — Most, hogy a világháboru következtében a régi Románia és a Kárpátokon innen fekvő provinciák szellemi élete egymáshoz közelebb ömlött s erdélyi származású román írók könnyebben vehetik az érvényesülés útját az ország fővárosa felé; amikor ezer meg ezer tényező szükségképen termi meg nyelvi és irodalmi megnyilatkozásokban is a kiegyenlítődést román kritikusoktól sűrűn felvetett kérdés, hogy Erdély irodalmi hozománya az eddigi felismerések szerint mennyiben külön jellegű s mennyiben jelent az összes román irodalom javára meggazdagodást? Dobrogeanu-Gherea hűvösebb méltatásával szemben H. Sanielevici (Literatura de peste munți) és E. Lovinescu (Literatura Ardealului, Critice Vol. V.) kísérlik meg kimutatni az erdélyi román irodalom külön értékűségét. Fő érdemét a román karakterek tökéletesebb felismerésében és ábrázolásában s a paraszti osztály lelkének eddig legteljesebb művészi kifejezésében látják.

Dr. Antalffy Endre

Erdélyi róm. kath. egyházme-
gye, területét az országhatárok változása nem érintette. Hiveneke száma közel 400.000, kik túlnyomórészt magyar anyanyelvűek. A püspökség és a káptalan székhelye Gyulafehérvár. A káptalan 10 kanonokot számlál, (köztük a mindenkor kolozsvári plébánost, A gyulafehérvári hittudományi is-

koának 50 középiskolát végzett növendéke van. Az egyházmegye 7 líugimnáziumának: 1895, a mariai leányg-nak 460 körüli növendéke van. Egyéb intézetek: 1 tanítóképző (Csikszereda), 1 tanítónőképző (Nagyszeben), két nőfelsőkereskedelmi iskola (Kolozsvár, Nagyszeben) egyházzenei iskola (Kolozsvár), 18 polgári iskola, 213 elemi népiskola.

Erdélyi róm. kath. státus (az összes erdélyi katolikuskat képviselő intézmény) feje az erdélyi püspök. Széles alapokon nyugvó tanácskozó szerve az évenként összejövő státusgyűlés, amelyre Erdély új uralom alá kerülése óta — státuszjövendők csökkenése és az állami iskolapolitika miatt — súlyos állásfoglalások terhe hárult. A státusgyűlés tagjai kétharmadrészben világiak, egyharmadrészben egyháziak. Vannak tagjai hivatalból (székeskáptalan. főesperesek, kamarai képviselők, szenátorok, főbb tisztviselők stb.) s vannak választott tagjai. Választói jogosultsága van az esperes kerületeknek, az 5000 lelket meghaladó egyházközségeknek stb. 24 tagú igazgatótanács intézi a folyóügyeket s van egy, a püspök által kinevezett általános referens (jelenleg dr. Balázs András). A státus székhelye ezidő szerint Cluj, ahol saját palotáját is vannak elhelyezve hivatalos helyiségei.

Erdélyi Sever dr. nagyváradai ügyvéd, * 1884 VII. 2. Jogász. ko a óta résztvesz a román Nemzeti Párt mozgalmában. A forradalom kitörésekor tagja a szükebb körű bizottságnak (Laza Aurel, Pap Coriolan, Zigre Miklós, Ralu Jacob, Ciordas János és E.).

1926-ban városi tanácsos, átmenetileg primar. Nagyváradon folytat ügyvédi gyakorlatot.

Erdélyi Szemle 1915-ben alapította és szerkesztette 1920 végéig: S. Nagy László. Ez évtől kezdve a Minerva kiadásában. Páztortűz címmel jelenik meg. 1928-tól S. Nagy László újból ezzel a címmel indított folyóiratot.

Erdélyi Szépmíves Céh. Alapították 1924-ben: Kádár Imre, Kós Károly, Ligeti Ernő, Nyirő József, Paál Árpád, Zágoni István. A vállalkozás erdélyi magyar írók könyveinek — művészi formában, — kiadására alakult. Könyvei amatörkiadásban és egyszerűbb kiadásban jelennek meg (évenként mintegy 12 kötet) legalább egy évi kiadványsorozat átvételére magukat kötelezett előfizetők számára. A Céh elsősorban regényeket ad ki, csak kisebb számban novellákat és verseket, mert kisebb terjedelmű művek megjelenésére az írók rendelkezésére állnak napilapok és folyóiratok. 1926-ban a vállalkozás a Helikon (l. o.) íróinak tulajdonába ment át s mint betéti társaság működik. Az erdélyi Szépmíves Céhnek 500 amatör előfizetője (ugynevezett pártoló tagja) és 600 egyszerű előfizetője van. Kolozsvárt irodát tart fenn. A Céh igazgatója Kós Károly, lektora Kovács László.

Erdélyi Tudósító kath. hetilap, # 1918-ban, megjelenik Brassóban. Szerkeszti Veress Ernő.

Erdélyrészi Méhész Egyesület, az Erdélyi Gazdasági Egyesület szakosztálya volt, 1880-ban önálló egyesületté alakult. Hivatalos lapja a „Méhészeti Közlöny“. Az egyesület elnöke br. Jósika Gábor.

Erdős Iván hirlapíró * Karcagon 1897 XI. 13. Tanári pályára készült, de az egyetemi évek után újságíró lett. 1927-től a Nagyvárad Estilap szerkesztője. Cikkei és tanulmányai a politika és a kultúra történelmének alapos ismeretéről tanuskodnak.

Erdős Mátvás dr. * 1888-ban. Jogot és zeneiskolát végzett. 1918-tól járásbíró Arad megyében. Zeneszerzeményei: Műdalok (Népszérvű Zeneműtár Budapest) Melodrá mák (Klökner kiadás), „Rococo idill” daljáték, „Szép kovácsné” 3 felv. daljáték, erdélyi magyar és román költők verseire írt dalok. Sajtó alatt: Ady-versekre írt dalok.

Ereklye Múzeum Kolozsvá alakult 1892-ben. A függetlenségi harc idejéből érmek, ereklyék, proklamációk, képek, kéziratok, könyvek és 48—49-es hirlapok őriztetnek benne.

Érettségi vizsgálat (examen de baccalaureat). A középiskolai érettségi vizsgálatot Romániában a középiskolai és felsőbbiskolai oktatásról szóló törvény 18-ik szakaszának II-ik bekezdését és 19-ik és 71-ik szakaszainak egész terjedelmét módosító póttörvény szabályozza. (Közölve Monitorul Oficial 54-ik számában, 1925. márc. 8.) E törvény intézkedése az érettségi vizsgálatot kiveszi az egyes középiskolák munkarendjéből és évről-évre 6—6 középiskolai tanárból és 1—1 egyetemi tanárból összeállított iskolaközi vizsgáló bizottságok elé utalja oly módon, hogy vidékek szerint legalább 100 jelöltre essék egy-egy bizottság. A vizsgálat írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbeli vizsga tárgyai: román nyelv, fordítás románból fran-

ciára, mint harmadik tárgy a klasszikus és modern szekciókban fordítás latinból románra, a reál szekciókban pedig szakiskolai feladat. Az írásbeli feladatok sikeres megoldása alapján bocsátják a jelöltet szóbeli vizsgálatra. A vizsgálat szóbeli tárgyai: román nyelv és irodalom, hazai történelem, Románia földrajza, alkotmánytan és közgazgatási jog, végül francia nyelv és irodalom. Ezek mellett a tárgyak mellett a klasszikus szekció növendékei megvizsgálatnak még a latinból és görögből, a reál szekcióbeliek matematikából és kémiából, a modern szekció és a leányliceumok növendékei kémiából és természetrajzból. Ez utóbbi tárgy egyikét a miniszter a középiskolák tanrendjének valamely más tárgyával is helyettesítheti. A latin-, történelem- és földrajzvizsga nyelve román, a francia vizsga nyelve francia, a többieké román vagy valamelyik kisebbségi nyelv a vizsgázó nemzetisége szerint. A legkisebb sikeres érdemjegy 6. Javító vizsgálat nincs. Bukás esetén mindenkor a teljes vizsga megismétlődő. Az új középiskolai törvény, mely a középiskolák osztályainak számát 8-ról 7-re szállította le, természetesen az érettségi vizsgálatot is megfelelően módosítani fogja. A román érettségi vizsga rendszer ellen úgy szakkörök részéről, mint a kisebbségi és román sajtóban is éles kritikák hangzottak el. Kétségtelen, hogy ez a rendszer azzal a képtelen intézkedésével, hogy alig serdült ifjak szellemi képességeinek s egész belső egyéniségének megítélését a növendéket jobban ismerő intézetbeli tanár helyett idegenek pillanatnyi impressziójára bizza és azzal is, hogy a növendé-

kek ítélőképességének s gondolkodásbeli önállóságának keresése helyett egy encyklopedikus ismeretanyag meglétére helyezi a fősúlyt, széles támadási felületet nyújt. Kisebbségi iskolákban végzett tanulókkal szemben a román nyelv ismeretének intranzigens követelése paedagogiai szempontból képtelenség és kizár minden komolyabb igazolást. A. E.

Eröss József * 1868 X. 26. Csikszeredán. A kézdívásárhelyi kath. gimn. tanára. Új könyvei: „Venezia, Firenze, Róma“, zárandok- és tanulmányut, 1910. — „Ágyuöntő Gábor Áron“ ifj. színjáték, 1912. — „A székelek története“ 1913.

Északnyugati Ujság nagykárolyi hetilap, # 1913-ban. Több évi fennállás után megszűnt, majd 1928-ban újra megindult. Főszerkesztője dr. Égely Imre, laptulajdonos a Kölcsey Nyomda r. t. Katholikus jellegű ujság.

Evangélikusok (erdélyi magyar) egy szuperintendencia alá csoportosítva, melynek székhelye Arad. Szuperintendens: Frint Lajos Arad, felügyelő: báró Ambrózy Andor Temesgyarmatán, másodfelügyelő Jozsáshelyi Purgly László (Sofronya, Arad megye). Az egyházközségek 3 esperességbe kebeleztek: 1. Bánáti esperesség, 9 egyházközséggel; esperese

Bohus Károly, felügyelője Báró Ambrózy Andor. 2. Brassómezei magyar esperesség 12 egyházközséggel; esperese Nikodémusz Károly brassói lelkész, felügyelő dr. Papp Endre (Hosszúfalu). 3. Ötvárosi esperesség 4 egyházközséggel; esperese Materny Imre, Nagyvárad, felügyelője Szilávy Dezső (Szatmár).

Extensiunea Universitară (Népegyetem). 1924 október 10-én alakult Bărbant Virgil, Ștefănescu-Goangă Florian és néhai Bogrea Vasile kolozsvári egyetemi tanárok kezdeményezéséből. Alapításának célja volt, hogy a tudomány képviselői a román értelmiséggel eleven kontaktust nyerjenek, terjesszék és népszerűsítsék a tudományos ismereteket, amelyek segítségével könnyebben lehet megoldani a román nép nagy és nehéz kulturális, szociális és gazdasági problémáit. Ezeket a célokat az E. U. Erdély és a Bánság centrumaiban tartott előadásokkal, népszerű tanfolyamokkal, nyári tanfolyamok szervezésével, kulturális és szociális publikációk széleskörű terjesztésével kívánják szolgálni. Költségeit az E. U. a Vallás és Művészetügyi Minisztérium támogatásából fedezi. Tevékenységéről az évente megjelenő „Buletinul Extensiunii“-ben számol be, amelyben az elmondott konferanszokat is közreadják.

F.

Fábián László ügyvéd * 1874-ben Bodos községben (Háromszék m.) Középiskoláit Sepsiszentgyörgyön, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte s ügyvédi vizsgát is ott tett. 1898—1911-ig Budapesten volt hivatala s ez idő alatt résztvett valamennyi erdélyi vonatkozású politikai és társadalmi mozgalomban; elnöke volt a pesti Székely Casinonak és Székely Társaságnak. 1911-ben Barótra költözve ügyvédi irodát nyit és ott folytatja közéleti tevékenységét, mint különböző jótékony és politikai egyesületek elnöke és ref. egyházi főgondnok. Ma ezeken a tisztségeken kívül még a Magyar Párt háromszékmegei tagozatának alelnöke. Hírlapírói működést is fejt ki. Budapesti tartózkodása idején szerkesztője volt a Vasutasok Országos Szövetsége hivatalos lapjának; ujabban a Baróton megjelenő „Erdővidéki Hírlap“ szerkesztője.

Fabricius Testvérek kazángyára (Fabrica p. constructiuni de fier, aparate și cazane s. p. a. Sibiu) Alaptőkéje 8 millió, beruházott tőke 143.269 a. l. 51 lőerő, 85 munkás, 25 szerszám gép. Gyárt: 800 tonna kazánt és vasszerkezetet, 30 tonna rézarmaturát, 80 tonna keresk. öntvényt. Tradíciós szász ipartelep.

Fabrica de impletituri și Tricotage S. A. Arad, köt-szövött áruk gyára, alaptőkéje 15.000.000 lej, in-

vesztált tőke 439.000 a. l. — 82 HP. — 600 munkás. — Gyárt gyapju és selyem kötött-szövött árukat.

Falus Lajos dr. A középiskola elvégzése után hírlapíró lett, majd az aradi Kereskedelmi és Iparkamara szolgálatába lépett, mely intézménynek a háború után titkára lett. Sűrűn tartott gazdasági és irodalmi jellegű előadásokat. Az aradi Kölcsey Egyesület egyik alelnöke.

Falussy Árpád nyug. főispán * 1865 III—15. Budapesten volt ügyvéd 14 évig, 1906—1910 Szatmár megye és Szatmár város főispánja, 1910—18 orsz. képviselő. Az Orsz. Közm. Tanács, melynek igazgatója volt, 1911-ben kiadta „A nemzeti-ségek helyzete Magyarországon és külföldön“ c. munkáját. Politikai szereplése alatt a „Magyarország“ munkatársa volt, visszavonulása óta a „Szamos“-ba ir. közg. cikkeket. Készülőben: „Pusztuló kuriák“ c. munkája. Az érmi-hályfalvai járás magyar párttagozatának elnöke.

Familia, románnyelvű illusztrált irodalmi folyóirat. Megjelenik Nagyváradon, ahol ugyanezen a nyelven Iosif Vulcan ugyanilyen című irodalmi lapja is megjelent. A F. a Vulcan-féle lap folytatásának tekinti magát és számai „II. Sorozat“ jelzéssel jelennek meg 1926 óta. Szerkesztője Mihail Samarineanu, munkatársai er-

délyi és regáti költők és publicisták.

Faragó János theologiai tanár, * 1889 jul. 14. Aracs (Torontál m.) Filozófiai és hittudományi kiképzését a svájci Fribourg-ban nyerte, 1919-ben a csanádi hittudományi főiskola tanára lett (Temesvár) ahol a Bölceletet és a Szentírás tudományt adja elő. Tagja az Aquinói szent Tamás tud. társaságnak (Budapest) és az Arany János Társaságnak (Temesvár.) Tudományos folyóiratokban közölt bölceleti, dogmatikus, erkölctani és jogi cikkekkel kívül önállóan is jelentek meg műveit: két kisebb műve Szent Tamásról (1924. 1927) s egy terjedelmesebb történelmi műve a csanádi Szent Imre intézetről (1925). Négy éven át folyóiratot adott ki, az Egyházi Szemlé-t.

Faragó Rezső újságíró * 1887 X—23. Nagylakon. A régi Magyarországon több városában újságíróskodott, a V. H. O. Sz.-nek igazgatója volt. 1913-ban magyar állami „hírlapírók utazási ösztöndíjával” beutazta Európát és „Hétországban keresztül” c. kötetében számolt be tapasztalatairól. Nagyváradon működött; előbb mint egy reggeli lap, később mint a „Nagyvárad Estilap” szerkesztője.

Faragó Rezső penzintézeti igazgató * 1878. Hírlapíró volt Aradon. Az Aradi Közlönynek belső munkatársa, később cikkírója volt. 1911-től az Aradi Általános Takarékpénztár v. igazgatója. 1926-ban a városi tanács tagja. Verskötete jelent meg Budapesten (1920).

Farczady Elek dr. tanár * 1890 IV—9. Budapesti Egyetemi tanulmányok után Párisban is végzett történelmi, diplomatikai és pale-

ografiai studiumokat. A marosvásársárhelyi felső ker. iskola tanára. A Kemény Zsigmond Társaság titkára. Művei: Az erdélyi vajdák igazságszolgáltatási hatásköre az első erdélyi unió (1437) előtt (Bp. 1912). — A France „Le génie latin” fordítása (kiadatlan). — Adatok Bethlen Gábor külpolitikájához (kiadatlan).

Farcádi Sándor Aron * Farcádon 1889 XII—23. Állami, később vármegyei hivatalnok volt. 1920-ban jelentkezett a Zord Időben megjelent meglepően egyéni hangú verseivel. 1923-ban „Versek”, 1926-ban „Fenyő a Hargitán” címmel jelent meg kötete.

Farkas István, * 1874-ben. Gyógyszerészi oklevelet szerzett és ezen a pályán is működött. Később gyógyszeru nagykereskedés nyitott. 1927-től a nagyváradai Kereskedelmi Csnak elnöke. A Kereskedő Testületek Orsz. Szöv. kezdetétől társelnöke.

Farkas Mózes nagyiparos, * 1881 I—14. Huszton. Ügyvédi oklevelet szerez 1907-ben, de inkább a nagyipari élet vonzza figyelmét. Atyja cipésműhelyében, majd cipőüzletében e szakmának gyakorlati részét még fiatalon elsajátítván, a bőrriparban keres érvényesülést, résztvesz 1910-ben a Renner Testvérek és Társai Bőrgyár Részvénytársaság alapításában. E hatalmas iparvállalatnak vezérigazgatója. A romániai gyáriparosok tömörülésében, az Ugir-ban aktívan vezetőserepet visz.

Fáskerti Tibor újságíró, * Aradon 1899-ben. 1919 óta ír: novellákat, tanulmányokat, a Keleti Újságba, Napkeletbe, Korunkba és Jövő Társadalmába. Önállóan

megjelent műve: Délibáb (Regény 1921). Lakóhelyén, Aradon a városi politikában is szerepelt.

Faur Zsófia * 1865 Déván. Tanítónői oklevelet nyert 1884-ben. 30 évi működés után 1914-ben ment nyugdíjba Budapestre, hol közjótékonyági akciókban vett részt. 1917-ben II. oszt. polg. hadi érd. kereszttel tüntették ki. 1919-től Timişoarán fejt ki humanitárius működést. 1926-ban a városi tanács tagja lett. 1927-ben a munkanélküliek fölsegélyezésére vezetett akciót. Több szaktanulmánya népoktatási lapokban jelent meg.

Fehér Dezső, a „Nagyvárad i Napló“ főszerkesztője, újságírói pályáját Budapesten kezdte, hol a „Bolond Istók“ segédszerkesztője és több napilap munkatársa volt. U. o. a Városi Ligeti Szinkörben színrekerült egy vígjátéka is. Nagyvárad i újságírói pályafutása 1889-ben kezdődik a „Nagyvárad“ c. napilapnál, amelynek előbb munkatársa, később felelős szerkesztője. 1898-ban alapítja a Nagyvárad i Naplót, amelynek ma is főszerkesztője. Belletrisztikai munkálkodásának nyomjelzői: „Kaleidoszkop“ és „Hölgyek és Urak“ c. kötetek. Nagy szolgálatot tett az Ady-kutatásnak 1927-ben kiadott „Ha hív az acélhegyű ördög...“ c. kötetével, amelyben Ady Endre várad i publicisztikáját kezdte közölni. E mű folytatása „A V ér V árosa“ címmel jelenik meg. Tabéry Gézával együtt a román impérium első évében a „Magyar Szó“ c. folyóiratot adta ki.

Fejér Gábor * 1878-ban Tokajban. A nyugati határszél egyik legerősebb bankjának, az Erdé-

lyi Hitelbank-nak vezérigazgatója. Bel- és külföldi lapokban gyakran jelentet meg közgazdasági cikkeket. 1928-tól az Aradi Kölcsey Egyesület alelnöke.

Fejér Gerő dr. székesegyházi kanonok * Szépvizen 1869 I—1. Papi működését 1891-ben kezdte. 1911-ben átveszi a gyulafehérvári gimnázium vezetését, de még ugyanez évben Kolozsvárra kerül mint státusi referens. Itt kilenc éven át dolgozik a státus anyagi helyzetének szilárdításán. 1920-ban politikai nézeteltérések miatt elhagyta ezt az állását és Gyulafehérvárra vonult vissza mint székesegyházi kanonok. Tagja volt az Országos Közoktatási Tanácsnak és Alsófehér megye törvényhatósági bizottságának. Széleskörű irodalmi működést fejtett ki (versek, publicisztikák, egyházi és egyházpolitikai iratok). A r. k. státus gyűléseken rendszerint erős ellenzéki hangot üt meg.

Fekete Andor ügyvéd * 1883-ban Marosvásárhelyt. Budapesten folytatott egyetemi tanulmányai-val egyidőben a „Független Magyarország“, később a „Pesti Napló“ riportere volt. Mint ügyvéd Marosvásárhelyt telepedett le, résztvett az ügyvéd-közéleti mozgalmakban, a várospolitikában, s megalapította Szász Ödön társaságában a „Napló“, később a „Székely Napló“ c. lapokat. Impériumváltás után a magyarpárti politika és a városi kommunitás közt oszlik meg közéleti tevékenysége. Az O. M. P. központi bizottságának tagja.

Fekete András dr. * 1886 VII—20 Vulkán (Hunyadmegye). Kézdivásárhelyi ügyvéd. Két cikluson

át volt kamarai képviselő, mint a (román) Néppárt tagja. Jelenleg Háromszék megyei tanácsának tagja, gyakorló ügyvéd. A Kézdivásárhelyen megjelenő „Székely Ujság”-nak hosszabb időn át szerkesztője volt.

Fekete Mihály színész * 1884 XII—31 Csongrádon. Színészi pályájának állomásai voltak: Temesvár, Pécs, Pozsony, Kolozsvár. A

kolozsvári Magyar Színháztól 1923-ban megválván szinigazgatói koncessziót kért és kapott a kultuskormánytól. Több éven át igazgatta a marosvásárhelyi, temesvári, aradi színházakat. Megírta a temesvári színház történetét (1911) és írt két színdarabot (Temesvár megvétele. — Bakó c.). Színészi működéséből különösen emlékeztetek kolozsvári sikerei, melyeket klasszikus és modern drámákban aratott. Ugyanott mint rendező is

excellált. Később, szinigazgatói pályáján, a mind súlyosabbá vált viszonyokkal is sikeresen birkózott szervező ereje. Finom tollal írt rajzai „Csongrád” címmel jelentek meg Temesvárt „A Toll” folyóiratban.

Fekete-Nagy Béla Kolozsvár v. h. polgármestere * 1869. Kolozsvárt. Egyetemi tanulmányai idejében egy-egy semestert Párisban és Londonban tölt. Kolozsvár törvényhatóságához kerül és huszonöt évig mint tanácsos és helyettes polgármester szolgál. A város pénzügyi rendezésében, a tisztviselői státus újárendezésében, a közbiztonság, az elektromos művek létesítésében jelentős szerepe volt. 1916-ban megvált állásától. Főszerkesztője volt a „Közgazdaság” c. heti lapnak. Nagyobb tanulmányai jelentek meg Erdély közgazdasági helyzetéről (1923.). A Prágai Magyar Hírlap romániai tudósítója volt. A Háztulajdonosok Szövetségének elnöke. A kolozsvári Nemzeti Kaszinó igazgatója.

Fekete Tivadar író és hirlapíró * 1894 Pécsen. Néhány filozofiai szemcsze után újságírói pályára lépett s dolgozott rövidebb ideig budapesti, szegedi, nagyváradai, kolozsvári lapokban, az aradi lapoknak hosszabban is belső munkatársa volt. Jelenben (1928) temesvári lapoknak állandó cikkírója. Pár hosszabb utazásáról (Svájc, Olaszország, Páris) színes riportokban (Keleti Újság) és nyilvános előadásokon számolt be. Önállóan megjelent kötetei: *Genovéva hercegnő bőre* (Novellák Temesvár 1923) *Szerelmes kert* (Modern román költőkből Arad 1925.) *Ének két halott*

maszkról (Versek 1926 Arad) Don Juan (Victor Eftimiu drámája, verses fordítás 1925. Arad). Irt operett szöveget is (Miss Montecarlo) melyet — Ur-ményiné zenéjével — több erdélyi városban előadtak. Ezeket és más műveit: verseket, novellákat stb. a közönség s itt-ott a komolyabb kritika is elismeréssel fogadta.

Fémes László * 1893-ban Nagyváradon. Irt kisebb művelődéstörténeti vonatkozású cikkeket. Egy vigjáték kísérletét a nagyvárad színház mutatta be 1928-ban.

Ferch Franz festő * 1908-ban Bogároson. Tanult Drezda, Stuttgart, München művésziskoláiban. Vonzzák a monumentálisabb kompozíciók, sváb történelmi jelene-tek (A bevándorlás stb.).

Ferencz József (kilyéni) unitárius püspök, * 1835 aug. 9-én, Alparéten, a régi Belső-Szolnok vármegyében, meghalt Kolozsvárt 1927-ben. Iskolai tanulmányait 1855-ben az unitáriusok kolozsvári kollégiumában végezte, ugyanazon évben lelkésznek szenteltetett fel s két évig a kolozsvári unitárius egyházközségben mint segédlelkész, kollégiumban pedig mint helyettes tanár szolgált. 1857-ben rendes tanárnak választott meg, de mielőtt ez állását elfoglalta volna, egyháza által külföldre küldetvén, egy évet a göttingai, egy félévet pedig a berlini egyetemen töltött. Ezután nagyobb körutat tett Belgiumban, Hollandiában és Franciaországban. Innen Angliába ment, hol Londonban az angol unitáriusok évi gyűlésén egyházat képviselte s befolyt arra, hogy hitsorsosaik a Londonban, most Oxfordban levő lelkészne-

velő intézetben egy magyar unitárius teológus részére alapítványt tegyenek, melyet ma is élvez egyháza. 1859-ben elfoglalta tanári székét a kolozsvári kollégiumnál; 1861-ben az egyházközség rendes lelkésznek választotta meg. Ebben az évben, több társával együtt, a ma is megjelenő, Keresztény Magvető c. folyóiratot alapította, melynek több éven át szerkesztője volt. Folyóiratokban évről-évre számos dolgozata jelent meg. Ünnepi alkalmakkor mondott egyházi beszédei közül is sok jelent meg nyomtatásban. Főbb munkái: Unitárius Káté. Tizenegyedik kiadás. Kolozsvár 1927. Megjelent német nyelven is. Unitárius Kis Tükör. Harmadik kiadás. 1900 Kolozsvár. Megjelent német nyelven is. A vallás külformáinak befolyása a hitéletre. Kecskemét 1876. Hittan. Unitárius középiskolák számára Kolozsvár 1902. Az amerikai unitárius hitbölcész E. V. Channing dolgozatainak az átültetésében (VI. Kötet) mint fordító résztvett. „Emlékeimből“ c. füzetét 1925-ben adta ki az Unitárius Könyvtár. 12 füzetből álló Napló maradt utána kéziratban. Dávid Ferenc első unitárius püspök halálának háromszázados évfordulóján 1879-ben egyházi és iskolai célokra 10.000 forintot gyűjtött és adott át alapítványul egyháznak. Régebbi kitüntetései mellett 1922-ben I. Ferdinand román király a Román Koronarend Főtisztjének nevezte ki.

Ferencz József dr. ügyvéd * 1873-ban Kolozsvárt. A magyar egyetemiek után hosszabban időzött Német-, Angol- és Franciaországban. közgazdasági tanulmányokat

végezve az ottani fakultásokon. Sub auspiciis Regis tett doktorátus és ügyvédi vizsga után Kolozsvárt telepszik meg mint ügyvéd. A Jogi Lexikonnak munkatársa volt. Közügyekben élénk részt vesz: a Magyar Párt ügyésze, a kolozsvári unitárius egyházközség főgondnoka. A Gazdasági és Hitelszövetkezetek sz. igazgatója, a szövetkezeti eszmét napilapokban, folyóiratokban propagálja.

Ferencz-Mihály Zsigmond (kőrösi és barátosi) * 1877 Mezőmadarason. A kolozsvári egyetemen folytatott tanulmányai befejeztével Marosvásárhelyt ügyvédi irodát nyitott. 1901-től tagja a megyei tvh. bizottságnak. 1908-tól h. tiszti főügyész. 1912-től az ügyvédi és bírói vizsg. bizottság tagja, a m. vásárhelyi közíg. tanfolyamon a büntetőjog tanára volt. Impériumváltozás után közéleti működésének súlypontja a ref. egyházi és iskolai ügyekre esik, 1924-től a marosi egyházmegye főgondnoka, egyh. k. főtörv. bír. és zsinati képviselő.

Ferencrendiek. Erdélynek Romániához való csatolása nem jelentett a rendtartomány testében feloldarabolást, de a külföldről való elzárás, az állam részéről eddig kituttalt illetékek megvonása, anyagiilag megviselte éppen akkor, amikor erejére nagy szükség lett volna. Iskoláit egyelőre nem adja fel, sőt újabb (s még magasabb fokú) iskolákat nyit meg, de nem bírja sokáig. Az állam iskolapolitikája nem nézi jó szemmel a felekezeti iskolát, a magyarságnak száma is, anyagi teherbirása is csökken, az iskolák lassanként elnéptelenednek. A rend, mely eredettől fogva sem speciálisan tanítórend, új munka-

kört keres és talál magának: népmissziók tartását. Néhány jeles hit-szónokuk rendre járja a katolikus községeket; a missziós munka Háromszékben kezdődött, de már a határszélekig kiterjedt. — A katolikus sajtóélet terén is mozgékonnyak a ferencrendiek. P. Trefán Leonárd a csiksomlyói kájoninyomda mintájára még 1906-ban felállította a kolozsvári Szent Bonaventura nyomdát. Ez a nyomda jelentőségében a forradalom után kezd nyerni. A lecsatolt részeknek ez volt az egyetlen működő katolikus nyomdája. Trefán Leonárd szerkesztésében 1920-ban megindul „A Hirnök“ c. katolikus szépirodalmi folyóirat. Ugyancsak a Bonaventura nyomdából kerül ki a katolikus népi-folyóirat, a „Katolikus Világ“ több mint 15.000 példányban. Trefán Leonárd lapja a „Szent Kereszt“ is, 32.000 példányban jelenik meg negyedévenként. Az erdélyi ferencrendiek kevés kivétellel mind magyarok s legnagyobb részük a Székelyföldről kerül ki. Kezdetben bizalmatlanul viseltetett a rend iránt az állambatalom, megvont minden segílyt, melyből azelőtt fentartotta magát. Egyes rendházak és személyek állandó felügyelet alatt állottak. A kedélyek lecsillapodásával a helyzetben javulás állott be s ma a rendtagok működését semmi sem zavarja. A huszonhét rendházban 172 rendtag a következőképen oszlik meg: 67 felszentelt pap, 50 papnövendék és 55 testvér. A rend élén áll az időről-időre megválasztott rendtartományfőnök (provincialis) kit három évre a rendtartomány őre (custos), négy tanácsosa (definitores), titkára és a guardian címet viselő házfőnökök választá-

nak. A harmadik három évre már nem választható sem ő, sem a tanácsa. Jelenlegi rendtartományfőnök: P. Sándor Vitális.

Ferenczy Géza ügyvéd * 1866-ban (Udvarhely m.). Gimnáziumot Székelykeresztúron és Kolozsvárt, egyetemet és keresked. akadémiát Kolozsvárt végzett; ügyvédi vizsgát Marosvásárhelyt tett. Volt a Magyar Curia ügyvédi tanácsának bírója. 1905—1910-ig képviselő, az igazságügyi bizottság előadója a magyar parlamentben, 1926—27 évben a román szenátus tagja. Jelenleg a Magyar Párt elnöki tanácsának tagja és (1920 óta) az unitárius egyház főgondnoka. Irodalmi tevékenységet is fejt ki. 1903—1906-ig az „Erdővidék“ c. lap főszerkesztője volt. Jogi, társadalmi, egyházi tanulmányok kerülnek ki tolla alól s az Unitárius Irodalmi Társaság igazgatója. Több pénzintézet, keresked. vállalat és jótékony egyesület elnöke ill. igazgatója.

Ferenczy Gyula bankigazgató * 1868 VI—12-én Kolozsvárt. 1895-től a Mezőgazdasági Bank vezérigazgatója. Közgazdasági tevékenysége mellett élénk részt vett és vesz Kolozsvár közéletében. A tvh. bizottságnak több cikluson át tagja volt s a régi 48-as függetlenségi pártnak int. biz. tagja. Jelenben (1928) a Keresk. és Iparkamara alelnöke.

Ferenczy Noémi festő- és képzőművész * 1890-ben Szentendrén, Ferenczy Károly festőművész leánya. Iskolába nem járt. A képszövés technikáját Párisban tanulta. Minden gobelinjét maga szövöi saját kartonjai szerint, melyek szintén művészi értékűek s több van belőlük a budapesti Szépműv. Múzeum tulajdonában. Kiállított több ízben Budapesten, a

modern művészetek wieni (1925) és leipzig-i (1927) nemzetközi kiállításán.

sán. Számos műve van külföldi múzeumban is.

Ferenczy Valér festőművész. édesatyja Ferenczy Károly oldalán nevelkedett festővé. A Nagybányai Festőiskolának megalakulása óta tőrzstagja volt s nyaranta mindig Nagybányán is dolgozott. 1927 őszén kilépett a Nagybányai Festők Társaságából s lemondott a festőiskolában betöltött tanári tisztségéről. Budapesti és külföldi kiállításai mellett 1922-ben Kolozsvárt, 1923-ban Nagyváradon rendezett kollektív kiállítást. Ugy festésben, mint rézkarcban elsősorban figurális műveket alkot (arcképek, aktok). Grafikai téren: címlapokat, ex libriseket tervez. Legujabban a színes rézkarcot műveli. Művei közül: édesanyja arcképe a Szépművészeti Múzeumban, Fraknói Vilmos

arcképe a Nemzeti Muzeumban van. Ugyancsak m. állami tulajdonban mintegy huszonöt grafikai műve.

Ferențiu Ágoston szatmári polgármester, * 1872. Jogi tanulmányok után lépett a városi adminisztráció kötelékébe, 1902-ben. Az imperium átvétele után primar lett s azóta megszakitás nélkül a város élén áll. Városvezetői működéséhez kapcsolódik a Fötér parkirozása s a vízvezetéki mű részleges kiépítése.

Feketeerdői Üveggyár R. T. (Pădurea Neagră) # 1850. Alaptőkéje 6 millió lej. Investált tőke 642.800 arany lej. — 73 HP. — 470—500 munkás. — Gyárt különféle (préselt, fuvott) üvegarut, újabban villanyvilágítási cikkekét évi 250 vagyon kapacitással. A Biharmegyei Takarékp. érdekkörébe tartozik.

Fiedler István apostoli kormányzói helynök, * 1871 XI—14. Nagybescskereken. Papi pályáján 1894 októberében indult s volt segédlelkész, hittanár, a papnevelő intézet lelkiigazgatója, resicai plébános, utóbb kanonok és apostoli kormányzói helynök a csanádi egyházmegyében.

Filimon Aurel Vasile, régész, bibliographus és irodalomtörténeti kutató, * 1891 márc. 6-án Monor helységben, Násăud megye. Középiskolai tanulmányainak befejezése után Budapesten végzett régészeti tanulmányokat, majd Berlinben hallgatott régészeti tanfolyamot. 1913-ban a bukaresti „Muzeu de Etnografie și Artă națională”-nál kap assistensi elhelyezkedést, 1914-ben pedig a muzeum titkárja lesz. 1918-ban mint katona Marosvásárhelyre kerül s a háború befejezése után ott is marad mint könyvtáros, majd mint a Kultur-

palota gondnoka. Első jelentősebb tanulmánya 1912-ben a budapesti „Ethnographia” 6-ik füzetében kezdődik „Besztercevidéki román babonák” címen s folytatódik az 1913 évfolyam 1, 3—6 füzetein keresztül. E tanulmányról Dr. Szulika Szilárd az „Ethnographia” 1914-iki évfolyamában nagy elismeréssel nyilatkozik. 1915-ben a „Convorbiri Literare” utolsó füzetében közli „Basmе în versuri” c. tanulmányát. 1924-ben teszi közzé a Bukarestben megjelenő „Dacia recherches et découvertes archéologiques en Roumanie” folyóiratban Felfalu vidéki ásátásainak eredményét „Le dépot en bronze de Suseni” címen 1928-ban a Revista de Istorie-ben „Hrisoare Domnești” címen, a Daco-Romania V. kötetében pedig „Contribuțiuni Bibliografice” címen jelentet meg tudományos értékű tanulmányokat, az utóbbit éppen Coresi első könyvéről (1558). Megalapítója és szervezője a târgu-mureși régészeti és néprajzi muzeumnak.

Finta Gerő * 1889-ben Tordatur községben (Torda-Aranyos vm.). Középiskoláit Tordán és Nagyenyeden, egyetemi tanulmányait Budapesten és Kolozsvárt végezte s tanári oklevelet szerzett. 1915-től 1927-ig működött mint a székelyudvarhelyi ref. collegium tanára. Költeményeivel 1919-ben lép először a nyilvánosság elé; azóta állandóan ír erdélyi szépirodalmi lapokba, főleg a „Pásztortűz”-be. Önálló verskötetei: A fák (Székelyudvarhely 1923) és Pacsirta szó (Kolozsvár 1927). A Kemény Zsigmond Irod. Társaság és az Erdélyi Irod. Társaság tagja.

Finta Zoltán * 1896 IV—7. Nagyajtán. Néhány orvosi szemesztért hallgatott Kolozsvárt, mielőtt (1921) ujságíró lett. Kolozsvári lapok cikkírója, majd egy magyar néplap szerkesztője. Később a Temesvári Hirlap belső munkatársa volt. Ujságnexusaival egyidőben verseket is közölt heti- és napilapokban, verskötetet 1926-ban adott ki Temesvár „Bort, Buzát, Békeséget“ címmel. Tudatosan érdes formák, sajátosan fanyar íz s az egyenetlen, elégedetlen, lázadáshoz-közel lélek hamar felhívta a figyelmet poézisére s az irodalmi egyesületek (a Helikon is) közösségükbe vonták F.-t. Legujabban ismét Kolozsvárt él, az Ellenzék s az irod. folyóiratok cikkírója.

Fireza Gheorghe dr. püsp. titkár * 1887 Hobic-Urihányon. Filozófiát és theológiát Rómában tanult. 1917-ben theol. tanár, 1924-ben püspöki titkár lett Lugojon. Írt több önállóan megjelent egyházi művet (Armele credinței. — Unirea dela 1700.) s több füzetet a „Să fie lumină sorozat számára.

Fischer József ügyvéd * Csenger községben 1883. Tanulmányai elvégzése óta Szatmáron folytat ügyvédi gyakorlatot. Mint háboru előtt, úgy most is résztvesz a várospolitikában, az állandó választmány tagja, a helyi magyar pártnak s a zsidó kulturális és humanitárius mozgalmaknak egyik vezetője.

Fischer József kolozsvári ügyvéd * 1887 december 15-én. Ügyvédi oklevelet szerzett Budapesten. A Jogtudományi Közlöny munkatársa volt. Kolozsvárt hat éven át az Estilapot szerkesztette. 1919 óta a nemzeti alapon szervezkedő zsidóság egyik vezetője. A Zsidó

Nemzeti Szövetség elnöke. E minőségében egyfelől a cionista célok, másfelől a zsidóság belpolitikai megszervezése érdekében dolgozik.

Fischer Tivadar * 1881 XII—6 Münchenben. Iskoláit erdélyi magyar intézetekben járta. Jogi tanulmányai végeztével előbb Gyulafehérvárt, később Kolozsvári ügyvédkedett. Erdélyi relációban a nevét a világháboru után kezdik ismerni, amikor élére áll az erd. zsidó nemzeti mozgalomnak, kezdeményezi a Zsidó Nemzeti Szövetség felállítását s annak elnöke lesz. Tisztét 1923-ig viselte. A mozgalom keretébe vágó cikkeit az Új Kelet hozta. Gyakorló ügyvéd.

Fleischer Sándor hirlapíró * 1898-ban Cséffán. A k.-vári egyetem orvosi fakultásának hallgatója volt, mielőtt ujságíró lett. A „Nagyváradi“ munkatársa, politikai és társad. riportok írója.

Fluerás János * 1882-ben Kerülőcsön (Arad megye). 1903-tól 1918-ig Budapesten élt, ahol kezdettől fogva résztvett a szocialista párt mozgalmában. 1918-ban az erdélyi Kormányzótanács tagja lett. Jelenleg a romániai Szociáldemokratapárt vezetőségének tagja és az országos szakszervezeti tanácsnak elnöke. Hosszu ideig volt a szociálista „Adeverul“-nak, majd a „Tribuna Socialista“-nak felelős szerkesztője.

„Flora“ Stearingyertya és Szapangyár R. T. Oradea, alaptőkéje 5 millió lej. — 36 HP. — 120 munkás. — Teljesítő képessége 100 vagon gyertya, 200 vagon szappan, 15 vagon nyersglicerín. Ténylegesen e mennyiségnek mintegy felét állítja elő. — Biharmegyei Taka-

répképzőtár érdekkörébe tartozik.

Fogarascher Vorschussverein A. G. (Fogarasi Előlegezési Egylet) Fogaras. # 1898. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 5 millió. Tartalékalapok: 1,640.000. — Az igazgatóság elnöke: A. Nehrer. Vezérigazgató: Greger N.

Folberth Otto dr. phil. író * 1896 Medgyesen, tanulmányait a világháború után kezdi Budapesten és folytatja Berlinben, Párisban, Heidelbergben és Kolozsvárt. Jelenleg tanár a medgyesi szász liceumban. Szépirói termelése eddig: egy kötet vers („Sterne im Tag“ 1927) és szétszórtan megjelent novellák. Első tudományos munkájában két nagy misztikust hasonlít össze („Meister Eckehart und Laotse“ Mainz 1925), de kutató munkájának legfontosabb területe mihamar a nagy erdélyi szászoknak, Stephan Ludvig Rothnak élete és munkássága lesz. 1924-ben adja ki Rothbreviáriumát (Stürmen und Stranden, ein St. L. Roth—Brevier, Stuttgart). Ugyanez évben jelenik meg: „Liebesbriefe St. L. Roth's 1924, Mediaș. 1927 óta folytatólagosan jelennek meg: „St. L. Roth: Gesammelte Schriften und Briefe“ (Brașov és Berlin). Eddig két kötet. Folberth élénk szószólója és uttörője a három erdélyi nemzet kulturközeledésének. A brassói „Klingsor“ állandó munkatársa.

Földes Imre grafikus * 1881-ben Budapesten. Tanult u. o. a mintarajziskolában, Berlinben és olasz városokban. 1921 óta Erdélyben él; előbb a Sonnenfeld grafikai üzem, majd a temesvári „Helikon“ művészi vezetője. Nevét művészi plakátjai tették közismertté.

Földes Zoltán * 1884-ben Csik-

somlyón. Tanítóképzőt, gimnáziumot és jogi egyetemet végzett. Jelenleg mint felekezeti (rom. kath.) tanító működik. Lírai verseket és kisebb novellákat ír Erdély katolikus szellemű lapjaiba s az amerikai „Holy family“-be, amelynek megbízásából jelenleg regényen dolgozik. Több verskötete, néhány iskolai tankönyve és Liziói kis Szent Teréz élete c. könyve önállóan jelentek meg, ez utóbbi két kiadást ért meg.

Földgáz. Az erdélyi földgázmezők kiaknázására 1916-ban alakult meg a Magyar Földgáz Rt. (Ungarische Erdgas Ges.) A vállalat 27.000.000 korona részvénytőkéjéből 4.000.000 korona névértékű 4000 db. részvényt a magyar állam kapott míg 23.000 db. részvényt egy konzorcium vett át, melynek élén a Deutsche Bank állott, részt vett benne a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Hitelbank, a Gázizzófény, az Anglo Bank stb. is. A részvénymajoritást a Deutsche Bank tartotta. Az UEG 50 évre kapott koncessziót, azzal a feltétellel, hogy a földgázt több városba bevezeti. A háború kimenetele a tervek javarészenek kivételét meghiúsította s a román állam 1919-ben zár alá vette a vállalatot. 1923-ban a társaság likvidálását rendelte el s egyúttal megalapította 160.000.000 alaptőkével (Kolozsvár igazgatósági székhellyel) a Societate Națională de Gaz Metan-t (Sonamet), amelyben 125.000.000 aporttal maga az állam szerepel, 35.000.000 leit pedig a magántőke jegyzett le. Az UEG előbb román, később nemzetközi fórumok előtt perelte a román államot, majd egyezkedési tárgyalások indultak meg és folynak a felek között. Az

UEG magyar részvényesei közvetlenül a Sonamet-tel bocsátkoztak tárgyalásokba pakettjük átvételére vonatkozólag. Jelenben ez a két társaság aknázza ki az erdélyi medencének ezt a hatalmas energiaforrását, a Sonamet a Sármásel és Copşa Mică, míg az UEG a Bázna és Şáros vidéki kutakat. Összesen mintegy 50 szonda volt az utóbbi két évben üzemben. A Sonamet termelése 130,000.000 köbméter, az UEG termelése 115,000.000 köbméter volt 1926-ban. Utóbbinak Medgyes és Dicsőszentmárton, előbbinek Torda, Aranyosgyéres, Marosujvár és környéke az ellátási területe. Hatalmas iparvállalatok létesültek az olcsónak mutatkozott s a mai fogyasztást még messze túlhaladó mértékben kielégíteni képes földgáz hasznosítására, de a földgáztársaságok befektetéseikre való hivatkozással sűrű áremelésekkel mind hangosabb panaszra készítetik a nagyfogyasztó iparvállalatokat. Érdekeik megvédésére a földgázfogyasztók szindikátusba tömörültek, melynek székhelye Medgyesen van. Erdély iparosítása terén, földkincseinek helyszínen való feldolgozása s egy nagy kémiai ipar megteremtése terén hatalmas szerep várakozik a földgázra, ha az állami iparpolitika rokonszenvesebb szemmel fogja nézni Erdély iparipolitikai fejlődését. A csőhálózatok kiépítése több ipari központ felé tervbe van véve. A marosvásárhelyi fővezeték 1928 tavaszán készült el.

Földreform. Egy gyökeres agrárreform elvi deklarációja már 1917-ben Iaşiban felvetett Románia alkotmányába. A háboru végén és háboru után egyébként is a levegőben volt és Középeurópa keletén

minden országban projektáltatott egy nagyobb arányu, a népi elégtelenséget levezetni képes, a régebbi szociális igazságtalanságokat jóvá igazító birtokreform végrehajtása. Erdélyre vonatkozólag a Gyulafehérvári Határozatok V. art. 3. pontjában találkozunk már radikális agrárreform kötelező ígéréttel, melynek céljául ez a határozat a termelés hatványozását és a szociális egyensúlyt jelöli meg. A gyulafehérvári Nemzetgyűlésből kiindult Nagy Nemzeti Tanács (Marele Sfat) 3911 sz. alatt decret legyet készített elő a reformról és az 1921 július 23-án szentesített agrártörvény is a fenti határozatra és rendeletre utal, mikor az államnak a földbirtok kisajátítására vonatkozó jogát megállapítja. Az erdélyi földreform célja (art. I. 1. bekezdés) a falusi parasztbirtok, községi erdők és legelők szaporítása és kiegészítése, a nemzeti ipar fejlődésének előmozdítása, kulturális, gazdasági, szociális és testnevelési érdekek kielégítése volt. Az államnak törvényben kimondott kisajátítási joga a földbirtok tulajdonjogára vonatkozott és hatályos tekintet nélkül a tulajdonos kiletére, a tulajdon jogi természetére és a földbirtok jellegére. A törvénynek rendelkezése értelmében kisajátítható földterületek 1918 dec. 1. napjától kezdve a tulajdonos szabad rendelkezése alól elvontaknak tekintendők. A törvény egyik alapelve, hogy egészben kisajátítandó minden megművelhető földterület, amely közérdekű célt szolgáló jogi személyek, „távollevők” és családalan gyógyíthatatlan elmebeteg tulajdonát teszik. Természetesen a törvény kivételeket is statuál, különböző katego-

riákat állít fel úgy a kisajátítás helytfoghatósága, mint annak mérve tekintetében, figyelembevéve a tulajdonos minőségét és foglalkozását, a földbirtok szerzésének időpontját, a földbirtok helyi fekvését és a földigénylők számát. A magántulajdonos által művelt földbirtokokból olyan helyeken, ahol a földigénylők száma nagy, havason 50, hegyeken 100, sík területen 200 kat. holdat meghaladó rész — olyan helyeken, ahol közepes a földigénylők száma síkságon 300 kat. holdat meghaladó rész — ahol pedig a jogosultak igényei ki voltak elégítve 500 kat. holdat meghaladó rész esik kisajátítás alá. Olyan esetben, amidőn sem a földtulajdonos, sem annak szülei nem hivatásos földművelők, — a földbirtoknak már 10 kat. holdat meghaladó része is kisajátítható. Az állam kisajátítási joga a kisajátított birtok tartozékát tevő vízjogra, vámjogra és egyéb jogokra, valamint a terület földalatti részére is kiterjed. Gyér lakosságú vidékeken új községek alakítása által telepítések eszközrendszerek, az ezzel felmerülő költségeket az állam előlegezi. Minthogy a törvény egyik célja községi erdők és legelők létesítése ill. szaporítása és kiegészítése, — evégből bizonyos határok között a közbirtokosságok és vagyongyűjtemények legelőit, kaszálóit s illetve erdősegeit az eddigi tulajdonosoktól elvonja. (E törvényes rendelkezés következtében a volt nászói második román határövezetbe tartozó községek erdősegei és legelői oly községi erdők ill. legelőkbe változnak av. amelyek használatára az ill. községek minden lakosa jogosult.) A kisajátítást végrehajtó hatóságok:

első fokon a járási kisajátítási bizottság, másodfokon a megyei kisajátítási bizottság, végső fokon az agrárbizottság. A földhözjuttatás akként történik, hogy a kisajátított földbirtokokat felparcellázzák és meghatározott részekben a földművelőknek adják el bizonyos sorrendben, amely sorrendet a háboruban való résztvétel, rokkantává válás, családi állapot és életkor állapotának meg akként, hogy az igényjogosultság első rendjében a háboruban rokkantakká vált helybeli gazdasági cselédek és munkások, esetleg ezek özvegyei és családtagjai állanak. Az egyes osztályrészek a föld minősége szerint hét holdig terjedhető területtel bírnak. Ezekon kívül a kisajátított földbirtokból házhelyek is alakíthatók. Telepesi jutalékok 16 holdig is terjedhetnek. A kisajátított földrészek árát felerészben a földművelők, felerészben az államkinestár fizeti meg a földtulajdonosoknak, akik a vételárat a törvény szerint vagy készpénzben, vagy ötszázalékos kamatozású járadékimletekben kapják meg. A kisajátítási ár az 1913 évbéli értéket nem haladhatja túl. A földhözjuttatás tényleges végrehajtásáig a kisajátított földet az állam haszonbérbeadás után értékesíti és a haszonbér összege, melyet a megyei kisajátítási bizottság állapít meg, a földtulajdonost illeti. Messze kihatású rendelkezése a törvénynek, hogy a kisajátítási eljárás csak egyszer ejthető meg, s annak befejeztével a törvénynek a kisajátításra vonatkozó összes rendelkezései hatályukat veszítik. — Ezen törvény betérjesztését kísérő előadói javaslat csupa egészséges szociális szempontot hangsúlyoz ki a törvény rendelkezéseinek

igazolására, így többek közt, hogy 1. a földet el kell venni azoktól, akik csak közvetve vannak érdekelve a mezőgazdasági termelésben; 2. a föld nem szolgálhat járadékul, termelési eszköz, mely azoknak adandó, akik termelnek vele. 3. az extrémek kis birtokot ki kell egészíteni, de azért minden földbirtok-kategoriának megvan a szerepe a gazdasági fejlődésben; 4. a tulajdonok forgalmát szabaddá kell tenni, éppen a fejlődés érdekében stb. — de a törvény végrehajtása során szociális szempontokon kívül eső, főleg az erdélyi kisebbségeket súlyosan érintő tendenciák is érvényesültek, melyeknek jóvátételét a felelősségi fórumoknál eddig csak kis mértékben lehetett elnyerni s főleg a határvidéki vagytonokat ért sérelmek egy békülékenyebb atmoszféra jóvátételére várnak. Egyébként az erdélyi agrárreformnak gazdasági és szociális hatásai az eltelt idő rövidsége miatt is még fel nem mérhetők. Egy erős román középbirtokos osztály kifejlődése valószínűnek látszik. A kisajátításnak és birtokbábelhelyezésnek végleges statisztikai képe még meg nem rajzolható, a reform végrehajtása még nincs befejezve, a kisajátítás is még folyik, a birtokbábelhelyezési eljárás is. Ezidőszent igen jelentős birtoktestek mint állami rezervák kezeltetnek.

Fóris Lajos dr. hírlapíró * 1886-ban, Margittán, Biharmegyében. 1912-ben ügyvédi diplomát szerzett, a háboru után Erdélybe került, újságíró lett, kezdettől a kolozsvári Ellenzék közgazdasági munkatársa. 1927-ben „Gyakorlati Gazdasági Lexikon“-t adott ki. Gyakorlati használhatóságát emeli,

hogy a tudományos címszavak mellett a közgazdasági élet argója is feltalálható benne. Szerkesztette a kolozsvári kereskedelmi kamara kiadványát: *Industria și bogățiile naturale din Ardeal și Banat*, 1927.

Frányó Zoltán műfordító és publicista, * 1887-ben Kismargittán. Aktiv tiszt volt 1907—1910, 1910-től újságíró, budapesti lapokba *Az Est*, *A Hét*, Nyugat dolgozott. Háboru után Bécsben „Die Stunde“ munkatársa és keleti nyelveket tanul az egyetemen. Erdélybe visszatérve *Esti Lloyd* címmel napilapot szerkesztett Temesvárt. Később „Géniusz“ címmel havi revüt indított Aradon, melynek kritikái éle a „speciálisan erdélyi“ irodalom ellen irányult. Egy szezomban a temesvári színház igazgatója volt. Erdélyi írói működéséből legjelentősebbek művészi fordításai. Egész kötet Rilke verset fordított magyarra s nagyon sok darabját a román lírának magyarra és németre. Az újabb években Goethe fordításához fogott, e munkájából *Hermann und Dorothea* több énekét és *Faust* több jelenetét már nyomtatásban láthattuk. 1911—1926-ig tizenhárom kötet prózai és verses fordítása egy politikai tanulmánya és két háborus prózája jelent meg.

Fráter Béla dr. (Fráter Loránd fivére) * 1870 I—27. Jogi tanulmányokat végzett, ügyvéd lett, cikkeket írt jogi szaklapokba s megírta a szövetségi jog kommentárját. 1918 óta, nem folytat ügyvédi gyakorlatot, leányvári birtokán tartózkodik s népdal-költéssel foglalkozik. Az utóbbi évek alatt sokszor lépett pódiumra, gondonka kísérettel előadva magaszerezésü dalait. Ismertebb szerze-

ményei: A fonóba szól a nőta. — Nem vagyok már aki voltam. — Szomorú a nyárfaerdő. — Kőd lepte be a nagy Szamost. — Nem voltam én rabló soha stb. Magyar motívum daljátékon dolgozik.

Frențiu Valeriu Traian dr. nagyváradi gör. kath. román püspök. * 1875 április 25-én Reșița-n. Középiszkoláit Blaj-on, theologiai tanulmányait Timișoara-n, Budapesten és Wienben végezte. Előbb a lugosi püspökségi irodában működik, 1904-ben esperessé lett kinevezve Orăștia-ra, majd 1912-ben Hategre vicáriussá, hol még az évben kapja lugosi püspökké való kinevezését. Itt működik 1922-ig, mikor kinevezik Oradea-Mare-i püspökké. Mint lugosi püspök befejezi a papnevelde épületének építését, megnyitja a theológiát, majd megalapítja Lugos-on az első gör. kath. román tanítónőképzőt. Oradea-Mare-n szintén befejezi a papnevelde épületének építését, megnyitja a theol. Akadémiát, átszervezi az egyházmegyei tanítónőképzőt és fejleszti a beiuș-i középiskolákat és internátusokat. A hitélet fejlesztésére megszervezi a misszió társulatot, bevezeti a papok lelkipályakörletait, a beiuș-i internátusok vezetését a román rítusra áttért assumptionista szerzetesek-, és Notre Dame nővérekre bizza. 1927-ben az érseki páliummal tüntetik ki.

Freund Leó zongoraművész és zenepedagógus * 1892 Nagytopolyon. Művészeti tanulmányait Wienben végezte, 1918 óta Erdélyben, Temesvárott él. Mint zongoraművész nemcsak mai hazájában, hanem külföldön is sikerrel mutatkozott be. Temesvár zenei életé-

ben a magánhangversenytermében rendezett koncertek révén is jelentős szerepet játszik. Erdélyt járó szólólisták kedvelt kísérője.

Fried Ábrahám dr. az erdélyi zsidó nemzeti mozgalom propagálója. Már a háború alatt, egyetemen cionista mozgalmat szervezett Budapesten. 1918 óta a máramarosi mozgalmat vezeti, résztvevő mint delegátus a XIV. és XV. cionista világtalálkozásokon.

Fried János dr. a Nagyváradi Kereskedelmi Csarnok főtitkára. * 1880 VIII—31. Rövid ideig ügyvédkedik, 1910—18 titkár a Kiskereskedők Társulatánál, ennek megszűnése, illetve beolvadása után a Csarnok főtitkára. Több országos jellegű akciót vezetett, részben kezdeményezett. A Kereskedő Testületek Országos Szövetsége ügyfőtitkára.

Friedrich Testvérek gépgyára. Temesvár (Fabrica de Mașini și topitorie de tontă) beruházott tőkéje 210.000 arany lej. 24 szerszámgép, 76 HP. 64 munkás. Gyárt kb. 100 tonna téglaprést és keresk. öntvényeket. Ezenkívül: gépjavitások.

Frint Lajos evang. superintendens, * 1850-ben. Tanulmányait Budapesten, Selmechányán, Pozsonyban és a hallei egyetemen végezte. Ág. hitv. evang. lelkész, majd esperes lett. Jelenleg Aradon él s mint a romániai zsinatpresbyteri ev. egyház superintendensének, hatásköre Románia valamennyi magyar evangélikusára kiterjed. Konfirmációi Káté-t adott ki, írásai megjelennek folyóiratokban is, külön füzetekben is.

Fülöpp Béla dr. * 1863-ban; a Szőnyi-féle intézetben nevelkedett, első ásványtani ismereteit itt szerzte. Jogász éveket Budapesten

és Lipcsében töltött. A háboru előtt két cikluson át volt Lippa képviselője függetlenségi programmal. Károlyi Gyula gróf szegedi első minisztériumában közlekedésügyi miniszter volt. Az impérium-évek alatt Erdélyben lakik Temesvárt, egyizben szenátorrá is választják magyarpárti programmal. A Magyar Párt temesvári tagozatának 1926-ig elnöke volt, azóta csak gyűjtő-szenvedélyének él. Európai viszonylatban is tekinté-

lyes ásványgyűjteménye van, amelyet külföldi gyűjtőmunkák is számontartanak s amelyet még állandóan gyarapít. Könyvgyűjteménye nem nagy, de luxuskiadásokban gazdag.

Furnica Cassa de Economie S. A., Fogaras. # 1883. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 7.978.280. Tartalék-alapok: 3 millió. Az igazgatóság elnöke: Andrei Micu. Ügyvezető-igazgató: Matei Jiga.

G.

Gaál Alajos orvos * 1889 VIII—21 Ditrón. Gyakorlóorvos Gyergyószentmiklóson s a „Székely Szó“ politikai hetilap szerkesztője. Kisebbségpolitikai téren a székelység gazdasági ügyeivel foglalkozik. Kisebb — önállóan megjelent — tanulmányában feltárta a gyergyói székelység elszegényedésének okait és rámutatott a felemelkedésnek — iparosítás utján lehetséges — útjára („Jegyzetek Gyergyó gazdasági csődjéhez“).

Gaál Gábor publicista * 1893-ban Jászfelsőszentgyörgyön. Főgimnáziumi tanár volt. Háború után emigrációban élt s a bécsi „Jövő“ munkatársa volt. A lap megszűnése után évekig németországi filmvállalatok dramaturgja. 1926-ban kerül Erdélybe, hol a Keleti Ujság, Uj Kelet és Korunk állandó cikkírója. Szociológiai és kulturtörténeti megvilágításai ébresztőhatással vannak az erdélyi kritikai szellemre. Nehányszor mint előadó is sikerrel szerepelt kolozsvári és erdélyi podiumokon. Filozófiai olvasókönyve kiadásra vár.

Gabor Livius * Felsőcsertésen (Hunyad m.) 1889. Diplomáját a bp. egyetemen szerezte u. o. speciális gynecológiai kiképzését. Temesvárt mint nőorvos-szülész működik, az ottani bábaképző int. igazgató-tanára. A „Park“ sza-

natórium elnöke. A temesvári Orvosok Clubjának egyik alapítója és elnöke.

Gabos Jenő ügyvéd * 1883-ban Aradon. U. o. irodája van. Keleti Ujság-ban, Erdélyi Hirlap-ban stb. megjelent cikkei akut társadalmi kérdésekkel (gyermekvédelemmel, munkásjóléti intézkedésekkel) és közgazd. problémákkal foglalkoznak. („Erdélyi Ipar“-ban is.)

Gábriei József, a bányászati munkásmozgalmak egyik vezetőembere * 1862-ben Temesváron. Tanult nyomdász. Évtizedek óta vesz részt a bányászati munkás mozgalmakban. Évekig a pártnapilap „Arbeiter Zeitung“ szerkesztője volt. 1920-ban Temesváron szenátorrá választották s mint ilyen 1922-ig működött a román parlamentben. Városi tanácsos s az állandó választmány tagja. 1891-ben a temesvári nyomdászok negyvenéves, 1911-ben hatvanéves történetét adta ki. 1928-ban jelent meg tollából a bányászati munkásmozgalom 50 éves története, mely objektivitásával a nem szociáldemokrata munkások elismerését is megnyerte. (Fünfundzwanzigjährige Geschichte der Banater Arbeiterbewegung. Temesvár 1928).

Gál Kelemen pedagógiai író * 1869 XII—27-én Szentgelicén. 1893 óta a kolozsvári unitárius kollégium tanára, 1900—1925 igazgatója. 1911—18 a Keresztény Magvető szerkesztője. Esztétikai, filozófiai

értekezései az Erdélyi Múzeum, Athenaeum, E. Philologiai Köz-
löny, Magyar Paedagogia, E. I.
Szemle folyóiratokban jelentek
meg. Különösen értékesek voltak
az impériumváltozással kapcsola-
tos iskolai kérdések megvilágítá-
sai a Keleti Újságban. Önálló mű-
vei: Brassai mint filozofus, Kolozsvár 1899. Ujabb irá-
nyok a pedagógiában, Ko-
lozsvár és Sárospatak 1911 és
1912. A jó tanár (Kuncz Elek
emlékezete) Kvár. 1916. Brassai
küzdelmek a magyartala-
lanságok ellen, Kolozsvár
1927.

Gálfi Lőrincz * Sinfalván. A ko-
lozsvári unitárius theologiai aka-
démia, az oxfordi Manchester
College-ben és a kolozsvári Tudo-
mány Egyetemen tanult. Az unita-
rius Theol. Akad. új-testamentumi
tanszékét tölti be. Egyházi folyó-
iratokban írt értekezésein kívül
megjelent művei: Legközelebb
Jézushoz. — A jelenkor
Jézusa. — Krisztustan a
XX. században. — A vallás-
sok jövője. — A három első
evangéliumhoz írt magyarázatokat.

Gallas Nándor szobrász * 1893
I—21. Tanult a budapesti Ipar-
művészeti Főiskolán,
melynek a háború kitöréséig ta-
nársegéde is volt. Hétévi hadifog-
ságából két évet a moszkvai Kép-
zóművészeti Iskolán töltött. 1921
óta Temesvárt él (1923-ban Német-
országban végzett akadémiai ta-
nulmányokat.) Kubisztikus törek-
véseken át fejlesztette ki művésze-
tének ma már önálló formanyel-
vét. Ismertebb művei: „Az élet”.
— „Zsákhordó”. — „Ku-
bisztikus figura”. — Az
1928 évi bukaresti kiállításon

„Grotteszk Táncosnő“-jével
a 15000 lejes díjat nyerte.

Gallas Nándor

Gallovich Károly * 1875 I—29.
Aradon. Versek, novellákat írt
a Pesti Napló, Nyugat, Népszava,
Magyarország c. lapokban. Tüz-
imádók c. négy felvonásos drámát
is írt. A magyarországi ellenforra-
dalom idején szabadságvesztés-
büntetésre ítélték a tanács-köz-
társaság megbízásából teljesített
irodalmi működése miatt. Azóta
Erdélyben él, de a nyilvánosság
előtt nem szerepel.

Galvani, galvánelemgyár Timi-
șoara, gyárt 1200.000 zseblámpa-
elemet, 40.000 galvánelemet.

Gane Titu a gyermekgyógyászat
tanára a cluji egyetem orvosi fa-
kultásán.

Gara Ákos író * 1877 Nagyvá-
radon. Nagyváradai napilapok mun-
katársa volt, majd Budapestre ke-
rülve az ottani napi- és betila

pokba dolgozott. Versek, irodalmi és színházi cikkek írása mellett intenzíven műveli a gyermekirodalmat. Meséskönyveket és gyermeklapokat ad ki. 1918-ban a nagyváradi Munkásárság szerkesztője. Impériumváltás után a kolozsvári sajtó munkása, hetilapot szerkeszt a Keleti Újság cikkírója. A gyermekekhez Erdélyben is hű marad, mesedélutánokat rendez számukra. Megjelent könyvei: Gyöngyök gyöngye, ifjuság. Bpest Pallas. — Jó Gorilla. — A csodálatos csokoládésziget, Kolozsvár. — A kabaréköltészetek is tehetséges művelője.

Gara Ernő újságíró * 1894-ben. Az újságírást 1912-ben a „Nagyváradi“-nál kezdte. Háború után öt évig a „Keleti Újság“ munkatársa. Egyideig e lap bukaresti tudósítója volt. Cikkei, főleg színes riportjai több erdélyi lapban jelentek meg.

Garda Kálmán dr. * 1868 II—3 Nagyenyeden. 1894-től ügyvéd u. o., 1905-től impériumváltásig Alsó-fehérségi megye főügyésze volt. 1920-tól alelnöke a Hangya Szövetkezetek központjának.

Gáspár Gyula ügyvéd * 1873 III—28 Nagyváradon. 1928-ig Szilágysomlyón ügyvédkedett. Háború előtt a megyei közigazgatási bizottság tagja és a szilágysági Munkapárt elnöke volt. Impériumváltás után a sz.-somlyói Magyar Párt-tagozat ügyvezető alelnöke. Jogirodalmi működést a büntetőjog terén fejtett ki (A Jog. — Jogtudományi Közöny). 1928-tól Nagyváradon.

Gáspár János földbirtokos, ny. vm. főjegyző * 1849 III—7. Jogot végzett s 1873—1880 atyja mellett, ki Alsófehérmegyében tanfelügyelő

volt, hivatalnokoskodott. Később nagyenyedi főjegyző, majd megyei főjegyző lesz. 1902-től nyugdíjban, gazdálkodik. Közben résztvesz a politikai és egyházi közéletben, a nagyenyedi Bethlen Kollégium főgondnoka, ref. zsinati képviselő, s 1906—10 magyar orsz. gyűlési képviselő. Alsófehérmegye monografiájában a megye földrajzát írta. Megjelent tőle még A-Fehérmegye turisztikai leírása.

Gazdasági Akadémia (Kolozsvár-Monostor) # 1863-ben. Előadó termelivel, muzeumával és laboratoriumaival megnyitott 1873-ban. Tulajdonképeni iskolából és gazdaságból áll. Az Akadémia felsőbb tanintézet jellegével bír, melyből diplomás gazdászok kerülnek ki (Ingenier-Agronom). 1921—22 tanévtől ugyanazon szabályzat intézkedései alá esik, mint a Herăstreaui felsőbb gazd. iskola. A kiképzés négy évig tart, a negyedik évet állami, vagy magángazdaságban kell a jelöltnek töltenie. Az első elméleti év az alapvető természetrajzi ismereteknek, a második a gazdasági vonatkozású rendszerezőbb növény- és állattudományoknak, agriculturchemiának és kertgazdaságnak, a harmadik a gazdasági gépeknek, a technológiának, agrárpolitikának, erdőgazdaságnak és jogi ismereteknek van szánva. Beiratkozni a G. A.-ra az egyetemeken megkövetelt képességgel lehet.

Gazdasági, Ipari és Kereskedelmi Bank rt., Dés. # 1923. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalék-alapok: 5,255.500. Az igazgatóság elnöke: General Traian Moşoiu és Bernard Simonis de Dudezele.

Ügyvezető-igazgató: Dux Móric. 1928 év folyamán alaptökéjét 20 millió leire emelte fel s Szamosujváron fiókot nyitott.

Gazeta Transilvaniei politikai napilap, a Nemzeti Paraszt Párt brassói orgánuma. # 1888-ban Gheorghe Barițiu. Utána a lap igazgatói, időrendben, Iacob Mureșianu, Dr. Aurel Mureșianu, Dr. Voicu Nițescu. Jelenleg szerkesztő bizottság vezetése alatt áll a lap. 1884-től naponta, 1926-tól hetenként háromszor jelenik meg. A G. T. a románság legrégebb politikai lapja. Főszerkesztője Victor Brăniște (l. o.), felelős: Ioan Brotea.

Gea Kraye gyógyszer-vegyészeti gyár Timișoara, alapt. 6 millió lej, invest. tőke 35.375 a. l. — 11 HP. — Gyárt különféle különlegességeket.

Geml József, Temesvár nyug. polgármestere * 1858 Temes-Rékáson. A városi közigazgatás szolgálatába lépett 1884-ben és 1914-ben Temesvár polgármestere lett. A román impérium nyugdíjazta 1920-ban. Irodalmi működéséből legméltóbbak az említésre „Emlékiratai”, melyek a háborus Temesvár, az októberi forradalom, az u. n. „bánáti köztársaság” és a szerb megszállás idejéből igen érdekes adatokkal szolgálnak. (Emlékiratok 1914 VI. 15.—1919 IX. 4. Helikonnyomda Timișoara.) Egyéb kortörténeti írásai: Maackensen Temesvárott (1916) és Alt-Temesvár (1928).

Gherlai püspökség (l. Szamosujvári gör. kath. román püspökség.)

Ghibu Onisifor egyetemi tanár * 1883-ban Săliște, szebenmegyei községben. Theológiát Nagyszébenben, filozófiát és irodalmi tanulmányokat Bucureștibben, Budapesten,

Strassburgban és Jénában végzett. Tanárkodott a szebeni szemináriumban. Impériumváltozás után a Consiliu Dirigent kultusz és köz. okt. szakosztályának vezértitkára volt. A kolozsvári egyetem filozófiai karán az I. pedagógiai tanszék-tölti be. 1905—1927 években mintegy 40 publikációja jelent meg, melyeknek javarésze tanügyi kérdésekkel foglalkozik. Élénk vitákat idéztek elő 1923—24-ben az erdélyi katolicizmusról közzétett írásai. Nagy aktivitással fejt ki az Astra keretében, melynek központi-bizottsági tagja (főleg Băsărabíával foglalkozik). Az Academia Româna levelező tagja. Legújabb művei: Cea dintâi statistică a invătămintului din România întregită (Cluj, 1925. Bibl. socială și economică IV.) — De la Basarabia rusească la Basarabia românească (Vol. I. Cluj, 1926.)

Ghidionescu Vladimir a cluji egyetem bölcsészeti fakultásán a pedagógia tanára (II. tanszék). Az Extens. Univ. keretében tartott felolvasásai: Oameni de caracter, Ideea de muncă și educația cetățenească, Elementele culturii românești și unificarea lor.

Ghiulea Nicolae a társadalompolitika tanára a cluji egyetem jogi fakultásán.

Giszkalay János író * 1886-ban. Erdély új éveiben mint cionista propagandista tűnik fel előadásával és verseivel. A kolozsvári Uj Keletnek évekig belső embere volt. Verses kötetei: Pogány Hiob. — Uj proféciaák. — Gus Chalav látomása. — Prózai: Támár, regény. — Jönni fog még egy Kippur napja, elbeszélések. — Bat

Séba, regény. — Irt néhány egyfelvonásost.

Giuglea George a cluji egyetemen a Román Filológia tanára.

Glasner Akiba kolozsvári orth. izr. kerületi főrabbi, * 1885-ben Kolozsvárt. Atyja a neves Glasner Moses volt. 1922 óta tölti be kolozsvári állását. U. o. a nyilv. rabbi-iskola igazgatója. (Ez a rabbi-iskola G. házában működik. Aki nála végez, köteles Bukarestben a Niemerover főrabbi vezetése alatt működő rabbiképzőn vizsgázni.) Irt: Talmudi értekezéseket és templomi hitszónoklatokat.

Glasul Minoritátilor, a „Magyar kisebbség“ (I. o.) háromnyelvű melléklapja.

Glondys Victor dr. erdélyi szász filozófiai író * 1882 XII—7. Tanulmányait Grácban, Wienben, Marburgban, Strassburgban, Csernovitzban végezte. 1907-től 1922-ig Csernovitzban mint lelkész és tanár működött, 1919—1922 a filozófia magántanára volt a Csernovitzi egyetemen. 1922 brassói evangélikus lelkész. Uj művei: „Die All-Einheitslehre Spinozas“, 1916. — „Über Komponenten und Projektionen der Empfindung“, 1919. — „Einführung in die Erkenntnistheorie“ I. Theil 1922. — „Das Problem des religiösen Determinismus“, 1927 — Sajtó alatt: „Zur Problematik des christl. Gottesglaubens“.

Goetz Irén (Dienes László felesége) * 1889-ben. A budapesti egyetemen tanult kémiát és matematikát, u. o. doktorátust is szerzett. Állami ösztöndíjjal egy évet Mme Curie-nél töltött. 1912-től 1920-ig a

budapesti állatélettani intézetben dolgozik és különösen tápanyaganalizisekkel és tápérték megállapításokkal foglalkozik. 1918-ban a Természettudományi Szövetség elnökségének tagja. 1920-ban adjunktus a kolozsvári egyetem gyógyszer-tani intézeténél, részt vesz az intézet tudományos berendezésében, organizálja a növendékek gyakorlati munkálatait. 1925-ben ugyanott orvosnövendékek számára fizikát ad elő. Kémiai és fiziko-kémiai önálló vizsgálatainak eredményeit magyar, német és francia nyelven tette közzé.

Goga Octavian, román költő és politikus, * 1881-ben, Râșinariiban. Középkölköit Szebenben és Brassóban, egyetemi tanulmányait Budapesten és Berlinben végezte. Még

mint diák 1902-ben, Pesten. Agár-biceanuval és másokkal megalapítja a „Luceafărul“ irodalmi folyó-

iratot, melynek további évfolyamai Szebenben jelennek meg 1921-ig, a folyóirat megszűntéig. A háboru előtt tevékeny részt vett az „Astra” kebelében is, mint annak irodalmi titkárja. Meleg költői barátság fűzte Ady Endréhez. Goga Octaviannak, mint költőnek helyét erdélyi volta szabja meg a román irodalomban. A román akadémiától megkoszorozott „Poezii” (1905) és később „Ne cheamă pământul” (1909) c. verskötetével ő az erdélyi román irodalma első költője, a leszámolás, a „bosszu” látnoki idézője. Sikerében nyelvnek új zengése, hangjának elégikus lágyága mellett kétségtelenül nagy része volt politikai szentimentalizmusának is. Lirája fejlődésének innesső szakaszát jeleníti meg „Din umbro zidurilor” c. verskötete. Ennek verseiben subjektívizmusának nem egy hangja Eminescuval, sőt Adyval is öszezseng. Negyedik verskötete: *Cântecul fără țară*, Románia semlegessége idején irt költeményeit adja. 1925-ben a Nemzeti díjjal jutalmazták. A Román Akadémia tagja. Összes költeményei a *Cultura Națională* vállalatban jelentek meg. Politikai tendenciája emelte irodalmi eseménnyé közel a háboru előtt Goga első színművének a „*Domnul Notar*”-nak bukaresti előadását. Ebben a darabjában minden különösebb drámai érték nélkül érezhetően Caragiale hatása alatt, egy erdélyi renegát román jegyző alakját festi meg egy magyar iskola szerinti választási küzdelem keretében. Másfelől Petőfi fordításaival és az Ember Tragédiája románra áttüzetésével (*Tragedia omului*) érdemesen szolgálta a magyar-román szellemi közele-

dést. Második színdarabja a bukaresti Nemzeti Színházban színre került (1928) *Meșterul Manole* a román népköltészetben is élő Kömives Kelemen ballada-motivum modern feldolgozását adja. Publicisztikai téren különösen politikai lapjának, a *Țara Noastră* hetilapnak hasábjain fejtett ki intenzivebb működést. Jórészt itt megjelent cikkeit gyűjtötte össze *Mustul care fierbe c.* kötetében (București, 1927), melynek több darabjában — a napi események fölé emelve — a román élet mai zajlása, zűrzavar fogalmazza azt a gondolatot, hogy a román élet mai zajlása, zűrzavar csak érési, tisztulási folyamat („mint ha forr a must”). — Mint politikus a Néppártban játszik első rangu szerepet. Ez a párt erdélyi térhódítását nagyjából Goga csatlakozásának köszöni. Az 1920-as Averescu-kormányban kultuszminiszter, 1926—27-ben belügyminiszter volt. Az erdélyi magyar kisebbségi politikával mint az ismeretes „csucsa paktum” egyik létrehozója került közelebbi érintkezésbe. A. E.

Gojdu líceum Nagyvárad legnépesebb középiskolája, az impérium átvétele után nyitotta az állam a volt reáliskola épületében. A premontrai gimnázium bezárása óta magyar szekeiőja is van. Harmincnyolc rendes és óraadó tanár működik az intézetben Neș Teodor igazgató vezetése mellett.

Gojdu Szabadegyetem, a G. líceum tanári karából alakult 1924—25-ben kulturális előadásorozat tartására úgy az értelmiség, mint a nép számára. Az *Extensivitatea Universitară* konferenciák kiküldésével támogatja. Három év alatt 70 tudományos elő-

adást tartott Nagyváradon, 40 előadást falvakon.

Gokler Antal * 1859 Zombolyán. Tanító volt, majd polg. isk. igazgató 1925-ig. A „Temesvári Dalárda“ karnagya és a „Romániai Magyar Dalosszövetség“ főkarnagya.

Gokler Gyula hírlapíró * 1882-ben Zombolyán. Pécselt jogászokodott, 1902 óta újságíró (Temesvári Hírlap, Délmagyarországi Közlöny) A Déli Hírlap szerkesztője.

Goldberger Edé kolozsvári orvos. 1928-ban megjelent *Dynamische Pathologie und Pharmakologie d. Syphilis* c. munkája.

Goldiş Vasile román politikus * Seleuş községben Arad megyében 1862 nov. 25.-én. Középkiskoláit Aradon végezte. A budapesti és bécsi egyetemek filozófiai fakultásán történeti és latin nyelvi tanulmányokat folytatott. A budapesti mintagimnáziumban töltött egy év után Karánsebesre, majd Brassóba ment tanárnak, mely utóbbi helyen tizenkét évig maradt. 1900-ban consistoriumi titkár lett Aradon, hol nagybátyja, Iosif Goldiş püspök volt. Russu Şirianu társaságában magas fejlettségre emelte a „Tribuna“ c. lapot, (mely előbb „Tribuna Poporului“ néven jelent meg csak a szebeni „Tribuna“ megszűnése után vette át annak nevét). Goga, Lupaş, Ghită Pop, Sever Bocu voltak e magas nivóju lap munkatársai. Később a „Románul“ igazgatója volt, annak 1916-ban történt betiltásáig. Lapjaiban kiterjedt publicisztikai munkásságot fejtett ki s a haladottabb eszmék hívének mutatkozott. Tekintélyes szerepet játszott a régi magyarországi román Nemzeti Párt vezet-

ségében, s a háboru végső napjaiban s az októberi forradalom idején fellángolt s az egyesülésre vezetett nemzeti mozgalmak minden fázisában az élen találhatjuk. Goldiş szövegezte az 1918 október 12-i nagyváradai gyűlés deklarációját, mely a nemzeti élet teljességét követeli a románok részére. Tagja lett az ott megválasztott hatos bizottságnak is. Goldiş szövegezte a nov. 10.-i huszonhat vármegye feletti impériumot követelő ultimátumot is, és a Jászival folytatott aradi tanácskozásokon is igen jelentős szerepet játszott. A Gyulafehérvári Nemzetgyűlés után megalakult kormányzótanácsban a közoktatásügy vezetője volt. Avarescu tábornok 1926—27-es kormányában a kultuszértécskét vállalta. Ebben a minőségben ő folytatta le a Szentzékekkel a konkordátumtárgyalásokat, amelyek eredménnyel is végződtek (bár a konkordátum még nem ratifikáltatott). Több történelmi művet írt, többek közt „Istoria universală 3 Vol. — sok tankönyvet s egy magyar nyelven megjelent tanulmányt: A nemzetiségi kérdés (1912). A nagyszebeni Asociaţiunea Culturală elnöke.

Göldner Károly v. táblai tanácselnök * 1861-ben Marosvásárhelyt. Ennek a városnak táblájánál működött mint bíró, később mint tanácselnök 1919-ig; akkor az impériumvált. folyományaként állását veszítette. 1920-tól ügyvédi gyakorlatot folytat Marosvásárhelyt. A szakirodalomban a gyakorlat által felvetet vitás kérdések tárgyalásával szerepelt. Egy sikerült Goethefordítását a „Zord Idő“ közölte („A természetről“). A marosi ref. egyház. tanácsosa, a kollégium gondnoka.

Goldschmiedt R. malomépítő vállalat (Fabrica de Maşini şi Mori Braşov) investált tőke 250.000 a. l. 29 szerszámgép, 43 lóerő, 75 munkás. Gyárt 69 tonna különféle malomipari gépet és gépek javításával foglalkozik.

Goldzieher Albert az aradi Városi Zenede igazgatója * 1883-ban: ügyvédi gyakorlatot folytatott 1909—1920-ig. Vezeti az Aradi Filharmonia Egyesület ügyeit. Kisebb zongoraműveket és dalokat írt.

Göllner Elemér festő, * 1898-ban Nagyenyeden. Egy nagybányai tanulmányév után két évet Párisban tölt. Kompozíciói erős francia hatásokat mutatnak. Önálló kiállítást rendezett Nagybányán két ízben és Nagyváradon. A Nb. Festők Társ. tőzstagja.

Gombos Benő * 1865-ben Óbecsén. Iskolai végeztével magántisztviselői pályára ment, majd általános kereskedelmi ügynökséget nyitott. Közéletileg már impériumváitkozás előtt szerepelt, ez időtől a Magyar Párt keretében a zsidóknak a magyarságban való megmaradásáért és az erdélyi cionizmus ellen. Cikkei a Magyar Kisebbség-ben és erdélyi napilapokban jelentek meg. Az O. M. P. központi ellenőre.

Gönczy Lajos dr. református teológiai tanár * Székelyudvarhelyen (1889-ben. Előbb gyulafehérvári, majd dési lelkész, 1926-tól ny. r. tanár a Theológián. Művei: Az érzelem problémája, Kolozsvár 1914. — Az összehasonlító vallástörténeti módszer alkalmazásainak kérdése, Gy. fehérvár 1918. — Isten hatalmas keze alatt (beszéd), Kolozsvár 1927. — A ref.

egyház kultusza, Kolozsvár 1927.

Görög Joachim * 1862 II—23 Szamosujváron, meghalt 1928-ban Gyergyószentmiklóson. Theológiát

végzett Gyulafehérváron, magyarlatin szakból tanári képesítést szerzett Kolozsvárt. Gyergyószentmiklósi örmény szertartású plébános volt, 1917-től címzetes kanonok, az örmény szertartású magyar katolikusok püspöki biztosa az erdélyi egyházmegyében. A kisebbségi magyar politikai életben mint a gyergyói magyar párt vezetője játszott szerepet nagy szónoki készséggel. Az 1926-os választásokon szenátor lett.

Gör. kath. román érsekség Balázsfalván. Hivatalos elnevezése: „Mitropolia greco-catholică română de Alba-Iulia şi Făgăraş”. Ennek az elnevezésnek a magyarázata onnan származik, hogy Gyulafehérvár volt az unio megalapítójának, Ata-

násie Anghelnek és elődeinek székhelye, a Fogaras név pedig azért fűződött hozzá, mert ide helyeztették át Atanasiu Anghel utóda s a püspökség Dioecesis Fogarasien-sis név alatt szerepelt 1853-ig, mikor is a régi gyulafehérvári érsekség helyreállítása elhatározott. Ehez az érsekséghez tartoznak a nagyváradi, szamosujvári és lugosi püspökségek. Az első román gör. kath. érsek Alexandru Sterea Sulu-tiu (1850—1867). Utódai dr. Joan Vancea (1868—1892), dr. Victor Mihalyi (1893—1918) és dr. Vasile Suci-u (1918—). A gör. kath. román érsekség (maga a főegyházmegye) 737 egyházközségből, 637 filiálisból áll, 252 lelkésszel, 520.000 lélekszámmal. A felekezeti elemi iskolák legnagyobb része már az állam kezébe ment át. A semináriumban 150 papnövendék tanul, a főegyházmegye négy középiskolájában (egy fiu és egy leánygimnázium, egy fiu és egy leány tanítóképző) összesen 1300 növendék tanul. Az érsekséghez egy szerzetesi és egy apácakolostor is tartozik.

Gör. kel. Theologia-Akadémia Kolozsvár # 1924-ben a cluji g. kel. püspökség lelkész-szükségletének képzésére. A tanszemélyzet 7 tanárból s egy előadóból áll. Vizsgák a II. s IV. év végén, és külön képesítő-vizsga.

Goschi Mátyás mérnök * 1888 XII. 15. Műegyetemi tanfolyamok után az államépítészeti hivatal szolgálatában állott 1913—1925 években. Ez időtől Szatmár város főmérnöke. Építési tervei díjat nyertek: a kolozsvári Szamos vasbetonhid pályázatán és a craiovai „Palatul administrativ“ pályázatán. Utóbbi években jelentős része volt a

Szatmár város fejlesztési programja eredményeiben.

Grimm Petre az angol nyelv és irodalom tanára a cluji egyetem filozófiai fakultásán. Az Extens. Univ. keretében az angol alkotmányról és Shakespeareről tartott előadásokat.

Grințescu Ioan a cluji egyetem természettudományi fakultásán az Általános Növénytan rendes tanára.

Grois László dr. az Ellenzék direktora, * 1890-ben Kolozsvárt. Tanulmányai végeztével az impérium átvételéig a kolozsvári törvénytudományi fakultásnál szolgált.

Groza Petru dr. néppárti politikus. * 1884 Băcia községben, Déva mellett. Gimnáziumot a szászvárosi Kun kollegiumban, egyetemet Budapesten és Németországban vég-

zett. Háború előtt is résztvett a román nemzeti mozgalmakban. Krassószőrényben választott megbízottsági tag volt. Ugyanez

időtől, máig az erdélyi ort. egyház sinodusának és nemzeti kongresszusának választott képviselője. 1919-ben az erdélyi Nagytanács (Marele Sfat) tagja, majd négy cikluson át kamarai képviselő. Az erdélyi román nemzeti párt hivatalos vezetőségével szemben 1919-től kezdve ellenzéki álláspontot foglalt el. Averescu első kormányában Erdély miniszterévé nevezett ki ugyanabban később közlekedési miniszter volt. A második Averescu kormányban előbb közmunka-miniszter, később újból Erdély minisztere. Két izbeni minisztersége között az Ugir társelnöke és az Erdélyi Faegyesület elnöke volt. Az 1927-es kamarai választásokon kibukott. Több hitelintézet és iparvállalat elnöke, a legfőbb agrár-bizottság tagja.

Grundmann és Zoltán lakatos-áru gyár (Fabrica de fierărie S. A. Arad). Alaptőke 10 millió lej. investált tőke 212.500 a. l. 65 szerszámgép, 35 lóerő, 100 munkás. Gyárt 2 millió darab ablakvasalást, 40.000 darab ajtóvasalást és 300.000 darab zárat.

Gruzda János festő, * Tövisen 1885-ben. Képzőművészeti főiskolát végzett. Leginkább tájképeket fest. Kiállított Budapesten és Kolozsvárt, lakik Zalatnán.

Gulácsy Irén (P.) * 1891 IX—9 Lázárföldön. Nagyváradon lakik 1913 óta. Irodalmi működését 1919-ben kezdte. Alföldi tárgyú tájszólások novellákkal jelentkezik az impérium átvétele utáni idők erdélyi irodalmában, nem sokkal utóbb drámákkal és regényekkel vonja magára előbb az erdélyi, utóbb a magyarországi íróvilágnak figyelmét. Már első két regényével

(*Förgeteg*. — *Hamueső*.) közönségsikert is arat, 1927-ben megjelent három kötetes történeti regényével, a *Fekete völgyek*-kel pedig, ennek egymást követő kiadásaival szinte rekord-szerű sikert ér el az össz-magyar nyelvterületen. Gazdag meseszöveg-képesség teszi kedvelté elbeszélő műveit s míg első két regényében szociális meglátásának reálításával, addig a *Fekete völgyek*-ben történelmi árnyakat megelevenítő sorsverte emberekké formáló, teremtképességével lép meg. Ugy szociális tárgyú műveit, mint történelmi regényének sikerét nagyban segítette az aktualitás, amelybe kapcsolódtak. Az idő fogja eldönteni G. I. eddig írt regényeinek irodalmi sorsát, az ezután írandó két pedig — várhatólag — az író komponáló művészetének fejlődése és mondanivalóinak türelme-sebb kiérlelése. Népies novelláinak újabb gyűjteménye „*Át a Tiszán*” címmel jelent meg (Szépművészeti Céh 1928).

Gulyás Károly tanár és író * Debrecenben 1873-ban. A budapesti rajztanár-képzőben nyert oklevelet. A marosvásárhelyi ref. kollégium tanára. 1907-től a gróf Teleki könyvtár könyvtárosa. Számos irodalmi és műtörténeti tanulmányt írt az *Uránia*, *Művészet*, *Zord Idő*, *Pásztortűz*, *Magyar Nyelv* stb. folyóiratokban, munkatársa a *Cimborra* képes gyermeklapnak. „Gróf Teleky Sámuel levelezése, külföldi matematikusokkal” és „Bolyai Farkas zenészet-i dolgozatai” c. írásai a *Math. és Phys. Lapok* 1910. évfolyamában jelentek meg. Kedves gyermekkönyve: *Bagoly Bandi lakodalma*,

vorses madármese Marosvásárhely 1923. Illusztrált mese- és más könyveket.

Guncser Nándor festő és grafikus, * 1886-ban, tanult a Képzőművészeti főiskolán Budapesten és az Academia di belle arti-n Firenzében. Művei: Tájképek és rajzok erős humorérzékkel. Kiállított a budapesti Nemzeti Szalonban és Műcsarnokban. Erdélyben is rendezett kiállításokat. Kiadványai: Apuka levelei a harctérről, Légrády kiadás Budapest 1915. — Grand Circus Guncser Kolozsvár 1925. — Közölt szatirikus politikai lapillusztrációkat.

Guttman Miklós, jelenleg Nagyváradon élő zongoraművész és zeneszerző. 1876-ban született Budapesten. Gobbi Henrik tanárnál, majd Várkonyi Béla és Rosofszy Sándor tanárnál tanult. Dalait pesti koncerttermekben Burián kamarácskes, Lindh Marcella stb. énekeltek, egy csellókompozícióját Földessy Arnold mutatta be. Számos koncerten szerepelt. Játszott Tötössy Béla tanár pesti műegyetemi zenekarával s a Waldbauer vonósnégyessel. Nagyváradon az idegenből jövő vendégművészek, énekesek s instrumentalisták zongorakiséretét ő szokta ellátni. Dalai és kisebb zongorakompozíciói nyomtatásban is megjelentek. Helybeli és más erdélyi városok lapjaiba is ír zenekritikákat, zeneesztétikai és történelmi tanulmányokat. 3000 kötetre menő kottagyűjteménye és zenei szakkönyvtára, — a magángyűjtemények között — említésreméltó.

Gyalai Domokos író és szerkesztő * 1880 VIII—4 Benczében, (Ud-

varhelymegye). Tanár volt Tordán és a kolozsvári unitárius kollégiumban. Impériumváltás után a Magyar Nép c. képes heti néplap főszerkesztője és ez a munkássága, valamint irodalmi működése végleg elvonják a tanári pályáról. Három kötet novellát, egy regényt és számos történelmi, néprajzi cikket írt. Novelláinak egyrésze csak jóízű magyarsággal feldolgozott ötlet vagy történelmi anekdota, de egynéhány magasan ezek felett álló lélekrajz. Torockói bányászregénye érdekes meséjű történelmi regény-kisérlet. Művei: Ősi rögön (novellák) Kolozsvár 1921. 2 kiadás. — Földnépe (elbeszélések) Berlin Voggenreiter, 1924. — Régvolt, igaz volt (tört. elbeszélések) Marosvásárhely 1924. — Vaskenyéren (tört. regény) Kolozsvár 1925. 2 kiadás. A „Pászortúz“ megbízott szerkesztője.

Gyalui Farkas dr. a kolozsvári Egyetemi Könyvtár nyug. igazgatója, * 1866 november 24-én. Egyetemet Kolozsvárt és Budapesten végzett, 16 éves korától dolgozik kolozsvári és budapesti lapokban. 1891-ben egyetemi könyvtártiszt. 1900-ban könyvtár-tudományi szakra habilitálják s tizennyolc éven át tart előadásokat az egyetemen. 1911-től a kolozsvári Egyetemi Könyvtár igazgatója. 1926-ban — a korhatár elérése címén — nyugdíjazták. Írt több elbeszélés-kötetet, regényt, szak-technikai és történeti ismertetőt külföldi könyvtárakról (1900). E munkájában az építendő egyetemi könyvtár épületének típusát meghatározza. Nyugdíjaztatván három kötetet kitévő memoárjait fejezi be. Az Ellenzékben „A régi Kolozsvár“ címen az általa személyesen

ismert elhalt kolozsvári kitűnőségek portréját rajzolja.

Gyárfás Elemér * 1884 VIII. 27. Borzason. Felsőbb tanulmányokat Kolozsvárt, Budapesten és a Sorbonne-on végzett. A háború kitű-

legű (Erdélyi Bankszindikátus) munkát végez. Szorgalmas irodalmi működést is fejtett ki: egyházjogi, pénzügyi és erdélytörténelmi művek közrebocsátásával. A Román Koronarend tisztikeresztjének tulajdonosa, az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja. Gazdasági érdekképviselések tisztsegeit viseli.

Gyenge János dr. * 1880 V. 20. Nagyváradon. Felsőkereskedelmi iskolát végzett 1898-ban. Hosszabb ideig Budapesten szegényes körülmények között élt. Tanulmányait újból felvéve a kolozsvári egyetemre és a ref. teológiára iratkozott. Több községben volt lelkipásztor, nagyzerindi állását 1920-ban a nagyváradai Zsidó Liceum tanári állásával cserélte fel, amelyben 1927-ig működött. Ez évben nagyváradai (réti körzeti) lelkész lett. 1928-ban egyházkerületi felsőséggel viszályba keveredett s ez megérelte egy régebbi gondolatát, az egyházkerülettől elszakadt s híveivel szabad egyházzá szervezkedett, megalapítván a független presbiteriánus evangéliumi egyházat, mely önkéntes tagokból áll, kik felajánlásaikkal gondoskodnak az egyház szükségleteinek ellátásáról. Átmenetileg kérte a kormánytól azon jogok megadását, melyeket a baptisták és adventisták élveznek. Miniszteri rendelettel ezek a jogok az új egyház részére biztosítottak. A romániai ref. egyházak vezetőinek kérésére a kultuszminister eltiltotta a presbiteriánus egyház lelkészeit a palást viselésétől, híveit pedig a „református“ név használatától.

Gyergyai Árpád orvos * 1881 IV. 27. Kolozsvárott. U. o. orvosi és műtői oklevelet szerzett. Külföldi

réséig ügyvéd volt Dicsőszentmártonban s résztvett a megye politikai életében. 1917—1918 Kisküküllő megye főispánja volt. A forradalom idején a Vármegyei Nemzeti Tanács elnöke. Impériumváltozás után vezetőszeret viz a kisebbségi magyar pártpolitikában, az 1926 és 1927 évi választásokon Csikmegyében szenátorra választják. Parlamenti működése alatt legtöbbször egyházkulturális és közigazgatási törvényjavaslatok tárgyalásánál szólalt fel. Az erdélyi kath. életben, mint a Státus igazgató-tanácsosa s az E. Kath. Népszövetség alelnöke vesz részt. Közgazdasági téren részben magánjellegű, részben közéleti jel-

egyetemen speciális orr-, fül- és gégeorvostani tanulmányokat végzett az 1905—10 évek között. Ezen szakmákból 1912-ben magántanár-rá habilitáltatott. 1916-ban ny. rk. tanár, 1919-től a klinikák átvételétől óta magánygyakorlatot folytat. Érdeklődését már kezdetben az orrgarat és fülkürt vizsgálati módszereiről kötötték le; ezen a téren új vizsgálati eljárásokat („direkt módszer”) vezetett be és ezen vizsgálatok véghezvitelére szükséges eszközöket szerkesztett. A rostacsont-sejtek, felső állcsontüreg és középfül átvizsgálására szolgáló készülékét, valamint „lágyszájpadot előhúzó kámpó“-ját külföldi tud. egyesületekben is bemutatta (1911 ill. 1921-ben). 1921—24 között több új műtéti eljárását és a kivitelükhöz konstruált eszközök leírását közölte. Számos magyar, német, francia, angol folyóiratban közölt cikke foglalkozik új vizsgálati és műtéti eljárásainak leírásával. A szakirodalom sűrűn és behatóan foglalkozott Gy. ujitásaival. Nemzetközi kongresszusokon több előadást tartott. A bécsi laringológiai társaság levelező tagja.

György Lajos volt tanárképző intézetigazgató, szerkesztő, * 1890 Marosvásárhelyt. Több évi tanulmányutat tett Német- és Franciaországban. Az összehasonlító irodalomtörténet művelője. Összeállította az impériumévek erdélyi magyar irodalmának bibliográfiáját (Kolozsvár 1925, 1926) és beszámolt a romániai magyar időszakról öt esztendejéről (1919—1923). Az erdélyi magyarság szellemi élete c. könyve (Bpest 1927) német és francia nyelven is megjelent. Szorgalmasan figyeli és jegyzi az erdélyi

magyarság szellemi életének nyilvánulásait, értékelő összefoglalásából a művészi szempont, sokszor a reverencia hiányzik. A Pásztortűz és az Erdélyi Irodalmi Szemle szerkesztője, a Szt. István Akadémia rendes tagja.

Győri Ernő író * 1893-ban Budapesten. Erdélyben az első impériumévek alatt tűnik fel, de már akkor többéves írói mult van mögötte. Munkatársa volt a „Nyugat“-nak. „Áldott legyen Té” c. 3 felvonásos színjátéka jelent meg a Modern Könyvtárban (1912) és Somlyó Zoltán társaságában több filmdrámát is írt. Ujságírói kezdetei is budapesti tartózkodásának idejére esnek. Erdélyben a Keleti Ujság munkatársa lesz és marad öt évig. A „színes riport” az a műfaj, amelyben az erdélyi közönség érdeklődését és szimpátiáját felkelti. 1924-ben „Isten és Nő” c. verskötetet ad ki tőle a „Haladás”, 1928-ban „A Dél Keresztje Alatt” címen regényt a „Brassói Lapok”. Prózájában és versében igaz tehetség érezteti magát a sokrértű modorosság alól. Nem kellően értékelt embere az erdélyi irodalmi köztudatnak.

Győri Illés István hirlapíró * 1892 Zilahon. 1913—19 Budapesten ujságíró. Ezidőtől Erdélyben előbb a „Gyilkos” támadóélű társadalmi hetilap, később a „Commerz”, közgazd. hetilap szerkesztője. „Háborus novellák” címmel Budapesten, „Géner Mancikarrierje” címen Kolozsvárt jelent meg kötete. „Szultána” c. operettjét több erdélyi színpad bemutatta.

Győri (Mikes) Imre hirlapíró * Budapesten 1900 február 9-én. Uj-

ságirói pályáját Budapesten kezdi, Bécsben, majd Erdélyben folytatja. Riportjai, interjui, színes cikkei hosszabb időn a Keleti Újság-ban jelentek meg, dolgozott még az Erdélyi Hírlap-ba és Bácsmegevei Napló-ba is. Jelenleg (1928) a Brassói Lapok belső munkatársa.

Gyulafehérvári Határozatok. 1918 nov. 21-én jelent meg a „Románul”-ban az aradi Nemzeti Tanács felhívása, mely december 1-re nemzetgyűlésbe szólítja Erdély román népét Alba-Iuliára. „A történelem tettekre hív minket...” A gyűlést megelőző tanácskozásokon a románység vezetői között beható és izgalmas viták folytak az előterjesztendő határozati javaslat felett, amely vitának a Goldiş-szerkesztette szöveg szolgált alapul. A véglegesen megállapított szöveget is Goldiş terjesztette elő a nemzetgyűlésen. Az egyhangulag elfogadott határozatok első pontja kimondja, hogy Erdély, Bánság és Magyarország valamennyi románjainak nemzetgyűlése mind e románoknak és az általuk lakott területeknek Romániával való egyesülését határozza. Különösen hangsúlyozza a nemzetgyűlés a román nemzetnek elidegeníthetlen jogát az egész Bánságra, melyet a Maros, a Tisza és a Duna zárnak körül. A második pont a fentemlített területek provizorikus autonómiáját mondja ki az általános választójog alapján megalakult Constituante összeüléséig. A harmadik pont az új román állam felépítésének alapelveit az alábbiakat jelöli meg: 1. Teljes nemzeti szabadság az összes együtt lakó népek számára. Kiemeli minden népnek arra való jogát, hogy oktatását, közigazgatását és jogszolgáltatását a maga nyelvén, a

maga kebeléből választott egyének útján kapja, hogy lélekszámarányának megfelelően legyen képviselve a törvényhozó testületekben s a kormányzatban. — 2. Valamennyi vallás egyenjóságú és teljesen autonóm vallási szabadsága. — 3. Tiszta demokrácia a közélet minden vonalán. Általános, direkt, egyenlő, titkos, községenkénti, proporciónális választójog mindkét nembeli huszonöt évet betöltött egyének számára. — 4. Teljes sajtó-, egyesületi- és gyűlékezési szabadság; a gondolatok szabad terjesztése. — 5. Gyökeres agrárreform, valamennyi tulajdon, különösen a nagybirtok összeírása. Ez összeírás alapján, amennyiben a hitbizományok megszüntetnek, s a latifundiások szükség szerinti megkisebbitésének joga is kimondatik, lehetővé válik majd a paraszt számára, hogy magának leghalább akkora birtokot szerezzen, amekkorát családjával megdolgozni tud. Ennek az agrárpolitikának alapelve egyfelől a szociális egyensúly helyreállítása, másfelől a termelés fokozása. — 6. Az ipari munkásság részére biztosítatnak azok a jogok és előnyök, amelyek számukra a leghaladottabb nyugati ipari államokban törvényileg megállapítottak. — A negyedik ponton a nemzetgyűlés annak a kívánságának ad kifejezést, hogy a békekongresszus a szabad nemzetek olyan közösségét alkossa meg, amelyben a jog és a szabadság a nagy és kis nemzetek számára egyaránt biztosítva van s hogy a jövőben a háború mint a nemzetközi viszonylatok rendezésének eszköze kiküszöböltesse. Az ötödik pontban a Monarchia ígája alól felszabadult Bukovinát, a hatodikban

az ezen íga alól felszabadult többi nemzeteket üdvözli a Nemzetgyűlés. A hetedikben hódolattal meghajlik a nemzet szabadságáért vértüket áldozott románok előtt. A nyolcadikban az egyesült hatalmaknak küldi köszönetét és csodálatát fényes küzdelmükért. A kilencedik pontban kimondja, hogy Erdély, Bánság és Magyarország román nemzete ügyeinek vezetésével egy nagy Román Nemzeti Tanácsot (Sfat Național Român) alakít, amely teljes joggal fogja képviselni a román nemzetet a világ összes nemzeteivel szemben s megteszi mindazokat az intézkedéseket, amelyeket e nemzet érdekében szükségesnek tart. — A rezolúció közfelkiáltással való elfogadása után Vajda-Voevod a nagy Nemzeti Tanács 130 tagu lisztáját terjeszti elő, mely elfogadtatik és kiegészítettik a munkásság 20 képviselőjével és a két román egyház képviselőivel. — A nemzetgyűlést követő másodnapon ülésbe gyűlt a Nagy Tanács és kebeléből tizenöt tagu Kormányzó Tanácsot (Consiliul Dirigent) alakított Iuliu Maniu elnöke alatt, Erdély provizorikus kormányzására. — A Consiliul Dirigent székhelyül Sibiiut választotta. Hivatalos lapjában a Gazeta Oficială-ban manifesztumot intézett Erdély népéhez, hogy megszakitván minden magyar összeköttetést, kizárólag a Sibiiuból jövő intézkedéseknek engedelmessédjék. Az egyesülésről szóló aktát küldöttség vitte Bukarestbe. A Gyulafehérvári Határozatokat tudomásul vevő és a Consiliul Dirigent hatáskörét részletező két decret lege december 11-ről volt keltezve. A második decret lege negyedik artikulusa értelmében a Consiliul Dirigent

három tagja belépett a királyi kormányba: Vajda-Voevod, Goldiş és Pop Ciceo. — A Gyulafehérvári Határozatok deklarálásuktól kezdve máig a kisebbségi politika állandó hivatkozási pontjai s a kisebbségi publicisztika sohasem mulasztja el, hogy — a párisi kisebbségi egyezmény mellett — a Gyulafehérvári Határozatokra is rámutasson, mint követeléseinek jogforrására és szüntelenül követeli azoknak végrehajtását. A Nemzeti Párt politikai jogászai e határozatoknak szintén jogforrás jellegét vélelmezik (Romul Boila, stb.), míg más román jogászok a Gyulafehérvári Határozatoknak csak első pontját, az egyesülésre vonatkozó pontot vélelmezik az alkotmányjog szempontjából jogforrás jellegével bírónak: mert bár a vonatkozó decret lege a Határozatokat tudomásul veszi, de az 1920 január 1-én publikált Legea de Unire (Egyesülési Törvény) csak az egyesülésre vonatkozó pontot emeli jogerőre. Különösen sok vitát idézett fel a Gy. H. harmadik pontjának első bekezdése, mely az együtt lakó nének teljes nemzeti szabadságát deklarálja s a Nemzeti Pártot, melynek politikai programja magába foglalja a Gyulafehérvári Határozatokat, sok támadás is érte emiatt politikai ellenfelei részéről. Ez a pont szerintük a kisebbségek politikai személyiségének elismerését jelentené, ami az egységes román állam eszméjével ellentétben áll. A pont megszövegezését a közjog szempontjából sen tartják helytárnak, precíznek. Egyébként is fenti okadatolással csak az egyesülésre vonatkozó határozatot fogadják el az élő jog körébe tartozónak, míg az u. n. alapelvek szerin-

tük a történelemre, a politikára és a publicisztikára tartoznak. A viták során a Nemzeti Párt részéről az alapelvek értelmezését Iuliu Maniu a Fundația Carol-ban 1924-ben tartott konferenciájában precízebben kísérelte meg, a nemzeti szabadság és a nemzeti autonómia közötti finomabb különbségtevésel.

Gyulafehérvári Városi Múzeum, alakult 1886-ban az Alsófehérmegyei Régészeti és Természettudományi Egyesület kezdeményezéséből. Mintegy 19.000 régiségi, művészeti, etnográfiai tárgy van a múzeumban elhelyezve. A természetrajzi gyűjtemény 6000 darabból áll. Értékei közül említésre méltó a római oszlopfő gyűjtemény, Belvederei Apolló és Oricoli Jupiter fejének másolata, az Apullumi Aphrodite és egy szatir bronzszobrai.

H.

Haáz Ferenc Rezső festő és néprajzi gyűjtő * Szepesbélán 1883-ban. Képzőművészeti főiskolát végzett. Székely néprajzi gyűjteményt alapított, melynek anyagát az 1927 évi berlini „Erdélyi Népművészeti Kiállítás“ keretében bemutatta. Képei többnyire székely tárgyuak, néprajzi szempontból is figyelemreméltók.

Haják Károly hegedűművész, zeneszerző * Budapesten 1885. Hegedűtanszakot végzett a Zeneakadémián. A marosvásárhelyi zenekonzervatorium tanára. Főbb művei: *Von ósnégyses*. — *Szimfónia* nagy zenekarra (Bpsten is bemutatva 1928-ban). — *Dalok* solo énekhangra és férfikarra.

Hajdu Frigyes temesvári ügyvéd, publicista * 1874 VIII. 6. Balkányon. 1905—1910 a facseti választókerület orsz. képviselője volt. Az erdélyi magyarpárti politikától hosszabb ideig távol tartotta magát, az újabb években ismét aktív. Publicisztikáját többnyire a Temesvári Hirlapban teszi közzé. Temesvár városi politikájában élénk részt vett, az állandó választmány egyedüli magyar tagja (1928).

Hajek Egon dr. erdélyi szász író * 1888 nov. 6-án. Egyetemi tanulmányait Berlinben, Kielben és Budapesten végezte, hol filozófiai doktorátust is nyert. 1913-ban tanári állást vállalt Brassóban. 1925-től lelkész Brassó-Szentmártonhegyen.

Expresszionista versekkel lépett fel a háboru utáni erdélyi szász irodalomban, amelynek közönsége azonban még nem tudta értékelni ezeket a verseket. Hajek, mint költő több méltánylást nyert Németországban, hol különösen erdélyi motivumu balladáit fogadta meleg elismerés. Verseken kívül novellákat, irodalomtört. és zeneesztétikai tanulmányokat írt; állandó munkatársa: „Die Literatur“, „Der Türmer“, „Musik“ folyóiratoknak. Főbb művei: „Das Torder Zukunft“ (versek, 1920). — „Der tolle Bruss“ (novellák 1923). — *Die Musik, ihre Gestalter und Verkünder unter d. Sachsen* 1927. — *Balladen und Lieder*, 1926. — Több irodalomtört. tanulmány.

Hajnal László lírikus * 1902 XII. 31. Békéscsabán. 1920—27 Erdélyben a kolozsvári napilapok cikkírója és novellistája. Versei sűrűn jelentek meg erdélyi lapokban, később a budapesti Est-lapokban, Színház és Társaságban. Ötletes, virtuóz verstechnikája sokszor csak erőltetett megkötöttség, de nem-kevésszer organikus, zengő szárnycsapás. — Verskötetei: *Szolga éneke* 1920, Marosvásárhely. — *Ilyen vagyok*, Kolozsvár 1924 — *Magányos éjszaka*, Mvásárhely 1925. — *Regénye: Loriel*, Lapkiadó-kiadás 1926. — *Kócos* (Novellák), Cluj—Radió 1921.

Hajós Károly festő * 1887 XII. 21. Pécsen. A Képzőművészeti Főiskolán rajztanári oklevelet szerzett. A marosvásárhelyi áll. fa- és fémipari iskola tanára. Portréiból és genre-képeiből több ízben rendezett kiállítás, a bukaresti Salonul Oficial tárlatán is részt vett.

Haladás Kath. Társadalmi és irod. hetilap, # 1926-ban. Megjelent előbb Nagykárolyban, 1928 áprilistól Szatmáron. Szerk.: **Manyaák József**.

Halász Gyula, publicista, * 1871 Csetényben (Veszprémmegye). 1896-tól a brassói áll. főreáliskola tanára (egy évi szabadsággal Párisban). 1919-ben a román áll. liceumá alakult intézetben francianyelvtanár. 1888 óta újságíró, az Egyetértés, Pesti Napló, Pesti Hírlap, Brassói Szemle, Brassói Lapok munkatársa. Ez utóbbi lap belső dolg. társa, vezércikkírója. Könyvei: *Szajna partján* (versek). — *Petőfi és Béranger*. — *Gondolatok az ember tragédiájából* (Athenaeum). — A Brassói Turistaegyesület elnöke.

Halász József * 1874-ben Székesfehérvárt, meghalt 1928-ban Marosvásárhelyt. Nagykészültségű

szociológus, a munkáskérdés alapos ismerője volt. Hatalmas akcióképességgel vett részt a munkás-ság testi és lelki jólétét célzó minden mozgalomban. Az antialkoholista mozgalom erdélyi megindítója. A marosvásárhelyi Munkás Ötthon ő teremtette meg. 1918 november 16-án marosvásárhelyi kormánybiztos-főispánná nevezték ki s 1919 január 16-án az új rezsim tőle vette át a hivatalt s alakította prefekturái tisztséggé. Az erdélyi magyar kulturmozgalmaknak sok tekintetben motorikus ereje

volt. Gyakorlatilag a bankszakmában működött mint elismert elméleti és gyakorlati adminisztrátor. Nem nagy terjedelmű, de irodalmiságában tiszta publicisztikája a Zord Időben és más erdélyi lapokban közöltetett.

Halász Sándor dr. a „Szabad-sajtó“ r. t. igazgatója, * 1892-ben Szatmáron. Egyetemi évei alatt és után a Szamos munkatársa volt, majd a lapvállalat technikai vezetőjét vette át s úgy a nyomdai, mint a kiadói üzemet nagyobb teljesítő képességre fejlesztette.

Halmágyi Samu tanár és író * 1880 Alsószentmihályon. Előbb Dicsőszentmártonban polg. isk. igazgató, 1925-től a székelyudvarhelyi állami fiuliceum tanára. Prózaírói szétszórta lapokban jelentek meg. Önálló füzetben csak: „*Ady Endre magyarsága és magyarossága*“. Három verskötete közül kettőben háborus verseit adta (Mégegyszer és mindig. 1914. — *Hadak útján*. 1916) a hadi izgalom, a hadi fáradtság liráját. 1923-ban megjelent „*Utam*“ c. versgyűjteménye személyesebb, őszintébb, egyszerűbb.

Halmai Árpád újságíró, * 1899, a Nagyvárad Friss Újság munkatársa.

Hangya-szövetkezetek. A világháború végén a Magyarországból kiszakított területen 602 „Hangya“ szövetkezet volt. Hogy e szépen fejlődött gazdasági szövetkezeti hálózatot a széthullástól megmentsék, szükséges volt egy új romániai központ alapítása. E célból Nagyenyeden 1920 június 3-án 433 „Hangya“ szövetkezet új központi szövetkezetet alakított, melynek első elnöke Lészay Ferenc, első ve-

zérigazgatója pedig, kinek a legnagyobb érdeme volt az új alakításban, Rohay László volt. Az új központ hivatása a kötelékébe tartozó és az elszakított terület minden részén, főként azonban Arad, Aranyos, Bihar, Maros, Háromszék, Udvarhely megyékben levő falusi szövetkezeti boltokat áruval ellátni, azok üzletvitelét ellenőrizni és irányítani. Az első évben sikerült közel egy millió lei alaptőkét összehozni tulnyomó részben maguktól a szövetkezetektől, mely alaptőke 1927. végén 7,429.000.— leire emelkedett. Áruforgalma ugyanezen idő alatt 36,203.907.20 leiről 132,000.000.— leire emelkedett. Maguk a falusi „Hangya” szövetkezetek is erősödtek és fejlődtek az új központ mellett. Míg 1920-ban a „Hangya” szövetkezetek alaptőkéje 5,386.434 lei 82 bani volt, ugyanaz 1926 végén 21,473.094.— leire emelkedett. Tartalék tőkék 1920-ban 4,214.644 lei 20 banit tettek, míg 1926 végén ugyanezen címen 14,102.601 lei 29 banit mutattak ki. E számok az ugyanazon időben folytonos pénzügyi telenülés számbavételével is jelentékeny fejlődést igazolnak, mi a tényleg kifejtett és kiadott vásárlási viszonyokra tekintettel még bizonyosabb. A „Hangya” központ neve: „Hangya” Szövetkezetek Központja, mint Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet, működési területe a Magyarországból Romániába kapcsolt terület. Tiszviselőkkara 140 szakképzett ember központi, raktártiszviselők, ellenőrök és segédtiszviselők. Raktárai vannak Nagyenyeden, Szatmáron, Nagyváradon, Aradon, Torján, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen és Sepsiszentgyörgyön,

és pedig a nagyenyedi, székelyudvarhelyi és sepsiszentgyörgyi saját tulajdont képező épületekben. Vezérigazgatója: Rohay László 1928. március hóban meghalt. Igazgatóságának tagjai: Dr. Asztalos Kálmán egyben a központ ügyvédje. Báró Bánffy Ferencz, Balázs Ferencz rom. kath. kanonok, Dr. Drexler Béla, Dr. Ferenczy Géza az unitárius egyház főgondnoka, Dr. Garda Kálmán alelnök, Gróf Teleki Arctur, Ürmösi József, Zathureczki Gedeon.

Harcásr Géza szatmári ügyvéd * 1870. 1918 előtt a várospolitikai és a ref. egyház foglalkoztatták közéleti érdeklődését. A királyhágómelléki ref. egyházkerület vajdó kezdeteinél sűrűn felbukkant a neve. Ez egyházkerületnek világi főjegyzője is. Városa magyarpárti tagozatának volt alelnöke. A ref. középiskolákban a jogi és közgazdasági ismeretek elemeit adta elő.

„Hargita” Csikszeredai rt., Csikszereda. # 1920. Az 1926 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5,021.250.— Tartalékalkalakok: 366.544.— Az igazgatóság elnöke: Octavian Vasu. Vezérigazgató: Octavian Receanu.

Hargitay Bertalan, az Erdélyi Bank és Tkpt. ügyvezetője, * 1881 Előpatakon. Középiskola után a Pesti Magyar Keresk. Bank. tiszviselője lett. Háború alatt a nagyváradi és aradi fiókokat szervezte. Az Erdélyi Bank és Tkpt. nacionalizálása alkalmával ez intézet vezérigazgatói teendőinek ellátásával bízott meg. 1928-ban az igazgatóságba választott. Pénzügyi cikkeket irt folyóiratokba s 1911—13 között Sopronban pénzügyi szaklapot szerkesztett.

Hațieganu Iuliu dr. orvostanár

* 1885. Középiskolát Blajon, egyetem Clujon végzett, 1908-tól a belgyógyászati klinika asszisztense volt 1919-ig. Ez évben egyetemi tanár és a klinika igazgatója lett. Az „Astra” orvosi és biopolitikai osztályának elnöke. A Román Kormányrend parancsnoki jelvényének birtokosa. Román, francia, magyar, német és lengyel szakfolyóiratokban megjelent orvosi-irodalmi cikkeiben több új vizsgálati módszert közölt. Önállóan megjelent műve: „Sifilisul visceral medical”.

Hátszegi (Zuckermandel) Ernő hírlapíró. * Hátszegen 1904-ben. Párisban újságíróakadémiát és kereskedelmi tanfolyamot végzett. Carasso Emil francia íróval együtt Ady verseiből többet francia nyelvre fordított. (Ady: Poésies, adaptées par E. Zuckermandel et E. Carasso. Edition Revue „Aujourd'hui”, Paris 1926.) Eredeti versei 1927-ben jelentek meg: *Olvasztam a csillagokban* (Kolozsvár Kultúra kiadás). A kolozsvári Új Kelet belső munkatársa.

Havas Miklós dr. a szatmári Filharmoniai Társaság igazgatója. * 1873-ban. Írt több hegedű- és zongora darabot, két vígjátékot. A Szamos zenei cikkírója.

Hedrich Hans dr. erdélyi németpárti politikus * 1889 V. 3. Szász-bogácson. Jogot tanult a debreceni jogakadémián, Berlinben, Heidelbergben és Budapesten, 1919 óta ügyvéd Medgyesen. 1922-től kisküüllőmegyei kamarai képviselő.

Heifstos tengelygyár (Uzine de fier și osii Diciosánmartin) betéti társaság. Dolgozik 11 szerszám géppel, 120 HP. (földgázzal), 65 munkással; gyárt 200 tonna kocsi-

tengelyt, a hozzávaló perselyekkel. Fontos szerepet töltött be az ez irányú import csökkentésével.

Hegedüs Nándor, publicista, * 1884-ben Nagyváradon. Tanári pályára készült, a budapesti egyetem filozófiai fakultásán végezte

tanulmányait. Erdeklődése és hajlandóságai az újságírás területére vitték, Nagyváradon több napilap szerkesztője volt, 1918 óta a „Nagyvárad” főszerkesztője. Huszonnyolc éves korában választott tagja Nagyvárad tvht. bizottságának s az marad a háború végéig. Az új impérium elején a kinevezett varosi tanács szinügyi és pénzügyi bizottságának tagja lesz s éleszavu védelmezője — különösen — a magyar színház érdekeinek. Az Orsz. Magyar Párt biharmegyei tagozatának alelnöke. Lapjának majdnem kizárólagos vezércikk-

írója. A „Nagyvárad“ első oldalának (évszámra névtelenül irt) „Megjegyzések“ rovata ritka napon marad el. Magas mértéket álló par excellence publicisza, fegyelmezett tollvezetéssel, tárgyismerettel és szigorú tárgyhozragaszkodással. A közelmult évtizedek magyar politikai életének, de a háboru előtti román nemzeti mozgalmaknak is — publicisztáink között — legalaposabb ismerője és — írástudása mellett — ez a tájékozottság ad szuggesztív erőt politikai véleménynyilvánításának. Ezt a szuggesztív hatást itt-ott gyengíti Hegedüs halk szkepszise.

Hegyi Lili (Vértes Oszkárné) * 1887 Muraharasziban. Mint operett-énekesnő működött Szeged, Temesvár, Pécs színházaiban. 1924-től — Milánóban végzett tanulmányok után — mint opera-énekesnő vendégszerepelt nagyobb színpadokon.

Helikon lásd Erdélyi Helikon.

Hermannstädter Allgemeine Sparkassa in Sibiu (Nagyszebeni Általános Takarékpénztár) Nagyszeben. # 1841. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50.000.000.— lei. Tartalékalapok: 34.863.558.— lei. Az igazgatóság elnöke: Dr. Hans Otto Roth. Vezérigazgató: Hans Bergleiter. Az 1928. jan. 11-én megtartott rendkívüli közgyűlésen az alaptőkének 100 millió leire való felemelését határozták el. Az 1928. június 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésen a Burzenländer Bank A. G., Mediascher Bank A. G. és Vereinigte Bistritzer Sparkassen pénzüintézetekkel való fuziót mondták ki s egyben elhatározták, hogy a fuzióval kapcsolatos részvények átvétele céljából a Her-

mannstädter Allg. Sparkassa alaptőkéjét 100 millióról 150 millió leire emeli fel. Az intézet Központja Szebenben marad s a fuzionált intézetek, valamint azoknak fiókjai, mint a Hermannstädter Allg. Sparkassa fiókintézetei folytatják működésüket. Így a Hermannstädter Allg. Sparkassanak következő helyeken vannak fiókjai: Lovrin, Marosvásárhely, Medgyes, Temesvár, továbbá a fuzionálás következtében: Brassóban, Besztercén, Aradon, Nagydisznódon és Szentannán. A koncentrációs műveletek kapcsán tárgyalás alatt van a Hermannstädter Allgemeine Sparkassa részéről a Schässburger Vereinigte Gewerbe und Hypothekenbank és a Szászvárosi Takarékpénztár rt. fuzionáltatása is. A Hermannstädter Allgemeine Sparkassa 1928. június havában kérvényt terjesztett a Comisia Economica Speciala elé, melyben alaptőkéjének 200 millió leire való fel-emelésének engedélyezését kérte.

„Hermes“ Bank és Kereskedelmi rt., Temesvár. # 1919. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 8.000.000.— Tartalékalapok: 1.300.000.— Az igazgatóság elnöke: Dr. Obădeanu. Vezérigazgató: Weinberg Pál.

Hess Victor mérleggyár (Prima fabrică de balanțe și basculă din România). Székhelye Sibiu. Magán-cég. Beruházott tőke 100.000 ar. 1. 30 szerszámgép, 20 HP. 75 munkás. Gyárt: 5000 asztali mérleget, 200 hidmérleget és 300 állomási hidmérleget.

Hevesi Piroska (Pfeiffer Alfrédné) zongoraművésznő * Ungváron, zeneakadémiát végzett Budapestben. Továbbképezte magát Berlinben. Koncerteket adott Berlin-

ben, Budapesten. 1924-óta Erdélyben él, Kolozsvárt minden évben egységes stílusú ciklusos-koncerteket rendez. E város zenei életében, mint pedagógusnak is jelentős szerepe van.

Helicon nyomdai műintézet Temesváron, 84 munkással dolgozik. — 45 HP.

Hexner Béla vegyész-mérnök * Liptószentmiklóson 1885-ben. Műegyetemet végzett Charlottenburgban és Breslauban. Assisztens korában az aetherikus olajok szintézisével és vizsgálataival foglalkozott. 1911-ben az isocyttralt állította elő. Impériumváltás után több ipari üzem alapításában vett részt, majd vegyész- és kohómérnöki irodát nyitott. Publikációi: Az isocyttralról (Term. T. Közl. 1913) Erdély bányakincsei. Erdély szénbányászatainak nemzetgazd. fontossága. (Kolozsvári Keresk. és Iparkamara kiadása.) Több nemzetgazd. cikk.

Hienz Hermann dr. szeminaryumi tanár * 1886 IX. 16. Mártonhegyen. Lingvisztikával és irodalomtörténettel foglalkozott. A Deutsches Kulturamt könyvtárosa Nagyszébenben. Megjelent művei: Magyarország Klingsor a mondában. Bp. 1909. — Geschichte der deutschen Sprache m. Berücks. auch der Sibenburg. — Sächsischen, Hermannstadt 1927. II. Auflage. — Kleine Studien und Beiträge zur siebenbürg. deutschen Literaturgeschichte (Arch. f. Siebenbürg. Landeskunde Bd. 42.) Összeállította Románia német bibliográfiáját az impérium évek alatt.

Hilf László hírlapíró * 1892-ben Nagyváradon. Sziniiskolai növen-

dék volt, majd újságíró lett. 1921—28 a Nagyváradai Napló szerkesztője volt, ez évben Budapestre távozott. Írt novellákat és szindarabokat is (Bujócska 4 felv. Korda Bélával együtt), melyek közül többet a nagyváradai színház előadott, a kolozsvári irodalmi olimpiáson egyfelvonásossal szerepelt.

Hinléder Fels Ákos sz.-udvarhelyi ügyvéd * 1879 IX. 25. Városa magyar-párti tagozatát szomszéd-sági viszony alapján szervezte 1926-ban. A Katholikus Népszövetség egyik székelyföldi vezetője. A Keleti Ujság politikai cikkírója.

Hirschler József dr. * 1874 II. 17. Ujpesten. A budapesti piaristáknál végzett gimnáziumot. A bécsi Pázmáneumban, később a római collegium Germanico-Hungaricumban

tanult teológiát. Hét évig volt Rómában, ahol a szaktanulmányok mellett művészettörténeti tanulmányokat is végzett. U. o. teológiai és filozófiai doktorátust szerzett. Papi pályáját a kolozsvári plébáni-

án kezdi, majd az egyetemi hallgatók szemináriumának igazgatója lesz. 1906-ban kolozsvári plébános. Széleskörű szervező munkásságának legmonumentálisabb eredménye a Marianum (l. o.) megteremtése. Nevéhez fűződik a Providentia nyomda felállításása s még több egyházkulturális intézmény kialakulása. Az újabb években több zarándokutat szervezett, Irt: művelődéstörténeti tanulmányokat, érdeklődésének tárgya — elsősorban — az egyházművészet. Önállóan megjelent tanulmányai: A szent mise Rómában. Nagy Szent Sergely idejében. — A kereszt az egyház művészetében. — Szent Jeromos. — Vita beata. — A XXVI. eucharisztikus kongresszus Rómában. — A gyermek Jézus az egyházművészetben. — A szent keresztut egyháztört. és egyh. művészeti szempontból. — Romai tanulmányok, I. A Vatikán II. Szent Péter temploma Rómában (gazdagon illusztrált diszművek).

Hódács Ágoston műfordító r. k. plébános * 1879. Egyházi folyóiratokba dolgozott, önálló kötetekben regény- és novella-fordításai jelentek meg németből és franciából, részint saját, részint a Sz. István Társulat s a kvári „Szent-Bonaventura“ kiadásában. 1912-től plébános Kisiratoson.

Hofbauer Aurél * 1867 Világoson, meghalt 1928 Marosvásárhelyt. Jogi képzettséggel előbb vármezei szolgálatba lépett s szolgabíró lett Maros-Tordában, majd városi szolgálatba ment át s főjegyzője, később polgármestere lett

Marosvásárhelynek. 1915-ben nyugdíjba ment. Politikai vénával nagy publicisztikai tevékenységet fejtett ki, a Keleti Ujságnak, Ellenzéknek, Zord Időnek, stb. cikkírója volt.

Hoffer Géza a Romániai Szoc. Dem. Párt erdélyi pártvezetőségének titkára. A Munkásszervezetek Országos Tanácsának erdélyi titkára, a pártlap szerkesztője.

Hollinger Péter, a temesvári „Eisenring“ alapítója * 1881-ben. Középiskolát, majd jogi és technikai tanulmányokat végzett; 1900 óta foglalkozik ujságitással. Impériumváltozás után több nyomdavállalat tulajdonosa és vezetője volt. 1924-ben alapította az Eisenring szövetséget, melynek elnöke s melynek hetilapját is szerkeszti. A svábok Volksgemeinschaftjával harcba keveredett, mert a „Népközösség“ partikuláris szervezetnek látta az Eisenringet. A kereskedelmi és ipari érdekképviseletek vál. tagja s a Temesvár-városi állandó választmány tagja.

Honterus-gimnázium („Honteruschule“) 1544-ben a szászok reformátora: Johannes Honterus alapította. Első rektora a humanista Valentin Wagner volt. A szász közélet sok jeles emberét nevelte ez az iskola, mely az ország egyik legszebb iskolaépületében van elhelyezve. Hatalmas könyvtára különösen kéziratokban gazdag. 1927 óta az iskola élén Adolf Meschendörfer (a költő) áll.

Horváth Henrik műfordító és kritikus. * Kolozsvárt 1877-ben. Egyetemi tanulmányokat végzett Budapesten, Lipcsében, Berlinben, Strassburgban és Párisban. Tanárkodott Lippán, Nagyváradon, Budapesten, ehelyütt könyvtártsz

is volt. Jelentős érdemei vannak a magyar költőknek és íróknak a német kulturérdéklődésbe való beviteléről; fordította Ady, Babits, Kosztolányi stb. verseit, Móricz Zsigmond több regényét, Kemény Zsigmond munkáit, Szomoryt, Gárdonyit stb. Panait Istrati Kyrá Kyrálin a regényét H. fordította magyarra. A Brassói Lapok irodalmi és művészeti kritikusa.

Horvát L. József dr. ügyvéd politikai író, * Zentán 1873-ban. Oklevele megszerzése után Karánsebesen folytatott gyakorlatot. 1904-től kezdve kiterjedt publicisztikai működést fejtett ki; lapokban, folyóiratokban megjelent számos cikkén kívül nagyobb politikai tanulmányokat is írt: „Politikai tanulságok“, Budapest Grill Károly 1904. — A válság és a román kérdés, Lugos 1909. — A bánági lapokban verseket is írt. 1928-ban repatriált.

Horváth Árpádné, borsodi, a Bihar megyei kath. Nőegylet elnöknője, * 1873 III. 3. Szociális téren husz év óta dolgozik. 1926-tól a Katolikus Nőszövetség elnöke.

Horváth Lajos dalszerző, tanítóképző tanár Sz. Kereszturon * 1883. Verses-könyve jelent meg „Székelyek a világháborúban“ címmel 1915-ben. Írt műdalokat s egy népszimfűvet zenésített.

Horváth Tholdy Rudolf gróf * 1870-ben. A katonai akadémiaát Bécsuujhelyen, magasabb lovasiskolát Bécsben végzett. Több urlovas verseny díjat nyert. 1902-ben a katonai pályáról marosnémeti birtokára vonult vissza. A Dávid Ferencz Egylet elnöke.

Hossu Iuliu dr. gherlai gör. kath. román püspök * 1885 I. 30. Milașu-

Mare (Nagynyulas községben) papi családból. Szászrégenben, Marosvásárhelyt és Blaj-on tanult, majd Rómába kerül a Propaganda Fide-hez, s megszerzi a filoz. és theol. doktorátust. 1919-ben pappá szentelték. Mint püspöki titkár, szentszéki jegyző, és theologiai tanár Lugoson működött. Később — háboru alatt — Bécsben lelkészkedett. 1917-ben (32 éves korában, püspökké nevezték ki, nagybátyjának, Hossu Vazulnak gherlai püspöki székébe. Ez idő óta intenzív belmissziós munkát végzett, egyházmegyéjének 749 faluját kivétel nélkül meglátogatta, istentiszteletet is tartva mindenütt. Jogszerinti tagja a Szenátusnak s e területben a gör. kath. egyházi érdekek erős harcosa (különösen az új kultusztörvény parlamenti vitáiban vitt eredményes szereplése emlékeztetés).

Hotáran Victor dr. ügyvéd * 1885 VIII. 8-án Siria (Világos). Ügyvéd lett Budapesten 1913-ban, irodát Aradon nyitott. Élénk részt vesz a Nemzeti Parasztpárt életében; az arad megyei párt alelnöke.

Hotel Central. Az Erd. R. K. Status tulajdona, a Szociális Nővérek Társulata bérli és vezeti, jövedelmével e Társulat célját szolgálja.

Hunyady Sándor hírlapíró * 1892. X. 2-án Kolozsvárt. Iskoláit Budapesten járta. Erdélybe az első impériumévekben került s az Ellenlencék belső munkatársa lett. A komor tónusu erdélyi ujságírástól könnyed hangjával különbözik el. Tárcaszerű írásai finomak, sokszor humorral gazdagok. Az Erdélyi Helikon egyesülés tagja.

Hunyadi-nyomda Temesvár 42 munkással dolgozik. 24 HP.

I.

Iacob Ioan dr. * 1876 Peste-Sólyomkő községben. Jogot végzett s ügyvédekéssel foglalkozott. Impériumváltás idején a Nemzeti Párt tagja volt, de 1920-ban Avarescu Néppártjába lépett és a párt programjával két cikluson át volt kamarai képviselő. Az erdélyi agrár-törvény előkészítője s parlamenti előadója volt. Publicisztikái is jelentek meg az Agrártörvényről s az agrárreform főbb kérdéseiről (Reforma agrară. — Organizarea proprietății lor). Jelenleg (1928) Feketebátoron gazdálkodik.

Iacob Iosif jogi író * 1882 Sólyomkőn. Jogi tanulmányokat végzett. 1919-ben főszolgabíró Nagyszalontán, 1919-ben Nagyvárad és Biharmegye prefektusa lett. Ezt a tisztséget 1926-ban másodszor is viselte. Jogirodalmi művei a megnagyobodott Románia közigazgatási és közjogi (főleg kisebbségi) problémáival foglalkoznak. Ezeket az írásokat nemesak a romániai szaksajtó, hanem a kisebbségi lapok is élénken kommentálták. A biharm. néppárti tagozat alelnöke. A nagyváradai „Tribuna“ igazgatója. Megjelent művei: Problema Administrativă a statului român întregit, Oradea Mare 1923. — Problema constituțională a stat. rom. întreg. u. o. 1923. — Chestia Minorităților și

Uniunea Maghiară. u. o. 1924. — Hotărârile Adunării Nat. d. Alba Julia, u. o. 1924. — Sajtó alatt: Necesitățile administr. ale Ardealului.

Ikafalvi Diénes Jenő * 1876-ban. Jogi-tanulmányai mellett iparművészeti iskolát is végzett Budapesten. Irodalommal 1899 óta foglalkozik, több lap munkatársa, 1914—16-ig a Székely Ujság szerkesztője volt. Három ifjúsági könyvet, egy regényt és egy novelláskötetet adott ki.

Ilosvay Lajos szatmári kanonok plébános * 1861. VI—1-én. Pappá szentelése után Nagybányán, Máramarosszigeten működött. 1923-tól szatmári székesegyházi lelkész. A hitéletre vonatkozó elmélkedései és beszédei több kötetben adta ki, szerkesztette a Sziget és Vidéke és Katholikus Élet c. lapokat.

Imecs Béla (T.) író és hírlapíró * 1896 Gyergyószentmiklóson. A világháboruban rokkanttá lett. „Havasalji csokrosrózsa“ c. novelláskötete a székely nép szociális viszonyaiból fest — olykor — balladaszerű képeket. Hírlapi, társadalmi irányú cikkei érdekes, bár kevésbé csiszolt írások.

Imecs Ernő (imecsfalvi) * 1856 II—3. Csikszentmártonban. Tanulmányainak végzése után 1908-ig gazdálkodott. Háromszék megye

tv. hatósági bizottságának 1898-tól tagja. A sepsii ref. egyházmegye gondnoka. Az előpataki gyógyfürdő birtokosai szövetkezetének egyben a fürdőhelynek is igazgatója. Megírta *Előpatak történetét* (Székely-társaságok szövetsége jókönyve 1913.)

Imets Izra Károly ferencrendi házfőnök-lelkész Déván, * Csiktusnádán 1884 okt. 28-án. Középiszkoláit Csiksomlyón, Gyulafehérváron és Erzsébetvárosban végezte. 1901 jan. 8-án a ferencrendbe lépett. Pappá szentelték 1907 jun. 26-án Gyulafehérváron. 1915-ben jogtudományi doktorrá avatták a kolozsvári tudomány egyetemen. Tanulmányokat és verseket írt budapesti és vidéki lapokba. 1919 őszén Hajdu Istvánnal megalapítják Marosvásárhelyen a „Székelyföld” c. napilapot, melynek mint egyik szerkesztője 1923-ig vezércikkeket írt.

Imre Lajos dr. theologiai tanár, pedagógiai író, * 1888 XI—4. Hódmezővásárhelyen. Theologiai tanulmányokat végzett a kolozsvári és heidelbergi egyetemeken. 1914—21 lelkész Kolozsváron, 1921 óta tanár a kolozsvári Theológián. Irodalmilag és gyakorlatilag a ref. ifjúság nevelésével foglalkozik. Művei: *A gyermek vallása*. — *A falu kulturája*. — *Vezérfonal az ifjúság gondozásához* (Bp. 1921). — *A falu művelődése* (Bp. 1922). — *A magyar ref. lelkipásztor eszméje*. — *A vezető könyve*. — *Fordításai: Esti órák*. — *Az igazi élet útján*. — Szerkeszti *Az Ut és Ifjú Erdély* lapokat.

Imre Sándor, dramaturg rendező, * 1891 december 26-án. Jogot végzett s közben esztétikai tanulma-

nyokkal foglalkozott. Elméletileg s gyakorlatilag foglalkozott a színházi rendezés művészetével. 1923-tól a kolozsvári Magyar Színház dramaturg rendezője. Jubiláris alkalomból megírta dr. Janovits Jenő életrajzát s a kolozsvári Magyar Színház történetét. Szindarabá dolgozta át Tabéry Géza társaságában ennek *Szarvasbika* c. regényét.

Inczédy Ödön dr. * 1878 VI. 2. Gyulafehérvárt. 1917—18 alispán volt Alsófehérvármegyében, 1926-ban, a gyergyószentmiklósi nagygyűlésen az Orsz. Magyar Párt ügyvezető alelnökévé választották. A párt részéről vezeti az Orsz. Diáksegélyző akciót. Az E. R. K. Status igazgató tanácsosa. A R. M. D. a. l. c. sz. ö. v. elnöke.

Industria Bank rt., Nagyvárad # 1906. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalékalapok: 949.981. — Az igazgatóság elnöke: Dr. Adorján Emil. Vezérigazgató: Dr. Fleischer György. Az 1927 évi közgyűlésen az alaptökének 10 millió leiről 25 millió leire való felemelését határozták el.

Industria Lanei S. A. Timişoara. Alaptökéje 60 millió lej, investált tőke 3,617.000 arany lej. — 21.000 orsó, 200 mechanikai szövőszék, 545 egyéb gép. — 1800 HP. — 1500 munkás. Gyárt különféle posztóárut, fonalakat, trico és szalagárut 4000 tonna mennyiségben.

Industria de Petrol Orşova-Tileagd S. A. (központja Bucureşti) petroleumfinomító. Orsovai üzemének investíciója 126.000 a. l. — 555 HP. — 210 munkás. — Gyártmányai: benzin, petroleum, motoring, olajok, aszfalt. A telegdi finomító investíciója 968.000 lej. —

528 HP. — 180 munkás. — Gyártmányai; m. f.

Industria Textilă Aradană S. A. alaptőke 27.150.000 lej, investált tőke 3.820.000 arany lej. — 19000 orsó, 788 mechanikai szövőszék. — 1600 HP. — 1750 munkás. — Gyárt pamutfonalat, vásznat 3300 tonna kapacitással.

Industria Textilă S. A. (azelőtt Josif Weiss) Timișoara, alapt. 3 millió lej, investált tőke 87.000 a. l. — 80 mechanikai szövőszék. — 120 HP. 160 munkás. — Gyárt vásznakat.

Irodalmi társaságok. A mai Erdélynek öt működő irodalmi-társasága van: a kolozsvári Erdélyi Irodalmi Társaság, az aradi Kölcsey Egyesület, a nagyváradi Szigligeti Társaság, a temesvári Arany János Társaság és a marosvásárhelyi Kemény Zsigmond Társaság. Ezek közül országos jelleget csak az E. I. T. vindikál magának, részben tradíciói révén, részben mert tagjai Erdély egész területéről rekrutálódnak (bár ez utóbbi kritérium a Kemény Zsigmond Társaságnál is fennáll). A régi, gazdagabb lehetőségek között egyik-másik igen hasznos munkát végzett könyvtárak és egyéb gyűjtemények felállításával, regionális népköltészeti gyűjtésekkel, népkönyvtárak szervezésével. Legtöbbjénél máz az alapszabályok sem hangsúlyozzák a par excellence „írók” tömörítésének célzatát, s valamennyije kezdetől fogva: egy-egy város egész szellemi életének képviselője kívánt lenni, társadalmi kulturtestület, a művelődés minden ágát (az irodalmat is) befogadó keretekkel. Ezek a keretek — természetesen — tántogtak, de mégis csak megvoltak s a közöttük elhelyezkedett

szellemiség az évtizedek folyamán mégiscsak kitermelt valami imponderabilet: ami presztizshez volt hasonlatos és az új idők beköszöntésével mint ilyen lett volna használható. Az impérium első éveiben az irodalmi társaságok jogi személyisége a hatóságok részéről vita tárgyává tétetett és évek teltek, míg elismertetett, s ez intézmények akadálytalan működése megindulhatott. Ez időre Uj-Erdély fiatal szellemisége irodalomban, sajtóban országosjelentőségű produkált. Az erdélyi irodalmi társaságoknak nagyszerű feladat kínálkozott: presztizsükkel és főleg intézményes jellegükkel megteremteni az új erdélyi szellemi kultúra létének és fennmaradásának anyagi alapjait. Ennek a kulturának mindene megvolt, fiatal-sága, ereje, kedveltsége, csak megszervezett közönsége nem volt. Az I. t. feladata kézenfekvő volt és évtizedes nexusaikkal, a tagállományuk zömét alkotó tekintélyesebb városi intellektualisok jóindulatu segítségével könnyen kivihető. Nem egy irodalmi folyóiratot meg lehetett volna menteni, nem egy könyvkiadás sikerét biztosítani s nem egy üres előadóterem szegényét elhárítani. A kellő altruizmus hiányzott-e, vagy a szimpátia a fiatal erdélyi irodalommal, — tény, hogy ez a segítőmunka elmaradt. A vezetőségükben legujabban megújult „Kölcsey” és „Kemény” irányu működés, de előbb-utóbb Erdély minden részéről leginkább remélhető ilyen „irodalmi” társaságának rá kell eszmélnie, hogy igazi hivatását téveszti és mulasztja, ha nem teljes erejével szegődik az új erdélyi kultúra szolgálatába.

Irgalmas-Rendházak állanak: Temesvárt (1737), Nagyváradon (1667) és Sztámáron (1834).

Isac Aurél ügyvéd * 1848-ban Focsaniban. Német egyetemeken tanult, hazatérve előbb közigazgatási szolgálatba lépett (Kolozs m.) majd ügyvédi irodát nyitott s több országos hírű perben, többek közt a Memorandum-perben is szerepelt. 1920-ban nemzetipárti programmal szenátor volt. A kolozsvári ügyvédi kamarának volt dékánja, ezidőszerint ugy ennél az intézménynél, mint az Országos Ügyvéd Szövetségnél tiszteletbeli állásokat tölt be.

Isac Emil román író * 1889 máj. 17. Kolozsvárt. Jogi tanulmányokat végzett a kolozsvári egyetemen. 1911-ben egyfelvonásos színművét, Az ifju apácát (Maica cea tinără) mutatta be a bukaresti Nemzeti Színház. Merészebb hangjára felfigyelt az irodalmi közvélemény, mely eleinte némi meglepetéssel fogadta, később rokonszenvvel kísérte Isac ujhangu költői megnyilatkozásait. Póezii (București, 1913) és Poeme în Proza (Oradea, 1923) e. lírai gyűjteményei erős, egészséges érzésű, de korának fájalmát együttérezni tudó költőre mutatnak. Irodalmi jegyzetei Impresii, Ardealule, Notițele mele és Cartea unui om e. külön kis kiadványokban jelentek meg. Háboru előtt román kulturális kérdésekről több érdekes ta-

nulmánycikke jelent meg magyar folyóiratokban. többnyire vitázó éllel, a magyar prózai stílusnak is, teljes birtokában. 1920 óta erdélyi művészeti felügyelő, (1924-től a kultuszminiszteriumba beosztva). A hivatalos kulturpolitika adta keretek közt a kisebbségi színjátszással szemben is szóhoz juttatta humánusát. Az „Astra“ műv. szak. titkára, a Pen-Club tagja.

Iványi Ferencz hirlapíró * 1898 XI. 9. Kolozsvárt. 1913 óta hirlapíró. Rövidebb ideig a miskolci Reggeli Hirlap és a Nagyvárad Napló, hosszabb ideig a Nagyvárad munkatársa volt. Novellái jelentek meg napi és hetilapokban.

Izraelita Hitközségek Szövetsége (Erdély-Bánáti) 1922 aug. 31-én alakult. A keretei közé csoportosult kongresszusi és statusquoante hitközségek egyházi érdekképviselői. Kötelességei közé sorozza, befelé: a hitélet mélyítését, kifelé a hitközségek és az iskolák védelmét, a zsidó diákok segélyezését. Szerve: Az Erdély-Bánáti Országos Izraelita Iroda (Kolozsvár székhellyel).

Izsáki Margit színművésznő, * 1900-ban Budapesten. Színiakadémiát végzett. 1917 óta Kolozsvárt él s a Magyar Színházban klasszikus és modern drámai szerepeket játszik. 1928-ban Budapesten a Dybuk főszerepében sikerrel vendégszerepelt.

J.

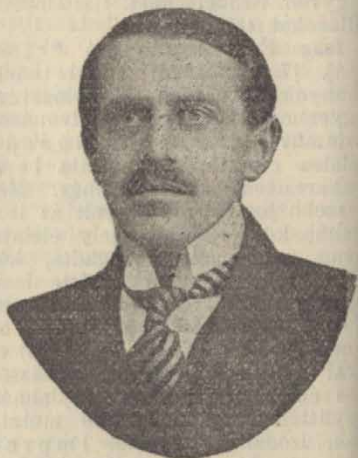
Jacobi Emil, * 1882-ben Magyar-
közlösön. 1925-ben a Romániai
Zsidók Szövetsége kolozsvá-
ri fiókja elnökéül választotta.
1927-ben — e minőségében — libe-
rális listán biharmegyei szenáto-
lett.

Jacobi Kálmán volt főispán, ipar-
vállalati igazgató, 1881. III—17. *
Kolozsvárt. Jogi tanulmányaival
egyidőben munkatársa több napi-
lapnak. 1909-ben a kolozsvári, 1913-
ban a temesvári Munkásbizto-
sító Pénztár igazgatója. 1918.
novembertől 1919. márciusig Te-
mesvár főispánja. Május 2-án Se-
mendriába internálják, ahonnan
négy hónap után szabadul. Egy
ideig ismét munkáspénztári igaz-
gató, majd a Turul cipőgyárba
lép be, melynek 1926-tól igazgató-
ja. Irodalmilag szociálpolitikával
foglalkozott. Munkás-jóléti intéz-
ményeket szervezett (csecsemő-
és anyavédelem, tuberku-
lózis dispensaire), egy mun-
káspénztári, mint iparvállalatveze-
tői működése alatt.

Jakab Géza hirlapíró * Kolozs-
várt 1904-ben. Budapesten elvé-
gezte a Közgazdasági Egyetem há-
rom évét. Előbb az Ujság, később
a Keleti Ujság munkatársa. Versei
erdélyi és budapesti lapokban je-
lentek meg. Kötetei: Erdélyi
utakon, Studium 1927 és Álmo-
dik a gyopár. Minerva Cluj

1927. A Petőfi Társaság lírai vers-
pályázatán díjat nyert.

Jakabffy Elemér a „Magyar
Kisebbség“ szerkesztője * 1881-
ben. Tanulmányai végeztével tíz
évig gyakorló ügyvéd, 1910-től

1918-ig orsz. gyűl. képviselő, szá-
mos törvényjavaslat előadója és a
Delegáció tagja. Az erdélyi kisebbségi közéletben mint egy par excellence „kisebbségi“ folyóirat szerkesztője lép fel 1922-ben, létesítvén Sulyok István társaságában, a Magyar Kisebbség-et s egy évvel később annak melléklapját a román, német és francia nyelven írott „Glasul Minorităților“-t.

1924-ben neve alatt jelenik meg az „Erdély Statisztikája“ című munka, melynek kiadásáért hadbíróági eljárás folyt ellene. 1927-ben a kamarai választásokon bekerül, de a Német Párttal kötött választási megegyezés értelmében mandátumáról annak javára le kellett mondania. Mint kiküldött szerepelt a genfi kisebbségi kongresszusokon.

Jakobi József orvos * 1882. Az egyetem elvégzése után kórvegytani tanársegéd volt, majd Janesó Miklós belklinikáján tanársegéd. Kolozsvárt üz belgyógyász-gyakorlatot. Az országos zsidó kórház egyik propagátora, dolgozatai a belgyógyászat és az orvosi kémia köréből jelentek meg.

Jakubek István jezsuita egyházigazgató, * 1885. XII—26. Szászrégenben. 1915—1925 az egyházi jog és egyháztörténelem tanára a gyulafehérvári theologiai főiskolán. 1927 óta, mint hitszónok országos működést fejt ki. Résztvett az „Erdélyi Katholikus Egyház Multja és Jelene“ c. munka szerkesztésében.

Jámbor Ferencz hirlapíró, * 1889. IV—6. Budapesti és kolozsvári egyetemeken orvosi pályára készült, majd ujságíró lett. A kolozsvári Uj Kelet segédszerkesztője. Publicisztikai működésével és propagandájával vezetőszerpet visz az erdélyi cionista mozgalomban; ennek az eszmei és politikai irányzatnak közeli és távolabbi célkitűzéseit tisztán fogalmazza meg.

Jándi Dávid festő * 1893. Jándon. Thormának és Réthinek a tanítványa, jórészt Nagybanán él. Sokfigurás kompozícióinak nyugtalanul csoportosított alakjai és teres színei sajtószerű egyéni jelleget adnak műveinek.

Jánossy Béla (P.), státsusi titkár.

szerkesztő * 1883. Tanult a kolozsvári egyetemen, hol államt. doktorátust szerzett. Volt városi tisztviselő, később a Státus titkára lett. A kolozsvári „Ellenzék“-nek 1907—1910-ig munkatársa volt. Háború után a konzervatív sajtó orgánumaiban szerepel. A „Hírnök“ fel. szerkesztője. Két kötetnyi verset, öt kötetnyi prózát írt. Az Erd. Irod. Társaság tagja.

Janovics Jenő dr. színházigazgató * 1872 XII—8. Ungváron. Szini-Akadémiát végzett Budapesten. Színészi állomáshelyei Miskolc, Marosvásárhely, Szolnok, Zilah, Dés, majd Temesvár és Buda voltak. 1896-ban Megyerihez szerződött Kolozsvárra. Ittműködése alatt filozófiai doktorátust szerzett az egyetemen. 1902—05 szegedi színházgató, 1905-ben a kolozsvári Nemzeti Színház igazgatójává nevezték ki. 1919-től a kolozsvári Magyar Színházat vezeti. A megnehezedett viszonyok között is igyekezett színházát a régi nivóján fenntartani és kötelességeinek úgy a színházi kultúra tradícióival szemben (klasszikus előadások), mint az ifjúság nevelésével szemben (ifjúsági előadások rendezése) eleget tenni. A kulturközeledést román színművek előadásával szolgálta, a társulatát Bukarestben is bemutatta. Némi színházvédelmező ujságpublicisztikája és néhány Shakespeare-konferansza jelent meg. Régebbi művei: Csiky Gergely élete és művei (két kötet). — A magyar dráma iránnyai.

Járossy Dezső pápai t. kamarás, zeneesztétikus, * 1882-ben. 1906-tól székesegyházi karnagy Temesváron. 1910-ben az Országos Zeneakadémián az egyházi

zene tanára lett. Széles terjedelmű munkásságot fejtett ki a zenei irodalom terén, zeneesztétikai méltatásokat írt: Grieg-ről (1907), Brahms-ról (1908), Rimsky-Korsakov-ról (1909). Az újabb években kisebb tanulmányokat írt Schubert-ről, Beethoven-ról, Chopin-ről, Liszt-ről. Bécsi Zenei Képek cím alatt 1928-ban jelent meg füzete. Az egyházi zene ismertetése terén is dolgozott. A temesvári Arany János Társaság elnöke, a Szent István Akadémia tagja. Kiadásában és szerkesztésében megjelenik a Zenei Szemle és az Egyházi Zeneművészet c. folyóirat.

Jávor Béla író és hirlapíró, a Keleti Újság munkatársa. Belletrisztikájából önállóan megjelent: „Három leány”, kis regény, Brassó 1924. — „Krizantém”, regény, Kolozsvár 1924.

Jávor József hirlapíró erdélyi működése alatt előbb a Keleti Újság munkatársa (bánsági szerkesztő), később a Brassói Lapok munkatársa volt. Speciális tevékenységi köre: a közgazdasági riport.

Jeddy Sándor iparművész * 1890-ben Marosvásárhelyt. Iparművészeti főiskolát végzett, egy évig Párisban tanult. Kozma iparművész tanítványa. Főként székely népművészeti motívumokkal dolgozik. Erdély egyik legismertebb műbutor tervezője. Eredeti terveiből sok került kivitelre, többnyire magánkézbe, néhány városok és községek birtokába.

Jekelius Erich dr. geologus, a Barcasági szász Muzeum főtitkára * 1889. Hosszafaluban. 1913—1919 a budapesti földtani intézetnél működött, 1920-tól a bukaresti földt.

int. geologusa, Erdély különböző területein g. felvételekkel foglalkozik. Szervezi a Barcasági szász Muzeumot, szerkeszti ennek évkönyvét és a Barcaság összefoglaló monografiáját. Számos apróbb cikkein kívül, tizenkét nagyobb tudományos közleménye jelent meg a geologia, palaeontologia és zoologia területéről román-, magyar-, német- és francia nyelvű tud. folyóiratokban. A szerkesztésében indult, 10 kötetre tervezett Das Burzenland c. monografiának egy kötete: Kronstadt, I. Teil megjelent 1928.

Jelen Gyula, csejthei * és lakik Kolozsvárt. Ügyvédi oklevelet szerzett s a háborúig gyakorlatot folytatott. Impériumváltozás óta megmaradt földbirtokán gazdálkodik, s általa alapított iparvállalatok vezetésével foglalkozik. Nagy tevékenységet fejt ki az egyesületi élet terén. Elnöke a kolozsvári Nemzeti Kaszinónak és a Kvári Kath. Népszövetségnek. A Kolozsvári Takarékp. és Hitelbank igazgatósági tagja.

Jeney Elek dr. * 1859. Husz évig Nagyenyed tiszti főügyésze s a Bethlen kollégium jogtanácsosa volt. 1908-tól a területi változásig árvaszéki elnök, az újabb években társadalmi tisztségeket visel, a nagyenyedi ref. egyház főgondnoka.

Jezsuita rend. Erdélyben a jezsuita rend (helyreállítása után) 1858-ban lép fel, amikor Szatmáron átveszi a püspöki konviktus vezetését. A rend tagjai missziókon kívül lelkigyakorlatokat vezetnek, konferenciákat tartanak stb. 1924 óta a csernovici, bukaresti és szatmári rendházak önálló romániai rend-tartományt alkotnak, melynek főnöke Szatmáron

állomásozik. Ugyancsak 1924-ből való a Szentszék privilégiuma, mely szerint azok a gör. kath. ifjak, akik a jezsuita rendbe lépnek, a keleti ritust megtarthatják. A rendbelépők száma (magyarok, románok, németek, lengyelek) szaporodik. Az ujoncéveket Szatmáron töltik s itt fejezik be esetleg még be nem fejezett középiskolai tanulmányaikat. A bölcsészetet Krakkóban, a teológiát a belgiumi Engghien-ben hallgatják.

Jó Barát ifjusági folyóirat, 1925 őszén indult meg Kolozsvárt. A katolikus középiskolai ifjuság lapja, szerkeszti dr. Rózsá József. Példányszáma mintegy három-ezer.

Jodál Gábor székelyudvarhelyi ügyvéd * 1882-ben Bonyhán. Városában szerepet játszik, úgy a magyar pártélet, mint az ügyvédi közélet terén és a vármegyei tanácsban. Az Országos Magyar Párt intézőbizottságának tagja.

Jogszolgáltatás. Első fokú bíróság a járásbíróság (régebben judecătoria de ocol, ujabban: judecătoria rurală, judecătoria mixtă, judecătoria urbană, utóbbi csak nagyobb törvényhatósági városokban). A járásbírósághoz azok az esetek tartoznak, amelyeknél ezen bíróság illetékessége kifejezetten kikötöttet, továbbá bérleti perek; munkásszerződési viszonyokból eredő perek, nőtartási stb. és vagyoni perek 50.000 lejig. — Másodfokú bíróság a törvényszék (Tribunal) a megye székhelyén. A Tribunalnál ügyvédi képviselet kötelező. Részben másod, részben első fokon ítél. Közvetlenül illetékessége alá tartoznak 50.000 lejen felüli peres ügyek, válóperek, egyéb családi állásból folyó perek,

cégjogi perek, kereskedelmi társulatok feloszlása, stb. Harmadfokú bíróság a Királyi Táblának megfelelő Curtea de Apel, több megyére egy. Végső és legmagasabb fórum a legfelső Semmitőszék (Bukarestben), mely a törvények alkotmányosságára feleltet. Erdélyben van 116 járásbíróság, 22 törvényszék és 4 Curtea de Apel. — Románia új területein a régebbi állami hozzátarozásból hozott polgári és büntető perrendtartások vannak érvényben. Bár az 1925-ben alkotott „gyorsított eljárás” (procedura accelerată) ezen perrendtartások érvényét sok dologban szűkítette, nem lépett még teljesen életbe és átdolgozás alatt is áll. Egyébként az egységesítő eljárás folyamatban van s a büntető perrend terén már léptek is változtatások érvénybe. Különleges közigazgatási bíróság felállítását az alkotmány kizárja. Közigazgatási visszaélések a rendes bíróságok által bíráltatnak el. („Lege pentru contenciosul administrativ Mon. Of. 284—1925”) Az 1927 április 29-éről bélyegtörvény szabályozza az illetékeket.

Jordáky Lajos * 1886-ban Kolozsvárt. A Grafikai Munkások Szövetségének alelnöke, a Romániai Népszava szerkesztője, a Szociáldemokrata Párt Országos Vezetőségének tagja.

Jósika Gábor báró v. cs. és kir. kamarás, az Erdélyi Gazdasági Egylet elnöke. Világi elnöke az erdélyi rom. kath. státusnak, a Gazdasági és Hitelszövetkezetek Szövetségének igazgató-elnöke. Kolozsvárt lakik.

Jósika János báró, * 1888 V—21. Középiskolát a kalksburgi jezsuitáknál, egyetemét Angliában, gaz-

dasági akadémiát Kolozsvárt végzett. Elénk részt vesz a magyar politikai mozgalmakban, az O. M. P. intézőbizottságának tagja, Szilágy megyében két ízben kamarai képviselővé választatott. Az Erdélyi Kereskedelmi r. t. ügyvezető igazgatója, a Keleti Ujság r. t. elnöke.

Jósika Samu báró * Kolozsvárt 1851-ben, meghalt 1923-ban. Atyja Jósika Lajos, anyja gróf Bethlen Adél volt. Gimnáziumot a kalocsai jezsuitáknál, egyetemet Budapesten végzett. A regényíró Jósika unokáját Jósika Irént vette feleségül. 1885-ben Kolozsmegye és Kolozsvár város főispánja lesz, s marad 1888-ig. 1892-ben a kolozsi kerület képviselője. Pár évvel később belügyminiszteri államtitkár. Atyja halála után az erdélyi rom. kath. státus világi elnökévé választják, de az egyházpolitikai viták idején — a javaslatok mellett foglalt állást — leköszön. 1895-ben a magyar kormány tagja („személye körüli“ miniszter), 1910-ben a főrendiház elnöke. Az impériumváltozással végleg visszatelepülve Erdélybe, a Magyar Szövetségnek lett elnöke, ennek feloszlata után a Magyar Párt elnöki tisztét töltötte be.

Juhász Ernő festő * 1889-ben. Iparművészeti főiskolát végzett. 1912-ben az Akadémian Zemplényi növendéke volt. Tájékepeket, aktokat, kompozíciókat, akvarellt fest.

Juhász Kálmán dr. történész, r. k. plébános, * 1892-ben Alibunáron. Tanulmányait a Pazmaneumban, majd a cs. és kir. felső papképző intézetben (Augustineum) és a bécsi Történelmi Intézetben végezte. Művei: St. Koloman, Linz 1916. — A licentiatusi intézmény, Bp. 1921. — Haj-

dani monostorok a csanádi egyházmegyében, Bp. 1926. — Die Beziehungen der Tschanader Diözese zur Propaganda Kongregation, Roma 1926. — Die Stifte der Tschanader Diözese im Mittelalter, Münster i. W. 1927.

Julier Vilmos orvos * 1873-ban Székelyhídon. Budapesten végzett s a Taufer-klinikán dolgozott. 1901-től Nagyváradon operateur nőorvos, a Biharm. Közkórház t. b. főorvosa.

Jumanca Iosif, a romániai szociáldemokrata párt főtitkára, * 1893-ban Folia községben (Temes megye). Nyomdászatot tanult s e szakmában dolgozott, 1906-tól Budapesten. 1913-ban a magyarországi szoc. dem. párt román központi bizottságának tagja. Szerkesztője volt a párt románnyelvű lapjának, az „Adevérul“-nak. 1918-ban Fluerassal együtt, mint az erdélyi munkásság képviselői, a Consiliu Dirigenți-be hívtattak.

Justh Jánosné, necpáli, szentbellusi Baross Katinka * Budapesten 1897 szept. 30-án. Iskolai tanulmányát Budapesten, Németországban, Angliában végezte. 1913-ban nőül vette dr. Justh János orsz. képviselő (utóbb csanádi főispán). A forradalom kitörésekor férjével Tornyára vonult vissza s a tornyai kastély levéltárának irodalmilag érdekes részét: Justh Zsigmond író naplójegyzeteit rendezi sajtó alá. Tárca-novellái, kritikái budapesti, erdélyi és csehszlovákiai lapokban jelentek meg. Arad város és megye társadalmi életében, különösen a kisebbségi nőegyesületi mozgalmak élén értékes szerepet visz.

K.

Kabos Ármin * Nagyváradon 1866. Erdélyi közeleti szereplése a Temesvárosi-megyei Magyar Pártban és közgazdasági érdekképviseletekben folyt le. Kisebbségi és közgazdasági problémákról sok cikket írt a Keleti Ujság, Temesvári Hírlap, Temesvári Zeitung stb. lapokban. Összegyűjtött cikkei: „Levelek a fiamhoz“ c. könyvében jelentek meg.

Kabdeho Erna * 1886 XII. 19. Brassóban. 1923-ig a leánygimnázium nyelvtanára volt Marosvásárhelyt, ez időtől a „Liceul Unirea“ tanára ugyanott. Írt novellákat (Zord idő) s néhány ötletes egyfelvonalosot, melyeket több erdélyi színpadon bemutattak (összegyűjtve: „Színpad“ Marosvásárhely 1922).

Kacsó Sándor hírlapíró * 1901 II. 21. Verseket és novellákat írt erdélyi lapokba. Mint hírlapíró a Keleti Ujság, Ujság, Brassói Lapok kötelékében dolgozott. Kemény János báró 30 ezer leies díját K. kapta meg az első Helikon összejövetele. Novelláskötete 1927-ben jelent meg: „Utolsó még megkapaszkodunk“.

Kádár Imre hírlapíró * 1894-ben Komáromban. Jogi egyetemet és Keleti Akadémiát végzett. 1920-tól mint újságíró Erdélyben működik. Hét éven át a Keleti Ujság vezető munkatársa; e lap politikai magatartásának is egyik megállá-

pitója. 1927-ben, mikor a K. U. (I. o.) új tulajdonba kerülővén politikai irányát megváltoztatta, Kádár Imre kilépett és Mai Világ címen új napilapot indított. 1928 elején az Erdélyi Hétfői Hírlapot indítja meg. Literáris mozgalmakban — az utóbbi tíz év alatt — mindig ott találjuk. Szerkesztője volt a Napkeletnek, egyik alapítója az Erdélyi Szépművészeti és Irodalmi Társaság is erősen tevékeny hirdetője a román-magyar kulturközeledésnek. Verseitől eltekintve első komoly irodalmi kísérlete „Nászrepülés“ című regénye, melynek kompozíciója figyelemre méltó. Igen jelentős Kádár Imre újságíró-közeleti működése, e nemű aktivitásának a kisebbségi sajtó munkásai sokszor hasznát látták. A Kisebbségi Újságíró Szindikátus elnöke. Megjelent művei: Idegen Katona. — A Százegyetedik. — Bujdosó ének (versek). — Nászrepülés (regény).

Kahána Ernő orvos * 1890 XII. 2. Diplomája elnyerése után a Lechner klinikán dolgozott. Háború után gyakorló orvos. (1925-től) Brassóban. Megjelent művei: A Freudizmus után. 1924. — Sok cikk és tanulmány napilapokban és szociológiai folyóiratokban az individuál pszichológia (Adler) eszmeköréből. Írásaiban az individuál pszichológia eredményeinek alkalmazási lehetőségeit keresi a

nevelés és munkásmozgalom terén.

Kajoni nyomda. A kajoni nyomdát egy Kajoni János nevezetű ferencrendi szerzetes állította fel 1675-ben Csikksomlyón. A könyvsajtó kezdetleges felszerelésű, de egyetlen katolikus nyomda volt a XVII. században Erdélyben. Eredeti alakjában egy századig működött. 1784-ben átalakításon ment keresztül. Azután még másfélszázadig töltötte be hivatását. Most egész felszerelésével mint régiséget őrzik a kolozsvári ferencrendi kolostorban.

Kakassy Endre hirlapíró * 1903 V. 15. Marosludason. Bukaresti és kolozsvári egyetemeken jogot hallgatott, azután újságíró lett és 1926-tól a Keleti Újság bukaresti szerkesztője. Kimerítő tudósításai, interjui és portréi, — sajtóhasáboikon — a magyar közönség számára először engedtek némi bepillantást a Regát politikai életébe. Napilapokban szórványosan közölt verseiben szimpatikus férfiliráját adta.

Kálmán Oszkár, gyakorlati közgazdász * Kisszabadkán (Zalamegye) 1880. Felsőkereskedelmi iskolát és Keleti Akadémiát végzett. 1899-ben a magyar kormány ösztöndíjával Északafrikában (Tunisz, Tripolisz és Abesszínia) tanulmányozta a magyar kiviteli kereskedelem előmozdításának gyakorlati eszközeit. (Sorozatos jelentéseit a Keresk. Múzeum hivatalos lapja közölte.) 1900-ban hasonló küldetéssel Déloroszországban jár s egy évet tölt ott. Majd 14 éven át tölti be a Keresk. Múzeum levelezői tisztjét Bukarestben, honnan csak a világháború kitörése szőlítja el. 1919—1921 Marosvásárhelyt megalapított

kiv. és behoz. részvénytársaságot igazgat. 1925—1927 a nagyváradi Moskovitz Ipartelepek Rt. ügyv. igazgatója, a Keresk. Csarnok isk. kolabizottsági elnöke, az Ugri kolozsvári ker. igazgatóságának szakoszt. elnöke. Jelenleg az Első Földgázüzemű Üveggyár Rt. Medgyes ügyv. igazgatója s a „Romániai Hitelezői Védegylet” igazgató választmányának tagja.

Kalotai Gábor hirlapíró * 1903-ban. Sziniakadémiára járt. Tanult színházi rendezést Berlinben és volt u. o. filmgyárnál segédrendező. Bejárta Európa majd minden nagyobb városát s e helyekről tudósította lapjait, Erdélyben a Temesvári Hirlapot. 1927-től e lap belső munkatársa.

Kalotaszegi frakció. Bánffy-hunyad néhány intellektuális férfia, Kós Károly építőművész Sztánáról, Bárdos Péter kisgazda Magyarfenesről, kiegészülve néhány rokonértelmű kolozsvárral (Paál Árpád, Zágoni István, stb.) alkoták azt az egyesülést, mely Kalotaszegi frakció néven, sokáig és sokszor szerepelt az erdélyi magyar kisebbségi politikában, a hivatalos Magyar Párttal szemben mindig bizonyos ellenzéki színezettel. A kalotaszegiek nevéhez fűződik a romániai magyarság első politikai pártjának az Erdélyi Néppártnak (l. o.) megalakítása és általában a passzivitás áttörése. A frakció különállása a Magyar Párttól, a brassói nagygyűlést követő 1925 február 1-én Bánffihunyadon tartott kalotaszegi nagygyűléstől kezdődik. Ezen a nagygyűlésezen élesen elítélték a magyar párt vezetőségét, amely Brassóban a frakció szónokait, akik számon kérték a Párt működését, ezen köte-

lességük teljesítésében meggátolta. Az ellentétek később sem enyhültek, az 1926-os választások után a frakció szűkebb vezetősége a Magyar Pártból kilépett és kapcsolatot keresve a magyarság többi elégedetlenjeivel hozzáfog a Reform-csoport (l. o.) megszervezéséhez.

Kandia, csokoládégyár Timisoara R. T. Alaptőke 10,000,000 lej. Investált tőke 386.710 a. l. — 138 HP. — 240 munkás. — Gyárt csokoládét, cukorkát, konzervet.

Kapatán Márton örmény katolikus plébános * Szamosujvárt 1871-ben. Örmény történelmi és etnografiai cikkeket irt különféle lapokban, örmény nyelvből fordításai is jelentek meg. Az Örmény Muzéum igazgatója.

Kapussy Imre dr. * 1886-ban Szászrégenben. A marosvásárhelyi kereskedelmi iskola tanára volt, impériumváltozás után lemondott. Jelentő cikkei jelentek meg (Zord Idő és más lapok) a közgazdasági nevelésről és szociológiai problémákról. Erdélyben a „Sanderson” iskolatípus előharcosa. Erdélyből távozván Győrött reálgimnázium tanár.

Kara Mihály szobrász * 1886-ban Művész tanulmányokat végzett Budapesten és Firenzében. Magyarországi szoborpályázatokon több díjat nyert. Jelentősebb munkái (háborúelőtti dekoratív munkálatokon kívül) Ferdinand király szobra, Mária királyné szobra (mindkettő Oradeán). 1925-ben Bene-Merenti-renddel tüntették ki.

Karácsony Benő író * 1888 IX. 7. Gyulafehérvárt. Novellákkal, humoros tárcaszerű írásokkal lépett föl, egy szindarabját is — „Válás után” címmel — előadták erdélyi színpadokon mégis erős és jól-

eső meglepetésként hatott 1927-ben megjelent regénye: Pjotr uszka (Kolozsvár, Szépművés Céh), amely egy napról a másikkra bevitte a nevét az erdélyi köztudatba. Egy vidéki magyar újságíró életét, szenvedéseit és győzelmes szerelmét változta fel ösztönös biztossággal, sok lélekkel. Az erdélyi írói termelésben ritka érték: Karácsony humora is. — Novelláit Tavasz Ballada c. kötetében gyűjtötte össze (Marosvásárhely 1926).

Karácsonyi János történetíró, e. püspök * 1858 XII. 15-én Gyulán. Gimnáziumot Nagyváradon, teológiát Budapesten végzett. Történelmi forrás-kutatásait Magyarországon, Bécsben Münchenben, Rómában folytatta. 1882—89-ig segédlelkész volt, 1889—98 teológiai tanár, hat évig biharpüspöki plébános, 1904—1906 a budapesti Tud. Egyetemen az egyháztörténelem tanára. 1905 óta kanonok nagyprépost a nagyváradói róm. kath. egyházmegye káptalanában. A M. T. Akadémia r. tagja. Kulturális és társadalmi egyesületek agilis vezetője, a Szigligeti Társaság elnöke. Nagyszámú, önálló kutatáson alapuló történelmi tanulmányt., nemzettörténelmi és egyháztörténelmi monografiát irt, melyek a korabeli magyar történetírás legfelső szintjén állanak. Érdeklődésének tárgyai elsősorban a magyar nemzet történetének első korszakai, az őstörténet és a honalapítás, a keresztény Magyarország megalakulása. A székelyek eredetéről szóló munkáját 1905-ben adta ki a M. T. Akadémia. Husz évvel később ehhez a témájához újból visszatért, új adatokat és új szempontokat bocsájtván közre a

szekelyek régi történetéhez. Egyéb újabb művei: A magyar nemzet őstörténete. — A magyar nemzet honalapítása. — A magyar nemzet átterése a nyugati kereszténységre. — Szent Ferencz rendjének története Magyarországon 1711-ig. (I—II. kötet.)

Károly József Irén fizikus, premontrei tanár, * 1854 III. 6. Göncön. A nagyváradai premontrei főgimnáziumban tanított 1880—1922-ig, a kolozsvári egyetemen mint magántanár 1906—1918-ig és a nagyvárad-i jogakadémián 1912—19. Főbb publikációi: A Hertz-féle hullámok áthatolása az elektrodyteken (A M. Tud. Akadémia III. osztálya kiadásában 1904.). — Zur Demonstration des gegenseitigen Einflusses zweier Funkenstrecken. Annalen der Physik und Chemie. 1897. Több kísérleti közlemény a Matematikai és Fizikai Lapokban s a nagyváradai főgimnáziumi értesítőiben megjelent dolgozatok.

Károly József hírlapíró * Aradon 1886 VIII. 28. Több aradi lap kötetlékében dolgozott, az Aradi Közlönynek négy évig szerkesztője volt. Egyéb állomásai: Nagyvárad és Budapest. Megjelent művei: Magyar miniatűrök (Novellák saját kiadás 1926). — A nagy fordulat (regény saját kiadás 1927). — Sok tárca erdélyi lapokban.

Károly Sándor hírlapíró * Aradon 1894 III. 27. Munkatársa volt az Aradi Közlöny, Arad és Vidéke, Függetlenség, Csabai Napló című lapoknak. Jelenleg az Erdélyi Hírlap munkatársa, 1927-ben írt

„Diktátor és a Halál“ c. kis szindarabját bemutatták Aradon és különös sikerrel Nagyváradon. „Fel a magasba“ címmel kis regénye jelent meg Brassóban. Számos novellát írt erdélyi lapokba.

Kárpát Múzeum. 1899-ben határozta el az Erdélyi Kárpát Egyesület egy erdélyi központi etnográfiai múzeum létesítését. Könyvtárának alapját Herman Otto vette meg. Megnyitattott 1902 október 12-én. Kolozsvár város szerződésileg Mátyás király szülőházát engedte át a múzeum elhelyezésére. Ez a szerződés 1920-ban lejárt s a város avval a feltétellel engedte át az épületet továbbra is, ha a gyűjtemény román etnográfiai tárgyakkal a népesség számarányának megfelelően kiegészítetik. Az etnográfiai gyűjtemény 6856 darabból áll. Régiségtárgyainak száma 888; a könyvtár 3219 könyvből és 65 térképből áll. Két szoba: Mátyás királyra vonatkozó emlékeket őriz.

Katholikus Népszövetség (Erdélyi Római) alakult 1921 június 14-én Kolozsvárt. Ideiglenes elnökke akkor dr. Farkas Lajos egyetemi tanárt választották meg. Erdemleges szervezkedő működést Beteagh Miklós elnöksége alatt fejtett ki, Zombory László igazgató vezetése mellett. Zombory lemondása után Szilágyi M. Dózsa premontrei tanár választott elnökke, aki 1926 április óta vezeti a K. N. ügyeit. A Szövetség az erdélyi katolikusok szociális és gazdasági tömörítésén dolgozik. Széles terjedelmű sajtópropagandával s a kath. egyházközségek vezetőinek személyes propagandájával 1928-ig 105 szervezetet alakított több mint 20 ezer taggal. A bánsági németek

vezetői rövid ideig benne voltak a mozgalomban, de úgy Muth Gáspár, mint Blaskovits prelátus csakhamar kiléptek a vezetőségéből, mert úgy vélik, hogy a sváb nemzeti szervezkedés intenzitása szenvedne egy egyidejű másirányú szervezkedés miatt.

Katholikus Nőszövetség (Romániai) alakult 1926 augusztus 1-én. Céljául tűzte a nőknek szociális munkára való nevelését, a szociális védelmet s a háziipar fellendítését. Vezetői a Szövetségi Tanács.

Katholikus szervező munka. Az erdélyi katolikus életben az egyesületi mozgalmak erős fellendülése tapasztalható. A Ferencrendiektől szervezett „Szent Kereszt Hadserege” és a Katolikus Népszövetség széles területű hitéleti és szociális szervezetek, egy céllal, de sokszor egymást keresztező utkereséssel. Intenzív, de az előbbiektől független munkát fejt ki a Katolikus Nőszövetség. A katolikus irodalomnak is két fókuszusa van: a Vasárnap és a Hírnök. Akadnak hangok, amelyek a két sajtóvállalkozás egyesítését kívánják. A hitélet mélyítését zarándoklatok rendezésevel is óhajtják szolgálni a katolikus vezetők. 1928-ban két központból is indult ki (Kolozsvár és Arad) ilyen irányú kezdeményezés. Nyugtalanítják és akciókra készítetik az erdélyi katolicizmust az egyke s még inkább a szekták terjedése. Élénk részvétel mellett szoktak lezajlani a „kath. nagygyűlések”. Az 1927 év elején komolyan szorgosított katolikus magyar napilap létesítéséről. Erdély minden részében igen jelentős nyomdavállalatok vannak a katolikusok kezében, számra nézve hat.

Katona Béla hirlapíró * 1891 VI. 12-én Gyöngyösön. Jogász korában a Bácsmezei Naplót szerkesztette, jogi abszolutoriumát megszerzvéen végleg újságíró pályára ment. A Budapesti Hirlap, később a Pesti Hirlap munkatársa. 1916-ban a Nagyváradai Napló, 1918-ban a Nagyvárad szerkesztője, Imperiumváltás után az azóta megszünt Szabadság, majd a Nagyvárad Estilap felelős szerkesztője, honnan újból a Nagyváradhoz tért. Az Orient—Radio nagyvárad körzetének igazgatója, az Újságíró Klub ügyvezető elnöke.

Kecskeméthy István ref. theol. tanár, * Pakson 1864 I. 31. Tanult Nagykovácsán és Budapesten. Szász Károly mellett püspöki titkár volt, majd lelkész Budán és Pakson, később nagyenyedi tanár. 1895-től a kolozsvári ref. theol. fakultás tanára. A koalíció alatt Justh-párti képviselő volt. Imperiumváltás után a magyar kisebbségi mozgalomban a demokratikusabb frakció oldalán áll, a Magyar Néppárt kétizbeni alakulásakor a vezetők közt szerepel. Szerkeszti a „Kistükör” c. hetilapot, melyben a kereszténységnek az egyházban való elnyárspolgárisítása ellen harcol. Több tudományos és népszerű egyházi munkát írt, kommentárokat ó- és új-testamentumi fejezetekhez, sok cikket és tanulmányt egyházi és világi lapokban. 1903-ban írt tárcacikke: „Felfedezem Kultsár Andrást” évekkel később hivatkozás tárgya volt abban a vitában, mely 1928-ban a szamosújvári bölcselkedő hivatottsága vagy hivatatlansága fellett megindult.

Kecskeméti Lipót * 1865 Kecskeméten. Négy gimnáziumi osztályt

a piaristáknál járt, négyet a budapesti Rabbiképző alsó tanfolyamán. Budapesti tanulmányok után egy filozófiai és theologiai évet

Kecskeméti Lipót

Berlinben is töltött. 1890-től megszakítás nélkül a nagyváradi kongresszusi hitközség főrabbija. 1921-ben a budapesti hitközség főrabbiává választotta, a választást K. e. is fogadta, de már a következő hónapban — anélkül, hogy állását elfoglalta volna — lemondott. Első könyve 1887-ben jelent meg „Zsidó költők közből” címen műfordításokkal. Irodalmi munkásságának gerincét bibliai tanulmányok teszik, elsősorban: a prófétaság. Eből a tárgykörből öt kötete áll nyomtatásra készen, az első kötet — Jeremiás prófétáról — sajtó alatt. Kecskeméti Lipót közéleti egyéniségét teljes egészében

a háboru utáni idő bontotta ki, amikor anélkül, hogy templomi szöszékéről távozott volna, súlyos nemzetéleti, egyházéleti és vallási kérdésekben kellett állást foglalnia, amit — messze kibatással — meg is cselekedett. A hirtelen erőrekapott zsidó nemzeti mozgalommal szembehelyezkedett. A zsidóság számára egyelőre — mondja K. — nincs más történeti forma, csak a vallás. Meg tudja érteni a zsidó nemzeti mozgalmat, mint az államon belüli nemzeti szervezkedést és úgy is mint vágyódást Palesztinára, de nem tudja másnak látni, mint szent tömegbetegségnek, a szenvedő zsidó időleges ellágyulásának. Mert a zsidó nép hivatását nem abban látja, hogy nemzet legyen, sokkal magasabb hivatást lát a számára (amely hivatást ezredévek óta teljesíti is), azt, hogy az Egy Isten népe, az emberiség népe legyen. Az utópiás nemzeti létért s még egy valóságosért sem adna cserébe a zsidó végtelenséget. Nem tiltakozik az ellen, hogy Palesztinában a zsidóknak egy otthona legyen, de ez csak: a zsidó emberségesség ügye. Azt sem fogadja el, hogy a zsidóságnak a héber a nemzeti nyelve. Csak rövid ideig — volt. És még kevésbé nemzeti nyelve a zsidóságnak a zargon. Ez sohasem is volt. A zsidónak van anyanyelve s ez az a nyelv, amelylyel a kulturáját szerezte. A héber szent nyelv marad előtte mindig, de nem nemzeti nyelv. — Kecskeméti Lipót tanulmányai a próféta ságról — organikus összefüggést mutatnak vallott nemzetéleti meggyőződéseivel: prófétanépszerűségét látja a zsidóságnak minden népek között. — Az orthodoxyáról és neológiáról való gondolatait 1913-ban

adta ki „Egy zsidó vallás van-e, több-e?” címmel Nagyváradon. „Vallási zsidóság és nemzeti zsidóság” című kötetében pedig templomi beszédei jelentek meg 1922-ben.

Kelemen Lajos történetíró levéltáros, * 1877 IX. 30. Tanári oklevelet szerzett a kolozsvári egyetemen. 1902—1908 a kolozsvári Egyetemi Könyvtárnál dolgozott, a következő tíz évben tanár az unitárius kollegiumban, 1918-tól levéltáros a kolozsvári egyetem és az Erdélyi Múzeum levéltáránál. Ez utóbbi egyesületnek tizenöt éven át a titkára volt s levéltári és régiségügyi gyűjtőmunkásságában jelentékeny része van. Nagy orientációjával sokat használt a vezetése alatt álló intézményekhez forduló irodalmi embereknek is. Különböző folyóiratokban főleg családtörténeti, művészet- és művelődéstörténeti cikkeket írt. Szerkesztette a V. br. Daniel család Ujabb adattárát (1912). Kiadta Hermányi Dienes József emlékiratait (1925).

Kelemen Vilmos * 1888 Marosújváron. Kereskedelmi iskolát végzett, gyakorlati pályáját a Nagyváradon Hitelbanknál kezdte s ennek az intézetnek 1925-ben igazgatója lett. Munkatársa az Erdélyi Lexikonnak.

Keleti Ujság politikai napilap, első száma 1918 december 25-én jelent meg. Kiadója a Lapkiadó r. t., első szerkesztője Szentmiklóssy József volt, aki nagyvárosias zsurnalisztikát produkált az adott keretek közt. 1919-től a lap direktora Weiss Sándor, szerkesztője Zágóni István lett. A belső és külső adminisztrációt erős kézzel vezette az új igazgató, a redakció

sokrétű gárdája változatosá tette a lapot, s a haladottabb városi polgárság a maga progresszív eszméinek organumát látta a K. U.-ban. 1927-ig a szerkesztésben anynyi változás esett, hogy a kilépett Zágóni István helyére Szász Endre került s a technikai szerkesztést Darvas Simon vette át. Váratlanul érte és frappírozta a közönséget, hogy 1927 nyarán Weiss Sándor eladta a K. U.-t egy konzorciumnak, mely magyar egyházi és politikai tényezőkből alakult. A Magyar Párt baloldalán helyezkedett újság: hivatalos organuma lett a párnak. A felelős szerkesztő s a munkatársak nagyobb része megmaradt a lap kötelékében, személyi változások csak a belpolitikai rovatok körül estek s ez időtől a lap hasábjain a kisebbségpolitikai és egyházközéleti tudósítások jóval több teret foglalnak. (Lásd még: „Napisajtó” címszó alatt).

Kemény János báró * 1902-ben. Az impériumévek elején tíz más fiatal íróval közösségben vers- és novellakötetet adott ki. Később az Ellenzéknél jelentek meg novelisztikus írásai. 1926 nyarán, kolozsvári íróbarátaival történt megbeszélések után vendégül hívott marosvécsi kastélyába mintegy 30 főnyi író társaságot, amely Erdélyi Helikon néven mint szabad írói közösség ott megalakult s azóta évente K. kastélyában rendezi évi gyűléseit. Évente egy-egy sikeresebb helikoni mű vagy méltó írói pályajutalmazására 30.000 leies díjat tűz oda. 1927-től a Kemény Zsigmond Társaság elnöke.

Kemény Zsigmond Társaság # 1876-ban. Székhelye Marosvásárhely. Tagjait írókból, újságírókból,

kulturkérdeések iránt mélyebben érdeklődő lateinerekből rekrutálta. A Társaság összetétele az impérium évek közepéig meglehetősen konzervatív volt. Új alapszabálya 1924-ben erősített meg s ez időtől az új erdélyi irodalom képviselői sorra bekerültek. 1928-ban tisztikarát is felújította, elnöke báró Kemény János lett.

Képzőművészeti Iskola Kolozsvárt # 1925-ben. Kettős célja van: a) művészi kiképzés festészeti és szobrászati téren b) rajztanár képzés. A kiképzés tartama négy középiskolás növendékeknek 3 előkészítő év és négy évi felsőbb tanulmány. Érettségivel rendelkezőknek: négy év. A K. I. igazgatója Alexandru Pop festőművész.

Keresk Manó kereskedelmi iskolai tanár * 1883-ban Sátoraljaújhegyen. 1906 óta Nagyváradon tanárkodik. A Polgári Radikális Párt nagyváradai szervezetének titkára volt. Propaganda előadásokat tartott Henry George eszméiről. Cikkeket irt az Urániába, Világba stb., önálló brosurái: Iskolai tankárképkéntár. 1907. — Berzeviczy Gergely közgazdasági művei. — 1914-ben szerkesztette „A progresszív eszmék terjesztése” című könyvet.

Kereskedelmi és Gazdasági Bankrt., Temesvár. # 1891. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 20 millió. Tartalék-alapok 9.740.000. Az igazgatóság elnöke: Totis Rudolf. Vezérigazgató: Lázár Livius.

Kereskedelmi és Ipar-Akadémia Kolozsvárt. # 1902-ben. A város, a Keresk. és Iparkamara és az állam tartották fenn. 1920-tól, mikor román vezetés alá került, az állami

költségvetésbe van beállítva. Felsőbb tanintézet, mely egyrészt a kereskedelmi és ipari ismeretek közlését (tudományos módon) vállalta, másrészt kereskedelmi, ipari gyakorlati pályákra és némely közgazdasági jellegű közhivatali funkciókra készít elő. Három évfolyama van. Az első két évet követő nyári szünetidőben a tanulók vagy banküzletben, vagy ipari üzem keretében gyakorlati tevékenységet tartoznak kifejtetni. A harmadik évfolyamnak két szekciója van: ipari és bankári. Harmadik (fakultatív) szekciója is van az Akadémiának: kereskedelmi iskolai tanárok képzésére. Ez a „pedagógiai szekció”, mely elméleti és gyakorlati kurzusokból áll. A kolozsvári felső keresk. iskola e tanárképzésben mint az Akadémia mellé rendelt szeminárium vesz részt. Az A.-ra felsőkereskedelmi iskola végbizonyítványa, vagy liceumi érettségi jogosít. A főiskola rektora Ciortea Aurel.

Kereskedők Bankja (volt Friedmann bankház) Temesvár. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió.

Kereskedelmi és Iparkamarák újjaszervezéséről szóló 1924-iki törvény 1925 őszén lépett életbe. — Ez új törvény szerint a kereskedelmi miniszterium kereskedelmi és iparkamarát létesíthet minden megyében. — A kamaráknak tagja minden a kerületükben bejegyzett vagy iparigazolvány alapján legalább egy éve működő kereskedő vagy iparos. — Az összes tagok közgyűlése négy évenként egy a kamarák nagyszághoz képest 20—80 tagból álló igazgató-tanácsot választ, még pedig kategóriák szerint, amelyeknek számát, valamint az egyes kategó-

riákba választandó tanács-tagok számát szintén négy évenként a minisztérium királyi rendelettel állapítja meg. — Az intézmény vezetésében a tanácsot a legteljesebb hatáskör illeti meg. — A választott tanács-tagokon kívül hivatalból tagjai a tanácsnak a kamara választói névjegyzékében szereplő képviselők és szenátorok parlamenti mandátumuk idejére, az 1919 utáni volt elnökök, akik a kamarai elnöki tisztelet legalább 5 évig egyfolytában viselték, a kerületbeli tőzsdék elnökei, a szakoktatás egy delegátusa, a Banca Națională (Nemzeti Bank) igazgatója, a termelő szövetkezetek egy kiküldöttje és a mezőgazdasági kamara egy kiküldöttje. — A tanács egy elnököt és két alelnököt választ. — A kormánynak joga van, hogy ott, ahol a közgazdasági élet irányítása magasabb állami érdeket képez, a választandó tanács-tagok számát megváltoztathassa. A kamara folyó ügyeit egy igazgatóság intézi, amely áll az elnökből, a két alelnökből, a kormány által delegált egy tanács-tagból és a kamara titkárából, ez utóbbinak azonban csak tanácskozási joga van. — A kamarák jövedelmei a következők: 1% pótdadó a kerületükben lévő kereskedők és iparosok megadóztatandó jövedelmei után, valamint a kamara által kiállított okmányok után szedhető s a minisztérium által évről-évre megállapított díjak. — A kamara titkárát királyi dekrétummal a minisztérium, többi tisztviselőit az igazgatóság nevezi ki. Valamennyi kamarai tisztviselő köztisztviselő. — A törvény szerint a kamarák főbb feladatai a következők: Vélemény adás a kormánynak és hatóságoknak közgazdasági kérdésekben, törvényalkotások te-

rén, vámügyekben, adóügyekben stb. a közgazdasági kérdések tanulmányozása, adatgyűjtés, cégek nyilvántartása, kereskedelmi szokások egybegyűjtése, évi jelentések készítése a kerület közgazdasági helyzetéről, kereskedelmi és ipari célokat szolgáló intézmények létesítése, mint utak, kikötők, szabadkikötők és vámszabadraktárak, közraktárak, árucarnokok, vásárok, piacok, szakiskolák, tanfolyamok stb. — A kereskedelmi és iparkamarák központi szerve a Bukarestben székelő Kereskedelmi és Iparkamarák Szövetsége, amelynek szervezete egyforma a kamarákkal s a kamarák elnökei választják vezetését. Feladata összhangba hozni a kamarák által fontosabb kérdésekben a kormánynak adott véleményeket és a kamarák működését egy irányba terelni.

Keresztény Nemzetvédelmi Liga (Liga Apărării Naționale Creștine) nem speciálisan erdélyi, hanem országos szervezet, mely 1925-ben alakult a jašii, cluji, gherlai és aradi helyi keresztény nemzetvédelmi szervezetekből. Elnöke A. C. Cuză jašii egy. tanár, aki műveiben évtizedek óta hirdeti az antiszemita doktrínát. A LANC-nak Averescu kormánya idején mintegy 10 tagból álló parlamenti képvisellete is volt, Programja szerint nemzeti és keresztény alapon áll. A keresztény minoritásokkal szemben lényegesen más magatartást tanúsít, mint a zsidó minoritással szemben, amelyet destruktívnak tart állítólagos nemzetközi szervezkedése miatt. A LANC propaganda lapjai közül ismertebbek az Apărărea Națională és az „Infrățirea Românească”.

Keresztes István ügyvéd, Sepsiszentgyörgyön * 1887. A sepsi ref. egyházmegye ügyésze és a Sepsiszentgyörgyön megjelenő „Székely Nép” című időszaki lap felelős szerkesztője. Lékey Endre néven ír költeményeket.

Keresztes Jenő besztercei bank igazgató * 1879-ben. A besztercei Központi bank és Kereskedelmi r. t. igazgatója. A magyar politikai és kulturpolitikai mozgalmakban élénk részt vesz, a helyi magyarpárti tagozat elnöke. A nagysajói ref. egyházmegye főjegyzője.

Keresztes Károly dr. ügyvéd Sepsiszentgyörgyön * 1891-ben. Az impériumváltozás előtt sepsi-járási szolgabíró volt. A M. P. háromszéki tagozatának főtíkára, a Székely Múzeum igazgatóválasztmányi tagja. A Székely Mikó kollégium előjárósági tagja és jogtanácsosa. Egyideig felelős szerkesztője volt a „Székely Nép” című lapnak. Zenei kompozícióval is foglalkozik. Szerzeményei közül egy hegedűfantáziája a leipzig Mayer cég kiadásában jelent meg. „A l o m o r s z á g” címen 2 felvonásos daljátékot írt székely zenemotívumokkal.

Kertész Jenő dr. kolozsvári ügyvéd * 1884 XI. 22. Társadalompolitikai megmozdulásokban már a háboru alatt baloldali színekkel szerepelt. A kolozsvári nemzeti tanács egyik titkára volt. Egy évi internálása után még rövid ideig részt vett az országos politikai életben mint szociálista. két ízben képviselő-jelölt is volt. A községi politikában a polgárság minél aktívabb részvételét egyengeti és községi szociálpolitikát sürget. Az 1926-os kolozsvári községi választáson (mint a Zsidó Blok jelöltje)

bekerült s az állandó választmány tagja.

Kézdivásárhelyi kath. főgimnázium eleinte mint 4 osztályu algimnázium működött a minoritarendi szerzetesek vezetése alatt. 1899-ben nyílt meg az V. osztály s évről-évre új osztály nyilván meg, 1902—03-mal már VIII. osztálya is működni kezd. Az iskola ma az erd. r. kath. státus fennhatósága és vezetése alatt működik. Növénydekei száma: 212. Könyvtárában egy kötet iskolai dráma van. Ezen drámák nyomtatásban nem jelentek meg.

Kézdivásárhelyi Takarékpénztár rt., Kézdivásárhely. * 1873. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 5 millió. Tartalékalapok: 2,003,834. Az igazgatóság elnöke: Dr. Török Andor. Vezérigazgató: Ifj. Jakab István.

Kiáltó Szó, 1920 végén megjelent röpirat, melyet Kós Károly, Zágoni István és Paál Árpád írtak s amely — mint az első részlete-sebben megokolt felszólítás a politikai passzivitás abbanahagyására — a politikai sajtóban megjelenése óta sokszor idéztetett.

Kibédi Sándor, családi néven Habka Sándor, * 1897 III. 3. Volt artista, fodrász, cirkuszi céllövő, míg 1921-ben Barta Lajos író felfedezte nem közönséges írói tehetségét. Élete ez időtől sem sokkal nyugalmasabb, apró vidéki lapok munkatársa és kolozsvári lapok cikk-, vers- és novella írója. Megjelent könyvei: Igy akarom 1924. Diadalmas élet 1924, Tengerzugás 1926. Örvény c. regénye 1928-ig még kiadatlan.

Kimm Fritz erdélyi szász festő * 1890 I. 12. Brassóban. 1909—1913 a budapesti Szépművészeti Akade

mián Balló tanár mellett tanult, 1915—18-ig hadiszolgálatot tett (1919—1920 a román hadseregben). Elsősorban portré és figurális festő (olajfestmények és szénrajzok), ujabban a tájkép iránt is érdeklődik (szén). 1914-ben „Kettős portré-jával Nadányi díjat kapott „Fekvő akt“-jáért 800 korona állami ösztöndíjban részesült. (L. még: „Szász kultúra“ cím-szónál.

Kinsky Jenő dr. vegyész-mérnök
* 1884. Temesvárt. Tanulmányok: a charlottenburgi és karlsruhei műegyetemen, 1918-ig Németországban működik, 1919-től a mai „Tanara“ Vegyipar r. t. vezetője.

Királyhágómelléki Református Egyházkerület. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület a régi magyarországi Tiszántuli Református Egyházkerületnek a trianoni békeszerződéssel Romániához csatolt területén maradt békés-bánáti, bihari, érmeleléki, máramaros-ugocsei, nagybanyai, nagykárolyi, nagyszalontai, szatmári csonka egyházmegyéiből alakult. Geografailag tehát azon a területen fekszik, amit Románia földrajzában, mint Erdélyen kívül fekvő részeket Máramarosnak, Kőrös-vidéknek és Bánátnak neveznek. Az ezen területen maradt csonka egyházmegyék képvisellete 1920 évi október hó 20-án Nagyváradon tartott értekezlete megbizta Sulyok István bihari, esperest és Domahidy Elemér nagykárolyi egyházmegyei gondnokot, az ideiglenes kerület megszervezési munkálatainak előkészítésével és megindításával. E megbízás alapján az ideiglenes elnökség a kerületi közgyűlést az előírt szervezkedés megejtése és az

adminisztráció felvétele céljából 1920 december 14-re összehívta. Ez a közgyűlés kimondotta a kerület megalakulását, azonban ekkor még a szatmári, nagybanyai és békés-bánáti egyházmegyék az Erdélyi Református Egyházkerület általuk kért főhatósági adminisztrációja alatt állottak. Minthogy a kerület egységes adminisztrációjának kérdését rendezni kellett, a volt Tiszántuli Egyházkerület-hez tartozó egyházmegyék törvényes képviselői 1921 évi június 7-én kimondották, hogy az új egyházkerület végleges megalakítása tárgyában szükségesnek tartják az egyházmegyék meghallgatását. Az egyházmegyék vélemény-nyilvánítása után 1921 augusztus hó 16-án Nagyváradon tartott egyházkerületi alakuló közgyűlés egy értelemmel kimondotta, hogy a Tiszántuli Református Egyházkerület-től Romániához csatolt területen levő egyházmegyék vélemény-nyilvánítása alapján „Királyhágómelléki Református Egyházkerület“ elnevezéssel új egyházkerületet alakít, s ennek megszervezését elhatározván elrendelte a püspöknek, az egyházkerületi főgondnoknak, a tanácsbíráknak, a jegyzőknek és a képviselőknek megválasztását, Püspökké választatott Sulyok István, főgondnokká Domahidy Elemér, egyházkerületi főjegyzővé Soltész Elemér, lelkesi jegyzővé Nagy Vilmos, világi főjegyzővé Dr. Harsás Géza, világi jegyzővé pedig Dr. Várady Miklós. Az így megalakult egyházkerület működése elé azonban igen sok akadály gördült. A vallás és művészetügyi minisztérium az egyházkerület törvényes

megalakulását csak egy előzetesen tartandó zsinat után volt hajlandó elismerni, és jó ideig mint „püspök nélkül maradt esepességeket“ tartotta nyilván, bár Goga Octavian vallás és művészetügyi miniszter az önálló megalakulást egyelőre tudomásul vette. Az egyházkerület és az állam közötti jogviszony hosszadalmas elvi vitájában az egyházkerület kezdettől fogva a megalakulás feltétlen jogosságának és törvényességének álláspontján volt. Az államkormány részéről azonban a kerület végleges elismerését a kultusztörvény meg nem létevel indokolták. Hogy a megalakulás végleges elismerésének semmi néven nevezendő akadályja ne legyen, Sulyok István mint megválasztott püspök és Domahidy Elemér mint megválasztott főgondnok állásukról az 1923 évi április hó 11-ik napján Nagyváradon tartott közgyűlésen lemondottak s az egyházkerület ügyeinek intézését „egyházkerületi elnökség“ vette át, s magát az adminisztrációt Csernák Béla vezette Konrád Géza egyházkerületi titkár segítségével. Az egyházkerületi elnökség újból elrendelvé a püspök és főgondnok választásra a szavazást, ismételten Sulyok Istvánt választották püspökké és Domahidy Elemért főgondnokokká. Lepadatu vallás és művészetügyi miniszter Sulyok István püspökké választását 1926 évi március havában elfogadta és aprobálta, az 1926 évi április hó 22-én tartott egyházkerületi közgyűlés azonban, minthogy a kultuszminiszter a püspöki hűségeskü kivételét későbbi időre halasztotta sem a püspököt, sem a főgondno-

kot hivatalába be nem iktatta. Majd Sulyok István püspök 1926 május 16-án Dr. Pacliseanu Zeno kultuszminiszteri vezérigazgató jelenlétében a hűségesküt letévén őt és Domahidy Elemér főgondnokot az 1926 év június hó 23-án Nagyváradon tartott rendkívüli egyházkerületi közgyűlés a hivatalukba beállította. Ezen idő óta az egyházkerület ügyeit teljes törvényes jogkörében a püspök és a főgondnok intézi, kiknek e munka végzésében a központi tisztviselői kar áll segítségükre. Az egyházkerület végleges elismerése a kormány részéről azonban még ez ideig nem történt meg. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület főhatósága alá 2 teljes nyolc osztályú fiú főgymnázium (Máramarossziget és Szatmár), 1 felső tagozatában kereskedelmi irányú felső leányiskola (Szatmár), 2 négy osztályu tanítónőképzőintézet (Szatmár és Nagyvárad), s egy négy osztályu polgári leányiskola (Nagyvárad) tartozott. Ezek közül ma csak a szatmári református főgymnázium, a szatmári református felső leány és kereskedelmi iskola és a nagyvárad református polgári leányiskola működik összesen 41 tanárral. A máramarosszigeti református főgymnáziumot a kormány bezáratta, a szatmári és nagyvárad református tanítónőképzőintézetek pedig elnéptelenedés miatt beszüntették működésüket. Az egyházkerületi főhatósága alá tartozik ezen kívül 143 elemi iskola, amelyben 217 tanító működik. A kerülethez 182 egy-

házközség tartozik, melyben 238.959 református lélek él. Az egyházkerület középiskoláiba 1926—27-ben 452, az elemi iskolába pedig 12.346 tanuló járt.

Kisch Gustav Oswald dr. egy. tanár * 1866 III. 26. Besztercén. Germanisztikai tanulmányokat végzett Lipcsében, Tübingenben, Budapesten, Berlinben, Zürichben. A cluji egyetemen a német nyelv és irodalom r. tanára. A germ. szeminárium igazgatója. A Román Koronarend parancs. jelv. birtokosa. Tudományos működést az összehasonlító nyelvtudomány területén fejtett ki, elismerésre méltó eredményeket különösen az erdélyi szász dialektusok kutatásában ért el. A tudományos irodalomban többször hivatkozott művei: Die Bistritzer Mundart vergl. m. d. moselfränk. (Beiträge z. Geschichte d. Spr. und Lt. Bd. XVIII. 2. 1893). egyéb művei: Altromanische Lehnwörter im Siebenbürg. — Moselfränkischen (Korresp. Blatt 1904). — „Vergl. Wörterb. d. Nösner und moselfr. = luxemb. Mundart, mit Karte der Urheimat d. d. Siebenb. Deutschen (Archiv d. V. f. siebenb. Ldsk. Bd. 33) s még számos, a nyelvelemekre vonatkozó kutatás bel- és külf. folyóiratokban, „Festschrift“-ekben. Sajtó alatt: „Siebenbürgen im Lichte der Sprache ein Beitrag zur Kulturgeschichte der Karpatenländer“ 1928 (Leipzig).

Kisch Róbert építésmérnök * Nagyszebenben 1897 III. 18. Technikai főiskolát Charlottenburgban végzett. Ezidőszert Berlinben él, ahol több tervpályázaton sikert ért el, a Reichskanzlei ujjáépítési terv-

pályázatán első díjat nyert és a terv kivételére is megbízást kapott.

Kiss Demetriu ügyvéd * 1854 X. 28. Jogi tanulmányait Budapesten végezte. Ügyvédi gyakorlatot folytat Nagyváradon, ahol az Ügyvédi Kamarának alelnöke, később elnöke. Egy cikluson át szenátor volt, 1923-ban mint pápai kitüntetést a Nagy Szent Gergely lovagrend parancsnokj tisztét nyerte.

Kiss Elek dr. unitárius theol. dékán * 1888 V. 28. A Theologiai Akadémia hallgatója 1910—13 s közben nyelvi szakos tanárjelölt. 1913-

15-ig a Manchester New Collegeben ösztöndíjas hallgató. Hazatérve lelkészkedik, míg 1921-ben theol. tanár lesz. Főbb művei: Az értelmi és erkölcsi nevelés viszonya I—II, 1917. — A kereszténység helye a világ vallásai között (Ford. 1923). — Az isteni törvény útja, 1924. — Budhizmus és

Kereszténység (Ford. 1925). — Erdélyi kulturális kérdések, 1927. — A Pásztortűz és a Christian Life munkatársa.

Kiss Ernő (zilahi) ügyvéd * 1851-ben. (Atyja z. Kiss László Középszolnok megye főjegyzője az 1848 pozsonyi Országgyűlésen Wesselényi Miklóssal együtt Középszolnok megye követe volt.) 1877—80 között Zilah főjegyzője, azután s ma is gyakorló ügyvéd. Kulturmozgalmakban vett részt. A ref. egyházi életben s a magyar pártmozgalomban ma is dolgozik.

Kiss Ernő unitárius kollegiumi tanár, * Makón 1868-ban. 1901 óta a kolozsvári unitárius kollegium tanára. Tanulmányutakat tett Olasz-, Németországban és az Egyesült Államokban. Több irodalomtörténeti tanulmányt írt, az Egyet. Phil. Közlönybe, az Erdélyi Múzeumba, a Magyar Shakespeare Társaság stb. Önállóan megjelent főbb művei: Mikszáth Kálmán (1910) Szemere Bertalan (1912). A Petőfi centennárium alkalmából kiadta Petőfi összes költeményeit (Dicsőszentmárton, 1922). Magyarázatokkal adta ki Arany Toldiját (Kolozsvár 1923). Lefordította Occioni latin irodalomtörténetét és Croce Esztetikáját (Budapest 1914).

Kiss Géza dr. volt egyetemi tanár * 1882 Nagyszebenben. A nagyváradi jogakadémiának nyolc éven, a debreceni egyetemnek öt éven át volt tanára. 1919 júniusától Kolozsvárt lakik. Az 1922-ös választásokon kamarai képviselőnek, 1927-ben szenátornak választották meg liberális programmal. Művei: A jogalkalmazás módszereiről. — Interpretáció a

római jogban. Gesetzesauslegung und ungeschriebenes Recht, Jena 1911.

Kiss Mór dr. nyug. egyetemi tanár, szakíró * Kolozsvárt 1857 V. 12. Jogtudományi doktorátust szerzett 1876-ban s két évvel később a római jogból habilitáltatott. Négy évig a nagyszebeni jogakadémia tanára, 1884-ben a kolozsvári egyetem pandektajogi tanszékére nevezik ki. Volt rektor s három ízben dékán. 1919-ben nyugalomba vonult. Főbb művei: A római végrendelet 1876. — Római jogi praktikumok kézikönyve (Budapest 1883). — Jogügyleti obligációk (1902). — A jogról általában, Budapest Singer és Wolfner, 1905 I. kötet. A római jog rendszere, 1916. — Nyugalombavonulása óta az Erdélyi Szeszgyárosok Szövetségének igazgatója.

Klein Miksa ügyvéd * 1882 X. 23. Ügyvédi irodáját először Désen nyitotta meg, hol újságszerkesztéssel is foglalkozott. Az ottani szociáldemokrata pártnak elnöke volt. Háboru után Kolozsvárt a Zsidó Nemzeti Szövetség keretében a cionista propaganda szolgálatába áll és kezdeményezi az Erdélyi Zsidó Jogvédő Iroda felállítását. 1925-ben a regáti zsidószervezet, az Uniunea Evreilor Români táborába megy át, mert az országosan szervezett védelmet jobbnak találja. Dolgozott a zsidó kultúra terjesztése terén is, a cluji Tarbutliceumnak öt évig elnöke volt.

Klein József festő * 1896-ban, dolgozott Kecskeméten, Budapesten, Nagybanán, leginkább az utóbbi művésztelep hagyományain nevelkedett. Kiállításokat rendez-

zett Nagybányán, Kolozsvárt, Aradon.

Klein Karl Kurt dr. szász irodalomtörténet-író. * 1897 V. 6. Fehéregyházán. Tanulmányait Debrecenben és Kolozsvárt végezte, theologia mellett germanisztikával foglalkozott. 1923-ban a iasi ev. egyházközség papja lett, 1926-ban az ottani egyetemen német nyelv és irodalomról habilitálták. A modern szász irodalomra vonatkozólag kitűnő források K. monográfiái. Számos kisebb terjedelmű tanulmányán, cikkén, bírálatán kívül, önállóan megjelent főbb művei: *Die deutsche Dichtung Siebenbürgens im Ausgange des 19 und im 20. Jarh.* (G. Fischer Jená 1925). — *Ostlanddichter* (Klingsor Verlag Kronstadt 1926) Tíz élő erdélyi szász író portréja. — *A Teutsch-szerkesztette szász kulturhistoriában összefoglaló irodalomtörténeti tanulmányok.* — *Beiträge zur Gesch. d. Protestantismus in d. Moldau* (Bukarest 1924, II. Hermannstadt 1927). — *Beziehungen Martin Opitzens zum Rumänentum* (Krafft 1927).

Klein Viktor a Gyapjuipar r. t. ügyvezető igazgatója, * 1884 Késmárkon. Kereskedelmi iskolát végzett, felsőbb textil szakiskolán állami oklevelet nyert, gyakorlati kiképzésben pedig Németországban, Angliában és Amerikában részesült. Évekig volt külföldi textilgyárak alkalmazottja, 1914-től a temesvári Gyapjuipar r. t. ügyv. igazgatója. A bányási Gyáriparosok Szövetségének, több iparvállalat és ipari érdekképviselet (Ugir) igazgatósági tagja.

Klincka József karmester, * 1889. Zenei tanulmányait a prágai zene-

akadémián végezte. Hangszerei: a zongora és az orgona. Sepsiszentgyörgyön a katonai tisztiképző iskola és a szimfonikus zenekar karmestere, a nőgyeleti énekkar karnagya és tanítónőképzői zene tanár. Zeneművei: *Rhapsodia fis moll* és *Scherzo*, *Vegyes karok*.

Klingsor erdélyi német folyóirat, első száma megjelent 1924 áprilisában, alapította dr. H. Zillich, aki kezdetől fogva szerkeszti is. Az erdélyi szászok fiataljait egyesíti ez a brassói havi folyóirat, amely tág horizontja mellett kollektív erdélyiséget is hirdet.

Kloess Hermann szász író * 1880 IX. 26 Medgyesen. Egyetemi tanulmányokat Marburgban, Kolozsvárt, Kielben, Berlinben, Jenában végzett. Theologia mellett elsősorban germanisztikával foglalkozott, 1908-ban tanár lesz a nagyszebeni tanítóképzőn, 1912-ben lelkészi állást vállal. Írói pályáját lírai versekkel kezdte, melyek megjelenésük idején az irodalmi közvélemény elismerésével találkoztak. (*Unsere Liebe. Gedichte*, 1913). Később majdnem teljesen a drámairodalomhoz pártolt. Drámai művei: *Die Braut von Urwegen. - Zwei Völker. - Untergang. - Die Nachfolge Christi. - Totentanz. - Josef der Träumer. - Frau Balk. - Klöss* lírájának és drámájának — német bírálóinak megállapítása szerint — nines földi illata, legkevésbé pedig az erdélyi szász föld illata érzik rajta.

Kocsán János * Nagyváradon 1872 III. 22. Itélő táblai bíró volt Nagyváradon 1923-ig, mikor politikai magatartása és publicisztikai működése miatt állásától megválni

kényszerült. Azóta ügyvédkedéssel és közügyekkel foglalkozik. 1926-ban magyar párti programmal szenátor. Jogi szakirodalmi munkásságából emlékezetes, hogy K. kezdeményezte a bírák titkos minőségének eltörléséért indított mozgalmat. 1922-ben jelent meg: A választott bírósági eljárás szabályai (Nagyvárad). A biharm. és nagyv. magyar párt-tagozat elnöke.

Koleszár Jenő bánffyhungyadi ügyvéd * 1887 Bánffyhungyadon. 1921 óta vett részt az erdélyi m. politikai mozgalmakban, a Reformcsoporthoz tartozott, 1926-ban elbarátaival együtt kilép a Magyar Pártból s a Magyar Néppárt felállításán dolgozik.

Koleszár László orvos, * 1888 X. 8. Kolozsvárt. Doktorátust és műtői oklevelet a kolozsvári egyetemen szerzett (Makara klinika), fül-, orr- és gégeészeti tanulmányait külföldi klinikákon folytatta. Mintegy harminc orvosirodalmi dolgozatában, melyek közül több a Magyar Sebész Társaság kiadványaként jelent meg, jórészt a felső légutak és a fül sebészetében szerzett tapasztalatait dolgozta fel, de közölt általános kórtani tanulmányokat is, valamint új eljárásokat, (eszköz-leírásokat), csonttörések kezelésénél. Az Erdélyi Múzeum Egyesületben sorozatos előadásokat tartott orvosi kérdésekről a nagyközönség számára. A Magyar Sebész Társaság igazgatóságának tagja, a kolozsvári Magyar Zene-konzervatórium ügyvezető elnöke.

Kolozsvári Egyetem. A Consiliu Dirigent 1919 májusában vette át a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetemet és hat hónappal az

átvétel után 1919 novemberében, személyileg teljes újjászervezéssel indult meg az oktatás és a tudományos munka Romániának most már negyedik egyetemén. A hallgatók száma (rendkívüli hallgatókat is beleértve) az első évben 1869 volt és fokozatos szaporodással (csak 1923—24-ben némi visszaeséssel) 2712-re emelkedett az 1927—28 tanévben. A jogot hallgatók száma volt a legnagyobb kezdettől fogva utána az orvos-gyógyszerész fakultás hallgatói jöttek, majd sorrendben a bölcsészeti s legkisebb számmal a természettudományi szak hallgatói következtek. A Kolozsvári Egyetemnek négy fakultása van: 1. Jogi (Facultatea de Drept și Științe de Stat) tizennégy tanszékkal. A kurzus négy éves. A három első év végén alapvizsga tendő le, sikeres vizsgák után a hallgató absolutoriumot kap. További három „szigorlat” szükséges a jogi doktorátus, ill. csak további kettő a politikai doktorátus elnyeréséhez. — 2. Orvosi és gyógyszerészeti fakultás (Facultatea de Medicină și Farmacie) huszonekét tanszékkal (utóbb még két tanszék: a bakteriológiáé és huzgyszervek sebészetéé is rendszeresített). Ezen a fakultáson a rendes tanárok mellett tizenegy magántanár működik. A kurzus hat évig tart s minden év végén vizsga letétele kötelező. A hatodik év után két vizsga van (I. Közegészségtan, törv. orvostan, pszichiátria, neurologia. II. Gyermekgyógyászat, szülészet — nőgyógyászat, belorvostan, sebészet). A gyógyszerészek egyetemi kurzusa három év. Minden év végén vizsga s a harmadik vizsga után lehet jelentkezni a gyógyszerészeti képesítő vizsga letételére. —

3. Bölcsészeti fakultás (Facultatea de Litere și Filozofie) huszonhat tanszékkal. Ez a fakultás kétféle oklevelet szolgáltat ki: a) Képesítő oklevelet, mely vagy általános bölcsészeti képzés, vagy szakképzés (filozofia, ókori filozofia, modern filológia, történelem), b) bölcsészeti doktori oklevelet. A licenziátushoz legkevesebb három évi tanulmány szükséges. Akik doktorátust is akarnak szerezni, két évi iskolai gyakorlatot kell felmutatniok. — 4. Matematikai és természettudományi fakultás (Facultatea de Științe) huszonkét katedrával. Öt szekciója: a matematikai, a fizikai, a kémiai, a természetrajzi és a földrajzi. A licenziátusi fok eléréséhez három vagy négy év szükséges a választott szakma szerint, a doktorátushoz két évi iskolai gyakorlat és részvétel a fakultás szemináriumainak vagy laboratóriumainak szakszerű munkálataiban. — Az egyetem első Rectora Sextil Pușcariu volt. 1927—28-ban Bogdan-Duică Gheorghe volt a Rector és előterjesztésére 1927 október 18-án kelt rendelettel a Kolozsvárban (1486—1520). A XVIII. Ferdinand I. nevét kapta.

Kolozsvári ferencendi kolostor a művészeti emlékek közé tartozik. Eredetileg a domokosrendiek építették a XIV. század végén és a XV. század elején és fokozatosan fejezték be a század végén. Ugy a kolostor, mint a templom csucsíves stílusban épült, de szazadokon keresztül sokszor cserélt gazdát és sokszor nyultak hozzá avatatlan kézzel. A reformáció után üresen állott, míg az unitáriusok meg nem kapták és iskolának át nem alakították (1608). Az uni-

táriusok 1693-ban adták át a jezsuitáknak, kiktől a ferencendiek 1725-ben kapták meg. Az unitáriusok és jezsuiták a szép gótikus termeket lefaragtatták, beboltozták. A sok átalakítás megviselte, alakjából kivetkőztette. Trefán Leonard házfőnök kezdi a barokk stílusú kolostornak visszaadni gótikus jellegét. A virágzó gótikának nagyon szép kifejezője a nagy terem, a késői gótika fejlődését mutatja a sekrestye a földszinten. Az emeleten az oratorium, ebédlő, a feljáróval szemben lévő folyosók ablakai és a nyugati oldalon elhelyezett cellák ablakai mutatják a réginek alakját. A templom teljesen elvesztette gótikus jellegét, csak a szentély külső alakjából és ablakából következtethetünk a XIV. század emlékeire. (A ferencendiek Kolozsváron a XV. század második felében telepedtek le először. A mostani farkasutcai templomot a ferencendiek építették a XV. században (1486—1520). A XVIII. században és a jelenben a kolostor a ferencendieknek szellemi központja volt. Hittudományi főiskolájának színvonala vetekedett a külföldi hasonló színvonalú főiskolákkal. L. Ferencendiek.

Kolozsvári Iparművészeti Múzeum, a Kereskedelmi és Iparkamara gyűjteményéből keletkezett 1888-ban mint ipartechnológiai múzeum nyílt meg. Mai elnevezésével 1896 óta működik, iparművészeti tárgyak, szakkönyvek és modellek gyűjtésén túl kiállítások és előadások rendezése voltak céljai. 1919-ben átvette a Consiliu Dirigent s azóta a neve: Muzeul Școalei Superioare de Arte și Meserii. 1921-ben erdélyi román etnográfiai kiállítást rendez-

lozsvári Hírlap, impériumváltozás után a Keleti Újság belső munkatársa. Évek során át az erdélyi politika vezetőiről egyházi emberekről közölt lélekrajzi műtermi riportjai a K. U. egyik legismertebb és elismert írójává tették. **Ady-cikkei**, melyeknek anyagát Zilahon gyűjtötte össze, megjelentek az Ady Múzeum I. kötetében.

Komjáti Károly zeneszerző. * Budapest 1896. Tanulmányait a Magyar Kir. Zeneművészeti Főiskolán végezte 1911—15-ben. (Zongora és zeneszerzés.) A háborúig, mint zenetanár működött a budapesti Zenekonzervatóriumban. 1920-ban korrepetitor a berlini Staats-Opernél. Majd újból Pesten: a Vidám Színpad zenei vezetője, később az Apolló Kabaré igazgatója. 1927—28-ban a nagyváradi színház karnagya. Művei: **Vonósnégyesek**. — **Zongora-trio**. — **Dalok Ady, Kosztolányi, Babits verseire** (Bárd 1915). — **Samum, Szimf. költemény** (1916). — **Kristalány, operett** (Városi színház 1918). — **Pillangó főhadnagy, operett** (Király színház 1918). — **Három a tánc, operett** (Király színház 1923). — Több egyfelvonásos opera s még számos dal: új erdélyi költők verseire is.

Kondor László, hírlapíró. * 1895 Pécsen. Állandó munkatársa volt nagyváradi napilapoknak és szerkesztője a „Film Riport“-nak, 1928-ban Budapestre történt eltávozásáig. Erdélyi lapokba továbbá a „Múlt és Jövő“, valamint a pozsonyi „Tűz“ című folyóiratokba verseket és novellákat írt. Önállóan megjelent füzete: „Okai-e a zsidók a drágaságnak“ (Budapest 1918).

Konkordátum. Az egyesített Románia első Averescu kormányának kultuszminisztere Octavian Goga 1920-ban kezdte meg a Szentszékkel a tárgyalásokat annak az egyezménynek megkötésére, mely egyfelől a román állam, másfelől a latin-, görög és örmény szertartású katolikus egyházak viszonyát volt hivatva rendezni. A Bratianu kormány kultuszminiszterei: előbb Const. Banu, majd A. Lapedatu folytatták s az 1926-ban újból élre került Averescu kormány minisztere Goldiş befejezte ezeket a tárgyalásokat. A végleges szöveg megállapított, de ratifikálása elhalasztatott a „kultusztörvény“ letárgyalása utáni időre. A kultusztörvény tárgyalásának napjaiban 1928 márciusban Goldiş indítatva érezte magát, hogy nyilvánosságra hozza a Konkordátum teljes szövegét. Az egyezmény első pontja leszögezi, hogy bármilyen szertartású katolikus vallás szabadon gyakorolható Románia egész területén. A szerzart. katolikusok a nagyváradi, lugosi, szamosujvári püspökségek mellett még egy püspökséget kapnak északon, az Állan- és Szentszék által közösen megállapítandó városban. A r. k. érsekség székhelye Bucuresti, a püspökségek székhelye: Gyulafehérvár, Temesvár, Szatmár és Iasi. A szatmári és nagyváradi püspökségek egyesítve lesznek aequo principaler. A Konkordátum ratifikálásával megszűnik a nagyváradi püspökség apostoli kormányzósága és a szatmári püspökség jurisdictiója alá kerül a nv. püspökség területe. Az örmény egyház részére Szamosujvár székhellyel legfelsőbb

szándékolt könyveket előzetesen bemutatni kell s csak akkor hozhatók be, ha a cenzura nem talál bennük kifogásolni valót. Dacára a cenzura életbeléptetésének, az 1924 és 1925 években nem állhatott helyre a zavartalan könyvárusi forgalom Erdély és a külföld között, mert az importot kizárólag három cég, nevezetesen: a nagyváradi Rigler, a marosvásárhelyi Révész Béla és a Brassói Lapok könyvosztálya bonyolíthatta le s emiatt a monopoliumszerű alakulás miatt az egészséges verseny nem fejlődhetett ki. A normális állapot csak az 1926 év kezdetével állott helyre, mely időtől kezdve — ha cenzura mellett is — de valamennyi, politikai szempontból kifogás alá nem eső külföldi könyv zavartalanul behozható. Ennek következményeképpen az utóbbi (1926, 1927 és 1928) években a magyar könyvek importja hatalmasan fellendült. Ma már ez az üzletág annyira szervezve van, hogy egyrészt az árak teljesen azonosak a magyarországi rendes boltiárakkal, másrészt pedig részletfizet alapon is a békebeli évekhez hasonló arányban fejlődött ki a magyar könyvek elhelyezése. Magyar könyvek után sorrendben a német könyvek importja, a francia, s az angol könyveké következik.

Kóra Körber Nándor grafikus iparművész, * 1897 VI. 6. Művészeti kiképzését Budapesten nyerte. Forradalom után Erdélybe került és évekig Erdély és a Bánság legtöbbet foglalkoztatott illusztrátora (napilapok, hetilapok, folyóiratok). Sok könyvet illusztrált. Karikatúráit 1924-ben kötetben adta ki (Temesvári Panoptikum). Végzett színházdiszítést, festett tem-

plomi freskókat is. Legújabb kompozíciói és portréi láthatók.

Korunk, szociológiai és irodalmi havi folyóirat; első száma 1926 februárban jelent meg. Dienes László szerkesztésében és kiadásában. A kort mozgató eszméket, a politikai, művészeti, társadalmi irányzatokat, az egymással harcoló világnézeteket, az új idők tudományos megismeréseit kívánja a magyar nyelvterületek közönségének bemutatni. Kolozsvárt szerkesztik, de munkatársai minden magyar nyelvterületről kerültek. Ismeretterjesztő szerepét hasznosan betölti, politikai irányításra — ma — nem vállalkozhatik.

Kós Károly

Kós Károly építész, grafikus és író, * 1883 Temesváron. Tanulmányait a budapesti műegyetemen végezte. Tanulmányuton volt nyugati országokban; háboru alatt a magyar kultuskormány a konstanti-

nápolyi Tudományos Intézet tagjaként Törökországba küldte. Művészi képzeletére a székely népi művészet volt hatással. Ismertebb épít. művei: a budapesti állatkert, pavillonjai, a sepsiszentgyörgyi Székely Nemzeti Múzeum, Ref. templom Kolozsvárt. Az imperium első éveitől politikával is foglalkozik. A kalotaszegi megmozdulás, a Magyar Néppárt alakulása elsősorban a K. nevével indult. A Reformcsoport is részben Kós körül csoportosult. Népi alapra épült Magyar Pártot, népiszükségleteket kielégítő, reális, erdélyi politikát követelt. (lásd még: Magyar politikai mozgalmak.) Megjelent könyvei: Régi Kalotaszeg, 1909. — Sztambul (Franklin, 1918). — Ének Attila királyról. — Erdély kövei. — Varju nemzetség. — A Szépművészeti Céh igazgatója, a kiadott könyvek nagyobb részének illusztrátora.

Kósa Béla dr. * 1876 Kispetri kolozsmegyei községben. 1919-ig ügyvédi gyakorlatot folytatott Tasnádon, jelenleg u. o. a magyar párt-tagozat elnöke s a Tasnádi Takarékpénztár elnökgazgatója.

Közeghy József, zabari * Kökuton 1868-ban. Budapesten műegyetemet végzett s négy évig a magy. kir. kulturmérnöki hivatalnál dolgozik, később az államépítészethél, majd a M. Á. V. igazgatóság építészeti főosztályánál működik. 1902 óta Nagyvárad város főmérnöke. Ez utóbbi minőségében háboru előtt jelentősebb városrendezési és városépítészeti munkálatakat vitt keresztül. Kiadott fontosabb publikációi: A közúti szolgálat reformja. — A mérnök pozíciója Magyarorszá-

gon. — Nagyvárad város fejlesztési programja. — Előadója volt a magyar városok polgármesterei kongresszusának. A Román Mérnökök Orsz. Egy. várad-i szakosztályának elnöke.

Kovács Dezső, a kolozsvári Ref. Collegium igazgatója, novellairó, * 1866-ban Magyarlápason. Egyetemi hallgató korában az Erdélyi Híradó munkatársa volt. 1890 óta működik a ma vezetése alatt álló református iskolában. Mint író egy régebbi derűsebb korszaknak a mai fiatal írók között is szívesen látott képviselője. Könyvei: Trifolium (Bede Jóbbal és Fekete Nagy Bélával), Apró komédiák. — Apostolok és csavargók. — Ballag már a vén diák. — E tárca- és novella-gyűjteményeken kívül „A dráma és regény határai” címen tanulmányt tett közzé.

Kovács Dezsőné, * Déván 1875. Az Erzsébet Nőiskolában szerzett polg. isk. tanári oklevelet s husz évig a kolozsvári állami tanítónőképző tanára volt. Az erdélyi magyar nők kulturális mozgalmának egyik vezetője, pedagógiai és nevelési cikkeket írt.

Kovács Kálmán unitárius tanár, püspöki titkár, * 1883-ban. Egyik alapítója az Erdélyi Irodalmi Szemlének s két éven át kiadója is. Kisebbségi magyar ügyek agilis munkása.

Kovács Lajos brassói unitárius lelkész, * 1882-ben. Elnöke az Egyetemes Unitárius Lelkészkörnek. Angolból fordította és kiadta I. M. Savage: A kereszténység fejlődéstörténete c. munkáját (1927).

Kovács László író, * 1892-ben Gerendkeresztúron (l'orda-aranyos

megye). Tanári pályára készült, de hadbavonulása félbeszakította tanulmányait. Novellái, esszéi, kritikái jelentek és jelennek meg a különböző erdélyi napi- és hetilapokban. Önálló kötete ezideig nincs. Jelenleg az Erdélyi Szépművészeti Céh lektora. K. írta a Céh antológiájának bevezetését.

Kovácsy Albert közjegyző * 1875-ben Brassóban, 1900-ban ügyvéd Székelyudvarhelyen. Ennek a városnak 1906-ban országgyűlési képviselője lesz. 1908-ban Marosvásárhelyre nevezik ki közjegyzőnek.

Kovácsnai Gábor dr. * Angyaloson (Háromszék m.) 1887-ben. Joghallgató korában a Pesti Hírlap munkatársa volt. 1917-ben Sepsiszentgyörgy h. polgármestere, 1926-ban polgármesterré választják.

Kövér Erzsébet * Aradon. Tanítónői oklevelet szerzett Budapesten. Két verskötete jelent meg 1924—1926 Az E. I. T. tagja.

Kövér Gusztáv mérnök, államt. doktor * 1898-ban. Az O. M. P. intézőbizottsági tagja, a Biharvármegye szervezésével megbízott bizottság elnöke.

Középsk. reform. 1928 május 28-án tették közzé a középfokú oktatásról szóló törvényt (Legea pentru Invățământul Secundar) mely 1898 óta először reformálta gyökeresen a román középfokú oktatást. Az új törvény a nyolcosztályú középiskola helyébe a hétosztályú középiskolát teszi s a háromtagozódású (klasszikus, modern, reál) liceum helyébe az egyetemes liceumot állítja. A törvény e legfőbb intézkedéseit a törvény-szerkesztő avval indokolja, hogy a liceum hivatása nem az, hogy speciális kiképzést adjon, hanem, hogy

általános műveltséget közvetítsen, ezt pedig csak a humán- és reál-tárgyak együttesen képesek megadni. A törvény a középiskolai oktatást két szakaszra osztja, alsó szakasza: a három osztályú gimnázium, felső szakasza: a négy osztályú tulajdonképeni liceum. A három osztályú gimnázium, mely a népiskolák felső osztályaihoz hasonlítható, s amelybe a népiskola hetedik osztályának elvégzése után különbözőzeti vizsgával átlépni lehet, — nemcsak a felsőbb, liceális osztályokra készít elő, hanem belőle a tanuló gyakorlati szakiskolákba is mehet. Aki a liceális osztályokban akarja folytatni tanulmányait, a három osztály elvégzése után vizsgálatnak vettetik alá. A négyosztályú tulajdonképeni liceum elvégzése után a baccalaureátusi vizsgát kell letenniök azoknak, akik egyetemi tanulmányokat akarnak folytatni. (Ez új tanulmányi rend szerint egy előkészítő év is áll a baccalaureátus és az egyetem között s az egyetemre való felvétel még külön felvételi vizsgához is van kötve.) A minden év végén kötelező osztályvizsga, a harmadik osztály után való kis érettségi és a baccalaureátus a minél erősebb seicztezést célozza; a törvény szerkesztője az ipari előkészítő iskolák látogatottságához képest túl nagy-nak találja a tudományos pályára özőnlők számát s az ezekre előkészítő elméleti iskolák számát is. Azért is a törvény hetedik cikkében lusa ilyen elméleti középiskolák felállítását a jövőre a Consiliul Permanent hozzájárulásától és a közoktatási miniszter engedélyétől teszi függővé. — Az állami középiskola tanítási nyelve a román nyelv. Jelentős számú kisebbségi

lakosságtól lakott területen e kisebbséghez tartozó növendékek számára külön kisebbségi nyelvű szekció állítható, de csak az esetben, ha gimnázialis osztályonként 30, liceális osztályonként legalább 25, az illető kisebbséghez tartozó tanuló jelentkezik. De ezekben is a román nyelv, a román történelem, a román földrajz és alkotmánytan román nyelven tanítandó. Az új rendszerű középiskola tantervét az 1928-as törvény csak nagy vonalakban állapítja meg, kijelölve a tantárgyakat, megjelölése nélkül az osztálynak s az óraszámnak, amelyben tanítani kell. Ugy az alsó, mint a felső osztályokra nézve két csoportba osztja a tantárgyakat: a) irodalmi és tudományos anyag; b) művészeti nevelés és testi ügyesség gyakorlatai. Fiúk és lányok tanterve között csak ez utóbbiakban van eltérés. A latin és francia nyelv kötelező. A francia nyelven kívül még egy modern nyelv tanulása kötelező, az iskola választása szerint az angol vagy a németé. Tekintettel arra, hogy a reform a gyakorlatba csak az 1928—29 év elején lépett, tapasztalatokról beszámolni még nem lehet. A kisebbségekre súlyosodó nehézségeket ennek a törvénynek főleg a tanerők minősítését illető dispoziciói növelik.

Közgazdasági Bank rt., Temesvár. # 1905. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alap-tőke: 7.500.000. — Tartalékalapok: 6.500.000. — Az igazgatóság elnöke: Szana Zsigmond, Vezérigazgató: Nyiri Jenő. Érdekközösségben a Temesvári Bank és Kereskedelmi rt.-gal.

Közigazgatási reform. 1926 január elsejével az egész Románia

területére egységes új közigazgatási törvény lépett életbe „Törvény a közigazgatás egységesítéséről” címen, mely gyökeresen átalakította az eddigi közigazgatási rendszert s amely hatályon kívül helyezte az eddig Erdélyben érvényben levő 1886. évi XXI. és XXII. törvényeket. Az új törvény szelleme a francia közigazgatás nyomdokain halad, sőt annak teljes átvétele. A közigazgatás szervezetének felépítése és szabályozása azonos a francia közigazgatás rendszerével és éppen ezért az eddig Erdélyben érvényben levő és inkább a német rendszer felé hajló közigazgatási rendszer gyökeres átalakulását eredményezte. Az új törvény átveszi a megye rendszerét, fenntartja a járást és felosztja a megyét községekre. A régi magyar rendszer ismert kis községet, nagy községet, rendezett tanácsu várost és törvényhatósági joggal felruházott várost, mely nincs alávetve a megyei jurisdikciónak. Az új törvény megkülönböztetett falusi és városi községeket. A városi községek ismét kétfélék, megyei székhelyű és nem megyei székhelyű városok. A megyei székhelyű városok közül azok, melyek lakosságuk száma és gazdasági és kulturális fontosságuk folytán az állam általános fejlődésére nagy befolyással vannak, külön törvény folytán „municipiumokká” nyilvánítottak és kivételtek a megye fennhatósága alól. Ezek a városok tehát abban a helyzetben vannak, mint a volt magyar törvényhatósági joggal felruházott városok. A megye feje a prefectus, mely állás megfelel a magyar főispánnak. A prefectus ezen minőségében gyakorolja mindazon ha-

táskört, melyet eddig az alispán mint a megye első tisztviselője gyakorolt, úgy hogy a régi magyar vármegyei autonómiai rendszerben kialakult választott alispáni állás autonomikus jellege és jogköre megszűnt. A jelenlegi alispán csak helyettese a prefectusnak, a prefectusi iroda igazgatója és csak átruházott hatáskörben járhat el, míg állását kinevezés és nem választás útján a kormánytól nyeri. A járás feje a pretor, mely állás megfelel a magyar főszolgabírónak, hatásköre azonban mindinkább kevesebb lesz. Kinevezés útján töltik be. A község feje a primar, mely állás megfelel a régi községi bírónak, városokban pedig a polgármesternek. Az új törvény nem ad megkülönböztető címet a városok polgármestereinek még a municipiumokban sem és ugyanez az elnevezésük mint az egyszerű falusi bírónak. A primari állásnál már érvényesül az autonomia, ugyanis a primart a községi tanács választja. Municipiumokban a primari állás betöltésénél ugyanazon elv érvényesül, mint a magyar törvény szerint a budapesti székesfővárosi polgármesteri állás betöltésénél, nevezetesen a községi tanács által kijelölt három egyén közül egyet a belügyminiszter erősít meg. A municipiumi primarnak tehát egyformán kell bírnia a község bizalmát és a kormány bizalmát is. Az autonomia szerve a megyei tanács és a községi tanács. Ugy a megyei tanács, mint a községi tanács tagjai részben választás, részben kinevezés folytán kerülnek be. A választott tanácsosok száma nem lehet több, mint maximum 36, úgy a megyei tanácsban, mint a legnagyobb község, tehát egy municipi-

um tanácsában is. A választott tanácsosok az összes tagok számának háromötödét képezik, míg kétötöd rész, mint hivatalbóli tag kinevezés, illetve delegálás útján nyer mandátumot. A községi tanácsban ezen két elem kivül még vannak női tagok is, kiket nem a lakosság választ, hanem a községi tanácsot kitevő két elem, a választott és kinevezett tanácsosok választanak (cooptálnak). Ezeknek a száma azonban maximum 7. A megyei tanács elnökét saját maga választja tagjai sorából ellentétben a régi magyar törvény intézkedésével, hol a megyei tanácsüléseken, illetve akkori kifejezés szerint a megyei törvényhatósági bizottsági üléseken a kormány által kinevezett főispán elnökölt. A megyei tanács választott tagjai az általános, egyenlő titkos, lista szerinti választás útján választatnak a kisebbségi lista (mi alatt nem a népkisebbségi, hanem a kisebbségben maradt lista értendő) kötelező képviselőivel. Választó mindazon férfi, román állampolgár, aki 21. életévét betöltötte és legalább egy éve a megyében lakik. A választás lista szerint történik, egyéni jelölések nem lehetségesek. A pártokba vagy csoportokba tömörült 50 választó jelöli a listán levő egyéneket a megyei választásra nézve. Egy egyénnek két listán szerepelni nem lehet, tehát a lista győzelmétől függ végérvényesen az arra felkerült egyén megválasztása. A választás kerületenként történik, a már elkészített és minden évben megújítandó választási jegyzék alapján. A választásokon bírók töltik be az elnöki tiszteletet. A megválasztott tanácsosok ha a választás ellen 10 nap alatt nem ada-

tik be panasz, vagy az elutasítatik, megalakulnak és esküt tesznek. A megalakulásnál részt vesznek és ugyancsak esküt tesznek a jogszerinti kinevezett tagok, kik általában az egyház, iskola, közegészségügy, földművelésügy, ipar és kereskedelem és munkaügy egy egy képviselőjéből, kiket a belügyminiszter erősít meg. A megyei tanácsnak hivatalból tagja a városok polgármestere és két tanácsosa, míg a városok tanácsában hivatalból tag a megyei tanács által delegált 2—7 tanácsos. A törvény tehát eltörli a virilizmust azaz a legtöbb adó fizetés elve alapján bekerült tanácstagokat és megszünteti a megyei tisztviselők szavazati jogát is, ez utóbbiak, mint szakértők és referensek kötelesek részt venni a tanácsüléseken és a hozzájuk intézett kérdésekre felvilágosítást adni. A régi magyar törvény szerint működött megyei törvényhatósági bizottság helyébe, melynek száznál is több tagja volt, lépett a maximum 36 választott és 24 hivatalból kinevezett tagból álló megyei tanács. A megyei tanács a törvény szerint 5 bizottságra oszlik, mindenik legalább 5 és legfeljebb 8 taggal, mely bizottságok a következők: 1. Közgazdasági, 2. Közmunkaügyi, 3. Gazdasági, 4. Kulturális, 5. Közegészségügyi Bizottság. Ezen bizottságok referenseiből alakul ki a megyei állandó választmány, melynek elnöke a prefectus s amely helyettesíti a megyei tanácsot akkor, amikor az nem ülészik és javaslatot tesz a megyei tanácsnak. Ezen szerv megvont a magyar impérium idején is „tanács, mint állandó választmány“ címen és állott a megye főtisztviselőiből. Ezen állandó választmány

tagjai fizetést kapnak és tisztviselőknek tekintetnek. A község autonómiája a községi tanács kezében van. A községi tanács tagjai szintén választott és kinevezett tanácsosok, ugyanazon elvek alapján, mint a megyei tanács tagjai. A választott tanácsosok száma a legkisebb községben 9 és a legnagyobb községben 36 lehet. A kinevezett, ugynevezett hivatalbóli tagok ugyanazon szaktestületek képviselői, mint a megyei tanácsnál. A választás itt is az általános, egyenlő titkos választójog alapján lista szerinti szavazással történik a kisebbségben maradt lista kötelező képviseletével, amennyiben az a szavazók számának egyötödét elnyerte. A községi tanács ülésein a primar elnököl. Ugyanez áll a municipiumokra is, ahol a régi magyar közigazgatási törvény szerint a főispán elnököl, mint a kormány bizalmi embere. Az új törvény szerint az által, hogy a primar a választott három tanácsos közül a belügyminiszter erősíti meg, ezen elv annyiban nyer kifejezést, hogy a megerősített primar egyuttal a kormány bizalmi embere is. A községi tanácsból is hiányzik a virillis elem és töröltetett a községi tisztviselők szavazati joga is, ez utóbbiak ép úgy, mint a megyénél kötelesek az ülésen megjelenni és kívánatra felvilágosítást adni. A községi tanács delegál a folyó ügyek elintézésére egy „állandó választmányt“ mely áll kis községekben 3 tagból, városokban pedig 5—7 tagból. Ezen állandó választmány tagjai csak választott tanácsosok lehetnek. Ezen új intézmény folytán megszűnik a régi városi tanács, mely 6 évre választott tisztviselőkből állott s

melynek tagjai voltak az 1886 évi XXI. t.-c. alapján a polgármester, főjegyző, tanácsosok, főügyész, rendőrfőkapitány. Ezen intézmény folytán tehát minden intézkedés a laikus elemek kezébe megy át és a tisztviselői tanács hatásköre eltöröltetik. Az állandó választmány tagjai egy-egy ügyosztály ellenőrzésével vannak megbízva, fizetést kapnak, köztisztviselőknek tekintetnek és lemondásuk fölött a belügyminiszter határoz. A tisztviselők az új törvény folytán végrehajtó szervei a tanács állandó választmány és polgármester határozatainak és közvetlen a községi titkár (volt főjegyző) felügyelete alatt állanak, kit a községi tanács választ. Falusi községekben az új törvény elismeri a régi jegyzői állásnak megfelelő „notar” állását, melyet a prefectus tölt be, ellentétben a régi magyar törvény intézkedésével, mikor is a községi jegyző választás útján nyerte állását. Az autonómia a törvényben többé-kevésbé ki van domborítva, azonban különbözik a régi magyar törvényhozástól a tekintetben, hogy sem a municipiumoknak, sem a megyei tanácsnak bármiféle politikai jellegű határozatot hozni vagy feliratot beterjeszteni ilyen értelemben tiltva van és természetesen megszűnt a megyének azon joga, hogy a meg nem szavazott ujonc és adó kiállítás, illetve behajtása ellen rezisztálhasson. Az autonóm szervek önállóan határozhatnak, azonban fontosabb kérdésekben, mint pl. költségvetés, szabályrendelet, ingatlan vagyron vétele és eladása, közszállítás stb. a belügyminiszternek kell a végső szót kimondani s a megyei illetve községi tanács határozatait jóváhagyni. Ha a község, illetve

megye nem veszi fel a maga költségvetésébe a különféle törvények által rá rótt kötelezettség folytán beiktatandó kiadásokat, úgy a Miniszter jogosult azokat hivatalból beírni. A megyei és községi tanács egész működését a Belügyminiszter ellenőrzi úgy központilag, mint a maga szervei által. A prefectus aki a kormány bizalmi embere is, részt vehet úgy a megyei, mint a községi tanács ülésein és ott felszólalhat s észrevételeiről közvetlen jelentést tehet. A Belügyminiszter jogosított úgy a megyei, mint a községi tanácsot a törvény által előirt esetekben feloszlalni. Ezen joga a centrális hatalomnak szintén francia mintára lett meghonosítva és a magyar törvényhozásban nem volt ismeretes. A feloszlítás okai háromfélék: 1. Ha a tagok száma felénél kevesebbre redukálódván, a községi tanács nem képes működni. Ugyanez a megyei tanácsnál is. 2. Ha a tanács átlépve törvényes hatáskörét, politikai jellegű határozatot hoz, vagy a közrend és államérdek ellen ténykedik. 3. Ha a tanács rosszhiszeműleg kompromitálja a közigazgatás érdekeit. A feloszlítás a megyei tanácsokra és a municipiumbeli tanácsokra nézve királyi rendelettel, a többi községi tanácsokra nézve prefectusi rendelettel történik. A feloszlítási rendeletben kiirandó az új választás és addig is ideiglenes tanács (Comisia interimare) nevezendő ki. A feloszlítás ellen panasz emelhető a közigazgatási bíróságot pótló királyi Itélő Táblánál, melynek határozata ellen felülvizsgálati kérelemmel lehet élni a legfőbb Semmitőszékhez, mely ha úgy találja, hogy a Miniszter, illetve Prefectus nem törvényes indokok alapján oszlat-

ta fel a tanácsot, úgy azt régi jo-
gaiba visszahelyezi még akkor is,
ha a már megválasztott új tanács
működésben van, melynek működé-
se ez által automaticæ megszű-
nik. (S. I.)

**Központi Bank, Váltóüzlet és Ke-
reskedelmi rt., Temesvár. # 1920.**
Az 1927 december 31-iki mérlegben
feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tar-
talékalapok: 1,027.773. — Az igaz-
gatóság elnöke: Rudolf Albrecht.
Ügyvezető-igazgatók: Nemes Hugo
és Mátrai Dezső.

Kühlbrandt Ernst műtörténész *
1857-ben Brassóban. A Honterus-
gimnázium rajztanára volt. Műve:
„Die evangelische Stadtpfarrkirche
in Kronstadt, 1898, 1927.

Kraft & Drotleff nyomdaüzem
Nagyszébenben. 158 munkás. — 49
HP.

**Krassói Takarékpénztár rt., Lu-
gos. # 1879.** Az 1927 december 31-
iki mérlegben feltüntetett alaptőke:
10 millió. Tartalékalapok: 7,802.481.
— Az igazgatóság elnöke: Dr. Bre-
diceanu. Vezérigazgató: Grünbaum
Soma.

Krausz Ilonka (Litteczkiné) gra-
fikus, * Temesvárt. Dolgozni kül-
lönösebb előkészítő oktatás nélkül
kezdett. Grafikáiból Temesvárt
rendezett kiállítást.

Krenner Miklós dr. publicista, *
1875 VI. 18 Garamberzencén (Bars
megye). Felsőbb tanulmányait a
kolozsvári egyetem bölcsészeti ka-
rán végezte. Déván tanárkodott,
majd négy évig a háboruban volt
mint népfőlkelő százados. 1919-ben
szegedi főigazgató, 1919—25-ig
aradi kath. főgimnáziumi tanár,
1925-től újságok és folyóiratok
munkatársa. Négy évi publicisztika-
i intenzivebb működése tollát a
legbecsültebbek egyikévé tette. Ala-

pos történelmi és politikai ismeretei
és — ihletett óráiban — elragadta-
tott tollvezetése a legmeggyő-
zőbb erdélyi politikai íróvá teszik.
Gyakorlati politikai útjára a re-
form-csoport (I. o.) élén indult, ez
alakulat rövid szereplése alatt is
tiszteletet szerezve politikai egyé-
niségének és szónoki művészetének.
Nagy napimunka-teljesítményei
mellett fontos és jelentős társadal-
mi pozíciókat is vállalnia kellett:
a Magyar Újságírók Szervezetének,
az aradi Kölcsey Egyesületnek, az
aradi Újságíró Klubnak elnöke.
Régebben megjelent művei: Nem-
zeti királyság eszméje. —
Martinuzzi I. kötet (1903). —
Petőfi (Arad 1923).

**Krenner Zoltán dr. v. királyi köz-
jegyző, ügyvéd, * Aradon 1879**
november 26. Korán szerepel a köz-
életi pályán, huszonkilenc éves ko-
rában választott tagja a városi tör-
vényhatósági bizottságnak. Ügyvé-
di működését főleg bűnügyi védel-
mekben fejté ki. Önálló jogi mun-
kája „A sértett fél a felha-
talmazási bűnperekben.“
1913-ban lippai közjegyző lesz; az
impérium változás óta Aradon
ügyvéd. Tagja a Magyar Párt re-
form-csoportjának.

Kristóf György * 1878. Tófalván
(Maros Torda megye). 1903—1922-ig
a szászvárosi ref. kollégium taná-
ra volt, 1922-ben a kolozsvári egye-
temen a magyar irodalom tanára
lett. 1904—1925 között számos iro-
dalomtörténeti, esztétikai és élet-
rajzi tanulmányt írt. Az impérium
évei alatt többször megjelent nyil-
vános pódiumon. Irodalmi társasá-
gok hívására, előadásokat tartva,
általános vagy nemzeti kulturkér-
ésekről. (Marosvásárhely, Nagy-
várad). Az új erdélyi irodalom ér-

tékelését napilap cikkeken, de önálló tanulmányban is megkísérelte. A Petőfi centennárium alkalmából Petőfitanulmányokat adott ki, a jubiláris Jókai évben „Jókai élete és művei” (Kolozsvár 1925) c. könyvét írta. Az E. I. T. és a Kemény Zsigmond Társaság, valamint a Magyar Irodalomtörténeti Társaság tagja. A ref. egyházi közéletben, mint egyházkerületi képviselő vesz részt. Háboru előtt megjelent fiatal tanárkorabeli tanulmányaitól eltekintve s a már említett újabbakon kívül megjelent Kristóf összeállításában egy antológia élő erdélyi novellisták műveiből (Erdélyi Leike, Berlin 1924) s részben az ő szerkesztésében jelent meg 1928-ban az E. I. T. román lírai antológiája. Jókai Móról írt könyvét Bitay Árpád román nyelvre fordította.

Kristóf-Krausz Albert festő * 1892-ben. Műépítészeti oklevelet szerzett a müncheni műegyetemen, hol Theodor Fischer tanítványa volt. Mint festő, ugyancsak Münchenben az Akadémián s különböző magániskolákban dolgozott. Háboru után Temesvárt él, főleg mint portré-festő. Kiállításokat erdélyi városokban és Bukarestben rendezett. Mint építész a legmodernebb irányok felé orientálódik.

Krizsán János festőművész. * 1886 Kapnikbányán, Gyermekkorát és ifjúságát Nagybányán töltötte. Pályafutása egybeesik a nagybányai szabadfestőiskola megalapításának idejével. Tanulmányait 1905-1907-ben müncheni stúdiumaival gazdagítja. Első jelentősebb szereplése Münchenben volt, ahol a Kunstvereinban állított ki. Allandó kiállítója volt a budapesti Műcsarnoknak és a Művészháznak. Erős

természetérzése a tájképhez viszi, de számos genre-képe és portré-tanulmánya tanuskodik emberlátása mellett is. Törzstagja a nagybányai festőkolóniának és egyik vezetője a nagybányai festőiskolának.

Kronstädter Allgemeine Sparkassa in Kronstadt (Brassói Általános Takarékpénztár) Brassó. # 1835. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50.007.000. — Tartalékalapok: 35.227.792. — Az igazgatóság elnöke: Porr Emil. Vezérigazgató: Eder Hans. 1928 június 2-án megtartott rendkívüli közgyűlésén a Siebenbürgische Handels und Industrie Bank Brassó és Transylvania Banca pentru Comerț și Industrie Bucarest, pénzügyekkel elhatározott fuziót a Comisia Economica Specială jóváhagyta. A fuzióval kapcsolatosan a Kronstädter Allgemeine Sparkassa 50.007.000, alaptőkét 100 millió leire emelte fel s az új emisszióból 40 millió lei névértékűt a beolvadó két intézet részvényeinek becserélésére használta fel. A Kronstädter Allgemeine Sparkassa 5 millió leit jegyzett a Kézdivásárhelyi Kisegítő Takarékpénztár Rt. 1928. évi részvénykibocsátásából s ezen érdekeltésvállalásával nevezett bankot érdekkörébe kapcsolta.

Krüszelyi Erzsébet * 1875 III. 21. Máramarosszigeten. Gyermekkorában súlyos szembaj és teljes hallás-hiány sújtja, ami okozta, hogy iskolába nem járhatott, önképzéssel haladt. 1896—1900 között, atyjának segédkezett a „Máramaros” c. lap szerkesztésében. Eleinte verset és novellát, később csak verseket írt, vidéki és budapesti lapokba, 1897—1928-ig több verskötete jelent meg, ezekből kettő az impérium

évek után: „Hangtalan Lirán“ (1924 Máramarossziget) „Örök esenddel-Ködön át“ (1928 Budapest). Ez utóbbiról Reichard Piroska irt szimpatikus sorokat a Nyugat folyóiratba. 1928 március 27-én a „Fáklya“ Budapesten szerzői estet rendezett. K. E.-nek harmincéves iráskodása emlékéül. Az Erd. Irod. Társ. és a Kemény Zsigmond Társaság tagja.

Kubán Endre hirlapíró * 1877. A háboru előtti években több budapesti lapnak volt munkatársa. Temesvárra kerülvén, előbb a Temesvári Hirlap, majd a Déli Hirlap belső munkatársa. Dolgozik még jugoszláviai és csehszlovákiai magyar lapokba. Tehetséges gyermekíró, a „Gyermekujáság“ szerkesztője. Könyvei: Szívek szava. — Gyermek versek. — Kacagókádenciák. — Több mesekönyv.

Kudzsiri és Kiskapusi vasmű r. t. (Uzinele metalurgice din Copşa mica și Cujir). Investált tőke 2,934.921 a. l. Két hengermű. 1360 HP. 490 munkás. Gyárt: 8000 tonna különféle speciál acélt, szerzőmárcélt, acélöntvényeket és hengerelt vasárut.

Kulturközeledés. A legmerekvebb politikai szembenállások idején, az impériumévek elején került forgalomba ez a szó, mely — erdélyi jelentésében — a román és magyar kulturák közeledésére illetve közelítésére használtatott. Mindkét oldalon csak a legkevesebbek részéről szerepelt őszinte értelmi kíváncsiság ebben a dologban, magyar intellektuálisok — a kiutatlan helyzetben — valami utópiás modus vivendit láthattak benne. Gyakorlati kivitele ügyefogyottan indult, hiszen a kulturák egymás

megértésének legelemibb feltétele hiányzott: az erkölcsi szabadság. Ahogy utnak indították — modern román versek magyarra fordításával — csak a művelődés élén állók esemegéje lehetett, de még ezeknek sem (nemhogy szélesebb rétegeknek!) napi kenyere. Színházirodalmi téren való folytatásában — román darabok ötletszerű színrehozatalában — pedig kiütközött az elkényszeredett devóció. Kilátás, sabbá a K.-re való törekvések akkor váltak, mikor általánosabbá lett az a meggyőződés, hogy a „megértés“-t meg kell előznie a „megismerés“-nek, a mindenoldalú, a geográfiai, néprajzi és szélesebben-kulturális megismerésnek s hogy az eligazodásnak mint a politikában ugy a kulturában is, elengedhetetlen föltétele a terepismert. A szakmák országos szervekedése, a kongresszusok, az utazási kedv föllendülése is lépést jelentenek a cél felé. Irodalmi és művészeti téren is — a legutóbbi időkben — a kapcsolódás intenzívebb. A kolozsvári Magyar Színház bukaresti vendéjátékai, a Helikon bukaresti szereplése, a kultuszminisztérium támogatásával az E. I. T. kiadásában megjelent román költőantológia, a magyar képzőművészek sikeres szereplése a Salonul Oficial-ban, magyar és román lapok kölcsönös kulturreferátumai, magyar tanárok részvétele Iorga Válenii de Munte-i szabadegyetemen — ha eddig nem is reveláltak még csak kedvezőbb atmoszférát sem — járhatóbb utakra és örvendetesebb lehetőségekre mutatnak. Román versek magyarra fordításával intenzívebben foglalkoztak: Áprily Lajos, Berde Mária, Fekete Tivadár, Kádár Imre, stb. A román iroda-

lom ismertetését szélesebb alapon üzi Bitay Árpád. Szinpad számára több darabot fordított Kádár Imre. Feltűnően kevesen foglalkoznak román prózai művek fordításával, ami pedig érthetően sokkal szélesebb rétegek figyelmét irányítaná a román irodalom felé. A mérleg másik serpenyőjébe Octavián Goga Madách fordításán kívül csak elszórt versfordítások esnek, köztük Petre A. George Ady- és Petőfi fordításai. — 1928 nyara óta Nichifor Crainic író, v. kultuszállamtitkár a kisebbségi íróknak a román írókkal közös Pen Club-ba tömörülését szorgalmazza.

Kun Richárd * 1873 XII. 25. Reáliskolát végzett s utána a budapesti Keresk. Akadémia szaktanfolyamát. Timișoaran a Mezőgazdasági Ipar r. t. igazgatója. A temesvári kereskedelmi és iparkamara alelnöke, több kereskedelmi érdekképviselőt vezetője. 1927-ben megszervezte az Erdélyi és Bánsági Kereskedői Egyesületek Szövetségét, amelynek ügyvezető elnöke. A temesvári Lloyd Társulat egyik igazgatója.

Kuncz Aladár író, * 1886 Aradon. Főiskolai tanulmányokat a budapesti egyetemen és a Sorbon-

neon végzett. Négy évig az Eötvös-kollegium tagja volt. Tanárkodott a VI. ker. főgimnáziumban. Franciaországi tanulmányutján éri a háboru. Öt évig internálva volt. Visszatérve újból pesti tanár 1923-ig. Akkor Erdélybe jön, az Ellenzék munkatársa, később szerkesztője lesz (e lap irodalmi mellékletének első szerkesztője). Háboru előtti írásaiból „Nyugat”-beli (e lapnak 1908-tól főmunkatársa) cikkei és tanulmányai, „Toldi Ferencz” (1907), „Thököly a francia irodalomban” (1914) önállóan megjelent művei és műfordításai emlékezetesebbek. Erdélyi működése alatt kötete nem jelent meg, de elkészültek több kötetnyi novellái és fogságbeli „Feljegyzései”. Néhány novellája, tanulmánya, kritikai cikke az Ellenzékben, Pásztortűzben, Helikonban jelent meg. Érdeme az Ellenzék irodalmi mellékletének megszervezése, amivel az erdélyi irodalom és az újabb magyarországi irodalom népszerűsítéséhez nagyban hozzájárult. Ez a passzív de eredményes irodalompolitika az igazolása K.-nak azokkal szemben, a kik harcos fellépését várták a burjánzó irodalmi komolytalanság ellen.

I.

La Roche és Darvas Egyesült Erdőipar r. t. Nagyvárad. # 1907-ben. Társvállalatok: Nagyvárad Erdőipar r. t., Nagybaródi Erdőkitermelési r. t., Kőrösvölgyi Faipar r. t. Mind a négy vállalat közös vezetés alatt áll és alaptökeik, tartalékokkal együtt 28.7 millió leit tesznek ki. Ipartelepeik: Mezőtelegd, Élesd, Lonka, Szilágynagyfalu. Gyári hajtógépek löereje: 1100 HP. Vasutak: cca 130 km. hosszú iparvasut, egy siklópálya, minden állomáson iparvágány. Gördülő-anyag: 16 mozdony, 165 drb. 10 tonnás iparkocsi. Fűrészek: összesen 15 Gatter, hozzátartozó kör-inga és szalagfűrészekkel. Javitóműhelyek: 3 mozdony- és waggon-javitóműhely. Erdőségek: cca 10.000 kat. hold erdő és cca 8.000 kat. hold talaj. Főbb termelési ágak: tűzifa, vasuti-talpfa, tölgy- és bükk-fűrészáru, faszén. Exportterületei: Magyarország, Csehszlovákia, Olaszország, Németország, Svájc, stb. Elnök: Dr. La Roche Alfréd, Basel. Vezérigazgató: Eichner Sándor.

Laczkó Aranka drámai színésznő Kassán született, színész család leszármazottja. Iskoláit Kassán és Pécsen járta. Korán lépett színpadra, a nyolcvanasévek vidéki magyar színészetének majd minden állomásán megfordult. Tagja volt a Thalia színészszövetkezetnek is, amelynek Ditroi volt a művezetője.

1896-ban Megyeri Dezső Kolozsvárra szerződötteti s azóta (Megyeri, Bölönyi, Janovics direkcioja alatt) megszakítás nélkül a kolozsvári magyar színház tagja. Anyaszerepeit közönség és kritika elismerésétől kísérve alakítja, lankadatlan művészi kötelességtudással.

Láday István jogi író * 1873-ban, besztercei származású, régi erdélyi családból. A büntetőjogi irodalom terén ismert név még erdélyben való megletelepedése előtt. Kolozsvárt üzött ügyvédi gyakorlata mellett kiterjedt és jelentős jogi szakirodalmi működést fejtett ki román, magyar és német szaklapok hasábjain. Főbb művei: A fiatalokorak kriminálitása (francia nyelven). — Az osztrák polgári törvénykönyv kommentárja. 3 kötet (román nyelven). Telek-könyvi jog I. és II. kiadás (román nyelven).

Lakatos Aladár * 1891-ben Aradon. Irt közgazdasági és társadalomtudományi cikkeket napilapokban s ilyen tartalmu előadásokat is tartott. Az Aradi Általános Takarékpénztár ügyv. igazgatója.

Lakatos Ferencz Otto v. minorita rendfőnök * 1865-ben. Előbb főgimn. hittanár Nagybanán. 1907—1918-ig rendfőnök 1918-tól Aradváros plébánosa. Irt: „Szentbeszédet”-et (1895) s kisebb egyh.

dolgozatokat, vezércikkeket lapokba. Középkiskolák létesítésében és fejlesztésében (Nyirbátor, Gödöllő, Szilágysomlyó) szerzett érdemeket. A III. oszt. vaskorona rendet kapta.

Lakatos Imre publicista, * 1882-ben. Orvosi doktorátust szerzett, de orvosi gyakorlatot nem

folytatott. 1907-től Párisban élt, mint francia napilapok és folyóiratok munkatársa. 1922-ben tért vissza külföldről. Előbb Marosvásárhelyt élt, majd 1925-ben Kolozsvárt telepedett meg s az „Ellenzék” szerkesztőségébe lépett, mint külpolitikai munkatárs. E lap hasábjain megjelenő, külpolitikai eseményeket glosszáló írásait, valamint folyóiratokban (Kalausz, Helikon) közölt nagyobb tanulmányait sok tárgyismeret és szí-

goru gondolatfüzés teszik nagyon becsessé. Nyugodt előadás és előkelő konzervativizmus jellemzi külföldi (elsősorban francia) írókat ismertető revue-cikkeit.

Lakatos Sándor dr. a marosvásárhelyi Gyáriparos Szövetség titkára * 1886. Marosludason. A nagyipari szervezkedés országossá tételében fejtett ki munkásságot, így az U. G. I. R. létrejöttének előmunkálataiban is szerepe volt. Mint ezen szerv egyik előadója, 1923 óta több gazd. és szociális törvényjavaslat kritikáját készítette el az Ugir részére. Ugyancsak szakreferensi minőségében vett részt a Nemzetközi Munkaügyi Iroda 1928-as genfi kongresszusán. A marosvásárhelyi városi tanács tagja.

Láncgyár — Temesvár (Fabrica de Lanțuri S. A.) alaptőkéje 2 millió, beruházott tőke 112.552 a. l. 59 szerszámgép, 165 HP. 114 munkás. Gyárt: 1272 tonna láncot, ujabban sörétgyártásra is berendezkedett. Vezérigazgatója: Drechsler Vilmos.

Lányi Ernő ifj. zeneszerző, satumarei ügyvéd, * 1886 IV. 1. Szabadkán. Egyetemi tanulmányait Kolozsvárt és Budapesten végezte, ahol a Nemzeti Zenedének is növendéke volt. Zenei kiképezettségét főleg édesapjától, id. Lányi Ernőtől nyerte. Mint komponista 1916-ban tűnt fel, mikor egy modern dalciklusát nagy sikerrel mutatták be Budapesten. Invenciával írt két Ady-dala („Jöttem a Ganges partjairól” és a „Ködbefult hajók”) — a Petőfi „Szeptember végén” c. versére írt lyrai jelenete, továbbá Lányi Sarolta, Kosztolányi, Ignótyus, Szép Ernő, Somlyó Zoltán, stb. versekre szerzett dalai és kar-

kompozíciói budapesti kiadóknál jelentek meg. A szatmári Filharmoniai Társaság egyik alapítója és vezetője.

Lápedatu Alexandru egyet. tanár, a történelem tanára (románok történelme) a kolozsvári egyetem filozófiai fakultásán. 1927-től kultuszminiszter. Az Extensiunea Universitară tiszt. elnöke. A Román Akadémia történelmi szakosztályának tagja (1918). (l. m. Függelék.)

„Lapkiadó“ r. t. nyomdaüzem Kolozsvár. 110 munkással. — 25 HP.

Lascu Demeter dr. * 1875. Rojton (Bihar-m.) Három izben volt kamarai képviselő; 1927-ben ellenjelölt nélkül szenátor. Több évtizedes publicisztikai működése alatt román lapokon kívül írt a régebbi, progresszív szellemű magyar lapokba is: „Világ“, „Huszdik Század“, „Szabadgondolat“ stb. Több parlamenti beszéde megjelent. Kelemetlen idegenek beözönlése Romániába. — A román nemzeti szuverenitás és a Népliga, stb.

László Arnold hirlapíró. * 1880 IX. 7. Sárváron. Háboru előtt szerkesztette a Soproni Szemle, Paraszttság, Föld Népe. Világszabadság c. lapokat. 1920-tól a Cons. Rumänischer Lloyd és Bulletinul egyik vezetője.

László Árpád zeneszerző és zene-pedagógus * Módoson 1864-ben. Budapesten nyert zenetanári. Wienben a conservatoriumban művészi oklevelet. Compositioban A. Dvorak egyedüli magyar tanítványa volt. Járt concertturnén Amerikában, majd Troy-ban három évig tanároskodott, miközben zongora-előadói és zeneszerzői művészetét is üzte. Írt zongoraműveket és da-

lokát, melyek Leipzigban és Budapesten jelentek meg. A marosvásárhelyi városi zeneiskola zongoratanára.

László Dezső gyergyószentmiklósi ügyvéd * 1883-ban. A világháboru után Csikmegye gazdasági ügyeinek rendezésében tevékenykedett és a Csikmegyei Magánjavak visszaszerzése érdekében mint kiküldött járt el. Két cikluson keresztül volt a román parlamentben Csikvármegye képviselője.

László Endre a Transilvania Bank R. T. vezérigazgatója. * 1882. Impériumváltozás előtt a Törökkanizsai Kerületi Takarékpénztár igazgatója és az ott alapított Villamos r. t. vezetője volt. 1921-ben elfoglalta a gyulafehérvári Takarékpénztár vezérigazgatói pozícióját. Ezen intézet, mely előgét Transilvania Bank r. t.-ra változtatta, 1928 évben magába olvasztotta az Erdélyi Gazdasági Bankot és székhelyét Kolozsvárra tette át. Az egyesült intézet ügyv. alelnökévé választották. Az erdélyi róm. kath. státus igazgató tanácsosa. Az Erdélyi Bankszindikátusnak revizora és igazgatósági tagja.

László Ferenc dr. * 1873-ban, meghalt 1925-ben. A Székely Mikó-Kollégium tanára s a Székely Múzeum igazgatóőre volt. Tudományos munkásságának legértékesebb részét az erösi (Háromszék vm.) praemykenaei-kori őstelep feltárása, az ásátás eredményének kiállítása és feldolgozása teszi. Ez a munkásság gazdag anyagot szolgáltatott Délkelet-Európának őstörténelméhez és külföldi kutatók figyelmét is felkeltette. Ásátásaira vonatkozó önállóan megjelent munkái: Négyezer éves kultúra emlékei Háromszék-

vármegyében (Sepsiszentgyörgy 1911). — Festett edények az erőrdi és oltszemitelepekről (Budapest 1912). — Ásatások az erőrdi östelepen I. rész (Kolozsvár 1914). — Számos ismertető közlemény lapokban.

Lazar Aurel Nemzeti-Parasztpárti politikus, * 1872 VIII. 27. Tanulmányait Nagyváradon és Budapesten végezte. 18 éves kora óta veszt részt az erdélyi román nemzeti politikában. 27 éves korában bent van a Nemzeti Kömitében a román nemzeti mozgalom vezérei közt. 1906-tól a vármegyei törvényhatósági bizottság tagja, imperiumváltozás után ugy Nagyvárad város, mint Biharmegye tanácsának temperamentumosan harcos tagja. Az imperiumváltozást megelőző tanácskozásokban jelentős szerepe volt. Erdély 1918 évi ideiglenes kormányában az igazságügyi részort főnöke. Az új éra alatt több ízben kamarai képviselő. Az Astra Kultúregyesület n.-várad i és biharm. körzetének vezetője.

Lazarescu Vasile dr. a nagyvárad i gör. kel. román teologiai akadémia tanára. Szerkeszti a nvárad i egyházmegyei folyóiratot, a Legea Românească-t. Egyházirodalmi munkái a dogmatika köréből jelentek meg. Az akadémian is a dogmatikát adja elő.

Légrády István könyvkereskedő, * Temesvárt 1878 VIII. 6. Szakismereteit Wienben, Leipzigban szerezte. A kisebbségi magyar mozgalmakban szervezési munkával és publicisztikával vett részt. Az O. M. P. közp. int. b. tagja.

Leitner Mihály dévai ügyvéd * 1868. A budapesti Orsz. Rabbiképző Intézet növendéke volt, majd jo-

gi pályára tért. A közéletben ugy is mint a hunyadmegyei 48-as párt elnöke, ugy is mint a magaalapította „Déva és Vidéke“ c. lap szerkesztője élénk részt vett már háboru előtt. — Később „Hunyadvármegye“ c. lapját szerkeszti. Önállóan három dolgozata jelent meg: Zarándokolás Rákóczi sirjához“, „A zsidóság“ és „A Jövő útja“. — Cikkeket irt a Brassói Lapok-ba, az Ellenzékbe, az Ujságba, a Keleti Ujságba, a Magyar Kisebbségbe. Az Országos Magyar Párt Dévai Tagozatának elnöke.

Lendvai Jenő * 1883. A temesvári Kereskedelmi és iparkamara főtitkára, a Bánáti Gyárosok Szövetségének titkára, a „Keleti Lloyd“ közgazdasági szaklap főszerkesztője. A Keleti Akadémiát Budapesten, a jogot Budapesten és Kolozsvárott végezte. Közgazdasági és szépirodalmi közleményei temesvári és budapesti lapokban jelentek meg. „Temesvárváros közgazdasági leírása“ c. könyvét a „Közgazdasági Szemle“ adta ki.

Leon Gheorghe egyetemi tanár, a pénzügytant adja elő a kolozsvári egyetem jogi fakultásán. Tankönyve: Curs elementar de drept financiar.

Lestyán Endre dr. nagyvárad-ujvárosi plébános * 1877 Székelyhídon. Hosszabb ideig mint th. tanár működött. 1913 óta plébános Nagyváradon, 1923-ban c. prépost, 1925-ben pápai prelátus lett. 1920-ban alapította és azóta szerkeszti az „Órszem“ hitbuzgalmi hetilapot. Az egyházmegyei Oltáregyesület igazg. s a Kath. Kör alelnöke.

Leszámitoló-bank rt., Temesvár. # 1906. Az 1927 december 31-iki

mérlegben feltüntetett alaptőke: 24 millió. Tartalékalapok: 10,750.000. — Az igazgatóság elnöke: Ing. Victor Blășian. Vezérigazgató: Kubitssek Oszkár.

Ligeti Ernő, író és hirlapíró * 1891 II. 19 Kolozsvárt. Háboru előtt a Nagyváradai Naplót szerkesztette, hadiszolgálatra végeztével a Keleti Ujság szerkesztőségébe lépett, e lap irodalmi és külpolitikai rovatának vezetője. Az ujerdélyi irodalmi mozgalmak irányításában — lapja nagy publicitása révén — tekintélyes része volt. Közéleti szerepét a progresszív társadalmi megmozdulások istápolásában találta meg. Irodalmi cikkeiben az erdélyiség, politikai írásaiban a polgári demokrácia mellett tesz hitet. Két kötet verse — e poémák retorikai zengése dacára is — a tisztultabb hangú erdélyi lírát gazdagítja. Novellái és regényei (jórészt az erdélyi polgári világ rajzai) nyugodt vonalvezetésükkel és mesterségbeli készségükkel különböznek el az ifjuerdélyi lelkendezéstől és rapszodiától. Mondanivalóban leggazdagabb elbeszélő műve eddig: a „Kék Barlang“ c. kétkötetes regénye. 1924-ben kiadott politikai portréi anekdotaszertűek. Megjelent kötetei: „Magányosan ezer tavasz között“ 1914. „En jót akartam“ 1924 (Versek). „Ásszony“ (novellák). „Belvedere“, „Ifjító szűz“, „Föl a bakra“, „A kék Barlang“ I—II (Regény). „Erdély vallatása“ (politikai portrék). „Páneurópai mozgalom“. Novellái közül többet németre és románra fordítottak.

Ligeti Sándor, társadalomtud. író, bankigazgató * 1890 Kaposvárott. Allamtudományi doktorátust szer-

zett és bankpályára lépett. 1917 óta Dicsőszentmártonban él, 1920 óta a Küküllővölgyi Keresk. és Iparbank v. igazgatója. Cikkei — Erdélyben — a Keleti Ujság, Ujkelet, Korunk és a Jövő Társadalmi c. lapokban jelentek meg. Önálló két kötete: „A társadalmi gazdaság dinamikája“ (Dicsőszentmárton 1925) és „Az erkölcs keletkezése és fejlődése“ címen jelent meg (Kolozsvár 1927). Mindkét tanulmány: egy társadalmi reformer jóhiszemű állásfoglalása. Fizikai és biológiai törvények uralmát véli bizonyítottnak a társadalmi élet tényeiben és sok optimizmussal — ennek a belátásnak terjedésétől várja az ember örök boldogságát, a jobb jövőt.

Lindner Ármán a temesvári Lloyd Társulat igazgatója. Háboru végéig városi tisztviselő volt; tanácsosi rangban a pénzügyi és gazdasági osztály vezetője volt. Háboru alatt a közéleti mozgalmat szervezte. Városi hivatalától megváltván, a Városi Takarékpénztár igazgatója lett s mikor ez a Timişianába beolvadt, ennek az intézetnek temesvár-belvárosi fiókját vezette mint igazgató. A Lloyd bíróság tárgyalásain gyakran visz elnöki szerepet.

Litsek Zoltán dr. lugosi ügyvéd, * 1884 Macsorán. Ügyvédi vizsgát tett Budapesten, 1909 óta folytat gyakorlatot. 1913 óta vm. ügyész. Az erdélyi irodalmi és művészeti törekvések mellett — a legküzdelmesebb években — támogatólag állt. Az Erd. Lexikont adatgyűjtéssel segítette. A L. T. V. E. sportegyesület elnöke.

Litteczky Endre festő, a budapesti képzőművészeti Főiskolán kezdte és külföldön fejezte be tanulmá-

nyait. 1906-tól a Nemzeti Szalonban több ízben állított ki. 1918 óta Felsőbányán dolgozik. Az új imperium alatt Erdély nagyobb városaiban rendezett kollektív kiállításokat. Több képe van állami és egyéb közhatósági tulajdonban.

Lloyd-bíróság. A temesvári Lloyd társulat bíraskodási jogát az 1870 évi II. törvénycikk, valamint az 1912 LIV. 24-ik szakasza állapítja meg — s miután ezen törvények joghatálya Nagyrománia alkotmányának 135. szakasza értelmében fenntartatott — a társulat választott bírósága törvényes alapon háborítatlanul tovább működik. Hatásköre, tekintet nélkül a felek lakhelyére, kiterjed mindazon ügyekre, melyekre nézve az 1881. LIX. 94. §. értelmében illetékességgel bír. Tagjai a Lloyd-társulat választmányának tagjai, kizárólag román állampolgárok. Megalakulása minden egyes ügy tárgyalására akként történik, hogy a felek mindegyike a választmány tagjai sorából egy, esetleg két bírót választ s ezek választanak egy elnököt. Nyelve kizárólag az állam nyelve: román. Minden beadvány csak ezen a nyelven adható be, a tárgyalások kizárólag csak ezen a nyelven folynak. Állami ellenőrzés alatt áll, amennyiben a törvénynél fogva, a felügyeleti hatóságot a Curtea de Apel főelnöke gyakorolja. Ez a bíróság alapos lelkiismeretes (minde nekfelett pedig gyors) ítélkezésével mintaképe lett a kereskedelmi igényeknek megfelelő szakbíróságnak s mint ilyen közmegelegedésre működik.

Lövy Ferenc dr. marosvásárhelyi rabbi * 1869. Teológiát és egyetemet Budapesten és Berlinben végzett. Előbb Nagyatádon, 1903 óta

M. Vásárhelyen működik. Cikkei az erdélyi szombatosokról, az öske-reszténység és zsidóság viszonyáról magyarorsz. és erd. évkönyvekben, folyóiratokban jelentek meg. Kiadott egy „Bibliái történet”-et, egy tanulmányt R. Simon I. Jóháj életéről és szentírás magyarázatáról. Fordította M. Nordau „Dr. Kohn” c. drámáját.

Lugosi gör. kath. püspökség, (lugoj-i). # 1853-ban IX. Pius által, a gyulafehérvári, fogarasi és nagyváradai egyházmegyékből vett részekből. Magában foglalja Hunyadmegyét, a Bánságot, Arad várost. Eddig 7 püspöke volt, beleértve mai püspökét Dr. Nicolescu Sándort (1922—). Hiveinek száma kb. 100.000. Az egyházmegye 16 esperesi kerületre oszlik. Van 5 kano-nokból álló káptalana, egyházmegyei konviktusa (megnyílt 1910-ben) és gyönyörű palotával rendelkező papnevelője, mely 1914-ben nyílt meg, de 1919-ben ideiglenesen beszüntette működését. Fontosabb alapok: az egyházmegyei papok nyugdíjalapja, (vagyon kb. 1 millió lei), a Hosszu püspök által létesített rendelkezési alap (kb. 1.200.000 lei), a Frențiu püspök által alapított segélyalap (1 millió lei alapítványi tőkével). Van egyházmegyei missió egylete, mely élénk működést fejt ki s kiadványaival hézagot pótol. Az egyházmegyei iskolák az elemi népoktatás államosításával mind beszüntették működésüket. Egyházmegyei hivatalos lapja „Sionul Românesc.”

Lugosi Népbank rt., Lugos. # 1883. Az 1926 december 31-iki mérlegben feltüntetett tőke: 6 millió. Tartalékalapok: 12.708.441.

Az igazgatóság elnöke: Dr. Antal Imre. Vezérigazgató: Tauszk Jenő.

Lukáts Jenő aradi gyermekorvos * 1883 Budapest. 1910-ben az Aradvárosi Gyermekkórház főorvosa lett. Az Aradi Anya- és Gyermekvédő Szövetség igazgató főorvosa. Humanitárius és művelődési mozgalmak első sorában áll.

Lükő Béla orvos * 1883 Szatmáron. A budapesti egyetemen szerzett orvosi és sebészeti diplomát. Tanársegéd volt Thanhoffer bonctani intézeténél, sebészetben Herzl és Réczey tanárok mellett specializálta magát. Budapestről a szatmári kórház sebészi állásába ment, ennek a kórháznak (ma állami kórház) igazgató-főorvosa. Háboru alatt a VII. hadtest tanácsadó sebésze volt. Bonctani, általános kórtani és sebészi dolgozatai magyar és német szakfolyóiratokban jelentek meg.

Lumina csillárgyár (Prima fabrica română de candelabre și mărfuri metalice S. A. Timișoara). Alaptőkéje 10,000.000 lej. Invesztált tőke: 134.610 a. l. 24 szerzőgépj. 23 HP. 65 munkás. Gyárt: 36 tonna külömb. csillár, falikar és a világít. szakm. vágó fémcikkeket.

Lupaș dr., Ioan, román történetíró. * 1880-ban Săliște. Egyetemi tanulmányokat Budapesten és Berlinben végzett, theologiai tanár volt a szebeni „Andreian” papi szemináriumban, majd săliștei főesperes, jelenben a kolozsvári egyetemen a nemzeti történelem ta-

nára. Az 1926—27-beli rövid életű Averescu-kormányban közegész-ségügyi miniszter volt. Lupaș, mint történész, az erdélyi románság, különösen az erdélyi román egyházak multjának érdemes kutatója. Főműve: „Mitropolitul Andrei Șaguna” (ed. I. Sibiu, 1909 ed. II. 1911), ezenkívül még egy sereg közleménye és akadémiai értekezése egyháztörténeti kérdésekről és híres román egyházi férfiakról. Magyar nyelven is jelentek meg tanulmányai és tudományos hozzászólásai („Az erd. gör. kel. egyh. és vallásunió a XVIII. sz. folyamán”, Bpest, 1904; „Barițiu György, az erd. rom. hírlapíró, megalapítója”, Bpest, 1915; „Bárá Șaguna András. Eszrevételek a Budapesti Szemle 432 és 453 számaiban megj. közleményekre” 1915. Legújabbán megjelent művei: „Studii și conf. ist.”, Buc. 1928. „Epocele principale în istoria României”, Cluj 1928.

Lupeanu-Melin Alexandru balázsalvi liceumi tanár * 1887-ben. Kiterjedt munkásságot fejtett ki a népies irodalom terén, nagy számmal jelentek meg népies elbeszélő és dramatizált írásai, néhány fordítása is. Dolgozott a Luceafăruș, Ramuri, Cosinzeana folyóiratokba. A blaj-i „Központi Könyvtár” vezetője. Az „Unirea Poporului” néplap igazgatója s az „Astra Culturală” közp. ig. tanácsának tagja.

M.

Macalik Alfréd festő * 1889 Bécsben. Tájképet, csendéletet, portrét fest, résztvett 1920-ban a kolozsvári erdélyi kiállításon; Nagyváradon önálló kiállítást is rendezett.

Mael Ferenc (családi nevén: Izmaél) * Marosvásárhelyt 1890. Imperiumváltás előtt számtiszt volt a m. földművelési minisztériumban. Versíró-munkatársa az erdélyi kath. hitbuzgalmi folyóiratoknak, a „Hirnők” állandó belső munkatársa. Három verskötete jelent meg (Álmok 1909. — Pirkad az égélj 1926. — Missa solemnis 1926) s egy kis regénye: „Putifárné” címmel 1924.

Magánoktatási törvény (Legia asupra învățământului particular) 1925 december 22-én publikáltatott a Monitorul Oficialban. Ez a törvény a „magániskola” kategóriáját a felekezeti iskolára is kiterjeszti és így — az adott erdélyi iskolaviszonyok mellett — rendelkezései elsősorban a felekezeti iskolára vonatkoznak. Előfutárai voltak e törvénynek az 1923-ban kibocsátott 100.088 és 100.090 sz. iskolarendeletek, melyek közül az első a felekezeti elemi iskolákkal, a második a felekezeti középiskolákkal szemben állított fel súlyos didaktikai és igazgatási követeléseket. E rendeletek elvi álláspontján megmaradva az 1925-ös törvény míg elvileg elismeri a felekezetek és más „magánjellegű” jogi személyiségek iskolafenntart-

hatási jogát, egyben továbbépíti a hivatalos kulturpolitika programját. Az 5. artikulus szerint valamennyi magániskola a közokt. miniszter felügyelete és ellenőrzése alá helyeztetik. Magániskolák létesítéséhez osztályonként 10, elemi iskolánként legkevesebb 20 tanuló jelentkezését írja elő (art. 2.) Az írásbeli érintkezés a magániskolák és a hatóságok között — közvetlen. Magántestület csak óvodát, elemi iskolát és középiskolát létesíthet, tanítóképzőt és egyetemi jellegű főiskolát nem. — Magán-óvodák és elemi iskolák kötelesek az állami tantervet betartani. — Magániskolák tannyelvét (ha növendékeinek anyanyelve nem az állam nyelve) az iskola fenntartó állapítja meg; ezen iskolákba csak olyan növendékek vehetők fel, akiknek anyanyelve az iskola előadási nyelve (art. 35.). — Zsidó magániskolák előadási nyelve a román vagy a héber. — Szerzetesrendek és kongregációk magániskoláinak nyelve a román nyelv. — Bármily legyen a magániskola előadási nyelve: a román nyelv, a román történelem, a román földrajz román nyelven adandó elő az elemi iskola III. osztályától kezdve, a szabályzat által megállapított óraszámban. — A felekezeti tanító személynének ugyanolyan fizetést kell biztosítani, mint az állami tanítóknak (art. 30.). — Magániskola-

bármilyen alapokat, segítséget, adományt külföldről csak a minisztérium tudtával és engedélyével és közbenjöttével fogadhat el. — A miniszter azoknak a magániskoláknak, amelyek a törvényelőírta feltételeknek eleget tesznek, nyilvánossági jogot adhat. Ezen iskolákban a vizsgáztatás az iskola, illetve az iskola tanárainak kezében van, a miniszternek joga van bizottságot küldeni e vizsgálatokhoz s a delegatusok egyike elnököl. A baccalaureatusi vizsga a miniszter által delegált bizottság előtt történik, a középfokú oktatásról szóló törv. rendelkezései szerint (art. 66.). — A magánoktatási törvény tárgyalása alatt illetve törvényre válása előtt az egyházi hatóságok és a kisebbségek politikai képviselői a törvények keretén belül minden lehetőt elkövettek a M. szigorú rendelkezéseinek enyhítésére, de nagyon kevés, majdnem semmi eredménnyel. A törvény életbeléptetése óta a képviselők erőfeszítése a végrehajtás módozatainak enyhítésére irányul.

Magieru Andrei (Crişanul) dr. * 1891-ben Saturău községben (Arad m.) a cernăuţi-i theologiai egyetemen tanult, tanári képesítést nyert. 1914—17 a beiuşii (belényesi) gör. kel. internátus vezetője. 1918—21 években Nagyváradon gör. kel. szentszéki titkár, 1921—26 az egyházi ügyek referense. 1926-ban c. püspök (arhierul) és püspöki helynök. A nagyvárad-i orthodox Theologia Akadémia igazgatója s az Ujtestamentum tanára. A Legea Românească első szerkesztője volt. Munkatársa több román irodalmi folyóiratnak. Megírta az Ujtestamentum teljes kommentárját.

Magyar Általános Hitelbank fiókjai: Brassó: # 1905. Igazgatók: Engel József és Ullmann Géza. Nagyvárad: # 1905. Igazgatók: Erber Dezső és Kardos Sándor. Temesvár: # 1903. Igazgatók: Löbl Hugó és Gruber László.

Magyar Bálint rk. plébános, író, * 1886 XI. 23. Pátyod szatmármegyei kisközségben. Egyetemet végzett. Mai, szaniszlói plébániájának elfoglalása előtt Ungváron működött, mint káplán, hittanár és szerkesztő („Határszéli Ujság“). Erdélybe telepedése óta a Pásztortűz, a Hírnök és a Vasárnap munkatársa, cikkei közül a cseh-szlovák írókkal foglalkozók a legérdekesebbek. Önálló verskötetei (összesen öt) mind impériumváltozás előtt jelentek meg. Közülök egy a budapesti „Élet“ kiadásában, egy a Szent István Társulatnál. Egy műfordításkötete is megjelent „Francia költők“ címmel (Szatmár 1912).

Magyar folyóirat-irodalom. Erdély — impériumi évek alatt indult — folyóiratai többségükben olyan keretek voltak, melyeket szerkesztőik csak ügyvel-bajjal, nem egyszer kínos megalkuvások árán, tudtak betölteni. Erdély irodalma nem tudta kitermelni a havi nyolcvan oldal revue-anyagot, sok esetben a heti tizenhat oldal causerie-anyagot, krónikát vagy publicisztikát sem. És annál kevésbé, mert alig egy-kettő kivételével ezek a heti, kétheti vagy havi közlönyök mindig csak egy-egy város, sokszor csak egy-egy baráti kör lapjai voltak. Indulásuk szerint talán nem mind, de végredményben valamennyi. Nagyvárad indult, szinte egy pillanatban, a

„Magyar Szó“-val és a „Tavaszi“-szal. Jeles tehetségeket és lapfőtől-telék-dilettantizmust vegyesen revelált mind a kettő. Korai végéig mind a kettő Nagyvárad lapja maradt. Utánuk a „Zord Idő“ következett: a marosvásárhelyi írócsoport lapja. Inkább a publicisztika kétheti közlönye volt, mint szép-irodalmi lap, de bármennyi teret vettek el maguknak a szerkesztői politikai és társadalmi glosszái, súlyos gondokat okozott, és nem is mindig méltóan sikerült, a szép-irodalmi hasábok betöltése, nem annyira vers, mint elbeszélő anyag híján. A kolozsvári „Napkelet“ — anyagilag is jobban felszerelten — országos pretenciókkal indul, megjelenési helyének központi fekvése jobb reményekkel is kecsegtetett, legszűkebb szerkesztői gárdája is már jelentős folyóirat-anyagot reprezentált, fizetőképes mivoltában hosszabb tanulmányokat is irathatott, mégis aggodalmak voltak minden száma körül — intra et extra muros. A „Pásztor-tűz“ — nem osztván előzői sorsát a rövidlétségekben — a generális vélelmet meghazudolni látszik. Immár respektábilis időre tekinthet vissza s olvasótáborra erdélyszerte — a történelmi Erdélyt értve — kiépült. Irogárdája is népes. Magyarázata ez örvendetes kivételnek talán az, hogy egyrészt kiadójának volt anyagi kintartása a kezdet és a folytatás nehézségeinek leküzdésére, s így elérhette azokat az éveket, amelyekben a sok laphulla termékenyítő hatása már megmutatkozik; más részt a régebbi években világnézetit vitáktól hangos szellemi Erdély elesenededett, az irodalmi életben is van egy kis, fáradt

Íreuga Dei. Mindez, s még hozzá a szigorú nemzeti szempontok érvényesítése, a családiás nívó őrzése a szerkesztésben, érthetővé teszik győzelmét a folyóiratok hosszútáv-versenyén. Az 1928-ban indult „Helikon“ a mintegy harminc írótagot egyesítő Szépművészeti Céhét vallván kiadójául, belletrista részében jó kilátásoknak örvendhet, s országszerte való elterjedését is biztosítani látszik a Szépművészeti-könyveknek már megszervezett olvasótáborra. Szociológiai folyóirat kettő indult az utóbbi erdélyi évek alatt: szinte egy időben a „Korunk“ és „A jövő társadalmá“, mindkettő havi folyóirat. Előbbi a liberálisabb szellemű polgárságban, utóbbi inkább a munkásságban találta meg olvasóközönségét. („A jövő társadalmá“ politikai intézkedés következtében szüntette be megjelenését.) — A művészeti lapok közül Járossy Dezső „Zenei Szemle“ és „Egyházi Zeneművészet“ című lapjai Erdély nagyszámú zenekedvelő közönségénél és zenei intézményénél változatlanul megelérik fenntartó közönségüket. — A kolozsvári „Művészeti Szalon“ luxuriózus kiállítású folyóirat, erős kezekben van. — A hitbuzgalmi vallásos folyóiratok — közöttük a szépirodalmi „Hirnök“ és „Vasárnap“ — szoros kapcsolatban az Erdélyben erősen fellendült belmissziós munkássággal, ügyes adminisztrációtól is támogatva, meg lehetős példányszámban jelennek meg. — Közgazdasági lapok túl nagy számban indultak, közülük a kevésbé komolyak eltűntek. Néhány komolyabb orgánus erős alapon áll. (L. még: „Magyar irodalom“, „Riportlapok“ és a folyóiratok saját címszavai alatt.)

Magyar irodalom. Százával megjelent novelláskönyvek, regények, versgyűjtemények adnak feleletet a kérdésre: van-e Ujerdélynek magyar irodalma? Szűkebb értelmezésben is — a feltárt lomot elta- karítva — marad vissza annyi literatúra, amennyiből pompás második garnitúrája telnek bármely kisebb nemzeti irodalomnak. Egy-egy erdélyi író már ma sem, az erdélyi irodalom is csak ideiglenesen elégedhetik meg ennyivel, de az irodalom története — másfél milliónyi életközösség irodalomtermelésének egyetlen évtizedéről (első évtizedéről) — elégedetten jegyezheti fel sikerlapjaira. Sem a távoli, sem a közeli erdélyi múlt irodalma ehhez a megmozduláshoz semmivel nem járult. Az ujerdélyi irodalom nem épült a fejedelmi Erdély tradícióin, s a tíz év alatt szerepet játszott írók közül alig egy-kettőnek a neve (Berde, Tabéry) volt háború előltről ismerős. Egy-egy észrevétlen maradt verskötet, folyóirat-munkálkodás, vagy ennyi sem állt a többi mögött. Nem egészen tíz év alatt tekintélyt keltő extenzitázu irodalmi élet bontakozik ki, életrealitáság örvendtes színeiben. Akik elindították, most is élén állnak töretlen erővel, egész sereg ujonérkezettel a nyomukban. Sulyos oeuvre-t ma sem jelentenek a kötetek, melyek mögöttük állnak, de komoly és érdekes tehetségeknek egész sorát mutatja fel az erdélyi magyarok irodalma. Nehány meglettebb írónk már feladatvállalásaival, néhány fiatalunk első regény-kísérletüknek alig tétovázó jóvégrevitelével és — mindkét generációból — olyan versekkel, amelyek nagy verskultúrákban is meglepetésként hatná-

nak, megbecsülendő értéket jelentenek, függetlenül szerepük ad hoc politikumától. Az elismerés tulzása (amit szívesen tűr ez az irodalom) és a fölösleges összehasonlítások, melyeknek hibájába maga is beleesett, pillanatnyilag zavarják az áttekintést, de végül sem téveszthetik az ítéletet. Talán kevesebb az írónk, mint amennyinek híre száll, talán szerényebb talentumok, mint aminőknek hazai és magyarországi sajtóban kolportáltattak, s talán nem is éppen abban a rangban szolgálják Erdélyben az írás művészetét, amelynek distinkcióit viselik, de vannak, itt vannak, dolgoznak és művük: irodalom. Van-e sajátos erdélyi tartalma ennek az irodalomnak? Embere, tája? S a sors, mely uralkodik ember és táj fölött — sajátos erdélyi sors-e? Irván pedig e sajátos erdélyi sorsot, a szellem sajátos erdélyi formákba öltözik? Irodalomként jelentkezvén: „Erdélyi Irodalom“—e? Ez a kérdés — általánosságban. Az aktuális kérdés pedig az: anyagában és formájában más-e, mint a magyarországi magyar irodalom? Felfedezték és hibának ítélték az elkülönbözést Budapesten, felfedezték és erényt látnak benne itthon. De úgy itt, mint odaát vannak olyanok is, akik nem fedezik föl ezeket a különbségeket, mert — nem keresik, s ha mégis figyelmeztetve lesznek, állásfoglalás előtt szigorú tényvizsgálatot tartanak. Szini Lajos és Tamási Áron folklorisztikus érdekességeiből, de még Nyirő József sulyosabb tanuvallomásából sem hoznak generális ítéletet. A világnézeti oldalról kárhóztatott (Ravasz László) vagy védett (Makkai Sándor) „erdélyiséget“, az itt

elő irodalom gyengébb „nemzeti”-ségét, vagy erősebb „humanum”-át oda utalják ahová való: a publicisztika bizonyíthatatlanságai közé. Ellenben megállapítják, hogy a magukról legtöbb életjelt adott írók nagyobbik fele: (Gulácsy Irén, Markovits Rodion, Tabéry Géza, Bárd Oszkár, Karácsony Benő, Kádár Imre, Olosz Lajos, Szombathy-Szabó, Bartalis, Endre Károly, Ormos Iván, Molter Károly még erőszakosan sem vonultatható föl: erdélyiség mellett valló tanunak. S a számszerűen kisebb félből is kiválogathatom Ligetit, Berde Máriát, Szentimreyt, Áprilyt, ha mellőlük politikai suite-jüket elkergetem, értvén e suite alatt nemcsak embereket, hanem kedvenc ideológiákat. Maradnának erdélyiekül: Reményik, Tompa, Makkai, Gyalay és — a székelyek. Tagadhatatlanul érdekes színek, sajátosan erdélyi tartalmak. A vita eldöntetlen s függőben marad. — Függetlenül e vitától s mint eldöntésére alig alkalmas dokumentumot sokan hangsúlyozták az ujerdélyi magyar irodalom sajátos eticizmusát. Az erdélyi írások felett komor depressziós atmoszféra lebeg, csatánások, dörejek hallatszanak, próféták lelke szól. Ez a jelenség csak kisebb részben irodalmilag determinált, jórészen: kezdőirodalmak bátorkodó monumentalizmusa. Vilámai a publicisztikából csapnak át. Fiatalságából ered az a már is sok zavart, anarchiát eredményezett visszássága, hogy benne a kritikai szellem hajléktalan s helyén vak dühvel vagdalózik az irodalompolitikai demagógia. A fiatal író alig számíthat rá, hogy művét észreveszik, de a beérkezett mindig tarthat tőle, hogy egy vagy

más oldalról elgáncsolják. Egy-két jobbszemű, tekintélyt is élvező kritikusként hivatott emberünk — hallgat, vagy — másról beszél. A hitbuzgalmi irodaloma is szerveződött s az irodalmi társaságokban lábát megvetette. A toll hivatottja lebeg ég és föld között. A földön patkányok rémitik, az égen Akadémia. — A decentralizált magyar irodalom tovább decentralizálta magát a végtetekig. Van nagyváradi írócsoport, némi kontaktusban Kolozsvárral, van temesvári írócsoport minden kontaktus nélkül, vannak legkisebb egyszemélynyi, alkalmoszerűen mindig újra felfedezendő író-diasporáink s van városunk — Kolozsvár — minden szerkesztőségében önállóan szervezkedett csoporttal. Legalább egy veszély: a nivellálódás veszedelme nem fenyegeti az erdélyi magyarok irodalmát. De fenyegetik a klikk-rendszer veszedelmei: a hazug szó s a hazug hallgatás. — A Háboru és a Béke óriásfantómjaival viaskodott Erdélyben is az emberek képzelete. Minden nap új szenzációkat hozott, a régiek emésztetlenül fekdűt meg a lelkeket. A „világtörténelmes” súlya nyomta az elméket, de a kortársi jelentékenység érzését is felébresztette. Ünnepi komolyság óráján született az erdélyi magyar irodalom. Máig megőrzött retorikus manírját a bölesőbből hozta. Jelszavak szálltak: „Kis nemzet csak kulturájában nőhet nagygyá!” s a másik: „A dolgok nem mehetnek úgy tovább, mint a háboru előtt mentek!” A nemzeti motívummal egyenrangban a szociális ujjászületés motívuma. Muló akcidentsnek tűnt az Európára borult fekete-ség. Kevert típusok jelentek meg

(a nemzeti létformák és szociális életformák pretendensei) mint a politikában, az irodalomban is. A politika hamarosan elvetette a kettősséget. Az irodalom tovább őrizte. Az emigránsokban segítő-értést kapott az irodalmi progresszió. A politika akkor ébredt rá, hogy irodalom is van mellette. És bár az emigránsok a kettősséget is vállalták s lettek heroldjai magyarságnak, sőt erdélyiségnek, a politika ellenszenve — előbb passzív, majd aktív ellenszenve — működni kezdett. Felosztotta és megosztotta az irodalmi táborát. Egy oldalra sorozta az emigránsokat és egyéb nem „bodenfest“ elemeket, a másik feléből — a vérszerinti erdélyiekből — a maga irodalmi táborát szervezte meg. „Világnézeti“ harcok indultak a két fél között. És kisebb-nagyobb hevességgel, lohadva s újra lobbanva, de szüntelen ma is tartanak. A harc tempója változó, de a materiális győzelem véges végig változatlanul a konzervatív nemzeti politika táboráé. A harcállásokat nem lehet tisztán áttekinteni, mert a lehangolt és újult progresszió katonái közül — fáradtkényszerűen — vagy minden-mindegy cinizmussal, többen, szemközti had (és egyéb) állásokban helyezkedtek el, mint — egyelőre — nem kombattáns elem. Az útközetek állásáról csak a győztes fél ad ki bulletineket (a világnézeti háboru megszűnését jelenti mind). A gyengébb félnek nincsen foruma (L. Magyar folyóiratok és napisajtó). — Az elaprózásig ment decentralizáció és a politikai megosztottság a gazdasági szervezkedést lehetetlenné teszi. Redakcióbéli vagy hivatali elhelyezkedés nélkül Erdély alig egy-

két írójának jutott holmi szűköseggizisztencia. A könyvkiadás lehetősége, legtöbbször számára, utópia vagy a „sajátkiadás“ torz valósága. A Helikon kiadóvállalatában — egyetlen kivétellel — csupa kebelbeli könyv jelent meg. A „Minnerva“ (l. o.) elsősorban tankönyveket, ismeretterjesztő és népszerű írásokat ad, belletrisztikus művek kiadásában nem csak irodalmi szempontok döntenek. Nehány erdélyi író könyve Budapesten talált kiadót. A versírók közül Endre Károly, Reményik Sándor, Áprily Lajos, a regényírók közül Berde Mária, Tabéry Géza, Gyallay Domokos, Gulácsy Irén, Szabó Mária, Markovits Rodion jutottak ily módon magyarországi közönség elé. Előkészítés alatt van a Szépművészeti Céh könyveinek párhuzamos budapesti kiadása (Athenaeum). Egyéb budapesti bemutatkozások a Napkelet folyóiratban és Hidban estek, nem számítva néhány napilapban megjelent verset, tárcaszerű közleményt és szórványos podiumi szerepléseket. Az erdélyi olvasóközönség érdeklődését ebből az irodalomból csak az elbeszélő művek tudják lekötöni. Jelentősebb közönségsikere volt Gulácsy Irén (Fekete völgyek), Karácsony Benő (Pjotruska), Tabéry Géza (Szarvasbika), Makkai Sándor (Ördögsekér), Markovits Rodion (Szi-bériai garnizon) regényeinek. A novellisták közül Ligeti, Berde, Nyíró ostromolták sikeresebben a napilapolvasók közönyt. A versírók közül Reményik és Áprily vonzanak közönséget pódiumi szerepléseikkel. Szinpadi műfajokban Bárd Oszkár, Gulácsy, Tabéry, Karácsony Benő, Molter Károly, Marót Sándor, Károly Sándor és Ni-

kedémsz Károly próbálkoztak egy-két estében kimerülő érdeklődés mellett. Az erdélyi közönség — tíz év után is — inkább habitué-szerű „benfentességgel“ mint szomjas vágyakozással várakozik az irodalmi sajtó termékeire. (Az írók méltatását l. a személyi cím szavaknál, a nem említett prózát „Publicisztika“ címszónál).

Magyar Kisebbség kétheti folyóirat, mely Lugoson jelenik meg, Jakabffy Elemér, Sulyok István és Willer József szerkesztésében. Az utódállamok, elsősorban az erdélyi magyar kisebbség életnyilvánulásainak adatgyűjteményét adja és némi, kétheti távolságban lehiggadt publicisztikát. A lap körül komoly írógárda tömörül, de benne nincs minden szín képviselve s ezért a lap sem tárta fel eddig hiánytalanul a magyarságnak — különösen belső — küzdelmeit. Melléklapja is van a Magyar Kisebbség-nek: „Glasul Minorităților“, mely román, német, francia nyelven írott cikkekben igyekszik a kisebbségi törekvések iránt, nemzetközi relációban is, érdeklődést kelteni. A „Magyar Kisebbség“ 1922 végén, a Glasul Minorităților, melyet Jakabffy egyedül szerkeszt, 1923-ban indult meg.

Magyar Nép, képes hetilap, megjelenik Kolozsvárt a Minerva kiadásában. Főszerkesztője: Gyallay Domokos. A lap, mely a magyar falu kulturális és gazdasági érdekeit igyekszik szolgálni, 1921 novemberében indult, hamar legyűrt pár más népies vállalkozást s ma 19000 példányban jelenik meg. Heti kiadványán kívül e vállalkozás kis népies füzeteket (szavalkönyvek stb.) bocsát közre s ezek-

ből is évente 12—15 ezer kerül olvasókezekbe.

Magyar Néppárt. A kalotaszegi magyar politikai megmozdulás szervezett országos alakuláshoz vezetett a Kolozsvárt 1922. január 15-én tartott gyűlésen. A szervezés munkáját Kolozsvárt Kós Károly, Zagoni István és Cseh József ácsmester végezték. A Magyar Néppárt megalakulása után egy hónapra a konzervatívabb elemek új pártot alapítottak Magyar Nemzeti Párt címen. Az 1922. márciusi politikai választásokra a két párt közös vezérő bizottságot alakított és sikerült bevinnie a kamarába Bernády Györgyöt, Sándor Józsefet és Zima Tibort, a szenátusba Pál István prelátest és Fülöpp Bélát. A Treuga Dei csak a választások idejére tartott, azután újból megindult a harc a két párt között. A Magyar Néppárt szervező munkája — az ellenáramlat miatt is — lassan haladt. Megindultak a tárgyalások a két magyar párt egyesítésére, ami október 21-én meg is történt. A két párt elnöke közös kiáltványt intézett a magyar néphez, bejelentve a dec. 28-iki kolozsvári nagygyűlést, melyen a két párt Magyar Párt néven egyesült. A pártok egyesülésének egyik feltétele volt a vezetésben a paritás megtartása és az egységes pártnak demokratikus kiépítése. Az új vezetőségből azonban csakhamar kimaradtak vagy háttérbe szorultak a régi Néppárt emberei, akik a szervezéssel sem voltak megelégedve s úgy látták, hogy a Magyar Párt vezetősége nem tud a magyar nép igazi képviselőtekép kialakulni. A Néppárt elégedetlensége a pártvezetőséggel szemben folyton nőtt, ez az elégedetlenség

pedig a brassói nagygyűlésen, 1924. december 14.-én — bár fajtottan — meg is nyilatkozott. A régi Néppárt politikai programját valló politikusok a párt keretén belül tovább folytatták a harcot a pártvezetésnek demokratikusabb irányba terelésére. A belső küzdelem 1927. nyarán nyílt szakadásra vezetett, és újból életre kelt a régi Magyar Néppárt Kecskeméthy István dr. teológiai tanár elnöksége mellett. A Magyar Néppárt kiáltványt intézett a magyar néphez és hozzákezdett a szervezkedés munkájához. (Lásd: Magyar politikai mozgalmak.)

Magyar politikai mozgalmak. Az erdélyi magyarok politikai mozgalmainak utolsó tíz évi történelméből nem a detailok fontosak, hanem azok a külső és belső feltételek, amelyek között ezek a mozgalmak elindultak és célhoz értek vagy derékon törtek. — Földrajzi és politikai konstellációk hozták magukkal, hogy Erdély magyarjai jót és rosszat — századokon át — mindig Nyugatról vártak, a tekintetük ritkán fordult Kelet felé. Románia földrajzát, gazdasági berendezkedését, politikai tendenciáit, kulturáját, társadalmi küzdelmeit: a műveltebbek közül is csak kevesen ismerték. A Trianonban jogerőt nyert, de már 1918 végén de facto bekövetkezett változások olyan politikai küzdelem elé állították az erdélyi magyarokat, amelyet nemcsak elégtelen fegyverzetrel, hanem ismeretlen terepen is kellett megvívniok. A magyar politikai megmozdulások tétovaságát, egyéb faktorok mellett: az ismeretlentől való félelem determinálta. És a bibák, mulasztások,

melyeket ez a politika 10 év alatt elkövetett (az eredménytelenségek is), a terepismeret hiányával is magyarázhatók. Hogy Erdélyben magyarok száz évek óta románokkal testközelben éltek és a kétoldali ismeretkötésre bőven volt alkalom, — igaz; de egyfelől ezek az ismeretségi alkalmak évszázadokon keresztül elhalasztattak és elszalasztattak, másfelől az az ismeretlenség, amellyel most szembe kerültek, a régi-királyság felől rémitett, afelől a Románia felől, amelynek embereivel, intézményeivel, mentalitásával szemben maguk az erdélyi románok is tájékozatlanul álltak. Az utkeresés nehézségeit még öregbítette bizonyos erkölcsi dezorientáció. Egyfelől: az erdélyi magyar egyben európai magyar is volt, aki a háborúból kinzó társadalmi kérdések sokaságát hozta haza, s másfelől: egy világösszeomlás robajával a fülében, itthon finomabb hangokra is kellett neszelnie: az új impérium beköszöntésével felmerülő imperatívuszokra, csupa egymásnak ellentmondó szövegekre, amelyek mind komor kötelességteljesítésre szólították: önmagával, családjával, nemzetével, új hazájával és régi hazájával szemben. Október szele is érintette Erdélyt, olyik területét a márciusi forradalom is végigseperte. Sok súlyos háborús és háborúutáni behatás feküdt meg feldolgozatlanul azt a lelket, mely ime átmenet nélkül — erkölcsi és politikai képességét meghaladó — súlyos problémák elé állított. Mit kell tennie? Kell-e tennie egyáltalán valamit? Tanácstalanul és vezető nélkül állott, másfélmilliomodmagával is egyedül és öntudati fokához mért éles-

séggel fogalmazott kinzó kérdéseket, tehetetlen passzivitással várva az idők mulását. (Tíz év gondterhes mindennapjának takaró rétegei alatt ma is él ez a tanácsalankodó lélek.) Szkeptikusan fogadta a tömörülésre, szervezkedésre hívó szöveget. De azért tömörült, szervezkedett, megalakult „Magyar Szövetség”-gé, utóbb „Országos Magyar Párt”-tá. És teljesíti becsülettel állampolgári és kisebbségpolitikai kötelességeit, erejéhez mérten védelmezi törvényekben gyökeredző jogait és intézményeit, résztvesz a választásokon, paktumokat köt és kooperál, termel, kereskedik és ipart űz, van irodalma, színháza, sajtója, de mind e látszólagosan intendált gesztusok mögött, hiába keresné bárki az intenciót, a holnapon tulnázó gondolatot. Az erdélyi magyarságnak nincs programja. Eddig jelentkezett politikai pártjainak, egyéb tömörüléseinek, pártonkívüli extraturázóinak egyike sem ajánlkozta meg ilyesmivel. Valamennyien, a komolyak csak éppen úgy mint a komolytalanok, taktikai műveletekbe ölnék a magyar energiák összességét. Nem kétséges, hogy szükséges az a védelmi munka, amelyet az egyházi és iskolai intézmények megtartásáért, az agrárreform sérelmes végrehajtási tényeinek revíziójáért, az elbocsátott tisztviselők jogi helyzetének helyreállításáért és egyes polgári sérelmek jóvátételéért a magyar képviselők kifejtene, de éppoly kétségtelen, hogy mindez nem pótolhatja a nagy stratégiai műveleteket. És bármily szükséges szerv egy jól működő Népiroda, egy nép

nem tud lelkesedni karitatív ideálokért. Az erdélyi magyar politikai mozgalmak éppen céltalanságukkal aránytalanul sok népi energiát fogyasztanak és a kis taktikai műveletek, még sikeres véghezvitelük esetén sem tudnák lecsapolni a mindjobban kiütköző elégtelenséget, felfrissíteni a mindinkább elhatalmasodó reménytelenséget és fáradtságot, talajtalanná tenni a mindsűrűbb diszszidentizmust. (De az Országos Magyar Párt belső ellenzékeként működő Reformcsoport (l. o.) s az O. M. P. ellenében létesült Magyar Néppárt (l. o.) sem érhetnek el komoly eredményeket, míg tarsolyukban csak demokratikusabb pártszervezést hoznak és másirányú taktikát, de népi aspirációkat kielégítő programmal maguk sem rendelkeznek.) Egyetlen erdélyi magyar politikai elgondolásról sem tudunk eddig, amely a tüneti kezeléssel túlmenkedett volna, egyetlen célkitűzésről sem, mely a hozzávezető járható utakat is kijelölte volna, egyetlen szervezési akcióról sem, mely halott szerkezetnél egyebet eredményezett volna. A sok szorgalmat és energiát fölemésztett szervezések a magyarság nagy csoportjai felett rendelkező lehetőséget juttattak a vezetőknek, (és e csoportok votuma parlamenti és községi választások idején fegyelmezetten rendelkezésre áll) de semmi nem történt a nemzeterők organikus szervezése körül s az erdélyi magyarság ma is még: atonikus izomtömeg, megmozdulása: villamosgombnyomásra kiváltódó reflexmozdulat. Senki nem mutatott rá azokra a célokra, amelyeknek el-

érésére az erő önnevelés útján megszerezhető, a nemzetnevelés gondolatát nem prédikálta s nem példázta senkisé. A sport-szerű politikai ügyeskedés példái bőven láthatók, de nincs egyetlen, holnapon túlnéző, materiális esetelegetől független, a magyar erőket állandó feszültségben tartó és organikus erőfeszítésekre stimuláló gondolat. — A szűk horizontok rutiniéi — kizárólagosságai jogot pretendáló hangosságukkal — okozzák, hogy komolyabb gouvernementális képességű magyar elmék kényszerűen parlagon hevernek s a folytonos visszatorzításban idestova magukban való hitüket is elvesztik. Kisebbségi nép politikájának legfontosabb területén, a kulturpolitikában sem azoknak a szavát hallani, akiknek hozzáértése, horizontja még menteni tudná, ami menthető, hanem mindenhezértő politikusok szimplex hangosságát s a kisebbségi politika új tudományára magukat specializált elmék dilettantizmusait. A szellemi fórumokkal, főiskolákkal nem rendelkező erdélyi magyarság átörökölt szellemi javai meg fognak semmisülni avval a generációval, amely ma még e javaknak letéteményese, ha a hivatalos erdélyi magyar politika elintézettnék véli a kultura ügyét egy-két sikeres iskolanyilvánossági-jog-mentő akcióval. Sem a jóindulatu sajtó, sem a szegényes eszközökkel dolgozó irodalom nem képes pótolni a kultura megszervezésének azokat az eszközeit, melyeknek előteremtésére csak a mozgásbahozott magyar energiák összessége volna elég. — Önismertet, altruizmus és nem kizárólag ad hoc célokat szemeltartó or-

ganikus szervező munka inagurálhatnak szerencsésebb és eredményesebb erdélyi magyar politikát. (L. még: a politikai cimszavakat.)

Magyary Pál, a temesvári róm. kath. papnevelőintézet Rektora, * 1857 június 8-án, Baján. Theologiai tanulmányokat Bécsben a Pazmaneumban s az egyetemen végzett. 1888-ban Temesvárt szeminárium, lelkiigazgató, 1893-ban theologiai tanár. 1917 székesegyházi kanonok és a szeminárium Rektora. 1925-ben pápai prelátus. Ugy theologiai jártassága, mint legszélesebbkörű nyelvi és kulturhistóriai ismeretei révén Csanádegyházmegye egyik legtudósabb papját tiszteli benne. Kiadványai közül „Mária Radna története“ 1903-ban az „Örökimádás története Csanádegyházmegyében“ 1912-ben jelent meg. Szívesen foglalkozik fordításokkal, Calderonnak román fordításánál közreműködött.

Mai Világ kolozsvári napilap # 1927-ben, a Keleti Ujság új irányítás alá kerülése idején. Főszerkesztője Kádár Imre, felelős: Seres József.

Maior Augustin egyetemi tanár, az elméleti és alkalmazott fizikát adja elő a kolozsvári egyetem természettudományi karán. Az Extensiunea Universitară keretében „A világegyetem szerkezete“ címen tartott előadást.

Maior Iuliu tanár és lapszerkesztő * Szászrégenben 1886 VII—13. Theológiát tanult Blajon (Balázsfalván). A budapesti tudományegyetemen latin-német nyelvi és irodalmi tanulmányokat folytatott s tanári oklevelet szerzett. A blaji tanítóképző, később az ottani főgimnázium tanára lett. Lupeanu

Alexandru tanárral együtt alapította az „Unirea Poporului“ c. néplapot s annak szerkesztője. Népies iratokat is kiadott a „Cărțile bunului Creștin“ c. kiskönyvtárban.

Majláth Gusztáv Károly gr. erdélyi püspök, * 1864. Középiszkoláit részben mint magántanuló, részben mint a pécsi cisztercita főgimnázium és a budapesti II. ker. kath. főgimnázium növendéke végezte. Egyetemi éveit a strassburgi, budapesti és bécsi egyetemeken töltötte. 1887—1895 tanulmányi felügyelő az esztergomi papnevelőben. 1895—97 h. plébános Komáromban, 1897 — erdélyi püspök. Egyházmegyéje minden hitközségét ötször látogatta meg püspökségi ideje alatt. A városokat évenként felkeresi. Sokat foglalkozott a katolikus ifjuság nevelésének kérdéseivel. Az erdélyi róm. kath. státus feje, az évi közgyűlések és igazgatótanácsi havi ülések állandó vezető elnöke.

Major Béla, szerkesztő * 1900 X.—28 Magyarpécskán. Az Aradon megjelenő „Erdélyi Hírlap“ (I. o.) felelős szerkesztője és cikkírója.

Makkai Domokos gyergyószentmiklósi ügyvéd * 1896-ban. Az új impérium első évében jelent meg néhány publicisztikai közleménye. többek közt „Erdélyi Káté“ című füzete, többé-kevésbé helyes elgondolásokkal az erdélyi magyarság követendő politikája felől. Tagja az Orsz. Magy. Párt közp. intézőbizottságának, de reformcsoportbeli velleitásokkal.

Makkai Sándor erdélyi református püspök * 1890-ben Nagyenyeden. Középiszkoláit az enyedi, kolozsvári, sepsiszentgyörgyi kollégiumokban járta, felsőbb tanulmá-

nyokat a kolozsvári theológián és a kvári egyetemen végzett. 1912-ben nagyenyedi segédlelkész, 1912—1915 vallástanár Kolozsvárt,

két évig vajdakamarási lelkész, 1917-ben Sárospatakon, 1918-ban Kolozsvárt theologiai tanár, 1922-ben (Ravasz László távozása után) ref. püspökhelyettes, 1926-ban Nagy Károly utódjaként az erdélyi ref. egyházkerület püspökének választják. Ugyanez évtől jogszerinti szenátor. Gazdag irodalmi (s részben szépirodalmi) működés előzi meg választását s az új püspök, — mintha csak aggodalmakat kívánna leszerelni — már beköszöntőjében élesen, szinte jelszavasan hangsúlyozza vallási és egyházi intranzigenciáját. (Az Egyház—Egyház! A református Egyház—református Egyház!) Nem áll meg a jelszavaknál, lankadatlanul építi ki egyházának védőberendezéseit, nagyarányu egyháztársadalmi intézményeket hoz létre, elszántan védi iskoláját, hirdeti és

állja a harcot más legális egyházak és szekták hódítási törekvései ellen. Papsága élén intenzív belmissziós munkát végez, népe ifjút, öregét, kálvinista öntudatra hozza. Hatalmas eszköze: élő szava is, színes konferenciái. Theologiai, erkölcsfilozófiai terjedelmes munkássága és szépirodalmi kezdetei már figyelmessé tették rá Erdélyt, mikor első, nagyobb érdeklődést keltett könyve: *Örökszekerek* c. regénye megjelent (Cluj—Kolozsvár 1925). Egy „erkölcstelen” testvérszerelem izzik e történelmi regény előterében — a háttérben borus történelmi film perog — a színek szépek, a szavak is, de (a Makkai víziója nem lehetett teljes és éber aggyal pótolta a hiányt) az egész: nem ad életet szuggesztíót. Így is egyike az erdélyi irodalom hivatkozhatóságainak. Már püspök, mikor kiadja *Magyarfa sorsa* című Ady-értékelését. Ez a könyv értelmesebb (talán indokoltabb is) és lelkesebb lélekkel lekezelt, mint a legtöbb Ady-kommentár, de mondanivalójához túlméretezett (kissé el is késett) ez a vallomás. A körüle verődött lármá azok hangjából tevődött össze, akik hivatali kötelességüknek vélik, hogy állítsanak, vagy tagadjanak valamit. Legujabb regénye: „Ágnes”, folytatásokban jelenik meg a kolozsvári „Helikon” folyóiratban. A vécsi Helikon báró Kemény János 30000 lejes díjával 1927-ben M. munkásságát kívánta jutalmazni, ki azonban a díjszegről Tessitori Nóra javára lemondott.

Maksay Albert ref. theolog. tanár

* Sopronban 1897 VI—7. Lelkészi oklevél után amerikai tanulmányutató tesz. A kolozsvári theolog. fa-

kultúson az ujszövetségi tárgyakat adja elő. Szaktanulmányai magyar és angol theolog. lapokban jelentek meg. A Pásztortűz munkatársa. „Csend dalai” címen 1927-ben verskötetet adott ki.

Malai Titus, theologiai tanár, lapszerkesztő * 1893-ban Les községben (Naszód megye). Theológiát Budapesten és Bécsben végzett. A szamosujvári gör. kath. theológián a filozófia és a szociológia tanára. 1920—22 években a kultuszminisztériumba volt beosztva a kath. kultuszok igazgatóságához. Szerkeszti a gherlai (szamosujvári) egyházmegyei lapot, a „Curierul Creştin”-t. Doktrinér antiszemita, a cuzista liga tagja s a liga programjának elkészítésében része van.

Maniu Cassius egyetemi tanár, jogbölcséleti író * 1867 július 27-én Szilágysomlyón (Şimleul-Silvaniei). Irodalmi működése publicisztikával kezdődött (1897), politikai cikkei miatt a váci államfogházban kétízben szenvedett el hosszabb fogságot. Jelenben a cluji Ferdinand Egyetem jogi fakultásán a Politika ny. r. tanára. Mint helyettes a jogbölcséletet is előadja. Főbb művei: *Politica*. — *Cultura Spiritualui*. — *Cultura Constituintei*. — *Idealul Naţional*. — *Program şi partid politic nou organizator şi concentrator*. — *Rolul şi chemarea tinerimei cu studii academice în evoluţiunea politica a naţiunii*.

Maniu Iuliu román államférfi * 1873 január 8. Şimleul-Silvaniei — Szilágysomlyón. Alsó iskoláit a zilahi ref. gimnáziumban

járta. Jogi tanulmányokat Kolozsvárt, Bécsben, Budapesten végzett s a „Petru Maior” ifjusági szövetségben vezető szerepet vitt. Lelki adottságai és családjának politikai tradíciói már korán a közélet emberévé determinálják. 1897-ben, huszonnégy éves korában (Vajda-Voevoddal együtt) tagja a magyarországi román Nemzeti Párt végrehajtó bizottságának és abban a nyílt küzdelemben, amelyet 1903-ban — a passzivitás feladásával — nemzeti jogaikért kezdtek a románok, kezdettől a célig az élen visz szerepet. 1906-ban bekerült a magyar parlamentbe és kinevezés nélkül is mihamar feje lesz nem csak a román parlamenti csoportnak, hanem a kollaboráló nemzetiségi csoportoknak általában. A magyar iskolapolitika, a választói jog és a közös hadsereg szolgálati nyelve a támadási pontjai, de sztratégiai tervei már ebben az időben messze túl mennek ezeken a taktikai célpontokon. Mikor a balkán háború kimenetele s a Monarchia sorsdöntő új politikai orientációja halaszthatatlanná tett Magyarország számára, hogy belső politikáját nyugvópontra s régi perét a nemzetiségekkel jó végre és nyugvó pontra hozza, Maniut nem találta felkészületlenül Tisza István békeajánlata. A magyar miniszterelnökkel folytatandó tárgyalásokra kiküldött tízes bizottságnak s az ebből alakult szűkebb hármas bizottságnak Teodor Mihalival, Valeriu Braniscevel együtt Iuliu Maniu is tagja volt. És első sorban az ő intranzigenciája gátolta meg a megegyezés létrejövetelét. 1916-ban bár felmentését biztosíthatta

volna, korosztályával együtt Maniu is hadbavonult s mint tüzérségi megfigyelő szolgált a háború végéig. Külföldi összeköttetései lehetővé tették a számára, hogy még az összeomlás tényleges bekövetkezése előtt szervezze az erdélyi román nemzeti erőket, sőt a Bécsben állomásozó román katonai egységekből némi katonai erőt is szervezett, mely a román Nemzeti Tanácsnak már rendelkezésre állhatott. Még a Károlyi kormány aradi tárgyalásai előtt nyíltan beszélt Jászai Oszkárral, Aradon pedig Maniu volt az, aki a „nyílt elszakadás” sorsdöntő szavát kimondta. A gyulafehérvári nemzetgyűlés után a Consiliu Dirigent elnökévé Maniut választotta s ami eredményt a súlyos konszolidációs feladatok megoldásában, a háborús dezorganizáció, a forradalmi frenezis, az egyfelől tulfűtött nacionalizmus, a másfelől kétségbeesett kisebbségi pszichoszférajában mégis elérni lehetett, nem kis részben Maniu érdeme. Az erdélyi ideiglenes kormány megszűnése után Maniu az immár egységes birodalom politikai életének egyik vezéregyénisége, annak dacára, hogy a végrehajtó hatalom de facto vezérlete még nem volt a kezében. Legtöbbször csak kényes politikai izlése gátolta, hogy sarkalatos programpontjaiból engedve vegye át a kormányzatot. A Maniu közélefi egyéniségével szimpatizáló közvélemény is nem egyszer tanácsstalankodó lélekkel és kérdező szemmel nézte ez államférfi habozónak és határozatlannak vélt egy-egy gesztusát. És lehet vitatkozni felette, hogy ha adott alkalmal a kormányelnöki széket,

akár megkötött akcióképességgel elfoglalja, vajjon közéleti egyéniségének sulya és ereje nem paralizálhatta volna-e áldásosan némely megkötöttségeit. Viszont kétségtelen, hogy így hatalom nélkül mint pusztán erkölcsi kvantitás is, az elmúlt évtizedben fix pontja volt Erdély és az egész román birodalom közéleti tisztaságot áhító elemeinek. A nemzeti kisebbségek a gyulafehérvári pontok elkötelezettjét látják Maniuban, ő maga 1924-ben tartott és közzétett előadásában, melyet a kisebbségi kérdéstről tartott, finom distinkciókban szegte le a kisebbségekhez tartozó állampolgárok politikai és kulturális jogait illető álláspontját, az ország érdekének minősítve, hogy ez a kérdés az igazságosság és erkölcsi szabadság szellemében oldassék meg. (V. ö. Dr. V. Tilea: „Iuliu Maniu, a Deutsche Politische Hefte 1927 évi 4-5-6 számaiban és Clopotel: Revoluția din 1918 Editura Revistei „Societatea de Măine“ Cluj 1926.)

Máramarosszigeti Kulturpalota Muzeuma 1914-ben került mai helyére. 1873-ban keletkezett s az azóta megszűnt Máramarosi Múzeum Egyesület tulajdona volt. 281 régészeti, 1200 természetrajzi tárgya és kisebb könyvtára van. Képei közül értékes egy Hollósy kép. (Huszt vára).

Mária Kongregáció, hitbuzgalmi képes havi folyóirat, a romániai kongregációk hivatalos közlönye. Megindult 1924 február 1-én. Felelős szerkesztő és kiadó: Csergő Benedek.

Marianum róm. kath. leánynevelő intézet Kolozsvárt (Cluj). Alapította Dr. Hirschler József kano-

nok, pápai prelátus, (l. o.) 1910-ben. Ucca felőli iskolaépülete megnyitott 1911 szept. 1-én, az udvarra néző internátus épülete elkészült 1916 szeptemberében. A Marianum a kolozsvári róm. kath. Egyházközség tulajdona; elsőfoku egyházi hatósága a kolozsvári róm. kath. Iskolaszék, másodfoku egyházi hatósága az erdélyi róm. kath. püspök. Az új magánoktatási törvény értelmében állami főhatóságai: a kolozsvári tankerületi Főigazgatóság és a Közoktatásügyi Minisztérium. A Marianum több iskolát egyesít magában; ezek a következők: elemi leányiskola négy osztállyal a Mi-Asszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek vezetése alatt; női felső kereskedelmi iskola, fennáll 1911 óta, négy osztálya van; róm. kath. leánygimnázium, fennáll 1911 óta, I—VIII. osztályából az alsó tagozat párhuzamos. Mindezek az iskolák nyilvánossági joggal bírnak és magyar tannyelvűek. A modernül berendezett internátus 160 tanuló befogadására alkalmas, vezetője az Intézet főnöknője: Sarkadi M. Fidélisz. A Marianum tanári testülete részben egyháziakból, részben világi tanárokból áll. A kolozsvári róm. kath. Egyházközség a Mi-Asszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek rendjével kötött szerződése alapján e rend szerzetes nővéreit is alkalmazza. Az intézet belső vezetése az iskolanővérek kezében van. — Az említett iskolákon kívül még a következő tagozatai voltak a Marianumnak: polgári leányiskola (1918—1922), mely a gimnáziummal egyesült; női kereskedelmi szaktanfolyam (1911—1923); háztartási iskola (1911—1923); tanítónőképző (1919—1922);

polgári iskolai tanárképző intézet (1920—1923); zeneiskola (1919—1923), mely jelenleg is fennáll a kolozsvári róm. kath. plebánia épületében mint „Egyházi zeneiskola“. Az intézetnek 1911—1927 között 235 tanára és 15.552 növendéke volt. Tanárai között az utóbbi erdélyi évek sok számottevő tudósát és művészt találjuk.

Marinescu Constantin egyetemi tanár, általános történelmet ad elő a kolozsvári egyetem filozófiai fakultásán.

Markovits Manó dr. * 1879 Inándon. Jogot végzett. 1913-ban Csanád vármegye főispánjává neveztek ki, mely állásából 1917-ben nyugalomba vonult. Az imperium-évek kezdete óta Nagyváradon él s mint alelnök vesz részt a Magyar Párt nagyváradi és biharmegyei tagozatának vezetésében. A nagyváradi Katholikus Kör világi elnöke.

Markovits Rodion író és hirlapíró, * 1884-ben a Szatmármegyehez tartozó Kisgércén. Jogi tanulmányokat végzett, ügyvédi vizsgát tett, de nem űz gyakorlatot. A szatmári „Szamos“ napilapnak belső munkatársa és a Keleti Újság szatmárvidéki szerkesztője. „Első találkozásom Baltazárral“ című 1925-ben megjelent novella kötetére alig figyelt föl a kritika (s még kevésbé a közönség), csak kevés elfogulatlanok merték megállapítani, hogy a már nem fiatal „kezdő“-nek van mondanivalója. Annál hangosabb siker jutott részül „Szibériai Garnizon“ című 2 kötetes riport-regényének (1927), mely először, mint a Keleti Újság folytatásos regénye jelent meg. Nagy és szigorú ellenőrzés alatt íródott ez a regény, a volt hadifoglyok ezrei figyelték és —

aprobálták. De elfogadta és irodalmunk nyereségéül könyvelte a csak literáris szempontokat honoráló kritika is. A kompozíció hiányosságaival, ismétlődésekkel, sokszor modoros pacifizmusával is kibékít előadásának friss élményszerűsége, tiszta és meleg szívközelsége, egy-egy tragikusan mély víziója. (A hős édesanyja remekül látott és rajzolt epizódalak.) Az első kiadás pár hónap alatt elfogyott, második kiadásban Budapesten jelent meg (1928). M. regényét Hatvany Lajos németre fordította.

Marosvásárhelyi cukorgyár rt. alaptőkéje a tartalékokkal 56 millió lej. Invesztált tőke 1.640.000 a. l. — 768 H. P. Maximális kapacitás 600 tonna répa.

Marosvásárhelyi Kulturpalota Muzeuma. Mintegy 100 értékesebb kép s egy huszezer kötetes könyvtár van elhelyezve a Kulturpalota két emeletén. Az impérium évei alatt a könyvtár magyar része alig szaporodott, román részét 1893 kötetnyi adományával Trancu-Iasi miniszter gazdagította. Román néprajzi tárgyak gyűjtése is megindult. A Kulturpalotában e gyűjteményeken kívül a Városi Zeneiskola, a Városi Mozdgoszínház és egy-két képzőművész műterme nyert elhelyezést.

Marosvásárhelyi Leszámitolóbank rt., Marosvásárhely. # 1900. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Az igazgatóság elnöke: bisztrai Farkas Imre. Vezérigazgató: Réder Ferenc. Fiók: Szászrégen. Az intézet 1928. március 11-én megtartott közgyűlésén a 6 millió lei alaptőkének 10.500.000 leire való felemelését határozta el.

Marosvásárhelyi petroleumfino-
mitó R. T. Alapt. 2 millió lej. —
98 HP. — 80 munkás. — Feldolg.
képesége 12.000 tonna. — Gyárt-
mányai: Benzin, petroleum, moto-
rina, olajok, aszfalt.

Marosvásárhelyi Ref. Kollégium
több százados (# 1557) intézmény.
Fenntartója az erdélyi ref. egyház-
kerület. A kollégiumhoz tartozik:
főgimnázium tiz osztálya, elemi
iskola négy osztálya, internátus és
konviktus 160 növendék részére.
Könyvtára gazdag unikumokban.
Igazgatója (1928) Nagy Endre.

Marosvásárhelyi róm. kath. fő-
gimnázium. A kapcsolatos inter-
nátussal együtt a jezsuiták alapí-
tották (az előbbi 1704—8, az utób-
bit 1712-ben) és vezették a rend
eltörléséig 1773-ig. 1773—1868 kö-
zött a Cath. Commissio főnhatósá-
ga alatt volt. 1873-tól az Erd. róm.
kath. Státus vette át. Az iskolát
az erdélyi róm. kath. tanulmányi
alap, a finevelőt az ösztöndíj-alap
tartotta és tartja fenn. Az iskola
1848 előtt teljes intézet volt, 1852—
1870 közt négy osztályu, 1870—
1898 között hatosztályu, 1898-tól
nyolcosztályu intézet lett. Leg-
utóbb (1928) a gimnázium tanulói-
nak létszáma 243, a finevelőé 102.

Marosvásárhelyi Takarékpénztár
1927. december 31-iki mérlegben
feltüntetett alaptőke: 12 millió.
Tartalékalapok: 11.700.000.— Az
igazgatóság elnöke: gróf Haller
György. Vezérigazgató: Harmath
Sándor. Fiókok: Beszterce, Szász-
régen, Nyárádszereda. Az intézet
1928. évben tartott közgyűlésén az
alaptőkének 12 millió leiről 20 mil-
lió leire való felemelését határozta
el, mely határozatot a Comisia
Economica Specială jóváhagyta. A

tőkeemelés 1928. augusztus 31-ig
keresztülvitetett.

Marosvécs (Brăncovenesti) kis-
község neve, irodalmi csengést ka-
pott a mai Erdélyben. Kemény Já-
nos báró (l. o.) a marosvécsi vár-
ban látja vendégül — 1926 óta
évente néhány napra — azokat az
írókat, akik az éppen általa össze-
hozott „Helikon“ írói csoporthoz
tartoznak. Ezek az összejövete-
leken tárgyalják és állapítják meg
egy-egy következő évre a Helikon
irodalom-politikáját és kulturpro-
gramját. Itt döntenek a Kemény
János báró évi 30.000 lejnyi meg-
ajánlása felett is, adván ezt az év
legjobb könyvének, esetleg tanul-
mányi segélyül körükhöz közelebb
álló fiatal íróknak.

Marót Sándor író és hírlapíró *
1884. július 4. Aradon. Iskoláit
Aradon és Budapesten végezte.
1904-től újságíró. Előbb Aradon,
majd Debrecenben dolgozik, 1918-
tól Nagyváradon, hol a „Szabad-
ság“ szerkesztője, annak megszű-
néséig. Ez időtől a „Nagyvárad“
felelős szerkesztője. Szindarabokat
és novellákat írt, Örök tűz c.
darabját Aradon, Egérfogó c.
darabját Nagyváradon és Kolozs-
várt mutatták be. Novelláiban
erős valóságérzéke eredeti módon
ölelkezik bő fantáziájával. Megje-
lent kötetei: Szivárvány. —
A befelé néző ember. —
Nincs Halál. (Nagyvárad
1924.)

Marthy Pál festő * 1880. I. 14.
Tanult 1898—1902 években a bu-
dapesti Képzőművészeti Főiskolán.
Főgimnáziumi rajztanár Marosvá-
sárhelyt. Művei javát akvarell
munkák adják, hangulatos tájrész-
letek, genre-képek. 1902-ben a Mű-
csarnokban is kiállított, háború

után bukaresti és erdélyi kiállításokon szerepelt.

Martinescu Gheorghe orvos, egyetemi tanár gyógytant és gyógyyszerismét ad elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán. A gyógyszertani intézet igazgatója.

Marton Ernő hirlapíró, * 1896 V. 17. Jogi tanulmányainak bevégezése után a közigazgatási pályán működött. 1918 végén a zs. nemz. mozgalom vezetőivel alapítja az Uj Keletet, azóta irányítja a lapot. A nemzeti zsidó közéletben Erdélyben is jelentős szerepet visz. Tagja a Zsidó Nemzeti Szövetség szűkebb intézőbizottságának. 1922-ben publikált A zsidó nemzeti mozgalom Erdélyben c. füzetében felfejti a háboru utáni zsidó nemzeti megmozdulás motivumait.

Marton Manó ujságszerkesztő * 1874-ben Kaposváron. Hirlapírói pályáját a „Pécsi Napló“-nál kezdte. Nevezetesebb állomásai még: „Nagyvárad“, „Uj Nagyvárad“ és „Nagyvárad Estilap“, melynek ma is főszerkesztője és társtulajdonosa. Élénk, iniciatív szellem, akit azonban betegsége már évek óta gátol benne, hogy lapjának vezetésében intenzív részt vegyen.

Martonossy György, (Martonfalvi) ügyvéd Déván, * Bereksző községben, Hunyad m. 1889. Tagja Déva város tanácsának, a dévai ref. egyház gondnoka, az Erdélyi Ref. Egyházkerület tanácsbírája, az Országos Magyar Párt hunyadmegyei tagozatának titkára.

Mattis Teutsch János szász festő, szobrász és grafikus, * Brassóban 1884 VIII. 13. Tanulmányait a budapesti iparművészeti iskolán, Münchenben, Párisban (3 évig) és

Berlinben végezte. Az expresszionista irány szélő képviselője. Festményein kívül nagy sikereket ért el rajzaival, festett faszobráival és lino-metszeteivel. Kollektív kiállításokat rendezett több ízben Budapesten, Berlinben, Bukarestben s egyszer Párisban (1925). Budapesten A Ma kiállításán is szerepelt.

Mayer Antal a nagyváradai lat. szert. egyházmegye apostoli kormányzója, * 1870 XII. 5. Hittudományi iskolát Nagyváradon, kánonjogi és paleográfiai tanulmányokat a budapesti egyetemen végzett. 1892-ben Schlauch Lőrincz bibornok udvari papja lesz. Különféle tisztségeken át a bibornok állandó kísérfője utjaiban. Schlauch Lőrincz püspök utódai mellett mint titkár működik s az egyházkormányzatban gazdag tapasztalati ismereteket szerez. 1911-ben a Szt. József Intézet kormányzását bízták reá. 1922-ben székeskáptalani kanonok, 1923-ban apostoli kormányzó helynök (Bjelik ap. korm. idején), 1925-ben pápai prelátus. Bjelik Imre fsz. püspök halála után apostoli kormányzóvá nevezték ki.

Mayer József. Az Arbeiter Zeitung szociáldemokrata német nyelvű napilap szerkesztője, a romániai párt orsz. vezetőségének tagja.

Medgyesi Nyilatkozat. A Gyulafehérvári Nemzetgyűlés határozatából megalakult Nagy Nemzeti Tanács ill. az ebből kikülönült Kormányzótanács (Consiliul Dirigent) székhelyet foglalván Nagyszébenben, pozitív tájékozódást kívánt szerezni a szászok álláspontja felől és sürgette csatlakozó elhatározásukat. A szászok óhajta-

sának jobban megfelelt volna, hogy bevárják a békekonferencia határozatát, de úgy az események, (Szebenbe dec. 16-án bevonultak a román csapatok), mint a helyben székelő Consiliul Dirigent, amelynek eminens érdeke volt, hogy a szász csatlakozás pozitívuma a kezében legyen, sürgették az elhatározást. Nem utolsó motívuma volt a gyors határozatnak az sem, hogy a szászok véleménye szerint itt egy nagy történelmi folyamat végső etapjával álltak szemben, s hogy az Erdélyben számban tulsúlyban élő románok egyesülési vágyának utjába állni amúgy sem lehet. A szász Nemzeti Tanács átadta tehát a Kormányzótanácsnak azokat a feltételeket, amelyek mellett a csatlakozást kimondani hajlandó. A Consiliul Dirigent azonban kijelentette, hogy nem is tárgyal a feltételekről, míg a szászok magát Nagyrománia irányában el nem határozza, hiszen a Gyulafehérvári Határozatok amúgy is fedik elvileg a szász követeléseket s a végrehajtás felől majd azután is tárgyalhatnak. 1918 dec. 27-én kelt dekrétummal Ferdinand király átvette az uralmat Erdély felett és kinyilvánította annak egyesülését Romániával. Ezen körülmények között hívták össze a kibővített központi bizottságot 1919 január 8-ára Medgyesre, végleges állásfoglalás céljából. Ott beható tanácskozás után egyhangulag elfogadták azt a nyilatkozatot, amely Erdély szász népének Románia királysághoz való csatlakozását kimondja s míg testvéri üdvözlését küldi a román népnek és szerencsekívánatait nemzeti ideáljainak beteljesedéséhez, egyben — a népek önrendel-

kezési jogának elvén állva — kifejezi azt a várakozását, hogy nemzeti és politikai egységét az új államban megőrizheti és fejlesztheti. Erre garanciát a gyulafehérvári Nemzetgyűlés határozataiban lát, amelyek kimondják, hogy minden nép a maga nyelvén és a maga fiai által nyeri igazgatását, tanítását és jogszolgáltatását, törvényhozásban és kormányban a maga számerejének megfelelő képviselést kap, egyházában és iskolájában pedig autonóm rendelkezési jogot. Reméli és kívánja, hogy az új államban élő német néptársai is a szászok mintájára csatlakozni fognak és elvárja, hogy a neki járó jogokban a többi németek is részesüljenek, valamint, hogy Románia valamennyi németjeinek népi és politikai ösztartozósága elismertetik. Tudatában elhatározása jelentőségének e naptól fogva a szász nép magát a román birodalomhoz tartozónak, fiait és lányait ez állam polgárainak tekinti. — A Medgyesi Nyilatkozatot küldöttség vitte Bukarestbe és adta át a királynak és a minisztériumnak. A szászok 1919 november 6-án Segesvárt tartott Nagygyűlése az ott elfogadott Szász Népprogramm bevezetésében megerősíti és megismétli a szászoknak Romániához való ünnepélyes csatlakozását.

Medgyesi Általános Takarékpénztár rt., Medgyes. # 1906. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalékalapok: 2.750.000.— Az igazgatóság elnöke: Weisz József. Vezérigazgató: Dr. Heilper Lajos. Fiók: Erzsébetváros. Az intézés 1928. április 16-án tartott közgyűlésén az alaptőkének 10 millió lei-

ről 20 millió leire való felemelését határozta el.

Medgyesi földgázüzemű üveggyár I. Prima fabrica de sticla cu gaz metan.

Mediascher Bank A. G., (Medgyesi Bank rt.) Medgyes. # 1862. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalékalapok: 7.169.518. Az igazgatóság elnöke: Dr. Karl Oberth. Vezérigazgató: Dr. Dörschlag Conrad. Fiókok: Arad, Nagydisznód, Nagyszeben, Szentanna. Az 1927. évi közgyűlésen az alaptőkének 25 millió leire való felemelését határozták el. Az 1928. június 12-én megtartott rendkívüli közgyűlésen elhatározták, hogy a Hermannstädter Allgemeine Sparkassa nagyszebeni pénztintézzel fuzionálnak.

Megyeri Ferencz mérnök * 1882. Alapította a „Delta“ Építőrészvénytársaságot Nagyváradon.

Merkler Károly * 1888-ban VI. 9. Kereskedelmi iskola végzése után a Gyapjuipar r. t. kötelékébe lépett, 1920-tól igazgató. A belső organizációban és kereskedelmi vezetésben vesz részt. Szerkesztésében Temesváron textilszaklap jelenik meg. A Román Korona-rend lovagja.

Meruțiu Vasile, egyetemi tanár, a leirő földrajzot adja elő a kolozsvári egyetem természettudományi karán.

Merza Gyula turisztikai szakiró * Kolozsvárt 1861. A kolozsvári, majd a bécsi egyetemen orvosi és gazdasági kollégiumokat hallgató. A turisztika művelésére adta magát. Európászerte tanulmányozta a kiránduló helyeket, idegenforgalmi intézményeket, nép és tájrajzi muzeumokat. Az Erdélyi

Kárpát Egyesület 1892-ben jegyzőjévé, 1894-ben főpénztárosává választotta. 1903—1908 években az „Erdély“ honismertető folyóiratot szerkesztette. Része volt a kolozsvári Kárpát-muzeum és a szamosujvári Örmény-muzeum alapításában. Irodalmi hajlandóságai nem szakmabeli terekre is elvitték, irt verseket, műfordítással is foglalkozik. Örmény kereszt címmel tanulmánya jelent meg.

Meschendörfer Adolf erdélyi szász író * 1877 V. 8. Brassóban. Kereskedelmi akadémiát végzett,

azután érettségít tett a Honterus-gimnáziumban. Német és magyar egyetemeken nyelvi és irodalmi tanulmányokat folytatott s hazajöve tanár lett a Honterus-gimnáziumban. 1913-ban a brassói leánygimn. tanára, de más középiskolák vezetését is vállalta egyidejűleg. 1927-től a Honterus-iskola rektora. 1907—1914 években „Karpáthen“ címmel félhavi illusztrált folyóiratot adott ki, erdélyi írók és művészek közreműködésével. Ebben a folyóiratban megje-

lent regénye: „Lenore“ román nyelvre is lefordított. (Könyv alakban 1900-ban, N. Szebenben. W. Krafft Verlag, új kiadása 1928 őszén.) 1919-ben jelent meg legismertebb munkája: „Michael Weiss, Stadtrichter von Kronstadt“ dráma 5 felvonásban (II. kiad. 1921). Egyéb művei: „Vorträge über Kultur und Kunst“ (Brassó, 1906), „Kleist Henrik mint prózairó“ (Brassó, 1906). Kiadta a „Karpathen“ korán elhunyt költőjének Eduard Schullernek verseit, bevezetéssel és jegyzetekkel. Sajtó alatt egy négyfelvonásos új színműve. — Meschendorfer jelentőségét az erdélyi szász irodalomban szerkesztői és kritikai működése állapítja meg. Első volt aki a korabeli tekintélyt-élvező szász irodalmároknak a szemükbe vágta dilettantizmusukat s az új művészet számára ösvényeket nyitott. Az „öregék“ haragosan hördültek fel a fiatal Meschendorfer kiméretlen kritikája ellen (s a harc, amelyet ez a támadás felidézett, még ma sem ült el teljesen). Kétségtelen, hogy a „Karpathen“ révén és nyomán egy új, művészibb éra kezdődött a szász irodalomban. Maga Meschendorfer úgy regényével (az első modern szász regény) mint drámájával tisztos helyet foglal el ebben az új irodalomban. (V. ö. Karl Kurth Klein: Ostlandrichter).

Metalloglobus S. A. Oradea (Fabrică de Articole de Fier și Metal). Alaptőke 1 millió lej. Beruházott tőke 100.000 arany lej. 91 különféle szerszámgép, közte egy fémlémezlithográf gép (komplikált lithografiai munkához).

Hatvan HP. 86 munkás. Termel 5.000.000 különféle fémdobozt és 7000 db. cím- és reklámtáblát. Weisz Manfréd gyárak alapítója. Igazg.: Singer Arthur, műszaki igazgatója Szontag Gusztáv gépészmérnök.

Metz Albert zeneszerző, * 1868-ban Havadtón (Maros m.). Iskolai tanulmányait a marosvásárhelyi ref. kollégiumban végezte, azután a budapesti Nemzeti Zenede növendéke lett. Zenei tanulmányai befejezése után a Magy. Kir. Operaháznak tagja és a Nemzeti Zenedének tanára lett, majd a budapesti Filharmonikus Társaságnak választmányi tagja. 1895-ben Tóth Lajos társaságában megírta „Nap-pal és éjjel“ c. balletjét, mely az operaháznak éveken át műsorszámba volt. Közben nagyobb szabású zenekari műveket, vonós-négyeseket, magyar népdal-egyvelegeket írt. 1902-ben jelent meg két kötetben hegedűiskolája, melyben a hegedű pedagógiának új irányt adott. A hangszer négy alaphangjából indult ki és a G-dúr hangnemre épített gyakorlatokkal leegyszerűsítette a kezdő növendék ujjrakási nehézségeit. Iskolája 15 kiadást ért meg. 1907-ben mutatta be a budapesti Népszínház „Cserkeszleány“ c. operettjét. Ugyanazon évben dr. Bernády polgármester meghívására elfoglalta a Marosvásárhelyt alapítandó Zene-konzervatorium igazgatói állását. Megszervezte az iskolát, melynek már öt év múlva tizennégy tanára és ötszáz növendéke volt. Ugyanott megalakította a Filharmoniai Társaságot 75 zenekari taggal, vezénylete alatt. Vásárhelyt írta „Don Juan a háremben“ c. vigoperáját. Karnagya volt a marosvásárhelyi

Ref. Dalárdának, mely vezetésével az 1923 évi kolozsvári Országos Dalosversenyen első díjat nyert. Halála előtt néhány héttel a Romániai Magyar Dalosszövetség első díjjal koszorúzta meg az azóta népszerűvé vált Ballada c. dalát. Meghalt 1925 jul. 27.-én.

Metzger Márton temesvári főesperes plébános, * Temesváron 1876 I. 2., pappá szentelték 1899 jan. 18-án. Állomásai: Makó, Arad, Karánsebes, Temesvár Józsefváros voltak. Az impériumévek alatt nagy erőre kapott bánsági katolikus mozgalom egyik vezető embere.

Metzner Lajos festő, * 1890 VI. 22. Münchenben, Párisban tanult, elsősorban a figurális érdekl. Impresszionizmuson, expresszionizmuson át ösztönszerűleg halad az új naturalizmus felé. Kiállítások: Nagyvárad, Arad, Temesvár.

Mezey Mihály dr. ref. lelkész, * 1882 Kolozsvárt. 1901-ben állami tanító lett. Elvégzi az egyetem jogi fakultását s a segesvári kir. tanfelügyelőséghez nyer beosztást. A „Család és Iskola” tanügyi lap szerkesztője volt. Az impérium átvétele után beiratkozott a teológiára. 1922-től a magyarlápósi ref. egyházközség papja. Ir aktuális cikkeket és tanulmányokat, beszédeket a „Református Szemle”, „Az Ut” stb. folyóiratokba. Népkisiskolai olvasókönyveket is szerkesztett.

Mezey Zsigmond zeneesztétikus, * 1885 XII. 12. Jogi és zenei tanulmányokat végzett. 1913-tól az aradi zeneiskola igazgatója. Megjelent művei: A muzsika lelke, Arad 1924. — A zene története, Arad 1927. — Zenetörténeti és zeneeszt. tanulmányai folyóiratok-

ban. Négy dala 1928-ban Temesvárt jelent meg.

Mezőgazdasági Bank és Takarékpénztár rt., Kolozsvár. # 1894. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 20 millió. Tartalékalapok: 11 millió. Az igazgatóság elnöke: Ifj. gróf Béli Kálmán. Vezérigazgató: Ferenczy Gyula. Fiókok: Dés, Zsibó, Bethlen. Az 1928. március 24-én megtartott rendes közgyűlésen az alaptőkének 20 millió leiről 40 millió leire való felemelését határozták el.

Mezőgazdasági kamarák, a mezőgazdasági termelés képviselői, melyeknek felállítását, organizációját és ügyvitelét külön törvény szabályozza. Minden megyében egy mezőgazdasági kamara állítottatott fel. (E kamarák szövetségének központja: Bukarestben.) Törvény szerinti céljuk a mezőgazdaság, állattenyésztés és erdőgazdaság érdekeinek szolgálata (egyszer-smind a hatóságok tanácsadó szervei). Tizenhét választott és tizenegy kinevezett tagból alakulnak. A választók: mezőgazdák, állattenyésztők, akiknek legalább három hektár földjük van és diplomás gazdasági szakemberek. A m. kamarákba a földművelésügyi minisztérium is delegálhat egy megbízottat, azonkívül öt tanácskozó tag még kooptálható. A kinevezett tagok nagy száma hozza magával, hogy ezekben a testületekben a politika is szerep-
bez jut.

Michail Dumitru egyetemi tanár, klinikai szemészetet ad elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán. A szemészeti klinika igazgatója.

Mihali Teodor dr. ügyvéd, román politikus * 1855-ben Prislop (Kisbuny) községben. Középiskoláit Nagybányán és a kolozsvári katolikus gimnáziumban, jogi tanulmányait a kolozsvári egyetemen végezte. 1884-ben ügyvédi irodát nyitott Désen. U. o. alapította a „Someșana” pénzügyintézetet, melyet mint igazgató vezetett. 1890-ben a román nemzeti párt végrehajtó „komité”-jének tagja lett. Résztvett a „Memorandum” szerkesztésében s tagja volt a küldöttségnek, mely azt Bécsbe vitte. Két évi államfogházra ítélték, amiből 1½ évet Vácon le is ült (1894—1895). A román politikai aktivitás kezdetével, 1905-ben Nagy-Ilonda képviselője lett a magyar parlamentben s ezt a kerületet 1918-ig képviselte. Budapesten a nemzeti-ségi képviselők klubjának elnöke volt. Az egyesülés után Solnoc megye prefektusa lett, később parlamenti képviselő s az „egységisítő bizottság” elnöke. Ez idő szerint Kolozsvár primárja (1928).

Mikes Alfréd építész * 1892-ben. Kolozsvárt több tervpályázaton első díjat nyert.

Mikes Ödön festő * Nagyváradon 1878-ban. Első oktatást a művészetben Karlovsky Bertalantól kapott. Hollósy iskolájában tanult 1895—99-ig. Járt Olaszországban, és Firenzében másfél évet töltött. 1906-ban a nagyváradi ipariskolában rajztanári állást vállal. Tájékp- és csendélet-festő.

Mikola András festő * 1884 III. 14. Jogi tanulmányok után kezdett festéssel foglalkozni. Szorosan a nagybányaiakhoz tartozik, a festőiskolának 1927-től vezetője s az N. F. T. elnöke. A „Szinyei Merse Pál Társaság” tagja. Berlin-

ben, Velencében, Budapesten állított ki. Elsősorban a tájkép érdekl. Vannak művei a Szépművészeti Muzeumban, Fővárosi Muzeumban és magángyűjteményekben. Gr. Andrássy Dénes díjnyerese két ízben.

Millenisták, népszerű néven hívók, egy Erdélyben a század első éveiben gyökeret vert amerikai szekta követői. Marosvásárhelyt és a nyárádmenti falvakban, Kolozsvárt, elszörtan máshol is vannak híveik. Alapítójuk K. T. Russel, aki 1916-ban halt meg. Azt tanította, hogy az egész világot megrázó katasztrófa, szociális válság és gazdasági összeomlás fogják megelőzni Krisztus térfoglalását. Russel alaptanait tárgyaló műve Amerikában többmillió példányban forog közkézen. A millenizmust szolgálja a „Watsh-Tower” folyóirat is, amely „Ör-torony” címmel Kolozsvárt is hosszabb ideig megjelent. A számbelileg nem nagy erdélyi csoport hatalmas könyvforgalmat teremtett. Russel hétkötetes alapvető művének fordításán kívül sok bibliakritikai művet is kiadtak.

Minea Ioan egyetemi tanár, idegkórtant ad elő a kolozsvári orvosi fakultáson.

Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R. T. Kolozsvár. 1920-ban alakult 750.000 lei alaptőkével (Ma 4 és fél millió). Eleinte csak nyomdai vállalat, de csakhamar könyv és lapkiadással is kezd foglalkozni s ma már ezt is nagyban műveli. Lapjai: Magyar Nép, Pásztortűz, Irodalmi Szemle; könyvsorozatai: Magyar Nép Könyvtára, Minerva Könyvtár, Pásztortűz könyvtár, Magyar Ifjúsági Könyvtár. Mint tankönyvki-

adó a legnagyobbak között áll. Szépirodalmi és tudományos művek is nagyszámmal jelentek meg kiadásában. Közvetve — a Lapkiadó R. T.-nál fennálló érdekeltisége révén — a Keleti Újsághoz is köze van, tehát az erdélyi magyarság sajtóbeli irányításának jelentős eszközeivel rendelkezik. Tiszteletreméltó teljesítményei mellett is sajnálatos, hogy írói és kiadványai megválasztásában világnézeti (kizárólagossági) szempontok vezetnek — ugyanakkor — amikor az erdélyi írók jókora és nemutolsó kontingense még mindig romantikus kiadói tervekben vesztegeti magát, nem remélhetvén befogadást sem a Minerva lapkiadás, sem a Minerva könyvkiadás fedele alatt. A vállalat extenzív fejlődést mutat, alaptőkéjét kétszer is emelt, a dicsőszentmártoni Erzsébet nyomdát magábaolvasztotta. Az idei mérleg (1928) 4,500.000 lei alaptőkéjét, 500.000 lei elsőbbségi kötvényt mutat ki. Vezérigazgató: Dr. Vékás Lajos.

Minorita Kulturház Arad város katolikus társadalmának kulturaközpontja. Építette az erdélyi konventuális minorita rendtartomány, rendalapítója „assisi szent Ferenc boldog elköltözésének (1226) hét százados jubileuma emlékére” 1926—27-ben. Az épület terveit Szömörkény Rezső és Frick József műépítésszek készítették, belső kiépzése Weil József mérnök műve. A kétemeletes gyönyörű épület a minoriták telkén, erős beton alapokon nyugszik s nemes egyszerűségével imponál. Középe félkör alakú apszisban domborodik ki. Földszintjén a Vasárnap (I. o.) irodalmi és nyomdai műintézet nyert elhelyezést szedőtermeivel,

gépházával és papirraktárával. Oldalt van a 100 személyt befogadó kisterem és azon túl a főbejáró, melyen keresztül sokszinű márványból művésziesen kirakott hallba jutunk. Tölgyfával burkolt vasbeton lépcső az első emeleti nagyterembe (modern hangverseny- és előadóterem) vezet, melyet félkörben hét méter magas, színes, ólomkarikás üvegablakok világítanak meg. A mennyezet és a falfestések mintái ókeresztény motívumokból vették. A másodemeleti páholyok homlokzata felett a minorita rend történelmi alakjait Ulrich Géza festette meg. A M.-at Mons. Angelo M. Dolci bukaresti pápai követ szentelte fel és adta át rendeltetésének 1927 június 6-án. Az épület ideája Wild Endre dr. v. minorita rendfőnöktől származik, aki az építkezést kezdetől fogva vezette és mai napig az intézménynek első igazgatója.

Minovici Nicolae egyetemi tanár, törvénytudós orvostant ad elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán.

Misoga László operettszínész * 1896 Budapesten. Rákosi színiiskolát végzett. 1919-től Erdélyben, Nagyvárad, Arad, Temesvár, Marosvásárhely színpadain játszik. Szeretetreméltó színészgyéniség, travurus operett-táncos.

Moara Marc Timişoreană (Temesvári Műmalom). Alaptőkéje 40 millió lei, investált tőkéje 1 millió lei. — 1316 HP. — 195 munkás. — Évi maximális kapacitás 90.000 tonna.

Moldovan Iuliu orvos, egyetemi tanár, egészségügyi és szociális higiénit ad elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán. Az Extensi-

unea Universitară választmányi tagja.

Moll Elemér tervező műépítész * 1886-ban Sopron-Sájon. Műegyetemet végzett Budapesten, hol tanársegéd is volt Petz Samu középítési tanszéke mellett. 1910 óta Kolozsvárt működik, 1910—19-ig mint városi mérnök, azóta mint önálló tervező és építő-vállalkozó. Ujabb tervezései közül közismert a kolozsvári ref. leánygimnázium. Készítette a kolozsvári új vágóhid és vásárcsarnok terveit is, melyek azonban még nem épültek meg. Kolozsvári napilapokba és művészeti folyóiratokba építőművészeti szakcikkeket írt.

Molnár Dénes dr. ügyvéd * 1879 V. 9. Középiskoláit Brassóban, egyetemi tanulmányait Budapesten végezte, hol ügyvédi oklevelet is szerzett. Kézdivásárhelyt ügyvédkedik 1916-ig. 1918—22 között Kézdivásárhely polgármester. Azóta ismét ügyvéd. Publiciszta munkássága a kisebbségi jogok érvényesítése terén mozog. Református egyházi és magyarpárti politikai ügyekben meglehetősen aktivitást fejt ki.

Molnár Kálmán prelátus kanonok, szenátor * 1868 II. 16. Verespatakon (Alsófehér m.) Theológiát Nagyváradon végzett. 1898-ban a debreceni „Terezianum“ igazgatója lett, mely állását 22 éven át töltötte be s az intézet újjáépítésével szerzett érdemet. Gróf Széchenyi Miklós nagyváradi püspök — az impériumváltozás idején — Nagyváradra hívta, hogy román nyelvtudásával az egyházi kormányzat segítésére legyen. Ez idő óta Nagyváradon dolgozik, 1923-ban székesegyházi kanonok és egyh. megyei tanfelügyelő, 1924-ben gá-

borjáni c. apát, 1925-ben pápai prelátus. 1927-ben szenátorrá választották Udvarhely megyében.

Molter Károly publiciszta * 1890 Óverbászcon. A budapesti egyetem filozófiai szakán folytatott tanulmányait külföldi utakon egészítette ki; darabig hirlapíróskodott,

majd tanári állást vállalt a marosvásárhelyi ref. kollegiumban, melynek egyik erőssége ma. Publicisztikai hajlandóságainak a Marosvásárhelyt megindult „Zord Idő“ nyújtott alkalmat a kibontakozásra. Erdély differenciálódó szellemi élete mihamar kinövesztette e lap és más helyi lapok kereteiből. Kritikai véleményeit, különösen könyvbírálatait, melyeket most többnyire az Ellenzékben közöl, méltán várja érdeklődéssel író és olvasó. A kritikátlan — s mi rosszabb még — pseudokritikával, parlagi hetvenkedéssel, filozopter-bölcsességgel, olykor rosszhiszem-

mel kialakított „Irodalmi Közvélemény“ rendszerint megkapja korrekturáját Molter mérsékletében, precíz mérlegében és — tisztességében. Csak szeretetreméltósága vezetí néha — akkor sem veszélyes — túlzásokra. Belletrisztikus kísérletei: a par excellence kritikus tollak szokásos magaszórazoztatásai. („Majdnem hősök“ című kötetének egyes darabja majdnem művészet.) A közelmúlt és a jelen német irodalmának — essayekkel és fordításokkal — kitűnő közvetítője.

Monay Ferenc dr. minorita, * 1878 XII. 22. Nagybányán. Rómában végzett theologiai tanulmányok után felszenteltetett 1901-ben. Szilágysomlyón gimnáziumi tanár, később noviciusok magistere, majd aradi plébános, 1918—22 rendfőnök, 1922—24 assistens generalis Rómában, 1924-ben ismét rendfőnök, lemondása után újból aradi plébános. Jelenben (1928) római gyóntató a Szt. Péter Bazilikában. Kiadványai: Szent Ferenc összes művei (1906), Szent Beszédék (1905), Római levelek (1922), Ezüstös Oltár (1924), Kis imakönyv (1927). Szerkesztője a rendi névtárnak.

Móricz Miklós hírlapíró * 1886-ban. Pályáját a (rég) Magyar Hirlapnál kezdte 1908-ban. Gazdasági érdekképviselőtek szolgálatában gyakorlati gazdasági ismereteket szerzett, közben pedig közgazdasági, statisztikai és társadalmi cikkeket írt magyar folyóiratokba. Erdélyben a „Brassói Lapok“ hasábjain tűnik fel éleshangu publicisztikájával és szokatlanul teoretikusan vezetett „közgazdasági“ rovatával. Ugy közgazdaságban, mint társadalmi cikkeiben bizonyos spirituális irányzat szószólója.

Morvay Zoltán * 1875-ben Debrecenben. Középkisiskolából nyomdász mesterségre ment s beutazta Európa nagy részét. Debrecenben Rudnyánszky Gyulával a „Csokonai Lapok“ -at szerkesztette. Erdélyben, hol mint a marosvásárhelyi Révész nyomda vezetője él a „Tükör“ c. élénk hetilapot szerkesztette. Írt számos szindarabot és mesélő kedvről tanuskodó regényt (Troubadur és társai, Októberi Fellegek stb.) A marosvásárhelyi színiélet körül nagy érdeme, hogy a közönség megszervezésével biztosította — a legkritikusabb időben — a magyar színház existenciáját.

Moskovits József dr. nagybirtokos és gyáriparos * 1867 Nagyváradon, meghalt 1927 XI 4. u. o. Felsőbb tanulmányait Nagyváradon, Kolozsvárt és Budapesten végezte. Közéleti szereplése korán kezdődött. 1901-ben tagja a v. tvh. bizottságnak, 1910-ben a Gyoszi nagyvárad elnöke. 1912—1919-ig a Keresk. és Iparkamara elnöke. Imperiumalatti közéleti megnyilatkozásaiiban, beszédeiben bátor embernek és bátor magyarnak mutatkozott. Közgazdasági vezérelve: a kereskedelem és ipar szabadsága, az állami beleszólás minimumra csökkentése volt. A földreform birtokai egyrésztől megfosztotta s az általános gazdasági válság egyéb vállalatait sem hagyta érintetlenül, de inkább lelki, mint vagyoni összeomlás adott öngyilkos fegyvert kezébe 1927 november 4-én.

Mühlbacher Sparkassa A. G., Szászsebes. # 1896. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalék-alapok: 2,528.432. — Az igazgatóság elnöke: Johann Schöpp. Vezérigazgató: Leibli Emil.

Müller Arnold dr. természetrajzi író * 1884 VI. 22. Szászrégenben. Tanulmányi évek Kolozsvár, Berlin, Kiel, Jena, Bécs, Heidelberg főiskoláin. Tanulmányutak (állattani és földrajzi szempontból) európai országokon kívül Palesztinában, Szíriában, Egyiptomban is. 1908-tól a nagyszebeni Brukenthal gimnázium természetrajztanára. Az Erd. Természettudományi Társulat: Verhandl. u. Mitteil. des Siebenb. Ver. f. Naturw. évkönyvének szerkesztője. Ezekben az évkönyvekben jelentek meg referátumai és önálló kutatásokon alapuló tanulmányai, melyeknek legtöbbszörében romániai rovarfajtákkal foglalkozik.

Müller Friedrich, történetíró * 1884 Hosszszuaszon. Egyetemi éveit Lipsében, Wienben, Berlinben, Kolozsvárt töltötte. Tanára volt a brassói Honterus gimnáziumnak, később a segesvári ág. ev. tanító-nőképző igazgatója. 1922-től a nagyszebeni ev. konzisztórium iskolaügyi tanácsosa. 1928-tól az egyházközség papja. Művei: A nagyobb Gellért-legenda keletkezése és forrásai (Századok 1913 és 1915). — Die Siebenb. Sachsen u. ihr Land (Stuttgart, 1922). — Lehrbuch der Geschichte des Königreichs Rumänien (Hermannstadt 1921). — Die Geschichte unseres Volkes (Hermannstadt 1926). — Írásait sokszor Friedrich Müller Langenthal névvel szignálja.

Müller Georg Ed. dr. * 1866 X. 28. Jenában, Budapesten, Berlinben tanult, a Schleiermacher-alapítvány ösztöndíjával 1891–92 Rómában volt. Ezidőtől kezdve a szebeni szász nemzeti archívum szolgálatában áll mint szaksegéd, titkár, ar-

hivárius, s 1923-tól mint az intézet igazgatója. A román Koronarend lovagja, a rostocki phil fakultás diszdzoktora. Művei: Urkundebuch zur Geschichte d. Deutschen in Siebenbürgen, Bd. II. (1897) Bd. III. (1901). — Entstehung der Stühle des Königs und des Stuhlrichter-amtes (1906) — Grafen des mediänescher Provinzialverbandes (1907). — Türkenherrschaft in Siebenb. (1923). — Grafen des Kronstädter Provinzialverb. (1925). — Ursprüngl. Rechtslage d. Rumänen im Sachsenlande (1912). — Sächsische Nations-Univers. (1928).

Müller Hermann

Müller Hermann erdélyi szász publicista, kolozsvári ügyvéd * 1882-ben Marosvásárhelyt. Tanulmányait magyar és német egyete-

meken végezte. 1910-ben Nagyszebenben irodát nyitott. Hazai és külföldi német ujságokba politikai és közjogi cikkeket írt. Nagy fel-tűnést keltett 1926-ban publikált Das autonome Siebenbürgen című füzeté, melyben Erdély teljes autonómiáját követeli. Kolozsvárt folytat ügyvédi gyakorlatot s kulturális működést a „Miscare Social Economică“ keretében fejt ki.

Müller Hermanné Dósa Lili az „Artes Szőnyegipar“ iparművészeti vállalat tulajdonosa. Szociális, kulturális és jótékonyági intézményekben visz szerepet. Mint városi tanácsos magyar kulturális érdekeket védelmezett a kolozsvári városi tanácsban. A kézzel csomózott szőnyegszövés perzsa technikáját M. honosította meg Erdélyben.

Mund Hugo festő * 1892 VIII. 25. Szentmargitán. Középiszkolát Kolozsvárt. Képzőművészeti Akadémiát Budapecsten végzett. Ferenczy Károly tanítványa volt. Éveken keresztül Nagybányán dolgozott s oda újból-újból visszatér. Résztvett több ízben a budapesti Mücsarnok kiállításain, Erdélyben nagyobb városokban sikeres kollektív kiállításokat rendezett. Tájékepei és figurális művei közül, valamint rajzaiból, igen sok van erdélyi magántulajdonban. Egy képét a Szépművészeti Múzeum vásárolta meg. Választn. tagja a „Magyar Képzőművészek Egyesületének“, a Nagybányai Festő Társaság tőrzstagja. Jelenleg (1928) Nagybányán dolgozik.

Mundus-Borlova (Mundus és Borlova-Armenisi Faipar r. t.) Karánsebesi és örményesi üzemeiben 900 munkást foglalkoztat. HP. 475.

Fakitermelő üzemek, gőzfűrészs és furnirgyár tartoznak hozzá. Faki-termelése évente 6000 vagon.

Muschong & Co szénsavgyár Buziás, invest. tőkége 116.392 a. l. — 495 HP.

Muth Gáspár dr. ügyv. Temesvárott, a bánáti német-sváb népközösség elnöke. * 1876 jan. 15-én Lovrinban (Törontál m.). Középiszkolai tanulmányait a szegedi és nagybecskereki piaristagimnáziumokban, jogi tanulmányait a budapesti és részben a genfi és párisi egyetemeken végezte. 1901 óta gyakorló ügyvéd Temesvárott. A háboru előtti időkben a bánáti függetl. és 48-as pártnak volt alelnöke. Az 1918-iki októberi forradalom idejében megalakult sváb nemzeti tanácsnak tagja, majd ügyvezető elnöke. Az 1918 dec. 8-án Temesvárott megtartott bánáti német-sváb nemzetgyűlésen az általa előterjesztett manifesztum alapján a német-sváb nép teljesen új német-nemzeti irányu politikai orientációt tett magáévé. Ezen új irány ma már az egész sváb nép egyöntetű politikai hitvallása. Az 1920 évi országgyűl. választások alkalmával sváb autonomista pártprogrammal képviselő lett. 1921 év márc. 13-án a két táborban állott svábság a Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft (német-sváb népközösség) név alatt egy egységes szervezkedésben egyesült. Ennek ügyvezető elnöke ma is Muth Gáspár dr.

Művészeti Szalon, képes havi folyóirat, indult 1926-ban. dr. Hirschler József főszerkesztő és Kende János szerkesztő vezetésével. Gazdagon illusztrált, inkább ismeretterjesztő folyóirat. A kalsszikus művészi irányok szolgálatában.

Muzeumok felügyelősége (Inspectoratul General al Muzeelor din Cluj). A bukaresti kultuszminisztérium alá tartozó felügyeleti szerv, mely az erdélyi múzeumok magasabb szempontu ellenőrzését kapta feladatul. Az ország múzeumai közt a kapcsolatok megteremtése, az

anyagi hiányok pótlása, új múzeumok felállítása stb. esnek munkakörébe. A külföldre szállított múzeumi kincsek leltárának pontos összeállítása, különösen az Erdély multjára vonatkozó múzeumi tárgyak revindikálása ennek a szervnek hatáskörébe utaltatott.

N.

Nădejdea (Reménység) román nyelvű politikai hetilap, megjelenik Temesvárt, mint a Temes-Torontál-megyei nemzeti liberális párt hivatalos organuma. # 1919-ben, (mikor is még „Banatul” címmel hetenként jelent meg). Nevét 1921-ben változtatja „Nădejdea”-ra s naponként jelenik meg 1923-ig. Majd heti háromszori, később kétszeri megjelenés következett. 1928-tól hetilap. Szerkesztője Birăescu Traian.

„Nădlăcană” Institut de Credit și Economii, Nagylak. # 1897. Az 1926 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Tartalékalapok: 2,231.405. — Az igazgatóság elnöke: Nicolae Chicin. Ügyvezető-igazgató: Aureliu Petrovicu.

Nagy Dániel író * 1888-ban. Az erdélyi irodalomban már budapesti sikerek presztízsével startolt. „Börtönök bús lakója” c. regénye a Nyugat-ban jelent meg folytatásokban. Erdélyi évei alatt írt műveinek nagyobb része még kiadatlan és a nyomtatásban megjelentek (Novellák, 1922. — Pirosofrakk, regény, Arad 1922. — Árvaák, regény, Arad 1924.) — e mindig erőteljes írások, sajátos kiadói és kolportázviszonyaink miatt alig kerültek a belsőbb Erdély olvasóinak kezébe. Csak 1926-ban (a Szépművészeti Céh kiadásában) meg-

jelent „Cirkusz” c. regénye, melyben a háború okozóit és a háborús frazeológiát brutálisan egészséges tiszteletlenséggel nevezi és neveteti ki, éppoly kiméletlenül kezelve az égieket, mint a föld lisztespofájú hatalmasait. — váltott ki szélesebb érdeklődést, (jórészt annak a kis hírlapi harcnak folyománnyaként, amely körülötte a jóerkölcsök védelmezői és az irodalmiság „örői” között lezajlott). Az Aradi Magyar Párt napilapját, az Aradi Magyar Ujságot pár évig N. szerkesztette.

Nagy Emma lírikus * Mezőtúron, a kevés tiszta hangok egyike a háború utáni első évek erdélyi irodalmában. Marosvásárhelyt tanított egy ref. leányközépiskolában s a Zord Idő gárdájának erőssége volt. Egészséges lázadása — versben és prózában — igen rokonszenves tette irodalmi megjelenését. Magyarországra távozván, (kellő kritikai támogatás híján) röstellini látszik természetességét: annyi csinaltság és tanultság között. Megj. könyvei: „A verseim”, M. Vásárhely 1920. — „Meggötözve”, Mezőtúr, 1924.

Nagy Endre gazdaegyleti titkár, szakíró, * 1883 Kutyfalván. Gazdaságtanintézetet végzett, majd államtudományi doktorátust szerzett. Öt évi gyakorlati működés után a Szamosmegyei Gazdasági Egylet

titkára lett. A Désen megjelenő Egyleti Értesítő szerkesztője. Önállóan megjelent műve: A cukorrépa termelése (Erd. Gazd. E. kiadása 1926). A széki ref. egyházmegye világi főjegyzője.

Nagy Gyula (Szőkefalvi) matematikus * 1887 ápr. 11-én Erzsébetvároson. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári egyetemen végezte. U. o. tanári oklevelet szerzett. Helyettes tanár volt Privigyén, Rózsashegyen és Csíksomlyón, az 1910—12 tanévekben pedig rendes tanár Csíkszeredán. Az 1911—12 tanévet azonban szabadságon töltötte és Göttingában matematikai tanulmányokat folytatott. 1912 szeptemberé óta a kolozsvári Marianumnál működik. A kolozsvári egyetemen a matematikából magántanári képesítést szerzett. 1918-ban a budapesti Szent-István Akadémia rendes tagja lett, 1926-ban a budapesti Matematikai és Fizikai Társulat a König Gyula jutalommal tüntette ki. N. dolgozatai a matematika különböző ágaira esnek: algebrai görbék és függvények arithmetikai tulajdonságai, algebrai görbék geometriai és realitásai tulajdonságainak vizsgálata, síkbeli és térbeli görbék és felületek topológiai tulajdonságai és algebrai egyenletek gyökeinek helyzete. Legutóbbi vizsgálatai a maximális indexű sík-görbékre és felületekre, s azok jellemző számainak meghatározására vonatkoznak. Ezek a jellemző számok függetlenek attól, hogy a görbe vagy felület algebrai vagy nem algebrai.

Nagy Imre festő * 1893 VII. 25. Zsögöd községben. Tanulóéveit a budapesti rajztanárképző iskolán s

a kecskeméti művésztelepen töltötte. Képeit, rajzait Kolozsvárt és Brassóban, rézkarcait Zürichben,

Nagy Imre

fametszeteket Firnzében állított ki, mind növekvő sikerrel. Műveiben erő és őszinteség van.

Nagy István festő * Csikmindszenten 1873-ban. A csíkszeredai gazdásziskolába járt, azt otthagya Kolozsvárt tanítói oklevelet szerzett. Két évig falusi tanító is volt. Egy budapesti lapnak küldött rajzokat s e révén felkerült a min-tarajziskolába. Két évi tanulás után külföldre megy, Münchenben és Párisban dolgozik, azután visszamegy Erdélybe. Hosszu évekig alig jelent meg kiállításokon s 1923-ban valósággal frappirozta Budapest művészi köreit gyűjteményes kiállításával. Tájai és emberai valami nagy komolysággal a

sors nyelvén beszélnek. Legjobban favorizált kifejező eszköze a pasztell. 1927-ben Budapesten, 1928-ban

Nagy István

Kolozsvárt rendeztek gyűjteményes kiállítást műveiből.

Nagy Jenő ügyvéd és földbirtokos * 1872 XI. 16. Székelykereszturon. Bölcsészetet és jogot hallgatott Kolozsvárt, 1901-ben ügyvédi oklevelet nyert és Csikszentmártonban irodát nyitott. A magyar éra alatt részt vett a törvényhatósági életben. A kisebbségi politikának — megyéjében — szervező munkása volt, az O. M. P. részéről pedig résztvett a csucsai paktumot megelőző brassói tárgyaláson. A Székely Nemzeti Múzeum alelnöke. A közigazgatás reformja óta alelnöke a megyei tanácsnak.

Nagy László dr. az erd. róm. kath. Státus jogtanácsosa, * 1880

II. 6. Kolozsvárt. A Minerva Irodalmi és Nyomdai Müintézet egyik alapítója és ügyésze.

Nagy László (S) hirlapíró * Kolozsvárt 1894 VIII. 4. A kolozsvári egyetemen jog- és gyógyszerészhallgató volt. 1914-től hivatásos újságíró, dolgozó társa több erdélyi napilapnak és szerkesztett is több hosszabb-rövidebb életü hetilapot. Jelentőségre az erdélyi szellemi életben „Erdélyi Szemle” című irodalmi lapjával tett szert. Ez a lap, melyet nagy áldozatkészséggel hosszú éveken át vezetett s változott címmel ma is vezet, az elsők között nyitott alkalmat az „erdélyi irodalom” jelentkezésére. S. Nagy László maga is költő, versei Fehér utakon (1913), Véres mezőkön (1914), Késő köszöntés címekekkel jelentek meg s pretenciótlan őszinte hangjukkal sok szimpátiát szereztek. A Jókai centennárium évében Jókai szerelmei címmel jelent meg füzete. Unitárius egyháztanácsos, az Unitárius Irodalmi Társaság titkára.

Nagy Oszkár festő * 1895-ben. Tanult a nagybányai, kecskeméti és szolnoki művésztelepeken. 1921-ben utazási ösztöndíjat nyert Apa és fia c. képével s két évet Olaszországban tölt. 1923-tól ismét Nagybányán él. Felsőbányai tartózkodásának több érdekes kompozíciója témáit köszönheti.

Nagy Sándor tanár, lapszerkesztő. * Szatmáron 1875 VI. 14. Tanári oklevelet Kolozsvárt szerzett 1897-ben, szakmája: fizika és matematika. Egyévi nagyenyedi tanárkodás után került Zilahra, hol ma is működik. Modern nivóra emelte a Wesselényi kollégium fizikai szertárát s felállította (az el-

sők között) az iskolai mozi. Tudományos folyóiratokban több tanulmánya jelent meg, önállóan: az Elektromos világítás-ról szóló. Sajtó alatt van Új világ felé címmel a relativitásról írt tanulmánya. Szerkeszti a „Szilágyság” hetilapot (melyben Ady első versei megjelentek). Adynak ifjúságától végig benső barátja volt, az 1924-es zilahi és érmindszenti Ady-napok rendezését ő vállalta. Ez alkalomból adta ki Ady-Emlékfüzet-ét.

Nagy Sándor a szászvárosi kollégium volt igazgatója * 1877-ben. Nyelvészeti és irodalomtörténeti dolgozatai sűrűn jelentek meg 1904—1917 között Budapesten. Erdélyben megjelent művei: Gróf Kuun Géza élete és munkássága. Szászváros, 1920. — Jókai. Brassó, 1925. — A Kuun kollégium megszűntetése után Budapestre költözött.

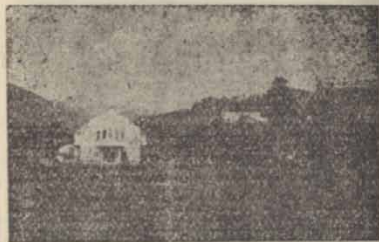
Nagy Sándor dr. * 1878 I. 29. Feketeadón. 1904 óta Erdődön folytatott ügyvédi gyakorlata mellett résztvesz az egyházi és politikai közéletben. A szatmármegyei magyar párttagozat ügyv. ernöke, a „Magyar Kisebbség” cikkírója.

Nagy Vilmos, református egyházkerületi tanügyi előadó * 1875 május 13 Székesfehérvárott. 1912-ig Debreczenben tanárkodik. 1912-től a nagyváradai Református Tanítónőképző igazgatója ezen intézet megszűnéséig: 1925-ig. 1926-tól kezdve a Királyhágómelléki Református Egyházkerület tanügyi előadó tanácsosa. Felelős szerkesztője a Királyhágómelléki Református Egyházkerület hivatalos közlönyének a „Reformátusok Lapjának”. Terjedelmesebb műve

(A Nőnevelésről) 1913-ban jelent meg Nagyváradon.

Nagybánya politikai hetilap, # 1902-ben. Szerkesztő és kiadó Krizsán P. Pál.

Nagybányai Festőiskola alapítása Hollósi Simon nevéhez fűződik. 1896-ban a Münchenben élő magyar mester nyári kirándulásra

vitte iskoláját Nagybányára. Néhány festő barátja, Ferenczy Károly, Grünwald Béla, Réthi István és Thorma János kísérte. A kirándulás meg is ismétlődött, a már elismert művészek közül is mind többen, köztük Csók István is, frekventáltak a kis erdélyi város gazdag változatos terepét, tiszta levegőjét. A város intelligens magyar lakossága szívesen fogadta a művészeket, értékelte a kolónia erkölcsi értékét és Nagybánya város iskolát, műtermeket építettett művészvendégeinek. Thorma, Réthi, Ferenczy, Grünwald tanítottak az iskolában s a nagybányai iskolának mind nagyobb híre szállt. A mesterek és tanítványok képe, előbb csak óriási „irodalmi” sikert arattak, de rövidesen győzött a magyar pikturában az új irány, az érzéssel teli elmélyedő természetfestés. Nem volt ez szigorú változhatatlan program, Nagyba-

nya az új művészetben sem ismer dogmát, az iskolában az őszinteség és a szabadság uralkodott. Az első mesterek, ki előbb, ki később, eltávoztak, végül az alapítók közül csak Thorma maradt, aki 1902—1927-ig vezetője volt az iskolának. Ebben az évben Mikola András, Börtsök Samu, Krizsán János veszik át a fiatalok vezetését. A román kormány az állami művészeti iskolák növendékeit csoportosan küldi ki, hogy művészi oktatást kapjanak a nagybányai iskola tanáraitól, művészi ihletet merítsenek a már több évtizedes tradíciókból. Az iskola mindenki részére nyitva áll, az oktatás ingyenes. A Művészet számára már nem jelentheti azt, amit csak egyszer jelenthetett: a megújodást, de — kulturhistóriai nagy feladatát befejezve is — a nemcsökkenő számmal seregülő művészek számára még nagyon sokáig nagyon sokat jelent.

Nagybányai Festők Társasága, Nagybányán élő festőművészek szervezete. Az 1906-tól Nagybányán működő festők között a szervezkedés szükségessége akkor merült fel, amikor Nagybánya városa állandó festőiskola céljára épületet és bérműtermeket emelt (1911-ben). A társaság első elnöke Ferenczy Károly volt. 1912-ben nagyszabású retrospektív kiállítást rendezett a társaság Nagybánya város támogatásával, amely kiállítás beszámolt arról a komoly és termékeny munkásságról, melyet 1906-tól Nagybányán a művészek kifejtettek s amely megmutatta, hogy ez a kicsiny, de kultúr szempontból jelentékeny város, megérdemelt otthon nyújtott művészeinek. Ferenczy Károly halá-

lával az elnöki tisztet Thorma János (1917—1927) töltötte be; 1927 szept.-től Mikola András a Társaság elnöke.

Nagybányai Hitelbank rt., Nagybánya. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 176.000.— Vezérigazgató: Hirsch Jakab.

Nagybányai Városi Múzeum 1900-ban alakult. A gyűjtemények a bányaigazgatóság, városi levéltár és az egyházak adományaiból, valamint magánosok hagyományai-ból szaporodtak. A Múzeum, amely már 1905-től zárva van (személyzethiány, túlszofaltság) mintegy 4000 régiség, 1600 természetrajzi, 1100 művészeti és 900 néprajzi tárggyal rendelkezik. A prehistorikus gyűjteményt kivéve, a többi osztályoknak városi és megyei jellege van.

Nagyenyedi Kisegítő Takarékpénztár rt., Nagyenyed. # 1871. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5.2 millió. Tartalékalapok: 8.041.328.— Az igazgatóság elnöke: Gáspár János. Vezérigazgató: Szigeti Béla. Fiók: Marosujvár.

Nagyenyedi lakatosárugyár (Fabrica de lacatuserie și constr. S. p. A. Aiud). Alaptőkéje 750.000 lej, investált tőke 106.000 ar. lej. 56 szerszámgép, 50 HP. 100 munkás. Gyárt: 200 tonna épületvasalást és lemezárugyártó gépeket.

Nagykároly és Vidéke hetenként kétszer megjelenő lap, # 1883-ban.

Nagykárolyi Megyei Múzeum 1901-ben alakult, kevészámu régiség és természetrajzi tárgyból, 4000 kötetnyi könyvtárral.

Nagyromániai Németszövetség. A romániai Németek egysége s

nemzetül való megszervezéség is a kulturális autonomia eléréseig kívánalmaik és elérendő céljaik munkálására az összes németek egy szövetségbe tömörülnek (1919), melynek hivatalos címe: *Verband der Deutschen in Grossrumänien*. A települési területeknek megfelelően ez a szövetség egyes országrészi altagozatokra oszlik — Gau — melyeknek legfőbb képviselője a Néptanács. Erdélyben a nagyszzebeni Néptanács, a Bánság, Arad és Szatmár képviselőként pedig a német-sváb néptanács működik. Ugyanigy vannak néptanácsai a bukovinai és beszarábiai német településeknek is. Ezek a néptanácsok a települési területek németjeinek legfőbb politikai képviselői. A néptanácsot a népközség képviselői (a helyi bizottságok ill. ezekből alakult köri bizottságok) választják.

Nagyszalontai Takarékpénztár rt., Nagyszalonta. # 1869. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2.450.000.— Az igazgatóság elnöke: Sternthal Artur. Vezérigazgató: Csáky György.

Nagyszzebeni Fegyvermuzeum az Ujkor elejéről származó német fegyverek, török fegyverek és erdélyi fegyverek gyűjteménye. # 1872-ben, a szász comesek zászlói és erdélyi fejedelmek zászlói is itt láthatók.

Nagyszzebeni Kárpát Egyesület Muzeuma 1880-ban alakult. Etnografiai gyűjteményeket őriz. 1920 óta a Brukenthal Muzeum kezelésében van.

Nagyszzebeni Természettudományi Muzeum 1848-ban alapította a Siebenbürgischer Verein für Na-

turwissenschaften. Adományok és vásárlások útján gyorsan gyarapodott és 1895-ben saját épületében helyezkedett el. Állattani, növénytani, ásványtani, néprajzi osztálya van. 10.000 kötetből álló könyvtára és laboratoriuma van. Az állattani osztály 900 nagyrészt erdélyi emlőst és madarat foglal magába. A növénytani osztály különösen erdélyi herbariumokban gazdag, néprajzi osztályának idegenföldrészi exotikumok a nevezetességei.

Nagyvárad, Erdély legrégebb magyar napilapja, alapította 1870-ben Hügel Ottó könyvkereskedő. Éveken át Iványi Ödön, utána Fehér Dezső, később Sas Ede szerkesztette. A háború előtti néhány évben Marton Manó vezetése alatt jeles újságíró gárdája volt a Nagyváradnak. A lap 1918-ban a Sonnenfeld Adolf r. t. tulajdonába ment át. Főszerkesztője ez évtől kezdve Hegedüs Nándor. Impériumévek alatt magas nivóju publicisztikát produkált, a kisebbségi politikában szigorúan magyarpárti állásfoglalással (lásd még Napisajtó).

Nagyvárad Agrár Takarékpénztár rt., Nagyvárad. # 1910. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 12 millió. Tartalékalapok: 10.400.000.— Az igazgatóság elnöke: John Th. Florescu. Vezérigazgató: Dr. Demetrevits Elek. Fiók: Margitta.

Nagyvárad Friss Ujság, napilap, Halász Lajos és Boros Jenő alapították 1899-ben. 1916-ban vette át Pásztor Ede, ki addig is szerkesztette. Munkatársai: Dr. Barza Ferencz, Dr. Zoltán Jenő, Markovits Ernő, Halmai Árpád.

Nagyvárad gör. kath. román püspökség. A XVII. század végén Bihar megyében is megindul a Rómával való egysülésnek mozgalma. Eleinte a biharmegyei egyesült románok a váradai róm. kath. püspök főnhatósága alatt állottak, de miután a Szentszék 1748-ban a románok részére a váradai r. k. püspök mellé sufragan püspöknek kinevezi Meletie Kovácsot, mozgalom indul az önálló román püspökség felállításáért is. 1777-ben meg is alapítják az Oradea-Mare-i önálló gör. kath. román püspökséget. 1777-től 9 püspök követte egymást. A püspöki szék betöltője 1922-től Valeriu Traian Frentiu (l. o.). A püspökségnek értékes könyvtára van, levéltárában ott vannak Samuil Micu Klein, Petru Maior és Gh. Sincal műveinek kéziratai. Az egyházmegyének 163 plébániája van, Bihar, Arad, Sätmar és Sälaj megyékben.

Nagyvárad gör. kath. székes-egyházi káptalan. # 1776 július 26-án Mária Therezia királynő által, az egyházmegyével egyidejűleg. Hivatása: az egyházi törvényekben előirt székesegyházi tennelmi szolgálatok elvégzése, a püspöki tanácsban (Consistorium) előadói hivatal ellátása és az egyházmegyei alapok és alapítványok kezelése. Tagjainak száma: 6 valóóságos és 6 tiszteletbeli. Jelenleg. valóóságos tagjai: Dr. Radu Jakob nagyprépost, pápai prelátus; Dr. Miculaş György ált. püspöki helynök, pápai prelátus; Stan Ilyés; Tämäian Péter; Dr. Pop Gergely pápai titkos kamarás és Magyar Ágoston szemináriumi kormányzó. Tiszteletbeli tagok: Gera Sándor nagykarolyi püspöki külbelynök

és Mureşian György kismajtényi plébános.

Nagyvárad gör. keleti román püspökség, 1920-ban állítottatott fel, illetve restauráltatott a XVII. században még fennállott intézményből, melynek utolsó püspöke Efrem Beniamin 1695-ben halt meg. Ez időtől csak vicariatus volt Nagyváradon. Az utolsó vicarius (és egyben az első püspök) Ciorogariu Roman volt. A püspökség mellett 1923-ban létesült a lelkészképző akadémia (Academia de Teologia ortodoxă română) négyéves tanfolyammal, melyre a baccalaureátus jogosít. Az intézet igazgatója Dr. A. Magieru (l. o.). 1928 végén kántorképző iskolát is szerveztek. Püspökségi nyomda is működik az egyházmegyében Nagyvárad székhellyel. 1926-ban állítottatott fel a Caminul Preoteşc (papi otthon). Az egyházmegye hivatalos lapja a *Legea Românească*.

Nagyvárad Hitelbank rt., Nagyvárad. # 1903. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alap-töke: 6 millió. Tartalékalapok: 1,727.772. Az igazgatóság elnöke: Eichner Sándor. Ügyvezető-igazgatók Grosz Ignác és Kelemen Vilmos. Az intézet az 1927. november 28-án megtartott rendkívüli közgyűlésen az alaptökének 6 millió leiről 18 millió leire való felemelését határozta el.

Nagyvárad Kereskedelmi Csarnok 1869-ben alapítottatott kettős jelleggel, részben mint termény és gabona csarnok, részben mint a kereskedők érdekképviselője. Hosszu ideig Reismann Mór volt az elnöke, 1918—27-ig Popper Ákos, 1927-től Farkas István. Alapszabályszerint teendőin tul a Csarnok

legérdemesebb teljesítménye a fiú- és leány- felsőkereskedelmi iskolák, valamint kereskedelmi tanoncskola fenntartása. 1888-tól működnek ezek az iskolák s az újabb évek változott és nehéz körülményei között csak fokozott áldozattal voltak fenntarthatók. Mint termény és gabonacsarnok a háborus évek óta nem működik, energiáit a kereskedelmi és kereskedői érdekek állandóan szükséges védelme köti le.

Nagyvárad **lat. szert. püspökség.** Az impérium változás (melynek következtében az egyházmegyéből 32 plebánia Magyarország területére esett, Romániában maradt 52 plebánia) gróf Széchényi Miklós püspököt találja az egyházmegye élén, ki 1923. december 1-én meghalt Budapesten és eltemették az általa épített orosházai róm. kath. plebánia templomban. Ő Szentsege még 1923. december 8-án Bjelik Imre ny. tábori püspök, tassói fölszentelt püspök, nagyvárad kanonokot állította az egyházmegye élére mint apostoli kormányzót, aki e minőségben 1927. május 9-én bekövetkezett haláláig működött. Utódjául Mayer Antal pápai prelátus, apát, kanonokot nevezte XI. Pius pápa az egyházmegye apostoli kormányzójává. A püspöki főhatóság alá tartozik: a) Theologiai Akadémia a lat. szert. papnövédek számára, b) egy róm. kath. tanítónőképző a szt. Orsolya-rendi zárdában és egy óvónőképző az Immaculata intézetben Nagyváradon, c) három róm. kath. polg. leányiskola Nagyváradon és egy Szilágysomlyón mindegyik internátussal szerzetes nők vezetése alatt, d) 67 elemi iskola a megye területén, e)

három internátus fiunövédek főleg a középiskolai ifjuság részére Nagyváradon, f) Római kath. Legényegylet szépen felszerelt otthonnal, hol a legények bent is lakhatnak Nagyváradon, g) Elagottak részére a „Szent László Menedékház” és „Apostolok-Háza” Nagyváradon, h) Az iparostanonc otthon épülete már meg van s be rendezés alatt áll, i) Három óvoda Nagyváradon szt. Vince nővérek vezetése alatt. Püspöki főhatóság ellenőrzése alá tartoznak a következő szerzetes rendházak: Premontrai rendi kanonokok rendháza, Kapucinus Atyák és Irgalmasrend háza Nagyváradon. Szt. Orsolya-rendnek egy, Paulai Szt. Vincéről nevezett nővéreknek három háza Nagyváradon, ez utóbbiaknak egy rendháza Szentjombon és Belfenyéren, Szt. Ferenc nővérek háza: Szilágysomlyón. Hasonlóképpen a főhatóság alá tartoznak: a Bihar-megyei közkórházban, a nagyvárad elme és gyermek kórházban és Szent-József intézetben működő Szent Ferenc rendi nővérek is. A püspökség könyvtára közel 36.000 kötet, mely négy nagy teremben a püspöki palotában van elhelyezve. Nagy könyvtára van a Káptalannak is, valamint tekintélyes könyvtárral rendelkezik a Theologiai Akadémia is, mely szintén a püspöki palotában nyert elhelyezést és a papnövédek theologiai szakképzettségét van hivatva előmozdítani. Az egyházmegye híveinek száma Romániában: 70.000.

Nagyvárad **Leszámitolóbank** rt., Nagyvárad. # 1899. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 7.500.000.— Tartalékalapok: 1.600.000.— Az igazgatóság elnöke: General Traian

Mosoiu. Vezérigazgató; Klein Andor.

Nagyvárad Múzeum. (A Bihar megyei és nagyvárad

regészeti és történelmi egyesület múzeuma.) # 1872. Épülete közadakozásból emeltetett 1872-ben. Leltára: 14 ezer régiség, 1369 etnografiai tárgy, 824 műtárgy. Könyvtára mintegy 8 ezer kötet. Nevezetességei: a Cserny Bélától elrendezett ősrégészeti gyűjtemény; román és magyar pénzgyűjtemény; a XIX. századbeli magyarság polgári életére vonatkozó emlékek; értékes festmények Schlauch kardinális hagyatékából; magyar és román néprajzi gyűjtemény. Kiválóan értékes része a múzeumnak az Ipolyi hagyaték, amelyben értékes XV. és XVI. századbeli olasz és német festmények, gobelinek és szőnyegek, fegyvergyűjtemény, sok majolika és porcellán tárgy, himzések és régi ékszerek nagy számmal vannak. Az Ipolyi gyűjtemény a keresztény művészet fejlődését mutatja be.

Nagyvárad Napló, napilap, alapította Fehér Dezső 1898-ban. Impériumváltozás előtt a legjobb nevű magyar publicisták voltak e frissen, szabadelvű szellemben vezetett lapnak hosszabb rövidebt ideig dolgozótársai. Az új érában is progresszív szellemben harcol a kisebbségi érdekekért. 1926-ban a lap tulajdonjogát Fehér Dezsőtől egy részvénytársaság szerezte meg. 1928-ban a lap érdekközösségbe lép a „Nagyvárad“ c. napilappal. Főszerkesztője ma is Fehér Dezső, aki mint felelős szerkesztő is jegyzi a lapot.

Nagyvárad szeminárium (gör. kath.) 1792-ben Darabanth Ignác püspök idejében állított fel ta-

nitói és papi pályára készülő konviktorok számára. Gimnázista növendékei 1919-ig a premontrei főgimnáziumba, képezdészei a nagyvárad

gör. kath. tanítóképzőbe jártak. 1914-ben theologiai szeminárium is létesült; 1922 októberében theologiai főiskola is. 1928-ban növendékeinek száma: 80 gimnázista, 150 tanítóképzős, 64 kispap (30 a lugosi egyházmegyéé). Igazgatója (1928) Magyar Agoston kanonok. Theologiai tanári kara: Hubic Ferencz, Dr. Chirvaiu László, Dr. Fluerás Miklós, Barna György és Dr. Tautu Ludovic, ki egyben lelkiigazgató is.

Nagyvárad Ugyvédi Kamara, hivatalos neve: Baroul Advocaţilor Oradea, újjászerveztetett 1923-ban az ügyvédtestület egységesítéséről és szervezetéről szóló törvény alapján (Monit. Ofic. No. 251.). E kamara magában foglalja Biharmegye minden ügyvédjét és ügyvédjelöltjét. Ügyvédtagjainak száma 241 (ebből Nagyvárad 185 ügyvéddel szerepel), ügyvédjelöltek száma 45. A kamara decanja Dr. Dem. Kiss, Nagyvárad. Szegények, özvegyek, árvák és hadirokkantak számára a kamara jogsegélyző irodát állított fel, melynek vezetője Dr. Romul Pop nagyvárad

ügyvéd. Ügyvédek fegyelmi ügyeiben öttagu fegyelmi tanács itélkezik.

Nagyvárad Ujságíróklub, 1924 óta áll fenn. 1926-ban költözött mai helyére Erdély egyik legelegánsabb klubhelyiségébe. (Földszinti és emeleti termeinek kiképzése, belső díszítése: Spiegel Frigyes műve). 36 hivatásos ujságíró alapítása, akik mint törzsalapítók a Klubnak jogi személyiséget bizto-

sitottak. Látogató tagjainak száma 600.

Napisajtó (magyar). A háboru előtti Erdély közéletének és kulturális életének fókuszja Kolozsvár volt és szerencsés konstellációk a mai (Bánságot, Körösvölgyét, Északnyugat-Romániát is magába ölelő) trianoni Erdélyben is vezető szerephez juttatták. A Consilium Dirigent, némely speciális erdélyi relációju közhivatalok, konzulátusok, és utlevélkirendeltségek kolozsvári elhelyezkedése, nem utolsó sorban a kolozsvári egyetem vitathatatlanul tette Kolozsvár „központiságát”. Erdély közléte ott sűrűsödött, a perifériák tekintete oda fordult, a közéleti elhatározások hírét mindenki onnan várta és Kolozsvár egyszeriben sajtóközpontja lett Erdélynek. A háboru előtti és alatti legelterjedtebb organum az „Ujság” volt (tisztos szerepét az ujdéllyi életben is őrizte), de vezető szerepre és Erdélyben azelőtt elképzelhetetlen országos jelentőségre az ujonnan keletkezett Keleti Ujság, a régi, még Bartha Miklós alapította Ellenzék és a zsidó nemzeti politika szolgálatában álló Újkelet emelkedett. Erdély többi napilapjai, bár közöttük előkelő zsurnalisztikai tradícióju organumok (nagyváradi, aradi lapok) is voltak, meg sem kísérelték a kilépést lokális keretükből (jórészt határszéli helyzetük és szigorubb cenzurájuk miatt nem) kivéve a Brassói Lapokat (l. o.), mely mindjárt kezdetben országos olvasóközönséget nyert, ezt a mai napig megtartotta. Politikai súlyuk (ami alatt inkább csak erdély-közéleti súly értendő) természetesen főleg az országosan elterjedt organumoknak van, bár egyes határ-

széli lapok publicisztikája legalább is tartja a versenyt amazokéval és egyéb rovataik nivóját és példányszámaikat tekintve sem az a reláció áll itt fenn a „vidéki” és „országos” lapok között, mint pl. Budapest és a magyar vidék lapjai között. Valamennyi erdélyi magyar napilap kisebbségpolitikára van beállítva; intenzivebb parlamenti szereplésünk megindulásáig a sajtó egyedül végezte a politikai kontrollszolgálatot s ha nem is hivatalosan és megbizásból és nem is mind egyforma buzgalommal de egy-két kivétellel valamennyien az O. M. P. politikáját támogatják. Sajnos ez az egyhúrú kisebbségpolitika meglehetősen szürkévé unalmasítja az erdélyi napisajtót, nem politikai munkatársait is a politikum kihangsúlyozására kényszeríti, sokszor kritikai őszinteségük megnyilvánításában is akadályozza. Hírszolgálatá valamennyi erdélyi magyar napilapnak országosan szervezett, a mi alatt megint csak Erdélyt kell érteni, mert bár jelentősebb s főleg a kisebbségeket érdeklő parlamenti eseményekről és parlamenten kívüli zajosabb bukárestai akciókról valamennyien beszámolnak, de egyébként az egész erdélyen kívüli és bukáresten kívüli Románia kívül esik a sajtó érdeklődésén (ami különben ugy az erdélyi szász, mint az erdélyi román sajtóról is megállapítható). Az országosan olvasott nagyobb lapok példányszáma 10—12.000-re tehető, aránylag kis szám a „vidéki” lapok 6—7000-es példányszáma mellett. És — általánosságban — az utóbbiak gazdasági helyzete látszik biztosítottabbnak, mégis csak kevésbé költséges szerkesztőségükkel és adminisztrációjukkal. — Bár az

erdélyi magyar napisajtó jelentősége emelkedett az utolsó 10 évben, a gyökerestől változott helyzet és a gazdasági válság áldozatokat is követelt: megszűnt Nagyvárad régi liberális organuma, a Szabad-ság, az Arad és Vidéke, a régi Kolozsvár legelterjedtebb lapja, az Ujság néhány más kisebb jelentőségű lap. Impérium alatti alapítások: a Keleti Ujság (pár nappal Kolozsvár megszállása előtt) az Ujkelet, a temesvári Déli Hírlap s 1928-ban a Mai Világ, mely a Keleti Ujság (l. o.) új helyzetbe kerülése után a progresszió organumaként indult. Mindez organumoknak, ujaknak és régieknek, az Erdélyre végevárhatlanul ránehezedett gazdasági krízisek mellett a politikai cenzurát elviselőknél kellett (a határszéli lapoknak kezdettől megszakitás nélkül, a többieknek is évekig és Ferdinánd király halála óta újból). A hosszan tartó cenzura a fehér foltokon kívül egyéb — testi szemmel észre nem vehető — károkat okozott. Egyfelől: a kielégítetlen közönség neheztelése és vádja a lapokra nehezedett; másfelől: a szüntelen kényszerű óvatkodás és devóció kedvezőtlenül befolyásolta az újságíró pszichéjét is, magát az újságírást is, hangját, őszinteségét, bátorságát olyan területeken is, amelyek a cenzor piros ceruzájától egyébként megkíméltettek. A háboru utáni erdélyi közélet zűrzavarában, egyházi, politikai, gazdasági, faji és világháborúk izgalmas csataterén, az erdélyi magyar napisajtó egyébként sem tudott mindig megmaradni a számára sajtókötelesség kijelölt vonalon, s míg nem egyszer kötelességszerűen hallgatott, sokszor tévedt a bul-

vár- és riportlapok (számára tilos) területére is. De hibái és vétségei mellett, mégis a napisajtó volt az egyetlen közéleti tényező, mely kötelességteljesítésben és nívóban a sulyos évek sulyos feladataira (annyi elégtelenség között!) elégségesnek és méltónak mutatkozott. Erdély régi újságíró csoportja, kiegészülve az irodalom újságírásban elhelyezkedett embereivel s az emigráció jobbjával, komolyan vehető és komolyan vett sajtóval ajándékozta meg Erdély szellemi életét.

Negru Dimitrie egyetemi tanár. Radiológiát ad elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán.

Német Párt. 1921-től áll fenn. Románia összes németjeinek parlamenti pártja, mely a felmerülő kulturális és gazdasági kérdésekben taktikai egységben lép fel. A parlamenti csoport vezetője ez idő szerinti Dr. Hans Otto Roth. Nem egyenlő fokon álló gazdasági és kultur területek képviselője; általános programja a kisebbségi jogok s elsősorban a németek politikai jogainak megvédelmezése, tiszta közigazgatás és igazságszolgáltatás, a gazdasági élet emelése. Az 1927-es parlamenti választásokon a Magyar Párttal közöslisztán mentek küzdelembe (kisebbségi blokk). E választásból hét kamarai és egy szenátusi mandátummal került ki.

Németh Gellért (P) ferences lelkész, szerkesztő * 1897 I. 26. Szamosujváron. Pappá szenteltetett 1920-ban. Szerkeszti a 19000 példányban megjelenő „Katholikus Világ” című illusztrált népnevelő folyóiratot, társszerkesztője a „Hírnök”-nek és a „Kereszt”-nek. Önálló műve még nem jelent meg.

de sajtó alatt Dürer Albert című nagyobb tanulmánya. Hosszabb utazásokat tett, melyeknek képzőművészeti tapasztalatairól érdekes cikksorozatokban számolt be. A katolikus irodalmi esték és matinék kedvelt conferencier-ja.

Némethy Gyula dr. theologiai igazgató, művészettörténeti író * 1867 IV. 22. Pusztamargitán. 1890-ben szentelték pappá; 1892-ben theol. doktor., 1897-ben theologiai tanár lesz. 1921-ben apátkanonok, 1924-ben pápai prelátnak. Theologiai tanulmányaival egyidőben egyházi művészettel is sokat foglalkozott s számtalan művészeti cikke jelent meg újságokban és folyóiratokban. Önállóan m. j. tanulmányai: A szentkehely (Budapest 1904), A miseruha (Budapest 1905) Az ősember a paleontologia világánál (1912). A nagyváradi Szigligeti Társaság komoly aktivitású tagja és ünnepi alkalmi szónoka. A nagyváradi Theologia Akadémia igazgatója.

Nemzeti-Liberális Párt. A régi Romániában a nagybirtokosok konzervatív pártjával szemben állott a Liberális Párt (a nagytőke és értelmiség pártja) s az idők folyamán bizonyos parlamenti váltó-gazdaság fejlődött ki a kettő között. Ezt a két pártot nem választották el lényegbeli program-pontok, inkább vezető egyéniségek, mint programok körül alakultak s talán még bizonyos politikai hajlandóság volt az, ami elkülönböztette őket (így a liberálisok francia orientációja és francia mintára való centralizációs törekvése). A háború utáni idők nagybirtokellenes levegője a konzervatívok politikai hatalmát is meggyengítette s a két párt közül az

új időkre csak a Nemzeti-Liberális Párt maradt (természetesen nem versenytársak nélkül, mert ugyanaz a történelmi fordulat a Regat két új pártját: a Néppártot és a Parasztpártot hívta létre, Erdély kapcsolásával pedig az itteni Nemzeti Párt is a román politika porondjára lépett). A mai Liberális Párt programja elsősorban gazdasági program. Szigorúan védi az egységes Románia gazdasági függetlenségét, jelszava a legutóbbi időig: „Csak a magunk erejével“ (Prin noi insine), s a külföldi tőke erőre kapását törvényalkotásaival is ellensúlyozni törekszik. A párt a nagytőke irányában jelentős összekötetésekkel rendelkezik, ami politikájának útjait determinálja. A trianoni béke óta két ízben volt kormányon (1922—26 és 1927—).

Nemzeti Parasztpárt. A régi erdélyi Román Nemzeti Párt és a regati Parasztpárt fuziójából keletkezett (1926 őszén). A Nemzeti-párt a magyaruralom idején a magyarországi románok egységes pártja volt, osztály- és rangkülömbőség nélkül egyesültek benne parasztok, tanítók, papok és intellektuálisok. Előbb a passzivitás, majd 1903-tól a lendülettel aktívítás politikáján nevelkedve jeles publicisza és debatter-generációval s egy küzdelmes mult gazdag taktikai tapasztalataival rendelkezett már e párt, mikor nemzeti ideáljai — a Monarchia összeomlásával — megvalósultak. Az 1918 év végéig erdélyi eseményei: az erdélyi román nemzeti erő koncentrációja, a gyulafehérvári gyűlés megszervezése ennek a pártnak a munkája volt. Az egyesülés megtörténtével a pártnak természetesen ki kellett bővítene addig

csak védelemre szorítókozó programját. A Nemzetipárt az egyesített Romániának — úgy tömeginél, mint vezérkara kvalitásainál fogva — egyik legerősebb pártja lett. Új programjába áthozta s a Gyulafehérvári Határozatokban le is szögezte azokat a népi kívánalmakat, amelyek egykori nemzeti-ségipárt-mivoltának követeléseivel voltak, de ezek mellett s a többi, (legközelebről Erdélyt illető közigazgatási) követelése mellett az egységes birodalom kiépítésére is gazdag pozitív programja van, amely egyes pontjaiban (a hazai iparnak a külföldi tőke bevonásával való kiépítése, a munkásviszonyoknak nyugati mintára való konszolidációja) erős eltéréseket mutat a többi kormányképes pártok programjától. A végrehajtható hatalom csak egyszer volt, akkor is csak részben, a Nemzeti Párt kezeiben: az új pártok és új területek kormányában. Vajda-Voevod miniszterelnöksége alatt, mindössze három és fél hónapig. A politikai ellenszél, mely a pártot érvényesülésében akadályozza, Bukarest felől fúj s támadó felülete a Nemzeti Párt u. n. „erdélyisége“. Ez a párt csakúgy an Erdélyi annyiban, hogy az erdélyi sajátosságokat védi a tüzvel-vassal való egységesítő törekvések ellen, hogy jó közigazgatást akar Erdélynek s ezt nem várja forszírozott centrálizmustól, hanem hozzáértő s a területekkel ismerős s ezek népessége által szabadon választott emberektől. Egyéb programpontjai — beleszámitva a kisebbségek állampolgári jogait védelmezőket is — mind az egységes Románia érdekeit szolgálják, a regionálizmus vádjának már az sem szolgálhat alapul, hogy a

Nemzeti Párt izolálja magát a Regat politikai csoportjaitól, 1925-ben fuzionált az elhunyt Take Ionescu ill. Iorga Nemzeti Néppártjával. 1926 őszén pedig bekövetkezett a párt utolsó tíz évének legnagyobb eseménye: a Parasztpárttal való fuzió. A Parasztpárt (Partidul Țărănesc) 1918-ban alakult, s az 1919-es választásokon nagy eredményt ért el. Gazdasági téren a Parasztpárt az agrárreform revízióját követeli s úgy ebben, mint közigazgatási kívánalmaiban, a munkáskérdésről való felfogásában jóval radikálisabb bármely romániai pártnál. Követeli a kisebbségek jogát, a szakszervezetek szabad működésének biztosítását, kivételes intézkedések megszüntetését. Többbizben folytatott s évekig tartó tárgyalások után, melyeknek folyamán a Nemzeti Párt elnökének, Maniunak sikerült a Parasztpártot némely legradikálisabb pontjainak mérséklésére vagy kikapcsolására bírnia, főleg az osztályharc kihangsúlyozásától eltérítienie, — létrejött a fuzió s az egyesült párt vezetésében Maniu mellett Mihalache vezető szerepet visz. Az 1928 évi nagyarányú, a liberális kormányzat megdöntését célzó tömegdemonstrációk már egységes terv szerint folytak le Erdélyben és a Regatban.

Nemzeti Színház. A Román Operával egy fedél alatt létesült 1920-ban a Nemzeti Színház. A román drámai színjátszásnak voltak tradíciói s a Nemzeti Színház első igazgatója Bărsan Zacharie már magyar rezsím alatt ismerőse volt staggionei révén (amelynek élén Olympia Bărsan-nal a feleségével állott) az erdélyi román közönség-

nek. A Nemzeti Színháznak megindulásakor, ha nem is voltak elsőrangú művészei, de volt stílusa. Tudta adni Shakespeare-t és Molière-t. Az internacionális modern vallőrökből nem sokat adott. Román szerzők közül különösen Eftimiu-tól játszott. Saját darabjai közül Bărsan a Trandafir roșit adatta elő. Magyar darabok közül Lengyel Menyhért Antoniá-ját. Gyengéje e Nemzeti Színháznak, hogy a színészanyag fölfrissítéséről nem történik elég gondoskodás. 1927-ben Eftimiu lett igazgató és Bărsan megmaradt rendezőnek. Eftimiu küldetése sikertelen volt. Erdélyi központi színházat akart csinálni, Teatrul de Vest-et, s abból detasírozni játszócsoportokat Erdély városaiba. E terv elé nemcsak anyagi, hanem művészeti akadályok is gördültek.

Néppárt. (Román). Az 1918-as év népszabadsági áramlatai, amelyek a választói jog kiterjesztését és egy gyökeres agrárreform kényszerűségét hozták magukkal, Románia addigi pártjai mellé egy újabb pártot állítottak. A politikailag felébredt parasztság jórészt Averescu tábornok tömörítette magá köré, aki már 1917-ben felvételte Románia alkotmányába egy agrárreform alapelveit. Ez a tömörülés előbb mint liga (Liga Poporului) szerepelt. Később párttá alakult (Partidul Poporului). Első sorban a parasztságon épült, de csatlakoztak hozzá nagyobb számban az intelligencia legkülömbözőbb köreinek elemei is. Erdélyi térhódítását nagy mértékben elősegítette Oct. Goga csatlakozása. 1926-ban Vasile Goldiș és híveinek csatlakozása erősítette erdélyi gyökereit. A párt alapelvei: politikai té-

ren a teljes nemzeti egység, monarchikus alkotmányos uralom alatt, társadalmi téren a szociális egyensúly az osztályharc kikapcsolásával, gazdasági téren a magántulajdon energikus védelme a felforgató kísérletek ellen. 1919 óta két ízben volt kormányon, mindkét alkalommal Averescu tábornok miniszterelnökségével. Az első néppárti kormányzás 1920 márciusától 1921 decemberéig tartott. Az agrártörvény és az adótörvények voltak legfontosabb törvényei. A második (rövidéletű) Averescukormány 1926-ban installáltatott.

Netoliczka Oszkár szobrász * 1897 Brassóban. Háromévi hadiszolgálat után akadémiai tanulmányokat végzett Dresden és Kasselben. Festőnek készült. Három évig rajztanár a brassói Honterus gimnáziumban. Később a szobrászművészet foglalta le. Első kiállítását Brassóban rendezte szoborportrékból. A nagyváradi román. kath. katedrálisban és a brassói szász templomban plasztikai belső díszítési munkálatokat végzett.

Neubauer Gyula gyáriparos * 1874 Győrött. Kereskedelmi akadémia-t és — Lipcsében — kereskedelmi szaktanfolyamot végzett. 1894-ben a győri, 1906-ban a temesvári és szegedi gyufagyárak vezetését veszi át. 1922-ben a temesvári gyárat a román állam vette át, N. akkor alapítja a „Léda” vegyigyárat, melynek ma is vezérigazgatója. A gyáripari szakirodalom művelője, a „Honi Ipar” állandó munkatársa volt (1906—1918). Több gyáripari r. t. igazgatósági tagja, a súlyosabb kereskedelmi és gy. ipari érdekképviseletek vezetőségi tagja.

Neugeboren Emil dr. szász pu-
blicitista * 1870 jan. 6.-án Brassó-
ban. Egyetemi tanulmányait Jená-
ban, Budapesten és Berlinben vé-
gezte. A Landeskirchen-Seminar
tanára volt Nagyszebenben. 1900-
ban vette át a Siebenbürgisch
Deutsches Tageblatt szerkesztését
és vezette 1918 végéig. Hosz-
szabb ideig a magyar képviselő-
ház tagja volt. Az új rezsim alatt
különösebb politikai szerepe nem
volt, jelenben a Kronstädter Zei-
tung szerkesztője. Korábban az
erdélyi antialkoholista mozgalom
egyik vezetője volt.

Neumann Testvérek, malom,
szesz- és élesztőgyár ipari rt.
Arad. Alapt. 10.000.000 lej. A ma-
lomüzembe investált tőke
4.200.000 a. l. — 1600 HP. — Évi
maximális őrlési kapacitás 120000
tonna. — A szeszgyár investá-
ciója 3.200.000 a. l. A maximális
élesztőgyártás 2000 tonna.

Ney Pál ügyvéd * 1885 Tenkén.
Két jogi művében feldolgozta: 1.
az erdélyi kereskedelmi jog tör-
vényi anyagát, joggyakorlatát és
jogelméletét, 2. a váltójog és
cheque jog törvényi anyagát,
joggyakorlatát és jogelméletét.
Nagyváradon van ügyvédi iro-
dája.

Niculescu Alexandru dr. gör.
kath. megyés püspök * 1887 VI.
6. Tölgyesen (Csik m.). Középis-
kolai tanulmányait Szászrégen-
ben és Balázsfalván végezte.
1898-ban Rómába küldték, ahol
mint a Collegium Urbanum nö-
vendéke, már kiváló figyelem
tárgya volt. Hazakerülvén 1904-
ben az érseki irodában alkalmaz-
ták, majd tanár lett a theológián.
Később Amerikában végez misz-
ziói szolgálatot. Onnan is haza-

térvén tanár, kanonok, s 1919-ben
ujból Rómába megy, mint a gyu-
lafehérvári és fogarasi érseki pro-
vincia prokurátora. 1922-ben X.
Pius pápa lugosi püspökké nevezte
ki. Széleskörű irodalmi tevé-
kenységet fejt ki, ismertebb mun-
kái: Adevăruri eterne
(Örök igazságok), Predici de
Advent, Noui Meditații
practice (2 vol. trad.) Szer-
keszti a „Biblioteca pentru clasa
cultă“ vállalatot, melynek eddig
négy száma jelent meg.

Nikodémusz Károly író, evan-
gélikus főesperes * 1887 I. 18.
Versei, novellái jelentek meg na-
pilapokban s a Pásztortűzben. Ju-
dás Iskariot c. drámája, melyet
a kolozsvári színház 1928-ban elő-
adott, könyvalakban is megjelent.
„Menekülés“ címmel egyfelvonásos
vigjátékot is írt. Az E. I. T. tag-
ja, brassói evangélikus főesperes.

Nitescu I. Ioan egyetemi tanár,
élettant ad elő a kolozsvári egye-
tem orvosi fakultásán.

Nyirő József író és hirlapíró, *
1889 VII. 28. Székelyszombor köz-
ségben. Középiskolát Székelyud-
varhelyen, teológiát Gyulafehér-
váron és Bécsben végzett. 1912—
15-ig tanár Nagyszebenben és
Besztercén. 1915—19-ig plebános
a kolozsmegyei Kide községben.
Ezen évben a papirendből kilép,
megnősül és újságírói pályán he-
lyezkedik el. A „Keleti Ujság“
nál kezd, egy sztrájkügy folyo-
mányaként onnan kilép, csatlako-
zik a Paál Árpád vezette „Ujság“
hoz, annak megszünése után az
új kezekbe került „Keleti Ujság“
szerkesztőségébe lép vissza s ma
is ott működik. Írói pályáját no-
vellával kezdi, megnyeri a „Zord
Idő“ novellapályázatát („Haldok-

lik a székeley“ c. rajzával), röviddel utóbb a kolozsvári „Napkelet“ novelladíját is elnyeri. Indulása

idején sem bő termeléssel, de a későbbinél mégis gyorsabb tempóban jelennek meg novellái, melyeknek szinte mindenike hangos megbeszélések tárgya a fiatal erd. irodalomban, sőt a körüle folyó hangosság a budapesti figyelmet is ráirányítja, mielőtt még egy sora is átkerült volna

a határon. Budapesti híre ma is inkább erdélyi véleményekből táplálkozik, mint műve ismeretéből. Erdélyi értékelése sem volt kezdetben egyöntetű. Csak mikor kötetben adta ki novelláit („Jézusfaragó ember“ 1924), akkor kezdtek komolyabban értékelni az eleinte rezerváltabban vélekedők is. Új lélektájokra nyílt itt kilátás és organikus mélységek döbbentettek. Súlyosszavu emberek beszéltek sziklanyelven. A finomabb nüánszokat néhol elnyelte a dübörgés. De maradandó élmény. nyelv gazdagodott a figyelő olvasó. És várt ez írások után újabbakat, emberibb közelséget a súlyos lépésű székeleyekhez. A folytatás egyelőre elmaradt. Egy Wesse-lényi-regény készülésének híre száll Nyirő műhelyéből. Elementáris erejű részleteket már láthatunk belőle lapok hasábjain.

„Nitrogen“ S. A. vegyészeti gyár Dicsőszentmárton, alaptőkéje 20,000.000 lej, investált tőke 1,861.000 arany lej. — 30,000 HP. — 600 munkás. — Gyártmányai: szóda, amoniak, karbid, oxigén sth.

O.

Obor-törvény. A régi királyság-beli tőzsdetörvénynek a gabona és állatvásárokról és az áru piacokról rendelkező 59—69 cikkeit, az 1928 március 28-án megszavazott törvény kiterjesztette a csatolt területekre s így Erdélyre is. — E törvény lényege az, hogy a községektől megvonja a vásártartási jogot. — Vásárt csak a kereskedelmi és iparkamarák létesíthetnek s azok igazgatása e területek hatáskörébe tartozik. — A vásárterek szilárd kerítésekkel látandók el s oda csak a termelők, igazolvánnyal bíró kereskedők, hivatalos közvetítők és a saját szükségletükre vásároló helyi lakosok léphetnek be. — Minden a vásártéren történő adásvétel irásos jegyzék mellett történik, amelyet a vásár-hivatalnál elkönyvelés mellett be kell mutatni s ugyanakkor, ha az ügylet tárgya gabonanemű, mintát kell letenni. — E jegyzékek a Kereskedelmi Kamara bélyegével látandók el. — A vásár rendjére felügyel egy három kereskedőből alakult s a minisztérium által kinevezett bizottság, amelynek feladata a törvény és rendeletek alkalmazása felett őrködni, az eladók és vevők közötti kisebb nézeteltéréseket a helyszínen elsimítani, de joguk van a rendet zavarókkal szemben pénzbüntetést is alkalmazni, sőt súlyosabb ese-

tekben egyeseket ideiglenesen vagy véglegesen a vásár területéről kitiltani. — E bizottság kötelessége a vásár megkezdése előtt a vásár tárgyát képező áruk napi árát kifüggeszteni. — Szigorúan tilos a vásár körletéhez tartozó községekben a vásár tárgyát képező árukat az utakon, utcákon, tereken, korcsmákban, szállóhelyeken eladni vagy venni. — A vásár-területeket és a szükséges épületeket a községek tartoznak a kereskedelmi Kamarák rendelkezésére bocsátani, ezzel szemben azonban bizonyos, a Kamarákkal egyetértőleg megállapított és a kereskedelmi minisztérium által jóváhagyott illeteket szedhetnek a vásárra vitt áruk után.

Ocskó Lajos dr. theologiai tanár * 1887-ben Kiskúndorozsmán. Theologiai tanulmányokat végzett Budapesten. 1912-ben Kolozsvárra kerül, hol 1922-től, a kegyes tanítórendtől a román rendtartomány számára alapított Hittudományi és Tanárképző Intézetben mint lelki igazgató, prefectus és theologiai tanár működik. Jézus Krisztus életeszménye címen kis könyve jelent meg 1925-ben (Cluj. Providencia nyomda), több cikke pedig katolikus folyóiratokban.

Ólajos Domokos, hirlapíró * Kézdivásárhelyen. Gimnáziumot Sz. Udvarhelyen végzett. 1914-ig állami

tisztviselő volt, ez időtől hivatásos újságíró. Hosszabb ideig a kolozsvári Újság helyettes szerkesztője volt, 1924-ben sajátkiadásu lapját, az éles ellenzéki hangú Magyarország hetilapot szerkesztette, 1924-től az Ellenzék belső munkatársa. Politikai és társadalmi riportcikkei feltűnést keltettek. Rövidebb ideig aktív részt is vett a magyar politikai mozgalmakban, az Erdélyi Néppárt int. bizottságának — a brassói nagygyűlésig — tagja volt. Erdélyi Irók Kinésesháza címen O. szerkesztette az első ujerdélyi antológiát, mely egyben a legkorábbi ujerdélyi könyvek egyike.

Olasz Béla dr. ügyvéd * 1879-ben Nagyváradon. A háboru előtti politikai mozgalmakban mint a Függetlenségi és Negyvennyolcas Pártnak egyik vezető tagja, később alelnöke vett részt. Imperiumváltás után kisebbségi politikai mozgalmakban s a ref. egyházi életben (a Királyh. mell. ref. egyh. ker. tanácsbírája) végzi közéleti munkáját. 1928-ban Magyarországra költözött.

Olasz Péter, hitszónok. * Nagyváradon 1895 aug. 4. A jezsuita rendbe lép 1910-ben. Bölcséleti és theologiai tanulmányokat Innsbruckban végez 1914—1917, illetve 1919—1923 években. Közül főgimnáziumi tanár Kalocsán (matematika, fizika). Csillagásznak készült, azonban 1924-ben rendfőnöke kívánságára Romániába, Szatmárra jön, mert a rendnek kevés a román állampolgár tagja. Itt célul a romániai magyar kath. ifjúság lelki nevelését tűzi maga elé. Lelki gyakorlatok, négy szemközti tanácskozások százait foly-

tatja le. Fiu-kongresszusokat, kongregációkat szervez, ifjúsági folyóiratokat alapít, cikkeket, könyveket ír. Az erdélyi közvélemény akkor kezd reá felfigyelni, mikor — 1925-ben kezdett — u. n. férfikonferenciáin programjába veszi a zsidókérdést. Kolozsvárt tartott konferanszai —

melyeknek egyébként ügyes konstrukcióját fölöslegesen terhelték meg főleg a progresszív sajtót bántó allúziói — idézték fel ellene a sajtónak előbb csipkelődő, később haragos kifakadásait. Ő maga tiltakozik ellene, hogy antiszemitanak tekintessék s éppen ezért — nehogy az ifjúság is félreértse — a zsidókérdést 1927-ben kikapcsolja. Mint konferencia szónok sikerei egyrészt a napi intellektuális életből vett témáinak köszönheti. Egyes előadásait

melyeket például: „Üzent a pa-tyolat“, „Freudista gyón-
tatós székekben“, „Anato-
le France“, stb. címeken tar-
totot, olyanok is nagy számmal
hallgatták, akik eleve sem ki-
vánták magukat meggyőzetni, de
érdekelte őket e közelharcos je-
zsuita fegyverforgatása. Az ifju-
ságnak írt könyvei friss közlési
módjukkal sok ezer ifju olvasót
szereztek. Legutóbbi kiadványa
„Fiu, légy férfi!“ (1928) két
hét alatt elfogyott s új kiadást
ért. Megjelenésével, egyéniségével
és munkásságával érdekesen jel-
lenző alakja a mai Erdély szel-
lemi életének. Az Erdélyi Lexi-
kont gazdag adatgyűjtéssel segí-
tette.

Olosz Lajos, lírikus * 1891 aug.
23. Ágya aradmegyei községben.
Jogi pályára lépett s előbb köz-
igazgatási pályán működött, szol-
gábiró volt, később ügyvédi iro-
dát nyitott. Verse összehajszolt
ajkak mögül tör elő, de kevés-
szavuságában mély természetér-
zésről és heves gondolati forra-
dalmakról árulkodik. Csend, koz-
mikus objektivitás, de égő színek.
Előadásában nem tesz koncesz-
ziót, semmi dalszerűség benne.
Két kötetét („Gladiátorarc“
1923. — „Égő csolnakon“
1926.) a kritika elismeréssel fo-
gadta. A „Helikon“ egyesülésnek
kedzettől tagja.

Orisör Victor egyetemi tanár,
a közigazgatási- és pénz-
ügyi jog tanszékét tölti be a
kolozsvári egyetem jogi karán. U.
o. mint helyettes római jog-
történetet is ad elő.

Oravicai Takarékpénztár rt.,
Oravica. # 1865. Az 1927. decem-
ber 31-iki mérlegben feltüntetett

alaptőke: 6 millió. Tartalékala-
pok: 396.500.— Az igazgatóság el-
nöke: Dr. Scheda. Ügyvezető-igaz-
gató: Rupp.

Orbán Balázs a Székely
Gazdaszövetség igazgatója
Marosvásárhelyen, * 1873-ban Me-
zőpagocsán. Jogot végzett s Ma-
rostorda megyében aljegyző, szol-
gábiró, később főjegyző lett. Im-
périumváltozás óta a Székely
Gazdaszövetség igazgatója. 1927-
ben Marostordában liberális lis-
tán kamarai képviselővé választ-
ják. A marosvásárhelyi lapoknak
s más erdélyi orgánumoknak is
cikkírója. A vezetése alatt álló
Gazdaszövetség hivatalos lapjá-
nak, az „Erdélyi Barázdá-
nak szerkesztője.

Orend Misch dr. * 1896 október
16. Jakabfalván (Iacobenii). Filo-
zofiat, germanisztikát és műtörté-
netet tanult Leipzig és Marburg
egyetemén. A bécsi Néprajzi Mu-
zeum asszisztense volt, s dolgo-
zott Marburgban is („Institut für
Grenz- und Auslandsdeutschum“).
Jelenben a Brukenthal Muzeum-
ban dolgozik. Főbb művei: Zur
Herkunftsfrage der Sie-
benbürger Sachsen. 1927.
(Arch. f. siebenb. Landesk. und
Deutsche Dialektgeographie). —
Vom Wesen der Volks-
kunst. Belvedere in Wien. —
Siebenb.-sächsische Web-
ornamentik. 1925.

Organizáció, havifolyóirat, első
száma 1927. decemberben jelent
meg Lugoson. Az irodai raco-
nizmus eszméjét és módszereit ki-
vánja terjeszteni. Szerkesztője
Szidon János lugosi bankigazgató.

Orient Gyula, a ciuji egyetem
orvos-gyógyszerészeti fakultásá-
nak tanára, * 1869-ben Nagybocs-

kón, Máramaros megyében. Gyógyszerész-mesteri oklevelének elnyerése után egy évig még tudományos dolgozatokkal foglalkozott a budapesti egyetemen, azután hat évig vidéken gyógyszerészeti foglalkozást üzent. 1898-tól újból egyetemi intézetben, Kolozsvárt dolgozik s közben orvosi oklevelet is szerez. 1921-ben a cluji egyetemen a biológiai és toxikológiai analízis tanszékét vele töltik be. Széles területen végzett kutatásairól biokémiai, gyógyszer-kémiai, törvényszéki kémiai és gyógyszerész-történeti dolgozataiban számolt be magyar román és német gyógyszerészeti lapokban.

Örmény Múzeum Szamosujváron, # 1904-ben s az Örmény Múzeumegyesület gondozásában állott e társulás megszűntéig. Jelenleg a szamosujvári örmény egyházközséghez tartozik e szerény múzeum, amely erdélyi és más országbeli örménytárgyak gyűjtésén alapul. Mintegy 1300 régiségtárgya, etnografiai gyűjteménye s 1500 kötetből álló könyvtára van.

Ormos Iván * 1902 XI. 29. Katonai pályára készült s hadapródiskolába járt Pozsonyban. Majd érettségit tett Székelyudvarhelyen, a Közgazdasági Egyetemre is beiratkozott, de abbahagyva tanulmányait 1926-ban újságíró lett. Ez időtől a Temesvári Hírlap munkatársa. A Nyugat (1925.) verseket hozott tőle, majd a Napkelet, Magyar Írás, Génusz is és az erdélyi napilapok egyik-másika. Szabadversei, dús gondolatrítmussal, őszinte szívéből ömlenek, fiatal tisztasággal. Viziói, képei, fantasztikus

színezésükben is meggyőzők, nincs szüksége alibibizonyításra (versszennyezésre). Két kötete: „Ölelés dult földön“ és

„Ökrökkel és csillagokkal“, az elsőt huszonkét, a másodikat huszonnégy éves korában írta.

Orosz Endre, a cluji etnografiai múzeum őre, * 1871-ben Kolozsvárt. Hosszu ideig állami tanító, legutóbb Clujon, hol 1926 óta a Múzeumi Etnograficához van beosztva. Tanítóskodásával egyidőben mint autodidakta foglalkozik régészeti kutatásokkal. Évtizedeken át turistáskodva Erdély minden vidékét bejárta és sokezer darabból álló ősrégészeti, ősfoglalkozási, néprajzi tárgyából álló kollekción gyűjtött össze. Kutatásairól beszámoló és turisztikai közleményei nagy számmal jelentek meg.

Orsolya-leánynevelő # 1733-ban Szebenben 3 osztállyal, lassan bővült a mai nyolc osztályu intézetté. Ez az iskola Erdélyben a legrégebb németnyelvű zárdai leányiskola. Nyilvánossági joggal működik, a Szent Orsolya rendi zárdá fejedelemasszonya és igazgatója vezetése alatt.

Országos Magyar Párt. A trianoni békeszerződés után következett időkben a vezető magyar rétegek már elodázhatatlan szükségességnek látták a magyarországi valamilyen formában való megszervezését. A sűrű eszmefelvetések közül kettő talált, — nagyobb számban — rokonszenvező hívekre. Az egyik: politikai párt alakítása mellett agitált (ez a kalotaszegiek eszméje volt s realizáltatott az Erdélyi Magyar Néppárt-ban), a másik irányzat a magyarság egyetemét átfogó nem pártjellegű magasabb nemzeti szervezetet kívánt (ez a Magyar Szövetség alakulására vezetett). A Magyar Szövetséget a kormány 1921-ben feloszlatta s akkor ennek vezetői országos politikai párt alakítását határozták, amely Magyar Nemzeti Párt címmel létre is jött 1922-ben. A Magyar Néppártot és a Magyar Nemzeti Pártot (akkoriban legáltalább) nem reális programmok külbővítették el (a nemzetközi egyezményekben biztosított jogok védelmén túl ilyesmivel egyik sem rendelkezett), hanem bizonyos averziók, világnézeti és vérmérsékleti eltérések és nem utolsósorban kolorit különbségek, az egyfelől „történelmi“, másfelől „demokratikus“ színezetű pártvezetőségek között. 1922 novemberé-

ben egyesült is a két párt, az Országos Magyar Párt-ban, s a párt első elnöke báró Jósika Samu volt, ki már a Magyar Szövetségben s az abból alakult Magyar Nemzeti Pártban is viselte e tisztséget. Az O. M. P. vezetősége a két fuzionáló félből paritásos alapon alakult, de a vezetés kezdetétől a Magyar Szövetségből átszármazottak kezébe jutott ill. maradt, ami az idők folyamán (a politikai orientációk kérdésében is súlyos ellentétek merülvén fel) elégedetlenségre, zugolódásra, s itt-ott nyílt disszidentizmusra is vezetett (l. Kalotaszegi frakció, Reformcsoport). A párt parlamenti szereplése 1922-ben kezdődik. Ez évben az általános választásokon a kormány választási taktikája (jelölő-ívek viszszautasítása) jelentősebb eredmény elérését lehetetlenné tette, de azért sikerült hattagu képviselőt biztosítani. Izolációjának súlyos terhét érezve a párt ill. vezetői román pártokkal kerestek kapcsolatokat s az ilyenemű törekvések első eredménye volt a román Néppárttal kötött esucesai paktum (l. o.), mely gyakorlati érvénybe azonban nem lépett (s később Ugron István pártelnök részéről fel is mondatott). Báró Jósika Samu 1923 júliusában meghalt, utóda az elnöki székben Ugron István lett. Elnöklése idején az Országos Magyar Párt a liberális párttal került politikai nexusba. Az új közigazgatási törvény alapján elrendelt községi és megyei választások szolgáltatottak alkalmat az együttműködésre, melyet az akkor kormányon lévő liberális párt vezetősége kezdeményezett. Az O. M. P. megformu-

lázván az együttműködés feltételeit, melyeket a Liberális Párt elvben elfogadhatónak minősített, utasította helyi párttagozatait, hogy kössék meg a kormány bizalmi férfiáival az egyezményeket s közös listával induljanak a választási küzdelemben. A párt feltételeit az akkori miniszterelnök, Ionel Brătianu még a választások napja előtt váratlanul elutasította. Ennek dacára az O. M. P. a legtöbb helyen támogatta a kormány jelöljeit, részben azért is, mert kívánalmi, ill. feltételei a kormány részéről úgy fogadtattak, mint amelyek még alapos megvitatást igényelnek ugyan, de nagyjából nem megvalósíthatatlanok. A községi és megyei választásoknál azonban olyan erős ellenzéki támadás fogadta a kormányt, hogy listája éppen a legfontosabb helyeken megbukott. Egyéb okoktól is befolyásolva a Brătianu kormány 1926 tavaszán lemondott, s helyét Averescu Néppártjának engedte át. A május hóra kiírt választásoknál az O. M. P. karterell-egyezményre lépett a Néppárttal, mely egyezmény a Magyar Pártnak huszonhét tagját juttatta mandátumhoz. Ugron István elnöknek, aki a liberálisokkal való kooperáció alkalmából a csucsaai paktumot felmondta, természetesen le kellett mondania. Utóda előbb mint helyettes, később mint megválasztott elnök gr. Bethlen György lett, s az O. M. P. már az ő elnöklete alatt vett részt az 1926-os választásokon. Az Averescanus Paktum kisebbségi kikötéseiből majdnem semmi sem valósult meg. A rövid életű Averescu-kormány távozása után

1927-ben újból parlamenti választások előtt állt a Magyar Párt. Ez alkalommal a német kisebbséggel indult közös listán (kisebbségi blokk). Egy szenátori és tíz képviselői mandátum jutott osztályrészül, ez utóbbiakból kettőt — előzetes megegyezés folytán — a németeknek kellett átengedni. Az új Brătianu-ciklusban az iskolákat fenyegető veszedelmek s egy-két közelebből érintő törvényjavaslat tárgyalása kötötték le a párt parlamenti csoportjának figyelmét. — A szélesebb magyar nyilvánosságnak az O. M. P. ugynevezett Nagygyűléseken szokott beszámolni sáfárkodásáról. Az ezen gyűléseken fel-felhangzó kritikai hang nem annyira a pártműködés pozitívumainak hiányát sérelmezi, hanem inkább a párt nemdemokratikus szervezetét s ennek tulajdonított belső gyengeségét hibáztatja. A román pártok felé való orientáció kérdésében 1927 év folyamán törtek ki egyenetlenségek, amikor is a pártnak nem nagyszámu, de jelentékeny sulyu egyéniségei liberális orientációt hirdettek. Ez irányzatnak néhány híve, élükön Bernádyval ki is lépett a Magyar Pártból. A belső ellenzék forszírozására az O. M. P. szervezeti szabályzatának átdolgozását határozta el. Jelenben a párt elnöke (gr. Bethlen György) mellett négy alelnök működik (Inczedy J o k s m a n Ödön, J a k a b f f y Elemér, S á n d o r József, gr. Teleki Aretur). A politikai irány kijelölő szerve a 150 tagból álló közp. int. biz. Az elnöknek a négy alelnök mellet nyolc tagból álló elnöki tanács segédkezik. A párt központi irodája Kolozsvárt van; központi főtitkár dr. Deák Gy-

la. Működésben van összesen 23 megyei és municipális városi tagozat, melyek közül kettő, a kolozsvári és szatmári csak az illető város területére szorítkozik működésében. A városi altagozatok száma 65. Szabályzat szerint az elnöki tanács minden hónapban, a közp. int. bizottság negyedévenként tartja gyűléseit. A parlamenti csoport külön irodát tart fenn Bukarestben, melynek vezetője Dr. Wilker József. A párt hivatalos orgánuma régebben az (azóta megszünt) „Ujság” volt, jelenben — 1927 nyara óta — a „Keleti Ujság”.

Órszém, hitbuzgalmi kath. hetilap Nagyváradon. 1920 októberben indult Lestyán Endre dr. szerkesztésében és kiadásában.

Ostrogorich Adrian egyet. tanár az Általános Chemiát adja elő a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán.

Osvát Kálmán szerkesztő. * 1880 Nagyváradon. Orvosi tanulmányokat végzett, egy évig a gyulai elemekórház segédorvosa volt, tizenégy évig gyakorló orvos. Az imperiumváltozás Marosvásárhelyt találja. 1919-ben ott indítja meg a „Zord Idő” című félhavi folyóiratot, melybe sok politikai cikket és szemleciikket írt. 1920 végén a lap tulajdonjogát és vezetését a Kemény Zsigmond Társaságnak adta át. „Erdélyi Levelek”, „Kalauz”, „Hétfői Levelek”, „A Fölösleges Ember”, „Répriz” címen 1920—27 között többnyire egészen rövid életű folyóiratokat adott ki, melyekben a politikai és szellemi élet kritikáját nyújtotta e lapok nem nagy nyilvánosságának. Nagyobb

közönségsikere volt nyilvános előadásainak, irodalmi és politikai konferenciáinak. Három füzetet jelent meg (Levelek a fiamhoz. — Románia felfedezése. — Feljegyzések muló és nem muló dolgokról.) melyek közül az első lírai apróságokat, a második utileveleket, a harmadik politikai aperszüket tartalmaz. Kiadta Arany János Toldiját, Toldi Estéjét és szerkesztette az Erdélyi Lexikon-t.

Osváth Károly gyógyszerész * 1884. Marosvásárhelyt, a gyógyszerész-közélet tevékeny embere, Erdélyt és a Bánságot képviseli az országos gyógyszerész-mozgalomban. Az A. G. F. közp. választm. tagja.

Oswald Pál, a Katholikus Legényegyletek Országos Szövetségének főtítkára, * 1896-ban. Theológiát végzett és pappá szenteltetett Nagyváradon. Nagy kongregációs tevékenységet fejt ki, s 1926-ban megalakítja a Legényegyletek Országos Szövetségét, melynek főtítkára lesz.

Óváry Elemérné (Purjesz Olga) * 1881 Kolozsvárt, atyja Purjesz Zsigmond a kvári egyetem belgyógyász professzora volt. Férje: Óváry Elemér dr. ügyvéd (Óváry Kelemen jogtanár fia). Purjesz Olga számára gazdag fejlődési lehetőségeket kínált az a disztíngvált baráti kör, mely atyja barátiból alakult. Szabó Dénes, Vidakovich Kamill, Fejér Lipót, Riesz József, Somló Bódog, Jancsó Miklós stb. voltak sűrűn látott vendégei a szalonnak, mely szellemével és intenzív zenekultuszával azt az erdélyi

arisztokráciát is vonzotta, melynek Purjesz Zsigmond nemcsak orvosa, hanem bizalmasa is volt. Az idők változásával is maradt O. Purjesz Olga szalonja: aziluma az irodalom és zenekultúra Erdélybe látogató kiválóságainak; Bartók, Telmányi, Dohnányi, Móricz Zsigmond önkéntadó otthonossággal szállnak Ováryéknál. De az erdélyi hétköznapi napokon is ápolja ez a kolozsvári irodalmi szalon a nemesebb tradíciókat, kínálja megértését és melegét.

P.

Paál Árpád publicista * Brassóban, 1880-ban. Jogi és államtudományi doktorátust szerzett 1902—03. Ugyanez években városi fogalmazó Kecskeméten és a *Kecskeméti Lapok* szerkesztője. Majd árvaszéki ülnök Udvarhelymegyében; 1908—1918 megyei főjegyző, 1918 novembertől 1919 januárig helyettes alispán és az udvarhelymegyei *Székelv Nemzeti Tanács* elnöke. 16 hónapig hadbíróági eljárás alatt állt, de felmentetett. 1920-tól újságíró. Evekig a *Keleti Újság*, majd az *Újság* főszerkesztője volt s a *Napkelet* folyóirat is a P. főszerkesztői jelzésével jelent meg. A kisebbségi magyar politikában — súlyos vezércikkeitől eltekintve — eleinte csak outsider szerepe volt. Progresszív magatartása ellen hangolta a konzervatív pártvezetőséget, később (egyrészt mert Erdélyben enyhülni kezdtek a világnézeti poentirozások, másrészt mert a hivatalos vezetőség az utóbbi években a Paál Árpádnál veszélyesebb baloldaliságokkal is találkozható) bekerült a pártvezetőségbe s a két legutóbbi választáson, mint Szatmármegye képviselője a Kamarába is bekerült. Sűrűn ír vezércikkeket (az *Újság* megszűnése után újból a *K. U.-ba*) ritkábban politikai tanulmányokat.

Paál Gusztáv * Szászörmenyesen Kis-küküllő vm.) 1877 okt. 23-

án. Egyetemi tanulmányait a kolozsvári Ferencz-József Tudományegyetemen végezte. 1900 szept. 1 óta a marosvásárhelyi ref. koll. tanára. 1911-ben megválasztják a koll. igazgatójának. Erről a megbízatásról 1920-ban súlyos betegsége miatt lemond; jelenleg a kollégiumnál mint tanár működik. — Szerkesztette a „Vasárnap” c. egyháztársadalmi hetilapot; írt több cikket napilapokba, folyóiratokba, almanachokba. — Cikkeiben és tanári katédráján mindig vállalta a meg nem hamisított humanum jegyében való progressziót.

Păcățian V. Teodor román publicista és történész * 1852 november 28-án Ususău (Marosaszó) községben. Lugoson, s az aradi piaristáknál végzett gimnáziumot. Magánúton képezve magát gazdag jogi és történelmi ismeretekre tetszett. A román irodalomban versekkel lépett fel, a „Familia” folyóiratban. Verseit 1882-ben kötetben is kiadta Temesvárt. Mint hirlapíró a „Luminătoriu”-ba dolgozott, 1885-ben a „Timișiana-t (később: „Gazeta Poporului”) alapította. Szerkesztette a Dreptatea-t s a szebeni „Tribuna”-nak is évekig főszerkesztője volt. 1901-ben a nagyszebeni mitropolia lapjának a „Telegraful Román-nak” vezetését vette át s 17 éven át a lap igazgatója volt. A Consiliu Dirigent alatt a hivatalos Gazeta Ofi-

ciala-t szerkesztette. Számos önálló munkája között a legnevezetesebb: „Cartea de aur sau luptele politice-naționale ale Românilor de sub Coroana Ungară“, az erdélyi románok története a legrégebb időkől 1914-ig. Tizenötévi munkának eredménye e mű 8 hatalmas kötete. Az Academia Româna díjjal tüntette ki, I. Károly király a „Bene Merenti“ I. osztályát küldte „motu proprio“. Tagja az Astra irodalmi szekciójának, elnöke a történelmi szekciónak s jogszabályi tagja az Astra központi bizottságának. Hajlott kora dacára is szorgalmas munkatársa a Transilvania folyóiratnak. Az „Albina“ pénzügy. bizottságának tagja.

Pacha Ágoston, Csanád megye apostoli kormányzója * Móriföldön 1870 XI. 26. Róvid káplánkodás után állandóan a csanádi-püspöki udvarban működött, 1902-ben püspöki titkár, 1906-ban c. kanonok, 1911-ben sz. egyh. kanonok, 1915-ben oldalkanonok irodaigazgató, 1923-ban apostoli kormányzó, 1927 V. 15. lebedői püspökké szentelte M. Dolci pápai nuncius. Több folyóiratba dolgozott, néhány kisebb műve önállóan is megjelent.

Păclișanu Zenobie, a kisebbségi kultuszok vezérigazgatója a Vallás-és művészetiügyi minisztériumban * 1886-ban. Számos — főként — egyháztörténelmi munka szerzője: Művei: Vechile mănăstiri românești din Ardeal, Blaj 1919. — Alegerea arhierilor, Blaj 1920. — Din istoria bisericească a Românilor ardeleni (1700—1773), Acad. Rom. București 1923. — Cores-

pondența din exil a episcopului Inochentie Micu Klein, Acad. Rom. București Cultura Naț. 1924.

Pakocs Károly író * 1892 XI. 17. Nagykárolyban. Középszkoláit ott és Szatmáron kiharván, a budapesti egyetem theologiai fakultásán végezte tanulmányait. 1915-ben pappá szenteltetett. Félévig máramarosziget-i káplán, azontul 1928-ig Boromissza Tibor szatmári róm. kath. püspök udvari papja. Püspöki irodaigazgató. Irodalmilag két verskötettel („Forró szavak“ 1924, Szatmár és „Lélekország“ 1927 u. o.) s egy novellás kötettel („Hazafelé“ 1926 u. o.) jelentkezett. Verses dolgait — különösebb szuggesztív erő hiányán is — rokonszenvessé teszi rendületlen, hívő optimizmusa. Gyors ihletésű költő, avult formákat is ötletesen variál, sokszor édeskés muzsikával. Novellisztikus írásai-
ban a sokszor igen egyszerű mindanivalóitól az áradó előadás elvonja a figyelmet. Az Erdélyi Irodalmi Társaság 1926-ban tagjává választotta.

Pálffy Márton * 1873 XI. 11. Várfalván. A kolozsvári egyetemen végzett tanulmányok után tanár az unitárius kollegiumban. Nyelvészeti, egyháztörténelmi és neveléstani cikkei jelentek meg a Magyar Nyelvőrben, Etnográfiában, Erdélyi Muzeumban stb. Irt vallásos tárgyú verseket, között versfordításokat finn és román költőkből, regény és novella fordításokat románból. Önálló művei: Az Ok-szerű Vezér s Brassai nyelvtanító munkássága, 1898. — Kolozsvári glosz-szák 1907. — Nyelvérték és iskola 1902.

Páll György ügyvéd, hírlapíró * 1892 IV. 11. A gimnáziumot Temesvárt, az egyetemet Budapesten végezte, ahol az államrendőrség szolgálatába lépett s a Károlyi-rezsim alatt főkapitányhelyettes lett. Az imperiumváltás után visszatért Temesvárra. Résztvett a Magyar Párt temes-torontáli tagozatának szervezésében s annak 1928. eleje óta főtitkára. Hírlapírói munkásságát, mint a kolozsvári „Ujság” bántási szerkesztője kezdte; később a Temesvári Hírlap belső munkatársa volt. Jelenleg a temesvári munkaadók szindikátusa hivatalos lapjának a felelős szerkesztője.

„**Pallas**“ Bank és Kereskedelmi rt., Temesvár. # 1921. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 2 millió. Az igazgatóság elnöke: Octavian Puticiu. Ügyvezető-igazgatók: Méré Rezső és Dr. Osendes Ferenc.

Pallas könyv és lapterjesztő vállalat Kolozsvár. Alapította Faragó Miklós 1922-ben. Pár évvel később Darvas Simon ujságíró vette át és külföldi lapok, folyóiratok behozatalával és terjesztésével kulturális jelentőségre emelte.

Pamfil Gheorghe a gyógyszerészeti és orvosi kémia tanára a kolozsvári egyetem orvosi karán. A gyógyszerügyi intézet igazgatója. Az Extensiunea Universitară keretében érdekes előadásokat tartott szociálpolitikai vonatkozásokkal.

Panaiteacu Emil az ókori történelem ny. r. tanára a kolozsvári filozófiai fakultásán, * 1885-ben. Művei: *Cronicarul Radu-Popescu și Istoriile*

Domnilor Tării Românești (București. 1908). — *Coloana lui Traian în lumina noilor cercetări* (Buc. 1920). — Cikkek és vitairatok román és olasz folyóiratokban.

Páneurópa. Marosvásárhelyt 1926. év tavaszán néhány erdélyi progresszív — kiknek a száma azután a többi városok progresszívjeivel szaporodott — megalakította a Páneurópai Unió Erdélyi Szervező Bizottságát. Ez a bizottság legelőbb egy broszúrát adott ki, majd ugyanez év őszére országos értekezletet készített elő. Erre az értekezletre meghívták báró Kapri Manuelt, aki ugyanakkor a Regátban kezdeményezett hasonló szervezkedő mozgalmat. Báró Kapri az értekezlet előtt néhány nappal megjelent Marosvásárhelyen, felmutatván Coudenhove Calerginek, a Páneurópai Unió elnökének írásos tiltakozását az ellen, hogy Erdélyben külön szervezet alakuljon, míg a Romániai Központ meg nem alakult. Minthogy a Romániai Központ azóta sem alakult meg, az erdélyi mozgalom is eredmény nélkül félbetört.

Pap Domokos festő * 1894 V. 2. Középiskoláit Kolozsvárt végezte. 1913-ban a budapesti Képzőművészeti Főiskola növendéke lesz, tanulmányait azonban megszakítja a háború, melynek egész idejét harcúterén, fogságban, majd ismét harcúterén tölti. 1919-től Budapesten folytatja festészeti tanulmányait, melyeknek végeztével 1920-ban visszatér Kolozsvárra. Itt mint középiskolai rajztanár és festő működik 1926-ig. Számos arcképet, tájképet és néhány nagyobb kompozíciót festett, melye-

ket évente kiállításon mutatott be a közönségnek. Ezenkívül képzőművészeti szakkikkeket ír az erdélyi lapokba. 1926-ban Olaszországba utazik, majdnem egy évet tölt Rómában. 1927 ősze óta ismét Budapesten tartózkodik. Festészete újabban a kollektív művészet felé orientálódik.

Pap János dr. a nagyváradi keresk. és iparkamara főtitkára * 1877-ben. Jogi tanulmányai végzetével ügyvédi irodát nyitott Nagyváradon. Egyidejűleg ujságíró is, tével ügyvédi irodát nyitott Nagyvárad" szerkesztője. 1920-tól kereskedelmi- és iparkamarai főtitkár. Ebben a tisztségében eredményes akciót vezetett a nagyváradi állandó nemzetközi mintavásár megszervezésére. Időszaki lapot ad ki „Törvények és Rendeletek” címen. Az 1919—1926 években hozott törvényeket (magyar fordításban) két hatalmas kötetben adta ki. Ifjú korában írt versei „Szerelem” c. kötetében jelentek meg.

Papp Oktavian, a Casa Noastra vezérigazgatója, * 1884 II. 24. Cávaş községben Szilágymegyében. Budapesten és Kolozsvárt jogi tanulmányokat végzett. Szatmár város szolgálatába lépett, katonai tanácsos volt s háboru alatt a közélet ellátása is a reszortjához tartozott. Az új rezsim alatt az állandó választmány tagja és h. polgármester. Mint az említett pénzügyi vezérigazgatója, a város közgazdasági életére, főleg ipari életére jelentékeny befolyása volt.

Papilian Victor a leíró- és fájbonctan rendes tanára a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán; a bonctani intézet igazga-

tója. Megjelent műve: „Anatomia umană”. A szépirodalom terén is működött. 1928-ban regénye jelent meg: „Ne leagă pământul”. 1928-ban a kolozsvári Nemzeti Színház Papilian négyfelvonásos színművét mutatta be: „Celui ce nu are, i se va lua”, melynek a meséje a lelkiismeret és az életösztön konfliktusát mutatja be.

Papp Aurel festő és szobrász, * 1879 VIII. 30. Érkávásón (Szilágymegye). Festőakadémiára Budapesten járt. Egy évig a Székely Bertalan mester iskolájába járt mint vendégnövendék. 1906-tól 1909-ig tanár a szatmári kath. főgimnáziumban. 1910—12-ig külföldi tanulmányutat tett. Háboru után Satu-Mareban él mint festő-szobrászművész. Fest: erősen szociális elgondolási kompozíciókat, tájképeket és genre-kompozíciókat. Legjelentősebb művei: Bojtorjánok. — Az élet keresztje. — Kár... kár... — Ki tud róla...? — A roham. — A föld. — Ime az ISTEN... — Ime az EMBER... — Uj Krisztus. — Utolsó parádé stb. Szobrai közül: Vasile Lucaciu (nincs készen). Kiállított háboru előtt a Múcsarnokban és a Nemzeti Szalonban. Romániában: a cluji kiállításon és 1925-ben a Salon Oficialban.

Papp József író * 1896-ban Brassóban. A háboruban orosz hadifogságba került; hazajövedele után állami, majd magántisztviselő. E minőségében, mint szervező talált megélhetést (a szervezés jelentőségével irodalmilag is foglalkozott). „Első könyv” című novelláskötete 1924-ben „Kiállítás a barátért” c. verskötetete 1925-

ben jelent meg. Irt még drámát, regényt, filmscenáriumokat és eredeti fölfogású társadalmi kritikai cikkeket. Írásai és kulturtörékvései kollektív érzésekre mutatnak.

Papp Sándor festő, * 1868-ban Diécsen, Arad megyében. Tanult Budapesten és Párisban. Huszonnégy éven át az iparművészeti iskola rendes tanára volt. 1926-ban a kolozsvári Școala de Arte frumoase igazgatója lett. Tisztán piktorális feladatokon kívülről tudományos világfelfogását is szóhoz kívánja juttatni művészetében. Bibliái tárgyu festményeiben is közel akar jutni a modern szellemhez.

Parcz Béla * 1873 II. 28. Aradon. Ügyvédi oklevelet szerzett, s 1899-ben Aradon irodát nyitott. 1914–19 az Ügyvédi Kamara elnöke volt. 1926–27 magyar-párti kamarai képviselő, mely minőségében az igazságügyi költségvetés és a Munkakamara t. v. javaslat vitájában vett részt. Az aradi kath. kör elnöke.

Parlagi Lajos szinigazgató. * 1877. Rákosi sziniiskolát végzett s a Magyar Színházhoz szerződött. Majd Erdélybe került Micssey F. Györgyhez. 1919-ben Kolozsvárt helyettes igazgató. 1921-től 3 éven át a nagyváradi színház igazgatója. Koncessziója bevonatván, a régi váradi „Fabódé“-ból izlésesen alakított **Heymann-szinkör** igazgatója lesz, amelyben a napi mozi-előadásokon kívül koncerteket, vendégművész előadásokat rendezett, többek között a folklorisztikusan érdekes kiskapusi műkedvelőket is bemutatta.

Pașca Vasile orvos, * 1889 II. 17. Geaca (Gyeke) községben. A bánffyahunyadi kórház főorvosa. Ne-

pies orvosi előadásokat tartott környéke nagyobb községeiben. Sokat foglalkozik a moc-kérdéssel. 1926-ban e tárgyról sorozatos cikkei jelentek meg az *Universul*-ban, 1927-ben pedig a cluji városházán tartott konferanszot: „Problema Moșilor în regiunea Huedin“ címen (mj. a *Societate de mîne folyóiratban*).

Pásztor Bertalan * 1874. Nagyváradon. Jogot végzett. Dolgozott valamennyi nagyváradi lap szerkesztőségében. Egyidejűleg közigazgatásnál is működött, imperiumváltozás után mint tanácsos ment nyugdíjba. Éveken át szerkesztett sportlapot. Mint újságíró zenekritikai cikkeket is írt. Jelenleg (1928) külföldi lapok tudósítója.

Pásztor Ede lapkiadó és szerkesztő, * 1879-ben. 1900 óta újságíró, a Nagyváradi *Friss Újság* főszerkesztője és tulajdonosa, a nyomdatulajdonosok orsz. szövetségének helyi elnöke.

Pásztortűz kétheti folyóirat XIII. évfolyamát éri, bár ezen a címen csak 1921 óta jelenik meg, (régében Erdélyi Szemle). **Reményik Sándor** szerkesztésében indult meg, egy évig **Nyirő József** is szerkesztette, akitől a szerkesztést **György Lajos** vette át. Ez utóbbinak hosszabb külföldi tanulmányutja alatt szerkesztőbizottság állt Pásztortűz élén. **Tökeerős kiadó** állván mellette, ez a lap elkerülte az erdélyi folyóirat alapítások rendszerét s túl már a kezdet nehézségein — elődeinél inkább simulva az erdélyi családi szellemhez is — fennállása biztosítottnak látszik.

Pataki Jenő orvos, * 1857 nov. 22-én. Diplomát nyervén a buda-

pesti Stefania gyermekkórházban dolgozott. 1898-tól 1918-ig kolozsvári kerületi orvos volt. Orvostörténeti tanulmányokkal foglalkozott és főleg erdélyi orvostörténeti cikkeket írt különféle folyóiratokban. Orvoshumanitárius mozgalmakban vesz részt.

Pataký Sándor akvarell-festő. * 1880 Aradon. Első kiállítását Budapesten Könyves Kálmánál rendezte (1913). Résztvett Műcsarnok és Nemzeti Szalon kiállításokon is. Erdélyben a nagyobb városokban sűrűn rendezett önálló kiállítását. Elsősorban akvarell-festő. „Román temetőben“ c. akvarellje az aradi Kulturpalotában van.

Patay József piarista rendfőnök. * 1886 nov. 11-én Carci—Nagykárolyban. 1902 aug. 27-én a piarista rendbe lépett. Egyetemi és theologiai tanulmányokra a rend Kolozsvárra küldte. Doktori oklevelet 1909-ben, tanári oklevelét 1910-ben szerezte. 1909-ben Budapesten pappá szentelték. 1909 szept. 1-étől 1922 júliusáig a kolozsvári róm. kath. főgimn. tanára; 1922 júliusától 1925 októberéig ennek az intézetnek igazgatója és a kolozsvári kegyes-tanítórendi társháznak főnöke volt. 1925 júliusában a romániai kegyes-tanítórend főnökévé választották. 1929-ben „Pázmány Péter egyetemes történelmi felfogása“ c. értekezése jelent meg. A kolozsvári főgimnázium értesítőjében több dolgozata látott napvilágot (1922—23 — 1924—25). Főképen azonban beszédei révén ismerik. Kisebb közleményeket napilapokban és folyóiratokba is írt. A gimn. VII. osztálya számára 1922-ben Egyetemes

Történelmet adott ki. Egyéb írásai: „A Piarista-Rend Erdélyben“. — „A piarista-rend keletkezése és elterjedése“.

Páter Béla a kolozsvári gyógynövény kisérleti állomás vezetője. * 1860. IX. 9. Eperjesen. 1885—1893 a kassai gazdasági tanintézetben 1893—1906-ig a kolozsvári gazd. tanintézetben működött. 1906—1919-ig a kolozsvári gazd. akadémia tanára, utóbb igazgatója volt. Az impériumváltozással ez az akadémia is átvétetett és P. azóta a gyógykisérleti állomás vezetője. A budapesti és erdélyi szakfolyóiratokba sok cikket írt. Önállóan megjelent művei: Gazdasági növénytan, 2 kötet. — A vadontermő gyógynövények. — Gyógynövények termesztése. — Több füzet az Erdélyi Gazdasági Egylet kiadásában. A gyógynövények termelésére vonatkozó művei román nyelven is megjelentek.

Patria, románnyelvű napilap, a nemzeti-parasztpárt erdélyi hivatalos organuma. 1919-ben indult meg Nagyszebenben, pár év után a Consiliu Dirigenttel Kolozsvárra költözött. Első direktora Agárbiceanu Ion 1927-ig, ez évben Clopotel Ion veszi át a lap vezetését. Kivüle a lap belső munkatársai: dr. Gh. Stoica főszerkesztő, dr. A. Buteanu, Teofil Bugnariu, Gh. Munteanu, Pavel Pavel, Traian Rebreanu és Teodor Podariu. A rendes munkatársakon kívül résztvesznek a lap irányításában a nemzeti parasztpárt sajtóbizottságának tagjai: E. Hațieganu, A. Socol képviselők, N. Ghiulea Mihai Șerban, Gh. Moroianu egye-

temi tanárok, Valentin Poruțiu, R. Boila szenátorok, Ionel Pop és V. Tilie a ügyvédek. A Patria 11000 példányban jelenik meg.

Patria Banca pentru Credit Comert și Industrie S. A., (Blaj) Balázsfalva. # 1886. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 12 millió. Tartalék-alapok: 5.700.000.— Az igazgatóság elnöke: Dr. Izidor Marcu. Vezér-igazgató: Victor Muntean. Fiókok: Nagysármás és Tövis.

Pazsitny Bonaventura minorita, theologiai doktor, * 1872. X. 26 Szentgyörgyön, Pozsony megyében. Rendbelépett 1891-ben. Theológiát Rómában végzett, u. o. doctorált. 1896-ban szentelték pappá. Néhány évi hitoktatói és kápláni működés után, 1903-ban a rendi szeminárium rektora 1918-ig. Ezután rendtartományi titkár, később kolozsvári, majd nagybányai házfőnök. 1921—1927 római magyar gyóntató a Szt. Péter Bazilikában. 1927 óta rendfőnöke az erdélyi minorita rendtartománynak. (1907 óta rendtartományi örökös kormánytanácsos.) Kitűnő konferencia szónok. Ujabban főleg férfiak pásztorálásával foglalkozik székhelyén, Aradon.

Pelle János ügyvéd * 1885 II. 18 Jánosdán. (Bihar m.) Első irodalmi és publicisztikai kísérletei nagyváradi lapokban jelentek meg. „Versek” címmel 1907-ben, „Népek Golgotája” címmel 1916-ban jelent meg verskötete, 1911-ben pedig „Magdolna” c. színművét mutatta be a nagyváradi színház. Impérium-változás előtt élénk részt vett a politikai mozgalmakban is.

Pénzes Artur lírikus * 1899 okt. 1-én Borosjenőn. 1918-ban az Ara-

di Kölesey Egyesület két verspályáján nyertes lett. 1921-ben Budapesten, a Nyugatban és más lapokban jelentek meg versei. 1924-től az Aradi Közlöny belső munkatársa. Könyvei: Csendes hangok (Versek) 1917. — Tónika (kisregény) Bpest 1922. — Latrokkal a Golgotán (Versek) 1925. — Gyónik a falu (Versek) 1928.

Pénzvilág közgazdasági szaklap, # 1921-ben, megjelenik Nagyváradon. Főszerkesztője dr. Böszörményi Andor, felelős dr. Kleiny Dezső.

Perédy György hírlapíró * 1883-ban X. 17. A kolozsvári egyetemen jogot hallgatott. 1908-tól 1910-ig a beszercei munkásbiztosító pénztár igazgatója. 1902-től ujságíró. Erdélyi és budapesti lapokban számos belletrisztikus közleménye is megjelent. Az impérium éveiben (a „Nagyváradi”-ba) vehemens tollal írt politikai és társadalmi cikksorozataival tűnik fel. Magyar ügyek érdekében számos akciót kezdeményezett. A Szigligeti Társaság főtítkára. Az unitárius közéletben szerepet játszik. A nagyváradi és biharmegyei magyar párt főtítkára, a közp. intéző bizottság tagja. A városi politikában is szerepet játszott. Az ujságírói közéletnek aktív embere.

Péter János pedagógus * 1870. Csikvárdotfalván. Középközlő Csiksomlyón, egyetemi tanulmányait Kolozsvárt végezte. 1893—1911-ig a gyulafehérvári főgimnáziumban tanárkodott, 1911 óta a kézdivásárhelyi rk. főgimnázium igazgató tanára. Mint pedagógiai író különböző szaklapokba dolgozott, néhány kisebb műve ön-

állóan is megjelent. Román elbeszélők műveit fordítja.

Péter Mózés * 1870 XII. 6. A kolozsvári egyetemen szerzett tanári oklevelével 1893-tól tanára a sepsiszentgyörgyi ref. kollegium főgimnáziumának. 1902—1916 u. o. ig. tanár volt. A Székely Nemzeti Múzeum igazgatójára. Alkalmi és emlékbeszédeinek nagyrésze megjelent értesítőben és folyóiratokban.

Péterfalvi papirgyár alaptőkéje 24.000.000 lej, investált tőke 1.300.000 arany lej. — 852 HP. — 370 munkás. — Gyárt 500 tonna papírt (velin, írópapír, nyomópapír, csomagoló).

Petőfi-kultusz. A verses művek teljes erdélyi kiadását sajtó alá rendezte Kiss Ernő; (Dicsőszenmárton, Erzsébet nyomda). A centennárium alkalmával országsserte ünnepségek rendeztek (Segesvárt 1923. július 31-én). Csörgő Tamás „Petőfi Emléksorok” címmel 90 oldalos Petőfi albumot szerkesztett, írók és közéleti emberek emléksoraival, ugyancsak ő 1920-ban Petőfi tanulmány-ciklust írt, melyből a „Szülőföldemen”, „Nézek nézek kifelé az ablakon” „Szeptember végén” c. tanulmányok megjelentek a Zord Időben.

Petra-Petrescu Horia erdélyi román író, az „Astra” titkára, * 1884-ben Brassóban. Ugyanott végzett gimnáziumot, míg egyetemet Budapesten és Bécsben, hol filozófiát és műtörténetet hallgatott, Doktorátust Lipcsében szerzett, doktori értekezésének címe: Caragiale's Leben und Werke. Az „Astra” kultur-egyesület nagyszebeni központjának és a „Societate pentru

fond de teatru român” titkára. Tevékenysége az irodalom és a kultur-propaganda közt oszlik meg. Irodalmilag rendkívül termékeny, verseken kívül igen sok színdarabot írt és még több színdarab-fordítást tett közzé nyugati írók műveiből. Füzetei közül sok jelent meg a „Biblioteca Poporală” c. sorozatos vállalatban. Verseiben, drámaiban, prózában az emberi szolidaritás viszi a vezető szólamot.

Petranu Coriolan dr. * Siria-n (Világos) 1893-ban. Egyetemi művészet-történeti tanulmányait Berlinben és Bécsben végezte. 1918 végén a budapesti Szépművészeti Múzeumba neveztetett ki, mint szaktisztviselő. 1919-ben a bukaresti kultuszminisztérium művészeti szakmegbízottja, 1920—22 az erdélyi múzeumok főfelügyelője.

Ugyanez évben delegálják a budapesti jóvátételi bizottságba (a tárgyalások eredményeként sok műkincs került vissza Erdélybe). 1925-től ny. rk., 1928-tól a művészettörténelem rendes tanára a cluji egyetemen (speciális szakmája a művészettörténet módszertana és az erdélyi művészettörténet). Önálló művei: (román nyelven) A színház mint építészeti mű. — A művészettörténeti oktatás a cluji egyetemen, 1924. — Erdélyi múzeumok, 1922. — Erdély művészeti igényei, 1925. — Aradmegyei fatemplomok, 1927 (román-francia nyelven). — Erdélyi román műemlékek (német nyelven, Cluj 1927.) — Általános művészettörténet I. Ezenkívül számos folyóirati tanulmány. Csehországban 1928-ban

egyetemi ismertető előadásokat tartott az erdélyi román művészetéről.

Petre A. George, román író és hirlapíró, * 1900 IV. 22. Magureni községben (Teleorman megye). Regáti származása dacára megtanult magyarul és Petőfi-, Ady-verseket románra fordított. A Cele Trei Crişuri és a Familia lapokba dolgozott. Megjelent „Dumnezeu” c. versgyűjteménye; sajtó alatt: „Stihuri dela stâna” c. kötet. Ujabban a Cuvântul napilapnak és a Tara Noastra folyóiratnak munkatársa.

Petres Kálmán * 1887 VIII. 4. Jobbágytelkén. Középkoláit Marosvásárhelyt végezte, tanári diplomáját Kolozsvárt szerezte; a „Marianum” tanára, később 1913-ban u. o. a leánygimnázium igazgatója lett. 1927-ben párisi tanulmányutra ment, de az év május 28-án hatheti betegség után Párisban meghalt. A kolozsvári házsongárdi temetőben nyugszik. Tagja volt az Erdélyi Irodalmi Társaságnak. Történelmi tanulmányai, versei Erdélyben a Hírnök, Pásztortűz, Magyar Nép, Zord Idő hasábjain, Magyarországon az Élet-ben jelentek meg. Történelmi tanulmányaiból Budapesten most rendeznek sajtó alá, versei is rendezés alatt állanak. Hosszu pedagógiai működéséből leszürt tapasztalatait nagyrészt a cikkekben hozta nyilvánosságra.

Petróczy Alice színművésznő * 1904 II. 10. Halmiban. Tanítónőképzőt végzett. Tanítója a színjátszásban Tóth Elek volt. 1925-ben a nagyváradi színházhoz szerződött, 1927-től a kolozsvári Magyar Színház drámai színésznője.

Petrozsényi Takarékpénztár rt., Petrozsény. # 1901. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalék-alapok: 3,050.000.— Az igazgatóság elnöke: Ing. Ioan Winklfner. Ugyvezető-igazgató: Hoffmann Miksa. Fiókok: Hátszeg, Vulkán. Érdekközösségben a Banca Comertului S. A., Craiova, intézettel.

Pfeiffer Alfréd énektanár és koncerténekes * 1886. Szombathelyen. Művészi kiképzését Olaszországban nyerte. Külföldi pályafutás után 1923-ban került Erdélybe. A Kolozsvári Magyar Színházban mint vendég többször fellépett. Énekleckéket ad prof. énekeseknek. Pedagógiai működésében több tanítványával külföldi pódiumokon is sikereket ért el.

Ploma, evőeszközugyár (Prima Fabrică Ardeleana de cutite și tacámuri, Arad). Alaptőkéje 3 millió, investált tőke 73.400 a. l. 62 szerszámgép, 54 lóerő, 41 munkás. Gyárt 120 tonna különféle kését.

Phoebus Vasöntőde, Nagyvárad (Turnătore de Fier și Fabrică de Maşini S. A. Oradea-Mare). Alaptőkéje 20,000.000 lej, investált t. 566.500 a. l. 133 szerszámgép, 250 HP. 350 munkás. Gyárt: 70 db. különféle vasmegmunkáló gépet, 500 db. különféle benzinnmotort, 500 tonna vasöntvényt, végez mozdonyjavítást a C. F. R. számára. A gyár igazgatója: Erdős Zsigmond.

Phönix, kénsav és kémiai termékek gyára (Nagybánya). Alapt. 10,000.000 lej. Investált tőke 751.000 a. l. — 175 HP. — 300 munkás. — Gyárt kénsavat, réz-sulfátot, vassulfátot és rokon vegy. produktumot.

Piaristák. A békeszerződés által Romániához csatolt területek négy piarista rendháza a magyar provinciától való elszakadása után 1921-ben viceprovinciává, 1925-ben (pápai decretum alapján) önálló romániai rendtartománnyá szervezkedett. Rendfőnök (1928) Patay József dr. A kolozsvári rendházban 20 piarista működik. Vezetik a főgimnáziumot és konviktusait. Rendi teológiájuk és tanárképzőjük van. A máramarosszigeti rendház gimnáziuma 1920 augusztusa óta nem működik. Ujoncház. Rendtagok száma 7. A nagykárolyi rendház tagjainak száma 5. Gimnáziuma 1923 óta nem működik. A temesvári rendház tagjainak száma 15. Itt románnyelvű főgimnáziumuk van, nevelőintézzettel.

Pitiş Ecaterina román költőnő * 1884-ben. Lapok és folyóiratok munkatársa volt; önálló kötete „Poezii” címmel jelent meg. Számos fordítást is tett közzé. Lírája őszinte és közvetlen, ami kitűnően összefér e költőnél egy magyarra fejlett verselő művészzel. Kedvenc formája: a szonett.

Plattner Hans — P. Johann fia — a „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt” felelős szerkesztője, korábban tényleges katonatiszt volt, háboru alatt a vezérkarhoz besorozva.

Plattner Hermann szász publicista * 1885-ben. A nagyszombeni főgimnáziumban tett érettségi vizsga után teológiát tanult. A „Siebenbürgisch - Deutsches Tageblatt” szerkesztője és vezércikkírója.

Plattner Johann erdélyi szász író * 1854 III. 6. Theológiai, nyelvészeti és bölcsészeti tanulmányok

után a szászrégeni alгимnáziumban tanárkodott, később Nagyszombenben gimnáziumi tanár, 1897-től pedig nyugalmába vonulásaig, 1912-ig lelkeszkedett. Azóta Szombenben él. Irt nagyszámmal elbeszéléseket, amelyeknek témáit a szász népéletből veszi, három népies szindarabot és történelmi vázlatokat. Munkatársa volt a „Karthagen”, „Ostland” és „Klingsor” folyóiratoknak. Német méltatói nyelvének és előadásának erejét dicsérik. Jelenben a Nagyszomben körüli szász községek monografiás adatait gyűjti.

Podlipny Gyula festő * Pozsonyban 1898 IV. 2. Tanulmányait a budapesti képzőművészeti akadémián végezte. Budapesten több ízben kiállított (Műcsarnok, Salon, Ernst Múzeum), díjat is nyert (Szinyei díj.) Pikturája mellett grafikával is sokat foglalkozott.

Pogány László hírlapíró * Temesvárt 1901 június 18. Itthon reáliskolát, külföldön nyomdatechnikai és grafikai tanulmányokat végzett. Előbb belletrisztikával, utóbb mint a Temesvári Hírlap főszerkesztője publicisztikával foglalkozott. E főként közgazdasági súlyú napilap, P. idejében, terjedelemre legnagyobb s egyik legkomolyabb sajtóorgánuma lett Erdélynek. 1927-től a magyar politikai akciókban is részt vesz.

Polgári Takarékpénztár rt., Nagyvárad. # 1893. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalék-alapok: 5,139.997.— Az igazgatóság elnöke: Dr. Kiss Döme. Vezérigazgató: Révész Béla.

Polgári Takarékpénztár rt., Temesvár. # 1897. Az 1926. decem-

ber 31-iki mérlegben feltüntetett alaptöke: 10 millió. Tartalékalkapok: 7,335,540.— Ügyvezető-igazgató: Csongor György. Az intézet 1928. február 4-én tartott közgyűlésén az alaptökének 20 millió leire való felemelését határozta el.

Pomarius Alfred százsz. essai-író * 1895 VIII. 26. Brassóban. 1916—17 orvostanhallgató volt Budapesten, 1918-tól kereskedő és gyáros Segesvárt. Filozófiai tanulmányait a Klingsor és Ostland folyóiratok hozták; különösen érdekesek az erdélyi német fiatalok szellemiségére vonatkozó vizsgálódásai és az a tanulmánya, amelyben a németység fiataljai és öregjei mai szembenállásának okait deríti fel. (Klingsor, 1928). Az erdélyi százsz. kultúra tényeit és tendenciáit — az Erdélyi Lexikon hasábjain — P. mutatta be.

Poór Lili színművész * 1890 IV. 16. Budapesten. Színiakadémiát végzett. 1910 óta megszokott nélkül a kolozsvári Magyar Színház tagja s a drámai ensemble erőssége. Impériumváltás utáni években az összes erdélyi színházak sűrűn vendégszerepeltették.

Pop Alexandru orvos * 1887-ben Visnia községben (Kolozs megye). A kolozsvári egyetem végzése után Bécsben az Applikations Schule-n volt, háború után Kolozsvárt tanársegéd a sebészeti klinikán. U. o. egyetemi magántanár habilitáltatott. Önállóan megjelent műve: „Considerațiuni asupra chirurgiei gastrice“ Cluj.

Pop Ciceo Ștefan román politikus * 1865 április 1. Sigeu községben, Szolnok-Doboka megye dési járásában. Szebenben végzett kö-

zépiskolát, egyetemi tanulmányokat pedig Budapesten és Bécsben. Ügyvédi oklevelet 1891-ben szerzett. Budapesten és Aradon nyitotta meg irodáját. Évtizedeken át védte a román újságírókat a bíróságok előtt, a Nemzeti Komité által megbízott hivatalos védő is volt. Nagy része volt annak a románokból, szerbekből és szlovákokból alakult konferenciának létrehozatalában, mely kiinduló pontja lett a nemzetiégi parlamenti klub megalakulásának. 1905-ben világsi képviselő s majdnem megszokott nélkül képviselte ezt a kerületet a magyar parlamentben. Mint a (Nemzeti Komitéból alakult) hatos albizottság tagja, résztvett s részben elnökölt a legfontosabb októberi és novemberi tanácskozásokon, melyek jórészt az ő aradi házában folytak le. A Consiliu Dirigent harmadmagával a román királyi kormányba küldte ki. A Nemzeti Párt ill. Nemzeti Parasztpárt legutóbbi tízéves történetében is megtartotta háború előtti vezető pozícióját.

Pop Darius tanfelügyelő, publicista * 1887-ben Maguran. 1911-ben lacfalusi igazgató-tanító volt. Dolgozott az aradi Romanul-ba, majd a régi királyságba távozván, az Adeverul és Dimineața lapokba. Háború után szatmári tanfelügyelő és a Satu-Mare politikai lap szerkesztője. Megjelent művei: Ionel și Ilenuța és Frații de cruce (regényszerű művek, melyek két gyermek vándorlásáról szólnak s tanítói célzatuk is van a földrajzi ismeretterjesztés szolgálatában).

Pop Iosif dr. szentjobbi apát * 1886. X. 2. Theologiai tanulmá-

nyait a budapesti egyetemen végezte. 1909-ben a görög ritust pápai engedéllyel latinra cserélte fel és lat. pappá szenteltetett. 1910-ben udvari káplán Egerben, 1917-ben érseki titkár, 1919-ben elbo csátó levelet kér az egri érsektől és hazajön Máramarosszigetre, ahol még ez évben a megnagyob bodott Románia első parlament-jébe képviselővé választják. Később Octavian Goga az ujonnan alakított Vallásminisztériumba hívja, hol 1921-től működik. 1922-ben titk. pápai kamarás. 1925-ben szentjohbi apát. (1921-től a nagyváradai lat. szert. egyházmegye kötelékében áll.)

Pop Iustin * Közép-Peterden Torda-Aranyos megyében 1875 VI. 15-én. A jogi egyetemet Kolozsvárt végezte. Ügyvédi vizsgát tett a marosvásárhelyi ü. vizsg. bizottság előtt 1902-ben. Különböző lapokba írt politikai és igazságügyi politikai cikkeket. Szenátor volt 1926—27 években. Első dékánja volt a dévai ügyvédi kamarának (1924—26). A Nemzeti-Parasztpárt hunyadmegyei szervezetének alelnöke. Megyebizottsági és városi képviselőtestületi tag. Gyakorló ügyvéd.

Pop Lia a kolozsvári Opera énekesnője alt-szerepkörében kiváló (Carmen, Azucena, Delila).

Pop Traian a büntetőjog ny. r. tanára a kolozsvári egyetem jogi karán. U. o. mint helyettes a büntető perrendtartást is előadja.

Popa György közjegyző. * 1876. Beliuban, (Biharmegye). Egyetemet Kolozsvárt végzett. 1904-ben román nemzetipárti programmal lépett fel a pécskai időközi vá-

lasztáson s erős ellenfele Herczeg Ferenc szabadelvű és Zlinszky 48-as jelöltnek. 1910-ben újra fel lép s csak 51 szavazattal marad kisebbségben. 1911-ben törvényszéki, 1917-ben nagyváradai táblai bíró. 1920-ban Nagyvárad város prefectusa, 1921-ben közjegyzővé nevezik ki. 1926—27 Biharmegye a szenátusba küldi. A román Néppárt biharmegyei tagozatának alelnöke. Tagja az ortodox egyház összes képviselői szerveinek. A közjegyzői kamara elnöke s e minőségében többször vett részt az igazságügyi minisztérium tv. előkészítő munkálataiban.

Popa Traian, * Oieşdea községben (jud. Alba) 1892-ben. Theológiát Blajon, philológiát a budapesti tudományegyetemen tanult. Jelenben a marosvásárhelyi Al. Papiu Ilarian lyceum tanára. Marosvásárhely város támogatásával összegyűjtötte és kiadta az Ősmarosszék románságának multjára vonatkozó történeti okmányokat (Documente privitoare la trecutul Românilor din vechiul Scaun al Mureşului, Tg. Mureş 1926). Marosvásárhely történetét tárgyaló monográfiája (Monografia oraşului Târgu Mureş) sajtó alatt.

Popescu Adrian dr. ügyvéd * 1883-ban Kisjenőn. Mint Marosvásárhely és Maros-Torda vármegye prefektusa 1920-ban lép a politika előterébe. 1922 óta két cikluson át kamarai képviselő. A nemzeti parasztpárt marostordai vezetője, de szereplése a városi és megyei közéletben párt-szempontoktól mentes. Magasabb szociális szempontok vezetnek, úgy nemzetekkel, mint osztályokkal szemben.

Popescu-Voitești I. egyetemi tanár, a Geologia és Palaeontologia tanszékét tölti be a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. Az Extens. Univ. keretében tartott előadásai közül a „Földgáz” és „A Kárpátok geologiai múltja” keltettek szélesebb körben érdeklődést.

Popovici Iosif szláv nyelvészetet ad elő a kolozsvári egyetem bölcsészeti karán, * 1876-ban. Nyelvészeti (fonetikai) tanulmányai nagyrészt folyóiratokban jelentek meg, közülök több a „Transilvania”-ban, „Luceafărul”-ban és „Flacăra”-ban. Újabb művei: Alexandru Petőfi (București, Ed. Minist. Cultelor). — Problema școalelor minoritare din Ardeal și Bănat (Cluj, 1925). — Abatele Rousselot creatorul foneticeii experimentale (Cluj, 1926).

Popp Ghița dr. nemzeti parasztpárti politikus * 1883-ban Sósmezőn. Középközlát Brassóban és Nagyszeben, egyetemet Budapesten végzett s ügyvédi oklevelet szerzett. Ifjúkorában kezdett hirlapírással foglalkozni. A „Tribuna” munkatársa volt. Publicisztikai tevékenységet ma is folytatja. A Nemzeti Parasztpárt elítgárdájának tagja. Egyizben szenátorrá, kétizben kamarai képviselővé választották Szamosmegyében.

Popper Ákos dr. * 1874-ben. Jogo t végzett. 1904-ben alapította a nagyváradi Központi Takarékpénztárt, amelynek (mai cége Egyesült Bank és Takarékpénztár r. t.) vezérigazgatója. A nagyváradi Kereskedelmi Csarnoknak 9 évig elnöke volt.

A Kereskedelmi és Iparkamarában alelnöki tisztséget visel.

Pór Dezső szemorvos * 1875 Esztergomban. Orvosi egyetemet Budapesten végzett. Négy évig Szily Adolf tanár mellett a budapesti izr. kórház szemészeti osztályának alorvosa volt. Jelenleg a temesvári áll. kórház szemészeti osztályának főorvosa.

Porcia Lajos gr. (brugnerai és prátai) * 1875 Belényesen. Katonai pályára készült: Ludovica Academia után a honvédelovasság kötelékébe lépett. A Képzőművészeti Főiskolán mozaik- és üvegfestészetet tanult. Művei: ornamentikák és figurális kompozíciók, továbbá bizanci és ónémet minták átstilizálása üvegre és mozaikra. Impériumváltozás óta részben angyalkuti birtokán, részben Aradon él. Cellista; tagja az aradi Filharmonianak, résztvesz ennek hangversenyein és a székesegyház kórusában.

Poruțiu Petre a kereskedelmi jog ny. r. tanára a kolozsvári egyetem jogi karán. U. o. mint helyettes egyházjogot is ad elő.

Preda Gheorghe dr. orvos, az „Astra” alelnöke, * 1879 ápr. 5. Botoșaniban. Orvosi tanulmányokat végzett Bucureștiben és a katonarvosi intézet növendéke volt. Speciális szakul az ideg- és elmebetegségeket választotta, két és fél évig Berlinben és Párisban végzett idevágó tanulmányokat. Jelenleg a nagyszebeni elmekórház igazgatója. Több külföldi pszihoterápiái tud. egyesületnek tagja, elmeigyógyászati revük munkatársa. Irodalmi munkásságot a szorosán vett orvostudományokon tul, a tudományos ha-

tárterületek- és általános kultúra területén is fejtett ki. 122 kisebb-nagyobb terjedelmű tudományos munkája jelent meg, közülük 24 önálló kötetekben és füzetekben. Ezek közül az orvosi dolgozatok az ép és kóros lelkiélet legtöbb vonatkozásaira, katonai egészségügyre, törvényszéki orvostanra és határos területekre terjednek ki. A többiekben tanulmányutjainak általános kulturális tapasztalatait dolgozta fel és társadalomlélektani felfogását fejtette ki.

Predescu-Rion Ion az orr- és fülgyógyászat ny. r. tanára a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán. Az Extens. Univ. keretében is tartott előadásokat, az adenoid vegetációknak a szervezetre gyakorolt hatásáról.

„**Prejmar**“ S. A. Prejmar (Brassó megye). Investált tőke 1 millió arany lej. — 3000 orsó, 81 mechanikai szövőszék. — 730 HP. 450 munkás. Gyárt különféle posztót 450 tonna évi kapacitással.

Presbiteri szabadegyház. 1928 tavasza óta szervezkedik Nagyváradon, alapítója dr. Gyenge János, volt ref. lelkes és tanár (lásd o.). Az egyház főbb elvei: nincs püspöke, hanem az évről-évre választott moderátorok igazgatják a gyülekezeteket. A három évre választott presbiterium tagjainak kétharmadrésze férfi, egyharmadrésze nő. A gyülekezet semmiféle külső támogatást vagy államsegélyt nem fogad el, hűveire sem vet ki adót, csak önkéntes adományokat fogad el. Tagjai ez időszertint a református egyház tagjaiból rekrutálódnak. A kormány azokat a társulási jogokat biztosította nekik, amelyeket a

baptisták és a hetednapos adventisták élveznek.

Prima Banca Graniceareasca S. A. Karánsebes. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Tartalékalapok: 687.625.

Prima fabrica de sticla cu gaz metan, Mediaş. Alaptőkéje 20.000.000 lej, investált tőkéje 242.000 a. l. — 80 HP. — 200 munkás. — Kapacitás 600 vagon táblaüveg.

Princz Testvérek gépgyára, Szatmár (Turnătorie de Fier și Fabrica de Maşini S. A.). Alaptőke 1 millió lej, investált tőke 52.320 a. l. 44 szerszámgép, 77 lőerő, 154 munkás. Gyárt: 820 tonna malomipari gépet, végez javításokat, készít keres. öntvényeket, ujabban modern eljárással zománc-edények gyártására rendezkedik be. Kereskedelmi vezetője Princz Armin, technikai vezetője Princz József gépészmérnök.

Procopovicu Petre dr. teológiai tanár, a nagyváradai gör. kel. román teológiai akadémián a „Teologia practică“ tanára. Egyházirodalmi téren legtöbbit a katechetika terén produkált.

Publicisztika (magyar). A politikai véleménynyilvánításnak szintén egyetlen útja éveken keresztül az újsághasáb volt s mert a precedensnélküli — vagy legalább a mai emberöltőnek ismeretlen — jogi helyzet a vélemények sokaságát tette lehetővé, nagy extenziásu politikai irodalomról lehetne beszámolni. Komoly mérték szigorú alkalmazása esetén azonban ez a publicisztikai sokaság alig néhány névre sorvad. Nemesak a mondanivalótlan, pohárköszöntős, himnikus, elégikus vezéreikműfajok

bombasztjait kell kiküszöbölni (amelyeket az impériumévek elején országos hallgatóság figyelme mellett lehetett felröptetni), hanem az ujságírói ügyeskedés és rutin — ad hoc meggyőződésű — termékeit is. Ilyen redukcióval, csak olyan nemzet-politikai írásokat véve számba, amelyek a komoly meggyőződés, tudás és mondanivaló csálhatatlan jeleivel törtek elő: Hegedűs Nándor, Paál Árpád. Krenner Miklós neveit kell első-sorban említeni, bár Balogh Artur némileg doktrínér fejtegetései szintén vezércikkrovatban jelentek meg. Egyetemesebb, szociális szempontokat is kihangsúlyozó írások alatt sokszor találkoztunk Kádár Imre és Ligeti Ernő neveivel. Kulturpolitikai eszmefelvetések terén Sulyok István, Tabéry Géza, Molter Károly, Szentimrei Jenő, Salamon László szerepelnek sűrűbben. Külpolitikai fejtegetéseinek világosságával messze kitűnt Lakatos Imre. A zsidó nemzeti politika magyar nyelvű glosszátorai: Marton Ernő és Jámbor Ferenc. A gazdaságpolitika színes tollu publicistája volt Székely János (mh. 1925-ben). Eredeti eszmékben bővelkedő gazdaságpolitikus Silbermann Jenő.

Puşcariu Sextil dr., román philologus és irodalomtörténész. * Brassóban, 1877-ben, egyetemi tanulmányait Leipzigban, Párisban és Wienben végezte. Előbb a wieni egyetemen a román nyelvészet magántanára, aztán a román nyelvészet és irodalomtörténet rendes tanára a cernovitzi, az új impérium kezdete óta pedig a kolozsvári tudomány egyetemen, melynek ujjászervezési munkálatait végezte és

első Rectora is volt. Érdeklődését a közélet és politika is vonzotta, 1918-ban alelnöke a bukovinai Nagy Nemzeti Tanács-nak s mint külügyi államtitkárt őt küldték Iasiba Ferdinand királyhoz, hogy jelentse Bukovina csatlakozását.

1922 óta Románia delegátusa a Népszövetség-nél. Sextil Puşcariu német nyelven megjelent nyelvészeti, főképp lexikális munkái alapján a román philologia terén az európai tudományos világtól elismert szaktekintély. Alapvető értéke van és igen méltatott „Etimologisches Wörterbuch der rumaenischen Sprache I. Lateinisches Element etc., Heidelberg, 1905“ c. szótára. E mű sikerének csak természetes folyamánya volt, hogy a bukaresti Román Akadémia 1906-ban Sextil Puşcariut biztá meg a román nyelv nagy szótárának szerkesztésével. A hatalmas

tudományos műből, melyet annak idején Haşdeu tulságosan széles alapokon kezdett el, új elindulással és új szerkesztési elvek szerint jelentékeny rész jelent meg már nyomtatásban. Sextil Puşcariunak egy igen kiválóan megírt irodalom története a Biblioteca „Astra”-ban jelent meg. (Vol. I., 1921.) A

Román Akadémia kiadásában jelent meg: Studii istorice române I. (1906), II. (1926), III. (1928). A kolozsvári Román-Nyelvmuzeum közlönyének, a „Dacoromania” folyóiratnak (1920) P. a szerkesztője. Akadémiai székfoglaló eltekezése: „Locul limbii române între limbile romanice (1920). A. E.

...

R.

Racoviță Emil egyetemi tanár biológiát ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. A Román Akadémia III. osztályának rendes tagja (1920).

Rácz Sándor ügyvéd * Aradon 1885. A háboruban orosz hadifogságba került és Irkuczban internáltatott. 1917-ben Szentpétervárra került, ahol résztvett a hadifoglyok hazaszállításának munkájában. Az összeomlás után 1921-ig Svájcban mint Vöröskereszt megbízott működött. 1921-től Aradon ügyvédkedik. Több ipari és kereskedelmi vállalatnak igazgatósági tagja. Az Ugir aradi osztályának alelnöke, a Kereskedelmi és Iparkamara igazgatósági tagja. Intenzív publicisztikai munkálkodást fejtett ki, részben a helyi lapokban, részben a „Keleti Újságlan” és bukaresti lapokban.

Radio Reclama România S. A. lapkiadó-, nyomdai- és hitelinformációs vállalkozás. Kiadásában jelennek meg a „Consum” és „Rumänischer Lloyd” közgazdasági lapok, valamint az intímabb közgazdasági információkkal szolgáló „Buletin”. 1924-ben Közgazdasági Évkönyvet adott ki. 1928-ban a Vernai Verlegggel karöltve Románia pénzügyi és ipari kompassát adta ki. Nyolcadik évfolyamát éli a kiadásában megjelenő „Ardea-

lul Juridic”, míg napilapok közül régebben a „România”, utóbb a „Națiunea” jelent meg a „Radio Reclama”-nál.

Radó Sándor építész-mérnök * 1880 IV. 2. Mohácson. Tanulmányai végeztével Marosvásárhelyt telepszik meg, 1905-ben városi mérnök, 1912-ben v. főmérnök, 1918-ban városi műszaki tanácsos. Impériumváltozás után aktív résztvesz a magyar kisebbség politikai mozgalmában, hivatalától 1923-ban felmentik és nyugdíjazzák. Az 1926-ban ujonnan alakult városi tanácsnak és állandó választmányának tagja. Számos marosvásárhelyi középület (Nyugdíjpalota, Turbina épület, felsőbb leányiskola) R. tervei szerint készült.

Rados Móric hirlapíró * 1888 X. 18. Abonyban. Iskoláit Budapesten végezve hirlapíró lett s az „Uj Hirek” és „Uj Szó” szerkesztőségében dolgozott. 1909 óta Erdélyben él. Háboru után nagy része volt az „Uj Kelet” alapításában s nem sokkal későbbben a „Radio Reclama România R. T.”-t alapítja meg mint lapkiadó-, nyomda- és hitelinformációs vállalatot. E vállalkozásnak ma vezérigazgatója. Radosnak, ill. vállalkozásainak az impériumévokban része volt a lendületesebb erdélyi sajtó megteremtése körül. Szerepet visz az országos zsidó közéletben.

Radu Iorgu egyetemi tanár a Nemzetközi Jogot adja elő a kolozsvári egyetem jogi fakultásán. Ugyanott mint helyettes a román magánjog tanszékét is betölti.

Radu Jakab dr. gör. kath. káptalani nagyprépost * 1869 I. 2. Rădești községben (Alsófehérmegye). Gimnáziumba Balázsfalván járt, filozófiát és teológiát Rómában végzett. 1902—911 hátszegi esperes-plébános. 1911-ben lugosi káptalani kanonok, püspöki helynök, theol. tanár és szemín. kormányzó. 1914-ben Nagyváradon Radu Demeter püspök oldalkanakja, irodalgazgató. 1916-ban pápai prelátnus, 1924-ben káptalani nagyprépost. Román egyházi és kulturális mozgalmak tevékeny részese. Nagykiterjedésű irodalmi munkássága felölel egyház-történeti műveket, életrajzokat, (Samuil Vulcan. — Demetriu Radu) kulturtörténelmet (A váradi püspökség kéziratái) és vitairatokat (Răspuns etc. la scrierea: „Zile trăite“ de Episcopul R. R. Ciorogariu, Oradea. 1927.)

Rădulescu Dan egyetemi tanár kémiai fizikát ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán.

Rajka László tanár * 1894-ben Kolozsvárt. Középiskoláit Kolozsvárt, egyetemi tanulmányait részben ugyanott, részben Bécsben végezte. Képesítésének elnyerése óta a kolozsvári Marianum tanára. Irodalomtörténeti értekezések, kritikák és ismertetések írója; műfordító is. Önállóan megjelent irodalomtörténeti művei: Sebes agynak késő sisak (Budapest, 1915) — Heliodoros

Aithiopikájának feldolgozásai a magyar irodalomban (Kvár 1917). Irt egy három részből álló német nyelvkönyvet, és megírta a Marianum történetét (1927).

Ransberger Andor * 1892-ben. Banktisztviselő volt; 1919-től a Mundus-Borlova üv. igazgatója.

Rass Károly * 1872-ben Aranyosgyéresen. Theológiát Gyulafehérvárt, egyetemet Kolozsvárt végzett. 1896 óta a gyulafehérvári r. k. főgimnázium tanára. A gyulafehérvári Magyar Párt elnöke. Számos cikket, kritikát írt erdélyi lapokban, önállóan is megjelent írásai: Bakfis álmok (novellák), Vörösmarthy Mihály (emlékbeszéd), Erdélyi iskoláztatás és tudományosság a középkorban. — Reményik Sándor. — A párisi irodalom 1925-ben. — Magyarfa sorsa (Makkai könyvének kritikája).

Rátz Péter T. festő * 1879 X. 27. Császlón. Szatmár m. 1905-ben kerül Nagybányára (addig magántisztviselő volt). Az 1907—1908 évet Rómában tölti, Münchenben és Párisban is jár. Másfél évet az Adrián tölt. Háboru óta állandóan Nagybányán. Törzstagja a N. F. T.-nek. Tájképeket, tengerképeket, csendéletet fest. Tájképben különösen a felhők kötik érdeklődését. Ujabbban figurálissal is többet foglalkozik.

Ravasz László dr. dunamelleki ref. püspök. * 1882 IX. 29. Bánffyhunyadon. Theológiát Kolozsvárt végzett. A berlini egyetemen filozófiával és matematikával foglalkozott. 1907-ben tanár

lesz a kolozsvári theológián, 1918 az erdélyi egyházkerület főjegyzője, 1922 a dunamelléki ref. egyházkerület püspöke. 1907—1925 között sok kötete jelent meg: filozófiai tanulmányok, theologiai művek, elmélkedő írások és essaik gyűjteményei, templomi és alkalmi beszédek. Pódiumon könnyed és elegáns előadónak bizonyult. Utolsó erdélyi éveiben nagy közönség-sikert aratott, a műalkotás és műélvezet lélektanáról tartott előadásaival. Irodalmi érdeklődését és írásműveinek irodalmiságra-törekvését a Kisfaludy Társaság 1923 tagválasztással jutalmazta. Erdély fokozottabb érdeklődését, 1928-ban Az irodalmi schizma-ról írt cikkével vonta magára. Ebben a cikkében azt az aggodalmát juttatta szóhoz, hogy az új erdélyi irodalom nem lesz a régi magyar nemzeti irodalmi hagyományok folytatója s így szakadás áll be a magyarországi magyar és az erdélyi magyar irodalmak között. Ez a cikke sok megvitátásban és ellentmondásban részesült Erdélyben. Főbb művei: *Látások könyve*, 1917. — *Gondolatok*, 1923. — *Az emberélet utjának felén*, II. kiadás, 1925. — *Százados énekek*. — *Tudom, kinek hittem*, Budapest 1927. — *A halál árnyékában*. — *Magyar bánat*. — *Agenda*, a magyar református egyház liturgiás könyve (1927) című munkában írta a ref. istentiszteletről szóló részt. „*A Tíbor hegyén*” c. cikkgyűjteménye 1928-ban Kolozsvárt jelent meg.

Rebreanu Liviu, román regényíró, * 1885-ben, Târlisina községben, Szolnok-Doboka megyében.

Tanult Naszódon, Besztercén és mint katonanövendék Sopronban, Budapesten és Wienben. Rövid ideig tartó katonatiszti szolgálata

után hivatása az írói pályára hódította. Első munkái a Szebenbe költözött Luceafărul-ban látnak napvilágot. 1910 óta Bucarestben él mint regényíró, publicista és színi kritikus. 1920-ban megjelent 2 kötetes hatalmas regényével, a *Jon* cíművel. Rebreanu egy csapásra az irodalmi elismertség zenitjére került. A *Jon*-éhoz fogható sikerrel még egy román regény sem dicsekedhetett. A kritika nemcsak az erdélyi román parasztszáty, hanem az egész idevaló román társadalom epopeáját ünnepli e regényben és úgy tekinti, mint a „román irodalom leghatalmasabb objektív alkotását”. A regény megírására Er-

dély földje inspirálta Rebreanu. Höse, Jon, egy szegény paraszt titán, a földéhség megtestesítője, akit részegségbe szédít a kalásztól aranyló mező képe. Jon elveszi egy gazdag paraszt, Vasile Baciu leányát, kit azonban nem szeret, mert szíve a Floricáé. Ana felakasztja magát, Jont pedig, miután szívós küzdelemmel kicsikarta apó-sától lánya örökrészét, halálba botlatja Floricához való végzetes szerelme. Kiválóan sikerült alakjai a regénynek Herdelea tanító, Belciug popa stb. Jon-t Móríc Zsigmond Sáraranyával szokták összehasonlítani. Kétségtelen, hogy Rebreanu, ki tud magyarul és fordította Mikszáthot is, sokat tanult Móríc Zsigmondtól. Második regénye, a *Pădurea spanzura ților* (1922) a világháborúból vesi tárgyát. Höse, Bologna főhadnagy az osztrák-magyar hadsereg tüzértisztje, kinosan vergődik sorának fatális megkötöttsége s román testvéreihez szító faji ösztö-nének sugallata között. Egy rémes látvány — erdő, tele akasztott románokkal — győzelemre juttatja benne a fajiság parancsát s mikor egyszer, mint a hadbíróság tagját itélni szólítják fajtestvérei ellen, átszökik a románokhoz. A két frontvonal között azonban elfogják és felakasztják. Ugyancsak a világháborúból való Rebreanu egy híres novellája is a *Catastrofa*, egy renegát román lélekrajza. Harmadik regényében, melynek címe *Adam și Eva* (1925) egy román tanár és orosz nő misztikus szerelme a tárgy. Legutóbb megjelent regénye, *Ciuleandra* (1927) lélektani analízis. Egy pszichopathikus férfi lelki kényszerből megöli hitvesét és az örültek házá-

ban tudatos rekonstrukcióval keresi és megtalálja tettének lélektani indítékait. Novellás kötetei: *Frământări*, *Golanii*, *Mărturisire*, *Răfuială*, *Norocul stb.* Vigjátékai: *Cadrilul*, *Apostolii*. *Antalffy Endre*

Rech Károly Géza temesvári r. k. plébános * 1882 VI. 20. Két évig „Der Morgen“ napilap szerkesztő kiadója volt. Tevékenységi köre: a katolikus iskolák igazgatása s polgárság társadalmi szervezése.

Redemptoristák a Lignori sz. Alfonz által alapított szerzetesrend tagjai. Erdélyben rendházuk nincsen, azonban évente kétszer, nagyböjtkor és Adventkor, két-két redemptorista atya érkezik Németországból a Bánátba, ahol három év alatt missziós munkájukkal a német katolicizmust megújították.

Református Szemle, hetilap, az Erdélyi Ref. Egyházkerület hivatalos lapja # 1907-ben. Szerkeszti Tavaszy Sándor teológiai tanár.

Református Theologia, az Erdélyi Ref. Egyházkerület kolozsvári teológiai fakultása, # 1895-ben, Szász Domokos püspök kezdeményezésére. Lelkészeket nevel és képez a két ref. egyházkerület számára. Hat ny. r. tanár vezetése alatt kb. 170 hallgatója van, akiknek számára internátust tart. Könyvtára, különösen modern filozófiai és teológiai művekben, gazdag. Levéltárában őrzi az erd. és királyhágómelléki papság 1629-ből származó nemeslevelét (Bethlen Gábor), valamint keserői Dayka János püspök nemeslevelét. Az intézet közvetlen főhatósága az Előjáróság, felügyelője az erd. püspök.

Reformcsoport. A Magyar Párt szervezetével és vezetőségével elégedetlen magyar kisebbségek csoportosulása. Ezt a mozgalmat egymástól függetlenül indítják meg: egyrészt Krenner Miklós, másrészt a kalotaszegi frakció. Első összejövetelüket 1926 szept. 26-án Kolozsvárt tartják Keeskeméthy István theologiai tanár elnöke alatt, mintegy 60 résztvevővel. Majd Telegden, Marosvásárhelyen s ismét Kolozsvárt gyűlésznek. Ez utóbbi gyűlésen, 1927 júniusában — közvetlenül az Avarescu-kormány bukása és a Bratianu-kormány kinevezése után — elmentéket merülnek fel (a román pártok felé orientálódás kérdésében) a csoport radikálisabb tagjai és a Krenner szűkebb csoportja között. Előbbiek új politikai pártot alakítanak, illetve a régi Magyar Néppárt újjászervezéséhez fognak, míg a Krenner-csoport — mely eddig is a Magyar Párt belső ellenzékeként működött, — maradt továbbra is belső ellenzéknek és az erőviszonyokat mérlegelven, a liberális orientációt hirdeti észszerűnek. Ez idő óta a Reformcsoport — mint ilyen — egységes politikai lépéseket nem tett. (A csoport politikájának méltatását lásd: „Magyar politikai mozgalmak“ című alatti.)

Reinhard Gyula * 1866-ban Aradon. Kereskedelmi iskolát végzett. Apja asztalosműhelyében e mesterséget megtanulta s az üzemet 1897-ben átvette. Vezetőszerepet játszik az iparos közéletben, az Aradi Iparosok Hitelszövetkezetének 1899 óta elnöke. 1902-ben a Kereskedelmi és Ipar-kamara alelnöke lesz, később lemond. 1925-ben az Ipartestületek

Orsz. Szövetségének ügyvezető elnöke. Az Erdélyi Ipar szaklapba cikkeket ír. Nagyrésze volt az Iparos Otthon megalakításában (1927). A liberálisokkal kötött egyezmény idején a városi tanács tagja volt.

Reithofer Jenő tanár, festőművész * 1880-ban Sümegyen. Középiskolai tanulmányait Keszthelyen végezte; rajztanári oklevelét 1902-ben a budapesti Képzőművészeti Főiskolán nyerte. Kiállított a budapesti Nemzeti Szalonban és Gyulafehérvárt is. Jelenleg rajztanár a gyulafehérvári rk. gimnáziumban. Aquarell-képeivel sikereket ért el.

Reményik Sándor

Reményik Sándor lírikus * 1890 VIII. 30. Kolozsvárt. Középközpontú. Ugyanott a ref. főgimnáziumban,

jogi tanulmányait is a kolozsvári egyetemen végezte. Budapesti folyóiratokban megjelent versei már 1918 előtt ismertté tették a nevét, de fejlődésének komolyabb, termelésének gazdagabb etapjai az új imperium éveibe esnek. Erdélyben eleitől tisztelettel fogadták komoly egyéniségét. A magyarság széles rétegei érzésviláguk hű kifejezőjét látták benne. Reményik Sándor a kevés szerencsés költők egyike, aki az ifjan elnyert elismerésre későbbi műveivel rászolgálni és várakozásokat kielégíteni tudott. Az elmélyültebb, gyöngédebb, „orvosszavak“-at ejtő Reményik nem más költő, mint akinek elindult, de gyökeresen más, mint akit néhány efemer-verse után látni véltek s ünnepeltek benne. Az irodalmi társaságok elismerése is — utólag derült ki — méltó költségek jutott. Élet, Művészet. Sors és Világ sublimált poézisét adja, de nem vész el felelőtlen felhőmagasságokban, szünetlenül és éberrel felelős földi életével szemben és művész lelkiismerete is csak akkor nyugodnék meg, ha már: „... a márvány istenarcot ölt...“ Megjelent verskötetei: Fagyöngyök. — Rilke fordítások. — Csak így... — Vadvizek zugása. — A műhelyből. — Egy Eszme indul. — Atlantis harangoz. — Két fény között. Az Erdélyi Irodalmi Társaság, Petőfi Társaság és Kiszaludai Társaság tagja. A „Pásztortűz“ folyóiratnak 1921—23 években szerkesztője volt.

Renner Testvérek & Co. börgyár Cluj, alapt. 40,000.000 lej, invest. tőke 5,127.000 a. l. — 575 HP. — 1100 munkás. — Gyárt talpbőrt,

különbféle más bőrt, cipőárut, transmissziós szijat stb. 1400 tonna kapacitással.

Repülőgépgyár, Brassó (I. A. R.) Industria Aeronautica Româna S. A. Építés alatt. Alaptőke 120 millió lej.

Resica (Uzinele de Fier și Domeniile din Reșița S. A., Reșița jud. Caraș), közp. igazgatósága: Bukarest. Üzemei: Resica, Anina, Bocșa Româna és Ciclova Montană. Alaptőkéje: 250,000.000 lej. Inv. tőke 31,079.400 ar. l. Három nagy olvasztó, 6 Martin-kemence, 1 elektromos kemence, 8 hengermű, 891 szerszámgép, 31000 HP., 5556 munkás. Termel 140.000 tonna nyers vasat, 145.000 tonna acélt, 300.000 tonna külf. hengerelt árut, 780.000 t. vasuti anyagot, 5000 t. vasszerkezetet, 7500 t. szerszámot (furószerkezetek, gazdasági gépek, elektromos gépek, lokomotivok, tartálykocsik, munició szállító kocsik, stb). Kereskedelmi cikkei a „Socomet“ R. T. értékesíti.

Réthy József hirlapíró * 1888 IX. 21. Aradi napilapoknál dolgozik 1907 óta. Az Aradi Közlöny felelős szerkesztője.

Réthy Apollinár (Rezső) ferencrendi atya * 1895-ben Földeákon. 1911-ben lép be a ferencrendbe, 1918-ban pappá szentelik. Volt a filozófus papnövendékek magisztere, a noviciusok ujoncmestere, a csiksomlyói reudház főnöke és theologiai lektor. Jelenleg (1928) a szatmári ferencrendi kolostor főnöke, a német irk. hitközség lelkésze és Szent Ferenc harmadik rendjének igazgatója. Népmissziókat és lelkigyakorlatokat tart Erdély egész területén. Számos társadalmi és hitbuzgalmi lapba ír vallásos és szociális

tartalmu cikkeket. Mint konfereencia szónok közismert névre tett szert.

Révész Béla elmeorvos * Budapest 1869-ben. Tanulmányait ugyanott végezte. Sokat utazott külföldön s tizennégy nyelvet sajátított el. 1907-ben lett a nagy-szebeni állami elmeorvosintézet főorvosa s ezt az állást ma is betölti. Tudományos cikkei, melyek magyar és németnyelvű folyóiratokban jelennek meg, pszichiatriai, neurológiai, lélektani és antropológiai kérdésekkel foglalkoznak. Önállóan megjelent művei: *Állatlélektani tanulmányok* (Budapest 1912), *Die rassenpsychiatrischen Erfahrungen und ihre Lehren* (Leipzig 1911) és *Geschichte des Seelenbegriffes und Seelenlokalisation* (Stuttgart 1917).

Révész Béla könyvkereskedő * 1879. VII. 18. A kereskedelmi akadémia végzése után magántisztviselő. 1902-től könyvkereskedő Marosvásárhelyt. 1907—1909-ig a Vátságos helyi Naplót, 1917—1924 a Tükör c. radikális irányu hetilapot adta ki. 1925-ben Erdélyi Könyvbarátok Társasága c. könyvkiadó vállalatot létesített, melyben nyolc erdélyi író műve jelent meg, egyenként 5000 példányban. Az 1918. októberében Marosvásárhelyt alakult Radikális Párt alelnöke volt.

Révész Béla a nagyváradi Polgári Takarékpénztár igazgatója * 1887. Óbecsén. Pénzügyi szaklapokban közölt cikkein kívül megjelent művei: „Jogi tanácsadó és gyakorlati utmutató pénzügyintézetek és R. T.-k számára“ (1916).

— A könyvelés technikája.

Rieger András gépgyára, Nagyszeben (Fabrica de Maşini S. A. Sibiu). Alaptőkéje 16 millió lej, beruházás 400.000 a. l. 152 szerzőgépjel, 163 HP. 500 munkás. Gyárt: 1000 tonna kéféle mezőgazd. eszközöket és gépeket (cséplőszekrényeket, kismalomberendezéseket, kendermegmunkáló gépeket) a C. F. R. számára lokomotivokat és vagonokat javít.

Ringler Géza iparművész * 1899-ben Budapest. Iparművészeti tanulmányait Münchenben, Nürnbergben és Bécsben végezte, ahol főleg lakásberendezési szakon nyert kiképzést. 1920-ban telep szik meg Marosvásárhelyt, ahol az ott élő iparművészek közösségbevonásával kis művésztelepet alapít. Művészi lakásberendezéseket erdélyi és regáti magánlakások számára tervezett.

Ringler Miklós iparművész * Pápa 1900. Iparművészeti tanulmányokat végzett Münchenben és Budapest. hol Thék Endre bútorgyárának tervezője volt. Tanulmányait befejezve Marosvásárhelyen telepedett le. 1926-ban Kolozsvárra költözött. Működési köre: lakásberendezések, dekoratív festések, grafikai munkák.

Riportlapok. Az impériumévek elején és közepén, az izgatott nemzeti és alélt polgári öntudat felszínre jelentek meg és évekig felszínen tartották magukat magyar nyelvű, hetenként megjelenő u. n. riportlapok, melyek éles kritikai hanggal, pamflet-animozitással tárgyalták nemcsak a közélet eseményeit és szereplőit, nemcsak a társadalmi élet közérdeklődést keltezt mozzanatait, hanem a köz-

életi szereplők társasági ügyeit is, sőt nem egy esetben minden közszereptől távol álló emberek magánéleti vonatkozásait. Pszichológiai lehetőségét e sajtóvisszaélésnek megadta: ez átmeneti korszak neurotikus félelemérzése, mindenki félelme mindenkítől, a komoly közvélemény lefoglaltsága erkölcsi és materiális gondok által, amelyek alig juttattak erőt és időt: szembeszállni e visszás jelenségekkel az erkölcsi világ periferiáján. A riportlapok anyagi lehetőségét sem magyarázzák eléggé: alkalmak illegális jövedelem szerzésére. Végül is ezek a lapok sokezer példányban olvasókra is találtak, nem is a legrosszabb közönség köréből. A sokirányban tehetetlen magyar közönség egy része kiélte magát olvasásukban, közéleti ingerültségét, visszafojtott közéleti kritikáját kis magánügyek, alkovmiztériumok megszelleztetésében vezette le. Továbbá: ezek az eléggé el nem ítéhető riportlapi sajtóvisszaélések, ha semmi méntségre igényt nem tarthatnak is, de az általános sajtóviszonyok tükrében kaphatnak egy enyhítő reflexet. Ezekben az években a komolyabb sajtóorgánumok kritikája is nagyon sok esetben fajult személyeskedéssé, a kritikai mérleg sem volt mindig megbízható kezekben és a pamflet nem volt ismeretlen műfaj a komolyabb lapok hasábjain. Végül pedig a magyarizáció objektív keresőjének meg kell állapítania (nem a riportlapok íróinak, hanem e lapok olvasóinak méntségére), hogy a sok esetben tulmohó közg. vállalatok ellen vezetett támadásokban egy pauperizált tömeg vélte megtalálni a maga sze-

gényes elégtételét. A jogszolgáltatás késedelmes menete nem utolsó sorban tette lehetővé a biztonosságos támadásokat.

Rohay László * 1870-ben Szatmáron, 1899-ben lépett Budapesten a Hangya szövetkezet kötelekébe, melynek első ellenőre volt. 1906-ban a nagyenyedi kirendeltséghez került, ahonnét több erdélyi fiókot alapított. Fontos szerephez 1920-ban jutott, amikor a budapesti központtól elszakadt Hangya szövetkezeti fiókok számára Nagyenyeden központot létesített s ezzel azokat a széthullástól megmentette. 1928 márciusában halt meg, mint a nagyenyedi központ vezérigazgatója.

Román fémlemez- és fémhuzalgyár (Fabrica românească pentru laminat și tras metal S. A. Braşov). Központja Bukarest. Alapítke 75 millió lej. Investált tőke 1.984.000 a. l. Két hengermű, 26 különféle szerszám gép, 450 HP. 200 munkás. Gyárt: 2500 tonna fémlemez, rudakat és kábeleket.

Román folyóiratok. (Erdélyben megjelenők). Az egységesítés után Erdély románsága új szellemi áramlatok utjába kerül s az innen kiinduló megmozdulások és akaráások is új célok felé hajolnak. Az új konstelláció nem kedvez az erdélyi időszaki sajtónak. Régi küzdelmek lezáródása egyfelől, másfelől Bukarest felszívó ereje nem kis mértékben okai annak, hogy Erdélyben, a háboru után — sok kedvező körülmény megléte mellett is — nincs a románság számarányától és kulturális lehetőségeitől kitelhető román időszaki irodalom. I. Irodalmi folyóiratok: Az Erdélyben ma megjelenő román irodalmi fo-

lyóiratok között első helyen említendő a tradicionális multu „Transilvania“, mely mint az „Astra“ kulturális egyesület hivatalos organuma (l. „Astra“ és „Erd. rom. irodalom“ c. cikkeket) nyilván e kiterjedt egyesület erejéből is, immár 59-ik évfolyamát éli. Tudományos és kulturális vonatkozású közleményei mellett hasábjain a szépirodalom szerényebb helyet foglal el. Új felélesztésben jelenik meg Oradeán a híres Iosif Vulcanótól, a Kisfaludy-Társaság hajdani tagjától, még 1868-ban alapított, azidőben nagyjelentőségű „Familia“. Élénkségével, meg-megszilánó szellemességével, kiterjedelme mellett is, komoly és színvonalas irodalmi és politikai folyóirat a Goga Octaviántól irányított és immár 10-ik évfolyamába lépő „Tara Noastră“ (l. Erd. rom. Irod. alatt). A kilenc évvel ezelőtt megindult „Cele Trei Crișuri“ Oradean jelenik meg s a határszéli román kulturális propagandát (kultúregyesületek, színházak stb.) szolgáló közleményei mellett aránylag szűk teret juttat szépirodalmi termékeknek. A ma irodalmi folyóirataihoz számítandó a 12 évi fennállás után 1928-ban megszűnt „Cosinzeana“ Clujon. Falvak folklorisztikai kincsét gyűjti és Blajon jelenik meg a „Comoara Satelor“, illusztrált családi folyóirat a Timișoarán kiadott „Banatul“. II. Tudományos folyóiratok, szak és egyleti közlönnyök: Társadalomtudományi és közgazdasági tanulmányokat közöl a „Societatea de mâine“ (l. o.) Cluj, aktuális gazdasági kérdéseket a „Consum“ és „Revista econo-

mică“ ugyancsak Clujon. Jogtörténelmi kiadványok: az „Ardealul Juridic“ Cluj, „Buletinul Justiției“ Cluj és a „Revista Juridică“, az erdélyi és bánáti ügyvédi kamarák hivatalos közlönnyé ugyancsak Clujon. Mathematica: „Revista Mathematică“, Timișoaran. Orvostudomány és orvostársadalom: „Clujul Medical“, a cluji orvostudományi fakultás hivatalos kiadványa; „Revista de Ortopedie și Chirurgie infantină“ és a „Revista Stomatologică“, mindkettő Clujon, továbbá Timișoaran a „Viața Medicală“, Gyógyászat: „Farmaco-Courier“ Cluj. Bányászat és kohászat: „Montanistică și Metalurgie“, Petroșani. Mérnöki tudományok és mérnöktársadalom: „Buletinul Asociației Inginerilor din Timișoara“, Erdészeti: „Revista Forestieră“ (románul és magyarul) Cluj. Fekereskedelem: „Lemnul“ (Magyarul és románul) Timișoara. Ipar és iparoktatás: „Revista Mășinării“ Cluj; „Orologiul“ órásiipari, „Fierul“ vasipari munkásközlönnyé Clujon stb. Vallási és theológiai időszi közlönnyök: „Renasterea“, a Vad-Feleac-Geoagiu-Cluj orthodox egyházmegye hivatalos közlönnyé, továbbá a blaji gör. kath. érsekségé, az „Unirea“ stb. (Az itt nem említett lapokat l. saját címszavuk alatt).

Antalfy Endre

Román Opera (Opera Română și Teatrul Național din Cluj) az első állandó románnyelvű színház Erdélyben. A Consiliu Dirigent kolozsvári idejében alapított 1920-ban. Az eszmét Pavel Cons-

tantin vetette fel és Brediceanu Tiberius támogatta. Az Opera szervezése hosszabb időt vett igénybe mint a prózai színházé s azért későbben is kezdett játszani. Első igazgatója D. Popovici-Beyreuth volt. Vezetőtagjai ebben az időben Lia Pop. Pavel Constantin Teodorescu (baritonista) és Elena Roman. Tango Egistot szerződtették karmesternek, de ő, a késedelmes felállítás miatt is, elment anélkül, hogy egyszer is dirigált volna. Az ünnepélyes megnyitó előadáson Aida-t adták. Pár hónappal a megnyitás után tűnt fel a Román Operában Grozavescu Traian. Popovici-Beyreuth után, aki a Wagner operák kultuszát vezette be, Egizzio Masini az igazgató, rövid idei működése után Victor Eftimiu, míg legujabban 1927 végétől Nicolae Bănescu igazgat, aki mint Eftimiu — elődeitől eltérően — már a prózai színháznak is igazgatója. A román zene kultiválása terén három eredeti zenemű bemutatásáról lehet beszámolni: Nicolae Bretan Luceafărul, Herman Klee román tárgyú Fătfrumos és Tiberiu Brediceanu „Seara Mare“ c. operáiról. A Román Opera kezdettől, nagy investíciókkal dolgozott és gondosan, szép kiállításban, jó rendezésben hozta ki műsordarabjait, még sem ért el anyagilag különösen jó eredményeket. Ennek egyik oka, hogy az Opera nem mint organikus fejlődési fok jelent meg a román zenei kultúrában, hiányzott az átmenet: a román operett. Azt is meg lehet állapítani, hogy a román nép inkább csak a vig-operát szereti. Az intézet mai erős-

ségei: Aca de Barbu, Lia Pop. Mimi Nestorescu, Ujeicu, Marius Niculescu, Andreescu Mărgărit, Nicu Apostolescu, Soculschy. Főrendező: Nicolae Bretan. Karmesterek Doubravsky és Bobescu; Korrepetitor: Bródy. (A prózai színházról lásd: „Nemzeti Színház“.)

Romániai Magyar Népliga Egyesület. Megalakult 1927 május 14-én Székelyudvarhelyen Kolozsvár székhellyel. Az egyesület célja ápolni az államok közötti összeköttetéseket s a nemzetközi jog segítségével elsimitani a nemzetek közötti ellentéteket. A R. M. N. E. tagja a népligák brüsszeli szövetségének. Elnöke dr. Balogh Artur ny. egyetemi tanár, a M. Tud. Akadémia tagja. Főttkára Sulyok István dr.

Romániai Népszava. A romániai Szoc. Dem. Párt magyar nyelvű hivatalos lapja. 1906-ban jelent meg először Erdélyi Munkás cím alatt. 1921-ben Küzdelem, 1922-ben Népakarat címmel. 1923 óta új címevel jelenik meg.

Romloc mozdony és vaggongyár (Fabrica Românească de Locomotive și Vagoane S. A. Braşov). Központja Bukarest. Alapítke 10 millió lei. Inv. tőke 477.700 a. l. 41 szerszámgép, 293 HP. 170 munkás. Foglalkozik: vasúti járművek javításával és készítésével.

Róna Eduard exportszakértő * 1899-ben. 1924 óta Erdélyben Temesvárt egy magánexportcég igazgatója. A nemzetközi gabonakereskedelem exportkérdéseivel foglalkozik. Szakcikkeit a Marktbericht Hansablum (Tageszeitung Hamburg) közli.

Rosenauer et Co. csavargyár (Soc. in comandilă, Fabrica de şuruburi Medias). Alaptőke 7 millió. Inv. t. 64.641 arany lej. 98 szerszámgép, 185 H. P. 140 munkás. Gyárt: 1990 tonna csavart, csapszegeket, szegecseket, facsavárokat és szigetelő csavárokat.

Rosianu Ştefan theologiai tanár * 1887 VIII. 1. Tanulmányait Blajon és Clujon végezte. Több lap munkatársa s részben alapítója a „Cultura Crestină” c. lapnak. Irt több egyházi művet és iskolai könyvet, kiadta Theodor Papp néhány művét cirillbetűs kéziratból latin átírással.

Roska Márton régész * 1880-ban Magyarköblösön (Szolnokdoboka m.). Gimnáziumi tanulmányait Szamosújvárt, az egyetemet Kolozsvárt, Bécsben és Berlinben végezte. 1901. óta az Erdélyi Múzeumegyesület Régiségtarának tisztviselője. 1914. óta egyetemi magántanár, speciális szakja az ősrégészet és néprajz. Külföldi utakat tett ismételt Nyugateurópában és Skandináviában. A világháborúban önként vett részt s ez alatt fontos kutatásokat végzett Galiciában is. Jelenleg mint asszisztens folytatja működését régi helyén és Erdély és a Bánát őskorát dolgozza fel. Számos dolgozata jelent meg magyar és németországi régészeti folyóiratokban. Önállóan megjelent művei: Bevezetés az őskorba (Kolozsvár 1913). Az ősrégészet kézikönyve I. köt. (Kolozsvár 1926) és u. a. II. köt. (Kolozsvár 1927).

Roth Dezső temesvári ügyvéd * 1881-ben Dettán. Budapesti egyetemen tanult. Országosan ismert kereskedelmi jogász.

Roth Hans Otto erdélyi szász politikus, * 1890 IV. 9. Segesvárt. Szász gimnáziumba járt, egyetemi szemesztereket hallgatott Budapesten, Wienben, Berlinben és Zürichben. Jogt. doktorátust Budapesten szerzett. 1917 tavaszától 1918 őszéig a szebeni „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt” szerkesztője. 1919-től megszakítás nélkül a segesvári választókerület képviselője. 1922-től a Romániai Német Párt elnöke. Tagja az erd. országos egyházi konzisztoriumnak. A „Nagyszebeni Általános Takarékpénztár” elnöke. Publicisztikája belföldi szaklapokban és külföldi folyóiratokban jelenik meg. A magyar kisebbségi politika intézőivel az 1927-es választások idején, a „Kisebbségi Blokk” alakulásakor került bensőbb érintkezésbe. A Kamarában a német parlamenti frakció vezetője.

Róth Hugó ügyvéd, jogi író * 1877-ben Kolozsvárt. Tanulmányait Kolozsvárt, Budapesten és Angliában folytatta. Ügyvédi diplomát 1902-ben nyert. A kolozsvári ügyvédi kamarának utolsó magyar ügyésze volt. Magyar és idegennyelvű folyóiratokban megjelent jogi cikkeinek nagyrésze hiteljogi kérdésekkel foglalkozik. Az impériumváltozás óta résztvett a magyar politikában is. Közreműködött a Magyar Szövetség ill. a Magyar Párt megalakításánál. A Magyar Párt elnöki tanácsának ma is (1928) tagja.

Roth Marcell sebészorvos * 1891 okt. 23.-án. Orvosi tanulmányait a budapesti, berlini és müncheni egyetemeken végezte (1909—1914), s doktorrá avatása után azonnal

a haretérre kerül. 1919-ben egy évet tölt a prágai sebészeti klinikán, ahonnan visszatérve a kolozsvári sebészeti klinika tanársegéde lesz (1920—1927). 1927 évben a cluji egyetemen magántanárrá habilitáltatik, 1927 végétől Aradon működik, mint a Therapia szanatórium sebésze. Több speciális sebészeti közleménye jelent meg magyar és német szaklapokban. Habilitációs munkája A csontátültetés problémájával foglalkozik.

Roth Otto temesvári ügyvéd. * 1884 XII. 6. Külföldi egyetemi éveit befejezván, Temesvárra jött s a bánági szociáldemokrata pártnak volt intellektuális vezére. Több ízben bíróság elé került, egy ízben el is ítéltetett. A forradalom idején a Bánáti Néptanács elnöke és a Károlyi kormány bánáti kormánybiztosa volt, a szerb impériumbevezetéséig. 1919 március 21-én a szociáldemokrata párt országos pártválasztmányában (Bpsten) a kommün ellen foglalt állást és nyíltan ellene szavazott. (L. Böhm: Két forradalom tüzeiben, 249, 250 oldal). 1920 vége óta minden közéleti tevékenységtől visszavonult.

Roth Viktor műtörténész. * 1874-ben Szászsebesen. Középiskoláit Brassóban, felsőbb tanulmányait a tübingeni, kolozsvári, hallei és erlangeni egyetemeken végezte, ahol filozófiai doktori címet nyert. 1898-ban, miután egy évig népiskolai igazgató volt, megszerzi tanári oklevelét és 1902-ig mint gimnáziumi tanár működik. Azóta (1918 óta állandóan Szászsebesen) ev. lelkészi hivatalt visel. 1919-ben a bécsi

egyetem theologiai doktorrá avatja. Erdély műemlékeit kutatja és dolgozza fel magyar, német és román nyelven megjelent cikkekben és német nyelvű könyveiben. Tudományos munkásságát sok elismerés jutalmazta. Díjat nyer a Magy. Tud. Akadémián (1916), a Műemlékek Bizottságának levelező tagja lesz (1910), a Ferenc József-rend lovag keresztjét (1914) és a Bene Merenti I. oszt. érmét (1924) kapja; a Comisiunea Monumentilor Istoricie levelező tagjává választják. Főbb művei: Geschichte der deutschen Baukunst in Siebenbürgen (1905), Geschichte der deutschen Plastik in Siebenbürgen (1906), Beiträge zur Kunstgeschichte Siebenbürgens (1914), Kunstdenkmäler aus den sächsischen Kirchen Siebenbürgens (1922), Geschichte d. deutschen Kunst in Siebenbürgen (München 1928) stb. Az Éber féle Művészeti Lexikonba az erdélyi anyagot ő írta.

Rotschingk Sebastian szobrász * Gyertyámoson 1898 III. 17. Budapesten az Iparművészeti Főiskolába járt, majd több évig Münchenben tanult. 1927-től Erdélyben dolgozik, érdeklí a figurális, kispasztika és portré.

Rózsa József ifjusági író, tanár. * 1893-ban Tasnádfürdön. Középiskoláit Csiksnagyföldön és Gyulafehérvárott, egyetemi tanulmányait Kolozsvárt végezte. Tanári oklevelét 1918-ban nyerte el s 1921 óta a filozófia doktora. Pedagógiai ill. történelmi cikkei és könyvismertetései jelentek meg. A

„Jóbarát“ c. ifjúsági lap felelős szerkesztője.

Rozván Jenő dr. nagyváradai ügyvéd * Nagyszalontán 1878-ban. Előbb Nagyszalontán, azután Nagyváradon ügyvédkedik. Már ifjan aktív részt vesz a munkásmozgalomban. Impériumváltásig a Magy. Orsz. Szoc. Dem. Párt tagja, azután az Erdélyi Szociálista Párt-ban működik. 1920-ban, mint kongresszusi küldött Szovjet-Oroszországban járt. Városi tanácsosi minőségében szigorú kritikai működést fejtett ki.

Rumänischer Lloyd közgazdasági hetilap, # 1915. Eredetileg magyar és német nyelven jelent meg. Szerk. Petruca János.

Rusu Alexandru dr. * 1884 Seulica de Câmpie (Mezőség) községben. Budapesten lett theologiai doctor 1910-ben. Ugyanez évben theol. tanár Blajon, u. o. 1925-től szeminárium rektor. A kar többi tanártagjával 1911-ben alapította a „Cultura Crestină“ c. theol. folyóiratot. Az erdélyi kormányzótanácsban, 1919—20 a kultuszreszort gör. kath. „secretar general“-ja. 1923-tól az „Unirea“ szerkesztője, 1926-tól igazgatója. Megjelent: „A papok nősülése a gör. kath. egyházban“ c. tanulmánya (Bp. 1910) és több tankönyve.

Ruth Klára, lírikus, * 1906. Nagyváradon. Verseit erdélyi napilapokban és a Pásztortűz folyó-

iratban tette közzé; két verskötete is megjelent, az első 1923-ban. „Tovább“ címmel, a második „Ó Cézár kis apródod köszönt“ 1926-ban. Mindkettő Nagyváradon, hol írójuk magánhivatali állást tölt be. Ujabbban kizárólag a szabad verset műveli.

Ruzitska Béla vegyész * 1867-ben Kolozsvárt. Középkolozsai és egyetemi tanulmányait ugyanott végezte, ugyszintén tanári képesítést is ott nyert. 1890-ben a kolozsvári egyetemen tanársegéd, 1900-ban az áll. Vegyvizsgáló Intézet vegyésze, 1901-ben egyetemi adjunktus, 1906-ban egyetemi magántanár, 1907-ben egyetemi rendkívüli tanár lesz és 1913-tól impériumváltásig mint az általános és analitikai kémia nyilvános rendes tanára működik a kolozsvári egyetemen. Jelenleg felső kereskedelmi iskolai tanár és az állami vegykeresleti állomás (Stațiunea Chimică de Stat) vegyésze. Számos dolgozata jelent meg tudományos folyóiratokban. Csaklón megjelent művei: Elméleti kémia (1895), Élelmisszervizsgáló kémia (1905). Bevezetés az elméleti kémia (1906), stb... Tudományos munkakörén kívül mint a kolozsvári magyar Zene-konzervatorium ügyv. igazgatója és alelnöke fejt ki kult. tevékenységet.

S.

Salamon László * 1891-ben Nagyváradon. Tanári pályára készült, később hirlapíró lett. Impériumváltás után Kolozsvárt az „Uj Kelet” munkatársa, irodalmi rovatának vezetője. Politikai publicisztikája progresszív irányok szolgálatában áll. Három verskötetete jelent meg Első áldozás. — Eros oltárára, Bpest 1915. — Végtelen élet, 1925.

Samarineanu Mihail román író és hirlapíró * Sanmarina, macedonai községben 1893-ban. Iskoláit Salonikiban végezte. 1913 óta Romániában él. A nagyváradi „Familia” szerkesztője, a bucurestii „Curentul” egyik erdélyrészi szerkesztője és cikkírója. Versei sűrűn jönnek szépirodalmi lapokban, két verskötetete Şoapta clipeilor trăite és Tablouri din Pind címmel jelent meg.

Sándor József, pákói. * 1858-ban Bukarestben. Neve az Emke alapításával és fejlődésével nőtt össze. Az egyesületnek kezdetől fogva egyik vezetője, ma t. alelnöke és főtítkára. 1910-ben udvari tanácsosi címmel tüntették ki. 1896—1905 két cikluson át liberális magyarorsz. képviselő, s e minőségében a székely kérdés megoldásának előmozdítója. A forradalom alatt Kolozsvárt az Erdélyi Székely Nemzeti Tanács elnöke volt. 1920-ban a romániai magyar-

ságot pártpolitikai szervezkedésre hívja fel. Része van a magyar kisebbségi politikai képviselők létrejöttében. 1922—1927 mint kamarai képviselő, illetve szenátor, sok ízben tart magyarvédő beszédet. Mindenesetre érdeme, hogy a román politikai közvéleményt a magyar kérdéssel való foglalkozásra kényszeríti, bár beszédeivel — a hangulatok és helyzet nem kellő értékelése miatt — nem egyszer viharos jeleneteket és kényes szituációkat teremtett. Kiterjedt politikai és társadalmi működést fejtett ki. (L. Sipos K: A nemzetiségi kérdés könyvészetéhez, Kolozsvár 1925.).

Sándor Vitális P. ferenczrendi tartományfőnök * 1884 III. 25 Zetia-Zetelakán. Tanított a Rend theol. főiskoláján, majd zárdafőnök volt Medgyesen, Csíksomlyón és Sz. Udvarhelyen. 1924 jul. 8-tól az erdélyi szentferenczrendiek tartományfőnöke.

Sarkadi Lajos dr. ny. keresk. és ipark. titkár * 1861 VIII. 17. Jogi éveit után 1891-ben a nagyváradi keresk. és ipark. titkára lett. A felsőkereskedelmi iskolánál évekig mint előadó tanár működött, több lapnak munkatársa, a „Nagyváradi Hirlap”-nak szerkesztő-tulajdonosa volt. Impériumváltás után „Uj Termelés” címen közgazdasági lapot indított. Irt egy

kötet verset és két — Nagyváradon színrekerült — drámai művet. 1918-ban mint a kamara főttkára ment nyugdíjba.

Sárkány Lajos dr. nyug. ref. kollégiumi igazgató * 1860 Kolozsvárt. A kolozsvári ref. kollégium tanára, később igazgatója volt. Az erdélyi egyházkerület tanügyi bizottságának elnökhelyettese. A kolozsvári egyházmege gondnoka. Kiadott tankönyveket: *Algebrát, Mértant, Logaritmustáblát és pénzügyi szakmunkákat.*

Sárközi Lajos * 1884 I. 26. Szatmári ref. lelkész, a magyarpárti tagozat egyik alelnöke.

Scheffler Ferenc, a szentírás tudományok rk. tanára a szatmári theológián, * 1894-ben. Tankönyveket írt és „Uj Élet” címen lapot szerkeszt.

Scheffler János egyházjogi és tört. tanár a szatmári theol. főiskolán, * 1887 X. 29. Művei: VIII. Sándor pápa és a bécsi udvar. (A vatikáni levéltár okm. alapján, 1914). — A világi papok kánoni engedelmessége 1917. — Szabad-e a papoknak nyerészkedniök, 1918. — Irt néhány középiskolai tankönyvet s több szerosan egyházi jellegű tanulmányt.

Scheiner Andreas * 1864 nov. 3. Medgyesen. Tanár és lelkész volt, ezidő szerint nyugalmazva tudományos munkálatainak él. Nyelvjárás-kutató, elsősorban az erdélyi szász dialektusok érdekl. *Die Mundart der Burzenländer Sachsen* c. műve Marburgban, 1922-ben jelent meg.

Scherg Wilhelm & Co. posztógyár Brassó, alaptőkéje 6 millió lej, investált tőke 1.633.400 a. l.

— 9000 orsó, 233 mechanikai szövőszék. — 976 HP. — 750 munkás. — Gyárt posztót, lópokrócot, trikóárut 1500 tonna kapacitással.

Schiel Testvérek gépgyára, Brassó (S. A. p. A. pentru fabricarea Masinelor, Braşov). Központi irodája Bukarest, alaptőkéje 13 millió l., investált t. 310.000 a. l. 127 szerszám gép, 656 HP. 500 munkás. Gyárt 950 tonna különféle gépet (vikturbinákat, Diesel rendsz. motorokat, keresk. öntvényeket, s javít a C. F. R. részére mozdonyokat és vagonokat. Specialista vikturbinákban.

Schiff Ernő dr. orvos, évtizedeken át a nagyváradi gyermekkórház igazgató főorvosa volt. Tudományos buvárlatai és klinikai működése a nagyváradi gyermekkórház az ország egyik legkomolyabb orvosi intézményévé avatták. 1925 január 1-én állásától felmentetett s mint gyermekorvos-specialista magánygyakorlatot folytat.

Schmidt Béla orvos * 1891. Marosvásárhelyt kórházi orvos. Több szakirodalmi dolgozaton kívül, szélesebb közönség számára írt könyvei: *Az élet*, 1912. — *Az orvos*, 1926. — A Kemény Zsigmond irodalmi társaság tagja.

Schossberger Sándor gyermekorvos * 1881-ben, orvosi oklevelét a budapesti egyetemen szerezte. A temesvári gyermekmenhely, melynek igazgatófőorvosa volt, vezetése alatt egyik legértékesebb intézménye volt a magyar gyermekvédelemnek. Jelenben (1928) a temesvári állami gyermekkórház igazgatófőorvosa.

Schramm, Hüttl et Schmidt, gazdasági gépgyár, Toplicza (Toplet). Alaptőkéje 30.000.000, beruházott

tőke 449.500 a. l. 66 szerszámgép, 360 HP. 560 munkás. Gyárt: 7000 db. ekét és kféle gazd. gépet, 300 tonna szerszámot, javít a C. F. R. számára lokomotívot és vagonokat.

Schriffert Béla dr. székesegyházi kanonok, az impérium első éveiben a nagyváradi lat. szert. egyházmegye irodaigazgatója volt s élénk részt vett a magyar kisebbség egyházi és kult. birtokállományának „felekezeti közileg” szervezett védelmében. A káptalan referens-kanonokja, gazd. ügyekkel foglalkozik.

Schuller G. A. D. történész * 1862 dec. 25.-én Segesváron. 1880-84 években a berlini és müncheni egyetemeken theologiai és történelmi tanulmányokat végzett. Hazakerülve Szentágotán lett rektor, később Nagyszöllösön lelkész. 1904-ben penzionálva Nagyszébenbe költözik, jelenleg a Brukenthal Muzeum kusztoza. A szellemi tudományok minden területén fellegvérezve főleg művészettörténelemmel és gazdaságtörténelemmel foglalkozik. Nem nagy összefoglaló munkákat írt, hanem briliáns detailmunkát végez. Írásai a szakmabeli folyóiratokban jelennek meg. Memoárszerű feljegyzései: *Dorfheim a. t. W. Krafft* kiadásában 1908-ban jelentek meg.

Schullerus Adolf D. szász nyelvész és theologus * 1864 márc. 7.-én Fogarason, megh. 1928 jan. 27.-én Nagyszébenben. Középsiskoláit Nagyszébenben járta, egyetem tanulmányokat: germanisztikát, filozófiát és pedagógiát Bernben, Leipzigban és Budapesten végzett. E tanulmányai mellett theologiai doktorátust is tett. Előbb népis-

kolai rektor, 1889-ben a „Landeskirchen-Seminar” tanára, 1900-ban nagysinki pap, 1907-ben szentvárosi lelkész, Herfurth halála után az országos egyházugyűlés püspöki vikáriusává választotta. Ezeket az életkereteket gazdag tudományos munkássággal töltötte ki. Munkálkodása kiterjedt a szász szellemi élet egész

területére. Szerkesztette a „Kirchliche Blätter”-t, a „Korrespondenzblatt”-ot s a „S. D. Tageblatt” publicisztája volt. Elettímve a szász Szótár kiadása. E nagy műnek három első betűjét Sch. dolgozta fel. Evangélikus egyháznak nemcsak mint kitűnő szónok, hanem mint energikus koncepciózus szervező is egyik kitűnősége volt. A nagy politikai változás után a politika is igénybe vette. Mint a szász Néptanács vezetője és szenátora pillanatnyi

esetlegesen tullátva vezette népe és egyháza ügyeit.

Schunn Heinrich festő * 1897-ben. Művészeti tanulmányokat végzett Berlinben. 1921—27 rajztanár a besztercei gimnáziumban, 1927-től a brassói Honterus gimnáziumban. Akvarell-festő, kit első sorban a tájkép érdekel. Berlinben az „Ifjúművészek“ kiállításán voltak képei. Brassóban 1928 nyarán rendezett kiállítást.

Schwäbische Handels und Industrie Bank A. G. (Sváb Kereskedelmi és Iparbank rt.) Temesvár. # 1920. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalékalapok: 4 millió. Az igazgatóság elnöke: Schulz Franz. Vezérigazgató: Reinholz István. Az intézet 1927. évi közgyűlésén az alaptőkének 30 millió leire való felemelését határozták el.

Schwäbische Zentralbank A. G. (Sváb Központi Bank rt.) Temesvár. # 1895. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 20 millió. Tartalékalapok: 25.600.000. Az igazgatóság elnöke: Dr. Johann Eschker. Vezérigazgató: Ádám Klotz. Fiókok: Temesvár-Gyárváros, Temesvár-Józsefváros, Sándorháza, Billed, Buziás, Nagykároly, Nagyszentmiklós, Zombolya, Karánsebes, Csátád, Liebling, Lugos, Ujpécska, Ujszentpéter, Perjámos, Szemlak, Nagyesanád, Csene, Vinga, Varjas. Az 1928. október 27-én megtartott rendkívüli közgyűlésén bejelentették az ugyanezen év március 4-iki közgyűlésen elhatározott 50 millió leire való tőkeemelés kersztülvételét, továbbá az Aradi Polgári Takarékpénztár rt. aradi in-

tézettel való egyesülést. A fuzionált intézet alaptőkéje 130 millió lei és tartalékokkal együtt saját tőkéi a 200 millió leit meghaladják. A fuzionált intézetek egyelőre Aradi Polgári Takarékpénztár rt. cég alatt folytatják működésüket s az új cégszöveg tekintetében később megtartandó rendkívüli közgyűlésen fognak intézkedni. Az új intézetnek két székhelye (Arad, Temesvár) és 52 fiókja van s vezérigazgatója Weissenburger Nándor, az Aradi Polgári Takarékpénztár rt. eddigi vezetője. Klotz Ádám, a Sváb Központi Bank rt. vezérigazgatója az intézet kötelékéből kivált. A fuzionált intézetnek záloglevél-kiadásjogi privilégiuma van s ezen üzletággal intenzíven foglalkozni szándékozik.

Schweighoffer János dr. tanügyi író * 1870 I. 27. 1889-ben a piarista rendbe lépett. Mint piarista tanár előbb Rózsahegyen, majd Budapesten a rendi egyetemi hallgatók intézetében működött. Tánított még Nagykárolyban, Trecsenben, Vácón, Debrecenben, 1907-től ismét Nagykárolyban 1923-ig, a rendi intézet államhatalmi megszüntetéséig. Pedagógiai cikkei a budapesti tanügyi lapokban jelentek meg, társadalmi cikkei a nagykárolyi lapokban. 1927-től házfőnök Nagykárolyban.

Școala de Arte Frumoase (L. Közömművészeti iskola).

Școala Politehnică din Timișoara (L. Temesvári Műegyetem).

Scriban A. Ioan egyetemi tanár állattant és összehasonlító bonctant ad elő a kolozsvári egyetem természettudomány fakultásán. 1926—27-ben a fakultás dékánja volt.

Sebastian Hann-Verein. A művészeti kultúra emelésére és fejlesztésére alakult szász egyesület, # 1904-ben. Vezetősége Nagyszebenben, elnöke dr. Victor Kloess. Helyi csoportjai vannak Brassóban, Segesvárt és Medgyesen.

Sebesi János * 1876-ban. Mérnöki oklevelet szerzett a Magyaróvárt enciklopedikus gazdasági vizsgát tett. Négy évig kulturmérnök, ez alatt a jogi vizsgát is leteszi. 1908-ban Udvarhely megye alispánja lesz, hivatalából 1918. december 2-án forradalmi kormánybiztos menti fel. Számos köztisztviséget viselt, a ref. egyházmegyének 1917-től főgondnoka. A Magyar Párt részéről résztvett a csucsi paktumot megelőző tárgyalásokban, egy cikluson át kamarai képviselő volt.

Sebesi Samu író * 1859-ben Rugonfalván Udvarhelymegyében. Élénk tollal írt, több kötet novellája jelent meg, három drámája színrekerült. A kolozsvári „Ellenzék” munkatársa, mely lapban sűrűn írja egyszerű vonalvezetésű ötletes, többnyire anekdotás kis történeteit és visszaemlékezéseit. Tagja az Erdélyi Irodalmi Társaságnak, mely 1928-ban készül megünnepelni S. negyven éves írói jubileumát.

Sebestyén Arthur belgyógyász, * Ártándon 1885 V. 20. Öt évig a Szt. István kórház orvosa Budapesten, majd Bécsben, Berlinben, Párisban tanul. Belgyógyászati gyakorlatot űz Nagyváradon.

Segesvári Városi Múzeum 1898-ban alakult. Az Óratorony 12 szobájában van elhelyezve. A város területén folytatott ásatások eredményei, egyházi és iskolai régiségek, régi fegyverek, iparművészeti

tárgyak a látnivalói ennek a múzeumnak, amelyben egy-egy szoba Teutsch püspöknek és Kraus szász történésznek emlékéét őrzi. Az összes tárgyak száma 3500.

Seidner Imre hirlapíró * 1902 XII. 18. Az Erdélyi Hirlap belső munkatársa. Tárcaszerű, friss írásai egyéb lapokban is, önálló kötetben is megjelentek.

Sényi László nagynyomi, hirlapíró * Brassóban 1874-ben, egyetemet végzett Kolozsvárt. 1897—1918 közigazgatási szolgálatban állott. 1921-ben „Erdélyi Társaság” címmel képes félhavi lapot indított. 1922—27-ig a „Székely Napló” szerkesztője, nyílt szavú bátorsággal kritizálva az uralmi politikát, de sokszor fölösleges vakmerősködéssel is, politikai üldöztetést vonván magára.

Sepsiszentgyörgyi Hitelbank rt. Sepsiszentgyörgy. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalkapok: 581.500.

Seress József hirlapíró * 1893-ban Nyíregyházán. Erdélyi működése előtt a budapesti „Esti Ujság” segédszerkesztője volt. 1919—27 a „Brassói Lapok” szerkesztője. A kolozsvári „Mai Világ” és „Erdélyi Hétfői Hirlap”-nak megindulásuktól felelős szerkesztője.

Serestély Béla * 1883 VIII. 3. Irodalmilag népszerű művekkel indult, melyeket műkedvelők mutattak be. (Paraszt grófnő, Vasutas élet). Az Aradi Kölcsey Egyesület verspályázatain többször nyertes. Verskötetei: Uj Hiten, Bp. 1907. — Az örök rejtély, Déva 1922 (két kiadás). — Zeniten, Déva 1924. — Az E. I. T. tagja.

Shakirof Sebestyén * 1893-ban a Volga mellett Kazánban, hol kereskedő volt. Husz éves korában beiratkozott egy festőiskolába. Nemsokkal azután a világháborúba került. 1916-ban hadifogságba jutott s egy mezei munkásosztaggal Erdélybe jött. Itt maradt Kolozsvárt. Nagybányán dolgozott s Kolozsvárt kiállítás is rendezett 1921-ben. 1926-tól Petrozsényben él s e vidék tájképeit és a bányászélet témáit dolgozza fel hangulatos költőiséggel.

Siebenbürger Vereinsbank A. G. (Erdélyi Egyleti Bank rt.) Nagyszeben. # 1891. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 5.115.342. Az igazgatóság elnöke: Dr. Félix Schullerus. Vezérigazgató: Weindel.

Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt napilap, a romániai németseg nagyszebeni vezető organuma, # 1875. A lap igazgatója Plattner Hermann, főszerkesztője Dr. Theil Fritz. Munkatársak Plattner Hans, Jekelius Ernest, Knall Hermann, Dr. Burmaz Ranko.

Siebenbürgische Industrie und Handelsbank A. G. (Erdélyi Ipar és Kereskedelmi Bank rt.) Brassó. # 1919. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 30 millió. Tartalékalapok: 6.150.192. Az igazgatóság elnöke: Samuel Schiel. Ügyvezető-igazgató: Heinrich Teutsch. Az igazgatóság az 1928 március 31-én megtartott rendes közgyűlésen a Kronstädter Allgemeine Sparkassa-ba való beolvadást határozta el a Transylvanien Banca pentru Comerț și Industrie, bukaresti intézettel egyidejűleg.

Sigerus Emil szász művészeti-író, * 1854 február 19. Nagyszebenben. Nagy népszerűségű könyveiben a szász népművészet ismeretetésével és az erdélyi szász építészeti kultúra emlékeivel foglalkozik. Hasznos munkát végzett Erdély-ismertető turisztikai munkáival s még inkább az első romániai „Baedeker“ kiadásával. A „Dürerbund“ vezetőségi tagja. „Művészetért és tudományért“ érdemjel I. oszt. tul., a Korona-rend tisztje stb. Művei: Siebenbürgisch - Sächsische Kirchenburgen. 5. Aufl. 1924. — Aus alter Zeit (1902). Siebenb.-Sächsische Leinenstickereien I. II. III. 1926. Vom alten Hermannstadt I. II. III. (1928) Reisehandbuch für Grossrumänien (Berlin 1925).

Silbermann Jenő mérnök- és lölelelet doktor * 1889 VII. 6. Nagyváradon. Matematikai és természettudományi tanulmányait svájci és franciaország egyetemeken folytatta, filozófiai tanulmányokkal kapcsolatban. Hosszabb külföldi utazás után Nagyváradon telepedett meg mint vegyész-mérnök és saját kisebb gyári üzemének vezetése mellett nagyobbstílusú ipari vállalkozások technikai előkészítésével és ipari organizációjával foglalkozott. Állandóan folytatott tudományos munkái eredményeként néhány új electrometalurgiai és kémiai eljárás, valamint néhány általa szerkesztett műszer leírását tett közzé. A szellemi élet sok más területére kiterjedő érdeklődése publicisztikában is megnyilvánul. Ilyen irányú jelentősebb közleményei: Történelmi fel-fogás és relativizmus. —

Zsidó kultúra és modern világnézet. — A közgazdaságtan egy új elmélete. — Beethoven és Wagner

Silbermann Jenő

zene intellect. vonatkozásai. — Egy új social mechanika — és számos apró cikk napilapokban. Készülő filozófiai munkájának egyik nagy fejezete, a literárisan is érdekes „Sexual-horizont és Intellectual-horizont”, többrendbeli lapközlésekből és előadásokból már ismeretes.

Simó Géza * 1877-ben. Állami polg. iskolai tanár volt. Állásából az orsz. szátrák után és következményeképen elbocsájtott. A marosvásárhelyi munkásság szellemi vezére. Éles és szuggesztív debatter. 1918-ban a Nemzeti Tanács titkára volt.

Sipos Domokos író * 1892 Dicsőszentmártonban, meghalt 1927-ben.

Jogot végzett és impériumváltóssig a közigazgatásnál szolgált Kisküllőben. Az újabb években a dicsőszentmártoni Erzsébet-nyomda igazgatója volt. „Istenem, hol vagy?” c. novellás kötetével lépett fel az ujerdélyi irodalomban. Ugy ezek a novellái, mint egyéb megjelent írásai („Vajdó idők”, „Vidéki forradalom” regény) vázaltszerűségükben is kétségtelen alkotó tehetségre mutatnak. Publicisztikával is foglalkozott; helyi lapokban s egyideig a Keleti Újságban sokszor találkozhattunk nyers fogalmazásu, radikális őszinteségeivel. Verseit, posthumusan, a Szépművészek Céh adta ki, Szentimrei Kovács Jenő életrajzi bevezetésével.

Smyrna szövőgépgyár (Intrepr. industr. soc. coll. Ghiriş). Investált tőke 160.000 a. l., 37 szerszám-gép, 64 HP., 58 munkás. Készít 70 tonna gyapjufeldolgozó gépet és különféle vasöntvényeket.

Societatea de mâine (A holnap társadalma) kolozsvári folyóirat indult 1924-ben, Ion Clopoşel kiadásában és szerkesztésében. Munkatársai: tekintélyes publicisták. Többek közt: N. Ghiulea, St. Bezdechi, N. Daşcovici, Petru Suciu, R. Demetrescu, G. Todica, Al. Ciura, Sabin Cioranu, Tr. Nichiciu, Ion Breazu, O. Boitoş, L. Rusu, A. Cotruş, N. Buta, C. Sudeţeanu, Emil Isac, Adrian Corbul, dr. Al. Borza, Sept. Popa, Ion Mehedinteanu és mások.

Soccol Aurel dr. ügyvéd nemzeti-parasztpárti politikus * 1878-ban. Brassóban végezte a román gimnáziumot, felsőbb tanulmányokat külföldi egyetemeken végzett, közgazdaságot, majd jogot tanult * 1911-ben ügyvéd lett. 1919 óta az

ügyvédvizsgáló bizottság tagja. Ugyanez időtől kamarai képviselő Cluj város illetve Cluj-megye mandátumával. A nemzeti-parasztpárt cluji tagozatának elnöke. Élénk részt vesz a várospolitikában is, mint a demokrata blok elnöke.

Sodronyipar (Industria Sármei S. A. Cluj) üzemei Aranyosgyéresen. Alaptőkéje 15.000.000 lej. Inv. tőke 2.517.000 a. l. Egy hengermű, 33 szerszámgép, 400 HP., 849 munkás. Gyárt: 35000 tonna drótot és betonvasat, 9000 tonna kábelt és szegyet, 100 tonna butorrugót.

Solvay művek (Uzinele Solvay) központ: Bruxelles, romániai központ București, két erdélyi üzeme: Marosujvárt és Tordán. A marosujvári gyár investíciója 612.000 a. l. — 1310 HP. — Külön elektromos mű. — 458 munkás. — A tordai üzem investíciója 3.536.655 a. l. — 3560 HP. — Gyártmány: sz ó d a.

Somlyói Eller Gizella író és hirlapíró * 1903-ban Hadad szilágysági községben. Első versei a bécsi „Panorámá”-ban jelentek meg, később szívesen közölték verseit s prózai írásait az erdélyi nagyobb napilapok és folyóiratok. Jelenleg (1928) a „Brassói Lapok” belső munkatársa. Elga címen nagyobb terjedelmű regénye van sajtó alatt.

Somody András dr. az „Ellenzék” kiadóhivatali igazgatója, korábban közigazgatási pályán működött, impériumváltozásig Kolozsvár város tisztviselője volt. Fiatalabb éveiben az erdélyi atletikai sport egyik kitünősége, később az elmélet és a szervezés embere. Ösvát Kálmán „Hétfői Levélek” c. lapjában magasabb szempontból világította meg a sport aktuális kérdését. Közigazgatási

tiszttségétől való megválása után az „Ellenzék” adminisztratív vezetője lett, 1926-tól mint felelős szerkesztő is jegyzi a lapot.

Somody István dr. * 1885-ben Kolozsvárt. Előbb gyakorló ügyvéd, majd városi tisztviselő (főispáni titkár, vm. ügyész). A politikai változás után a Kolozsvári Takpt. és Hitb. főtisztviselője. Korábbi években Erdély egyik legjelentékenyebb aktív sportembere volt, különösen az atlétikában kiváló, magas- és távolugrásban többszörös magyar bajnok és rekorder. Később mint egyleti vezető szerepelt és szerepel.

Soós István dr. * 1895-ben Marosludason. Egységes ügyvédi és bírói vizsgát tett 1924-ben. Közgazdasági pályáját 1915-ben kezdte Nagyvárad városánál, 1921-ben első aljegyző, 1926-ban, — bár a tanácsba kisebbségi listán választott, — az állandó választmány tagja lett. A közigazgatási ügyosztályt vezeti. Románból magyarra fordította és kiadta a Munkaszüneti Törvényt és az új közigazgatásitörvény fontosabb rendelkezéseit.

Spacu Gheorghé egyetemi tanár szervesetlen chemiát és chemiai analízist ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. 1924—25-ben a fakultás dékánja volt.

Spek Rudolf dr. * 1893 VII. 4. Nagyszebenben. Berlin, Tübingen és Budapest egyetemén tanult s 1917-ben történelem és földrajz szakkból középiskolai tanári oklevelet nyert. 1916—24 előbb helyettes, később rendes tanára ezen szakoknak a nagyszebeni főreáliskolán. Emellett már 1919-től a Brukenthal-Museumnál is dolgo-

zik: 1924-ig mint szaksegéd, továbbí négy éven át mint osztályvezető, 1928-tól mint igazgató. 1922-től publicisztikailag is állandóan tevékeny. 1924-ig a „Deutsche Tagespost“ főszerkesztője, 1923—27 a „Deutsche Politische Hefte“ keretében nagy önálló rovatot jelentet meg: „Mitteilungen zur Kenntnis des Deutschtums in Grossrumänien“. 1928-tól szerkesztése alatt jelenik meg: „Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde“. Számos értekezése és tanulmánya jelent meg gyűjtőmunkákban, folyóiratokban; megjelentette a romániai német települések térképét (négy térképlap, 1:1500 léptékkel).

Stanciu Victor egyetemi tanár és sványtant és közzettant ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi fakultásán. A magasabb értelmiség számára érdekes előadásokat tartott az atomok fotográfálásáról, az általa kinéséről és ezeknek befolyásáról a történelmi fejlődésre, stb.

Status quo ante zsidóhitközségek Romániához csatolt területeken is maradtak. E hitközségek nem szervezkedtek egybe, mind egyikük teljesen független autonóm hitközség, de azért — autonómiájuk érintetlensége mellett — közös zsidóügyek elintézése és a kormánnyal való érintkezés végett az „Erdély-Bánáti Izraelita Hitközségek Szövetségé“—be léptek.

Stauber József lapkiadó, * Nagydorogon, 1871 II. 1. Jogi tanulmányokat végzett, majd újságíró lett. Dolgozott a „Szabad Szó“, „Pesti Napló“ c. lapokba. 1897-ben az „Aradi Közlöny“ szerkesztője. Lassanként megvásárolta az Aradi

Nyomda r. t. részvényeit s tulajdonos-főszerkesztője lett a lapnak.

Stefănescu-Goangă Florian egyetemi tanár, Pszichológiát ad elő a kolozsvári egyetem bölcsészeti fakultásán. Az Extensiunea Universitară egyik megalapítója és főtítkára. Ez intézmény keretében tartott előadásai a kultúra fogalmi és érték meghatározásáról, a nemzet szellemi erőinek racionalis felhasználásáról szélesebb körökben is érdeklődést keltettek.

Stefănescu Marin egyetemi tanár filozófiát ad elő a kolozsvári egyetem bölcsészeti fakultásán.

Steiner Jenő cipőgyári igazgató * 1873-ban Halastón, Vas megyében. A mesterség alapismereteit Bécsben szerezte meg. Egyideig résztvevő magyar szociáldemokrata mozgalmakban, pártvezetőségi tag volt, a „Cipész“ c. szaklap szerkesztője s a Népszava munkatársa. A Wiener Mode-Akadémie tagja volt. A nagyváradi „Carmen“ cipőgyár vezérigazgatója.

Steiner Pál sebész * 1879-ben Pápán. Műtőorvosi oklevelét a budapesti I. sebészeti klinikán szerezte. Állami ösztöndíjjal végzett tanulmányokat külföldi sebészeti klinikákon. 1911-ben magántanár. 1919-ben r. k. tanár. Sebészeti dolgozataival szerepelt a „Deutsche Gesellschaft f. Urologie“ kiadványaiban és kongresszusain, valamint szakfolyóiratokban. Sebészeti Műtétana (Franklin Bp.) II. kiadásban jelent meg 1923. Sebészeti működést fejt ki Kolozsvárt.

Stepper Vilmos, író és hírlapíró * 1901-ben. A Temesvarer Zeitung munkatársa, magyarnyelvű írásai a temesvári „A Toll“ folyóiratban jelentek meg. Ötletes kareolatai

már felhívták rá a figyelmet, mikor — 1926-ban — „Bromdelirium“ c. regénye megjelent. Kis párisi magyar-kaland könnyed tollal, szívvvel és humorral irt története. A periferiák szellemi életét elhanyagoló erdélyi kritika alig vette észre ezt a tehetséges fiatal temesvári író.

Sternberg Géza orvos * Nagykárolyban 1862-ben. 1902—23-ig a nagykárolyi közkórház igazgatófőorvosa. A „Gyógyászat“, „Orvosi Hetilap“, „Budapesti Orvosi Ujság“ és német szaklapok hozták orvosi cikkeit. A nagykárolyi Kölcsey Egyesület társadalmi szakosztályának sok éven át elnöke volt, mely működésének idejéből Egy nap Shakespeare szülővárosában c. előadása emlékezetes.

Stoica Gheorghe dr. ujságíró. Majdnem valamennyi Erdélyben és Budapesten megjelent román lapnál dolgozott: „Tribuna“, „Lupta“, „Foaja Poporului“, „Vremea Nouă“, „România“, „Gazeta Transilvaniei“, szépirodalmi lapok közül: „Sămănătorul“, „Viața literară“, és „Luceafărul“ (Budapest és Sibiu). Önálló művei: Alte vremuri I kötet, O ședință comunală vigjáték. Fordított franciából és németből regényeket. Jelenleg a Nemzeti Paraszt Párt hivatalos lapjának a „Patria“-nak főszerkesztője.

Stolwerk Frații S. A. Brassó, csokoládégyár, alapítókéje 25 millió lej. Inveszt. tőke 97.595 arany lej. — 150 HP. — 500 munkás. — Maxim. kapacitás 170 tonna csokoládé, 300 tonna egyéb cukorkanemű.

Studio, kulturegyesület a modern művészetek ismertetésére.

Alakult 1927-ben Kolozsvárt. Szavalókorust szervezett, ismertette az új nyugati költőket. Kvartettjével az új muzsikát népszerűsíti. Társadalmi problémákról vitatestélyeket rendez. Vezetői: Szentimrey Jenő és Becski Andor.

Suciu Coriolan dr. * 1895-ben Ciughudul de jos (Alfűged) községben. Theológiát Budapesten, egyetemet Kolozsvárt végzett. A balázsfalvi gör. kath. főgimnázium tanára. Folyóirati munkásságot 1919 óta fejtett ki. Din tinereța lui Ioan Trifu alias Maioreșcu és Misionari greco-catolici in Valachia címmel önállóan jelentek meg írásai.

Suciu Vasile dr. gyulafehérvári és fogarasi érsek és metropolita, a főrendiház tagja, * Copăcelben (Fogaras m.) 1873-ban. A gimnáziumot Balázsfalván, theológiát és filozófiát Rómában, mint a Collegium Urbanum növendéke végzett. 1899-ben theol. tanár Balázsfalván, 1910-ben kanonok, 1918-ban káptalani helynök, 1919-ben érsek és metropolita. A Román Irodalmi Akadémiának és több más tudományos és irodalmi társulatnak tb. tagja. Művei: Raportul dintre științe și credințe. — Etica creștină. — Manual de dogmatică (középkisiskolák részére). — Hipnotism și spiritism. — Teologia dogmatică fundamentală, 2 kötet. — Teologia dogmatică specială, 2 kötet (ez utóbbi két mű második kiadásban).

Sugár Mihály belorvos * 1886 Mendén. Szakmabeli kiképzését a Korányi-klinikán nyerte. Háboru után rövidebb ideig a temesvári

városi közkórház igazgató-főorvosa volt. Jelenleg (1928) a temesvári Parc szanatorium belgyógyásza. Orvosirodalmi dolgozatai az „Orvosi Hetilap“, „Wiener Kl. Wochenschrift“ és a „Deutsche Med. Wochenschrift“ szakfolyóiratokban. Lapokban elszórtan megjelentek művészeti és színházi kritikái, szociálpolitikai cikkei.

Sulyok István a királyhágómelléki ref. egyházkerület püspöke, * 1859 december 15-én Komádi-ban, Bihar megyében. Theológiát Debrecenben végzett. Pályája elején gimnáziumban tanít latin-magyar nyelvet. 1884—85 évet Edinburghban tölti, visszajövet Szegeden, majd Váradon lelkész. 1892—1921-ig a bihari egyházmegye esperese. 1921-ben püspökké választották, de a kultusz-kormány az új kerület alakulását nem ismerte el. Sulyok lemondott. 1925-ben a második püspökválasztáson ismétlenül megválasztották. Ezt a választást a kultusz-kormány 1926. március havában elfogadta (lásd még: Királyhágómelléki Református Egyházkerület).

Sulyok István hírlapíró * 1891 I. 29. Lugoson. Az egyetemi éveket Pesten és Kolozsvárt tölti, 1912-ben szolgabíró Krassószőrénben. 1922-ben alapítja a „Magyar Kisebbség“ c. folyóiratot (Jakabffy Elemér társaságában).

E lapnak első felelős szerkesztője. Megélhetési gondok az újságírói pályáról kizökkentik, 1924-ben az Erdélyi Bankszindikátus főtitkára

Sulyok István

lesz. 1925-ben az „Ellenzék“ szerkesztője. 1927-ben alakítja a Romániai Magyar Népliga Egyesületet, az erdélyi magyarság nemzetközi kapcsolatainak ápolására. Erdélyes szervező-erő. Cikkei, tanulmányai mind a magyarság kulturális megszervezését szolgálják.

Sz.

Szabadsajtó könyvnyomda és lapkiadó r. t. # 1867-ben. Apró vállalatból az új század első negyedében jelentős lapkiadóvállalattá fejlődött, modern grafikai üzemmel. A „Szamos“ napilap és a „Cimbora“ képes gyermeklap kiadóvállalata.

Szabó Albert aradi nagykereskedő * 1858-ban Nyitrán. Reáliskolát, műegyetemi és kereskedelmi tanulmányokat folytatott. Az antialkoholizmus ügygyárnak igazgatója volt. 1892-ben alapította üveg-nyagykereskedését Aradon. Impériumváltás előtt résztvett a város politikai életében, az alkotmánypártnak alelnöke volt. A mai „Erdélyi Hírlap“ egyik alapítója. Háza — feleségének vezetése alatt — társadalmi és irodalmi központ volt, ahol országos celebritások is megfordultak.

Szabó Béni szücsiparos * 1886 november 25-én. Az O. M. P. intézőbizottsági tagja s a brassói városi tanács állandó választmányának tagja. Az iparos közéletben országos relációban is vezetőszerepet visz, mint az Ipartestületek Szövetségének társelnöke.

Szabó György apát * 1856 II. 9. Papi állomáshelyein, Nagyernyőben, Gyergyószentmiklóson fogyasztási és értékesítő szövetkezeteket alapított, és mint elnök vezetett is. Nagy propagandát fejtett ki az alkoholizmus ellen, agitált

szóval, folyóirattal és füzetekkel. (Alkoholizmus ellen, Abstinens Nő, Abstinens Pap“ stb.) 1915-től gyergyói főesperes.

Szabó Imre író és újságíró * 1882-ben. Háboru előtt és alatt a budapesti progresszív újságokban írt, impériumváltás után Kolozsvárt az „Új Kelet“ munkatársa. Erdélyben megjelent prózai művei: Zsidócskák, 1921. — Szent Eliz, regény 1922. — Hulló csillag. — Piros zubbony. — Zsidó komédiások. — A légvárák urai. — Drámai munkák: A satehen. — Gábort ünneplik. — Két varju. — Fordított Solem Alechem novellákat és O. Dymov „Szomorúságának Énekese“ c. művét. Állandóan ismerteti az új zsidó irodalmat.

Szabó István nagyprépost * Szatmáron 1867 XII. 23. A budapesti egyetemen végzett, papi pályájára 1891 indult. Végig a szatmári püspöki udvarban működött 1923-ban általános püspöki helynök lett.

Szabó Mária író * 1888 Ottományon (Bihar m.). Regényeket, elbeszéléseket ír. A Szigligeti Társaság és az Erdélyi Irod. Társaság tagja. Megjelent kötetei: Felfelé, (regény 1925). — Apassionata (regény, 1926), Magamtól másokig (novellák, 1926). Írásainak

vezérmotivuma a felfelé törekvő, komoly kötelességet vállaló és teljesítő nő és annak morális diadala. A férfialakok elgondolása kissé

Szabó Mária

merev és valóságos. Legjelentősebb műve a Felfelé, melyben a mezői élet és a mezőgazdasági válságok reális rajzával a Föld eleven megismerését sikerült a „Felfelé” angol fordításban is megjelenik.

Szabó Vera szobrász * 1896 Kiskunfélegyházán. Festői pályára készült, tanítói Hollósi Simon, majd Thorma és Réti voltak. Szobrászatot Budapesten Vedres Márk vezetése mellett tanult. Elsősorban szobor-portrétista. Szoborkarikatúrát nagy számmal és nagy jellemző erővel készített (Kölcsvári Ujságíró Club).

Szabolcska László dr. * 1897-

ben. Református lelkész, filozófiai doktor. Művei: egy tanulmánykötet Gárdonyi Gézaról és egyházi beszédeinek gyűjteménye (Hívogatás, 1928).

Szabolcska Mihály * 1862 IX. 29. Okécskén (Pest megyében). Gimnáziumot Kecskeméten és Szarvason végez, teológiát Debrecenben hallgat. Egy évig Genfben, majd Párisban tanul, mindkét helyen irodalomtörténeti és esztétikai tanulmányokat folytat. Hazajöve hat évig Marosfelfaluban pap, majd Temesvárra kerül, hol 1899 óta lelkész, később főesperes. Versei hamar megszerzik számára az irodalmi világ elismerését a Kisfaludy Társaság siet tagjai közé választani. 1891-től 1921-ig tíz verskötetet jelent meg (Singer és Wolfner Budapest) s egy prózai kötete: Időtöltésül (Debrecen). A Magyar Tudományos Akadémia és a Petőfi Társaság tiszteleti tagja, a temesvári Arany János Társaság tiszteletbeli elnöke. Impériumváltás után versei ritkán jelentek meg, leginkább csak a lapok ünnepei számaiban.

Szádeczky-Kardos Gyula, geológus, * 1860 Pusztafalván (Abauj-Torna). 1890—96 Budapesten a ref. főgimnázium tanára, egy. m. t. 1896-ban Kolozsvárra nevezik ki az ásvány-földtan ny. r. tanárává. Az egyetem átvétele után állami főgeológus. Szakfolyóiratokban és nemzetközi kongresszusok kiadványaiban százakra menő dolgozatai jelentek meg. Önálló nagyobb művei: A Tokaj-Eperjesi hegység geológiai viszonyai (1889). — A Zempléni Sziget hegység (a T. Társaság Bugáth díjával kitüntetve 1897). — A Vlegyásza és Bi-

harhegység geológiája (1901—1904). — Verespatak kőzeteiről (1909). — Az Erdélyi Medence teutonikájához (1913). — Tufatanulmányok Erdélyben (1914). Az Erdélyi Kárpát Egyesület elnöke.

Szakács Péter * 1851 VI. 6. Jogi, gazdasági, közgazdasági és állatorvosi tanulmányokat hallgatott Budapesten és Kolozsvárt. 1879 gazdasági tanár Debrecenben, majd különböző gazdasági egyesületek titkára. 1895-től 24 éven át a marosvásárhelyi kereskedelmi és iparkamara titkára volt. Impériumváltozás után az udvarhelymegyei Magyar Párt tagozat elnöke, 1927-ig. Az 1926-os választásokon szenátor lett. Folyóiratokban elszórt, számos gazdasági cikket írt. A román csillagrend birtokosa.

Szalay Mátyás dr. * 1889 IX. 6. Sepsiszentgyörgyi plébános. Írt verseket (Tűzkereszt 1911), Noém-i címmel bibliai színművet és egy hexameteres Homérosz paródiát, az *Albiász-t* (humoros gyulafehérvári diáktörténet).

Szamos politikai napilap. # 1867-ben. Előbb csak hetenként, később hetenként kétszer jelent meg s az új század elején alakult napilappá. A lap olvasóterülete elsősorban Erdély északi megyéi. Felelős szerkesztője Dénes Sándor. A Szamos a „Szabadsajtó” könyvnyomda és lapkiadó r. t. (l. o.) kiadásában jelenik meg.

Szamosujvári gör. kath. román püspökség (# 1854-ben) Szamos, Naszód, Szilágy, Máramaros, Szatmár, Kolozs és Maros megyék területére terjed, mintegy 600.000 hívővel. Az egyházmegyének 46 esperesi kerülete s kb. 550 papja van.

Alapítása óta püspökei voltak: Alexi Ioan, Vancea Ioan, Pavel Mihail Szabó Ioan, Dr. Hossu Vazul és mai püspöke (1917—) Dr. Hossu Iuliu. Püspök-helynök: Dr. Domide Octavian. kanonokok: Pop Gergely, Pordea Vazul pápai prelátus, Dr. Bojor Victor, Vaida Dénes, Dr. Vidican György. Püspöki titkár: Dr. Bălibanu Virgil.

Szamosujvári Theologia Akadémia (Academia de Teologie gr. cat. română, Gherla). # 1858. Előadási nyelve akkoriban a latin volt; ma a román nyelv. Őt katedrálja van: 1. Biblicum, 2. Egyháztörténet és Egyházjog, 3. Dogmatika, 4. Morális — Pasztorális, 5. Filozofia, Szociológia és Pedagógia. Tanári kara: Dr. Oct. Domide prodirector, Dr. Gheorghe Vidican rector, Dr. Alexandru Ciplea, Dr. Gregoriu Strîmbu, Dr. Gheorghe Bob, Dr. Dimitru Manu és Dr. Titus Malai. A hallgatók száma 100—120 között ingadozik. A felvételnek érettségi vizsga feltétele. Az intézetnek nagyértékű könyvtára van román, magyar, német, latin, olasz, héber és görög nyelvű könyvekből.

Szana Zsigmond gyáriparos, bankigazgató * 1870 VI. 23. Temesváron. Első alapítása az „Első Temesvári Gyufagyár” volt 1896-ban. 1906 alapította a Temesvári Bank és Kereskedelmi r. t.-ot, amely ipari alapításaival és érdekeltsegeivel a Bánság közgazdasági életében jelentős szerepet vitt s ma Erdély egyik legjelentősebb pénzintézete. Az Ipari Záloglevelek-ről és A pénzlényegéről írt brosurái Budapesten jelentek meg, számos közgazdasági cikke, elszórtan, folyóiratokban. „Bánáti Gyárosok Szövetsége” el-

nőke s az egyesület évi közgyűlésein elmondott megnyitói, melyekben az ország ipari és pénzügyi helyzetét szokta összefoglalni, évi

Szana Zsigmond

jelentésekben nyomattak le. Ifjkorában — német nyelven — írt novellái két kötetben jelentek meg. A Temesv. Bank és Ker. RT. vezérigazgatója. Angol kir. konzul.

Szántó Dezső ügyvéd * 1882-ben. 1913-ban a debreceni szociálista párt ügyésze volt. 1921-ben marosvásárhelyi párttitkár. 1921—22-ben munkáslapot szerkesztett. 1926-tól Nagyváradon az első választott városi tanács tagja.

Szántó György * 1893 VI. 7. Vágújhelyen. Műegyetemi és festőakadémiai tanulmányokat végzett Budapesten. 1920-ig festő volt. (műveiből 3 kollektív kiállítást rendezett Erdélyben). 1921-ben há-

borus fejszérülése következtében megvakult. 1923 óta irodalmi munködést fejt ki. Írt tanulmányokat, verseket, novellákat, regényeket és alapította a „Periszkop” c. folyóiratot, melynek megjelent néhány száma művészi kiállításával az egész magyar nyelvterületen feltűnést keltett. Művei kiadása céljából újabban Budapesttel keresett és talált kapcsolatot. Megjelent művei: Sebastianus utja elvégeztetett. Regény. 1923. — Schumannal a karneválban. Versciklus. 1924. — A kék lovas. Novelláskötet. 1925. — Bábeltornya. Regény. 1926. — Az öteimű ember. Regény. 1927. — Mata Hari. Regény. — Sport. Regény. 1927.

Szász Endre

Szász Endre hírlapíró, * Kolozsvárt 1887-ben. Jogot végzett, egy-

idejüleg mindjárt újságíró is lett. Tíz évig volt Kolozsvár egykori legjobb lapjának, az Újságnak felelős szerkesztője, majd az „Ellenzék” s később a „Keleti Újság” szerkesztője lett. Egyéniségében és írásában jeles erdélyi kulturtradiciókat képvisel, az erdélyi közélet sokszor lármás jelenetei közepette is mindig csendes gesztusokkal, de éber kritikai érzékkel. A Kisebbségi Újságíró Szervezetnek több éven át elnöke volt s az erdélyi újságíróéletnek általában reprezentatív embere.

Szász Ferencz mezőgazda, gazdasági szakíró * 1880 Pusztakamaráson. Magyaróvárt végzett, azután gyakornok Kisbéren s a Kolozsvári Gazd. Akadémián. Ez intézet tejgazdasági tanszékének asszisztens-előadója volt. Szakfolyóirati számos cikke s a következő könyvei jelentek meg: *Tehén-szeteink szervezése és vezetése.* — Az erdélyi magyar marha standardja. — *Sajtkészítés és Jászberényi András akad. tanárral együtt írt Általános Tejgazdaságtan.* A „Bárány Kemény Örökösök” birtokát kezeli. Az E. G. E. igazgatóválasztmányának tagja. A Magyar Párt nagysármási tagozatának elnöke.

Szász Ferencz (szövérdi) gazd. szakíró * 1893 Kissármáson. Gazd. akadémiái oklevelet és politikai doktorátust szerzett. Sűrűn jelennek meg a gyakorlati és elméleti mezőgazdaság körébe vágó írásai: a „Magyar Nép” c. népi folyóiratnak közgazdasági szerkesztője. E folyóirat kiadásában jelent meg érdekes könyve: *Mindennapi kenyérünk* 1927-ben. Népszerűsítő természettud. írásokat is kö-

zöl, különösen a csillagászati ismereteket popularizálja.

Szász István szövérdi * 1865 II. 14. Pusztakamaráson. Erettségi után a magyaróvári gazdasági akadémiára iratkozott be s oklevelet nyervén Wenckheim féle uradalmakban gyakornokoskodott. Azután a lipcei egyetemnek volt hallgatója s tanulmányozta a német mintagazdaságokat. Hazatérve 10 évig egy magángazdaságban működött és Erdélyben ő vezette be a műtrágyák használatát. 1898-ban m. kir. gazdasági felügyelővé nevezetett ki s e minőségben hivatalos működése mellett a téli gazdasági előadásokat rendszeresítette. 1907-ben átlépett az állami jószágok és telepítési ügy szolgálatába mint jószágfelügyelő. Új státusában az államjószágigazgatói rangot érte el. A gróf Bethlen István elnöklete alatt működő ingatlanforgalmi bizottságnak I. előadója volt. A Magy. Földh. Int. Orsz. Szöv. Erd. Kirend. vezetői állását töltötte be és az intézet ügyeit ma is ő likvidálja. Mint gazdasági felügyelő, az erdélyi magyar szarvasmarha tökéletesítését és többoldaluvá tételét propagálta. Az erdélyi telepítések terén is sokat dolgozott. Aelnöke az Erdélyi Gazdasági Egyesületnek, társelnöke a Transilvania Banknak, a kolozsvári ref. egyházmegye főgondnoka.

Szász iskolák. Az erdélyi szászok teljes nép- és középfoktatása egyházi jellegű. Nemegyháziak csak a szakiskolák. Az erdélyi ev. egyház főhatósága alá 5 gimnázium, 1 felső reáliskola, 2 algimnázium, 1 alreál-iskola, 1 leányliceum, 1 tanító-, 1 tanítónő-képző, 11 felsőbb nép- és polgári iskola, 251

népiskola tartozik. A Szász Gazdasági Egyesület 3 mezőgazdasági iskolát tart fenn a Szász Egyetem hozzájárulásával. Az esti tanonciskolákat a kereskedőgrémiók, az ipariskolákat pedig részben a politikai községek tartják fenn.

Szász kultúra. A mai szász kultúra képe éppen legfőbb vonalában nem lesz megérthető, ha állandóan szem előtt nem tartjuk, hogy mögötte nyolcszáz esztendő erdélyi tradíciók állanak. Bár a német anyaországtól mindegyre újból megtermékenyül, a hosszú elválasztottság és önálló fejlődés egy specifikus erdélyi-szász vonást hagyott rajta, mely úgy a népnek jellemében, mint az egyes kulturterületeken való állásfoglalásaiban kifejezésre jut. A szászföld szemlélőjét már a külsőségek is a szász élet nagy történelmi multjára emlékeztetik. A régebben teljesen, ma csak tulnyomóan vagy részlegesen szász jellegű városok, mint Hermannstadt, Kronstadt, Schässburg, Mediasch Bistritz, Broos, Mühlbach és Sächsisch-Régen mind a 14. és 15. században alapítottak, középkorierődtímenyek és várépítmenyek maradványait mutatják, templomaik valamennyien gót stílusban építvék. A mintegy 250 szász falusi templom, melyeknek nagyobb része a török világ idejéből maradt, erődtímenyekkel van ellátva s ezeknek a falvaknak azon jellegzetes vártemplom képét adja. Számos, részben jól konzervált vár (Roseau, Pörzburg, stb.), arra az időre emlékeztetnek, amikor a szászok a kereszténység bástyájának nevezettek, mert akkori európai fogalmak szerint elsőrendű váraik megtörték a Magyarországra zuduló

törökök támadását. De aki a szászok belső népi életére szegezi tekintetét, szükségképpen az is a régi kulturtradícióra emlékezik. A

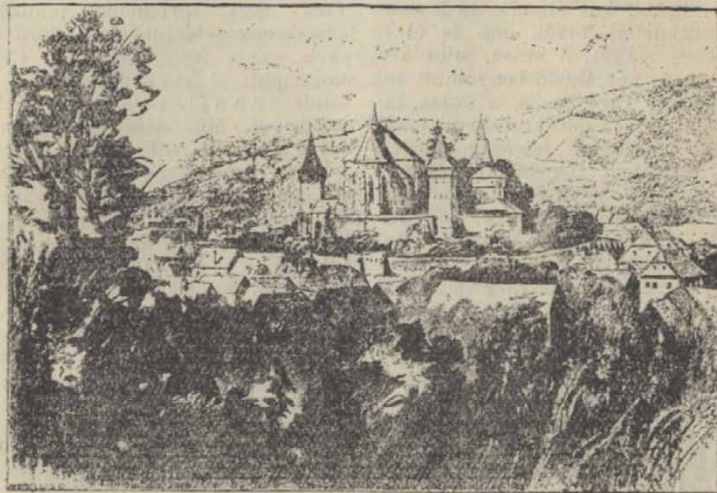

Oratorony—Segesvár Tr. Schullerus

hegyelem s az erősen kifejezett érzék a népegész iránt, amint ez a mai szásznoknál megtalálható, évszázados training eredménye ez, egy olyan népnél, melynek szünetlenül harcolnia kellett nemzeti javainak megőrzéséért. Régebben politikailag is függetlenek voltak a szászok. Ma is megvan: legalább kulturális önállóságuk, melynek

hordozója a szászok országos evangélikus egyháza. Szásznak lenni és evangélikusnak lenni a mai szász részére egyet jelent. A szászok német kulturája ma teljességgel az egyház kezében van, főleg mert a német iskola: egyházi iskola. — Polgárokból és parasztokból állott az a szászság, mely a 12.-ik században Erdélybe bevándorolt. Így

szász szociális kulturának ez a tipikus strukturája, amely ma első sorban a szász országos egyház szervezetében talál kifejezést, a példászerű népegyházban. A társadalmi rétegződést, melyet náluk elsősorban a műveltségi fok határoz meg, természetesen ismerik a mai szászok. De ez sohasem vezetett náluk osztályellentéttekig,

Berehalom templom-kastély

maradt ez a mai napig. Tulajdonképpen nemesség sohasem is képződött ki náluk, a nép kulturális vezetése mindig a polgárok kezében volt, tanítók s az intellektuális szabad foglalkozást üzöknök kezében. Minden téren, ahol a szászok önmaguk kormányozhatták magukat (és amely téren ma még önkormányzatuk van), — polgári liberális demokratizmust fejlesztettek ki, ami mélyen gyökerezik az egyenlő jogok-ról alkotott ideáljaikban és a népszuverénitásban. A

amelyek az egységes népérzést komolyan veszélyeztették volna. Népi fegyelmük, központi helyzetük, régi politikai és kulturális tradícióik vezető szerephez juttatták őket Románia németjei között. (A román parlament német-pártjának is szász politikus a vezetője. Dr. Hans Otto Roth.) — Amiképpen a szászok szociális strukturájának polgári jellege van, azonképpen — egy mélyebb értelemben — polgári a kulturájuk is. Kifejezett tehetségük van a gazdasági életnek el-

sősorban polgári eszelekvő formáihoz, az iparhoz és kereskedelemhez. Volt idő, (14. 15. század) amikor a szászok Erdély egész kereskedését és iparát kezükben tartották, és Moldva, sőt részben Magyarország is kezük ügyébe esett. A városaiknak ebben az időben épp anynyi s még több cöbe volt, mint Németország iparúzó városainak. Ez a virágzási kor elmúlt, de a szász kereskedelmi érzék ma is él és érezteti magát. A szász, mint kézműves és kereskedő benyomult sok nemszász városba is, a szász falvakon pedig zsidó kereskedő majdnem ismeretlen jelenség. Erdély mai iparában és bankéletében a szászoknak lélekszámuk arányát meghaladó szerepük van. Fogyasztási — és Reiffeisen-Szövetkezetek messze elágazó gazdasági védművei a szász földműves elemnek. A népjellem polgári vonása a szászok szellemi kulturájában is megnyilvánul. Prominens jellege ennek bizonyos józanság, meggondoltság és elővigyázat. Már korábbi óvszázadok így nevezték a szászokat: „Prudentes ac circumspecti”. A szász józansága vallási érzésének is inkább racionalisztikus, mint rajongó színezetet ad. Theologusai tradicionálisan az evangélikus teológia liberális szárnyán álltak, csak a legújabb generációban változott meg a kép valamennyire. A műveltek közt a vallási indifferentizmus gyakori, habár a külszint őrzik is, főleg, mert egyház és nemzet egyet jelentenek. Annál pozitívabb e nép állásfoglalása: a tudománnyal szemben. A tudományos élet két nagy fókuszusa a „Landeskundeverein” és a „Siebenb. Verein für Naturwissenschaften”. Előbbinek or-

gánumai: a történeti és népismei munkálatoknak szánt „Archiv” és a havonta megjelenő „Korrespondenzblatt”. Utóbbi: „Verhandlungen und Mitteilungen des sieb. Vereins f. Naturw”. Az élő tudós generációnak talán legjelentékenyebb alakja: D. Dr. Friedrich Teutsch (l. o.) szász püspök, akinek 4 kötetes nagy történelmi munkája („Sachsgeschichte”) standardműve a szász történetírásnak. Csak most mult el az élők sorából D. Adolf Schullerus (l. o.) ki tudományos működésében Teutschnál is átfogóbb, sokoldalubb. Történeti, nyelvészeti és népismei munkái tanuskodnak óriás-szorgalmáról, széles tudásáról. Főműve az erdélyi szász szótár („Siebenbürgisch - sächsisches Wörterbuch”) melynek befejezése még egy generáció vállalt munkáját igényli. Nevéhez fűződik a dialektus-kutatás fellendülése (mai művelői: D. Andreas Scheiner, Dr. Gustav Kisch, Dr. Richard Hues, s a fiatalok közül Dr. Misch Örend.) A művelődéstörténet mezején, az idősebb generációból D. G. A Schuller, Dr. A. Müller tünnek ki, a művészettörténetben gazdag munkásságával Dr. Victor Roth járt elől. A történeti és népismei tudományoknak ifjabb művelői: Dr. Rudolf Spek (a Brukenthalmuzeum igazgatója), Dr. Karl Kurt Klein (jasi magántanár) a szász irodalom történetének kutatója. A természetkutatók közül magasan kiemelkedik C. F. Jickeli, egy eredeti leszármazástani elmélet felállítója. A segesvári Carl Petri rovartani kutatásai nemzetközi körökben ismeretesek. A tudomá-

nyossághoz való pozitív hajlam a szélesebb rétegekben mint élénk művelődési vágy jelentkezik. A szász iskola relative magas fokon állott minden korszakban. Még ma is anyagi erejük megfogyatkozása idején (a szemináriumokat beszámítva) 10 középiskolájuk, s

tartják a 10-napos előadóciklust, rendszerint valamely főtéma köré csoportosítva (Nemzetgazdaság, Technika, Philosophia stb.). — Mint kifejezetten „Bildungsvolk“ a szászok aránylag nagy hírlapiródmalmat is kitermelt. Nagyobb és országosan olvasott napilapjuk

Fitz Kimm rajza

több száz népiskolájuk van. Legmodernebb értelemben szolgálja a népi művelődést a Csaki Richard-tól életre hívott s vezetett Német kulturhivatal, melynek működése valamennyi romániai települési területre kiterjed. A „Kulturam“ legértelmesebb teljesítménye: az évente rendezett Szünidei Főiskolai Tanfolyam (1928-ban már a kilencedik). Németország és ausztriai egyetemi kiválóságok

úgyan csak kettő van („Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“, Nagyszeben és „Kronstädter Zeitung“, Brassó) de szinte minden nagyobb községüknek van helyi lapja, heti, vagy heti-kétszeri megjelenéssel. (A sajtó általános színvonalát persze ezen kis lapok nem valami nagy mértékben emelik). Külön kategóriába tartozik a Szász Gazdasági Egyesület hetilapja: „Landwirt-

schaftliche Blätter". — Magasabb irodalmi színvonalat képviselő revue egy van, a „Klingsor“ (Brassóban H. Zillich szerkesztésében havonta jelenik meg). A szász szellemi életben ez a folyóirat a

Mattis-Teutsch rajza

háboru előtt Meschendörfer szerkesztésében megjelent „Karpáthen“ modern kurzusának folytatója. A Nagyszébenben megjelenő „Óstland“ (R. Csaki) nemcsak az erdélyi, hanem valamennyi keleti német diaszpóra életét figyeli. — A szászok szépirodalma (mint általában alkotó művészi tevékenységük) gazdagnak nem mondható.

Áll ez nemcsak a mai időre, hanem műveltségük valamennyi korszakára s talán összefügg a népi mentalitással, az intelligencia észszerű mivoltával. A háboruelőtti közvetlen évek eredményeiből jelentőséket közt R. Ziegler és H. Klöss írája, Anna Schuller-Schullerus finom elbeszélő művésze, Adolf Meschendörfer „Lenore“ c. regénye. Ifjabb, a háborus és későbbi években feltűnt literátusok: Karl Bernhard (Capeus), Egon Hajek, Heinrich Zillich, Erwin Wittstoeck stb. — Már nemcsak kilátásokat, hanem szép eredményeket mutat fel képzőművészetük. Míg a régebbi generáció Robert Wellmann-t és Carl Zieglert mutathatja fel, a fiatalabb festőnemzedékből sok jeles név említhető: Hans Eder, Fritz Kimm, Mattis Teutsch, Grete Gsaki-Coponyi, Ernst Honigberger, Eduard Morres, Hermann Morres, Hans Hermann, Tr. Schullerus, M. Barner stb. Legnagyobb részt itthon dolgozva eleven művészi életet fejlesztettek ki. A szász művészi kultúrának egyik jellegzetessége a zene művelése és a zenei élet gondos ápolása. A szászok általában muzikálisok, minden városban megalakultak működvelő zeneegyleteik, melyek nemcsak az ének, hanem az orkesztrális zene terén is jelentőset produkálnak. Énekek elsősorban csillagot is tüztek a szászok a művészet egére, ők adták Berlinnek Lula Mysz-Gmeiner-t. Az alkotó zenei művészet terén Waldemar von Bausnernnel dicsekszenek, aki azonban szintén nem Erdélyben, hanem Berlinben él. Másik kiváló komponistájuk a brassói Paul Richter.

A. P.

Szatmári Filharmóniai Társaság, alakult 1921-ben. Nyolc évi fennállása alatt szezononként átlag négy koncertet rendezett zenekari művek bemutatásával s megszervezte bel- és külföldi szólisták hangversenyeit. Működő tagjainak száma 78.

Szatmári Kereskedelmi Bank rt., Szatmár. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Az igazgatóság elnöke: Dr. Farkas Jenő. Az intézet 1928 március 15-én megtartott közgyűlésén az alaptőkének 10 millió leire való felemelését határozta el.

Szatmári Kőlcsey Egyesület Muzzeuma 1905-ben nyílt meg a közönség számára mintegy 4000 régiség, 205 művészeti, 500 természettudományi tárgyakkal. Kis könyvtára is van.

Szatmári róm. kath. püspökség összesen 101 plébániájából és 178 ezer hívőből román részre esik: 44 plébánia, 75 ezer hívővel. A kulturális intézmények közül nevezetesebbek: 1. papnevelőintézet és hittudományi főiskola, 2. Szatmári kir. kath. főgimnázium (1919 júniusában a kormányzótanács lefoglaltatta s azóta mint Eminescu állami liceum működik, mely egyideiglenesen tartott magyar tagozatát újabban beszüntette), 3. Püspöki konviktus, melyben 150 növendék nyerhet elhelyezést, 4. Leánygimnázium román és magyar tagozattal, 5. Tanítóképző, polgári leányiskola Máramarosszigeten és Felsőbányán. — A püspökségnek 60 ezer kötetből álló könyvtára van. Szerzetesek közül: jezsuiták, piaristák, ferencrendiek, minoriták és irgalmasrendek működnek az egyházmegyében.

Szatmári r. k. tanítóképző. 1857-ben a cs. és k. minisztériumtól kapott nyilvánossági jogát 1924-ben,

elvtették. 1927—28 tanévben az addig négy évfolyamu intézet a román rendszerű hét évfolyamúvá szerveztetett, de ez évben csak IV. V. VI. évfolyamok álltak fenn. Az intézet a nyilvánossági jog elvétele folytán hanyatlóban. Legutóbbi évben csak 48 növendéke volt.

Szatmári Takarékpénztár Egyesület, Szatmár. # 1867. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalék-alapok: 957.905. Az igazgatóság elnöke: Dr. Teofil G. Dragos. Vezérigazgató: Augustin G. Dragos.

Szatmármegyei Közlöny, Nagykároly legrégebbi lapja, # 1874-ben. Főszerkesztője: T a r e z y n s k y Kázmér. 1918-ban 3 hónap tartamára betiltatott. Megjelenik minden hét szerdáján és vasárnapján.

Szatmárvármegyei Takarékpénztár rt., Szatmár. # 1895. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke 12 millió. Tartalék-alapok: 5.500.000. Az igazgatóság elnöke: Horváth Bertalan. Vezérigazgató: Steiner József. Fiókok: Nagybánya, Szinerváralja.

Szeghő Imre dr. * 1893 Szegeden. 1918—1920-ig a kolozsvári „Ellenzék” publicisztája volt, ennek a lapnak később is jogi munkatársa. Több jogi munka szerzője, az Újságíró Szervezet ügyésze.

Székely János hírlapíró * 1891 III. 6. Szegeden, megh. 1925 III. 19. Kolozsvárt. Kereskedelmi akadémiai tanulmányok után négy évig a „Bácsmegyei Napló”-nál dolgozott, azután a szociálista pártvezetőség megbízásából a kecskeméti Munkásbiztosító Pénztár aligazgatói állását vállalta, majd a „Szabadság” szerkesztője Nagyváradon, hol öt évig maradt. 1918-ban a „Népszava” közgazdasági és kül-

politikai munkatársa. A forradalmak után Erdélybe emigrált s előbb az „Uj Világ“ később a „Küzdelem“ vezetője lett. A „Consum“ alapításakor ennek a lapnak a főszerkesztője, később a társlapoknak is szerkesztője lett. Ugy Budapesten, mint Kolozsvárt élénk részt vett az újságírói kar szakmai mozgalmában. A kolozsvári Újságíró Club alapításában is tekintélyes része volt. Könyvei: *Eltévedt Agoston* és *Medáliák*.

Székely Közélet, politikai és társadalmi hetilap, megjelenik Székelyudvarhelyen. # 1918 novemberben. Első szerkesztői Kassai F. István és Embery Árpád voltak, 1920-tól Tompa László szerkeszti.

Székely László műépítész * 1877 VIII. 3. Nagyszalontán. A budapesti műegyetemet végezvén, három éven át Czigler Győző tanárnál dolgozott. 1903-tól Temesvár város szolgálatában állt 1922-ig, azóta magánépítész irodát tart fenn Temesvárt. Tervei szerint épült Temesvárt a piarista gimnázium, közbiztonsági hid, Kereskedelmi és iparkamara, a nyári mozi, a strandfürdő, sanatoriumok stb. középítkezések és magánépületek.

Székely Mikó-Kollégium (Sepsiszentgyörgyi Református...) A ref. egyházközség elemi népiskolájából fejlődött ki. Az első gimnáziumi osztályt 1859 szeptember 1-én nyitották meg. Gróf Mikó Imre 1876-ban 120 ezer koronát hagyományozott a kollégiumnak s ezzel fönnállása biztosítva volt. 1919–20 tanévtől tanítónőképző és polgári leányiskola is működött a kollégium keretében, de az előbbit négy évi működés után anyagi erő hiányában beszüntették.

Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgyön, alapította özv. Cserey J.-né * Zathureczky Emília, aki érmeit, természetrajzi tárgyakat, székely nemesi családoktól összegyűjtött ékszereket, okmányokat és egyéb emléktárgyat imecsfalvi udvarházában 1875-ben kiállította, majd két év múlva az összes székelység köztudományul ajánlotta fel. A múzeum anyaga ajándékozások, letétek, gyűjtések és ásatások után három évtized alatt 24 ezer darabról másfélszáz-ezernél többre emelkedett. Gyűjteményének öt osztálya van, Könyvtára és levéltára családi levéltárak anyagát őrzi. Egyik nevezetessége az Aporkodex. Szépművészeti gyűjteményében Barabás Miklós-nak és Gyárfás Jenőnek 21 darab eredeti olajfestménye van. Régiségtárának nevezetességei az erdélyi őskori telepéből és a komolói kasztellumból rendszeres ásatás útján előkerült emlékek. Néprajzi gyűjteménye a székely vármegyék területéről gyűjtések útján gyarapodik. Természetrajzi gyűjteményét őszállatcsont gyűjteménye és székelyföldi madárgyűjteménye teszi értékké. A múzeum hatalmas anyaga az 1912-ben emelt, Kós Károly tervezte, múzeumépületben van elhelyezve s a Székely Mikó-kollégium előljáróságának gondozása alatt áll.

Székelyföldi Iparmúzeum Marosvásárhelyt. 1874-ben alapította a „Székely Közművelődési és Gazdasági Egyesület“. Mai épülete 1893-ban épült. 1906-ban átvette a kereskedelemügyi minisztérium s az ipariskolával hozta szerves kapcsolatba. Célja az erdélyi kisipar és háziipar fejlesztése volt, a szakismeretek terjesztése, ipari és ipar-

művészeti kiállítások rendezése útján. A háboru végén muzeumgyűjteményei károsodást szenvedtek. A gyűjteményeknek összesen 1855 leltári darabja van, fém, textil, gipsz és famunkák. Könyvek és rajzminták száma 918.

Székelyudvarhelyi r. k. főgimnázium. Az intézet alapításáról annyit tudunk, hogy 1653 előtt itt a jezsuiták már mint lelkészek működtek és 1666-ban már volt itt iskolájuk. Ma az intézetet az erdélyi r. k. Státus tartja fenn, növendékeinek száma 1927—28 tanévben 261. Könyvtárának nevezetessége a Nyujtodi András szt. ferencrendi szerzetes által nővére Nyujtodi Judith apáca számára 1526 évben sajátkezűleg írott imádságos könyv, melyet a Magy. Tudományos Akadémia közzétett.

Szekták. Erdélyben, ill. Romániában tiltva van a következő vallásos társulatoknak, szektáknak bármiféle működése. 1. Nazarénu-sok, 2. Nemzetközi bibliatanulmányozók vagy millenisták (l. o.), 3. Reformált adventisták, 4. Aratók, 5. Pentikosztalisták, 6. Inochentisták, minthogy ezeknek tanításait a reájuk vonatkozó miniszteri rendelet 24536—1928 az állam törvényeivel ellentétben állóknak minősítette. Csak a három elsőnek vannak Erdélyben hívei, a többi főleg Besszarábiában lett talajt. Jelentősséggel még az Erdélyben feltehetően tiltott szekták sem bírnak, hanem inkább azok, amelyeknek a f. sz. miniszteri rendelet megadta az egyesületek részére biztosított jogokat. Ezek a baptisták és a hetednapos adventisták. A baptisták száma

elég nagy és terjedésük elég gyors nemcsak a magyarok, hanem a többi nemzetek között is. Csak a felnőtteket veszik be gyülekezeteikbe, akiket tanítás és megtérés után teljes testükkal vízbemártanak. A vasárnapot nagyon szigorúan megtartják. Híveiktől önkéntes adományokat szednek, gondjuk van az öregek, szegények, betegek gondozására. Imaházaikban megegyednek tagjaik bármelyikének az imádkozást és igehirdetést, bár vannak külön igehirdetők is. Az erdélyi népek nyelvén írott lapokat, kalendariumokat adnak ki és iratterjesztést folytatnak. Magyar nyelvű baptisták száma 15—20 ezer körül van. A történelmi egyházak veszedelmet látnak a szekták fejlődésében s a védekezés módjai állandóan foglalkoztatják a különböző egyházak főhatóságait s az egyházi sajtót.

Szele Bóla ügyvéd lapszerkesztő * 1878 XI. 4. Brassóban. A megyei és városi közéletben háboru előtt is résztvevett. Háboru után a kisebbségi politikai mozgalmak terén látjuk, mint a Magyar Párt egyik szervezőjét s mint a gyors népszerűsége emelkedett „Brassói Lapok“ főszerkesztőjét. A ref. egyházi közéletben is résztvesz, egyházkerületi világi főjegyző. 1926 évi kamarai választásokon magyar párti listán Brassó megyében megválasztják, de mandátumát a Kamara — avval a megokolással, hogy Szele a románsággal szemben régebben illojálisan viselkedett — nem igazolta. A Brassói Népbank és az Általános Kereskedelmi r. t. igazgatóságának alelnöke.

Széll György * Bárádon 1849-ben, 1875-től avasujvári lelkész, a nagybányai egyházmegye espe-

rese. A Ref. Lelkészi Tárban több egyházi beszéde jelent meg.

Széll Kálmán dr. * Avasújvároson 1884 VIII. 7. A kolozsvári ref. kollegium tanára. Az elméleti fizika statikai mechanika c. részéhez tartozó kérdésekkel, főképen az egy-, két- és több atomu gázok vizsgálatával foglalkozik. Eredeti dolgozatai: a Magy. Tud. Akadémia kiadványaiban továbbá a Verhandl. d. Deutschen Physikal. Gesells. Zeits. f. Physik., Physikalische Zeitschrift és a Mathematikai és Physikai Lapokban jelentek meg.

Széll Lajos dr. * 1882 III. 13. Aradon. U. o. ügyvéd (ny. járásbíró). Az aradi magyar párt tagozat elnöke. Részletes kommentárokkal ellátott törvényfordításai hasznos kézikönyvek.

Szelle Károly orvos, zeneszerző * 1891 III. 21. Arad. 1919-ben mutatták be Maharadzsza c. operettjét Aradon. Irt nagyszámmal dalokat (Kiss József ciklus stb.) székei népballadákat zenésített, tekintélyes számú zongoradarabja és egyéb műve is van. Szerepel mint előadó is. Aradi lapok zenekritikusa.

Szemere Miklós bankigazgató, * 1887-ben Nagyváradon. Ugyanott kezdte, majd Ausztriában s Németországban folytatta tanulmányait. Pályáját a Magyar Általános Hitelbanknál kezdi. 1922-ben a „Biharmegyei Takarékpénztár“ vezérigazgatói állását foglalja el, melyet ma is betölt. Bankári tevékenységén kívül aktív részt vesz a „Biharmegyei“ érdekszférájába tartozó ipari vállalatok: „Derby“, „Flora“, „Feketeerdő“ igazgatásában és vezetőségi tagja az országos keresk. és ipari korporációk majd

mindegyikének. Országos relációban a nevét 1927 őszén kezdik emlegetni, amikor bankja és iparvállalatai iránt az angol piacon érdeklődést tudott kelteni s jelentősebb angol részvényérdekeltséget be is vonultatott.

Szemplér Ferenc, brassói főgimnáziumi igazgató * 1871. Székesfehérvárott tanári oklevelet szerzett és 1898 óta működik az erdélyi róm. kath. Státus marosvásárhelyi, udvarhelyi és brassói főgimnáziumaiban. Társadalmi és irodalmi cikkei jelentek meg magyarországi és erdélyi katolikus lapokban. Verseit a „Magyar Szemle“, „Katholikus Szemle“, „Élet“, „Hirnök“ és „Pásztortűz“ közölték. A „Romániai Dalosszövetségnek“ egyik megalapítója volt, a Brassói Magyar Dalárdának elnöke.

Szendrei Mihály színigazgató, * 1866-ban, színészakadémiát járt Budapesten. Színész volt, majd 30 évig színigazgató. Ebből 24 évet Aradon töltött. Az impériumévek alatt Marosvásárhelyt, Szatmáron, Temesvárt, Déván is járt társulattal.

Szentgyörgyi István * 1849 II. 20. Diósjenőn (Nógrádmegye). A debreceni kollégiumban tanult, azután színi pályára lépett. 1871 óta a kolozsvári színház tagja. 1906-ban a színház örökös tagjává nevezték ki. 1922-ben a Kisfaludy Társaság a Greguss díjjal tüntette ki. Jellemszerepeket játszott és játszik még 1928-ban is nemcsökenő művészettel. Megírta és kiadta: Emlékiratait.

Szentimrei Jenő író és ujságíró * 1891-ben Aradon. Ludovikát végzett s mint aktív tiszt szolgált a világháború végéig. Impériumváltozás után ujságíró, erdélyi napi-

lapok munkatársa, folyóiratok szerkesztője. Egyideig a Keleti Ujság belső munkatársa (egyidejűleg a Napkeletnek is egyik szerkesztője) majd szépirodalmi lapok kiadására a „Haladás” című irodalmi vállalatot alapítja, később az Ujság politikai napilap munkatársa a lap megszűnéséig. Az első imperiumi évek kulturmozgalmainak eleven részese volt, publicisztikájával, pódiumi szerepléseivel és szervező-munkájával. Irodalmi működése is jelentékeny. Megjelent könyvei: Azoknak a keveseknek (versek 1912). — Erdély felől (versek 1916 Budapest). — Egyenest támadás (Budapest). — Mikroszkop. Karcolatok (Kolozsvár 1921). — Nyári délután Egeresen (versek 1924 Kolozsvár). — Városunk és más elbeszélések (1925 Marosvásárhely). Sipos Domokos posthumus verseskötetét hosszabb bevezető tanulmánnyal látta el (1928). Ugyanez évben nagy sikert ért el Verses Magyar História-ja. Három egyfelvonásosra színpadra került.

Szent-Iványi József dr. az unitárius egyház főgondnoka, * 1879-ben Farnason. Jogot végzett Kolozsvárt és Budapesten, majd utóbb a magyaróvári gazdasági akadémiát is végezte. Földbirtokának vezetése mellett főgondnoka (1925) az unitárius egyháznak és az O. M. P. kalotaszegi tagozatának elnöke.

Szent-Iványi Sándor kolozsvári unitárius lelkész, író * 1902-ben. A kolozsvári th. akadémián és amerikai egyetemeken végzett. Amerikában 1925—26-ban előadásokat is tartott Erdélyről. Egyike volt a „Tizenegy” antológia fiatal íróinak. Novellái erdélyi folyóiratokban jelentek meg.

Szentkirályi Akos komjátszegi, dr. * 1851. I. 30. Oravicán. Szentkirályi Zsigmondnak fia. A kolozsmonostori gazdasági tanintézetben 1872-ben gazda-oklevelet nyert. 1877-ben rendes tanár a kassai gazdasági tanintézetnél, 1879-ben Kolozsmonostoron s ugyanott 1897-ben a gazdasági tanintézet igazgatója. A tanintézetet — később Akadémiát — átszervezte, gyűjteménytárakkal és kísérleti telepekkel látta el. 38 évi működés után 1910-ben nyugalomba vonult. Szakirodalmi működése 1873-tól 1923-ig terjedő időn belül felöleli az állattenyésztés és az avval kapcsolatos ismeretek egész területét. 1886-ban megjelent A jelen idők követelményeinek megfelelő tejjgazdaság (Dr. Kirchner után németből) c. műve, magyar nyelven az első nagyszabású tejjgazdasági munka. Ujabb művei: Mezőgazdasági felső szakotatásunk. Kolozsvár 1912. — Erdély juhái. Erdély juh-tenyésztése. A múlt, a jelen, a jövő. (Az Erdélyi Gazdasági Egyesület kiadása Kolozsvár 1923).

Szépmives Céh lásd: Erdélyi Szépmives Céh.

Szidon János szakíró, bankigazgató * 1883-ban. Hosszabb ideig a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank lugosi fiókjának vezetője. 1928 óta önálló banküzlete van. Közgazdasági cikkei a „Keleti Ujság”-ban jelentek meg. Érdekes folyóirat-kísérlete volt az „Organizáció”.

Szigeti Pál az Anglo-Bank nagyváradi fiókjának igazgatója, * Budapest 1891. Berlinben Havay et Comp.-nál működött. Később az Anglo-Bankhoz ment, 1918-tól Nagváradon.

Szigligeti Társaság # 1892-ben Nagyváradon kulturafejlesztési céllal. Első elnöke dr. Radl Ödön volt. Ebben az időben (amikor Nagyvárad irodalmi és általános szellemi élete némi emelkedést mutat) a Szigligeti Társaságban is mozgás, vitalitás van. Az írók szívesen vesznek részt a társaság munkájában, s ha más nem, legalább ifjak és öregek örök vitája a berkeket hangossá teszi. A közművelődést a Szigligeti Társaság ez időben ingyenes népkönyvtárak felállításával szolgálta. 1917—22-ig a Sz. T. munkája szünetelt. Körmányengedéllyel újból megkezdte működését, elnökké dr. Karácsonyi Jánost, főtítkárrá Perédy Györgyöt választották. Impériumévek alatt irodalmi pályadíjakat tűzött ki, havonta felolvasó délutánokat tartott, ápolta az egyéb irodalmi társaságokkal való összeköttetést. De az élő irodalommal a kontaktust máig nem tudta megteremteni. A Szigligeti Társaságnak saját helyisége van, kis könyvtára, melynek legértékesebb része Rall Ödön hagyatéka (nagy Goethe irodalommal). Felolvasó ülései látogatottak.

Szigyártó N. Gábor közgazdasági író * 1884 IV. 27. Udvarfalván. A kolozsvári egyetemen tanári oklevelet szerzett. Végezte a VI. és VII. nemzetközi közgazdasági tanfolyamokat Lausanneban és Budapesten. Előbb tanára, majd igazgatója lett a mvásárhelyi felsőkereskedelmi iskolának. 1923-tól ez iskola nacionalizáltatása után u. o. ref. koll. tanár. Művei: Erdélyi Vasutpolitikánk, 1914. MV. — Szózat az erdélyrészi magyarok és szászok ügyében. 1917. MV. — Komoly moráltságú közgazdasági cikkek

folyóiratokban. Nyomás alatt: Nemere c. regénye.

Szilágycsehi Kereskedelmi és Gazdasági Bank rt., Szilágycseh. # 1909. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 64.437. — Ugyvezető-igazgató: Glück Mór.

Szilágyi M. Dózsa, premontrai paptanár, a Katholikus Népszövetség igazgatója, * 1879 VIII. 4. Győrött. Tanult Budapesten, Genfben, Londonban. Az egykori Moravcsik-klinikán és az élett. intézetben agybiológiaiul is foglalkozott. 1903-tól premontrai tanár. 1925-ben a Katholikus Népszövetség igazgatója. Megjelent művei: Örök igazságok a XX. században. 1924. — Az újjászületés útja. 1926. — Vezérfonal a társadalmi és közgazdaságtanhoz. 1925. A tushádfenyvesek közt, 1926. — A „Vasárnap” főmunkatársa és szellemi vezetője.

Szilágyság hetilap, # 1883-ban „Szilágy” címmel. Mai nevét 1910-ben vette fel. Felelős szerkesztője Somogyi Endre, ki mellett a szerkesztés munkáját 1919 óta Nagy Sándor végzi. Ebben a lapban jelent meg Ady Endre legelső verse, 1896 március 22-én. Kiadója Seress Samu könyvkereskedő és könyvnyomtató cége Zilahon.

Szilágysomlyó, politikai hetilap, # 1882-ben. Szerkeszti dr. Udvari József.

Szilágyvármegyei Kereskedelmi és Iparbank rt. (Banca Comercială și Industrială Sălăgiană S. pe A.) Szilágysomlyó. # 1910. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 329.410. Az igazgatóság elnöke: Dr. Pordea Augustin.

Vezérigazgató: Dr. Victor Ghetie.

Szilárd Béla vegyész-mérnök * 1884 I. 20. Mezőberényben, megh. 1926 V. 27. Párisban. Tanulmányait Budapesten végezte. Tudományos ambíciói külföldre vitték. A világháború Londonban érte, onnan Spanyolországba sodorta. Madridban egyetemi tanárnak nevezték ki. Háború után Párisban ment, hol tudományos kutatásainak lehetőségét megtalálta s munkakeredményeihez méltóan érvényesült. Munkásságának gerince a rádiumkutatás. Önálló buvárlatainak eredményét számos értekezésben mutathatta be a párisi Tudományos Akadémián, s jó részük e tudományos intézet kiadásában jelent is meg. Egyéb szakfolyóirati munkálkodásának színterei: „Le Radium“, „Journal de Chimie et Physique“, „Archiv d'Électricité Médicale“ és más francia, angol, magyar, német folyóiratok. Önálló művei: *Beitragè zur allg. Kolloid-Chemie*, 1908 Dresden. — *Radium és Radioaktivitás*, Budapest. — Magyarra fordította Henry Poincaré „Science et Hypothèse“ e munkáját és még többeket. Csáládí összeköttetései mindig Nagyváradra vonzották vissza. A Bihar megyei Orvosegyesületben több előadást is tartott s tudományos egyéniségének e hazájának vallott szűkebb területen is jelentős serkentő hatása volt.

Szilás Izidor * 1882 X. 2. A nagyváradí Zsidó Liceum tanára, öt évig igazgatója. Önállóan megjelent kötete: *Reviczky Gyula élete és költészete*.

Szini Lajos író. * 1892-ben Szarhegyen. Rövidebb ideig budapesti lapok, a háború végén s az új im-

périum alatt erdélyi lapok munkatársa volt, Marosvásárhelyt és Gyergyószentmiklóson hetilapot szerkesztett. Székely tárgyú táj szólásos novellisztikus dolgokat írt, a népi humor föltárásával, néha tulzott realizmussal. Néhány verse (mj. Zord Idő 1919—20) az erdélyi líra legizesebb terméséből való. Egy-két erőteljesen komponált — nem táj szólásos — novellája is megjelent. Kötetei: *Lajiba' a feredőben*. — *Nyüszkölés*, 1920. — *Özöllő*, 1926.

Szirmai László * 1905 III. 8. Párisban újságíróiskolát végzett, Erdélyben előbb a „Nagyváradí Napló“, 1927-től a „Temesvári Hírlap“ munkatársa. Cikket, verset, novellát írt.

Szoboszlay László nyáradszeredai ügyvéd * 1879 Csókfalván. Háború előtt résztvett a marostordai megyei életben. 1917-ben kormánybiztos-helyettes. 1918-ban a marostordai Nemzeti Tanács elnöke. Impérium alatt két ízben — magyarpárti programmal — kamarai képviselő (1926 és 1927). A Státus íg. tanácsának tagja.

Szociális Nővérek Társulata, katolikus szervezet, mely gyermek- és nővédelemmel foglalkozik. Anyaháza Kolozsvárt van. Tagjai fenntartása érdekében gazdasági vállalatot vezetnek (Hotel Central).

Szolga Ferenc * 1874-ben. A kolozsvári egyetem matematikai fakultását végezte, tanársegéd volt az ásványföldtani intézetnél. 1901-től tanára a székelykeresztúri unitárius főgimnáziumnak. Geológiai és egyéb természettudományi publikációi jelentek meg.

Szöllösi István * 1863 VII. 22. nyug. tanítónőképzői igazgató. Állami kiküldetéssel 1910-ben a

svájci tanügyet, 1917-ben a német tanügyet tanulmányozta. Három évig Szegeden, 32 évig Aradon volt tanár. Háboru alatt hat évig a Kőlcsey Egyesület titkára volt. Írt: tankönyveket és sok hirlapi cikket, elsősorban színházi kritikát. 1928 júliustól újból a Kőlcsey Egyesület főtítkára.

Szöllősi Zsigmond aradi ügyvéd * 1875 III. 4. Évtizedeken át publicisztája volt az „Aradi Közlöny”, „Arad és Vidéke” a „Függetlenség”, „Erdélyi Hírlap” c. lapoknak. Az Aradi Kőlcsey Egyesületnek sok éven át alelnöke (1928-ig). Ez egyesület nyilvános ülésein irodalmi és társadalmi, a társadalomtudományi társaságban pedig szigorubb értelemben vett szociológiai előadásokat tartott. Mélyen alapozott, de nem hangoskodó progresszivitás tünteti ki politikai, társadalomgazdasági (szónoki és irodalmi) megnyilatkozásait. Mint az aradi Kereskedelmi Társulat főtítkára, gyakorlati-közgazdasági előadásokat is tartott Aradon, Temesvárt.

Szolnay Sándor festő és grafikus * 1893 XI. 4. Kolozsváron. Képzőművészeti akadémiaát végzett. A nagybányai kolonia tagja. Tájékepeit, csendéleteit, figurális munkáit (elsősorban: akt) Nagybányán s Kolozsvárt állította ki. Egyéb munkássága: paszteil, rézkarc, fametszés.

Szopós Sándor festő * 1881 IX. 8. Csíkszeredán. A dési szabad festőiskola vezetője. Elsősorban portréfestő, e minőségben 1928-ban

a román fővárosban is arrivált. Könyvillusztrálással is foglalkozik, többek közt Szini Lajos Özöllő és Sz. Kovács Jenő „Verses magyar krónika” c. műveit illusztrálta.

Szücs Dezső nagyváradai hirlapíró. * 1869. Meghalt 1926. A kilencszázas évek elején Nagyvárad város aljegyzője volt. Ebben az időben Ady Endre és Bíró Lajos társaságába kerül. Amugy is nyugtalan temperamentumára e társaság elhatározólag hat. Ujságíró pályára lép. Rövid ideig Budapesten él, ahol a „Magyar Nemzet” munkatársa. Amellett cikkei más lapokban, a „Pesti Hírlap”-ban is feltűnést keltenek. Tipikus példája az önmagát adminisztrálni képtelen ujságírótehetségnek. Ötleteit, írói témáit egy-két koronáért eladja jőnevű pesti íróknak, akik Szücs mondanivalójával nagy erkölcsi és anyagi sikereket aratnak. Összeférhetetlen természete sehohsem hagyja nyugton. Pestet is rövidesen elhagyja s visszatér Nagyváradra. Itt a „Nagyvárad” című lap munkatársaként keresi szűkös kenyerét míg végzetes betegsége következtében utól nem éri a halál a Biharmegyei Közkórház idegosztályán. Különös nyugtalanító-figuráját Szederkényi Anna írta meg „Amíg egy asszony eljut odáig...” című regényének remetéjében.

Szuhaneck Oszkár festő * 1887-ben Tasnádon. Tanulmányait Budapesten, Párisban végezte. Itthon és külföldön értékes sikerei voltak, számos képe muzeális tulajdonban (Bukarest: Lahováry arcképe).

T.

Tabéry Géza publicista és regényíró * 1890 VII. 17. Nagyváradon. Jogi tanulmányai idején kezdett írni budapesti napilapokba. Külföldi tanulóévei alatt erős baloldali hatások alá került. Hazajövet hivatalt vállalt. A Károlyi rezsim alatt főispáni titkár Bihar-megyében. Hivatalát vesztvén, újságíró lesz. Legutóbb a „Nagyvárad“ publicistája, kulturankétek harcos vitatkozója. Rövid kisebbségpolitikai szereplése e lap hasábjairól indul. Mint „elégedetlen“ a reformcsoporthoz csatlakozott, majd ennek intrazigensebb elemeivel a Magyar Néppárthoz. Az ujdéllyi irodalomba már budapesti értékjelzéssel és jelentős belletrista podgyázzsal került (Néma harc c. svájci élményregénye és A t a G o l g o t á n, háboru alatt írt pacifista regénye látó és formálni tudó író mutatnak), de azért irodalom-politikailag — talán legkifejezettebben — ő tett vallomást az „erdélyi irodalom“ s a maga erdélyisége mellett. Ezt a transilvanizmust — ujdéllyi műveiben — csak mesetárgyai és dekorációi igazolják. Még kisebbségi regényében a Tűz madár-ban is tulontúl európai gondolatokat plántált a „kék hegyek“ közé és regényének szép, de nem legszebb szavai azok, amelyekben e kék hegyeknek tesz szerelmi vallomást. A Szarvasbiká-ban is hasztalan

kering Marosvásárhely s a Teleki kastélyok felett; madártávlati szépség amit hazahoz s a magrából kell pótolnia. Ez a — Bolyaiakról írt — történeti regénye különben:

több (egy-két mesteri) darabból álló jelenet-sorozat és ragasztó anyagai közül az egyik: az agyagos, tapadós, még Bolyai-szárnyakat is megkötő erdélyi föld. T. erdélyi kalandja fejlesztette ki azt a kettősséget is, hogy míg egyik kezével csontvázra vetközteti a történelmet, másik kezével tiszte-

lettudóan kalapot emel a lehántott dekorációk előtt. Vesta Flage-lans és Klematiszos udvar cimen novellái, Októberi emberek c. regénye és versei is megjelentek. Színpadi művei közül a Kolozsvári Bálnak volt sikere. Az irodalmi társaságok és a vécsi Helikon tagja.

„Tanara“ Vegyigyár r. t. # 1919 mint Első Temesvári Ényvgyár közker. társaság. 1925-ben Röhm és Haas darmstatti vegyigyár bevonásával mai szervezetét veszi fel. Alaptőke 3.000.000 lei. Gyárt vegyiekket a bőr és textil ipar részére. Vezeti: Dr. Kinsky Jenő vegyész mérnök.

Tamási Áron * 1897 IX. 20. Farkaslakán. Gimnáziumot és Kereskedelmi Akadémiát végzett. Három évet kenyérkereső foglalkozásban Amerikában töltött. Első írása 1922-ben jelent meg a „Keleti Újság“-ban. 1925-ben novelláskötete jelent meg Kolozsvárt s ez időtől sürűbben publikálja írásait az „Ellenzék“, „Keleti Újság“, „Pásztor-tűz“ hasábjain. Magyarországi lapok közül a „Napkelet“, „Magyar Hírlap“ és „Hid“ közöltek novellát tőle, 1928-ban — a Szépműves Céh kiadásában — megjelent első nagyobb írásműve a Szűz máriás Királyfi. Lekötő érdekességű regényes-balladás história széke-lyekről, szenvedésre elhivatott szép szegény Székelyországról. Szépség-áhitó, földszerető, vérben ős pre-tenciókat hordó fajta. örök meg-nemértett, kihez kegyetlen a világ s a föld is hűtelen: néhány alakjában ezt a székeltyt szublimálja s ír róla szép színes — költeményt. Mint gondolati munka a tulzásba vitt irodalmi és publicisztikai szé-kelykultusz magtalan gyümölese.

Tamásy György * 1888-ban Ka-jántón. Szolgabíró volt (1924-ig) Marosmegyében. A „Maros“ c. ma-rosvásárhelyi napilapba írt politi-kai cikkeket.

Tapsony Endre dr. ref. lelkész, tárcaíró * 1891 XI. 29. Vidéki la-pokba, főleg a zilahi „Szilágyság“-ba írt novellát, verset, társadalmi cikkeket, könyv bírálatokat. Tas-nádszántói lelkész.

Táray Ferenc színész * 1884 XII. 24. Gimnáziumban érettségizett. Színm. Akadémiát végzett. Hét évig a Kolozsvári Magyar Színház tag-ja s a későbbi impériumévek alatt is (budapesti szerződése idején) leg-dégszerepel egész Erdélyben. Len-gnagyobb sikereit Shakespeare- és Strindberg-darabokban aratta.

Tárca Bertalan zenetanár * 1882 Alsóapsán. A Romániai Magyar Da-losszövetség főttkári állásában fejt ki eredményes szervező munkássá-got. Az utolsó dal c. férfikari műve pályadíjat nyert.

Tarnóczi Lajos * Szentesen 1886 jan. 9. A theologiai akadémiát há-rom évig Debrecenben látogatta, a negyedik évet amerikai egyetemen hallgatta. 1913 óta bihari lelkész, két évig a bihari egyházmegye es-perese volt. Egyházi tekintetben a független egyházi berendezkedés (independentizmus) híve. Politiká-ját és publicisztikai tevékenységét az októberi forradalom elvei deter-minálták. Ebből a szemszögből né-zi és élesen kritizálja a romániai Magyar Párt cselekedeteit. Sokszor szélsőségekbe csapó magatartása miatt elkeseredett ellenfelei a párt-küzdelmet Tarnóczival szemben egy-házi térre is átcsusztatják és T. publiciszta működéséből sarjadott ki az a fegyelmi ügy is, amelynek végső kifejléséeként az erdélyi kon-

vent-bírótság 1927-ben esperesi tisztségétől megfosztotta. Számos cikke, tanulmánya jelent meg egyházi és világi lapokban, alapítója és első szerkesztője az „Egyházi és Iskolai Szemlé”-nek. Önálló művei: A házassági eskü, 1928. — Az igének sugarai I. köt. 1910. II. 1923.

Táuti A. Ludovic dr. theologiai tanár * 1895 XII. 23. A nagyvárad-i gör. kath. theol. intézetben a dogmatika tanára. Művei: Primatul papilor în istorie, 1926. — Egy tört. tanulmány Sz. Nicolas dákok püspökéről (Cultura Crestină, 1923 IV—VI). — A „Vestitorul” szerkesztője.

Tavaszy Sándor, a kolozsv. ref. theol. fakultás igazg. tanára. * 1888 II. 15. Sárpatakon, Kolozsvárt, Berlinben s Jénában tanult, 1915-ben filozófiai doktorátust nyert. 1920-ban ny. r. tanár a kvári ref. theol. fakultáson. Filozófiai művei: Ismeretelmélet, 1915. — Schleiermacher filozófiája, 1917. — A jelenkor szellemi válsága, 1923. — Spengler filozófiája, 1924. — A tudományok rendszere, 1925. — Apáczai Cseri János világnézete, 1925. — Világnézeti kérdések, 1925. — Több tanulmány erdélyi folyóiratokban. Felelős szerkesztője a „Reformats Szemlé”-nek s egyik szerkesztője „Az Ut” c. folyóiratnak. Az Erd. Irodalmi Társaság és a Kemény Zsigmond Társaság tagja.

Telegdy József mezőtelegdi birtokos * 1883-ban Mezőtelegden. Katonai pályára készült, husz éves korában mint hadnagy kerül ki a bécsújhelyi katonai akadémiáról. Imperiumváltás előtt mint kapi-

tány szerel le s vonul vissza szülőfalujába. A királyhágómelléki ref. egyházkerület létesítésében Telegdynek derekas része van. 1925-ben a bihari egyházmegye főgondnokává választják. A ref. egyház beléletében haladó irányt képvisel. Demokratikus meggyőződését az erdélyi kisebbségi politikában is érvényesíti. Alelnöke volt a Magyar Párt nagyvárad-i és biharmegyei tagozatának. Amikor azonban 1926-ban a Reformcsoport megalakul, Telegdy lemond tisztségéről s csatlakozik. Mezőtelegdi kastélyába ő hívja össze a reformcsoport vezetőit az első vidéki értekezletre.

Teleki Ádám gróf * 1900-ban. Gazdasági Akadémiát végzett Kolozsvárt. Hallgatott jogot és teológiát. A ref. egyházi közéletben résztvesz, különböző tisztségeket visel. A kisebbségi közélet terén 1927-ben tűnik fel, közgazdasági és politikai publicisztikájával.

Teleki Árvéd gróf * 1865 VI. 19. Bécsben a Therezianumban tanult, majd jogot hallgatott Párisban és Kecskeméten. A koalíció alatt függetlenségi programmal orsz. képviselő volt. 1918-ban brassói kastélyát feldúlták, akkor Kolozsvárra költözött s ott szövőgyárat alapított. Mint földbirtokos növénytermelési kísérleteket folytatott. Tapasztalatainak és tanulmányainak eredményeit *Növényeink hasznáról* c. könyvében (Kolozsvár 1926) foglalta össze. Az Erdélyi Múzeum Egyesület alelnöke volt.

Teleki Domokos gróf * Kolozsvárt 1880 I. 11. Jogot végzett és államtudományi doktorátust szerzett Kolozsvárt. A magyar főrendiháznak volt örökös tagja. Aktív részt vett a községi és megyei élet-

ben. A változott viszonyok közt szövetségesei ügyekkel (földműves-szövetség), egyházi ügyekkel (a görgényi ref. egyházmegye főgondnoka) foglalkozik és vezeti gerye-szegi „mintagazdaság”-át.

Teleki Ralph gróf, festő * 1890 Brassóban. 1912—14 Párisban tanult, háború után Bécsben, majd Nagybányán, hol állandóan megtelepedett. Főleg figurális képeket fest, de állandóan foglalkozik grafikával is. Kiállított nagyobb erdélyi városokban s a Salonul Oficialban Bucarestben.

Telekithéka, alapította gróf Teleki Sámuel, erdélyi kancellár (1739—1822). Baseltől hazatérte után kezdte gyűjteni a polihisztor-főúr könyveit, majd Bécsből 1802-ben szállította le Marosvásárhelyre, e célra emelt árkaos, oszlopos, galériás, egyetlen teremből álló könyvtárhelyiségébe. 1822 óta lényeges gyarapodása nem lévén e könyvkomplexumnak, éppen száz esztendő tudományos fejlődése híjján pompázik itt ez a bibliothékának indult, de könyvmuzeummá petrifikálódott nagy magyar kulturalkotás. Ide szállításakor megölte az idők törpesége, a nemzeti irodalmak nekilendülése óta pedig — egyre halkul az érdeklődés a tékába avult klasszikus szellem iránt. Igazi főúri kiállításban, fényes be-kötésben dúslakodnak itt a leg-szebb kiadásokban (köztük sok ritkaság), a klasszikusok, a matematika, történelmi, földrajzi művek, átlászgóliátok. A külföldi könyvarisztokraták mellett az azon korbeli magyar könyvszet szegényes termékei is elhelyezést találtak a kancellár felesége szorgoskodásából. A magyar könyvjegyzéket is magában foglaló nyomtatott négy

kötetes címszótárt (40.000 könyvről) Bécsben adta ki maga Teleki gróf az 1796, 1800, 1811, 1819 években. Rendelkezése szerint könyvet csak a helyszínen lehet használni könyvtárában. Autorizációt nyert végrendelete az 1852, 1863, 1885 és 1925 években. Rendes nyitási napjai nincsenek a tékának, de kívánatra megtekinthető nyáron, mint-hogy - tűzbiztonsági szempontból - fűtés, világítás nincs, ugyancsak a kancellár végrendekezéséből. Kezeli és felügyelő könyvtárosa mindig egy-egy ref. kollégiumi tanár. A gyűjtemény jelenlegi tulajdonosa (1928): gróf Teleki Károly, Sáromberke (V. ö. Bajza József 1846, Kazinczy 1817, Biás István 1908, Gulyás Károly 1910 és 1925 évi közléseit.) G. K.

Telepések kisajátítása. Az erdélyi agrárreform során, a törvény 10 §-a alapján kisajátítottak azoknak az erdélyi és bánági magyar telepéseknek kisbirtokai, akik az 1880—1910 években lefolyt magyar telepítési akció alatt jutottak 15—24 kat. hold kiterjedésű földjeikhez. A 10 § szövege azt mondja, hogy az 1885 január elseje után telepítették parcellái kisajátítottak addig a mértékig, amely megfelel a 92 § szerint az illető vidék jogosult földigénylői számára megállapított mértéknek. Az összesen 42.100 hold szántóból kisajátítottak 24.051 hold. (Ezek a telepes birtokok 50 évi részletfizetésre 11.300.000 arany korona vételáron jutottak a telepések kezébe azzal, hogy 50 év után kizárólagos birtokukat képezi, kikötötten — súlyosabb szerződési sérelmek esetére — az állam visszavásárlási joga. Telekkönyvileg a parcellák csak 1919-ben irattak a telepések nevé-

re.) A kisajátítás ellen 2885 bányasági és erdélyi telepes panasszal fordult a Népszövetséghez, rámutatván az agrárreform intézkedésében a párisi kisebbségi egyezmény súlyos megsértésére. A Népszövetség tizes tanácsa előtt Titulescu védelmezte a román álláspontot és szociális szempontok kihangsúlyozásával is igyekezett bizonyítani a kisajátítás ill. a 10 § paragrafus alkalmazásának jogszerűségét. A mindkét fél részéről beterjesztett hatalmas bizonyítási anyag révén az erdélyi agrárreform egész komplexuma feltárult a Népszövetség előtt, amely azonban mégsem került abba a kényes szituációba, hogy a jogkérdésben döntenie kelljen. Románia ugyanis 700.000 arany lej kárpótlást ajánlott fel a telepéseknek (az agrártörvény által stipulált kisajátítási árakon kívül), s a tanács arra az álláspontra helyezkedett, hogy a román kormány ajánlata úgy a kolonisták érdekében, mint az egymás mellett élő népcsoportok békés együttlétének érdekében kielégítőbb, mint volna egy bírói ítélet, mely esetleg a 10 § t semmisnek nyilvánítaná, s azért úgy látja, hogy a román kormány ajánlata alkalmas ad neki, ezt az egész ügyet abban meggyőződésben befejezni, hogy kielégítő egyezség jött létre a román kormány és a román állam egyes polgárai között.

Temesi Agrár Takarékpénztár rt., Temesvár. # 1869. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalék-alapok: 25.527.649. — Az igazgatóság elnöke: General Constantin Coanda. Vezérigazgató: Balla Hugó. Fiókok: Arad, Kolozsvár, Nagyszében. Az 1928 június 30-án meg-

tartott rendkívüli közgyűlésen az intézet a Banca Comerciala Italiana s Romana, bucaresti intézetbe való beolvadást határozta el és ezen időtől, Banca Comerciala Italiana s Romana fiókja új cég alatt működik.

Temesvarer Volksblatt, napilap # 1902-ben. Első szerkesztője Kastriener Samu volt. Háboru előtti években vidéken szokatlan magas példányszáma volt. Később visszaesett, de a legújabb években bátor közéleti hangja újra kedvelté tette. Szerkeszti: Weil Árpád.

Temesvarer Zeitung temesvári német napilap, mai strukturájában két lap összeolvadásából, a régi Temesvarer Zeitung és a később indult Neue Temesvarer Zeitung (Lovas Antal) fuziójából állott elő. Erdélyi méretekhez képest nagy példányszámban megjelenő estilap. Olvasói a temesvári és temesvárvidéki német ajku (de nem elsősorban sváb) olvasókból és a városi magyarságból rekrutálódnak. Főszerkesztője Lovas Antal.

Temesvári Bank és Kereskedelmi rt., Temesvár. # 1906. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50 millió. Tartalék-alapok: 81 millió. Az igazgatóság alelnöke: Aristid Blank. Vezérigazgató: Szana Zsigmond. Fiókok: Temesvár-Gyárvaros, Temesvár-Józsefvaros, Temesvár-Belváros, Orsova, Nagyszentmiklós, Zsombolya, Oravica, Resica, Perjamos, Lugos, Nagykomlós. Az 1927 évi rendes közgyűlésen az alaptőkének 75 millió leire felemelését határozták el.

Temesvári Első Takarékpénztár rt., Temesvár. # 1845. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltün-

tetett alaptőke: 30 millió. Tartalék-alapok: 14.552.328. — Az igazgatóság elnöke: O. Neamtu. Vezérigazgató: Szeltmann Pál. Az intézet 1928 március 11-én tartott rendes közgyűlésén az alaptőkének 30 millió leiről 50 millió leire való fel-emelését határozta el. Érdekközöségben a Banca Comertului S. A. Craiova, intézettel.

Temesvári Hirlap, napilap, # 1903-ban, felelős szerkesztője Biró Pál volt. Követi a szerkesztésben: Pogány Mihály, kinek kezébe 1906 a lapvállalat is átnegy. Kedvező viszonyok között a T. H. Erdély egyik legszilárdabb lapvállalatává fejlődik. Pogány Mihály halála óta — kisebb megszakítástól eltekintve — fia, Pogány László jegyzi mint felelős szerkesztő, akinek a legnagyobb terjedelmű erdélyi lap szerkesztésében erőskezü segítője Asztalos Sándor. A T. H. olvasókerülete főleg a Bánság.

Temesvári kath. főgimnázium, alapította dévai Bibics Jakab eredetileg Szentannán. Arad vármegyében. 1750-ben. 1788-ban helyeztetett Temesvárra. Piaristák vezetése alatt áll. a tanítás nyelve — osztályonként, fokozatos bevezetéssel — a román nyelv. 1928-ban a tanulók létszáma 294.

Temesvári Lloyd Társulat a kereskedelmi és gazdasági élet fejlesztésére alakult egyesület működését 1866-ban kezdte meg s miután a Timişoara Tribunal 1925 évi C. 4485 sz. határozatával jogi személyisége az új viszonyok közt is elismertetett, változatlanul működik. Már 1868-ban a T. L. kebelében áru- és terménycsarnok is alapított, mely a kereskedelmi szokásokat, mint követendő jogszabályokat állandósította s ezáltal a

gabona és terményüzletekre hasznos befolyást gyakorolt. Hatáskörét utóbb értékpapírokra is kiterjesztvén, alapját képezte áru- és értéktőzsde megalkotásának is — 1910 április 3-án. Ez a tőzsde a háborus évek kivételével minden szükségletet kielégítve működött, hű tükre volt az áru- és értékpiacon valóságos helyzetének, de — miután kiküldött román miniszteri biztos tekintettel a készülő tőzsdei unifikációs törvényekre, működését felfüggesztette, — ideiglenesen szünetel. A gyakorlati élet szempontjából legfontosabb szerve a Lloyd társulatnak: a választott bírósága. (Lásd: Lloyd bíróság). A T. L. tagja a Bánság valamennyi számottevő kereskedője, gyárosa, mezőgazdája, de külföldi cégek is nagy számmal. A T. L. elnöke Totis Rudolf. első igazgatója Lindner Armin.

Temesvári Műegyetem, # 1920 november 5-én elektromechanikai és bánya-kohómérnöki szakosztálylyal. A T. M. 20 tanszékkal működik, a rendes tanárokon kívül 12 előadóval. Az első évben beiratkozott 125 hallgató, a negyedik évben a hallgatók száma 499 volt. Első végzett növendékei 1924—25 évben hagyták el az intézetet: 14 vilámlomossági és 18 bánya-kohómérnök

Temesvári sörgyár R. T. alaptőkéje 20.000.000 lej. — Inveszt tőke 254.517 a. l. — 618 HP. — Saját elektromos üzem. — Kapacitása 180.000 hl. sör.

Temesvári szeszfőzde és finomító rt. alapt. 12.000.000 lej. Inveszt. tőke 2.338.600 a. l. — 550 HP. — 260 munkás.

Terhes Gyula a Romániai Grafikai Munkások Szövetségének főtitkára, * 1882-ben. Kolozsvár város tanácsosa.

Tessitori Nóra N. (Kömvész Nagy Lajos hirlapíró felesége) * 1894 XII. 31. Kereskedelmi iskolát és tanító-nőképzőt végzett. Hivatásos verselőadó művésznő, első előadó est-

jét 1920-ban tartotta Kolozsvárt. Ez időtől sűrűn felkereste az erdélyi városok pódiumát és klasszikusok, modernek (erdélyi poéták műveinek is) interpretálásával széles körökben verskultuszt teremtett. Egyszerűség, zeneiség, a vers gondolati és hangulati elemeinek maradéktalan tolmácsolása jellemzik előadó stílusát és teszik indokoltá mindig teltházassá sikereit.

Teutsch Friedrich D. nagyszébeni év. püspök * 1852 szept. 16. Segesvárott. U. o. végzett gimnáziumot, azután egy évig Nagyszébenben jogot hallgatott. 1870-ben Heidelbergben theologiai és történelmi tanulmányokat végzett; Wattenbach' és Treitschke voltak tanárai.

1872—74 Lipcsében van, 74-ben Berlinben tanul. Hazakerülvén helyettes tanár az evangélikus theologiai szemináriumban, később ugyanott rendes tanár és igazgató. 1898-ban nagycsüri lelkész, később szebeni lelkész. 1906-ban evangélikus püspök. A jelenkori szász tudományosság nemcsak szeniorát, hanem legnagyobb teljesítő-képességű emberét is tiszteli Teutsch püspökben, akinek történelmi oeuvre-je, elsősorban az erdélyi szászok történetéről írt többkötetes műve szinte a gerince a szász tudományos irodalomnak. Ugy ezt a művét, mint az evangélikus egyházzal és iskolákkal

írt történelmi műveit bizonyos erkölcsei patosz jellemzi. Legfontosabb művei: Geschichte der Siebenbürger Sachsen, für das sächsische Volk, melynek első kötetét még G. D. Teutsch írta, II—IV. kötetét Fried-

rich Teutsch; a IV. kötet 1926-ban jelent meg s 1919-en tul viszi a szászok történetét. — Die Siebenbürgisch — Sächsischen Schulordnungen 2 Bde. — Geschichte der evangelischen Kirche in Siebenbürgen 2 Bde 1921 N. Krafft. — Bilder aus der vaterländischen Geschichte. — Bilder auss der Kulturgeschichte der siebenbürg. Sachsen. — Georg Daniel Teutsch, Geschichte seines Lebens. N. Krafft, 1908. — Két nagyobb művét rövidebbre összefogott kiadásban is megjelentette: Die Siebenbürger Sachsen in Vergangenheit und Gegenwart („Einbändige Sachsengeschichte“) 1926, 2. kiad. 1924. — Kirche und Schule der Siebenbürg. Sachsen in Vergangenheit und Gegenwart („Einbändige Kirchengeschichte“) Krafft 1923. — Számos „Emlékbeszéd“.

Teutsch Gyula gépgyára Brassó (Turnătorie de Fier și Fabrică de Mașini Braşov) investált tőke 77.400 a. l. 33 szerszámgép, 98 HP. 80 munkás. Gyárt: 140 tonna kféle géprész (közlőműveket, armatúrákat, szivattyualkatrészeket stb).

Teutsch Julius, a barcasági muzeum igazgatója, gyáriparos, 1897. óta foglalkozik őstörténelmi kutatásokkal és gyűjtésekkel. 1908-ban öt más gyűjtő társaságában megvetette alapját a barcasági szász muzeumnak. Kutatásairól irt be számolói megjelentek: Mitteil. d. Anthr. Ges. in Wien, Archaeologiai Értesítő, Zeitschrift f. Ethnologie, Anthropol. u. Urgeschichte, Mitteil. d. Com. d. Wiener Akademie d. Wissensch., Buletin de la Sect.

Scient. de L'Academie Roumaine, stb.

Teutsch Walther szász festő * 1883-ban Brassóban. 1903-ban adta magát pikturára. Münchenben tanult. Tájékp., figurális és portré művei tették ismertté nevét. Előszerezettel veszi témáit a bajor hegyvidékről, Erdélyből és Déltirolból. A müncheni iparművészeti iskola tanára.

Theil Fritz dr. erdélyi szász publicista * 1895. Orvosi oklevelet szerzett Grácban s tanulmányokat végzett a berlini politikai főiskolán. Szemben előbb a „Tagespost“ szerkesztője volt, jelenleg (1928) a „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt“ főszerkesztője. Bukarestben él, onnan küldi politikai információit és vezércikkeit. U. o. a Lux távirati iroda vezetője.

Thury Kálmán ügyvéd * 1871 VII. 1. Jelentős szerepet tölt be a ref. egyházi élet területén, a Királyhágómelléki Egyházkerület főügyésze. A politikai életben már a magyar rezsim alatt is résztvett. Változás után az erdélyi magyar politikai mozgalmakban játszik aktív szerepet. Konzervatív alapon s a vezetőségi politika mellett áll; élesen állást foglalt ugy Krenner, mint Bernádyval szemben. A nagyváradi ügyvédkamara prodékánja.

Tiblesana Takarékos és Hitelintézet rt., Dós. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alap tőke: 5,003.704.— Tartalékalapok: 841.386.—

Tibor Ernő festő, * 1885 II. 28. Nagyváradon. Tanult a budapesti festő-akadémián és három évig Párisban (Académie Julien). Első kiállítását a Művészházban ren-

dezte 1910-ben nagy sikerrel. Voltak kiállításai Németország s az északi államok nagy városaiban, impériumváltozás után Bukarestben is. Impresszionista. A népeletből vett motívumok, mozgócsoportok különösen érdeklik. Portréban is nívót jelent.

„Timișiana“ Banca de Credit și Economii S. A., Temesvár. # 1885. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 50 millió. Tartalékalapok: 25,780.307. Vezérigazgató: Sîtescu N. Fiókok: Buziás, Csákova, Facsád, Vinga, Nagyszentmiklós, Delta, Perjámos, Rékás.

Titan, Nadrag, Calan Vasművek (Uzinele Metalurgice Unite Titan, Nadrag, Calan S. A.) központi irodája: Bukarest. Alaptőkéje: 300,000.000 lej. A vállalkozás négy üzemet foglal magába: 1. Titan, invest. tőke 1,000.000 ar. 1. Egy hengermű, 25 szerszámgép, 1060 HP., 335 munkás; gyárt: 5000 tonna fekete fémlemez, 4800 tonna ólmozott lemez, 5400 tonna drótot, szeget és szegecsset. — 2. U. Ferdinand (Jud. Severin) invest. tőke 2,329.000 ar. 1. Felszerelése: 3 Martin-kemence, három hengermű, 49 szerszámgép. 1722 lőerő. 600 munkás dolgozik. Gyárt 15,000 tonna hengerelt vasat, közte lemezeket is. — 3. U. Nadrag (Gavojdia, Jud. Severin) inv. tőke 1,601.000 a. l. Két hengermű, 82 szerszámgép, 1280 HP. 830 munkás. Gyárt 10,000 tonna vékony fekete lemez, 4000 tonna horganyzott bádogat, 2500 tonna külf. kereskedelmi öntvényt, közte kályhákat. — 4. U. Calan (Crișeni, jud. Hunedoara) i. t. 1,063.000 a. l. Egy nagy olvasztó. 1711 HP., 600 munkás. Gyárt: 25,000 tonna

nyers öntvényt és 3500 tonna kereskedelmi öntvényt (öntött csövek).

Tökés Ernő romániai ref. esperes * 1883 VI. 7. Berzován. Lelkész volt Vulkánban, Székelykereszturon, Berzován. 1921-től bukaresti esperes (egyházmegyéje a régi-királyságra, Bukovinára és Basarábiára terjed ki). A romániai egyházkerületek ügyvivője. Megjelent egy kötet egyházi beszéde s egy irod. tört. közleménye: A magyar eposz története. Szerkesztője volt a „Bukaresti Magyar Hírlap“-nak.

Toldalagi Mihály gróf * 1890 Nyárádszentbenedeken. Progresszív megnyilatkozásai miatt már impériumváltozás előtt ismert politikai ember. Az újabb erdélyi politikai mozgalmakban a reformisták oldalán áll. Reálpolitikát, mindenekelőttvaló gazdasági erősödést hirdet. Irt kisebb politikai röpiratokat s néhány hírlapcikket.

Tompa Béla operettszínész * Budapest 1889. Kecskemét, Nagyvárad, Budapest, Kolozsvár, Marosvásárhely, Temesvár, Arad voltak színészi, rendezői és művezető-igazgatói működésének állomásai. Erdélyi működése alatt az operett-társulatok erőssége volt. Irt két szkeccset és operett-szöveget.

Tompa László költő. * 1883 XII. 14. Jogot végzett. levéltárosi vizsgát tett. 1919-ig közigazgatási pályán dolgozik Székelyudvarhelyen. 1920-tól a „Székely Közélet“ szerkesztője s a székelyudvarhelyi városi tanács tagja. Magánosságában háborítatlanul, organikusan fejlődött erős talentum, étellel és művészettel szemben felelős lelkiismeret. Néhány verse mint a Kalauz

cimű, mulhatatlan érték. Műfordításában Gottfried Kellerhez jutott legközelebb. Könyvei: Erdély

1894-ben a párisi Salonban „mention honorable“-t nyert. 1896-ban állítja ki az Aradi Vértanúk című képét Budapesten, 1917-ben Párisban. 1897-ben festi a Békesség Veletek (Szegedi Múzeum tulajdona) című képét. Mág leghíresebb alkotása: az Október elsején 1903-ban megnyeri a Lipótvárosi

Tompa László

hegyei közt, 1921 Kolozsvár. — Északi szél, 1923 Székelyudvarhely.

Thorma János festő, a „Nagybányai Festőtársaság“ diszelnöke, * 1870-ben Kiskunhalason. 14 éves kora óta él Nagybányán, itt is érettségizett. 1888-ban rajztanár jelölt Budapesten. 1889—90 Hollosy tanítványa Münchenben. 1891—97 között négy évet tölt Párisban. Utazásaiban tanulmányozta az olasz, spanyol, belga képtárat. 1896-ban egyik alapítója a nagybányai festőkolóniának. 1902-től 25 éven át a Nagybányai Festőiskola tanára és igazgatója. Első festménye: *A szenvedők* (a Szépművészeti Múzeum tulajdona)

Kaszinó díját, 1904-ben St. Louisban I. aranyérmét, 1905-ben Münchenben az I. oszt. állami aranyérmét. Ismertebb művei még: *Szeptember végén*, *Kocsisok*, *Kártyázók*, *Modellek*, *Ibolyaszedők*, *Májális*. 1927-ben visszavonul a festőiskola vezetésétől, de Nagybányán marad és művészetének új utjait keresi. Újabb kompozícióiban a mind világosabb tónusok dominálnak. Régebbi és újabb képeiben a tisztán piktorális ele-

mek mellett sok a szociális mondanivalója. 1924-ben a Bene Merenti I. oszt. aranyérmével tüntették ki.

Tordai cementgyár, alaptőke 6.000.000 lej. — 339 munkás. Központja Bucureşti-ben.

Tordai sörgyár r. t. alaptőkéje 7.500.000 lej. — 380 HP. — Kapacitása 150.000 hl. sör.

Torday József, a Lapkiadó R. T. igazgatója * 1890 I. 24. Felsőkereskedelmi iskolai tanár volt 1912—1920. Az „Erdélyi Szemlét” szerkesztette 1919—1920 években. 1920—1927 a Minerva rt. igazgatója, 1927-től a Lapkiadó ig. s mint ilyen, a „Keleti Újság” adminisztrátora. Megjelent művei: A folyószámlák tana, 1913. — A közgazdaságtan és szociológia rövid vázlata.

Torma Miklós * 1856 VI. 16. Magyar orsz. gyül. képviselő volt 1887—1891. Azután Szolnok-Doboka megye alispánja 1903-ig. Nagy feltűnést keltett és a magyar politikai életben sokszoros hivatkozás tárgya volt Politikai válságunk irányai című 1910-ben megjelent munkája, melyben, épügy mint országos feltűnést keltett beszédeiben egy modern igazságos államélet bevezetését s a nemzetiségi kérdés tisztességes megoldását követeli. Érdekes eszméket vetett fel a román intelligencia hivatalbeli elhelyezkedésének megkönnyítésére is. (1900 okt. 8. kassai agrárgyűlésen.)

Tornya Gyula dr. ügyvéd * 1877-ben Pancsován. Impériumévek alatt résztvett a temes megyei magyarság politikai megszervezésében. 1925-ben a kisajátított magyar telepesek perét vezette Genfben. 1926-ban szenátor volt. Lap-

cikkeiben élesen állást foglal a románul nemtudó magyaroknak parlamentbe választása ellen.

Török Andor dr. Háromszék megye alispánja * 1872. Kézdivásárhelyen. 1901—1917 években e város polgármestere, 1917—1919 Háromszék megye alispánja. Akkor állását veszti, s lakóhelyéről kiutasítatik. Internálva is volt (egy évig s 45 napig az alsószombatfalvi intern. táborban). Hadbíró-sági eljárás folyamán felmentették. Jelenleg (1928) a kézdivásárhelyi ref. egyház megye főgondnoka, a sepsiszentgyörgyi Székely Miko-Kollegium gondnoka, a Székely Múzeum igazg. elnöke. 1926—27 magyarpárti orsz. képviselő. A Kézdivásárhelyi Takarékpénztár elnöke.

Török Bálint gazdasági szaklap-szerkesztő, egyesületi titkár * 1887 Kolozsvárt. Gazdasági Akadémiát végzett. Az Erdélyi Gazdasági Egyesület titkára; ugyanilyen minőségben vezeti az Erdélyi Méhész Egylet és a Kolozsvári Gazdasági Egylet ügyeit is. Saját kiadásában megjelent szaklapok: Erdélyi Gazda, Méhészeti Közlöny, Közgazd. Sajtótudósító szerkesztője.

Torontal Banca de Credit si Comert, Temesvár. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 25.534.

Tóth Elek színész * Czegléden 1875. Kecskeméten gimnáziumot végzett s jogot hallgatott, azután az Orsz. Szinm. Akadémia növendéke volt. Játszott Aradon, Kecskeméten, 26 éven át a nagyváradi színház tagja. 1927-től a Kolozsvári Magyar Színháznál. Bánk Bán, Hamlet, Lucifer, Cy-

rano stb. szerepeiben szerezte meg a közönség elismerését.

Tóth Gyula festő * 1891 III. 20. A müncheni festőakadémián tanult, annak elvégzése után Párisba tett tanulmányutat. Budapesten kiállított képeiből a Szépművészeti Múzeum vásárolt. Erdély nagyobb városaiban többször rendezett kiállításokat. Elsősorban portréfestő.

Tóth István grafikus * 1892 V. 29. Marosvásárhelyt. Képzőművészeti iskolát járt Budapesten. 1919-től Kolozsvárt rajztanár. Őt önálló kiállítást rendezett akvarellekből, rajzokból, linoleum-metszetekből. Van 4 köznyomásu, 10-10 darab színes linoleum-metszetet tart. gyűjteménye (Amatőr kiadás). Illusztrált meséskönyveket és díszműveket, tervezett nagyszámmal művészi bekötési táblákat.

Tóth Sándor hírlapíró * 1894 Zsibón. 1911—16 kolozsvári napilapok munkatársa. Később saját kiadásu hetilapok, szerkesztője. Tükör, Vágóhíd c. lapjai sokszor bántóan éles társadalmi riportokat hoztak. 1927-ben indított Ellenőre inkább politikai jellegű, konzervatív színezettel. Lapjait jórészt egyedül írja. Színház és Társaság címen is adott ki hetilapot.

Tóthfalusi József * 1869 X. 21. Marosvásárhelyt. Theológiát Nagyenyeden, jogot Budapesten tanult. 1893—95 ref. püspöki titkár Kolozsvárt. 1895-ben lelkész Marosvásárhelyen. Számos egyházmegyei és egyházkerületi tisztséget töltött be 1925-ig, amikor az egyházi közéletől visszavonult. 1912—1928 a Kemény Zsigmond Társaság elnöke. Önálló művei: Egységes liturgia a magyar ev. ref. egyházban, Kolozs-

vár 1904. — Képes Szent Biblia, Stuttgart-Deutsche Verlagsanstalt kiadása, 1908 (ezernél több művészi illusztrációval). — Meg van írva bibl. igék gyűjteménye, Marosvásárhely 1928.

Totis Rudolf nagyiparos * Budapest, 1881 IX. 27. Kereskedelmi iskolát végzett s pályafutását a Hatvani - Deutsch koncernben

kezd. Egy cukorgyárat vezet, de már 1906-ban a temesvári Gyapjuipar r. t. igazgatója. 1914-től u. o. vezérigazgató. Vezetése alatt a szerénynek indult vállalkozás hatalmas méretekben fejlődött (lásd Ind. Lánei) és Totis ugy ipari teljesítményeivel, mint szociális ténykedéseivel (gyári bölcsőde, aggokmenháza stb.) egyénileg is nagy jelentőségre emelkedett. Teljesítette azokat a kötelességeket, me-

lyeket — pozicionális erejétől — társadalom és kultúra elvárhattak. Személyi érdemeit legfelsőbb helyről jövő kitüntetések (Román Koronarend, Román Csillagrend parancsnoka stb.) valamint közgazdasági és társadalmi képviselők — első tisztségeik felajánlásával — jutalmazták (Lloyd Társulat, Unio Klub). A Temesvári Kereskedelmi és Gazdasági Bank elnöke, az Ugir igazgatóságának és a legfőbb vámügyi tanácsnak tagja. Belga kir. konzul.

Transilvania, armatura- és gépgyár r. t. (Fabrica de armaturi și Mașini S. A.) Trg. Mureș. Alaptőke 4.500.000 lej. Investált tőke 164.430 a. l. 56 szerszámgép, 100 HP. 110 munkás. Gyárt tűzoltóberend. tárgyakat, armaturákat, közlőműveket és szerszámgépeket 300 tonna mennyiségben.

Transylvania Bank rt., Kolozsvár. # 1872. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 15 millió. Tartalékalapok: 5.443.051. Az igazgatóság elnöke: Balázs Ferenc. Vezérigazgató: László Endre. Fiókok: Csikszereida, Csikszentmárton, Ditró, Gyergyószentmiklós, Gyulafehérvár, Kézdivásárhely, Marosujvár, Torda.

Trefán Leonárd ferencendi v. tartományi főnök * Kézdiszentkeresztben 1875 XII. 15. Nagy szerkesztő munkát fejtett ki a kath. sajtó megteremtése és fenntartása érdekében. Az ő kreációja a Szent Bonaventura nyomda vállalat, mely tizezres példányszámokban állítja elő a Ferencesek folyóiratait, a „Hirnök“ szépirodalmi lapot, a „Katholikus Világ“ és a „Szent Kereszt“ c. időszakos nyomtatványokat, melyeknek T. a szerkesztője. A sajtóvállalat helyiségei

a kolozsvári ferenczrendi kolostorban nyertek elhelyezést. A „Hirnök“ 1903. jelent meg először „Szent Ferencz Hirnöke“ címmel,

mai nevét, formáját és irodalmi jellegét 1923. nyerte. Trefán az újraéledő katolicizmusnak debattor képviselője. Ismeri a szó erejét és a hatás eszközeit. A nézete szerint destruktív sajtó ellen — sajtóval harcol — és publicisztaként a hit ünnepi frazeológiájával mellett nem hanyagolja el a hétköznapi meggyőzés eszközeit sem. Főbb művei: Élő vizek mellett. — Táborhegyi fényben.

Tristis I. Stepper Vilmos.

Tróznér Lajos tanár * 1867 Marosvásárhelyt. Theológiát végzett, később tanári vizsgát tett s 1898-tól a marosvásárhelyi ref. kollegium tanára. Székely népköltészet maradványok gyűjtésével foglalkozott s önálló kötetben ilyen tárgyú tanulmánya is megjelent (1900). A Kemény Zsigmond Tár-

saság alelnöke s ez egyesület törzszakadiskolán előadásokat tartott; ténétét is megírta (1914).

Tulbure Gheorghe tanügyi főinspector, román író * 1880. Teológiai tanulmányokat végzett Nagyszébenben, a bp. egyetemen filozófiát hallgatott. Impérium előtt egyházi szolgálatban áll, 1919-ben kilép, tanügyi szolgálatot vállal. Egy cikluson át kamarai képviselő (Goga politikai híve). Azután Nagyvárad polgármestere. 1922-től újból inspektor. Irt novellákat, irodalmi életrajzokat, kulturhistóriai jegyzeteket s van egy magyar nyelvű műve is: az első román bibliafordításokról (Oradea 1919). Sűrűn tartott irod. konferanszokat, egyet magyar nyelven is.

Tulogdy János dr. a természetrajz tanára * 1891 X. 12. A kolozsvári ref. kollegiumnak 1918-tól tanára. Megjelent művei: Kolozsvár környékének pleistocen képződményei, 1925. — Erdély geológiája, Kvár 1926. — Iskolai tanulmányi kirándulások. — Állattan (tankönyv) 1925. — A természettudományok és a technika köréből cikkei jelentek meg erdélyi folyóiratokban. Az Erd. Muz. Egyesületben és a Munkás-

„Turda“ S. A. üvegyár (központja Cluj). Alaptőkéje 14.000.000 lej. — 928 munkás. — Különbféle üvegaruk; 1140 vagon évi kapacitással.

Turnovszky Sándor dr. * 1889 VII. 21. Marosvásárhelyen. Budapesti és külföldi egyetemeken tanult. A Galilei Körnek 1912-ben elnöke volt. 1918 októberben a marosv. Nemzeti Tanács titkára. Ügyvéd Marosvásárhelyen. Német iapokban közzölt büntetőjogi tanulmányain kívül önálló művei: Három tanulmány a háborúról, Franklin 1915. — Die Zukunft des Völkerrechts, Berlin 1916. A Páneurópa mozgalom erdélyi szóvivője; a munkák kultura terén is dolgozik. Munkatársa volt a „Keleti Ujság“-nak és a „Korunk“-nak.

„Turul“ cipőgyár Timișoara, alapt.: 30.000.000 lej, investált tőke 4.480.000 a. l. — 330 HP. — 600 munkás. Évi kapacitás 900.000 pár cipő.

Tusa Gábor ügyvéd * 1890 X. 18. Az erdélyi ref. egyház életében fejt ki munkásságot mint az egyházkerület tanácsbírája és a kolozsvári egyházmegye ügyésze.

U.

Udvardy Ignác festő * 1877-ben. Husz évig a nagyváradai gimnáziumban rajztanár volt. 1924-től dolgozik Nagybányán, mint az ottani művészi hagyományok folytatója. A Nagyb. Fest. Társ. tőrzstagja. Kollektív kiállításával (többek közt Nagyváradon 1927-ben) jelentős sikerekhez jutott.

Udvari József dr. hírlapíró * 1884 Szilágyszentkirályon. Jogi évei végeztével Szilágysomlyó város tanácsosa lett. Háboru után ügyvédkedett, de 1923 óta csak újságírással foglalkozik, szerkeszti a „Szilágysomlyó” című lapot és más lapoknak is munkatársa. Kulturális egyesületek élén is tevékenykedik.

Ugir (Uniunea Generală a Industriștilor din România) Romániai Gyáriparosok Országos Szövetsége, melynek központja Bukarestben, kerületi igazgatósága Kolozsvárt van. A kezdeményezés Erdélyből indult ki, ahol is a munkásszervezetek ellensúlyozására minden ipari centrumban önállóan kialakított munkaadó szövetségek — 1920 decemberében — Erdélyi és Bánáti Munkaadók Központi Irodája címen Kolozsvárt megalakították első központi szervezetüket. Ezen munkaadó szövetségek 1921—22 év folyamán mindenütt egybeolvadtak a gyáripari vállalatok szakmai érdekképviselőtévé kialakított Gyáripari Szövetségekkel, amelyeknek egységes országos szervezés útján

Bukarest lett a központja. 1922 óta, amikor az országos szervezet első részletes alapszabályát kidolgozta, az Ugir már mint országos szervezet működik. A benne összefoglalt hatalmas ipari érdekeltségek törvényhozási kérdésekben is (vámpolitikai, vasutpolitikai gazdasági kérdésekben) érdemleges tanácsadói szerephez juttatják.

Ugron András * 1885-ben Marosvásárhelyt (Ugron Gábor fia). A piarista gimnáziumot végezte Budapesten, jogot Budapesten, Münchenben, Genfben hallgatott. Közigazgatási pályára lépett, 1908-ban szolgabíró lett Marostordában. 1914-ben katonai szolgálatra vonult be. Az Eszterházy kormány idejében Beszterce-Naszód megye főispánjává nevezték ki, mely állásáról politikai okokból később lemondott. 1918-ban Csikszereda székhellyel újraépítési kormány megbízottá nevezték ki. Az impérium-években eleinte csak egyházközeleti működést fejtett ki (kath. Státus), később a magyar kisebbségi politika divergálódásának idején a reformistákhoz csatlakozott. 1927 végén a Magyar Pártból kilépett.

Ugron István, ábránfalvi, v. b. t. t. és kamarás, a volt Ausztria Magyarország rk. követe, meghatalmazott minisztere, * Mezőzáhon, 1862 szept. 24. Felsőbb tanulmányait Bécsben végezte. 1887-ben diplomáciai szolgálatba lépett. Állomás-

helyei voltak: Smyrna, Velence, New-York, Varsó, Tiflis, Alexandria és Bucuresti. 1911-től 1913-ig Belgrádban követ, meghatalmazott miniszter, 1916-ban Lengyelországnak a központi hatalmak részéről történt megszállása után Varsóba küldetett, mint a lengyel kérdés alapos ismerője. Az összeomlás

Ugron István

után, kevéssel az impérium megváltozása előtt visszatért Erdélybe. Itt előbb báró Jósika Samu mellett, később mint ennek utódja az Országos Magyar Párt elnöki székében a magyarság politikai megszervezése körül működött. 1926 áprilisban ugy az O. M. P., mint az Erdélyi Múzeum Egyesület és a Hangya szövetségi központ elnöki állásairól lemondott s ezidő óta inkább egyházi és közgazdasági téren működik. Több magas belföldi

és külföldi rendjel birtokosa. A Romániai Magyar Népliga Egyesület diszelnöke. (Lásd még: Magyar politikai mozgalmak.)

Ugyvéd Nagy József. szatmári ügyvéd * 1849 aug. 28-án Tekeházán. Nagyszöllősen, Halmiban ügyvédkedett, mielőtt — 1923-ban — Szatmáron telepedett volna meg. Az egyházi (ref.) közelet és várospolitika szorgalmas résztvevője volt. a publicista tollnak is („Szamos“ stb. lapok) harcos forgatója.

Uhlyárik Béla * 1883 Temesvárott, jogot végzett, 1910-ben az Első Temesvári Takarékpénztár kötelekőbe lépett, mely intézetnek 1922 óta vezértitkára. Széleskörű munkásságot fejtett ki a bányászati sajtóorgánumokban s a vidéki színpad számára is dolgozott. Különösen a Temesvári Hirlapban jelent meg sok novellája és egyfelvonásos darabja.

Újfalusi Sándor ügyvéd * 1881 évben Nagyváradon, 1907 óta ügyvéd Eleden. — Az 1910. évben megalapította az Eledsi Bank Részvénytársaságot, s annak ügyvezető igazgatója. A bihari református egyházmegyének tanácsbírája. — Az Országos Magyar Párt helyi csoportjának egyik elnöke.

Ujhelyi Ferenc a Romániai Építőmunkás Szövetség főtitkára * 1882-ben. Az O. Sz. központi vezetőségének tagja, az Építőmunkás szaklap szerkesztője.

Uj Kelet magyarnyelvű zsidó napilap (előbb hetilap) 1918 december 10-én indult Kolozsvárt,cionista célkitűzésekkel, Dr. Marton Ernő szerkesztésében. Később nyolcoldalas napilap lett, 1927 december óta 10 oldalas nagy formátumban jelenik meg. Bár speciálisan zsidó érdekeket szolgál,

mint hírszolgálati és közéleti organum is országos jellegű és zsurnalisztikailag egyik legjobb lapja Erdélynek. Szerkesztőjén kívül ismertebb munkatársai: Szabó Imre, Giszkalai János, Jámor Ferenc, Salamon László.

Ungár Adolf ügyvéd * 1877 Óbonyon, ügyvédi oklevelét Budapesten szerezte, 1908 óta a temesvári ügyvédi kamara vál. tagja, 1923 óta annak prodékánja. Politikailag — a nagy változásig — a Justh frakciót támogatta. 1918 óta a magyar kisebbség mozgalmában vesz tévékeny részt. A Temesvárbelvárosi magyarpárti tagozat ügyv. elnöke, a megyei tagozat szoc. és kult. bizottságának elnöke.

Ungar Karl Gustav dr. orvos és botanikus * 1869 IX. 9. Nagyszébenben. A nagyszébeni Term. Tud. Egyes. elnöke. Számos apróbb orvosi és botanikai közleményeken kívül az alábbi növényteni monografiák szerzője: *Die Alpenflora d. Südkarpaten* 136 színes nyomattal, Hermannstadt 1913. — *Die Flora von Siebenbürgen* Verlag Jos. Drotleff 1925. — U. ezidőszert (1928) a feleki Brukenthal-szanatorium orvosa.

Unio Bank és Kereskedelmi rt., Arad. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Tartalékalapok: 50.000. —

Unio Bank és Váltóüzlet, Temesvár. # 1921. Az 1926 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 5 millió. Az igazgatóság elnöke: Baader Henrik. Vezérigazgató: Schönheim Péter.

Unio Klub, Temesvárt, a Bánság közgazdasági vezetőinek társadalmi egyesülete. # 1928-ban.

Unio vagongyár Szatmáron. # 1921-ben. A kezdeti egymilliós alaptőke 1927-ben már negyven millióra emelkedett. Eredetileg csak személy és tehervagonok javításával foglalkozott, 1927-ben a C. F. R. vezérigazgatóságával egy husz éves szerződést kötött vagonok gyártására is. Gyárt ezenkívül vasáru tömegcikkeket. Az üzemi hajtóerőt egy 650 HP. Diesel motor és egy 300 HP. gőzgép szolgáltatja. Oszszalkalmazottak száma 1927 végén 1400 volt.

Unirea, románnyelvű egyházi és politikai lap, mely Blaj-on, Rusu Alexandru kanonok vezetése és Popa Augustin theol. tanár szerkesztése mellett jelenik meg. 1918 végén a forradalmi mozgalmak idején pár hónapig naponta jelent meg, ez időben az erdélyi román sajtó egyetlen napilapja. A lap magántulajdonban van, de általában a gör. kath. egyháztartomány szócsövének tartják.

Unirea Poporului, románnyelvű keresztény kulturális néplap, # 1919-ben, megjelenik hetenként, gör. kath. népi olvasóközönség számára. Igazgatója: A. Lupeanu-Melin, fel. szerk. Iuliu Maior, mindkettő balászfalvai tanár.

Unitárius Irodalmi Társaság 1920-ban alakult Ferencz József püspök elnöke mellett. A Társaság céljaul: tudománynak és művészetnek unitárius szellemben való művelését vallja. Folyóirat, könyvkiadványok és stipendiumok utján igyekszik hatni.

Unitárius Kollegium (Kolozsvár) 1557-ben alapította Izabella királyné. Első igazgatója Dávid Ferenc volt. Mai palotája 1901-ben készült el egy millió koronán felüli költséggel. A kollégiumnak nagy-

értékű könyvtára van, melynek törzs része még a XVI. századból való. Azóta nagy nevű alapítók adományából Erdélynek harmadik legnagyobb könyvtárává fejlődött ki, melynek különösen a XVI—XVIII. századra vonatkozó anyaga majdnem teljes.

Unitárius Lelkészkör (egyetemes), alkotják az erdélyi unitárius egyházakörök lelkész körei. Az egyház belső embereinek megszervezésével szervesen illeszkedik be az egyéb unitárius szervezkedésbe.

Unitárius Theologia Akadémia Kolozsvárt. Kezdeté 1566-ra megy vissza. Eleinte csak két éves, 1856-ig is csak három éves, 1896-tól négy éves kurzussal működik akadémiai jelleggel. Sok akadémistát küldött külföldre: Angliába, Amerikába s a theologiai tudományok fejlődésével mindig lépést tartott. — 1922 óta az összehasonlító vallástudományt előadják a theológián. A szorosan vett theologiai és filozófiai tudományokat az akadémia rendes tanárai, a jogi, gazdasági stb., melléktárgyakat az u. n. előadók tanítják.

Urményiné-Baneth Ibi * 1897 VI. 14. Gimnáziumot végzett Szegeden. „Miss Monte Carlo“ operett zenéjét zenéjét (1927 Arad) írta s ezen kívül kisebb dalokat.

Urmösi Károly unitárius esperes-lelkész * 1874 Tarcsafalván. Négy évig budapesti s. lelkész volt. 1909-től kolozsvári lelkész. Imái, prédikációi közül több jelent meg az unitárius egyházi lapokban.

Urmösi Károlyné * 1880 Abrudbányán, több kisebb prózája és versei jelentek meg az „Erdélyi Szemle“, „Magyar Nép“, „Pásztortűz“, „Unitárius Közöny“ c. folyóiratokban.

Utó Lajos * 1885 VIII. 25. Unitárius lelkész Székelykeresztúron, 1911-től egy regénye (Az Ur akarta így) és több egyházi jellegű könyve jelent meg. Szerkeszti az „Unitárius Egyház“ c. lapot.

Uzinele metalo-chimice ale Statului Zlatna vegyészeti gyár, invest. tőke 2 millió lej. — 168 HP. — 108 munkás. — Gyárt: kén-savat, réz- és más fémszulfátokat.

V. W.

Vaida-Voevod Alexandru román államférfi * 1872 II. 17. Alparéten, Szolnokdoboka megyében. Brassóban és Besztercén végzett középiskolai tanulmányai után Bécsben végzett orvosi tanulmányokat s egyideig foglalkozott is az orvosgyakorlattal. Politikai vénája már egyetemi tanulmányai alatt megmutatkozott. Bécsben vezére volt az ott tanuló román ifjuságnak, az 1893-ban Bécsbe érkezett - a magy.-országi románok Memorandum-át hozó - küldöttséget Vaidáék fogadták s a tiszletükre rendezett tünemény vacsorán, amelyen Lueger is részt vett, Vaida hatásos beszédet mondott. 1906-ban képviselő lett a magyarigényi kerületben s 1918-ig megszakitás nélkül tagja volt a magyar parlamentnek. A nemzetiségeket érdeklő kulturális és gazdasági kérdések vitáiban erős fűtöttséggel vett részt és különösen az 1907-es Apponyi féle iskolajavaslatok tárgyalásában annyi intranszigiens román nemzeti öntudattal és a magyarság felé olyan bántó éllel szólalt fel, hogy egyik beszéde után hosszabb időre kizárták a parlament üléseiről. A Monarchia másik felében magas körökkel voltak nexusai. 1918 októberében egyike volt azoknak, akik az erdélyi román nemzet sorsát a kezükben tartották s október 18-án — mint a magyar parlament utolsó román szónoka — ő tette meg azt a dekla-

rációt, amely az erdélyi románok nevében kimondja, hogy a wilsoni elvek értelmében maguk veszik a kezükbe sorsukat s tagadják a magyar kormánynek azt a jogát, hogy

őket képviselhesse. Eminens része volt a Gyulafehérvári Határozatok végleges megszövegezésében. A Consiliu Dirigent harmadmagával a román királyi kormányba küldötte ki. 1919 végén pedig a Vaitoianu kormány visszalépése után ő

alakította meg az új területek és új pártok kormányát, de ez a kormány (melynek tagjai közül tíz az új területekről került s csak három volt a régi pártok reprezentánsa) három és fél hónapi kormányzás után átadta a helyét Averescu tábornok kormányának. 1920-ban az azal a megbizatással ment Párisba és Londonba, hogy Beszarábiának Romániával való egyesülését elismertesse. Ezt a misszióját siker kísérte (Londoni szerződés). Ezidő óta is a Nemzeti Pártnak, ill. a Nemzeti Parasztpártnak a legélesebb küzdelmekben is első sorban álló vezérlő személyisége. A Párt 1928 évi politikai mozgalmában nagy élánnal vett részt. Maniu kormányában belügyminiszter (1928).

Vajay Károly szatmári ny. polgármester * 1862. Előbb ügyvéd, majd a városi közigazgatás szolgálatába lép. 1907—1918 Szatmár város polgármestere. Több helyi érdekű vasut (bikszádi, szalkai vonal) kiépítésében, városi középületek létesítésében része volt. Nyugalomba vonulása óta a magyarpárti szervezkedésben, a ref. egyházi életben és kulturegyesületek élén dolgozik.

Vajdahunyadi Vasművek (Uzinele de fier ale Statului din Hunedoara si Cujir). Üzemei: Hunedoara, Covajna es Zlasi. Inv. tőkeje 20.000.000 a. l. Hat nagy olvaszto, 31 szerszám gép, 6929 HP., 2205 munkás. Termel: 128.000 t. nyers vasat, 600 t. kereskedelmi öntvényt, 160 t. gazdasági öntvényt. Vagonjavítással foglalkozik. Mo dern generátor gázüzemre van berendezve.

Vakációi Levelek, időszaki folyóirat, melyet Olasz Péter je-

zsuita atya jelentet meg három-négyszer minden vakációban, ifjúsági lapszerű vegyes tartalommal, szigorú katolikus szellemben.

Válcovicj Victor dr. műegyetemi rektor * 1885 IX. 22. Galacon. Tanári oklevelet szerzett Bukarestben 1907-ben, filozófiai doktorátust Göttingenben 1913-ban. Ugyanez évben a Mechanika tanárává nevezték ki Iaşiban, 1921 óta a temesvári műegyetem rektora s u. o. a mechanika tanára. Két ízben volt államtitkár a közoktatásügyi miniszteriumban. Művei: Sur les courbes et les surfaces synchrones (Bull. de la Soc. de Sciences, Bucarest 1909). — Über discontinuirliche Flüssigkeitsbewegung mit zwei freien Strahlen (Inauguraldissert. Götting, 1913). — Efirige Anwendungen der Impulsätze (Annali di Matematica pura ed applicata t. XXIII). — Mintegy husz kisebb tudományos dolgozat hazai és külföldi folyóiratokban.

Vámszer Géza rajztanár, grafikus, * 1896 Nagyszebenben. A bp. Képzóm. Főiskolán szerzett oklevélével előbb Szebenben a szász és a román tanítóképzőben foglalt rajztanári állást, 1926 óta Székelyudvarhelyen tanár az állami liceumban. Gyűjti a székely népművészeti elemeket, s mint grafikus könyvillusztrátor is működik. 1928-ban Izlés, Modor, Divat címen terjedelmes tanulmánya jelent meg, melyben rokonszenves hangon foglalja össze a tárgyra vonatkozó didaktikus mondanivalókat.

Várad Albert grafikus * 1896 Nagyváradon, mh. 1925-ben. München, Róma, Nagybánya voltak. tanulóállomásai. Szobrásznak in-

dult, azután tért át a grafikára. Erdély több városában rendezett kiállítását rézkarcaiból és akvarelljeiből. Budapesten, Münchenben is kiállított, de érvényesülni csak Párisban kezdett; halála évében ott találkozott a kritika és a közönség elismerésével. Párisban halt meg s ott temették el.

Váradí Aurél dr. * 1869 VII. 16. Atyja Kolozs vármegye tanfelügyelője, anyja Miklós Miklósnak, Petőfi bizalmas barátjának leánya volt. Kolozsvárt jogi doktorátust, Mvásárhelyen ügyv. oklevelet szerzett. Mint hirlapíró az „Ellenzék”-nél s a kolozsvári „Híradó”-nál dolgozott, az utóbbi lapot később, szerkesztette is. A „Kolozsvári Friss Ujság”-nak tiszti ügyésze volt. A Magyar Párt elnöki tanácsának tagja. Az erdélyi magyar politikai mozgalmakban állandóan résztvett, évtizedekre visszamenően az események kitünő ismerője.

Várnay Elemér dr. temesvári ügyvéd és lapkiadó * 1887 VIII. 29. Gödöllőn. 1925-ben megalapította és megerősödéséig nagy áldozatkészséggel tartotta fenn a „Déli Hírlap” e. napilapot. A magyar Párt életében aktív részt vett és gyakorlatilag is elősegítette magyar intézmények (temesvári színház) fennmaradását.

Varga Albert festő * 1900 III. 9. Budapesten. Réti tanítványa volt két évig, majd drezdai, müncheni, párisi évek következtek. Visszatérve, Temesvárt állt meg pár évre. 1928-ban ismét Párisban. Temesvári éveinek gazdag művészi termelése mellett festő-szabadiskolát is tartott fenn. Portréi és kompozíciói (Szomjanhalók. — Karácsonyi mese. — Temetés) a legigényesebb párisi sajtó meleg el-

ismerését is megnyerték (Le Temps 1926 a Salon d'Automne kiállításáról.) Erdélyi kritikusai tündöklő színeit és lelki elmélyedését dicsérik.

Varga Béla filozófiai író, unitárius theol. akad. tanár * Tordán 1886-ban. Tanult a kolozsvári egyetemen, a theol. akadémián s töltött egy-egy szemesztert a berlini, bécsi, genfi egyetemeken. 1915-ben a Logika magántanára lett. A gyakorlati népnevelés terén dolgozik, beszédek és felolvasások útján. A tudományos bölcsélet terén a filozófia alapvető problémáival foglalkozik. Művei: A lelkiismeret, 1909. — Valóság és érték,

Kolozsvár 1915. - A logikai érték problémája. Budapest, 1922 (M. Tud. Akadémia kiad.) — Gondolatok a neveléstan értékelméleti megalapozásához. (Acta Universitatis). — A subsistentia fajtái. Budapest 1928 (M. Tud. Akadémia). — Kritikákat, ismertetéseket, tanulmányokat közölt magyarországi és erdélyi fo-

lyóiratokban, érintve a vallástudományok és szociológiájának a filozófiával határos területeit is. 1928-tól az Erdélyi Irodalmi Társaság tagja.

Vári Albert unitárius vallásnagyról * 1868 IV. 23. Székelyudvarhelyen volt lelkész, 1909-től Kolozsvárt tanárkodik. Az Unitárius Irod. Társ. alelnöke. Ez intézmény kiadványsorozatában megjelent művei: *Miért vagyok én unitárius?* — Berde Mózes. — A „Keresztény Magvető egyik szerkesztője.

Városi és Falusi Dolgozók Blokkja, az erdélyi baloldali elemek (jó részét munkások) ad hoc politikai tömörülése. Nem egységes politikai párt, hanem heterogén, egymástól világszemléletig is távolálló, de együttműködő elemek csoportosulása, mely választásokon (parlament és városi választásokon) már többször jelentkezett és több erdélyi város képviselőtestületében ülnek is emberei. Főbb követelései: az ált. politikai amnesztia, a sajtó-, gyűlékezési- és szervezkedési szabadság. A V. és F. D. B. az 1927-es választásokon mintegy 30.000 szavazatot kapott.

Vásárhelyi János, az Erdélyi Ref. Egyházkerület főjegyzője, püspökhelyettes, * 1888 VI. 12. Maroscsúcsoson. 1912—18-ban Németországban és Svájcban tett tanulmányutakat. Volt beszercei, dési, kolozsvári lelkész. Főbb művei: *Képek Jena és Bazel életéből*, 1918 *Beszerce*. — *Egyházunk és a reverzálisok*, 1925. — *Bizonyságtétel*. Fűssnyomda 1925. — *Tudom kinek hittem*, Minerva kiadás, 1927. — *Egymás között*. Cikkgyűjté-

mény, Minerva 1927. — Szerkesztte a „Reformátusok Lapja“ c. havi közlönyt. A Magyar Párt int. bizottság tagja. A Kolozsvári Hitelszövetkezet ig. elnöke.

Vasárnap, Aradon megjelenő kath. szellemű illusztrált folyóirat. Az aradi kath. „Egyházi Tudósító“-ból fejlődött ki. Főszerkesztője dr. Wild Endre v. minorita rendfőnök.

Vasöntöde és Gépgyár r. t. Cluj, # 1921-ben. Alaptőke volt 2 millió lej, 1926-ban 4 millió lej. Investált tőke 18 millió lej. HP. 130. — Munkáslétszám: 300. Gyártmányok: mindenféle gépjármű, öntöttvas nyomóeső, idomdarabok, kereskedelmi öntvény, kályhák, tűzhelyek, satuk, csatorna cikkek, patkósarok, csizmapatkó.

Vass Albert gróf * 1907 Szentgotthárdon (Kolozs m.) Versekkel lépett fel az erdélyi irodalomban, melyek az „Ellenzék“, „Ifju Erdély“ és az Aradon megjelenő „Vasárnap“-ban jelentek meg. Az ifju lírikusnak már kötete is van, melyet Kolozsvárt a Minerva r. t. adott ki.

Végh Samu, a Weselényi-kollégium igazgatója, * 1876 XI. 26. Nagyenyeden. 1900-tól a zilahi kollégium szolgálatában. Irt a klaszikus nyelvek tanításáról, továbbá szatirikus karcolatokat napi és heti lapokba.

Vereinigte Gewerbe und Hypothekenbank A. G. (Egyesült Ipar és Jelzálogbank rt.) Segesvár. # 1860. Az 1927 december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 10 millió. Tartalékalapok: 6 millió. Az igazgatóság elnöke: Dr. Wolff János. Vezérigazgató: Julius Adleff. Ftók: Székelyudvarhely. Az intézet 1927 évi közgyűlésén az alap-

tökének 20 millió leire való felemelését határozta el.

Vékás Lajos dr. a kolozsvári „Minerva“ ny. és irod. r. t. v. igazgatója * 1880 XII. 5. Barátosan. A magyar impérium alatt törvényszéki bíró volt Kolozsvárt. 1920 óta a Minerva igazgatója.

Veress Ernő kath. egyházi író és szerkesztő, brassói tanár, * 1892 XII. 17. Kovásznán. Pappá szentelték 1915-ben. Több kiadást ért vallásos műveket írt, ifjusági és társ. egyesületeket vezet és szerkeszti 1919-től az „Erdélyi Tudósító“ katolikus folyóiratot.

Veress Ferenc orvos * Bukarestben 1877. Kolozsvár és a külföld egyetemén tanult; 1910-ben a bőrgyógyászat magántanára lett. Három és fél évig a haretéren volt, mint táb. kórh. parancsnok. 1918 elején Pozsonyban ny. r. tanárnak nevezték ki, klinikáját ott be is rendezte, de egy szemeszter után a kvári egyetem dermatológiai tanszékére hívják meg. Az egyetemmel Szegedre költözött, majd családi okok miatt visszatér Kvárra, hol ez időtől gyakorló orvos. Számos magyar és német szakmunkája jelent meg a bőrbetegségek kór- és gyógytanából. A kvári Magyar Zenekonzervatorium elnöke.

Vértes Adolf dr. ügyvéd a temesvári zsidóság egyik reprezentatív embere, az impérium éveit alatt a zsidó közművelődési mozgalmak élén állott. A temesvári Zsidó Liceum megteremtésében és fenntartásában nagy része van. Országos relációban az Erdélyi és Bánáti Zsidó Hitközségek Szövetségének keretén belül dolgozott s az Anghelescu-féle iskolarendeleket ellen folytatott küzdelemben éles tol-

lal írt memorandumokkal vett részt.

Vértes Oszkár orvos * Budapesten 1876. Egyetemi és klinikai tanulmányait Budapesten és Tübingenben végezte. A kolozsvári egyetem orvosi szakán nőgyógyászattól magántanárrá habilitáltak. 1927-től a marosvásárhelyi szanatórium nőgyógyász-főorvosa. Szakirodalmi dolgozatai magyar és német folyóiratokban jelentek meg.

Vescan Ioan dr. marosvásárhelyi ügyvéd, * 1877. Tekében ügyvédeskedett a háború kitöréséig. 1915-ben orosz fogságba került. 1917-ben a román hadseregbe lép, mint önkéntes (voluntar). 1918 decemberben Marostorda és Marosvásárhely prefektusa lesz és marad a Vaida-Voevod kormány bukásáig. 1922—1926 a kolozsi kerületet képviseli a szenátusban. 1928 novembertől ismét Marostorda prefektusa.

Vestitorul, a nagyváradai gör. kat. egyházmegye hivatalos lapja, # 1925. Megjelenik egy nemhivatalos melléklettel. Szerk. Dr. Tăutu Al. Ludovic. Példányszáma 1200.

Veterány Viktor dr. (A tizenhetedik században Erdélyben is szerepet játszott olaszszármazású Veterani Frigyes tábornok leszármazottja) * 1883. Besztercebányán. Jogi doktorátust Kolozsvárt, ügyvédi oklevelet Budapesten szerzett. A forradalom után Temesvárott alakult Polgári Szervezetnek éveken keresztül volt társelnöke. 1922 óta a Magyar Párt temestorontálmegyei tagozatának ügyvezető elnöke. Aktív részt vett a Temesvárott létesülő „Magyar Ház“-ért indult akcióban is.

Vet'zak Endre dr. nagykárolyi

ügyvéd és bankigazgató * u. o. 1877-ben. 1918-ig tagja volt megyéje és városa autonom képviselőtestületének. Alapította a Kőlesey nyomda részvénytársaságot, a kápolnai Féglagyárat és a nagykárolyi Birtokossági Malom R. T.-t. Mint lapkiadó („Szatmárvármegye“, „Eszaknyugati Ujság“), újságró és fővárosi lapok tudósítója is működött. Jelenleg (1928) a Nagykárolyi Takarékpénztár Egyesület és a Kőlesey-nyomda vezérigazgatója. Elnöke a nagykárolyi magyar párti tagozatnak és a r. k. egyház-közösségnek. Több rendjel birtokosa.

„Victoria“ Institut de Credit și Economii, Arad. # 1887. Az 1926. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 30 millió. Tartalékalapok: 18.777.496. Az igazgatóság elnöke: Roman R. Ciorogariu. Vezérigazgató: George Ádám. Fiókok: Borosjenő, Kisjenő, Radna, Világos.

Vigyázó László mérnök, gépgyári igazgató, * Szegeden 1885. november 1-én. A középiskolákat Szegeden, a műegyetemet Pesten végezte. A műegyetem elvégzése után pár hónapig a MÁV-nál dolgozott majd a budapesti Schlickgyárba lépett be, hol mint mérnök 1908—1911-ig működött. A Schlickgyárból mint műhelyfőnök helyettes a győri vagongyárba ment (1911—1914-ig). 1914-ben az aradi Weitzergyár hívja meg. Itt 1914—1918-ig főmérnök, 1918 november-től igazgató. 1921-ben a Weitzergyárból „Astra“ lett és mint igazgatót, az új társaság is átvette. Jelenleg is (1928) ugyanebben az állásban működik.

Vitrometan S. A. üvegyár, Medgyes, alaptőkéje 15.000.000 lej.

Invesztált tőke 467.700 a. l. — 110 HP. — 357 munkás.

Vlad Aurel (román) remzeti-párti politikus * 1875 Szászvárosban, ahol apja városi tisztviselő volt. Középiskoláját a Kun-kollégiumban, egyetemi tanulmányait a budapesti jogi egyetemen végezte. Ama legelső erdélyi románok közül való, akik a politikai aktivitást hirdették, s a dobrai kerület mandátumával vonult be a magyar parlamentbe. „Activitatea“ címmel lapot indított, amelyet évenként át szerkesztett. Impériumváltás után Vaida Sándor kormányában pénzügyminiszter, azóta állandóan képviselő. Szerkesztésében hetilap jelenik meg: „Folia Dreptății“ címmel, demokrata programmal. Hunyad megyében a mezőgazdasági kamarának s a vármegyei bizottságnak elnöke. Ugyancsak elnöki vezetése alatt áll a Nemzeti-Parasztpárt hunyad megyei tagozata is. Maniu 1928-as kormányában kultuszminiszter.

„Vladeasa“ Institut de Credit și Economii S. A. Bánffyújnyad. # 1895. Az 1927. december 31-iki mérlegben feltüntetett alaptőke: 6 millió. Tartalékalapok: 5.610.149. Az igazgatóság elnöke: Ioan Pop. Ügyvezető-igazgató: Valer Bologa. Fiókok: Hidalmás, Zsibó. Az intézet 1928. március 24-én tartott rendes közgyűlésén az alaptőkének 6 millió leiről 10 millió leire való felemelését határozta el.

Vlahița-vasmű (azelőtt Kamner és Jekelius R. T.) Udvarhely megyében. Alaptőke 30.000.000. Invesztált tőke 621.000 a. l. 1 nagy olvasztó, tíz szerszám gép, 97 HP. 205 munkás. Termel: 2000 tonna nyersvasat, 1200 tonna keresk. és gépöntvényt.

Voina Dumitru gép- és csavar-
gyára (Fabrica de Maşini și Loco-
motive și Vagoane Braşov). Főte-
lepe Bukarestben. Brassói telepén
beruházott tőke: 307.508 a. l. 147
szerszámgép, 255 HP. 250 munkás.
Gyárt (mozdony- és kocsijavítás
kívül) mindenféle csavarárut.

Volksbank A. G., Schässburg
(Népbank rt. Segesvár). # 1889.
Az 1927. december 31-iki mérleg-
ben feltüntetett alaptőke: 10.200000
Tartalékalapok: 4.171.971. Az igaz-
gatóság elnöke: Dr. Julius Sches-
ser. Vezérigazgató: Michael J.
Keul.

Vorbuchner Adolf, nagyszebeni
r. k. főesperes plebános * 1890-ben
Aradon. Bölcsészetet és teológiát
a fribourgi egyetemen hallgatott.
Az „Erdélyi Tudósító“-nak éveken
főmunkatársa. Megírta az Erdélyi
Püspökség Történetét (1927).

Vuchetich Endre dr. * 1888 XII.
13. Jogot végzett Kolozsvárt. 1908-
tól ujságíró. 1910-ben a „Szinházi
Ujság“ művészeti és irod. folyó-
iratot, 1918-ban az első bánági
sportlapot, a „Sportélet“-et alapí-
totta. Várnay Elemérrel együtt
1925-ben a „Déli Hírlap“ politikai
napilapot alapítja, melynek azóta
irányítója és felelős szerkesztője.

Vulcu I. Maxim csavargyár és
fémipari üzem Arad. 108 HP. 160
munkás. Gyárt: 1200 tonna csa-
vart, horgot és csapszeget.

Waldmann Béla szemorvos *
1872-ben. Három évig Schulek ta-
nár szemklinikáján dolgozott.
1901-ben a Biharm. Közkórház sze-
mésorvosa. Kazuisztikán kívül
közölt önálló szemkórtani tanul-
mányokat s egy magaszerkesztette
szemészeti műszer leírását.

Walter Gyula, * 1892-ben Tövi-

sen. Tanárnak készült, de a hábo-
ru után ujságíró lett, több kolozs-
vári napilap munkatársa volt.
1921—25 a Pásztortűz folyóiratot
szerkesztette. 1925 óta a Kisebbségi
Ujságíró Szervezet főtítkára.
Irodalmilag leginkább versekkel
szerepel, majd minden erdélyi lap
és a budapesti Napkelet közölt
verseket tőle. Versei: művelt,
könnyebb érintésre is zengő ke-
dély megnyilatkozásai. Még nem
a legigazibb mondanivalóját mond-
ja, s ezért pathosa túlméretezett.
Kötetei: Vágyaim Sz. Udvarhely
1924. — Izenet a világnak,
Voggenreiter kiadás Berlin
1924. — Énekel a jószág,
Arad 1927.

**Warenverkehrsbank A. G., (Áru-
forgalmibank rt., Brassó).** # 1920.
Az 1927. december 31-iki mérleg-
ben feltüntetett alaptőke: 50 mil-
lió. Tartalékalapok: 6.103.091. Az
igazgatóság elnöke: Friedrich
Özell. Ügyvezető-igazgató: Alfréd
Dieners. Fiók: Sepsiszentgyörgy.

Weil Árpád szerkesztő * 1894.
A „Temesvarer Volksblatt“ ki-
adója és főszerkesztője.

Weiss Sándor ügyvéd. * 1888.
VI. 25. Ügyvédi irodát nyitott.
1919—1927 a „Lapkiadó r. t.“
igazgatója és a „Keleti Ujság“ po-
litikai vezetője. Erős kezű admi-
nisztrációja alatt — jó ujságíró
gárdától segítve — a Keleti Ujsá-
got a haladottabb polgári elemek
országosan kedvelt lapjává emeli.
Lapjában sok politikai cikket írt,
a kisebbségi politikában inkább a
reformisták oldalán állt. Ennek el-
lenére is az országos párt az
1926-os választásokon Biharme-
gyében mandátumhoz juttatta. A
zsidókérdésben anticionista állás-
pontot foglalt el. 1927-ben a Ke-

leti Ujságot magyar egyházi és magyar párti konzervatív szellemű érdekeltségnek adta el, miáltal az erdélyi magyar progresszió egyetlen jelentősebb fórumától megfosztatott.

Weisz Sándor * 1878 II. 12. Szatmári ügyvéd. 1906—1908-ig az ottani függetlenségi és 48-as párt alelnöke volt. Ujabban a Magyar Párt-tagozat egyik alelnöke, 1906-tól a városi tanács tagja.

Weress Béla unitárius lelkész * 1894 II. 22. Felvinczen. Szónoki és szervező képessége érvényesült a zsilvölgyi Magyar Párt megszerzésében. Az első impériumvek zavaros lelki atmoszférájában le tartóztatták, 7 hónapot vizsgálati fogságban ült, de a hadbiróság felmentette. Kiadatlan műve: A tudományos vallás és a vallásos tudomány. Rövidebb ideig a „Zsilvölgyi Magyarság“-ot szerkesztette.

Wertheimstein Viktor bankigazgató * 1884 Nagyváradon. U. o. jogot végzett, külföldön közgazd. tanulmányokat. 1917-ben a Magyar Ált. Hitelbank kötelékébe lépett. 1918-ig a Nagyvárad székhellyel az erdélyi fiókok ellenőrzésével volt megbízva, fiókgazgatói rangban. 1928-ban Budapestre távozott.

Wesselényi-kollégium (Zilah), alapítási éve ismeretlen, de 1646-ból van már pecsétje. Nevét az „árvi hajós“-tól nyerte, ki a kollégiumnak főgondnoka és pártfőgója volt. 1903-ban modern új épületet kapott, szertárai ujonnan rendezettek. 1919 előtt tanulóinak létszáma 350—500 között volt, azóta a felvételt megszorító min. intézkedések következtében lecsökkent. Az intézet nyilvánossági

jog nélkül működik. Könyvtára mintegy 30.000 kötetből áll, értékesebb darabjai, egy-két unikuma nem került vissza a milleneumi kiállításról. Folyóiratgyűjteménye (1880—1900) gazdag. Wesselényi Miklós könyvtárát a család a kollégiumnak adományozta. Az intézetből kerültek ki: Ady Endre, Maniu Gyula, Biró Lajos ujuineai utazó stb.

Westen (Uzine de Modelat și Emailat S. A. R. Mediaș) központi irodája: Bukarestben. Alaptőkéje 60.000 lej. Inv. tőke 1,246.000 ar. l. — 150 külf. szerszámgép, 350 HP., 800 munkás. Gyárt: 5000 tonna horganyzott és zománcozott edényt.

Wild Endre dr. minorita * Aradon 1882 V. 31. Rómában és Innsbruckban tanult. Előbb lugosi, majd pancsovai plébános, 1914-től tábori lelkész. Háboru után a „Vasárnap“ kath. folyóirat szerkesztését veszi át. 1922-ben minorita rendfőnök. A szentévben több zárandoklatot vezetett. Alapítása: a „Vasárnap“ irod. és nyomd. Müintézet Aradon és „Minorita Kulturház“ (l. o.).

Willer József * 1884 V. 22. Kecskeméten. Egyetemet és zeneiskolát Budapesten végzett. 1905—1907 Kecskeméten városi szolgálatban áll, egy évig színházi karmester, 1908—1909 Lugoson alispáni titkár, majd u. o. városi tisztviselő, 1919-ben főjegyző, h. polgármester. Allását ekkor elveszti és zenetanítással foglalkozik 1925-ig, egyidejűleg a „Lugosi Magyar Dal- és Zeneegylet“ karnagya. 1925-ben a „Brassói Lapok“ munkatársa és a brassói dalárdák karnagya. Az 1926-os és 1927-es választásokon Csikvármé-

gyében kamarai képviselővé választják, azóta Bukarestben él, ahol a pártirodát vezeti. Román nyelvismeretével hasznossá tudta tenni magát a Magyar Párt parlamenti és parlamenten-kivüli akcióiban. Egyik szerkesztője a „Magyar Kisebbség“-nek.

Wittstock Ervin erd. szász író * 1899. Nagyszebenben. A kolozsvári egyetemen jogot tanult. Novellairó. Erdélyi tárgyú kisebb novellái németországi folyóiratokban és újságokban is megjelentek. Kötete 1927-ben jelent meg: *Zineborn, Geschichten aus Siebenbürgen*. A komoly elbeszélőkben nem gazdag szász irodalomban meglepetésként hatott ez a kötet novella, entuziasztikus szász íróársak a nagy oroszokkal mérték össze, de egy elfogulatlanabb mérlegelés is gazdag elbeszélő talentumra következtethetett e sokszor még formátlan nyilvánulásokból.

Wittstock Oscar erdélyi szász publicista * 1865. VIII. 27. Besztercén. Tanult a sárospataki akadémián, Tübingenben, Lipcsében és Berlinben, ahol germanisztikában és teológiában nyert kiképzést. Erdélyben a szebeni gimnáziumban tanárkodott, majd betöltötte sorban a feleki, berethalmi, nagydisznódi evangélikus papi állásokat. Az erdélyi németiség egyik legkiválóbb publicisztáját tisztelti benne. Művei: *Der sechste Tag*. Aus Briefen einer Siebenbürgisch-sächs. Lehrerin. Berlin, Curtius. — *Strandgut von einer Amerikareise*. Hermanstadt, Drotloff. — *Aus Transsylvanien und Pennsylvanien, ernste Worte, gesprochen in zwei Weltteilen*. —

Im Kampf um Brot und Geist, Darstellungen aus Leben und Entwicklung der deutschen Frau Siebenbürgens. Hermanstadt, Honterus-Verlag.

Wojticzky Gyula * 1887. Tanítóképezdebe járt, majd szocialista párttitkár, pártlap-szerkesztő lesz. 1920 óta Erdélyben a „Consum“ munkatársa. Művei: *Ujak irodalma*, 1909. — *Versek a XXX.-ik Századból* (1912). — *Iramok hátán* (versek) Kolozsvár 1927. Ez utóbbi kötet, melyet Ady Endrének W.-hez írt verse vezet be, a szerzőnek egy irodalmi tanulmányát is tartalmazza.

Wolff Karl dr. * Segesvárt 1849. X. 11. Jogot Nagyszebenben, Kolozsvárt, Budapesten és német egyetemeken hallgatott. 1871—73 a „Neue Freie Presse“ munkatársa, majd 11 éven át a „Siebenbürgisch Deutsches Tageblatt“ szerkesztője. 1881—85-ig magyar orsz. képviselő. A Főrendiháznak kinevezett tagja volt. Része volt 1890-ben a „Szász Program“ létrejöttében, amely a magyar kormánnyal való megegyezés útját egyengette. 1886—1919-ig a Hermannstädter Allgemeine Sparkassa vezető igazgatója. Az intézet ez idő alatt országos jelentőségre emelkedett és záloglevélemissziói az osztrák piacon is elhelyeztetek. 1885-ben Reifeisen-szövetkezeteket alapított, amelyeknek szövetsége 1927-ben 183 takaréki-, és 81 fogyasztási egyesületet számlál. 1880-ban az Erdélyi Kárpátgyesületet alapította. Jelenleg a Reifeisen szövözetek központját vezeti. Tollából számos tanulmány és broszura jelent meg, többek közt: *Die Altschiffahrt*

und ihre Bedeutung für Ungarn und Rumänien (1893). — Die Geschichte der Hermanst. Allg. Spar-

kassa (1891). — Das Deutsche Volk in Europa, 1924. — Leben und Sterben der Völker, 1926.

Z.

Zágoni Dezső * 1891 IX. 26. Magyarpécskán. Rövid ideig polg. iskolai tanár volt. Háboru után Belényesen gazdálkodik és — teljesen kisebbségi alapon létesített — pénzügyet vezeti. A belényesi és vidéki magyarság vezetője. A Magyar Párt keretén belül a progresszív megmozdulások irányában orientálódik.

Zágoni István dr. hirlapíró * 1887-ben. Szerkesztette Kolozsvárt az „Ujság“-ot, impériumváltozás után a „Keleti Ujság“ szerkesztője lett majd Paál Árpáddal együtt kilépvén, az újjászervezett Ujság vezetését veszi át. E lap megszűnése után ismét a Keleti Ujságnál dolgozik mint politikai szerkesztő. 1913-ban: A választójog Erdélyben, 1921-ben (Kós Károlyval és Paál Árpáddal együtt) Kiáltó szó című füzetet adott ki.

Zajzon Géza * 1875 Sepsibodokon. Budapesten műegyetemet végzett s szolgált a bpesti, miskolci, brassói kulturmérnöki hivatalnál. Jelenleg (1928) mérnökfőnök (inginer șef) a vízjogi és vízépítési ügyek brassói hivatalánál (serviciul apelor). Szakcikkei a „Természettudományi Közöny“-ben és a „Vízügyi Közlemények“-ben jelentek meg. A vízmosások szabályozása c. nagyobb tanulmánya külön füzetben is.

Zenekonkervatorium Kolozsvárt (l. Conservatorul de Musică și Arte Dramatică).

Zernesti Celuloze-gyár r. t. alaptőkéje 30,000,000 lej. Invest. tőkéje 620,000 lej. — 1512 HP. — 240 munkás. — Évi termelés 1700 tonna celuloze.

Zernesti papirgyár rt. Alaptőkéje 9,000,000 lej. — 1700 HP. — 478 munkás. — 5000 tonna évi termelés.

Ziegler Károly orvos * 1871-ben Marosvásárhelyt. U. o. tisztiorvos. Nagy nyelvi kulturával és írói készséggel fordított verseket, prózát, különösen franciából. Írt néhány kulturtörténeti elemekkel átszótt novellát és dialektikus cikket a „Zord Idő“-be. Salammbot verses operaszöveggé dolgozta fel. Állandó előadója a Munkás Szabadiskolának.

Ziffer Sándor festőművész * 1880 V. 3. Egerben. Budapesten öt évig, Münchenben Hollósy iskolájában három évig, Párisban két évig tanult. Huszonkét év óta — kisebb megszakításokkal — Nagybányán lakik. Naturalista szemléletű kísérletekkel kezdi a Hollósy-iskola szellemében (Pihenő modellek, Cigánycsalád stb.) később szintetikus formaösszefoglalású kompozíciók. Kollektív kiállításai voltak Budapesten (Művészház, Ernst-Muzeum) egyes képek: Múcsarnok, N. Szalon, Se-

zession (München), Salon d'Automne (Paris), Salon Casper (Berlin). Kollektív kiállítást rendezett még Berlinben a Salon Gurlittban. Tagja a Képzőművészek Egyesületének. Törzstagja a „Kut“ választmányának, a Nb. Fest. Társ.-nak, a Sindicatul Artelor Frumoase-nak.

Zigre Nicolae dr. * 1882 ügyvéd, a háború előtt is szerepet játszott előkelő román családból származik. Impériumváltás után Nagyvárad prefectusa volt, majd kamarai képviselő, 1922-ben államtitkár, később szenátor s az 1927-28 ülészakban a Szenátus elnöke. Szerepet visz a román ortodox egyház közéletében. A városi és megyei politikában mint a Liberális Párt helyi exponense vett tevékeny részt.

Zillich Heinrich, erdélyi szász író, szerkesztő * Brassóban 1898 május 23-án. A berlini egyetemen végzett filozófiai, kereskedelmi és szociológiai tanulmányokat. 1924-től a Brassóban megjelenő „Klingsor“ című német kulturrevue kiadója és szerkesztője. Önálló művei: Attilas Ende. Novelle 1923. Wälder und Later-nenschein, Novelle 1923. Die Strömung (versek) 1924. Kronstadt, eine Schilderung 1925. 2. Aufl. 1927. Siebenbürgische Flausen. Geschichten 1926. Verse is, prózája is mélyen kereső lélekről beszél. Mint szerkesztő is jelentékeny s a német anyaországnak is számotartott embere. (Lásd még: „Klingsor“.)

Zima Tibor publicista, az Aradi Keresk. és Iparkamara v. főtitkára * 1882 XII. 2. Battonyán. Jogi doktorátust szerzett Budapesten. 1902—1906 az „Aradi Közlöny“

munkatársa, később a „Függetlenség“ f. szerkesztője. 1917-től az „Erdélyi Hírlap“ főszerkesztője és társtulajdonosa. 1906-ban az Aradi Ipartestület, 1907—1926 a Keresk. és Ipark. titkára. Működéséhez fu-

zódik az aradi Áru- és Értéktőzsde létesítése. „Tőzsdei Umutatója“, melyet Varjassy La-jossal együtt írt, a tőzsdebirósági gyakorlat hasznos kézikönyve. 1922-ben magyarpárti programmal kamarai képviselő. A Magyar Párt keretén belül a Reform-csoport tagja.

Zoltán Jenő ügyvéd, ujságíró * 1891-ben, a „Nagyvárad Friss Ujság“ politikai cikkírója. Régebben a „Nagyvárad Napló“ és „Szabadság“ munkatársa volt.

Zombory László, bukaresti érseki főszékesegyházi kanonok, * 1887 Szatmáron. A Pazmaneum

papnevelő intézetbe került s a bécsi egyetemen végezte theologiai tanulmányait. Rövidesen az erdélyi püspök udvari káplánja lett, az aulából a Marianum leánygimnaziumának tanári székébe került, majd a Statusnál ügyosztályi főnök lett. A háború alatt több humanitárius akciót folytatott le (Pro Transsylvania Orsz. Segélyakció stb.). Mint az Erdélyi Patronage Egylet főtitkára 800.000 koronát gyűjtött össze árvaház céljaira. Az árvaház Jegenyefürdön fel is épült, de megnyitása már az új impérium idejére esett. A románság vezetőivel való szíves viszonyát felhasználva ez intézmény iránt legmagasabb körökben is szimpátiát tudott felkelteni. Zombory egyébként is már az impériumévek elején kedvelt embere előkelő és befolyásos bukaresti köröknek. 1927-ben Cisar bukaresti érsek oldalkanonokjává nevezi ki. Az Erdélyi Katolikus Népszövetség megszervezése Zombory László nevéhez fűződik.

Zsembery Elvira (B.) zongoraművész, a kolozsvári konzervatórium tanára. Kolozsvári hangversenyesték gyakori szereplője.

Zsidó Nemzeti Szövetség (Erdélyi), alakult 1918-ban. Célkitűzése kettős: egyfelől a zsidó népi öntudat kiérlelése, a zsidó politikai és kulturális erők megszervezése; másfelől a Palesztina felé irányuló cionista eszmék ébrentartása és lehető realizálása. Befelé irányuló munkájának eddigi eredménye politikailag az, hogy sullyal tud fellépni parlamenti és községi választásokon. Kulturális téren a zsidó ifjúság szellemi és testi nevelése

körül ért el pozitív eredményeket.

Zsizsmann Rezső marosvásárhelyi zenekonzervatórium tanár, * 1885 IV. 15. Körömczbányán. A budapesti egyetemen matematika-fizikai tanulmányokat végzett. A Zeneakadémián orgona és zeneszerzési tanszakon volt. A berlini Friedrich Wilhelm Egyetemen zene-tudományt, művészettörténetet és

filozófiát hallgatott. Pedagógiai működése mellett (zongora, zeneelmélet), zongora- s főleg orgona-hangversenyeket ad. Mint kísérő országos relációban elismert.

Zsögön Zoltán tanítóképző tanár * 1880 IX. 30. Osdolán. Tanügyi értekezéseiből Az új formák és a vallásos nevelés önálló füzetben jelent meg. Régi versek címen Budapesten 1902-ben. Isten kezében címen Aradon adott ki verskötetét. Katolikus folyóiratok munkatársa.

Pótlás

Aradi Polgári Takarékpénztár rt., Arad. Az 1928 október 27-én megtartott rendkívüli közgyűlésen bejelentették az ugyanezen év jan. 29-iki közgyűlésen elhatározott 80 millió leire való tőkeemelés keresztülvitelét, továbbá elhatározták a Sváb Központi Bank rt. temesvári intézettel való fuziót s ezzel kapcsolatban a részvénytőkének 80 millió leiről — 130 millió leire való felemelését. A tartalékokkal együtt a fuzionált intézet saját tőkéi a 200 millió leit meghaladják. A fuzionált intézetek egyelőre Aradi Polgári Takarékpénztár rt. cég alatt folytatják működésüket s az új cégszöveg tekintetében később megtartandó rendkívüli közgyűlésen fognak intézkedni. Az új intézetnek két székhelye (Arad, Temesvár) és 52 fiókja van. Vezérigazgatója: Weissenburger Nándor, az Aradi Polgári Takarékpénztár rt. eddigi vezetője. Klotz Adám, a Sváb Központi Bank rt. vezérigazgatója az intézet kötelékéből kivált. A fuzionált intézetnek záloglevélkibocsátási privilégiuma van s ezen üzletággal intenzíven foglalkozni szándékozik.

Bădescu Tr. Iosif karánsebesi ortodox román püspök.

Bălan Nicolae dr. erdélyi metropolita (l. 18. o.) * 1882-ben. Tanár volt a nagyszebeni „Andreian Sze-minárium”-ban. Művei: Chestiu-

nea bisericească din România, 1910. — Un congres biblic, 1912. — Cuvântări rostite cu ocazia alegerii, sfântirii și investiturii, 1921. — Evanghelia și democrația (szenátusi beszéd) 1923.

Bărbat Virgil (l. 24 o.), művei: Naționalism sau democrație 1911. — Nietzsche Tendances et problèmes. Zürich u. Leipzig 1911. — Imperialismul american. Cartea rom. 1920. — Több fordított mű.

Berkes József hirlapíró * 1891-ben. Az újságírást az impérium-évek alatt megszünt „Tiszántul”-nál kezdte. A „Nagyvárad Estilap” belső munkatársa.

Bezdechi Ștefan (l. 33. o.), számos fordítása jelent meg görög-ből (Platon, Aristophanes, Xenophon, Eurypides, Lukianos). 1927-ben jelent meg: Gânduri și chipuri din Grecia veche, Cluj 1927.

Bianu Jenő (l. 33 o.) 1928 őszén az összes állambiztonsági hivatalok alvezérigazgatója lett.

Bocu Sever (l. 38 o.) nemzeti-parasztpárti politikus * 1874-ben Șiștaroveț községben. Aradon végzett középiskola után Párisban folytatott magasabb tanulmányokat. Közéleti pályáját a szebeni, (később aradi) Tribuna-nál kezdte, mely lapnak utolsó direkt-

tora B. volt. Ujságírói tevékenységéből folyóan két ízben szenvedett szabadságvesztés büntetést. 1912-ben Magyarországból Romániába költözött. Románia semlegessége idején a háboruba való belépés mellett agitált. 1917-ben Kisenyven „România Mare” címmel lapot szerkesztett, melynek politikai célja: az önkéntes légiók szervezése volt. Háboru után Párisba ment, s ott újra megindított lapja útján is erős agitációt fejtett ki a Bánság kérdésében. Az egyesített Romániában, mint a buziási kerület képviselője mindjárt a Kamarába került, s megszakitás nélkül e kerület, illetve Temes-Torontál képviselője maradt. A Nemzeti Parasztpárt vezérkarának egyik legtemperamentumosabb tagja, éles tollú publicista, s a bánsági nemzeti-parasztpárti tömegek vezetője. Maniu 1828-as kormányában bánsági miniszter.

Cornea Toma, volt vármegyei prefectus, a romániai politikai világ érdeklődését 1928-ban (román és magyar nyelven) megjelent „A kisebbségi kérdés” c. polit. tanulmányával vonta magára. E művében iskolázott s a politikai szükségességekbe mélyen belelátó elmének mutatkozik. Progresszív és bátor állásfoglalását a kisebbségi sajtó elégtétellel könyvelte el.

Dalanu Elie kolozsvári gör. kat. esperes, az „Astra” közp. bizottságának tagja, értékes és kiterjedt irodalmi munkásságot fejtett ki, nyelvi, történelmi, egyháztörténelmi és irodalmi témákat ölelve fel. Ujabb művei: Oameni și stării de la noi, 1921 Astra könyvtár. — Legea strămoșească 1922. — Cele două

corăbii și alte cuvântări, București 1923.

Dan Sever (l. 58 o.) az 1928-as Maniu-kormányban a közegészségügy minisztere.

Darabanth Miklós dr. nagykárolyi ügyvéd * 1892 VII. 9. Az impérium átvétele után Nagykároly első román polgármestere (1922-ig), 1926-ban u. o. h. polgármester, 1928-tól az „Ecsedi-láp Leccapoló Társulat” elnöke. Ugy a megyei, mint a várospolitikában jelentős szerepet visz.

Dobrescu Aurel (l. 63 o.) az 1928-as Maniu-kormányban földmivelésügyi államtitkár.

Drăgan Nicolae (l. 640 o.) a Román Akadémia levelező tagja, * 1884. Művei: A român szőősszetétel, Beszterce, 1906. — Două manuscripte vechi, București, 1914. — Critica științifică în filologia noastră, 1921. — Cea mai veche carte rako-tekezés a „Daco-România”-ban stb.

Evangélikus Országos Egyház. Statutumait törvény formában a Monitorul Oficial 1927 ápr. 30-án megjelent számában hirdették ki. E statutumok szerint Románia összes evangélikus egyházai az Erdélyi ev. Egyház körül tömörülnek, mely kifelé valamennyit képviseli. Az országos egyházgyűlés alkotta törvények keretén belül a belőle alakult országos konszisztórium kormányozza az egész egyházat s az állami hatóságokkal szemben is képviseli. Feje az egész egyháznak a nagyszombeni evang. püspök. A román alkotmánytörvény 72. §-a értelmében a püspök, mint államilag elismert 200.000-en felüli hívőt számláló egyház feje, tagja a szenátusnak.

Film Riport hetilap # 1922.
Szerk. Incze Ernő.

Giuglea George (l. 106 o.) kolozsvári egyetemi tanár, v. képviselő, * 1884-ben. Főbb művei: *Elemente latine în limba română* 1910. — *Români în Serbia*, 1911. — *Din literatura de astăzi a Basarabiei* 1919 és számos, a „Daco-România” folyóiratban megj. értekezés.

Gyárfás Jenő festő * Sepsiszentgyörgyön 1857-ben. A budapesti minta rajziskolában és a müncheni akadémián végezte tanulmányait. Tetemrehívás c. kompozíciója után a magyar piktura reményességét látták benne sokan, de hivatalos elismerésben nem tulsok része volt. A „Tetemrehívás” a budapesti Szépművészeti Múzeumban van ugyan, de mint Gy. ajándéka került oda. A kép színezése és temperamentumos megoldása most is magára hívja a múzeum minden látogatójának figyelmét. Ez egyetlen nagy erkölcsi sikere után a naturalizmus ösvényére tért, de e nembeli kiváló alkotását, a *Disznóölést* a kritika hűvösen fogadta és Gy. megbántva vonult vissza sepsiszentgyörgyi magányába, hol szinte számon sem tartva halt meg 1925-ben.

Hațeganu Emil egyetemi tanár, a polgári perrendtartást és a román kereskedelmi jogot adja elő a kolozsvári egyetem jogi fakultásán. Már régebben is, de az újabb években mind intenzívebb szerepe jutott a Nemzeti Parasztpárt belső életében, organizálásában és politikai küzdelmekre való előkészítésében.

Iacobovici Iacob orvos, egyetemi tanár, a sebészi kór- és

gyógytant adja elő a kolozsvári egyetem orvosi karán. A sebészeti klinika igazgatója.

Ionescu B. Dimitrie egyetemi tanár a politikai gazdaságtant adja elő a kolozsvári egyetem jogi fakultásán.

Lapedatu Alexandru egyetemi tanár (l. 168 o.) * 1876. Bratianu Vintila kormányának 1928 őszén történt lemondásával L. is távozott a kultuszminiszteri székből. Művei: *Damaschin episcopul și dascălul* (1906). — *Anuarul comisiunii istorice I—II. volume* (1914—15). — *Memorii redactate și publicate pentru Conferința de Pace dela Paris în 1919 și 1920.* — *Nouă imprejurări de desvoltare ale istoriografiei naționale*, Cluj 1921. — *Istoriografie română ardeleană* (Academia Rom.) 1923. — *Cum s'a alcătuit tradiția națională despre originile Tării Românești.* (Buc. Cart. Rom. 1924.)

Maniu Iuliu (l. 184 o.) 1928 november 9-én, a Bratianu kormány lemondása után kormányalakításra kapott megbízást. Kormányja az esküt november 10-n letette s hivatalba lépett.

Markovits Ernő hirlapíró * 1887. A *Népszava* kiadóhivatali tisztviselője volt, mielőtt újságíró lett. Háboru után az „Ujvidéki Hirlap,”-nál dolgozott, majd Nagyváradon a *Nv. Estilap*, később a *Nv. Frissujság* munkatársa.

Marton István hirlapíró * 1898-ban. A Nagyvárad Estilap belső munkatársa.

Mitropolia Ardealului Banatului, Crișanei și Maramureșului Sibiiu

(Nagyszében) székhellyel. Metropo-
lita: Dr. Nicolae Bălan, Alba-
Iulia és Sibiu érseke. Vikáriusa:
Dr. Vasile Stan. A hozzátartozó
ort. püspökségek: az aradi, karán-
sebesi, nagyváradí és az ujonnan
alakult kolozsvári (Episcopia Vadu-
lui, Feleacului și Clujului) püs-
pökség.

Moldovan Iuliu (l. o.) az 1928-as
Maniu-kormányban közegészség-
ügyi államtitkár.

Nemzeti Parasztpárt (l. Főrészen)
1928 novemberében a súlyos
belpolitikai és gazdasági helyzet
nyomása alatt a Bratianu-kormány
lemondott. Titulescu missziója,
hogy nemzeti ill. koncentrációs
kormányt alakítson, meggyűszült,
a Régens Tanács november 9-én
Iuliu Maniu-t designálta minis-
terelnöknek. Maniu kormánya
mely a Nemzeti Parasztpártból
alakult, november 10-én az esküt
letette.

Nicolae Ioan kolozsvári román
püspök, az ujonnan alakult kolozsvá-
ri (Episcopia Vadului, Feleacului
și Clujului) püspökség feje. Jogsze-
rinti szenátor.

Ortodox Román Egyház. Romá-
nia domináns nemzeti Egyháza. A
kánonoknak és a birodalom alkot-
mányának megfelelően intézkedik
minden egyházi ügyben, lelki
ügyekben és vagyoni dolgokban.
Legfőbb szerve a Szent Szinódus,
melyet alkotnak: az összes
metropoliták, püspökök és püspö-
ki helynökök. Tagjainak száma 28:
egy érsek, négy metropolita, 13
püspök és 10 püspöki helynök. El-
nöke Ungro-Vlachia metropolitája
(az ortodox román Egyház Pátri-
árkája). Távollétében: Moldo-
va metropolitája elnököl. A
Szent Szinódus tanácskozásain —

tanácskozó joggal — a kultuszmi-
niszter részt vehet. Az ortodox egy-
ház másik szerve, mely adminis-
tratív és kulturális ügyeket intéz:
a 108 tagból álló Congresul
National Bisericesc. Ugy
ennek, mint a Szent Szinódusnak
végrehajtó szerve a 15 tagból álló
Consiliul Central Biseri-
cesc.

Papp Lajos * 1899-ben. Kereske-
delmi pályára lépett s ma is nagy-
váradí kereskedő. Az irodalomban
verses epikus művekkel (Álom-
lovag, 1925. — Védőbeszéd,
1928. —) lépett fel. A Szigligeti
Társaság tagja, 1927 és 1928 évi
pályázatainak nyertese.

Popovici Mihai nemzeti-paraszt-
párti politikus, Maniu 1928-as
kormányában a pénzügyi tárcát kapta.

Serban M. Mihai (de Cernesti)
dr. * 1887 IX. 3. Szegeden. Közép-
iskolái végeztével Bécsben felsőbb
kereskedelmi tanulmányokat foly-
tatott majd Halle-ban mezőgazda-
sági főiskolát végzett s 1915-ben a
jaši egyetem mezőgazdasági sza-
kán előadó lett. 1919-ben a ko-
lozsvári Gazdasági Akadé-
mia tanára és Rectora.
Első, nagyobb érdeklődést keltett
könyve „Rumániens Agrar-
háltnissé“ 1914-ben jelent meg
Berlinben Paul Parey kiadásában.
E műve után Romániába hívták,
hogy az agrárszociális reformok
előkészítésében részt vegyen. Ro-
mânia semlegessége idején a ki-
ráltságban tartózkodó más erdélyi
politikussal együtt, az erd. nem-
zeti párt politikáját képviselte. A
párisi békekonferencián a román
delegáció tagja volt. Visszatérve,
mint a nemzeti ill. nemzeti-paraszt-
párt végr. bizottságának tagja
élénk részt vett a politikai küzdel-

mekben. Emilitett művén kívül tollából megjelentek „Nouile In-grășămintă Azotoase“, București 1914, ediția „Flacăra“; „Problemele Noastre Social-Agrare“, București 1914, ediția Ministerului Agriculturii și Domeniilor; „Pareri Libere în Chestiunea Social-Agrara“, Văleni de Munte 1916, ediția „Neamul Românesc“. „La Situation économique la Transilvanie, du Banat et des Parties Roumaines de la Hongrie“, Paris 1919; Raport către Conferința Pacii; „Criza Valutara și Asanarea ei“, Cluj 1923, ediția Alexandru Anca; „Tendințele de Evoluție ale Clasei Țărănești“, Brașov 1926, ediția A. Muresanu & Co.

Silbermann Jenő (l. Főrész-ben). 1928-ban tette közzé „Über einige Eigenschaften der Fermatschen Gleichung“ c. tudományos munkáját (Oradea, Adolf Sonnenfeld A. G. 1928.).

Sz. Kiss Endre hírlapíró, előbb a Brassói Lapok munkatársa, jelenleg az Erdélyi Futár szerkesztője.

Tătaru Coriolan egyetemi tanár, a Bőr- és Nemi-beteg-

ségek kór és gyógytanát adja elő a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán.

Teodorescu M. D. egyetemi tanár, Archeológiát ad elő a kolozsvári egyetem bölcsészeti karán.

Urechia Constantin a Klinikai Elmegyógyászat tanára a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán.

Vălsan Gheorghe, egyetemi tanár * 1885-ben. Általános Földrajzot ad elő a kolozsvári egyetem természettudományi karán. A Román Akadémia II. szekciójának r. tagja. Új művei: Cuvânt la comemorarea lui Alecsandri. (1915). — Carpații în România de azi (1924). — Povestea unui tineret (1924). — Grădina părăsită, versuri (Cluj, 1925). — Harta Moldovei de Dimitrie Cantemir (Buc. 1926).

Vasiliu Titu egyetemi tanár, a Kórbonctan tanszékét tölti be a kolozsvári egyetem orvosi fakultásán. Az Extens. Univers. előadás-sorozatában Brassóban és Kolozsvárt vett részt a rákos megbetegedésekről tartott előadásával.

Rövidítések

* = született	O. M. P. = Országos Magyar Párt
# = alapított	A. E. = Antalfy Endre
mj. = megjelent	A. P. = Alfred Pomarius
a. l. = arany lej	G. K. = Gulyás Károly
inv. t. = investált tőke	T. G. = Tabéry Géza
E. I. T. = Erdélyi Irodalmi Társaság	S. I. = Soós István*

* A nemszignált cikkek közül a „Földreform“ cimszót Gáspár Gyula, az „Obortörvény“ és „Kereskedelmi kamarák“ cikkét Papp János, a Bankok és Takarékpénztárak cimszavait Kelemen Vilmos írta.

Hibajavítás.

A 312. oldal második hasábjának illusztrációja „Zillich“ címszóhoz tartozik.

Cenzurat: Ghetie.

